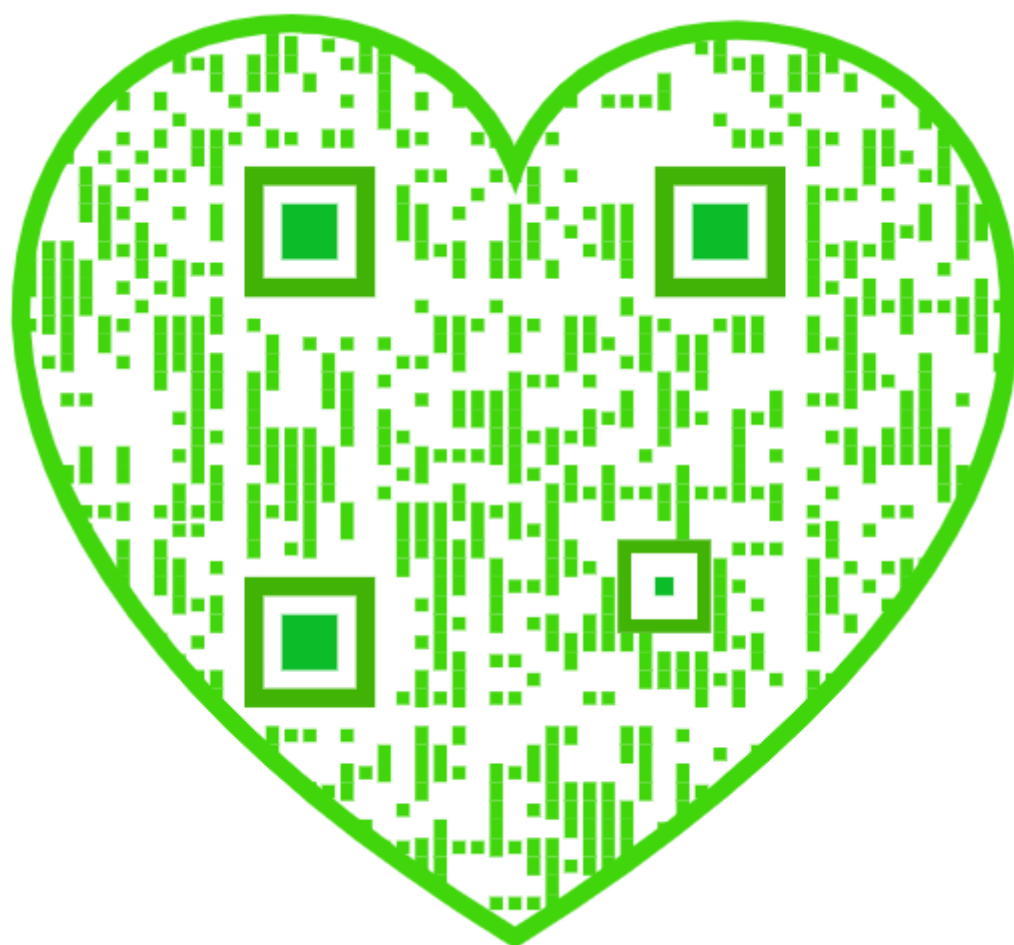

BIJBELVERKLARING.

XVII. DEEL.

D E
B I J B E L,

DOOR BEKNOPTE
UITBREIDINGEN,
EN OPHELDERENDE
AENMERKINGEN,
VERKLAERD;

DOOR
J. VAN NUYS KLINKENBERG,

A. L. M. THEOL. ET PHIL. DOCTOR, HOOG-LEERAER IN DE
H. GODGELEERDHEID EN KERKELYKE GESCHIEDENIS, AEN
HET ILLUSTRÉ ATHENÆUM, EN PREDIKANT IN DE
GEMEENTE TE AMSTERDAM; MITSGADERS LID
VAN HET ZEEUWSCH GENOOTSCHAP DER WE-
TENSCHAPPEN TE VLISSINGEN.

ZEVENTIENDE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART,
M D C C L X X X V I I I.

*Met Privilegie van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staaten
van Holland en Westvriesland.*

**Met Adprobatio der Gecommitteerden van
de Eerw. Klassis van Amsterdam.**

den 18^{den} December 1789.

I N L E I D I N G

T O T H E T

B O E K

V A N D E N

P R O P H E E T

A M O S.

By de LXX Grieksche Overzetters, is AMOS de tweede onder de kleine Propheten, volgende onmiddelyk op HOSEA; maer by de Hebreëuwen, en in onze Bijbels, beslaet hy de derde plaats, volgende op HOSEA en JOEL.

Tot nader verstand van deze Godspraek, hebben wy kortelyk het een en ander aen te merken.

I. Omtrent den Schrijver.

Het opschrift Kap. I: 1. leert ons dat AMOS, *die onder de veehoederen was van Thekoa*, de opsteller zy van dit Prophetisch Boek.

Zijn naem was AMOS *Amos*, komende van een Hebreëuwsch wortelwoord, het welk te kennen

geeft beladen, iemand eenen last op te leggen. Deze naam beantwoordt ook aan het werk, het welk God hem had opgelegd. Hy werd gezonden, om Israël, door het bestraffen van hunne boosheden, en het bedreigen van geduchte oordeelen, uit hunne zorgeloosheid op te wekken, en in zo ver is hy hun, in zekeren zin, lastig geweest. — Uit dezen naam blijkt het allerduidelykst, dat CLEMENS de Alexandrijner (a), en anderen zich geweldig vergist hebben, wanneer zy onzen Propheet hielden voor den Vader van JESAIAS. De naam van onzen Propheet **דִּבְיָ** is, in de oorspronkelijke spelling, blijkbaar onderscheiden van dien AMOS **אֲמוֹס**, die de Vader van JESAIAS geweest is, Jcf. I: 1.

Zijn Vaderland was THEKOA. — Dit THEKOA was eene Stad in het ervdeel van Juda; 2 Kron. XI: 5, 6. wordt THEKOA, met Bethlehem en Etham, beide steden in de Stam van Juda, zaemgevoegd. HIERONYMUS, die in het Joodfche land geleefd heeft, bepaeld de ligging van deze plaets zeer nauwkeurig, zeggende dat THEKOA zes mijlen ten Zuiden van Bethlehem gelegen ware (b), op eenen berg, 12000 pasfen van Jerufalem (c). 2 Kron. XX: 20. Macc. IX: 33, en by JOSEPHUS

PHUS

(a) *Strom.* I. p. 327.

(b) *In prologo ad AMOSUM* p. 57.

(c) *Ad JEREMIAM* c. VI: 1. JOSEPHUS *de bel. Jud.* l. IV. c. 9.

PHUS (d) wordt de *woestijne van THEKOA* vermeld, welke zich achter het zelve, tot den Persischen en Arabischen zeeboezem uitstreckte. De geheele landstreek rondom THEKOA is onvruchtbaer, en nergens anders toe geschikt, dan tot de veefokkery. Hy was derhalven oorsprongelyk uit een oord, welken de natuur alleen voor herders bepaeld had.

Trouwens van zijne bezigheid was hy *veeherder*, Kap. I: 1, en hy *las wilde vijgen af*, Kap. VIII: 14. — Het woord, door *veeherder* vertaald, doet ons in het gemeen denken, aen eenen schaepherder; Kap. VII: 14. benoemt hy zich van zijn werk, met een ander woord, het welk de Onzen door *Osfenhoeder* vertalen. Maer dit is weder de algemeene naem van eenen herder, zonder dat het ons bepaeldelyk naer osfen henen wijst. By de Arabiers beteekent het iemand, die niet alleen vee bezit, maer 'er ook koophandel in drijvt. — In THEKOA, en rondom het zelve, waren vele veehandelaers, en onder deze behoorde ook AMOS.

Onder de veehandelaers waren ook rijke en vermogende lieden. Maer zodanig een was onze AMOS niet. Hy was een man van geringe omstandigheden: want hy *las wilde vijgen af*, Kap. VII: 14, dat is, hy zocht zijn bestaen, met het

(d) *Antiq. Jud.* l. IX. c. 1. *de vita sua* §. 75.

prikken en inzamelen van wilde vijgen, welke niet rijp werden, voor dat zy eerst geprikt, of met den nagel geklievd waren. Wy mogen 'er uit besluiten, dat hy slechts eene kleine kudde van vee bezat, welke hem geen genoegzaam bestaan konde opleveren.

Van zijn *geslacht* vinden wy geen bericht. Zijn vader wordt niet genoemd, en daerom schijnt hy van weinig aanzien geweest te zijn. Dit geeft de Propheet zelfs te kennen, Kap. VII: 14. Hy was *geen Propheet, en geens Propheeten zoon.* — Vermits de zoons gemeenlyk de levenswijs van hunne vaders volgden, is he meer dan waerschijnlijk, dat onze AMOS de zoon van eenen geringen herder geweest zy, van welken hy eene kleine kudde geërvd had.

In zulke geringe omstandigheden verkeerende, werd hy, zonder eenig onderwijs in de scholen der Propheten, of eenige voorbereiding tot zulk eene gewichtige bediening, door den HEER, onmiddelyk geroepen, tot het Prophetisch ampt, om het zelve, onder het Rijk der X stammen, waer te nemen, Kap. VII: 14, 15. — Uit kracht van deze Godlyke roeping verliet hy Thekoa, en begav zich naer Bethel, alwaer het hem zeer moeilyk viel, onder het afgodisch Israël te verkeeren, die hem veel moeite en verdriet aendeden, Kap. VII: 10, 13.

Meer byzonderheden weten wy niet van zijne
lot-

lotgevallen en dood. Het gene de Roomschegezinde Schrijvers van zijnen marteldood verhalen, steunt op gene ongezegzame gronden (e).

Dan tot nader verstand van zaken, is het van het hoogste aenbelang, dat wy onze aendacht bepalen by

II. *De personen, tot welke AMOS gepropheteerd heeft.*

Schoon AMOS een geboren onderdaen was van het Rijk van Juda, werd hy gezonden om te propheteeren tot Israël, of het Rijk der X stammen, Kap. I: 1. *Hoort dit woord*, zegt hy daerom, *het welk de HEER tegen ulieden spreekt*, gy KINDERS VAN ISRAEL, *namelyk tegen het gansche geslacht*, *het welk Ik uit Egyptenland heb uitgevoerd*, Kap. III: 1. vergel. Kap. IV: 1. V: 1, 2. Daerom werd hy ook, op de aenklachte van AMAZIA, tot JEROBEAM, den Koning van Israël, gebracht, Kap. VII: 10. — Volgens het gevoelen der Joden, is hy de eerste der Propheten geweest, die, aen het Koningrijk der X stammen, deszelvs gevangelyke wechvoering voorfeld heeft (f).

De Prophetische bediening dan van AMOS bepaelde zich tot het Rijk der X stammen. Het Rijk van Juda komt in zijne Godspraken, even

(e) CARPZOVIVS *introd. ad libros Bibl. part. III. p. 311.*
HARENBURG *comment. in AMOSUM pag. 65—*

(f) HIERONYMUS *comment. ad JRS. VII.*

VI I N L E I D I N G.

als de vreemde volken, hier en daer slechts in het verschiet voor, uit hoofde van de betrekking, welke de Joden hadden, tot het Rijk van Israël.

Voorts dienen wy onderzoek te doen, naer

III. *Den tijd, op welken AMOS gepropheteerd heeft.*

Deze wordt Kap. I: 1. bepaeld, tot de *dagen van UZZIA Koning van Juda*, en tot de *dagen van JEROBEAM, zoon van JOAS, Koning van Israël*. — Nu wordt UZZIA Koning van Juda, in het jaer 3192, na de schepping der waereld (g), en regeerde tot het jaer 3244 (h), geduurende 32 jaren. JEROBEAM II, zoon van JOAS, werd Koning over Israël in het jaer 3178, en stierv in het jaer der schepping 3219 (i). Gevolgelyk heeft AMOS zijne prophetische bediening waergenomen, in de 30 laetste jaren der regeering van JEROBEAM II. en nog al eenigen tijd voor den dood van dien Vorst, gelijk men besluiten mag uit Kap. VII: 11. — Gevolgelyk is HOSEA nog met hem gelijktijdig geweest.

Er wordt Kap. I: 1, nog eene nadere tijdsbepaling bygevoegd, *twee jaren voor de aerdbeving*.

Het Hebreeuwische woord, door *aerdbeving* vertaald,

(g) VII Deel. *Inleid.* p. cxv.

(h) *Ibidem* p. cxvii.

(i) *Ibidem* p. cxv, cxvi.

taeld , beteekent in het algemeen eene grote en geweldige beweging. — De Joodsche Leeraers zijn daerom op de gedachten gekomen, dat hier de geweldige beweging bedoeld worde , welke de Priesters in den Tempel gemaakt hebben , toen de Koning UZZIA zich verftoutte , om te willen roken op den reuk altaer , vergel. 2 Kron. XXVI: 16-23 (k). Maer deze opvatting is zeer gedrongen , en het fchijnt niet voegzaam deze gebeurtenis tot een tijdmek te ftellen. Ook ftrookt zy niet met de tijdrekening : want , onmiddelyk na deze heiligfchendende onderneming , werd Koning UZZIA met melaetshaid geflagen , en daerdoor genoodzaekt de regeering aan zijnen zoon JOTHAM over te laten. Dit gefchiedde in het jaer 3239 , na de fchepping (l). Maer JEROBEAM de tweede ftierf reeds in het jaer 3219 (m). Nu begon AMOS zijne prophetifche bediening by het leven van JEROBEAM II. Gevolgelyk is het onmogelyk , dat AMOS tot het Prophetifch ampt geroepen zy , twee jaren voor de heiligfchendende onderneming van UZZIA , welke 20 jaren na den dood van JEROBEAM II , is voorgevallen.

Wy blijven daerom by onze Overzetting , en denken aan eene eigenlyke gezegde aardbeving , welke zeer zwaer geweest is , en fchromelyke

(k) HARENBERG *comm. in AMOSUM* p. 50.

(l) VII Deel. I. l. p. CVII.

(m) *Ibidem* p. CXII.

VIII I N L E I D I N G.

verwoestingen in Kanaan heeft aengericht; zo dat deze gebeurtenis een algemeen bekend tijdperk hebbe uitgemaakt. Van deze zelfde aerdbeving wordt ook gesproken Zach. XIV: 5. — Wy vinden, het is waer, in de gewijde geschiedenissen, nergens eene melding van die aerdbeving; maer men herinnere zich, dat deze geschiedkundige berichten zeer kort zijn (n).

Uit de opgegeven tijdsbepaling, kunnen wy oordeelen, over

IV. *Den toestand van het Israëlitische volk, ten tijde der Prophetische bediening van AMOS.*

De uitwendige staet der Israëliten was, in dezen tijd, zeer voorspoedig, en de burgerlyke zaken van het Rijk der X stammen stonden zeer wel. JEROBEAM II. regeerde 25 jaren lang, gelyktijdig met UZZIA, Koning van Juda, zeer voorspoedig. Israël was in macht en rijkdommen, door eenen langduurigen voorspoed, aenmerkelyk toegenomen.

Maer deze uitwendige voorspoed had een schromelyk bederv der zeden te weeg gebracht. De langduurige voorspoed had het volk zorgeloos gemaakt; en de weelde, met allerlei boosheden
en

(*) NATALIS ALEXANDER *Hist. Eccl. N. T. diss. X.*
p. 199.

en afgoderyen, ten gevolge gehad. De rijken waren trotsch, dartel, en brooddronken geworden, en misbruikten hun vermogen, om de minderen te verdrukken.

V. *De Inhoud van dit Boek*

Bestaet daerom in ernstige bestraffingen, over het grouwzaam gedrag der Israëuiten, gepaerd met [geduchte bedreigingen van Gods rechtvaardige wraek, en de geheele verdelging van het Rijk der X stammen, door de wapenen der Assyriërs, indien zy in de hemeltergende boosheden verder voortgingen, en weigerden zich te bekeeren. Ter bemoediging evenwel van de weinige oprechten, welke 'er onder die verbasterde Natie waren overgebleven, voegt 'er de Propheet zeer aengename beloften by, omtrent de komst en de weldaden van den MESSIAS.

Alles komt derhalven op twee voorname hoofdzaken uit, bedreigingen van schromelyke oordeelen, over de hardnekkige boosdoeners, en beloften van Euangelische zegeningen, ter geruststelling van de rechtvaardigen.

VI. *De stijl van den Propheet AMOS*

Is duidelyk en nadrukkelyk. Ook ontmoeten wy in deze Prophecyeen duidelyke blyken van

I N L E I D I N G.

eene levendige verbeeldingskracht, en eene schilderachtige welsprekendheid, welke, in eenen man van zulk eene lage opvoeding, des te overtuigender bewijzen zijn van den Godlyken oorsprong zijner schriften. Men vestige, by voorbeeld, de aendacht op de verschillende gedaenten, onder welke hy de hatelykheid der dwinglandy afteekent, Kap. II: 6. III: 9. IV: 1— V: 10, 11. VIII: 5—. Velen zijner uitdrukkingen en gelykenissen zijn oorspronkelijk uit zijne vorige levenswijs, en ontleend van het gene het herdersleven vertoonde, van akkers, kudden, wijnbergen, en dergelyken, Kap. I: 2. II: 13. III: 4, 5, 8, 12. IV: 1. V: 11. VIII: 6. IX: 9.

VII. *Het Godlyk gezach van dit Boek*

Is buiten alle bedenking.

Zo vele duidelyke voorzeggingen, omtrent de lotgevallen van het Rijk der X stammen, deszelvs geheele floping, en de gevangelyke wechvoering van het volk door de Asfyriers, omtrent den MESSIAS, en zijne geestelyke weldaden, als mede omtrent zeer aenmerkelyke gebeurtenissen, welke in het Koningrijk van Juda, en by andere omliggende volken zouden voorvallen; — Zo vele duidelyke voorzeggingen omtrent dit alles, welke blykbaer vervuld zijn, dragen de meest onbetwistbare kenmerken van eenen Godlyken oorsprong.

De

De Joden hebben dit boek altoos gerangschikt, in den Kanon van het Oude Testament, die, door het onfeilbaer gezach van den Heer **JESUS** en zijne Apostelen, voor altoos bevestigd is.

Ook worden 'er verscheidene plaetsen uit dit boek, in de Schrivten van het Nieuwe Testament, aengehaeld, vergel. Kap. V: 25, 26. met Hand. VII: 42, en Kap. IX: 11. met Hand. XV: 15, 16.

Dan dit stuk heeft geen verder betoog nodig. Wy gaen daerom over, tot

VIII. De verdeeling van dit Boek.

Na het algemeene opschrift van dit gansche Boek, Kap. I: 1, behelst het zelve vele merkwaardige Godspraken, welke zeer voegzaam in twee hoofddelen onderscheiden werden.

I. Het **EERSTE** deel behelst woordelyke **VOORZEGGINGEN**, Kap. I—VI.

II. Het **TWEED**E deel bestaat uit Prophetische **GEZICHTEN**, Kap. VII—IX.

I. In het **EERSTE** deel vinden wy vijf Prophetische Redenvoeringen.

N. De **EERSTE** is eene bedreiging van Gods oordeelen, niet alleen tegen de omliggende volken, maer ook tegen Juda en Israël, Kap. I, II.

XVII. DEEL.

- A. Tegen ISRAËL, Kap. I: 2.
- B. Tegen SYRIEN, Kap. I: 3-5.
- C. Tegen de PHILISTIJNEN, Kap. I: 6-8.
- D. Tegen TYRUS, Kap. I: 9, 10.
- E. Tegen de EDOMITEN, Kap. I: 11, 12.
- F. Tegen de AMMONITEN, Kap. I: 13-15.
- G. Tegen de MOABITEN, Kap. II: 1-3.
- H. Tegen het Koningrijk van JUDA, Kap. II: 4, 5.
- I. Tegen het Koningrijk der X STAMMEN, Kap. II: 6-16. Hier vinden wy twee byzonderheden.
 - A. Eerst wordt het grouwzaam wangedrag van Israëel beschreven, vs. 6-12.
 - a. in het gemeen, vs. 6-8.
 - β. In de verzwarende omftandigheden, vs. 9-12.
 - B. Daerna wordt de geheele ondergang van het Rijk der X stammen aengekondigd, vs. 13-16.
 - a. De ondergang van Israëls Koningrijk wordt, onder een zinbeeldig voorftel, meer algemeen voorspeld, vs. 13. en
 - β. Daerna, in eenige byzonderheden nader afgeteekend, vs. 14-16.
- J. De *tweede* Prophetifche Redenvoering is ingericht tegen alle de XII stammen, Kap. III.
 - A. Het eerste gedeelte raekt alle de nakome-

lingen van JACOB, die uit Egypten waren uitgetogen, vs. 1-8.

B. Het tweede gedeelte betreft meer byzonder Samaria, en het Rijk der X stammen, vs. 9-15.

A. Eerst worden de boosheden der Israëlitē beschreven, vs. 9, 10.

B. Daarna worden hun de meest geduchte straffen bedreigd, vs. 11-15.

a. Samaria de hoofdstad, en het geheele Rijk der X stammen, stond verwoest te worden, zodat 'er maer weinigen ontkomen zouden, vs. 11, 12.

β. Byzonder zou de HEER de altaren, te Bethel, tot voorwerpen van zijne wraek stellen, vs. 13, 14.

γ. Eindelyk zou alles, wat kostbaer was, vernield worden, vs. 15.

2. De derde Prophetische Redenvoering raekt het Rijk der X stammen, byzonder de lieden van rang en vermogen, Kap. IV. zy beftaet uit drie hoofddelen.

A. Het eerste deel is bedreigend, waerin den Groten van Samaria zeer zware oordeelen bedreigd worden, vs. 1-3.

A. De HEER richt zijne tael tot de Groten van Samaria, die aen snode misdaden ſchuldig waren, vs. 1, en

B. Bedreigt hun eenen schromelyken ondergang, vs. 2, 3.

B. Het tweede deel is bestraffend vs. 4-13.
Daerin

A. Verwijt de **HEER** den Groten van Samaria de razende zucht tot afgodery, vs. 4, 5.

B. Hierby kwam de hardnekkigste onboetvaardigheid, onder alle de oordeelen, welke de **HEER** hun had toegezonden, vs. 6-13.

7. De *vierde* Prophetische Redenvoering betreft het Rijk der X stammen, Kap. V.

A. Het eerste gedeelte bevat eene algemeene aenkondiging van een zeker oordeel, by wijs van een *Klaeglied*, Kap. V: 1-3.

A. Vooraf gaet eene Inleiding, vs. 1.

B. Daerop volgt het *Klaeglied* zelfs, vs. 2, 3. Het behelst,

α. Een leenspreukig voorstel, vs. 2.

β. Eene letterlyke en zeer duidelyke bedreiging, vs. 3.

B. In het tweede gedeelte, wordt deze bedreiging, in de byzonderheden, nader uitgebreid, vs. 4-37. Wy ontmoeten 'er in

A. Eene ernstige bestraffing, omtrent de hardnekkige boosheid der Israëlitén, in weerwil van alle de middelen, welke de

HEER

HEER aenwendde, om hen te behouden,
vs. 4-13.

a. Vs. 4-9. worden de middelen opgegeven, welke de HEER had aengewend en nog aenwendde, om de Israëlitcn tot bekeering op te wekken.

a. Daertoe had de HEER reeds verscheidene middelen aengewend,
vs. 4, 5.

b. Ook wendde Hy daertoe, in den tijd van onzen Propheet, nog werkelyk vele middelen aen, vs. 6-9.

β. Dan hoe veel de HEER voorheen, aen het hardnekkig Israël, gedaen had, en nog deed, het was alles vruchteloos, het bederv der zeden was en bleev onverbeterbaer, vs. 10-13.

a. In het gemeen was het zedenbederv zo groot, dat men de bestraffingen niet meer dulden wilde,
vs. 10.

b. Meer byzonder wordt het grouwzaam wangedrag der Israëlitcn, vooral der Overheden, beschreven,
vs. 11-13.

E. Hierop volgt eene meer uitvoerige be-

schrijving van Gods geduchte oordeelen, vs. 14-27.

a. Na eene herhaelde opwekking tot bekeering, wordt het Godlyk oordeel aengekondigd, vs. 14-17.

a. De opwekking tot bekeering vinden wy, vs. 14, 15.

b. De bedreiging van zeer vreesfelyke oordeelen, in geval van aenhoudende verharding, vs. 16, 17.

β. Deze bedreiging wordt nader bevestigd, vs. 18-27. Er waren, onder de toehorers van AMOS, spotters en zorglofen.

a. Tegen de spotters, handelt de Propheet vs. 18-20, en brengt hun onder het oog, dat de dag van het gericht voor hun allerverschrikkelykst wezen zoude.

b. Wijders verzet zich de Propheet, tegen de zorglofen, die zich verlieten op uitwendige Godsdienstverrichtingen, vs. 21-27.

α. Eerst vertoont de HEER, hier sprekende ingevoerd, het nietige van zulke Godsdienstverrichtingen, vs. 21-25.

β. Daerna verklaert Hy, dat het hard-

hardnekkig volk zich zelve in
den ondergang storten zou, vs.
26, 27.

II. De vijfde Redenvoering is wederom ingericht tegen het Rijk der X stammen, maer met insluiting van Juda, Kap. VI. Zy behelst eene scherpe bestraffing der aanzienlyken, onder de beide Koningrijken van Juda en Israëel, die zich, trotsch op hunnen voorspoed, aen de zorgloosheid overgaven, hunne medeburgen verdrukten, en in allerlei overdaed wellustig leefden.

A. Vooraf geeft de Propheet eene beschrijving van de uitmuntende voorrechten dezer aanzienlyke lieden, vs. 1, 2.

B. Daerop volgt eene ernstige bestraffing, over hun grouwzaam wangedrag, vs. 3-6.

C. Eindelyk wordt de Prophecy besloten, met eene bedreiging van zeer zware straffen, vs. 7-14.

A. Het bedreigde oordeel zelve wordt beschreven, vs. 7-11.

B. De billykheid daarvan wordt vs. 12, 13. aangewezen, en

C. Het werktuig, het welk de HEEER tot eene roede gebruiken zoude, wordt uitdrukkelyk genoemd, vs. 14.

II. Het TWEEDE deel van dit Boek behelst Prophe-

tische GEZICHTEN, Kap. VII—IX. Zy zijn vijf in het getal.

1. Het *eerste* Prophetische *gezicht* vinden wy, Kap. VII: 1-3. Wy onderscheiden 'er in drie hoofdbyzonderheden.

A. Het gezicht *zelvs*, bedreigende een oordeel van sprinkhanen, vs. 1.

B. De uitwerkselen, welke het had op het gemoed van den Propheet; zodat hy den HEER voor Israël bad om verschoning, vs. 2.

C. De verhoring van dat gebed, vs. 3.

2. Het *tweede gezicht* vertoonde, hoe de HEER de Israëlitcn met vuur bezoeken zou, en hoe dit vuur, op de voorbidding van den Propheet, stond uitgebluscht te worden, zodat het niet tot verteereus toe branden zoude, vs. 4-6.

A. Het gezicht *zelvs* vinden wy vs. 4.

B. De voorbidding van den Propheet, vs. 5.

C. De verhoring van zijne smeekbede, vs. 6.

3. Het *derde gezicht* vertoonde de geheele verwoesting van het land, en het overgeven der inwoneren in de hand der Asfyriers, waerby eene bedreiging gevoegd is, aen zekeren AMAZIA, vs. 7-17.

A. Het *derde gezicht* *zelvs* vinden wy, vs. 7-9.

4. Het

A. Het wordt voorgesteld, vs. 7. en

B. Nader opgehelderd, vs. 8, 9.

B. Toen de Propheet de gemelde gezichten, en de daerdoor bedoelde bedreigingen, openlyk had voorgesteld, werd hy mishandeld, door eenen zekeren afgodspriester te Bethel, met name AMAZIA. Dezen deed hy daerom eene zeer zware bedreiging, vs. 10-17.

A. Eerst wordt de mishandeling beschreven, welke die AMAZIA onzen Propheet had aengedaen, vs. 10-13.

B. Daerna wordt de straf van dien afgodspriester bedreigd, vs. 14-17.

¶. Het *vierde gezicht* wordt Kap. VIII. beschreven.

A. Het gezicht zelve, bestaende, in eenen korv met zomervruchten, wordt vs. 1-3. opgegeven, en

B. Nader verklaerd vs. 4-14. Het bedreigde oordeel zou bestaen

A. In eene lichamelyke gerichtsoeffening, vs. 4-10.

a. Eerst wordt de billykheid daarvan aangewezen, door het optellen van eenige hoofdzonden, vs. 4-6.

β. Daerna worden de straffen, in de byzonderheden, nader beschreven, vs. 7-10.

B. By deze lichamelyke rampen zou ook een geestelyk oordeel komen, vs. 11-14.

a. Eerst wordt dit geestelyk oordeel, met eenige omstandigheden beschreven, vs. 11-13.

β. Daerna wordt de oorzaak van dat alles aangewezen, vs. 14.

7. Het *vijfde gezicht* ontmoeten wy Kap. IX.

A. Het gezicht en de verklaring daarvan vinden wy, vs. 1-10.

A. Het een en ander wordt op zich zelve voorgesteld, vs. 1, en

B. In de byzonderheden nader uitgebreid, vs. 2-10.

B. Er wordt eene heuchlyke belovte bygevoegd, omtrent de herstelling van Israël, in het laetst der dagen, vs. 11-15.

IX. *De Uitlegkundige Schryften.*

In onze tael, over de Godspraken van AMOS, zijn 'er gene dan

T. VAN TOL, over den Propheet AMOS, in 4°.

I N L E I D I N G
T O T D E
G O D S P R A E K
V A N D E N
P R O P H E E T
O B A D J A.

Het opschrift van deze Godspraek is eenvou-
wig: *het gezicht van OBADJA, vs. 1^a.*

I. De Schrijver

Is dan een zekere OBADJA geweest. — Om-
trent zijn perfoon, geslacht, vaderland, lotge-
vallen, en uiteinde, kunnen wy niets, met ze-
kerheid bepalen. In de gedenkschrioven der He-
breeuwen, welke tot ons gekomen zijn, vinden
wy gene melding van onzen Propheet. Er ko-
men wel verscheidene OBADJAES voor, in de ge-
wijde geschiedenis; maer het is niet wel te be-
palen, of hy een van deze, en wie van dezelve
hy geweest zy. — Vele Joodsche Meesters
XVII. DEEL. [B 3]

houden dien OBADJA, die hovmeester was van den Koning ACHAB, 1 Kon. XVIII: 3, voor onzen Propheet, en voegen 'er by, dat hy een Edomiet van oorsprong ware, die den Joodschen Godsdienst had aengenomen. De gemelde Hovmeester was zekerlyk een man van blakende Godsvrucht, maer 'er is geen schijn van bewijs, dat hy met Prophetische gezichten verwaerdigd zy (a).

Even onzeker is

II. *De tijd van zijne Prophetische bediening.*

Er is, die menen dat OBADJA, na de verwoesting van Jerusaleem door de Babyloniers, gepropheeteerd hebbe, en zelfs nadat de Edomiten reeds, door NEBUCADNEZAR, waren te ondergebracht. Maer in deze Godspraek wordt de ondergang der Edomiten, als eene toekomstige gebeurtenis, voorspeld (b).

Anderen zijn van oordeel, dat hy gepropheeteerd hebbe, onder ACHAZ Koning van Juda, en dat de aanleiding tot deze Godspraek moet gezocht worden, in den vereenigden aanval van PEKAH en REZIN, Koningen van Israëel en Syrien, op het Koningrijk van Juda, omdat de Edomiten
zich,

(a) WITTEIUS *Misc. S. l. I. c. 10. §. 54.*

(b) ABRËSCH *Specim. Philol. in OBADJAM p. 3, 4.*

zich van die gelegenheid bedienden, om denouden wrok uit te oefenen, en velen der Joden tot slaven te verkopen, 2 Kron. XXVIII: 5-17. Jef. VII: 1-7. (c)

De voorzegging van onzen Propheet stemt grotendeels woordelyk overeen, met die van JEREMIA, Kap. XLIX: 7—. Nu is het zeer waerschijnlijk dat onze OBADJA de gemelde woorden, uit JEREMIA, overgenomen, en tot eenen grondslag van zijne Voorzegging gelegd hebbe. Dit is veel waerschijnlyker, dan dat JEREMIA de woorden van OBADJA zou hebben overgenomen, te meer daer de laetstgemelde veel uitvoeriger is. JEREMIA voorspelt, in de gemelde plaats, alleenlyk den ondergang der Edomiten, maer nadat OBADJA dat gedeelte van JEREMIAS Godspraak had overgenomen, voegt hy 'er nog twee zeer merkwaardige byzonderheden by, betreffende de oorzaken van den ondergang der Edomiten, en hunne onderwerping aen den Joden.

JEREMIA deed de bedoelde Voorzegging, in het vierde jaer van Koning JOJAKIM (d). Maer OBADJA voorspelde den ondergang der Edomiten, nadat de Joden reeds gevangelyk waren wechgevoerd, en Jerufalem, door de Babyloniers, was ingenomen, vergel. vs. 12-14, 20. — Weinige ja-

(c) VITRINGA *typus doctr. Proph.* part. I. c. 4. §. 13.

(d) XIV Deel. p. 435, 436.

ren , na de verwoesting van Jerusaleem , en wel waerschyjnlyk geduurende de dertienjarige belegering van Tyrus , heeft NEBUCADNEZAR de schromelykste verwoestingen , in het land der Edomiten , aengericht , hunne sterkten vermeersterd , en zich hun gansche Rijk onderworpen. — In dien tusschentijd nu , en denkelyk niet lang na de verwoesting van Jerusaleem , moet OBADJA gepropheteerd hebben.

III. *De inhoud van dit korte Boek*

is hoofdzakelyk deze. Hy voorspelt een schromelyk oordeel van verwoesting , het welk over de Edomiten komen zou , tot eene rechtvaardige straf van alle de mishandelingen , welke zy Gods volk hadden aengedaen , en byzonder by gelegenheid , dat Jerusaleem door de Babyloniers ingenomen en verwoest werd.

IV. *De Godlyke oorsprong van dit Boek*

Is ligtelyk te betogen , zo uit de blykbare vervulling van deze Godspraek , als uit de duidelyke overeenstemming van deze Voorzegging , met die van JESAIA , Kap. XXXIV , van JEREMIA , Kap. XLIX , en van EZECHIEL , Kap. XXV en XXXV , waeruit men veilig besluiten mag , dat OBADJA door denzelvden Godlyken Geest gedre-

ven

ven zy, als de gemelde Propheten. Om nu niet eens te zeggen, dat deze Prophecy een geedeelte uitmake van den Kanon des Ouden Testaments, die door het onfeilbaer gezach van den Heer CHRISTUS en zijne Apostelen bevestigd is.

Het is waer, deze Godspraek wordt nergens aengehaeld, in de Schrivten van het Nieuwe Testament; maer uit dit beginsel, kan het Godlyk gezach van dit geschrift niet betwist worden, gelijk wy, omtrent het Boek van ESTHER, nader hebben aengetoond.

V. Betreffende de verdeeling van dit Boek.

- I. Vooraf gaet het opschrift, vs. 1^a.
- II. Daerop volgt de Godspraek zelve, welke tweeledig is.
 - N. Het *eerste* deel is bedreigend, vs. 1^b-16. De bedreiging betreft de Edomiten, de ervvyanden der Joden.
 - A. Eerst wordt het schromelyk oordeel voorgesteld, het welk over dit volk komen zoude, vs. 1^b-9.
 - B. Daerna wordt het zelve gebillijkt, uit aenmerking van de bitterheden, welke zy hunnen broederen, den Israëlitén, hadden aengedaen, vs. 10-16.
 - A. De mishandelingen, welke de Edomi-

ten den Israëlitē hadden aengedaen, worden opgegeven, vs. 10-14.

B. Om deze mishandelingen, zouden de Idumeers, met andere volken, rechtvaardig gestraft worden, vs. 15, 16.

C. Het *tweede* deel is belovend, en vertoont de uitmuntende zegeningen, met welke de Joden, als mede de Israëlitē, zouden begunstigd worden, vs. 17-21.

VI. *Uitlegkundige Schriften.*

Behalven de algemeene Bijbelverklaringen, en die van

G. HUTCHESON *over de kleine Propheten*, II Delen in 4°.

Hebben wy, in onze tael, gene Uitlegging over deze Godspraek, dan die van

G. OUTHOF, *over den Propheet OBADJA*, in 4°.

I N L E I D I N G
T O T H E T
B O E K
V A N D E N
P R O P H E E T
J O N A.

Dit Boek behelst de zeer merkwaardige geschiedenissen van den Propheet JONA, die van God geroepen werd, om een boetprediker te zijn, in Ninive, de vermaerde hoofdstad van de Asyrische Monarchy.

Beschouwen wy eerst

I. Den persoon, die het onderwerp is van dit geschiedverhael.

Hy was JONA, de zoon van AMITTHAI, Kap. I: 1.

Zommige Joden menen, dat hy de zoon der weduwe te Zarphat geweest zy, die, door Elias, uit den dooden is opgewekt, 1 Kon. XVII. DEEL.

VII: 21 (a). Maer men geeft 'er geen het minste bewijs van. Ook schijnt de gemelde weduw eene heidensche vrouw geweest te zijn, maer JONA was een Hebreer van oorsprong, verg. Kap. I: 9. Daerenboven wordt hy genoemd de zoon van AMITTHAI. Dit is zekerlyk de naem van zynen Vader, welke, in dien tijd, genoeg bekend was. Te zeggen, dat AMITTHAI de waarheid beteekene, en dat JONA de zoon der waarheid zou genoemd, omdat zyne moeder bevonden had, dat ELIAS de waarheid gesproken had, is geheel willekeurig en ongegrond.

Volgens 2 Kon. XIV: 25. was hy oorspronkelijk van GATH HEPHER, zijnde eene Stad van weinig aanzien, in de Stam van Zebulon, Jos. XIX: 13.

JEROBEAM II, Koning van Israëel, bracht de landen langs de Jordaen, aen de overzijde, wederom onder zyn gebied. JONA de Propheet had den Koning, met belovte van den Godlyken bystand, tot deze onderneming aangemoedigd, 2 Kon. XIV: 25. Hy heeft derhalven de Prophetische bediening waargenomen, onder Koning JEROBEAM II, die in de plaets van zynen Vader JOAS, Koning werd over het Rijk der X stammen, in het jaer 3178, na de Schepping (b).

Deze

(a) HIERONYMUS *in prol. ad JONAM.*

(b) VII Deel. *Inl. p. cxxv.*

Deze JONA, wiens geschiedenis, ten aenzien van zijn Prophetisch gezantschap, tot de inwoners van NINIVE, in dit Boek verhaeld wordt, is ook de Schrijver daarvan. Dit is door zommigen betwist, en nog onlangs door den Heer EICHORN (c), maer zonder genoegzamen grond. Het is waer, de Schrijver spreekt doorgaens van JONA, in den derden persoon, als van eenen anderen. Maer hoe gemeen is dit, aen alle Schrijvers, die hunne eigene geschiedenis te boek stellen?

Zijne Prophetische bediening bepaelde zich, tot het volk van Israël, onder het welk hy geboren was en verkeerde, 2 Kon. XIV: 25, maer op zekeren tijd kreeg hy eene byzondere zending tot de heidenen, om namelyk boete en bekeering te prediken binnen Ninive, de zeer vermaerde hoofdstad der Asfyriers, gelijk ons nader blijkt, uit

II. Den inhoud van dit Boek.

God gav hem, in eene Openbaring, bevel, om zich naer Ninive te begeven, de hoogstgaende boosheid der inwoners van die Stad te bestraffen, en hun den ondergang te bedreigen, wanneer zy zich niet bekeerden. Maer, in plaets

(c) *Inleid. in het Oude Test.* III D. p. 578, 579.

xxx I N L E I D I N G.

van dezen Godlyken last te gehoorzamen, ging hy vluchten. Hy begav zich naer Japho, eene oude Zeeftad van het Joodfche land, thans Jaffa geheeten, en ging aldaer te fcheep, om naer Tarsus in Spanje, op de uiterfte grenzen van Europa, over te varen.

Op de zee werd het Schip belopen, door eenen vreesfelyken ftorm, zodat 'er geen ander uitzicht ware, dan te vergaen. De Scheepslieden befchouwden dit onweder, het welk hen alle in levensgevaer bracht; als een kennelyk bewijs der Godlyke wraek. Zy befloten 'er uit, dat 'er een doodflager, of een ander uitftekend booswicht, aen boord moest wezen, welken de Godlyke wraek vervolgde. Zy wierpen daerom het lot, om te ontdekken, die het voorwerp der Godlyke gramfchap wezen mogt. Het lot viel op JONA, en zy hielden hem voor den fchuldigen. — Na dat men nog eene laetfte poging gedaen had, ter behoudenis van fchip en volk, wierp men JONA over boord, en de ftorm bedaerde op het oogenblik.

Dan de HEER zorgde voor JONA, en bestuurde het zo, dat 'er een grote visch digt by het fchip ware, toen de Propheet in de zee geworpen werd. De visch flokte hem geheel in, en hy was, in het ingewand van het zeegedrocht, tot op den derden dag. Toen werd hy levendig uitgefpoogen op het droge.

Kort

Kort daarna kreeg de Propheet eenen vernieuwden last, om tegen Ninive te prediken, en den inwoneren te bedreigen, dat die godlofe Stad, na 40 dagen, geheel zou verdelgd worden, ten zy zy zich verootmoedigden en bekeerden. — Hy gehoorzaamde dit bevel, begav zich naer Ninive, doorwandelde die Stad, en predikte onder de gemelde bedreiging, boete en bekeering. — Zijn voorstel had zo veel invloed, dat de Koning en het volk zich voor God verootmoedigden, met dat gevolg, dat de Stad van den ondergang verschoond wierd.

Maer in plaets van zich te verblijden, dat zijne prediking een goed gevolg hadde, en dat zo vele duizenden van menschen by het leven bewaerd waren, was JONA 'er zeer verdrietig over, dat zijne strafbedreiging niet vervuld wierd. Hier over werd hy van den HEER ernstig bestraft; en om hem, van zijnen verkeerden handel, nog meer te overtuigen, deed de HEER eenen wonderboom, onder wiens schaduw hy zich verborgen had, tegen de brandende hitte der zonne, zeer spoedig verdorren, opdat hy, uit de tegenstelling van deze plant, tegen eene volkrijke Stad, zou opmerken, hoe onbezonnen zijne redeneeringen waren. JONA wilde een enkel plantgewas verschoond hebben, en was zeer onvergenoegd, dat hetzelfde verdorde; en ondertusfchen wilde hy de grote Stad Ninive, met zo vele duizenden inwoneren, vernield hebben,

zeer te onvrede zijnde, dat zulk eene machtige Stad, met een verbazend getal van menschen, om de algemeene boetvaardigheid, van den geheelen ondergang verschoond wierd.

Dit geschiedverhael heeft het ongeloov, van tijd tot tijd, zeer hevig bestreden. — Dan de voornaemste zwaarigheden hebben wy, in onze uitbreidende Verklaring, in het voorbygaen opgelost. — De visch, die JONA inflokte, behoeft geen walvisch te wezen, die zo eng van keel is, dat hy onmogelyk eenen mensch zou kunnen inzwelgen. Men denke aen een zeer groot zeegedrocht, daer 'er visfchen genoeg zijn, die eenen geheelen mensch kunnen inflokken. — Ook raekt ons de tegenwerping niet, dat JONA, zonder een aenhoudend wonderwerk, binnen het ingewand van den visch niet hebbe kunnen leven, terwijl wy beweeren, dat de Propheet verdronken, dood door den visch ingezwolgen, ten derden dage opgewekt, en zo levendig op het droge uitgespogen zy. — „Het karakter van „den Propheet is afschuwelyk” (d). Wy kunnen en willen niet ontkennen, dat JONA zich zeer slecht gedragen, en, in veelerlei opzichten, zeer zwaer bezondigd hebbe. „Is dat, mag men vragen, een karakter, het welk voor eenen gezant „van God past? was 'er dan geen edel mensch „meer,

„meer, dat de Godheid dezen onedelen tot „haren vertrouwden moest maken?” (e). Maer is BILEAM de Broodpropheet niet met Godlyke Openbaringen verwaerdigd? JONA moest, in zijnen dood en opstanding, een merkwaardig voorbeeld worden van CHRISTUS, Matth. XII: 40. De schepelingen moesten uit het onweder, het welk, wegens de ongehoorzaemheid van JONA, ontstond, en oogenblikkelyk bedaerde, zodra hy in zee geworpen was, den God van Israël, als den eenigen en waren God leeren kennen, die het gebied voert, ook over den wind en de zee. Ten aanzien der Niniviten, was de wonderdadige verlossing van den Propheet, welke hy hun buiten allen twijffel verhaeld heeft, een onloochenbare geloovsbriev van zijne Godlyke zending, vergel. Luc. XI: 30. Dit maakte, dat JONA bevrijd wierd van de mishandelingen, welke de Niniviten hem anders, om zijne boetprediking, zouden aangedaen hebben, en dat dezelve eenen gezegenden invloed had, op de verbetering van hunne gedragingen.

Er is derhalven gene schijnbare noodzakelykheid, om dit geschiedverhael, in eenen verbloemen zin, op te vatten, gelijk de Heer VON DER WARDT gedaen heeft (f). Eerst beweerde hy,

(e) Ibidem p. 308.

(f) *Ænigm. præci orbis* p. 231—

dat de visch, door welken JONA gezegd wordt ingeflokt te wezen, de Stad Samaria beteekene, en de buik van dien visch zou de studeerkamer van den Propheet beduiden, waerin hy zich, uit vrees voor JEROBEAM, drie dagen verborgen had en zijn gebed opgesteld (g). Kort daarna verklaarde hy zich nader, en wilde de geschiedenis van JONA beschouwd hebben, als eene schildery van het Israëlitische volk, onder de Asyrische gevangenis, uit welke zy, op hun gebed, zouden verlost worden (h). Eindelyk waegde hy het zijne eigenlyke mening voor te dragen. Volgens deze zouden de lotgevallen van Koning MANASSE, in JONAS boek, zinbeeldig worden afgeteekend (i). Dat JONA in zee geworpen werd, zou het overgeven van Koning MANASSE, in de handen der Asyriërs, beteekenen, toen EZAR HADDON hem evangelyk naer Babel voerde, 2 Kron. XXXIII: 11. De plaets van zijne gevangenis, alwaer hy zijn gebed heeft uitgesproken, zou door den buik van den visch worden aangewezen, en zijne herstelling in zijn land en Koningrijk, 2 Kron. XXXIII: 12, 13. zou, door het uitspouwen van den visch, verbeeld worden.

Maer langs dezen weg, kan een vruchtbaer vernuft de allerduidelykste geschiedverhalen in zinbeel-

(g) Ibidem p. 243—

(h) Ibidem p. 293—

(i) Ibidem p. 712—

beeldige raedfels veranderen. Zo doende kan men van alles, alles maken. Behalven dat 'er volstrekt niets is, om van den eigenlyken geschiedkundigen zin aftewijken. Voeg 'er by, dat CHRISTUS zelfs van deze geschiedenis spreke, als van eene gebeurtenis, welke waerlyk is voorgevallen, en zich zelve voorstelle, als het tegenbeeld van JONA, in zijne begravenis en opstanding, Matth. XII: 40, 41. Ook wordt 'er geen schijn van bewijs voor deze verbloemde verklaring opgegeven. — De Heer VON DER HARDT beroept zich op den gewonen schrijfstijl der Hebreuwen, die zich veel van gelykenissen en zinbeeldige voorstellen bedienen. Maer volgt daeruit, dat alle geschiedverhalen, in eenen verbloenden zin, moeten worden opgevat? Op dezen grond zou men alle geschiedkundige waerheden kunnen wech redeneeren; of wil men zich alleen tot de Prophetische Schriften bepalen, zou men met het zelfde recht, alles wat JESAIAS van den Koning HISKIA, Kap. XXXVI—XXXVIII, en JEREMIAS van den ondergang des Joodschen Rijks, Kap. XXXVII—XXXIX, LII, verhaeld hebben, leenspreukig op geheel andere zaken kunnen toepassen.

De Heer EICHHORN verwerpt daerom ook deze willekeurige en geheel ongegronde verklaring. Maer evenwel een wonderwerk, in de geschiedenis van JONA, te onderstellen, beschouwt hy

als het doorhakken van eenen ingewikkelden knoop (*k*). Uit dit beginfel flaet hy mede eenen zeer vreemden weg in. Hy legt tot eenen grondslag, dat de geschiedenis van JONA, niet door hem zelve, maer door eenen vreemden, in geschrift gesteld zy (*l*), en geeft in bedenking, of men de geheele zaak niet zo zou kunnen begrijpen, dat JONA op een zeemonster, by eenen storm, aen land geworpen zy, en dat zijn drie-daegsch verblijf, in den buik van den visch, als eene volksomkleeding moet verklaerd worden.

„ Het is zegt hy, niet zonder voorbeeld in de
 „ geschiedenis, dat menschen, die in eenen storm
 „ schipbreuk geleden hebben, op den rug van
 „ een zeemonster, uit de baren aen strand zijn
 „ geworpen; — als het bericht van JONAS be-
 „ houdenis op een zeemonster, het welk de storm
 „ aen land wierp, door eenige eeuwen, of zelfs
 „ niet eens zo lang, van mond tot mond over-
 „ ging, hoe ligt kon het zelve zijne tegenwoor-
 „ dige gedaente bekomen? — Derhalven de
 „ opsteller van dit Boek vond de geschiedenis
 „ van JONA dus opgeschikt; hy voelde, dat hy
 „ ze niet in hare naekte gedaente bekomen had,
 „ maer hy wilde ze niet ontkleden, en tot hare
 „ oorsprongelyke gedaente terug brengen, maer

(*k*) Ibidem p. 312.

(*l*) Ibidem p. 313—

„ze geven, zo als hy ze ontvangen had” (m). Zelfs zou deze veronderstelling zich zeer wel laten plooiën, met de gezegdens van den Heer CHRISTUS, Matth. XII: 39, 40. Eindelyk wordt ’er bygevoegd: „De toepassing, die CHRISTUS, „van de geschiedenis van JONA, en zijn drie- „daegsch verblijf in den buik van den visch „maekt, bestaet evenwel by dit voorstel. Al „was zelfs het driedaegsch verblijf van JONA, „in den buik van eenen visch, eene bloote volks- „mening, zo kon echter CHRISTUS zeggen: zijn „verblijf in het grav zou even zo lang duuren, „als JONAS verblijf in den buik van eenen visch, „opgegeven werd” (n).

Dan de Heer EICHORN laet ’er nog eene andere oplossing van de zwarigheden op volgen, door de veronderstelling van een zedelyk verdichtfel. Het geheele Boek van JONA zal een leerzame fabel zijn, uitgevonden om de Joden te leeren, dat de heidenen hen in deugdzaamheid verre overtroffen, en daerom de genade en lievede van God verdienden (o). „Vele omstandighe- „den in de geschiedenis van JONA, zegt de „Schrijver, zijn te wonderbaer voor eene we- „zenlyke geschiedenis; maer wie eischt de groot- „ste historishe waerschyjnlykheid in eene Fabel?

(m) Ibidem p. 317—319.

(n) Ibidem p. 1320.

(o) Ibidem p. 328—

„ Derzelver natuur verdraegt niet alleen , maer
 „ begeert zelfs verdichtingen tot cieraed en
 „ voorstelling. In eene Fabel moet veel won-
 „ derbaer zijn—” (p).

Ten slotte wil de Heer EICHORN, tusfchen de twee gemelde opvattingen, niet beflifsen, of deze vertellingen uit het verhael van JONA gevormd zijn, dan of deszelvs opsteller van deze hem bekende vertellingen, tot zijne verdichting, gebruik gemaakt heeft. Maer dit dunkt hem zeker, dat CHRISTUS, fchoon het driedaegsch verblijf van JONA, in den buik van den vifch, eene zedelyke verdichting zy, echter daernaer den tijd van zijn verblijf in het grav kon afmeten.

Men kan zich waerlyk niet genoeg verwonderen, over zulke manieren van Schryftverklaren. Om geen wonderwerk in de gefchiedenis van JONA te erkennen, maekt men gene zwaarigheid, om te veronderftellen, dat een later Schrijver een voorval, het welk gansch niet zonder voorbeeld is, en door overlevering eene geheel vreemde en wonderdadige gedaente gekregen had, volgens die vervalsching opgeteekend hebbe, hoe zeer hy zelfs voelde, dat zy met veelerlei leugenachtige byvoegfelen omkleed ware. Dit zal men beweeren van eenen Godlyken Schrijver, die door den HEILIGEN GEEST gedreven —

Of

Of het gansche Boek is eene zedelyke Fabel. Vele omftandigheden zullen te wonderbaer zijn, voor eene wezenlyke gefchiedenis! Indien men op dezen voet voortgaet, hebben wy eerlang te wachten, dat de gefchiedverhalen van MOSE mede, voor zedelyke verdichtfelen, zullen verklaerd worden!! — Meer zullen wy 'er thans niet byvoegen.

Alleenlyk zullen wy nog aenmerken, dat men van JONA, en zijne bewaring in den buik van den visch melding vinde, niet alleen in het III Boek der Maccabeeuwen, Kap. VI: 6, maer ook in den ALCORAN van MUHAMED, *Sur.* 10, 11. (q). Om niet te fpreken van de verdichtfelen der heidenen, welke uit de gefchiedenis van JONA ontleend fchijnen (r).

III. *Het Godlyk gezach van dit Boek*

Blijkt wederom daer uit, dat het behoore tot den Kanon van het Oude Testament, die door het onfeilbaer gezach van JESUS, en zijne Apostelen bekrachtigd is. — Daerenboven heeft onze gezegende Verlosfer zich uitdrukkelijk op dit Boek beroepen, Matth. XII: 40. XVI: 4. Luc. XI: 30.

(q) OUTHOF over JONAS Voorber. p. 18.

(r) G. J. VOSSIUS *de Idolol.* l. II. c. 15. SPANHEIM *Oper.* Tom. I. p. 387 — HUET *Dem. Euang. Prop.* IV. p. 496 — XVII. DEEL, [C 4]

Maer mag men denken, hoe kan dit geschrift tot de Prophetische Boeken gebracht zijn, daer het niets anders behelst, dan een geschiedkundig verhael? — Dan JONA, de Schrijver van dit Boek, was een zeer beroemd Propheet, die zeer merkwaardige voorzeggingen, ten tijde van Koning JEROBEAM II, gedaen heeft, 2 Kon. XIV: 25. Voeg 'er by, dat zijne geschiedenis in zo ver eene voorzegging zy, als hy een voorbeeld geweest is van CHRISTUS dood en opstanding, Matth. XII: 40.

IV. *De verdeeling van dit Boek.*

Het Boek van JONA bestaat uit twee hoofddelen.

- I. Het EERSTE vervat het Godlyk bevel, aen den Propheet, om boete en bekeering te Ninive te prediken, met de gevolgen daarvan, Kap. I, II.
- II. Het TWEEDE deel behelst den vernieuwden last, met de uitvoering en gevolgen daarvan, Kap. III, IV.
- I. In het EERSTE deel, Kap. I, II, vinden wy
 1. Het Godlyk bevel aen JONA, om te Ninive boete en bekeering te prediken, Kap. I: 1, 2.
 2. De ongehoorzaamheid van den Propheet, Kap. I: 3.

1. De

1. De gevolgen daarvan, Kap. I: 4— II: 10.
 - A. De ongehoorzame Propheet gerackte in grote ongelegenheid, Kap. I: 4-16.
 1. Er ontstond een zware storm, waerdoor JONA, met het overige scheepsvolk, in het uiterste gevaer kwam, vs. 4-6.
 2. De storm wordt beschreven, vs. 4, met
 3. De uitwerkselen, welke dezelve had by de scheepslieden, vs. 5, 6.
 - B. Deze storm gav aanleiding, dat JONA als de schuldige ontdekt, en in zee geworpen wierd, met dat gevolg, dat de overige schepelingen behouden wierden, vs. 7-16.
- B. JONA evenwel werd, door de Godlyke voorzorg, bewaerd, en door eenen groten visch ingezwolgen, die hem na drie dagen levendig, op het droge uitspouwde, Kap. I: 17— II: 10.
 - A. De bewaring van den Propheet vinden wy in het algemeen, Kap. I: 17.
 - B. Het danklied, het welk hy, by gelegenheid van zijne wonderdadige verlossing, heeft uitgesproken, wordt opgegeven, Kap. II: 1-9. Het behelst,
 1. Het opschrift, vs. 1.
 2. Den inhoud van de dankzegging zel-

xli I N L E I D I N G.

ve vs. 2-9, bestaende uit drie hoofdzaken.

a. Eene treffende beschrijving van het gevaer en de benauwdheden, in welke de Propheet verkeerd had, toen hy, door de schepelingen, over boord geworpen was, eer hy in het water versmoorde, en door den visch werd ingezwolgen, vs. 2-6.

a. Zijne benauwdheid teekent hy, vs. 2-4.

b. Het gevaer, waerin hy verkeerd had, vs. 5, 6.

b. Eene opgaev van zijne werkzaamheden, in die benauwende omstandigheden, vs. 7.

c. Zijne verbindtenis tot altoosduurende dankbaerheid, vs. 8, 9.

C. Vs. 10. wordt 'er een kort bericht bygevoegd, omtrent de manier, op welke de Propheet behouden werd, vs. 10.

II. Het TWEEDE deel van dit Boek behelst den vernieuwden last, welchen de HEER aen JONA gegeven heeft, om te Ninive, boete en bekeering te prediken, met de uitvoering en gevolgen daarvan, Kap. III, IV. Wy vinden 'er in:

1. Den vernieuwden last zelven, Kap. III:

I, 2.

2. De

2. De uitvoering, Kap. III: 3, 4.
3. De gevolgen daarvan, Kap. III: 5—IV: 31.
 - A. Met opzicht tot de Niniviten, Kap. III: 5-10.
 - A. Deze bekeerden zich, Kap. III: 5-9. en
 - B. werden daerop, van het bedreigde oordeel, gunstig verschoond, vs. 10.
 - B. Ten aanzien van den Propheet zelve, Kap. IV: 1-11.
 - A. Het verschoonen van Ninive verwekte een zeer groot ongenoegen in het gemoed van JONA, vs. 1-3.
 - B. Daerover werd hy van den HEER ernstig bestraft, vs. 4-11.
 - a. De HEER vertoonde hem de onbetamelijkheid van zijn gedrag, vs. 4.
 - β. Om hem nog meer, van zijnen verkeerden handel te overtuigen, deed de HEER eenen wonderboom zeer schielyk verdorren, opdat hy, uit de tegenstelling van deze plant, tegen eene volkrijke Stad, zou opmerken, hoe onbezonnen zijne redeneeringen waren, vs. 5-11.
 - a. Het geval van den wonderboom wordt beschreven, vs. 5-9. en
 - b. De toepassing daarvan, op de volkrijke Stad Ninive, gemaakt, vs. 10, 11.

INLEIDING

V. Uitlegkundige Schriften.

In onze taal hebben wy de volgende verklaringen, over het Boek van den Propheet JONA afzonderlyk:

G. OUTHOF *over den Propheet JONA*, in 4°.

L. STEVERSLOOT *JONA de boetgezent*, in Dichtmaat in 4°.

J. C. LAVATER *Leerredenen over het Boek van JONA*, in 8°.

F. A. C. HUGENHOLTZ *verklaring over JONA*, in 8°.

I N L E I D I N G
T O T H E T
B O E K
V A N D E N
P R O P H E E T
M I C H A.

Beschouwen wy kortelyk

I. *Den Schryver van dit Boek.*

Zijn naem was MICHA. Deze naem schijnt zo veel te beteekenen, als *wie is gelijk JAH of JEHOVAH*, zodat dezelve overeenstemme met MICHAEL. Er komen verscheidene personen voor, in de Heilige Schriften, die dezen naem gedragen hebben. Ondertusfchen hebben ATHANASIUS, EUSEBIUS, en anderen daerin kennelyk gedwaeld, dat onze Propheet dezelvde perfoon zou geweest zijn, met MICHA, den zoon van JIMLA, die ten tijde van Koning ACHAB, in het Rijk der X stammen bloeide.

XVII. DEEL.

XLVI I N L E I D I N G.

2 Kon. XXII. (a). Zy verschillen in bynaem niet alleen, maer ook in leevtijd. MICHA de zoon van JIMLA heeft gepropheteerd, onder ACHAB, en onze MICHA veel later, onder JOTHAM, ACHAZ, en HISKIA, Koningen van Juda.

Hy wordt nader beschreven, door den bynaem van MORASCHTITER. Dit ziet op zijne Geboortestad. — Kap. I: 14. wordt gesproken van MORESCHETH - GATHS, en Kap. I: 15. van MARESCHA. Deze steden moeten wel onderscheiden worden. MORESCHETH - GATHS was eene Stad, gelegen in Juda, op de grenzen van Benjamin. Men plaetst dezelve ten Zuidwesten van Jerusaleem, en dan zal zy MORESCHETH - GATHS genaemd zy, omdat zy niet ver van Gath, eene zeer vermaerde Stad der Philistijnen, gelegen was. MARESCHA lag ten Noordwesten van Jerusaleem, Jos. XV: 44. Zy werden daerom onderscheiden, door HIERONYMUS en EUSEBIUS, beide mannen, die lang in het heilige land gewoond hebben, en getuigen, dat MORESCHETH in hunnen tijd nog in wezen ware, daer 'er van MARESCHA slechts eenige puinhopen overig waren (b). — Onze Propheet was geboortig van de eerstgemelde Stad MORESCHETH: want de bynaem van MORASCHTER laet zich beter van MORESCHETH afleiden, dan van MARESCHA.

Van

(a) CARPZOVIVS l. c. p. 363.

(b) HIERONYMUS in *prol. ad MICHAM*. EUSEBIUS in *loc. Hebr.*

Van zijne afkomst, opvoeding en verder bestaan, voor zijne roeping tot de Prophetische bediening, kunnen wy niets bepalen. Even zo weinig weten wy van zijne lotgevallen en dood. Er is die beweerd hebben, dat onze MICHA, om zijne vrymoedigheid in het bestraffen van JORAM, den zoon van ACHAB, Koning van Juda, van eene steilte zou gestoten en jammerlyk omgekomen zijn (c). Maer dit is blykbaer strijdig met het bericht van des Propheten leevtyd, die niet onder ACHAB en JORAM, maer eerst onder JOTHAM, ACHAZ en HISKIA gebloed heeft, Kap. I: 1. Daerenboven is JORAM Koning geweest van Israël, en niet van Juda. — Ook moet men het onder de verdictfelen tellen, dat het lijk van onzen Prophet, met dat van HABAKUK, onder de regeering van Keizer THEODOSIUS, zou gevonden zijn (d).

Wy gaen daerom aenstonds over, ter beschouwing van

II. Den tyd zijner Prophetische bediening.

Hy bepaelt het zelfs Kap. I: 1. Hy heeft ge-
propheteerd, in de dagen van JOTHAM, ACHAZ of
JEHISKIA, *Koningen van Juda*. — De twee eerste
Koningen JOTHAM en ACHAZ regeerden elk 16 ja-

(c) EPIPHANIUS *de vit. Prophet.* c. 13.

(d) CARPZOVIVS I, c. p. 364, 365.

XLVIII I N L E I D I N G.

ren, 2 Kon. XV: 33; en XVI: 2. De laetstgemelde Koning HISKIA regeerde alleen 29 jaren, 2 Kon. XX: 21. XXI: 1. In alles hebben derhalven de genoemde drie Koningen te zamen 61 jaren geregeerd, van het jaer 3244. tot het jaer 3305, na de schepping der waereld (e).

Of nu onze MICHA in het begin, dan in het einde van JOTHAMS regeering, zijne Prophetische bediening aenvaerd, als mede of hy in het begin, dan op het laetst van HISKIAS tijd, geeindigd hebbe te propheteeren, kunnen wy met gene zekerheid bepalen. Het allerwaerschijnlykst is, dat hy van JOTHAMS tijd, tot dien van HISKIA, geduurende eene reeks van 30 jaren of daeromtrent; het Prophetisch ampt hebbe waergenomen.

MICHA heeft derhalven verscheidene andere Propheten, tot zijne tijdgenoten, gelijk HOSEA en byzonder JESAIA. Trouwens hy is den laetstgemelden Propheet zeer gelijk, niet alleen in de zaken, welke hy behandeld; maer zelfs zomtijds in de uitdrukkingen, van welke hy zich bediend heeft.

III. *De personen, tot welke MICHA gepropheteerd heeft*

Waren beide de Koningrijken, zo van Israëls als van Juda, welke Kap. I: 1, naer de hoofdste-

(e) VII Deel. *Inleid.* p. cxvii en cxviii.

fteden benoemd worden ; *het woord des* HEEREN , dat MICHA gezien heeft , over SAMARIA en JERUSALEM. Evenwel is het Koningrijk van Juda het hoofdonderwerp van zijne Godspraken. Het Rijk der X stammen wordt meer als in het voorbygaen behandeld. — MICHA was een onderdaen van , en had zijne woonplaats , in het Koningrijk van Juda. Hy had daertoe de naeste betrekking , en dit zal de reden zijn , dat hy meer byzonder en uitvoerig , voor het Koningrijk van Juda , en deszelvs hoofdstad Jerufalem , gepredikt hebbe.

IV. *De gesteldheid der zaken , in beide de Koningrijken , ten tijde van den Propheet MICHA ,*

Was allertreurigst , vooral ten aenzien van Godsdienst en zeden.

Er heerschte een diep verval , zo by JUDA als by ISRAEL , het welk hem overvloedige aanleiding gav , om op de noodzakelykheid der bekeering allerernstigst aan te dringen , ten einde den dreigenden ondergang voor te komen.

De grouwzame PIKAH was Koning in het Rijk der X stammen. Deze had zich , door het vermoorden van zijnen wettigen Vorst PEKAHIA , den weg gebaend tot den thron , 2 Kon. XV: 25-28 , en zich door geweld , onderdrukking , en bloedstorting , op denzelven bevestigd. Voor het overige was hy overgegeven aen allerlei ondeugden ,

L I N L E I D I N G.

byzonder afgodery, overdaed, en wellust, waerin hy, door zijne onderdanen, gretig werd naergevolgd. Eindelyk werd hy, door éénen zijner Hovelingen, HOSEA, den zoon van ELA, omgebracht. De moord had eene regeeringloosheid van ruim 10 jaren ten gevolge, en het was eerst in het jaer 3273, omtrent drie jaren voor den dood van ACHAZ, Koning in Juda, dat de gemelde HOSEA, die de laetste Koning der X stammen geweest is, den throon van Israël beklommen heeft, 2 Kon. XV—XVII: 1.

Geduurende de Prophetische bediening derhalven van MICHA, lag het Rijk der X stammen als verzopen in eene zee van hemeltergende grouwelen, welke kort daarna de sloping van dat ganfche Rijk, en de gevangelyke wechvoering van het volk, door de Asfyriërs, ten gevolge gehad hebben.

Wat het Koningrijk van Juda betreft; toen MICHA begon te propheteren, regeerde JOTHAM te Jerufalem, en onder dien Vorst, verdorv zich het volk, door te roken en te offeren op de hoogen, 2 Kron. XXVII: 2. Wy leren 'er uit, dat het volk van Juda, ten tijde van dezen JOTHAM, reeds eene fterke zucht gehad hebbe tot de afgodery, welke denkelyk, door voorname Hovelingen, verwekt en aengekweekt werd. — Geduurende de regeering van JOTHAM evenwel, werd de afgodery flechts in het heimelyke, op de
hoog-

hoogten gepleegd ; maer na zijnen dood werd dezelve openlyk en algemeen ingevoerd.

Immers zijn opvolger ACHAZ was een booswicht van den allereersten rang. Zodrae hy den throon beklommen had, viel hy geheel af van den waren Godsdienst, en werd een volflagen heiden, 2 Kon. XVI: 1-4. 2 Kron. XXVIII: 1-4; en het is ligtelyk te denken, weiken eenen nadeeligen invloed zijn hemeltergend voorbeeld zal gehad hebben op het volk, het welk zo sterk tot de afgodery, en allerlei boosheden, overhelde. Ook werd hy, op eene zeer geduchte wijs, gestraft; door den gelyktijdigen inval van PEKAH EN REZIN, Koningen van Israëel en Syrien, die zijn land geweldig ontvolkten en verwoestten, 2 Kon. XVI: 5, 6. 2 Kron. XXVIII: 5-8.

Dit kwaed duurde, tot dat de vrome HISKIA aen de regeering kwam. Dees begon, kort na zijne komst op den throon, eene hoogstnodige hervorming, zijnde daertoe, met zijne onderdanen opgewekt, door de leerredenen en vermaningen van onzen Propheet MICHA, vergel. Jer. XXVI: 18.

In zulke tijden, en onder zodanige omstandigheden, heeft MICHA het woord des HEEREN, tot de kinderen van zijn volk, gesproken. — Daerzen beantwoordt ook

V. *De inhoud en het oogmerk van dit Boek.*

De INHOUD is deels bedreigende, deels bemoe- digende.

De Propheet yvert, met nadruk, tegen de grou- welen, welke in beide de Koningrijken waren heerschende geworden, byzonder afgodery, ge- weld, onderdrukking, overdaed, en allerlei los- bandigheid. Hy bedreigt het volk Gods geduchte en rechtvaerdige oordeelen, met welke Hy ten laetsten, wanneer zijne langmoedigheid geein- digd was, wraek zou nemen. — Hy voorspelt daerom, aen beide de Koningrijken, den geheelen ondergang; dien van het Rijk der X stammen door de Asfyriers, en dien van het Joodsche Ko- ningrijk door de Babyloniers.

Maer vermits 'er, in zijne dagen, voornamelyk onder Juda, nog een aental was van Godvruchtigen, die zuchtten van wegens de grouwelen, welke het land overstroomd hadden, bemoedigt de Propheet tevens het overblijfsel der oprech- ten, met troestrijke beloften, niet alleen van eene gezegende herstelling, in de Godlyke gunst, en in hun Vaderland, maer ook van de eeu- wigse Verlossing, welke de MESSIAS zou te weeg brengen.

Zijn OOGMERK is derhalven ook tweeledig; aen den eenen kant wilde hy zijne godlose tijdgeno- ten, door den schrik des HEEREN, tot ootmoed

en bekeering opwekken, en aan den anderen kant wilde hy de Godvruchtigen vertroosten en bemoedigen.

VI. De stijl van den Propheet MICHA

Is dikwijls, daer het pas geeft, verheven en hoogdravend. Dezelve heeft veel overeenkomst, met dien van zijnen ampt- en tijdgenoot JESAIAS, en zijne redenen hebben een byzonder opzicht op de tijden, welke hy beleevde. „ Overal ver- „ schijnt hy als Dichter, die met eenen JESAJA „ om den rang twisten kan, in voorstelling, fijn- „ heid van omtrek, en verhevenheid. Het is „ moeilyk, daervan voorbeelden aen te halen, „ also elke regel van hem tot een voorbeeld kan „ verstreken” (f).

Byzonder munt MICHA uit, in woordspelingen, bekend onder den kunstnaem van *Paronomasien*; en in tegenstellingen, doorgaens *Antithesen* geheeten. Het eerste bestaet daerin, dat men zulke woorden verkiest, welke in klank op elkander spelen; het laetste, dat dezelve woorden, in verschillende beteekenissen, tegen elkanderen overstaen. „ Die woordspelingen (*Paronomasien*) „ zijn zelden, in onze Westersche Talen, ver- „ draeglyk, en beledigen daerom dikwijls den

(f) RICHHORN l. c. p. 333.

„goeden smaak; en deze Tegenstellingen (*Antithesen*) zijn spelende toeren, die insgelyks, by een veelvuldig gebruik, voor den goeden smaak ergerlyk zijn. Doch wy moeten tevens MICHA het recht laten wedervaren, dat de Oosterfche Poëzy in zulke woordspelingen leeft; en dat deze tot derzelver bloemen behoren” (g).

Onze Propheet ontleent wel eens het een en ander van JESAIA, gelijk duidelyk blyken kan, uit vergelyking van Kap. I: 3. met Jes. XXVI: 21, en van Kap. IV: 1-3. met Jes. II: 2-4. Dan dit dient geenzins tot oneer en verkleining van onzen Propheet. Het eerste is slechts eene spreekwijs, en ten aanzien van de laetstgemelde plaats, had de HEER wijze redenen, waerom Hy die belovte, reeds door JESAIA gedaen, nog eens door MICHA liet vernieuwen.

VII. De Godlyke oorsprong van dit Boek

Kan niet in bedenking komen.

Niet alleen heeft de Joodsche Kerk dit Boek geplaatst in den rang der Godlyke Schrivten van het Oude Testament; maer reeds ten tijde van JEREMIA hebben de Oudsten des volks het gezach van onzen Propheet erkend; vergel. Jer. XXVI: 18, 19, en in latere tijden, beriepen zich de Schrivt.

Schriiftgeleerden op de Godfpraken van MICHA, wanneer zy Koning HERODES berichtten, omtrent de plaats, alwaer de MESSIAS moest geboren worden, Matth. II: 4, 5.

Voeg 'er by, de allerduidelykfte vervulling van het gene MICHA voorspeld heeft; zo omtrent de verwoesting van Samaria en Jerufalem, als omtrent de komst van den MESSIAS.

Eindelyk wordt hy ook tweemalen aengehaeld, in de fchriiften van het Nieuwe Testament, men vergelyke Matth. II: 5, 6, en Joh. VII: 42.

VIII. *De Verdeeling.*

I. Na het algemeene opfchriift van het gansche Boek, Kap. I: 1.

II. Volgt de inhoud zelfs, beftaende uit ettelyke Prophetifche Redevoeringen, Kap. I: 2—

N. Kap. I. behelst de EERSTE *Redevoering*, in welke aan beide Koningrijken, zo van Juda, als der X ftammen, des HEEREN geduchte oordeelen, tot eene rechtvaerdige ftraf van de hoogftgaende boosheden, bedreigd worden. Deze Leerreden fchijnt de Propheet gehouden te hebben, onder de regeering van Koning JOTHAM. — Zy beftaet uit twee hoofddelen.

A. In het eerfte deel worden de oordeelen, met welke beide de Rijken rechtvaercig

zouden gestraft worden, in het algemeen, zinbeeldig voorgesteld, vs. 2-5. Hier vinden wy,

A. Eene plechtige oproeping der gezamentlyke onderdanen van de beide Koningrijken, om de Godlyke bedreiging aen te horen, vs. 2-4.

B. Een betoog, dat des HEEREN geduchte handelwijs alleszins rechtvaardig wezen zou, vs. 5.

B. In het tweede deel, worden de Godlyke oordeelen, over de beide Koningrijken, meer byzonder en eigenlyk afgeteekend, vs. 6-16.

A. Over het Rijk der X stammen, en deszels hoofdstad Samaria, vs. 6-9^a.

a. Het oordeel zels wordt beschreven, vs. 6, 7.

a. Samaria zou verwoest worden, vs. 6.

b. Ook zouden de afgoden vernield worden, vs. 7.

β. Het vooruitzicht van dat oordeel vervulde het gemoed van den Propheet met bittere droevheid, vs. 8, 9^a.

B. Over het Rijk van Juda, vs. 9^b-16.

a. In het gemeen, vs. 9^b.

β. Meer byzonder, vs. 10-16.

a. Eerst

- a. Eerst wordt dit oordeel in deszelfs zwaerheid afgeteekend, vs. 10.
 - b. Daerna worden eenige steden van Juda opgenoemd, welke, by den inval van SANHERIB, het meest zouden te lijden hebben, vs. 11-15.
 - c. Eindelyk worden die van Juda opgewekt, tot kermen en klagen, vs. 16.
3. De **TWEEDE Leerreden** is meer byzonder ingericht; tegen het Koningrijk van Juda, Kap. II. Zy schijnt, onder den braven Koning HISKIA, na den ondergang van het Rijk der X stammen, te zijn uitgesproken.
- De inhoud van deze redevoering, welke tot de hoofden des Joodschen volks was ingericht, is drieledig.
- A. Het eerste deel is bestraffende. Vs. 1, 2, worden de hoofden des Joodschen volks daerover bestraft; dat zy hunne macht misbruikten, om onrecht te doen, en hunne medeburgeren te onderdrukken.
 - B. Het ander deel is bedreigende. Daerin worden zeer zware oordeelen, aen de hoofden van het Joodsche volk, voorspeld, vs. 3-11.
 - A. In de bedreiging van dat oordeel op zich zelve, vs. 3-5. vinden wy,
 - a. Het oordeel zelve, vs. 3.

- β. Het Klaeglied, het welk by die gelegenheid zou opgeheven worden ,
vs. 4.
- γ. De zwaerheid van dat oordeel , vs. 5.
- B. Vervolgens wordt dit oordeel gebilijkt, vs. 6-11.
 - α. Uit aanmerking der onverbeterlyke hardnekkigheid van de Joodsche Overheden , vs. 6, 7.
 - β. Uit aanmerking, dat zy, van wegen hun wangedrag, gene aengename voorzeggingen verwachten konden , vs. 8, 9.
 - γ. De Propheet besluit 'er uit, dat hunne oordeelen rechtmatig en zeer geducht wezen zouden , vs. 10, 11.
- C. Het laatste deel is vertroostende, waerin de Propheet de verlossing, uit Babels gevangenis, beloovt, met kennelyke blijken van de Godlyke gunst, vs. 12, 13.
- 3. De *DERDE Redenvoering* is zeer uitvoerig , Kap. III—V. De Propheet heeft dezelve, onder de regeering van Koning HISKIA, uitgesproken.
- A. Het eerste deel is bestraffend en bedreigend, Kap. III.
 - A. Eerst richt de Propheet zijne tael tot de hoofden van het Joodsche volk, in den Burgerstaet, vs. 1-4.

a. Vs. 1-3. worden hunne misdaden beschreven.

β. Vs. 4. wordt hunne straf bedreigd.

B. Vervolgens wendt zich de Propheet, tot de Kerkelyke Overheden, vs. 5-8.

a. In deze aenspraek, aen de hoofden des Joodschen volks, in den Kerkstaet, vs. 5-7.

a. Stelt de Propheet hun wangedrag voor, vs. 5, en

b. Bedreigt hun zeer geduchte straffen, vs. 6, 7.

β. By wijs van tusfschenreden betoogt MICHA de waerheid van zijne Godlyke zending tot de Prophetische bediening, vs. 8.

C. Vs. 9-12. vat de Propheet den draed van zijne redenering wederom op, en gaet voort, met de hoofden des Joodschen volks te bestraffen en te bedreigen.

a. In het bestraffende deel vs. 9-11. verwijt de Propheet de schromelykste wanbedrijven

a. Aen de hoofden des volks, in den Burgerstaet, vs. 9, 10.

b. Aen de Priesteren en Propheten, vs. 11.

β. In het bedreigende deel, voorspelt de

Propheet de verwoesting van Stad en Tempel, vs. 12.

B. Het tweede deel van deze Prophetische Redenvoering behelst zeer heuchlyke belovten, Kap. IV, V.

A. Kap. IV: 1-5. wordt eene oude belovte, welke reeds door JESAJA gedaen was, herhaeld, bevestigd, en uitgebreid.

a. Die oude belovte wordt herhaeld, vs. 1-4^a. en

β. Nader bevestigd, vs. 4^b, 5.

B. Daerop worden eenige voorrechten beloofd, welke nog te wachten waren, eer die oude belovte vervuld werd, Kap. IV: 6-14.

a. De eerste byzonderheid vinden wy, vs. 6-8. Zy behelst,

a. Eene belovte, vs. 6, 7.

b. Eene spraekwending, tot Ophel en Zion, vs. 8.

β. De tweede byzonderheid wordt voorgesteld, vs. 9, 10.

γ. De derde byzonderheid wordt opgegeven, vs. 11-14.

C. Kap. V. worden de belovten, Kap. IV voorgesteld, in ettelyke byzonderheden, nader opgehelderd en aengedrongen.

a. Ten aanzien der geestelyke belovten, wordt de komst van den MESSIAS

als

I N L E I D I N G. ~~121~~

als derzelver grondslag aangewezen;
vs. 1-3.

a. De komst van den MESSIAS wordt
op zich zelve voorspeld, vs. 1.

b. Zy wordt beschreven, als de grond-
slag van alle de zegeningen, met
welke de Joden, na hunne weder-
keering uit Babel, zouden bevoor-
recht worden, vs. 2, 3.

β. Zy wordt vervolgens voorgedragen,
als de grond van de bescherming der
Joden, tegen hunne vyanden, en van
andere voorrechten, welke zy, na de
verlossing uit Babels gevangenis, ge-
nieten zouden, vs. 4-14.

a. Uit kracht der toekomst van den
MESSIAS, zou de HEER de Joden be-
schermen, tegen hanne vyanden,
vs. 4, 5.

b. Uit de handen van hunne vyanden,
byzonder van de Syriers verlost
zijnde, zouden de Joden uitnemen-
de weldaden genieten, vs. 6-14.

a. Zy zouden eenen groten over-
vloed hebben van aardsche zege-
ningen, vs. 6.

β. Het Joodsche Gemenebest stond,
na de verlossing door de Mac-
cabeewen, zodanig toe te ne-

LEER I N L E I D I N G.

men in luister en vermogen;
dat zy een schrik wezen zou-
den, voor hunne nabuuren, vs.
7-10.

f. De afgodery zou verbannen wor-
den, vs. 11-13.

h. Eindelyk alle vyandige heide-
nen zouden, door God zelve,
beteugeld worden, vs. 14.

7. De VIERDE Prophetische *Leerreden* teekent het
verfoeilijk wangedrag der Joden, in weer-
wil van alle de uitnemende zegeningen, met
welke de HEER hen, van de vroegste tijden
af, begunstigd had, en van de krachtigste
vermaningen, ten betooge, dat de aennade-
rende verdelging van hun Koningrijk recht-
vaerdig wezen zou, Kap. VI. — Zy schijnt
uitgesproken te zijn, onder de regeering van
den ondeugenden ACHAZ, toen beide de Ko-
ningrijken aan de verfoeilykste afgodery
waren overgegeven.

A. In het eerste deel, worden de misdaden
van Gods volk, door den HEER zelve, by
wijs van een pleitgeding, tot hunne be-
schaming voorgesteld, vs. 1-12. Het be-
helst,

A. Een aendachtverwekkend voorstel,
waarin de Propheet zijnen last ont-
vouwt, getuigen oproept, en Israël
plecht-

plechtig uitdaegt, tot een openbaer twistgeding met den HEER, vs. 1, 2.

B. Het twistgeding zelfs, waerin de HEER sprekende voorkomt; als zijne zaak openlyk bepleitende, vs. 3-12.

a. Israël kreeg niet alleen vryheid, maer werd zelfs vriendelyk opgewekt, om hunne bezwaren tegen den HEER in te brengen, vs. 3.

β. Wijders toont de HEER aen, dat Hy hun, van de vroegste tijden af, de uitnemendste weldaden bewezen had, vs. 4, 5.

γ. Hier over was Israël zeer verlegen, vs. 6-8.

δ. Maer met dit alles, maekten zy zich nog, byaenhoudendheid, aen de snoodste grouwelen schuldig, vs. 9-12.

B. In het tweede deel, wordt hun eene geheele verwoesting bedreigd, als eene rechtvaardige straf van hunne snode ondankbaerheid, vs. 13-16.

A. Deze bedreiging wordt in het gemeen voorgesteld, vs. 13.

B. Zy wordt in de byzonderheden nader ontwikkeld, vs. 14, 15.

C. Eindelijk wordt de billykheid van dit vonnis aangewezen, vs. 16.

¶. De vijfde Redenyoering bestaat in eene aens
XVII. DEEL.

LXIV I N L E I D I N G

doenlyke klacht, over het schromelyk bederv der zeden, het welk by het volk plaets had, en over de geduchte oordeelen, met welke het zelve eerlang zoude gestraft worden, gepaerd met eene betuiging van zijne gelovige verwachting, dat dit oordeel niet altoos duuren zoude, Kap. VII. — Er worden vele merkwaerdige byzonderheden, in zes onderscheidene spraekwendingen, voorgesteld.

A. Vs. 1-6. klaegt de Propheet, over het bederv der zeden onder het volk, en het oordeel, het welk deswegens aennaderde.

A. Over den zedelyken toestand van het volk, die zeer diep bedorven was, vs. 1-4^a.

a. Het ontbrak aan Godvruchtigen, vs. 1, 2^a.

β. Er heerschten zekere uitstekende zonden, welke by het gros van het volk, en byzonder by de hoofden, plaets hadden, vs. 2^b-4^a.

B. Over de aennaderende oordeelen, vs. 4^b-6.

a. Deze oordeelen worden op zich zelve voorgesteld, vs 4^b.

β. En de gevolgen van deze oordeelen worden nader aangewezen, vs. 5, 6.

B. In de tweede spraekwending verklaert de Propheet zijne geloofsverwachting, dat het

het bedreigde oordeel niet altoos op des
HEEREN volk rusten zoude, vs. 7-10.

A. Deze geloofsverwachting wordt in het
gemeen voorgesteld, vs. 7. en

B. Nader verklaerd, vs. 8-10.

C. Het gemelde geloofsvertrouwen van den
Propheet wordt, in de derde spraekwen-
ding, door den HEER zelven bekrachtigd,
vs. 11-13. Het verkeerde, omtrent twee
byzonderheden, eene verlossing uit benau-
wende omstandigheden, en de verdelging
der vyanden. Het een en ander wordt
door den HEER zelven bekrachtigd.

A. De verlossing van den Spreker, uit
zijne benauwende omstandigheden, vs.
11, 12.

B. De verdelging van zijne vyanden,
vs. 13.

D. De vierde spraekwending behelst een ern-
stig gebed van den Spreker, vs. 14.

E. Hierop volgt het Godlyk antwoord, op
deze smeekbede, vs. 15-17.

A. Deels wordt dit antwoord gegeven,
door den HEER zelven, vs. 15.

B. Deels door eenen Godvruchtigen Voor-
ganger van het volk, vs. 16, 17.

F. Dit antwoord bewoog den Spreker tot
hartelyke dankzeggingen, en eene ver-

EXVI I N L E I D I N G

nieuwde betuiging van zijne geloofsverwachting, vs. 18-20.

A. De dankzegging vinden wy vs. 18.

B. De verklaring van des Sprekers geloofsvertrouwen, vs. 19, 20.

IX. Uitlegkundige Schriften.

Behalven

G. HUTCHESON *verklaring over de XII kleine Propheten* II Delen in 4°.

hebben wy, in onze tael, gene byzondere uitlegging van dit boek, dan de verklaring van

T. VAN TOL, *over den Propheet MICHA*, in 4°.

I N L E I D I N G T O T H E T B O E K V A N D E N P R O P H E E T N A H U M.

I. *De Schrijver*

Heeft in het opschrift Kap. I: 1, NAHUM de ELKOSITER.

Zijn naam is NAHUM, afkomstig van een Hebreuwsch woord, het welk *troosten* beteekent. Denkelyk hebben zijne Ouders hem dus genaemd, omdat zy hoopten, dat hy hun, in den ouderdom, tot vertroosting wezen zoude. Of hem nu deze naam, door eene byzondere bestuuring der Voorzienigheid, gegeven zy, omdat de HEER hem, ter vertroosting van zijn volk gebruiken zoude, kunnen wy niet bepalen. — Zo veel is zeker, dat hy in zijne Prophetische bediening, aen de kracht van dezen naam, kennelyk beantwoord hebbe:

Van zijn Vaderland wordt hy nader beschreven, als de ELKOSITER. Maer het is onzeker, waer deze plaets gelegen ware. — Volgens JONATHAN, den Chaldeeuwſchen Uitbreider, zou onze Propheet de ELKOSITER genaemd worden, omdat hy uit het geſlacht van eenen zekeren KOSCHI oorsprongelyk was (a). Dan het is veel natuurlyker, dat hy van zijne geboorteplaets ELKOS, den bynaem van ELKOSITER drage, even als MICHA, naer zijne geboorteplaets MORESCHETH, de MORESCHITHER genaemd is, Mich. I: 1. — Het is waer, in den lijst der ſteden van het heilig land, welke JOSUA opgeeft Kap. XV, wordt gene melding gemaekt van ELKOS. Maer het kan een vlek geweest zijn, het welk eerst na den tijd van JOSUA geſticht is. Althans HIERONYMUS bericht ons (b), dat 'er in zynen tijd, een klein vlek was in Galilæa, waer van de overblyvfels nog voor handen waren. Dit wordt door CYRILLUS bevestigt (c).

Omtrent zijne lotgevallen en dood zijn wy geheel onkundig. Er wordt ons niets meer van dezen Propheet bericht, dan dat hy NAHUM de ELKOSITER genaemd werd.

(a) CARPZOVIVS l. c. p. 375.

(b) *In proœmio ad comm. in NAHUMUM.*

(c) ad NAH. I: 1.

II. *De personen, tegen welke NAHUM gepropheteerd heeft*

Zijn de Asfyriërs. Dit is blijkbaar uit het opschrift van dit Boek, Kap. I: 1. *De last van NINIVE.*

NINIVE was van ouds de vermaerde hoofdstad van de Asfyrische Monarchy. Zy was van eenen zeer ouden oorsprong, en wordt reeds vermeld Gen. X: 11. Volgens onze vertaling, in de gemelde plaats van MOSE, zou NINIVE door ASSUR geslecht zijn. Dan, volgens eene andere overzetting, zijn de eerste grondslagen van die Stad reeds gelegd, door den beruchten NIMROD (*d*). Zy heette NINIVE, het zy naer NENUS, den zoon van ASSUR, die haer verbeterd heeft, als of men zeide de *woning van NENUS*; het zy dat deze naam slechts, in het algemeen, eene *schone woonplaats* beteekene, van wegens de fraaiheid harer legging, en de uitnemende vruchtbaarheid der landstreek. — NINIVE was eene zeer grote Stad, vergel. Jon. I: 2. III: 3, IV: 11. Zy lag aen den Oostelyken oever van de rivier Tigris, recht over de plaats, daer naderhand *Mauzul* gelegen was, pronkende met eenige honderden van torens, voorzien van zware wallen en hoge muuren, zodat zy gene wedergade had, onder alle de steden van het Oosten.

Dan, schoon hier alleenlyk de Stad NINIVE genaemd worde, wijst het zich van zelfs, dat deze Godspreek van NAHUM zich uitstrekke, tot de geheele Asfyrische Monarchy, waervan zy de vermaerde hoofdstad was. Het is, in den stijl der Propheten, zeer gewoon, een gansch land en geheel Koningrijk naer de hoofdstad te benoemen. Zo wordt *Jerusalem* zeer gemeenzaem genomen, voor het Koningrijk van *Juda*, en *Samaria*, voor het Rijk der X stammen.

Het opschryft van dit Boek bepaelt niets, omtrent

III. *Den tijd, wanneer onze NAHUM geprophe-
teerd heeft.*

De zaak wordt daerom zeer verschillendlyk begrepen.

Zommigen hebben gewild, dat hy geprophe-teerd hebbe onder JOAS, Koning van Juda, en JOHU, Koning van Israël, en dat hy de verwoesting voorspelle, welke NINIVE is overgekomen, onder SARDANAPALUS, door ARBACES, wanneer de Heerschappy der Asfyriers overging tot de Meders (e).

Volgens JOSEPHUS (f), zou NAHUM geleefd hebben,

(e) MASEKIUS *ad* NAH. I: 2.

(f) *Antiq. Jud.* l. IX. c. II.

ben, onder Koning JOTHAM, en zijne voorzegging vervuld zijn, ten tijde van den Godvruchtigen Koning JOSIAS.

Onder de Joden is het een vry algemeen begrip, dat onze NAHUM, ten tijde van den grouwzamen [Koning MANASSE geleevd, en dat hy de verwoesting van NINIVE, door NEBUCADNEZAR, ten tijde van Koning JOJAKIM, voorspeld hebbe (g).

Nog anderen denken aen het begin der regeering van ACHAZ, Koning van Juda. Dit maakt men op uit JOSEPHUS (h), die stelt, dat 'er 115 jaren verlopen zijn, tusfchen de Voorzegging van NAHUM, en de vervulling daervan (i).

Geheel anders wederom begrijpt het KALINSKY, die eenige kenmerken van tijd, welke in de Godfpraek van NAHUM voorkomen, tot eenen grondflag ligt. — Deze tijdmerken zijn de volgende. (1). Dat NAHUM leefde in eenen tijd, op welken de HEER zijne gramschap tegen de Asfyriers, en zijne goedertierenheid aen zijn volk openbaerde, Kap. I: 1-7. Dit gefchiedt door algemeene voorstellen, doch die tot zulken tijd gebracht worden, dat de Belials man niet meer door Juda zou doorgaen. Dit meent hy kan niet gebracht worden tot SANHERIB, omdat EZAR HADDON den Koning MANASSE naer Babel gevoerd heeft. (2). Dat

(g) CARPZOVIVS l. c. p. 382.

(h) l. c.

(i) CARPZOVIVS l. c. p. 383.

ten tijde van NAHUM, de hoofdstad NINIVE nog niet was uitgeroeid, maer dat hare uitroeijing Kap. I: 8. voorzeggd wordt, met eenen *doorgaenden vloed*, als mede Kap. II: 6. Hier uit wordt afgeleid, dat Gods oordeel zou worden uitgeoeffend door water. (3). Dat 'er Kap. I: 12, 13, van een *juk* en van *banden* gesproken worde, hoedanige EZAR HADDON op MANASSE gebracht heeft. (4). Dat de Propheet eene geheele verlossing van het Assyrisch geweld belove, zodanig dat die vyanden het Rijk van Jüda niet meer zouden overvallen; het welk evenwel na SANHERIB nog in nadruk geschied is. (5). Eindelyk dat NO-AMMON reeds verwoest was. — Uit dit alles, besluit de geleerde Schrijver, dat NAHUM ten tijde van EZAR HADDON geleevd hebbe; dat het oordeel, het welk door onzen Propheet bedreigd wordt over NINIVE, het zelvde is, waarvan DIODORUS *de Sicilier* melding maekt, dat 'er derhalven gezien worde op de tijden van SARDANAPALUS, en dat SARDANAPALUS dezelve zy, die in de Heilige Schryft EZAR HADDON genaemd wordt.

De voornaemste gronden van dit begrip zijn de volgende. (1). Dat de regeering der Meden, volgens HERODOTUS, 128 jaren geduurd hebbe. (2). Dat dezelve geeindigd zy met ASTYAGES, in het 10de jaer van CYRUS, Koning van Persien, zijnde het jaer 4164. van den Juliaenschen Tydkring, het jaer 3454 na de schepping. (3). Dat der.

derhalven het begin der Medifche Heerfchappy, aenvangende met ARBACES, behore tot het jaar 4036 van den Juliaenfchen Tijdkring 3326, na de fchepping. (4). Dat dit begin der Medifche Heerfchappy was het laetfte jaer van EZAR HADDON. (5). Dat derhalven deze EZAR HADDON dezelve zy, met SARDANAPALUS, vermits CTESIAS den afval der Meden brengt tot SARDANAPALUS? Dan zal DIODORUS *de Sicilier* den ondergang van Ninive befchrijven, die door NAHUM voorspeld wordr. Dan zal ook MANASSE, welken EZAR HADDON had wechgevoerd, toen de Meden, onder ARBACES waren afgefallen, des te gemakkelijker zijn losgelaten.

Dan dit alles ftrookt, onzes erachtens, niet met de Tijdrekening (k).

Het gemeenfte gevoelen der Uitleggers is, dat onze NAHUM ten tijde van Koning HISKIA gebloeid hebbe, zodat de nederlaeg van SANHERIB, Kap. I. vertoond worde. Maer dan verfchilt men wederom, of deze voorzegging den inval van SANHERIB zy voorgegaen, gelijk het HIERONYMUS en andere begrepen hebben (l), dan of deze Godspraek na de nederlaeg van SANHERIB gevolgd zy (m). Ook wordr 'er gene de minfte melding gemaekt van het Rijk der X fiammen. Wy voegen ons by de eerfte, omdat 'er van de wonderdadige flach-

(k) Vergel. VII Deel. *Inleid.* p. XXI—

(l) CARPZOVIVS l. c. p. 392.

(m) VITRINGA *Typ. Doctr. Proph.* c. 6. §. 14.

ting, in het leger der Asfyriërs gesproken wordt, als van eene zaak, welke nóg toekomende was.

NAHUM zal dan gepropheteerd hebben, tusſchen de ſloping van het Rijk der X ſtammen, in het jaar 3282, en de nederlaeg der Asfyriërs voor Jeruſalem, in het jaar 3289, na de ſchepping der wereld (n).

Dit begrip komt ongemeen wel overeen, met

IV. *Den inhoud van dit Boek.*

Er wordt namelyk aan de Joden, die in grote benauwdheid verkeerden, door eenen vyandigen inval der Asfyriërs, voorspeld, dat zy eerlang van dien vyand voor altoos zouden verlost worden, door de verdelging van Ninive, en het ganſche Asfyriſche Rijk, waarvan de wonderdadige ſlachting, in het leger van SANHERIB, een voorſpel wezen zoude. — Deze Godspraek diende derhalven, en was ook ongemeen geſchikt, om Koning HISKIA en zijne onderdanen, by den inval der Asfyriërs in het Joodſche land, te bemoedigen, door hen te verzekeren, dat de HEER de onderneming der vyanden tot hun eigen verderv zou doen uitloopen, en hen eindelyk ſtraffen, met eenen volſlagen ondergang van de Asfyriſche Monarchy, en derzelver vermaerde hoofdstad NINIVE.

V. *De*

V. *De fchrijfstijl van onzen Propheet*

Is zeer verheven. Naer het oordeel van den Bisfchop LOWTH (o), is 'er geen een onder de kleine Propheten, die zo stout en vol vuur is, als NAHUM (p).

VI. *Het Godlyk gezach van dit Boek*

Is genoegzaam bekrachtigd, door den Heer CHRISTUS, die den Kanon van het Oude Testament goedgekeurd en bevestigd heeft; fchoon het nergens, in het Nieuwe Testament worde aenghaeld. Hiertoe wordt de plaets van PAULUS Rom. X: 15. zómtijds ten onrechte gebracht. De Apostel haelt de woorden aen, niet van onzen Propheet Kap. I: 15, alwaer van eene lichamelyke verlossing gesproken wordt, maer van JESAJA, Kap. LII: 7.

Wy gaen over, tot

VII. *De verdeeling van dit Boek.*

Het behelst:

- I. Na het opschrift, Kap. I: 1.
- II. Drie hoofddelen, Kap. I: 2—

(o) *De S. Poesi Hebr.* Part. II. p. 424.

(p) NICHORN l. c. p. 352—

LXXVI I N L E I D I N G

8. Het EERSTE *hoofddeel* behelst eene algemeene beschrijving van Gods rechtvaardigheid en macht, Kap. I: 2-7.

A. Vs. 2. vinden wy eene zeer verhevene teekening van Gods straffende rechtvaardigheid, zo als Hy dezelve betoont aan zijne vyanden.

B. Daerna wordt 'er eene bedenking, ontleend uit Gods langmoedigheid, opgelost, vs. 3-5.

C. Hierop keert de Propheet weder, tot de beschrijving van des HEEREN rechtvaardigheid en macht, vs. 6, 7.

2. In het TWEEDE *deel*, wordt de zeer merkwaardige verdelging van het Asfyrisch leger beschreven, als een voorspel der aenstaende verwoesting van de gansche Asfyrische Monarchy, Kap. I: 8-12.

A. De algemeenheid en onwederstaenbaerheid van dat oordeel wordt voorgesteld, vs. 8-10.

B. De wonderdadige slachting, in het leger der Asfyriërs, zou een voorspel zijn van den geheelen ondergang hunner heerschappy, vs. 11, 12.

1. Het DERDE *deel* van NAHUMS Godspraken behelst eene uitvoerige voorzegging, omtrent de verwoesting der Asfyrische Heerschappy, Kap. I: 13—III: 19.

A. Eerst

- A. Eerst wordt de eindelyke verdelging van het Asfyrisch Rijk, in het gemeen beschreven, Kap. I: 13-15.
- B. Daerna wordt de belegering, verovering, en verwoesting van NINIVE, de vermaerde hoofdstad der Asfyrische Monarchy, in de byzonderheden, zeer omstandig beschreven, Kap. II.
 - A. Vooraf verzekert de Propheet, dat alle de pogingen der Asfyriers, om NINIVE tegen den vyand te verdedigen, ten eenemaal vruchteloos wezen zouden, vs. 1-5.
 - B. Vervolgens wordt het innemen van NINIVE beschreven, vs. 6.
 - C. Wijders worden de onheilen, welke op het innemen van NINIVE volgen zouden, omstandig voorgedragen, vs. 7-13.
- C. Eindelyk wordt de billykheid van dit bedreigde oordeel over NINIVE aangewezen, Kap. III.
 - A. Vs. 1-7. wordt de ondergang van NINIVE nader, en op eene treffende wijs beschreven, met inmenging van de boosheden, waerdoor zy zulk een oordeel verdiend hadden.
 - B. Daerna wordt de gedane bedreiging nader bevestigd, met verzekering dat alles, waerop de Asfyriers zich verla-

LXXVIII I N L E I D I N G

ten mogten, ydele steunfels wezen zouden, welke hen, ten dage van Gods hittige verbolgenheid, ten eenemaal begeven zouden, vs. 8-19.

a. Eerst wordt het voorbeeld van NO, eene Stad niet minder sterk dan NINIVE, welke soortgelyk een schromelyk lot ondergaen had, vs. 8-10. opgegeven.

a. Vs. 8, 9. wordt de gelegenheid en sterkte van die Stad beschreven, en dan

b. Het onheil, het welk dezelve getroffen had, vs. 10.

β. Deze ondergang van NO wordt vervolgens, met toepassing op NINIVE, in de byzonderheden nader uitgebreid, vs. 11-19.

a. NINIVE zou, even zo min als NO, tegen den aanval der vyanden bestand wezen, vs. 11.

b. De steunfels, van welke NINIVE hare hulp verwachtte, zouden haer ten eenemaal ontzinken, vs. 12-18.

a. Te vergeevsch zou zy zich verlaten op hare vestingen, vs. 12.

h. De bezetting zou den moed
12.

- laten varen, en door blohartigheid alles verderven, vs. 13.
- f. Alle pogingen om den vyand buiten NINIVE te houden, zouden geheel vruchteloos wezen, vs. 14-17.
- g. De Koning zelfs zou, van zinnen thron en scepter, ja van het leven beroofd worden, vs. 18.
- h. De machtige Stad NINIVE zou verwoest, en het geheele Asfyrische Rijk gesloopt worden, vs. 19.

VIII. *Uitlegkundige Schriften*

Hebben wy in onze tael niet, die afzonderlyk over dit Prophetisch Boek handelen, dan van P. HOEKE, *over den Prophet NAHUM*, in 4°.

I N L E I D I N G
T O T H E T
B O E K
V A N D E N
P R O P H E E T
H A B A K U K.

Wy komen tot het Boek van den achtsten onder de kleine Propheten.

I. De Schrijver

Is HABAKUK. Het opschrift van dit Boek is zeer kort, en zegt eenvoudig: *de last, welken HABAKUK de Propheet gezien heeft.* Wy kunnen derhalven over zijn persoon weinig zeggen.

Zijn naam HABAKUK beteekent iemand, die tederlyk omhelsd en bemind wordt. Buiten twijffel is hy, die dezen naam het eerst gedragen heeft; dus van zijne ouderen genoemd, om hunne allertederste liefde jegens hunnen zoon uitdrukken. Ondertuschen kunnen wy niet bepalen, of onze
Pro:

Propheet de eerste geweest zy, die HABAKUK genoemd is, noch ook of zy hem dezen naam gegeven hebben, om hunne hoop aen te wijzen, dat hunne zoon een voorwerp wezen zou van Gods byzondere gunst en liefde.

Omtrent zijn geslacht, zijne geboorteplaats, levensbedrijven, en lotgevallen, zijn wy geheel onkundig.

Zommige Joodsche Meesters (a) beweerden, dat onze Propheet oorspronkelijk was van Sunem in Galilea, behorende tot het eivdeel van ISSASCHAR, en dat hy de zoon van de Sunamitische vrouw geweest zy, die door ELIZA uit den doden is opgewekt. De grond voor dit begrip wordt alleen ontleend uit den naam van onzen Propheet, beteekenende iemand die omhelsd wordt. Nu had ELIZA tot de Sunamitische vrouw gezegd: *gy zult eenen zoon omhelsen*, ook had EZIZA hem omhelsd, toen hy hem wederom levendig maekte, 2 Kon. IV. Maer elk ziet van zelfs, dat zulk soort van bewijzen gene aendacht verdienen. Voeg 'er by, dat dit gevoelen in het geheel niet overeenkome met de tijdrekening. Wy zullen dadelyk aantonen, dat onze HABAKUK onder Koning JOAKIM gebloed hebbe, die den thronon van Juda beklom in het jaer 3394 na de schepping

(a) ABARBANEL *Comment. ad HAB. I: I.*

der waereld (*b*). Maer ELIZA de Propheet bloeide in het Rijk der X stammen, onder Koning JORAM, omtrent het jaer 3106. (*c*). Indien nu HABAKUK de zoon geweest was van de Sunamitische, welken ELIZA heeft opgewekt, zou hy niet ver van de 500 jaren oud geweest zijn, toen hy propheteerde.

Zo veel schijnen wy in het algemeen te mogen vaststellen, dat HABAKUK uit de Stam van LEVI oorsprongelyk ware. De Propheet heeft zijn lied opgedragen aan den *Opperzangmeester op zijn Neginoth*, Kap. III: 19. Nu was *Neginoth* een snarentuig, het welk met de hand geflagen werd. Hy zegt op mijn *Neginoth*. Hy schijnt derhalven een van de zangers, in den Tempel geweest te zijn, die, onder het opzicht van den Choormeester, het snarentuig behandelde, het welk *Neginoth* genaemd werd. Maer de zangers werden uit de Leviten genomen. — Volgens MOCMONIDES werden 'er, tot het heilig Muzijk, in den tweeden Tempel, ook aanzienlyke Israëlieten uit andere Stammen toegelaten; maer al had 'er onder den eersten Tempel iets dergelyks plaets gehad, dan zou nog zodanig een gemeene Israëliet de gewijde snarentuigen niet zijn *Neginoth* hebben kunnen noemen.

Van

(*b*) VII Deel. *Inleid.* p. cxxv.

(*c*) Ibidem p. cxi.

Van HABAKUKS bedrijven en lotgevallen vinden wy iets, in het *vierde aenhangfel* van DANIEL, anders genaemd de *Historie van Bel en den Draeck*. Onze Propheet zou in het veld zijn uitgegaen, om pap te brengen aen de maeiers, op dien zelvden tijd, dat DANIEL te Babel in den kuil der leeuwen geworpen was, maer een Engel zou hem by het hair van zijn hoofd opgenomen, en naer Babel gevoerd hebben, tot boven den leeuwenkuil, om DANIEL spijs te brengen, wijders zou hy, op dezelve wijs, naer Judea zijn terug gevoerd, en nedergezet op zijne plaets. Maer behalven dat 'er, in het boek van DANIEL, van zulk eene wonderdadige gebeurtenis niets gesproken wordt, riekt dit alles kennelyk naer een ongezouten verdichtfel.

Dan het is van zeer veel gewicht, tot het recht verstand van deze Godspraek, dat wy onderzoek doen naer

II. *Den tijd, wanneer HABAKUK gepropheteerd heeft.*

Volgens zommigen heeft hy gebloeid voor, en volgens anderen na de verwoesting van Stad en Tempel, door de Babyloniers.

- I. Dat HABAKUK na de verwoesting van Stad en Tempel gepropheteerd hebbe, is niet alleen door JONATHAN in zijnen *Targum* beweerd,

maer ook door HIERONYMUS, en onder de lateren, byzonder door den beroemden VENEMA (d). Hy begrijpt de zaak op deze wijs. Eerst zou de Propheet klagen, dat het geweld der Chaldeeuwen te lang duurde, Kap. I: 2-4. Daerop zou de Propheet de voorzeggingen van vorige tijden herhalen, volgens welke de HEER zich van de Chaldeeuwen bedienen zoude, als werktuigen, om de godloze Joden te straffen, Kap. I: 5-10, zodat de woorden, *gy JEHOVAH hebt door de Propheten gesproken*, in het begin van vs. 5, moeten ingelascht worden. Wijders zou de Propheet blijven klagen, dat God de geweldige onderdrukkingen der Chaldeeuwen niet langer konde en behoorde te dulden, vs. 12-17. Maer voor deze schikking worden gene bewijzen opgegeven; daerenboven klaegt de Propheet vs. 2-4, niet over het geweld der Chaldeeuwen, maer over de hoogstgaende boosheid, welke onder de Joden de overhand genomen had. Hier komt nog by, dat het laetste lid gene beschrijving behelste van de langduurigheid, maer wel van de zwaerheid der Chaldeeuwfche onderdrukking.

- II. De meeste Uitleggers evenwel zijn van oordeel, dat HABAKUK voor de Babylonische gevangenis gepropheteerd hebbe.

N. Zom-

(d) *Differt. ad DANIELEM Diff. I. §. 27.*

8. Zommigen denken aan de regeering van den godlofen MANASSE. — Men beroept zich op de grote Joodſche Kronijk, genaemd SEDER OLAM. Ook meent men, dat de boſe tijdsgesteldheid, waerover de Propheet klaegt, en welke hier inkomt als eene reden, waerom de HEER de Joden ſtraffen zoude, zeer wel paſſe op de regeering van MANASSE, wanneer de hemeltergende godloosheid van Vorst en volk den grondslag gelegd heeft, van den ondergang des ganſchen Koningrijks, vergel. 2 Kon. XXI: 2— Jer. XV: 4. Men voegt 'er by, dat HABAKUK ſchijnt te ſpreken van zulken inval, welke by het uitſpreken van zijne eerſte Leerreden, Kap. I. zeer naby op handen was, en onder welken Juda zuchtte, toen hy de tweede redenvoering deed, Kap. II, maer van welken zy verlost waren, toen hy zijn danklied aenhief, Kap. III.

Dan laten wy eenige kenmerken, uit het Boek van onzen Propheet, opzamelen.

A. Kap. I: 2-4. wordt zodanig een tijd geteekend, in welken de zeden zeer bedorven waren, zodat de onderlinge liefde verbannen was, en de een den anderen door onrecht en geweld onderdrukte. Maer van de afgodery wordt in het geheel niet geſproken.

- B. Kap. I: 5-11. worden de Chaldeeuwen voorgesteld, als die eerlang, in den weg van Gods vergeldende rechtvaardigheid, zouden gezonden worden, om de ondeugende Joden te straffen.
- C. Deze inval der Chaldeeuwen zou geschieden by het leven van den Propheet en zijne tijdgenoten, vs. 5.

Deze kenmerken nu pasfen in het geheel niet op den tijd van Koning MANASSE. Toen zat de afgodery en het bygeloov op den thron, 2 Kon. XXI: 3-16, 45. 2 Kron. XXXIII: 3-10, 23. Nu is het niet mogelijk dat HABAKUK, wanneer hy, onder MANASSE gepropheteerd had, in het geheel niet spreken zou over de afgodery, welke ten hoogften toppunte geftegen was. — Ook waren de Chaldeeuwen zo machtig niet, in de dagen van MANASSE, dat de Joden zo veel kwaed van hen te vrezen hadden, als Kap. I: 5-11. voorspeld wordt. Toen SANHERIB, na de wonderdadige flachting in zijn leger voor Jerufalem, door zijne zonen vermoord was, namen de Chaldeeuwen onder MERO-DACH BALADAN die gelegenheid wel waer, om zich onafhangelijk te maken van de Asyrische Monarchy, maer EZAR HAD-DON heeft hen wederom te onder gebracht.

KALINSKY denkt daerom aan de Asfyriers, zodat de Propheet Kap. I. zou spreken van den inval, welken EZAR HADDON, ten tijde van MANASSE, in het Joodsche land gedaen heeft, en Kap. II. het Joodsche volk bemoedigen, met eene belovte, dat de HEER aan de Asfyriers hunne geweldnaryen, op zijnen tijd, stond te vergelden, door hunne Monarchy trapsgewijs te slopen, terwijl de Propheet daerover een danklied zou aenheffen, Kap. III. Het is waar, de Chaldeeuwen werden, nadat zy het Asfyrisch Rijk, aan deze zijde van den Tigris, overweldigd hadden, Asfyriers genaemd, 2 Kon. XXIII: 29, XXIV: 7, maer daerom kunnen de Asfyriers, die ten tijde van MANASSE in het Joodsche land gevallen zijn, by onzen Propheet Kap. I: 5, niet voorkomen onder den naem van Chaldeeuwen.

2. Anderen zijn van begrip, dat HABAKUK gepropheteerd hebbe, onder den Koning JOSIA, die in het 18de jaer van zijne regeering, den Tempel verbeterde, het verbond met God vernieuwde, en eene algemeene hervorming invoerde, 2 Kon. XXII, XXIII. 2 Kron. XXXIV: 8-33. — Op dezen tijd laten zich de opgegevene kenmerken zeer wel toepassen. (1). De zeden van het volk waren

XXXXXXXXX I N L E I D I N G.

zeer bedorven, de lofwaardige pogingen van den vromen Vorst hadden het gewenschte gevolg niet. (2). De Chaldeeuwen waren toen een zeer machtig volk, want in het 17de jaer van JOIAS, was reeds NAEOPOLASSER, de Vader van NEBUCADNEZAR, van de Asyrische Monarchy afgevalen, en ded zich, twee jaren later, plechtig te Babel nuldigen. (3) Niet lang daarna, 17 jaren nameelyk, na de hervorming van JOSIAS, viel NEBUCADNEZAR met de Chaldeeuwen in het Joodsche land, zodat HABAKUK, wanneer hy zijne Godspraak onder Koning JOSIAS gedaen heeft, met zijne tijdgenoten, den inval der Chaldeeuwen zeer gemakkelyk heeft kunnen beloven.

2. Alzo liev evenwel zouden wy ons voegen by de zulken, die den tijd der Prophetische bediening van HABAKUK nog wat later stellen, en bepalen tot het begin der regeering van JOAKIM. — Dit komt even zo goed overeen, met de twee laatste kenmerken; en het eerste, het heerschend bedery der zeden, past veel beter op den tijd van JOAKIM, dan op dien van Koning JOSIAS. Hoewel de hervorming, welke de vrome JOSIA invoerde, het gewenschte gevolg over het algemeen niet gehad hebbe, is het evenwel niet te denken, dat het bedery der zeden, onder zijne regeering, zo hoog geklommen, en zo

algemeen doorgebroken zy, als het door onzen Propheet Kap. I: 2-4. wordt afgeteekend. JOAKIM zelfs was fchraepzuchtig en onrechtvaerdig, en dit ondeugend voorbeeld werd gretig naergeo'gd, verg. Jer. XXII: 13— 2 Kron. XXXVI: 5, 8.

Onzes erachtens derhalven heeft HABAKUK gepropheteerd in het begin der regeering van Koning JOAKIM, in wiens vierde jaer de Chaldeeuwen, onder NEBUCADNEZAR, den eerften inval in het Joodfche land gedaen hebben.

III. *De inhoud van dit Boek*

Bestaet hoofdzakelyk in eene geduchte bedreiging aan de godlofe Joden, dat zy, tot eene rechtvaardige ftraf van hunne hoogstgaande boosheden, door middel der Chaldecuwen, op eene zeer vreesfelyke wijs zouden geftraft worden. Maer tevens wordt 'er by voorspeld, dat de Heerfchappy der Babyloniers ter zijner tijd, door CYRUS den Perfiaen, zou vernietigd worden. Uit aenmerking nu van het een en ander, bidt de Propheet, dat de HEER zich over de Joden ontfermen wilde, de bedreigde oordeelen matigen, en hen, uit de gevangenis van Babel, in hun Vaderland herftellen.

IV. *De stijl van den Propheet HABAKUK*

Is recht geschikt naer de onderwerpen, welke hy behandelt. — „ Ik ken niets volmaekter, „ zegt de Heer Profesior EICHHORN (e), in de „ Prophetische Poëzy, dan het gedicht, dat wy „ van hem hebben; niets prachtigers en verhevens, „ dan de Godlyke lofzang, die zijn Boek „ besluit; niets vreesfelykers daer hy verschrikken, „ niets bijtenders daer hy spotten, niets „ verkwikkender daer hy troosten wil. Alle hoedanigheden van eenen groten Dichter waren in „ hem vereenigd; eene verbeeldingskracht, vol „ levendige schepping, een oordeel vol juistheid, „ het welk aen de verdichtingen zijner gloeiende „ verbeelding netheid en den fijnsten omtrek „ gav, onbepaeld vermogen over de tael, om „ haer naer believen, harmonie en lieflykheid, „ en welluidende sterkte te geven. — HABAKUK „ begint met levendige affchildering, en hy eindigt 'er mede. Heeft ooit een Dichter eenen „ machtigen, overmoedigen Overwinnaer, met „ helderer kleuren geschilderd, dan hy de Chaldeen, Kap. I: 6-11? Heeft ooit een Dichter „ bijtender gespot, dan hy de mishandelde volken doet zegevieren, over de trotsche dwingelanden, nadat ook deze, ter nedergeworpen, „ aen

(e) l. c. p. 362, 363.

„ aen de voeten van eenen anderen overwinnaer
 „ leggen, Kap. II: 6-17? Heeft ooit een Dich-
 „ ter de plechtigheid der gansche natuur, by de
 „ komst van God, hoger en sterker voorgesteld,
 „ dan hy Kap. III: 3-15? De geheele oude ge-
 „ schiedenis der Hebreen, met alle hare grote en
 „ wonderbare toneelen, leent hem daertoe beel-
 „ den en voorstellen; al wat verbazend en plech-
 „ tig in de natuur is, vloeit in eenen stroom te
 „ zamen ”

V. *De Godlyke oorsprong van dit Boek*

Is buiten alle bedenking.

Het gene de Propheet voorspelt heeft is al-
 duidelykst vervuld, gelijk by de *uitbreidende ver-
 klaring*, in alle de byzonderheden nader wordt
 aengetoond. — De Joden hebben deze God-
 spraek eenparig als een Godlyk Boek geëerbie-
 digd. — Ook wordt het in het Nieuwe Tes-
 tament aengehaeld. PAULUS beriep zich op eene
 plaets in dit Boek, om de Joden te Antiochien
 te bewegen, dat zy de leer van het Euangelie
 zouden aennemen, en CHRISTUS door het geloov
 omhelsen; en om de Euangelische leer der recht-
 vaerdiging te betogen, ontleent die zelvde Apos-
 tel een bewijs uit deze Godspraak, Rom. I: 17.
 Gal. III: 11. Hebr. X: 38.

VI. *De Verdeeling.*

- I. Behalven het opschrift, Kap. I: 1.
- II. Bestaet de inhoud van dit Boek uit twee hoofddelen.
 - α. Openbaringen, Kap. I, II. en
 - β. Een lied, Kap. III.
 - γ. De Openbaringen zijn tweederlei.
 - A. De eerste Openbaring ontmoeten wy, Kap. I.
 - Α. De aanleiding tot deze Openbaring was eene aenklachte van den Propheet tot den HEER, over de hoogstgaende boosheid, welke onder de Joden de overhand genomen had, Kap. I: 2-4.
 - α. Het zedelyk bederv der Joodsche Natie stelt de Propheet den HEERE voor, uit naem van de weinige Godvruchtigen, die nog waren overgebleven, vs. 2, 3.
 - β. Wijders vertoont hy de nadeelige gevolgen daarvan, voor den Burgerstaet, vs. 4.
 - B. By gelegenheid van deze klachte, ontving de Propheet eene Openbaring, in welke hem het geduchte oordeel ver-
toond werd, het welk over de Joden, door de Chaldeeuwen, zou uitgeoeffend worden, Kap. I: 5-11.

α. In

a. In het gemeen zouden de Joden, binnen korten tijd, op eene vreesfelijke wijs gestraft worden, vs. 5.

β. Dit bedreigde oordeel wordt meer byzonder beschreven, zo als het door de Chaldeeuwen zou worden uitgeoeffend, vs. 6-11.

C. Uit deze Openbaring nu neemt de Propheet aanleiding, om ernstig voor zijn volk te bidden, vs. 12-17.

a. Eerst bidt de Propheet om verschooning van het Joodsche volk, vs. 12.

β. Daerna vertoont hy den HEERE alle de geweldenaryen, welke de Chaldeeuwen aan andere volken gepleegd hadden, en besluit 'er uit, dat zy daerom niet konden ongestraft blijven, vs. 13-17.

a. Vs. 13. legt hy Gods vlekkelofse heiligheid tot eenen grondslag.

b. Hierop vertoont hy de geweldenaryen, welke de Chaldeeuwen onder andere volken gepleegd hadden, vs. 14-17.

B. De tweede Openbaring vinden wy Kap. II. Deze behelst het Godlyk antwoord op het gebed, het welk de Propheet, Kap. I: 11-17. gedaen had.

A. Eerst beschrijft de Propheet zijne ge-

steldheid, in welke hy het Godlyk antwoord afwachtte, vs. 1.

B. Hierop volgde de Godlyke Openbaring, vs. 2-17.

a. Vooraf onderrichtte de HEER den Propheet, hoe hy den inhoud van deze Openbaring moest bekend maken, vs. 2-4.

β. Daerop wordt de inhoud der Openbaring zelve voorgesteld, vs. 5-17.

a. Vs. 5-8. wordt de ondergang van den Chaldeeuschen Koning en zijn gansche Rijk voorspeld.

b. Deze straf van den Chaldeeuschen Koning zou rechtvaardig zijn, uit hoofde van zijne geldgierigheid, tot voedsel van zijne pracht en trotsheid, vs. 9-11.

c. De gemelde straf van den Chaldeeuschen Koning wordt, in de byzonderheden, nader beschreven, vs. 12-17.

C. Vs. 18-20. leidt de Propheet, uit deze Openbaring, twee leeringen af.

a. Dat het vertrouwen op afgoden enkele ydelheid zy, vs. 18, 19.

β. Dat men den HEERE alleen hulde, eerbied, en onderwerping bewijzen moete, vs. 20.

2. Kap. III. behelst een Lied of een gebed in dichtmaat.

A. Vooraf gaet het opschrift , vs. 1.

B. Daerop volgt de inhoud van het zeer merkwaardig lied zelfs , vs. 2-19^a. Er werden twee zangreien ingevoerd , waer- van de eene de andere beantwoordt. — Het lied bestaet derhalven uit vier hoofd- delen.

A. Vs. 2. spreekt de eerste zangrei , en stelt den hoofdinhoud van het gebed des Propheten voor.

B. Vs. 3-15. antwoordt de tweede zang- rei , beschrijvende de verbazende won- deren , welke de HEER oudtijds , ten be- hoeve van Israël , gedaen had.

α. Eerst wordt des HEEREN luisterrijke verschijning , om Israëls volk uit Egypten naer Kanaan te leiden , voor- gesteld , vs. 3 , 4.

β. Daerna wordt de HEER vertoond , als een Oorlogsheld , die zich gewapend had , tegen de vyanden van Israël , zijnde hier de oude inwoners van Ka- naan , vs. 5.

γ. Wijders telt de Dichter verscheide- ne proeven van Gods wonderdoend Alvermogen op , gewrocht , om Is-

XCVI I N L E I D I N G.

raël in het bezit van Kanaan te stellen, vs. 6-15.

C. Vs. 16, 17. vat de eerste zangrei wederom het woord op.

D. Eindelyk zingt wederom de tweede rei, vs. 18, 19.

C. Het gansche lied wordt, met eene opdracht aen den Oppierzangmeester, besloten, vs. 19b.

Wy hebben, in onze tael, twee

VII. *Uitlegkundige Schryften, over het Boek van dezen Propheet.*

P. HOEKE, *over den Propheet HABAKUK*, in 4°.

J. BIERMAN, *over den Propheet HABAKUK*, in 4°.

I N L E I D I N G

T O T H E T

B O E K

V A N D E N

P R O P H E E T

Z E P H A N J A.

Blykens het algemeene opschrift van deze God-
spræk, Kap. I: 1, is

I. De Schrijver van dit Boek

ZEPHANJA, *de zoon van CUSCHI, den zoon van GEDALIA, den zoon van AMARIA, den zoon van HISKIA.*

Omtrent den naem ZEPHANJA heeft men opgemerkt, dat dezelve beteekene *eenen verborgen des HEEREN* (a), of de HEER heeft zich verborgen, en daerom meent men dat de Propheet, by zijne be-
snijdenis, dezen naem van zijne ouderen ontvan-
gen hebbe, of om hunnen wensch te verklaren,

(a) HIERONYMUS *in prol. ad JOELEM.*

dat de HEER hem verbergen en beschermen zoude, of omdat zy vreesden, dat de HEER zich voor Juda, om de heerschende boosheden, in nadruk verbergen zoude.

Hoe het wezen moge, de naem van ZEPHANJA was gansch niet ongewoon, onder Gods oude volk. Er komen in de Heilige Schrivten, verscheidene personen van dezen naem voor, 2 Kon. XXV: 18. 1 Kron. VI: 36, 37. Jer. XXI: 1. XXIX: 25, 29. XXXVII: 3. LII: 24. Zach. VI: 10.

Om onzen Propheet, van alle andere Zephaniaes, te onderscheiden, wordt hy nader beschreven van zijn geslacht, met uitdrukkelijke byvoeging der namen van zijnen Vader, Grootvader, Overgrootvader, en Betovergrootvader. Onze ZEPHANJA was de zoon van CUSCHI, de kleinzoon van GEDALIA, de kleinzoons zoon van AMARIA, de kleinzoons kleinzoon van HISKIA. — Uit deze uitvoerige beschrijving van zijn geslacht, mogen wy dit algemeene besluiten, dat onze Propheet een man van zeer aanzienlyken huize geweest zy. Iets meer byzonder kunnen wy niet bepalen. Althans de overlevering der Hebreëuwen, dat de opschrivten van de boeken der Propheten, in welke de naem van hunnen Vader en hunne verdere voorouders gemeld wordt, te kennen geven, dat zy zonen der Propheten geweest zijn, heeft altoos genen genoegzamen grond. — De
ge-

I N L E I D I N G

T O T H E T

B O E K

V A N D E N

P R O P H E E T

Z E P H A N J A.

Blykens het algemeene opschrift van deze God-
 spraek, Kap. I: 1, is

I. De Schrijver van dit Boek

ZEPHANJA, *de zoon van CUSCHI, den zoon van GE-
 DALIA, den zoon van AMARIA, den zoon van HISKIA.*

Omtrent den naem ZEPHANJA heeft men opge-
 merkt, dat dezelve beteekene *eenen verborgen des
 HEEREN (a)*, of *de HEER heeft zich verborgen*, en
 daerom meent men dat de Propheet, by zijne be-
 snijdenis, dezen naem van zijne ouderen ontvan-
 gen hebbe, of om hunnen wensch te verklaren,

(a) HIERONYMUS *in prol. ad JOELEM.*

geslachtlijst der voorvaderen van onzen Propheet eindigt met HISKIA. — Hier uit hebben zommigen befloten, dat hy een nazaet van den Godvruchtigen Koning HISKIA zou geweest zijn (b). Maer de naem van HISKIA was gemeen aen andere Joden. Ook zou 'er in zulk een geval, naer de gewoonte der Propheten, wel bygevoegd zijn: HISKIA, *den Koning van Juda*. Daerenboven lezen wy niet, dat de vrome HISKIA meer zonen gehad hebbe, buiten MANASSE, zijnen grouwzamen opvolger, 2 Kon. XVIII. 2 Kron. XXIX. (c)

Voor het overige heeft het, buiten zeker bericht van eenen Joodschen Schrijver, genen grond (d), dat onze ZEPHANJA een Galileer zou geweest zijn, een van de overgeblevenen der gevangelyk wechgevoerden van Israël (e).

De geschiedenis van zijne lotgevallen, bedrijven en dood is ons geheel onbekend (f).

II. *De tijd van zijne Prophetische bediening*

Wordt, in het opschrift van zijn Boek bepaeld, Kap. I: 1. *Het woord des HEEREN, het welk geschied*

(b) HUET *Dem. Evang. prop.* IV. §. 1.

(c) JOSEPHUS *Antiq. Jud.* l. X. c. 3.

(d) HOTTINGERUS *de cippis Hebr.*

(e) VAN TIL *Opus Analyt.* tom. II. p. 387.

(f) CARPZOVIVS l. c. p. 404.

c I N L E I D I N G.

is tot ZEPHANJA — in de dagen van JOSIA, den zoon van AMON, den Koning van Juda. Deze JOSIA beklimde den thron van Juda, zijnde een kind van ruim 8 jaren, in het jaar 3363, na de schepping der waereld, 2 Kon. XXII: 1. 2 Kron. XXXIV: 1. (g). Hy sneuvelde, in den ouderdom van nog geen 40 jaren, in eenen veldslag tegen PHARAO NECHO, den Koning van Egypten, 2 Kon. XXIII: 29, 30. 2 Kron. XXXV: 20-27. zodat hy, in alts, nauwlyks 31 jaren geregeerd hebbe.

Deze Godvrezende Koning JOSIA is zeer beroemd, door de merkwaardige hervorming, welke hy maakte, in den Godsdienst en de zeden. Hier mede begon hy, in het 12de jaar van zijne regeering, en hield 'er zich mede bezig, tot zijn 18de jaar, wanneer hy den Tempel verbeterde, het verbond met den HEER plechtig vernieuwde, en het Paeschfeest deed viere, 2 Kon. XXII, XXIII. 2 Kron. XXXIV, XXXV. Na deze hervorming regeerde hy nog 13 jaren.

Deze lofwaardige hervorming bracht eene aenmerkelyke verandering te weeg onder het volk, ten minsten in het uiterlyke, hoe zeer des Konings pogingen niet alle die wezenlyke verbetering ten gevolge hadden, welke men wenschte. — Tot nader verstand van deze Godspraak, is het daerom

I N L E I D I N G. 81

daerom hoogstnoodzakelyk , dat wy onderzoeken, of onze ZEPHANJA voor , dan deze hervorming gepropheteerd hebbe.

N. Zommigen zijn van oordeel, dat onze ZEPHANJA gepropheteerd hebbe , nadat de vrome Koning JOSIA de gemelde hervorming voleindigd, en het verbond met God plechtig vernieuwd had. De bewijzen zijn de volgende.

A. Omdat Koning JOSIAS , nadat het Wetboek gevonden was , met de Prophetesfe HALDA geraedpleegd hebbe , 2 Kon. XXII: 13, maer had toen de Propheet ZEPHANJA reeds gebloeid, zou de Koning zich zekerlyk by hem vervoegd hebben.

B. Omdat de Propheet Kap. III: 4, onder anderen klaegt , over het verdraeien van de wet, het welk niet geschieden kon, indien het wetboek niet reeds was wedergevonden.

C. Omdat de dag der Godlyke wraek Kap. I: 7. gezegd wordt naby te wezen, het welk naer den laetsten tijd van JOSIA schijnt heen te wijzen.

D. Vooraamelyk beroept men zich op Kap. I: 8, alwaer eene bedreiging, aen de kinderen van den Koning, gedaen werd. Maer zegt men , Koning JOSIA was, voor de hervorming nog zo jong, dat hy toen nog gene kinderen kan gehad hebben, die zich aen

de gemelde misdaden , hadden schuldig gemaekt.

3. Wy voor ons houden het daervoor , dat ZEPHANJA zijne Prophetische bediening begonnen hebbe , voor de gemelde Hervorming. Maer zijn boek behelst twee Leerredenen. De eerste, vervat Kap. I, II, heeft hy onzes erachtens, gedaen voor de hervorming. Maer wat de tweede Leerreden aengaet, deze schijnt hy naderhand , op het laetst der regeering van Koning HISKIA, te hebben uitgesproken, wanneer het bederv der zeden wederom veelzins was toegenomen , en de Hervorming hare kracht verloren had.

Wy hebben 'er de volgende redenen voor:

A. Omdat de opgegevene bewijzen , welke men aenvoert ten betoge, dat ZEPHANJA voor de hervorming gepropheteerd hebbe , geheel onvoldoende zijn.

4. Toen het Wetboek in den Tempel gevonden werd , zond de Koning eenige voorname mannen , om met de Prophetesfe HALDA te raedplegen over de middelen , om de bedreigde oordeelen , welke hy uit het wetboek had horen voorlezen , in tijds af te wenden. Maer 'er was eene zeer voldoende reden voor , dat de Koning zich vervoegde tot de gemelde Prophetes , omdat zy woonde binnen Jerusaleem , 2 Kon.

Er waren, *die zich nederbogen op de daken, voor het heil des hemels, en die nederbuigende zwoeren by den HEER en zwoeren by Malcam, den verfoeilijken afgod der Moabiten, aen welken de kinderen werden opgeofferd, — Hier wordt kennelyk bedoeld, op eene openbare afgolery, welke gepleegd werd op de daken. Maer dit heeft zekerlyk gene plaats gehad, na de hervorming, welke de Godvruchtige Koning JOSIA had ingevoerd. Het is waer, de pogingen van dien braven Vorst hadden alle die uitwerking niet, welke men daarvan had kunnen verwachten; velen der Joden bleven den afgodsdierst in het heimelyke aenkleven. Maer de vrome Koning zal ten minsten zorg gedragen hebben, dat de afgodery, gedurende zijne regeering, niet openlyk op de daken bedreven wierd.*

Uit dit alles menen wy te mogen besluiten, dat de Propheet ZEPHANJA zijne bediening aenvaard, en zijne eerste Leerreden, Kap. I, II. gehouden hebbe, in het begin der regeering van Koning JOSIA, voor de meermalen gemelde Hervorming; maer de tweede Redevoering Kap. III. heeft hy na die Hervorming uitgesproken, toen het bederv der zeden wederom aanmerkelyk was doorgebroken.

III. *De inhoud van dit Boek*

Bestaet in eene zeer ernstige bestraffing van de boosheden, welke onder het Joodsche volk plaets hadden, zo de afgodery en alle de grouwelen, welke daarmede gepaerd gingen, voor, als over het onrecht, de verdrukking, en andere ondeugden, welke na de Hervorming, onder allerlei rangen van menschen, waren doorgedrongen, gepaerd met eene geduchte bedreiging, omtrent den ondergang van het gansche Koningrijk, door de wapenen der Chaldeeuwen. Ter bemoediging der oprechten, worden 'er heuchlyke beloften bygevoegd, omtrent de komst van den MESSIAS, de uitbreiding van zijn Koningrijk, en de einde-lyke herstelling der Joden in de Godlyke gunst.

Voorts heeft het geen betoog nodig, dat deze Godspraken alleen het Koningrijk van Juda betreffen, want het Rijk der X stammen was reeds, in het jaer 3282 na de schepping, door de Asyriërs gesloopt (*i*), en het was eerst in het 3363, dat de Godvruchtige JOSIA den throon van Juda beklom (*k*).

(*i*) VII Deel. *Inl.* p. cxxi.

(*k*) Ibid p. cxxiv.

IV. *Het Godlyk gezach van dit Boek*

Kan niet betwist worden , daer het behoort tot den Kanon van het Oude Testament, die, door den onfeilbaren JESUS en Apostelen, goedgekeurd en bekrachtigd is; en hoe zeer het nergens, in het Nieuwe Testament, worde aengehaeld, stemt onze Propheet, op vele plaetsen, evenwel blijkbaer overeen, met JEREMIA en EZECHIEL. Men vergelyke Kap. I: 18. met Ezech. VII: 19; Kap. II: 8, 9. met Jer. XLVIII: 2— en Ezech. XXV: 1—; als mede Kap. III: 3, 4. met Ezech. XXII: 26. — Voeg 'er by dat de Godspraken, in alle de byzonderheden, duidelyk vervuld zijn, behalven dat gedeelte, het welk nog door de uitkomst moet bevestigd worden.

V. *De verdeeling van dit Boek.*

- I. Het algemeene opschrift van dit Prophetisch Boek gaet vooraf, Kap I: 1.
- II. De Inhoud zelve bestaat uit twee onderscheidene Leerredenen, welke, op verschillende tijden, door den Propheet zijn uitgesproken.
- N. In de EERSTE *Prophetische Leerreden*, Kap. I, II, wordt de ondergang der Joden, alsmede van zommige Heidensche volken bedreigd, met belovte evenwel dat de Joden zouden hersteld worden,

7. In de *TWEEDE Redevoering*, worden de Joden over het toenmalig bederv der Zeden, het welk, na de hervorming van Koning JOSIAS, wederom grotelyks was doorgebroken, zeer ernstig bestraft, maer tevens worden de Godvruchtigen bemoedigd, met eene heuchlyke belovte van zeer grote en uitnemende zegeningen, Kap. III.

8. De *ZERSTE Leerreden* betreft deels de Joden, deels andere volken, Kap. I, II.

A. De Propheet begint met de Joden, Kap. I: 2— II: 3.

a. Eerst bedreigt hy den Joden zeer zware oordeelen, tot eene rechtvaardige straf van hunne heerschende boosheden, Kap. I: 2-18.

α. Deze oordeelen zelve worden uitvoerig beschreven, Kap. I: 2-13.

α. Eerst worden die bedreigde oordeelen algemeen voorgesteld, zo als zy eene volkomen verwoesting zouden te weeg brengen, vs. 2, 3.

β. Daarna wordt die bedreiging, in de byzonderheden, nader uitgebreid, vs. 4-12.

α. De misdaden, welke de oorzaken waren van dit oordeel, worden vs. 4-6. opgegeven.

fi. Om alle deze grouwelen zouden

de Joden, op eene zeer geduchte wijs, gestraft worden, vs. 7-13.

1. De straf wordt, onder eene zinbeeldige vertoning, voorgesteld, vs. 7.

2. De nitgestrektheid daarvan wordt aangewezen, vs. 8, 9.

3. De akeligheid daarvan wordt aangewezen, vs. 10, 11, en

4. De billykheid daarvan wordt betoogd, 12, 13.

β. De nabyheid en akeligheid van die bedreigde oordeelen wordt vervolgens omstandig aangewezen, vs. 14-18.

B. Op deze bedreiging volgt eene ernstige en zeer gepaste vermaning, Kap. 11: 1-3.

α. Deze vermaning wordt, aan het gansche volk, in het gemeen voorgesteld, vs. 1, 2, en

β. Aan de weinige Godvruchtigen in het byzonder, vs. 3.

B. Vervolgens wendt zich de Propheet tot de Heidenen, en voorspelt den gehelen ondergang van vele volken, Kap. 1: 4-25.

A. Eerst propheteert ZEPHANJA, tegen de Philistijnen, vs. 4-7.

B. Daerna voorspelt hy den ondergang der Moabiten en Ammoniten, vs. 8-11.

C. Wij-

C. Wijders bedreigt hy den Cuschiten, die het Noorder deel van Arabien bewoonden, zeer geduchte onheilen, vs. 12.

D. Eiudelyk voorzegt hy den ghehen ondergang van de Asfyrische Monarchy, vs. 13-15.

2. De *TWEEDE Prophetische Leerreden* van ZEPHANJA behelst deels bedreigingen, deels beloften, Kap. III.

A. In het bedreigend deel, vs. 1-1.

A. Wordt eerst het onderwerp, bywys van aanspraak, beschreven, vs. 1. Het is *Jerusalem*, het welk aen ZEPHANJA, door den Prophetischen Geest, vertoond is, zo als die Stad in het zedelyke zou gesteld zijn, ten tijde van 's Heilands omwandeling op aerde, en, om haer grouwzaam wangedrag, door de Romeinen stond verwoest te worden.

B. Aen deze Stad wordt eene akelige, maer alleszins rechtvaardige straf bedreigd, vs. 2-8.

a. Het wangedrag van Jerusalem, het welk deze geduchte straf verdiend had, wordt beschréven, vs. 2-5.

a. Eerst op zich zelve, zo als het bestond in een bederv der zeden,

doorgedrongen tot alle rangen van menschen, vs. 2-4, zo

a. By het volk in het gemeen, vs. 2, als

b. By de hoofden in het byzonder, vs. 3, 4.

b. Daerna wordt dit wangedrag, in de verzwarende omstandigheden, nader afgeteekend, vs. 5-7.

β. Zulk een wangedrag zou, met een schromelyk oordeel, rechtvaardig vergolden worden, vs. 8.

B. Het ander deel van deze Godspreek behelst eene zeer heuchlyke belofte, vs. 9-20.

A. Eerst wordt de aenneming der heidenen, in de plaets van de verstotene Joden, voorspeld, vs. 9, 10.

B. Daerna wordt de herstelling der Joden, in de Godlyke gunst, beloofd, vs. 11-20.

a. Deze zaak wordt in het gemeen voorgesteld, vs. 11-13. en,

β. In de byzonderheden nader uitgebreid, vs. 14-20.

VI. *De Uitlegkundige Schriften*

Over het Boek van ZEPHANJA, in onze tael;
zijn de volgende:

- J. PLEVIER, *over den Propheet ZEPHANJA*, in 4o.
- T. VAN TOL, *over den Propheet ZEPHANJA*, in 4o.
- P. VAN HOEKE, *over den Propheet ZEPHANJA*, in 4o.

I N L E I D I N G

T O T H E T

B O E K

V A N D E N

P R O P H E E T

H A G G A I.

De Godspraak van HAGGAI is de tiende, in den bundel der zogenaemde kleine Propheten: zy volgt zeer voegzaam op die van ZEPHANJA, die onder de laatste Propheten voor de Babylonische gevangenis geweest is, terwijl HAGGAI de Prophetische bediening, onder de wedergekeerden uit Babel, heeft waargenomen.

I. De Schrijver van dit Boek

Was HAGGAI *de Propheet*, blijkens het opschrift, Kap. I: 1. — Dit is alles, wat van zijn persoon is aengeteekend. Van zijn geslacht wordt niets vermeld.

Zijn naam was HAGGAI of CHAGGAI. — Over de

de beduidenis van dezen naam, is men het gansch niet eens. Doorgaens denkt men, dat de oorsprongelyke naam afkomstig zy van den wortel **גגג**. Zo begreep het HIERONYMUS (a), en vertaalde denzelven door *ἀζωωστρο*, dat is *feesthoudende*. ABARBANEL geeft, op dien grond, deze reden van de benaming, dat HAGGAI de opbouwning van den Tempel aanmoedigde, waeruit eene blijdschap onder de Joden ontstond, als de blijdschap, welke 'er plaets heeft in den nacht, wanneer het Feest geheiligd wordt. — Maer dan verschilt men nog, over de byvoeging van den letter **י**. Zommigen leiden dit byvoegfel af, uit den naam JEHOVAH, zodat het zeggen zoude, *het Feest des HEEREN*. Anderen nemen den letter **י**, voor een merkteeken van den eersten persoon, en vertalen het *mijne Feesten*, als hadden de Ouders van HAGGAI dezen naam ontleend uit de opwekking, welke wy vinden Nah. II: 3: *vier uwe Feesten, o Juda* (b).

Dan de naam van dezen Propheet wordt beter afgeleid van den wortel **גגג**, die by de Arabieren is overgebleven, en beteekent *ronddraaien*. Hier van daen wordt het wortelwoord overgebracht, tot ronde dansen en Feestvreugde. Er zijn, in den Bijbel, voetstappen van overgebleven, Hoogl. II: 14. Jer. XLIX: 16. Obadj. vs. 3. Ook ont-

(a) *In comment. ad HAGG. I: 1. en in proëmie JOELIS.*

(b) COCCEJUS *ad HAGG. I: 1.*

moeten wy nog andere eigene namen, welke met dien van onzen Propheet verwant zijn, als CHAGGI, Gen. XLVI: 16. HAGGI een zoon van GAD, Num. XXVI: 15; HAGGEJAZ, een nakomeling van LEVI uit MEMRI, 1 Kron. VI: 30; en HAGGITH, de Gemalin van DAVID en moeder van ABONIA, 2 Sam. III: 4. 1 Kon. I: 5-11. 1 Kon. II: 13. III: 2.

Zommigen der Ouden hebben onzen Propheet HAGGAI gehouden voor eenen Engel, in menschelyke gedaente. Men is op deze gedachte gekomen, omdat hy Kap. I: 13. *de bode of Engel des HEEREN* genaemd wordt. — Maar HAGGAI was als Propheet van God gezonden, en in zo ver een *bode des HEEREN*. Ook heet hy Kap. I: 1. een *Propheet*, en hy wordt met andere menschen, die Propheten geweest zijn, in eenen rang gesteld, Ezz. VI: 14.

Voor het overige zijn ons zijne geboorteplaats, geslacht, lotgevallen, bedrijven, en sterftijd geheel onbekend. — Het verhael van EPIPHANUS (c), dat HAGGAI nog jong zijnde, uit Babel naer Jerusaleem vertrokken zy, dat hy aldaer de wederkomst van het volk openlyk voorspeld, en de herbouwing van den Tempel aenschouwd hebbe, als mede dat hy te Jerusaleem gestorven, en by de Priesteren begraven zy, dit verhael heeft al-

(c) *De vitis Proph. c. 20.*

althans genen genoegzamen grond van geloofwaardigheid. Even zo weinig opmerking verdient het, dat HAGGAI van Jerufalem zou oorspronkelijk geweest, en by den olijvberg begraven zijn.

Van meerder aenbelang is het, dat wy onderzoek doen, naer

II. Den tijd, op welken HAGGAI gepropheteerd heeft.

Wy vinden 'er deze bepaling van, Kap. I: 1: *in het tweede jaer van Koning DARIUS, in de zesde maend, op den eersten dag der maend, geschiedde het woord des HEEREN, door den dienst van HAGGAI den Propheet.*

Zo veel is zeker, dat onze Propheet gebloeid hebbe, na de flaking der Babylonische gevangenis; want hy beyverde zich, om de voortzetting van den Tempelbouw aen te moedigen. Dit staet derhalven vast, dat de gemelde DARIUS niet geweest zy CYAXARES II, de Oom en voorzaet van CYRUS, die Dan. VI: 1. DARIUS *de Meder* genaemd wordt.

Maer onder de Persische Koningen, de opvolgers van CYRUS, die den Joden vryheid gav, om naer hun Vaderland weder te keeren, zijn drie DARIUSSEN geweest; DARIUS *de eerste*, toegenaemd HYSTASPEZ, DARIUS *de tweede* of NOTHUS, DARIUS *de derde* of CODOMANNUS. — DARIUS CODOMANNUS,

die de laetste Perfische Koning geweest is, kan niet in bedenking komen. Maer de vraeg is, of hier DARIUS HYSTASPIEZ, dan wel DARIUS NOTHUS bedoeld zy?

CYRUS, die den Joden vryheid gegeven heeft, om naer hun Vaderland weder te keeren, werd by zynen dood opgevolgd door zynen oudsten zoon CAMBYSES. Deze CAMBYSES regeerde ruim 7 jaren, en stierv aen eene wonde, hem, te paerd slijgende, door zyn eigen zwaerd toegebracht. Op hem volgde een MAGUS, die zich uitgav voor SMERDIS of TANAQXARES, den broeder des Konings, en Ezr. IV: 7. ARTHASASTA genaemd wordt. De valschengeoemde SMERDIS bezat den throon nauwlyks 7 maenden, en toen kwam de gemelde DARIUS de eerste, of HYSTASPIEZ aen de regeering. Dit geschiedde, in het jaer 3483 na de schepping (d). Op dezen DARIUS HYSTASPIEZ volgden XERXES, ARTAXERXES LANGHAND, XERXES II, SOGDIANUS, en na alle deze DARIUS de tweede, toegenamd NOTHUS. Hy beklom den Perfischen throon, in het jaer 3580 na de schepping (e).

Zommigen denken, dat HAGGAI onder DARIUS NOTHUS gepropheteerd hebbe (f). Anderen zijn van oordeel, dat de leevtijd van onzen Propheet tot

(d) IX. Deel. *Tijdsrek.* p. 64.

(e) l. c. p. 76.

(f) J. SCALIGER *de emend. temp.* l. 6. COCCEJUS *in comm.*
ad HAGG. I. I. CALVISIUS *Ifag. Chronolog.* c. 52.

tot de regeering van DARIUS HYSTASPESZ moete gebracht worden. Zo begrepen het JOSEPHUS, HIERONYMUS, en zeer vele der latere geleerden (g). — Wy voegen ons by de laetste. Ten tijde van onzen Propheet HAGGAI, blijkens den inhoud van zijn boek, is de Tempelbouw, welke zedert eenigen tijd had stilgestaen, hervat en ten einde gebracht. Vergel. Ezr. V. Maer dit is geschied onder de regeering van den Persischen Koning DARIUS HYSTASPESZ.

A. Ons eerste bewijs ontleen wy, uit Ezr. IV:

5-24. *De vyanden der Joden huurden tegen hen raedslieden om hunnen raed te vernietigen, alle de dagen van CORES, Koning van Persen, tot aen het Koningrijk van DARIUS, den Koning van Persen. Toen hield op het werk van den huize Gods, die te Jerusaleem woont. Ja het hield op, in het tweede jaer des Koningrijks van DARIUS, den Koning der Persen.*

De Samaritanen wisten, reeds onder CYRUS, den Tempelbouw te stuiten. Dit kon des te gemakkelyker geschieden, omdat het den Koning, die met andere zaken bezig was, onmogelyk was van alles kennis te hebben (h). Na den

(g) PETAVIUS *de doctr. temp.* l. 12. c. 25. WITSIUS *Misc. S. part.* l. p. 269— VITRINGA *in Observ. S. l.* VI. p. 337— BUDDÆUS *Hist. Eccl.* V. l. Tom. II. p. 896—

(h) JOSEPHUS *Antiq. Jud.* l. XI. c. 2.

C. VII I N L E I D I N G.

dood van CYRUS bereikten de vyanden der Joden hun oogmerk volkomen, en de Tempelbouw bleef gestoord, tot den tijd van Koning DARIUS. Maer wanneer DARIUS NOTHUS bedoeld was, zou de Tempelbouw langer dan eene geheele eeuw gestoord zijn, het welke tegen de tijdrekening vierkant inloopt. Tusschen CYRUS en DARIUS NOTHUS zijn 105 jaren verlopen. — De zaak is allerduidelijkst, wanneer wy aen DARIUS HYSTASPESZ denken. Dan hebben de Samaritanen, door hunne kuiperyen aen het Persische Hof, den Tempelbouw 13 jaren lang weten te vertragen, van CYRUS derde jaer, zijnde het jaer 3471, vergel. Dan. X: 1-3, tot het tweede jaer van DARIUS HYSTASPESZ, zijnde het jaer 3484 na de schepping der waereld.

- B. Toen de tweede Tempel gebouwd werd, waren 'er nog Joden, die den eersten Tempel gezien hadden, gelijk blijkt uit de Godspraek van onzen Propheet, Kap. II: 4. Nu is de eerste Tempel door NEBUZARADAN verbrand, in het jaer 3416, na de schepping der waereld (i). DARIUS NOTHUS beklom den Persischen thron, gelijk wy gezien hebben, in het jaer 3580, gevolgelyk zouden 'er, tusschen het verbranden van den eersten Tempel, en de herbouwing van den tweeden, wanneer dit on-

(i) VII Deel. *Inl.* p. cxxix.

onder DARIUS NOTHUS geschied was, 165 jaren verlopen zijn. Maer hoe is het dan mogelijk, dat 'er, by de herbouwing van den Tempel, nog Joden in leven waren, die het eerste heiligdom gekend hadden? — Donkt men aen DARIUS HYSTASPESZ, dan is de zaak zeer natuurlyk. De eerste Tempel werd verbrand in het jaer 3416, en de Tempel werd herbouwd in het tweede jaer van DARIUS HYSTASPESZ, zijnde het jaer 3484, na de schepping der waereld. Tusschen beide derhalven is een tijdvak verlopen van 68 jaren. Gevolgelyk is het ligtelyk te begrijpen, dat 'er, by het bouwen van den tweeden Tempel, oude lieden van 80 jaren en daerenboven, onder de Joden geweest zijn, die den eersten Tempel gezien hadden.

Deze twee bewijzen zijn allerduidelykst, en overtuigen ons volkomen, dat HAGGAI, die de herbouwing van den Tempel aengemoedigd, en denzelven voltooid gezien heeft, onder DARIUS HYSTASPESZ gepropheteerd hebbe. — Het woord des HEEREN geschiedde tot onzen Propheet, in het tweede jaer van DARIUS HYSTASPESZ, zijnde het jaer 3484 na de schepping der waereld, 516 jaren voor de geboorte van CHRISTUS. — Wy zouden deze bewijzen vermeerderen en nader aendringen kunnen, maer dan zouden wy al te wijdlopig moeten worden. Die 'er meer van begeert te weten, raedplege de

[H 4]

XVII. DELL.

aengehaelde Schrijveren, vooral den Hooggeleerden VAN ALPHEN (*k*).

III. *Het karakter van HAGGAI, als Propheet,*

Verdiens zeer onze opmerking.

Hy moet een man geweest zijn vol van moed en dapperheid. Hy verzette zich rustig en manmoedig tegen een gansch volk, het welk nalatig was in het voortzetten van den Tempelbouw, en tegen de hoofden, zo in den Burger- als Kerkstaet, die het volk in traegheid gelijk waren. Hy vermaende het Joodsche volk en deszelvs opperhoofden, om den Tempelbouw voort te zetten, in weerwil der tegenkantingen van hunne vyanden, en onaengezien het verbod van den vorigen Koning SMERDIS, by welken de Samaritanen, door valsche aenklachten, hadden uitgewerkt, dat hy den Tempelbouw, waeraen men by den dood van CAMBYSES begonnen had, stellig verboden had, Ezr. IV: 7-24. Dit maekte, dat de Joden, gedurende het eerste jaer der regeering van DARIUS HYSTASPESZ, aen het voortzetten van het gestaekte werk, in het geheel niet dachten.

De Joden willen, dat onze Propheet HAGGAI een lid geweest zy van die groote Vergadering of

(*k*) *Bylagen over DANIEL IX, III Deel. c. II. De VIG-NOLES Chronologie de L'Ecriture sainte. Tom. II. p. 594—*

of Synagoge, welke, onderscheiden van het Sanhedrin, na de wederkeering uit Babel, zou be-
staen hebben uit 120 mannen, zijnde de voor-
naemste personen, in den Kerk- en Burgerstaet,
onder het opzicht van EZRA den Schrivtgeleerden,
en aen welke Vergadering vele voortreffelyke
verrichtingen worden toegeschreven, inzonder-
heid ter bewaring van de Heilige Schrivten, als
mede ter weering van dwalingen en ergernissen
onder het volk. Ook zou de Kanon der Godlyke
Boeken van het Oude Testament, door deze Sy-
nagoge, zijn opgemaakt. — Dan wat 'er ook
van wezen moge, indien 'er zodanig eene Ver-
gadering bestaen heeft, waerover onder de ge-
leerden, niet op dezelve wijs gedacht wordt (1),
dan zou HAGGAI, gelijk mede zijn tijdgenoot ZA-
CHARIA, zeer geschikt geweest zijn, om een lid
te zijn van die Vergadering, als hebbende eene
Godlyke zending.

IV. *De inhoud van dit Boek*

Bestaet in ernstige bestraffingen, aen de we-
dergekeerde Joden, over hunne traegheid, in
het voortzetten der opbouwing van den Tempel,
waervan de grondslagen reeds dadelyk, na hunne

(1) PRIDEAUX *Hist. des Juifs.* Tom. II. p. 232. LEUS-
DEN *Philol. Hebr.* p. 301 — IKENIUS *Aniq. Hebr.* p. 32 —

aenkomst in Kanaan, gelegd waren, verg. Ezr. III: 7-13, en in opwekkende vermaningen, om het werk wederom gemoedigd op te vatten, en rustig voort te gaen; gepaerd met zeer troostrijke beloften, van des HEEREN bystand en zegenende goedkeuring, en van geestelyke voorrechten, welke, staende den tweeden Tempel, zouden geschonken werden. Byzonder beyverde zich de Propheet, om de hoofden van het volk, zo in het Burgerlyke als Kerkelyke, tot het hervatten en voortzetten van den Tempelbouw, uit 's HEEREN naem, aen te moedigen.

De aanleiding tot zijne leerredenen en opwekkingen was de volgende. — CYRUS de Persische Monarch, die de Babylonische Heerschappy vernietigd had, vergunde den Joden de vryheid, om naer hun Vaderland weder te keeren, en den Tempel te Jerusaleem te herbouwen, Ezr. I: 1-4. Dit geschiede in het begin van het jaer 3469 na de schepping der waereld, toen de Babylonische gevangenis juist 70 jaren geduurd had, te rekenen van het 4de jaer van JOJAKIM, wanneer NEBUCADNEZAR de Stad Jerusaleem, voor de eerste-mael ingenomen, en een aental gevangenen naer Babel gevoerd had, 2 Kron. XXXVI: 6, 7. Aenstonds keerden JOSUA en ZERUBBABEL, met 42000 Joden naer Kanaan terug, Ezr. I, II. In het volgende jaer werden de grondslagen van den nieuwen Tempel gelegd, Ezr. III: 7-13. Maer
het

het duurde nauwlyks een jaer, of de vyanden der Joden, byzonder de Perfiaensche Stadhouders, die het bestuur hadden over de nabuurige volken, verftoutten zich de voortzetting van den Tempelbouw, geduurende eenen geruimen tijd, te ftuiten, vergel. Dan. X: 1-3. Onder de regeering van den volgenden Koning CAMBYSES, bleev de Tempelbouw geheel fteken. Na zynen dood grepen de Joden wederom moed, en begon den handen aen het werk te flaen. Maer hunne vyanden wisten het, by den valschgenaenden SMERDIS, zo ver te brengen, dat die Vorst het verder bouwen van den Tempel uitdrukkelyk verbood, Ezr. IV: 7-24. Wanneer nu DARIUS HYSTASPESZ op den Perfifchen throon gekomen was, moedigde de Propheet HAGGAI, uit 's HEEREN naem, de Joden aen, om het zo lang geftaekte werk te hervatten, onder belovte van zynen allesvermogenden byftand. Maer de meeste Joden waren bevreesd, en fchuw van den arbeid, daerenboven zagen zy op tegen de kosten van het gebouw. Dit maekte dat zy traeg en onwillig waren, om op nieuws handen aen het werk te flaen. Byzonder *gefchiedde het woord des HEEREN, door den dienst van HAGGAI den Propheet, tot ZERUBABEL, den zoon van SEALTIEL, den Vorst van Juda, en tot JOSIA den zoon van JOSADOK, den Hoge priester,* Kap. I: 1.

ZERÚBBABEL was een hoofd des volks, een Vorst
XVII. DEEL.

van Juda, die by de Chaldeeuwen den naem droeg van SESBAZAR, vergel. Ezr. I: 8, 11. V: 14, 16. — Hy was een zoon van SEALTIEL. 1 Kron. III: 19. heet hy de zoon van PEDAJAH. Te weten PEDAJAH was een zoon van SEALTIEL, volgens 1 Kron. III: 17, en derhalven was ZERUBBABEL de zoon, dat is de kleinzoon van SEALTIEL. Men gist dat deze Vorst naer zynen Grootvader genoemd zy, omdat zyn Vader PEDAJAH vroeg gestorven was, zodat het bestuur van zaken, van SEALTIEL, niet op zynen zoon PEDAJAH, maer onmiddelyk op zynen kleinzoon ZERUBBABEL overging. — Nu was SEALTIEL, de Grootvader van ZERUBBABEL, een zoon of kleinzoon van den Koning JECHONIA, 1 Kron. III: 17: *de kinderen van JECHONIA waren ASSIR, zyn zoon was SEALTIEL.* Het woord ASSIR zegt eigenlyk eenen *gevangenen* of *gebondenen*. Zo wordt het, als een byvoeglyk naemwoord, genomen, Jef. X: 4. XXIV: 22. XLII: 7. Zommigen vertalen daerom de aengehaelde plaets: *de kinders van den gevangenen JECHONIA waren de volgende: zyn zoon was SEALTIEL enz.* Maer het oorsprongelyk woord ASSIR komt, in deze zelvde geslachtlijst, herhaelde keeren voor, als een eigen naem, vergel. 1 Kron. VI: 22, 23, 37. Hieruit mag men besluiten, dat ASSIR dezelvde geweest zy met NEVI, eenen afstammeling van DAVID, uit NATHAN. Deze NEVI komt Luc. III: 27 voor, als de Vader van SEALTIEL, die door
hem

hem zal verwekt zijn, uit de ervdochter van Jechonia, en daerom heet hy, op de geslachtslijst van den Heer Jesus, de zoon, dat is de kleinzoon van Jechonia, Matth. I: 12.

ZERUBBABEL was derhalven een man van eene zeer edele afkomst, zijnde voortgesproten uit het bloed der Koningen van Juda. Hy was een *Vorst van Juda*. Het oorsprongelyk woord beteekent iemand, die uit naem en in de plaets van eenen Koning, het hoog gezach voert over eenig landschap, daerom wordt het Neh. V: 14, door *Landvoogd* vertaald. Uit hoofde van zijne geboorte had hy een natuurlyk recht op de heerschappy, en daerom gav hem de Koning van Perſien de macht in handen over Juda, als Landvoogd, Ezr. II: 63. word hy *Hatterſatha* genaemd.

Gelyk ZERUBBABEL het hoofd der wedergekeerde Joden was in den Burgerſtaet, zo was het Josua in het Kerkelyke. — Dezen Josua of Josia ontmoeten wy zeer dikwijls in de gewijde geſchiedenis, Ezr. II: 2. III: 2, 8, 9. IV: 3. V: 1. X: 18. Neh. VII: 7, XII: 1, 7, 10, 26. Hy was een zoon van Josadak. Deze Josadak, zijnde de zoon van Seraja, bekleedde de Hogepriesterlyke waardigheid, ten tijde dat Jeruſalem verwoest, en de Joden naer Babel gevangelyk wechgevoerd werden, 1 Kron. VI: 14, 15. Mogelyk

is JOSUA in de gevangenis geboren. Na de wederkeering der Joden uit Babel, werd hy de opvolger van zijnen Vader, in het Hogepriesterschap.

Deze beide hoofden der wedergekeerde Joden, die, even als het volk, de handen lieten flap hangen, en daerdoor slechte voorbeelden gaven, werden, door den Propheet HAGGAI, ernstig opgewekt tot yver, in het voortzetten van den Tempelbouw, daer de vereeniging van de Burgerlyke en Kerkelyke macht, ter herstelling van de vervalene zaken, hoogstnodig was.

Dan de pogingen van den Propheet, als mede die van ZACHARIA zijnen tijdgenoot, hadden zeer gezegende uitwerksfelen. Het volk greep wederom moed, en men begon het werk met lust en yver te hervatten. Trouwens de HEER wrocht blykbaer mede. Door zijn bestuur gav de Koning DARIUS HYSTASPESZ den Joden niet alleen vryheid, om het bouwen van den Tempel voort te zetten, maer hy schonk hun daerenboven uitnemende voorrechten, Ezr. V, VI. — In het 6de jaer van DARIUS HYSTASPESZ, was de Tempel geheel voltooid, en werd kort daerna plechtig ingewijd, Ezr. VI: 15-18. Ook werd het Pascha, in den volbouwden Tempel, statelyk gevierd, Ezr. VI: 19-21.

V. *De stijl van den Propheet HAGGAI*

Is zeer geschikt naer de onderwerpen, welke hy behandelt. Zijne bestraffingen zijn ernstig, zijne vermaningen gemoedelyk, en de belovten, welke hy doet, zeer bemoedigend. „Zijn stijl „zegt de Heer BICHORN (*m*), is volkomen overeenkomstig, met de gesteldheid van zijn Boek. „Hy is roerend daer hy vermaent, en hier zo „wel, als daer hy in het toekomende inziет, „niet zonder dichterlyk koloriet. Doch zou „wel een Propheet van eenen vuuriger geest de „heerlykheid van den tweeden Tempel, met levendiger kleuren, geteekend hebben?”

VI. *De nuttigheid van dit Boek.*

Het behelst veelerlei nuttige lessen, om 'er 's menschen traegheid en nalatigheid, onder straffen en zegeningen, uit te leeren. Wy zien 'er het verband, tusfchen gehoorzaamheid en zegeningen, in bevestigd. Ook leeren wy 'er uit, van hoe veel voordeel de eendracht zy, voor Kerk en Burgerstaet, en wat een mensch kan doen, wanneer hy door God beholpen wordt.

(*m*) l. c. p. 378.

VII. *De Godlyke oorsprong van dit Boek*

Is door de Joden altoos erkend, die het zelve, onder de Godlyke Boeken van het Oude Testament, geëerbiedigd hebben. Ook heeft het alle bewijzen van eenen Godlyken oorsprong in zich, vermits de uitkomst aen de voorzeggingen alleduidelykst beantwoord heeft. Voeg 'er by, dat PAULUS zich op Kap. II: 7, als eene Godspraak beroepe, Hebr. XII: 26.

VIII. *De Verdeeling der Godspraken van HAGGAI.*

I. Het opschrift van dit Prophetisch Boek vinden wy, Kap. I: 1. Hierop volgt

II. De inhoud zelve, bestaende uit ettelyke Godspraken, Kap. I: 2— II: 24.

N. De EERSTE *Godspraak* ontmoeten wy, Kap. I: 2— II: 1.

A. Eerst wordt de Godspraak op zich zelve voorgesteld, Kap. I: 2-11. Zy behelst

A. Eene scherpe bestraffing, over de traegheid der Joden, in het voortzetten van den Tempelbouw, vs. 2-4.

B. De HEER voegt 'er eene nadrukkelyke opwekking by, vs. 5-11.

a. Eerst stelt Hy hun de rampen voor, welke hen drukten, als rechtvaerdige straf-

straffen van hunne onverschoonbare traegheid, in het voortzetten van den Tempelbouw, vs. 5, 6.

2. Hierop volgt eene zeer nadrukkelyke opwekking, vs. 7-11.

a. De opwekking zelve wordt voorgesteld, vs. 7, 8. en

b. Aengedrongen, uit overweging van de onheilen, met welke zy gestraft werden; vs. 9-11.

B. Deze Prophetische Redevoering had een zeer gewenscht uitwerksel, Kap. I: 12—II: 1.

3. De *TWEDE Prophetische Leerreden* van HAGGAI is, Kap. II: 2-10, beschreven.

A. Het opschrift vinden wy, vs. 2.

B. De Prophetische Redevoering zelve, vs. 3-10. Zy behelst;

A. Eene aanmoediging aan het Joodsche volk, en deszelvs Hoofden, om aan den Tempelbouw yverig voort te gaen, vs. 3-6.

B. Eene merkwaardige belovte, dat de heerlykheid van den tweeden Tempel groter wezen zou, dan die van den eersten, vs. 7-10.

4. De *DERDE Leerreden* van HAGGAI vinden wy, Kap. II: 11-20.

A. Vs. 11. behelst het opschrift.

B. De Leerraden zelve behelst twee delen, vs. 12-20.

A. Het eerste is bestraffend, vs. 12-18.
Hier

α. Worden de Joden bestraft, over hunne nalatigheid, in het voortzetten van den Tempelbouw, vs. 12-15.

β. Daerna worden de rampen vertoond, welke hun deswegens waren overgekomen, vs. 16-18.

B. Het ander deel is belovende, vs. 19, 20. — Vermits de Joden nu betoonden, dat het hun ernst ware, om den Tempel te herbouwen, worden hun uitnemende zegeningen, als zo vele blijken der Godlyke goedkeuring, toegezegd, vs. 19, 20.

7. De vierde of laetste *Redevoering* van HAGGAI was alleen ingericht tot ZERUBBABEL, den Vorst van Juda, die zeer veel had toegebracht, om den yver des volks, tot het hervatten van den Tempelbouw, het welk zo lang verzuimd was, op te wakkeren. Zy behelst eene belovte, dat het nageslacht van ZERUBBABEL, het welk ook het zaed van DAVID was, onder alle de beroeringen, welke in de Koningrijken der waereld stonden voor te vallen, zou bewaerd blijven, tot dat 'er de MESSIAS uit geboren was.

A.

I N L E I D I N G. cxxxI

A. Vs. 21. vinden wy het opschrift, en

B. Vs 22 - 24. de Redevoering zelve.

IX. *Uitlegkundige Schriften*, over dit Boek,

hebben wy in onze tael niet, dan alleen

P. VAN HOEKE, *over den Propheet HAGGAI*, in 4°.

I N L E I D I N G
T O T H E T
B O E K
V A N D E N
P R O P H E E T
Z A C H A R I A.

Op het Boek van den Propheet HAGGAI, volgt dat van zijnen tijdgenoot ZACHARIA.

Tot nader verstand van dit Boek, het welk het uitvoerigste is van alle de KLEINE PROPHETEN, hebben wy het een en ander vooraf aen temerken,

I. Omtrent den Schrijver.

Dees wordt ons kenbaer, uit het opschrift Kap. I: 1. Hy was ZACHARIA, *de zoon* BERECHJA, *des zoons* IDDO.

Zijn naem ZACHARIA is zamengesteld uit twee woorden, en kan zo veel beteekenen, als de *edachtenis* des HEEREN. Middelerwijl is het ons geheel onbekend, wat de aanleiding geweest zy,

om hem zulken naam te geven. Zo veel is zeker, dat hy een man geweest zy, die lust had, om steeds aen den HEER te *gedenken*, en door de getrouwe waerneming van zijne Prophetische bediening, deed hy ook by de kinderen zijnes volks, des HEE-
REN *gedenken*. — Dan vermits deze naam zeer gewoon was onder de Joden, willen wy ons met gene gisfingen ophouden.

Volgens eene andere buiging kan deze naam iemand beteekenen, welken de HEER met sterkte, naer lichaam en geest, begiftigd heeft.

Wat het geslacht van den Propheet aengaet; hy was *de zoon van BERECHJA*, *den zoon van IDDO*, zodat BERECHJA zijn Vader en IDDO zijn Grootvader geweest zy. Immers by de Hebreeuwen wordt de benaming van *zoon* zeer gemeenzaem in eene ruimere beteekenis genomen, zodat dezelve dikwerv eenen kleinzoon aenduide. Daerom heet onze Propheet Ezr. V: 1. VI: 14. *de zoon*, dat is de kleinzoon van IDDO. De reden waerom hy, ter laetstgemelde plaets, niet naer zijnen Vader, maer naer zijnen Grootvader, en in het opschrift van zijn Boek, naer beide benoemd wordt, kan daerin gelegen zijn, dat zijn Grootvader IDDO, in die dagen meer bekend was, dan zijn Vader BERECHJA. Misfchien ook was zijn Vader toen reeds gestorven. — Hoe het wezen moge, de Propheet ZACHARIA was een man van aanzienlyken huize, oorsprongelyk uit een Priesterlyk geslacht:

Neh. XII: 16. komen onze ZACHARIA, en zijn Grootvader IDDO voor, als *hoofden der Vadersen*, en wel van Priesterlyke huisgezinnen. Zy behoorden gevolgelyk tot de edelen des volks.

Aen deze aenzienlyke afkomst werd nog meerder luister bygezet; door de eerwaardige bediening, welke hy bekleedde, zijnde één van die buitengewone Propheten, welke de HEER onder zijn volk verwekte, na de wederkeering uit de Babylonifche gevangenis. Als zodanig komt hy ook voor, Ezr. V: 1. VI: 14: *MAGGAI nu de Propheet, en ZACHARIA de zoon van IDDO, propheteerden tot de Joden, die in Juda en te Jerufalem waren, in den naem des Gods van Israël, propheteerden zy tot hen; de Oudften der Joden bouwden, en gingen voorfpoedig voort door de Prophetie, dat is door de aenmoedigingen en opwekkende vermaningen, des Propheten HAGGAI en ZACHARIA, den zoon van IDDO.* — ZACHARIA was derhalven een buitengewoon gezant van den God der Goden; welken de HEER vereerde met de gewichtigfte Openbaringen van zijnen verborgen en raad, en met zeer belangrijke boodfchappen aen de kinderen van zijn volk.

Wy ontmoeten Jef. VIII: 1. eenen ZACHARIA, welken de Propheet JESAIA, nevens ORIA den Priester, als getuigen gebruikte, by gelegenheid zijner Godfpraak tegen Ephraim, om aen dezelve, by Koning ACHAZ, des te meer gezach by te zetten. Dan deze ZACHARIA, fchoon de naem van Vader
en

en zoon overeenstemmen, is buiten allen twijfel, een persoon geweest van onzen Propheet onderscheiden. Hy leefde ten tijde van JESAIA, onder de regeering van ACHAZ, den Koning van Juda, en onze Propheet heeft gebloeid na de wederkeering der Joden uit Babels gevangenis.

De Heer JESUS spreekt Matth XXIII: 36. van eenen ZACHARIA, *den zoon van BERECHJA, die in den Tempel gedood was, tusfchen het voorhuis en tusfchen het altaer.* De vraeg is daerom, of die genelde ZACHARIA dezelve zy, met onzen Propheet? In dit geval zou hy in den Tempel, eenen geweldigen dood ondergaen hebben, en door de woede der Joden zijn omgebracht.

Er is, tusfchen den naam van onzen Propheet, en van dien, welken de Heiland noemt, eene alderduidelijkste gelijkvormigheid, als mede tusfchen den naam van den Vader. Hy heet, even als onze Propheet, *de zoon van BERECHJA.* Zommigen zijn daerom van oordeel, dat de Heer JESUS het oog hebbe op onzen Propheet. Maer nergens vinden wy eenige aenteekening, waeruit zou kunnen blijken, dat de Joden onzen Propheet zulk eene wreede mishandeling zouden hebben aengedaen. Daerenboven is het hoogst onwaerschijnlijk, dat de Joden, daer nauwlyks de Tempel herbouwd, en de plechtige Godsdienst hersteld was, tot zulk eene woede zouden vervallen zijn,

om eenen Propheet, aen welken zy zo vele verplichting hadden, geweldig te vermoorden.

Anderen menen, dat de Heer JESUS spreke van eenen ZACHARIAS, die een zoon was van BARUCH, welken de zogenaemde zeloten, volgens het verhaal van JOSEPHUS (a), kort voor de verwoesting van Jerusaleem door de Romeinen, in den Tempel hebben omgebracht. Volgens dit begrip zou het zeggen van den Heiland, als eene voorzegging van eene toekomstige gebeurtenis, moeten beschouwd worden. Dan 'er is geen twijffel aen, of de Heer JESUS heeft het oog op een voorval, het welk in vorige tijden gebeurd, en aen zijnen toehoreren genoeg bekend was. Dit vordert het gansche beloop van zijne redeneering. Hier komt nog by, dat de moord, van welken JOSEPHUS spreekt, in het voorhov der Israëlitén geschied is: want JOSEPHUS zegt, dat men het lijk terstond over den muur, in het dal beneden aen den Tempel, geworpen hebbe. Maer CHRISTUS spreekt van eenen ZACHARIA, die gedood is in het voorhov der Priesteren, tusschen den Tempel en het Altaer.

Er schijnt geen twijffel aen, of de Zaligmaker, heeft het oog op ZACHARIA, den zoon van JOJADA, welken de Koning JOAS, in het voorhov van het huis des HEEREN heeft laten stonigen, 2 Kron.

XXIV:

XXIV: 10-22. De Heer CHRISTUS haelt voorbeelden aan van personen, welker bloed om wraek geroepen heeft. Dit nu was het geval van ZACHARIA, den zoon van JOJADA, die stervende zeide: *de HEER zal het zien en zoeken*. Het ombrengen van dezen ZACHARIA was het laatste voorbeeld van eenen gedoodden Propheet, waarvan in de Heilige Schriften gesproken wordt; en dit voorbeeld was des te merkwaardiger, omdat die ZACHARIA vermoord werd, wegens eene redevoering, welke hy in 's HEEREN naam tot het volk gedaen had; ook geschiedde het by een eenparig besluit van den Koning en het volk, die tegen hem eene verbindtenis gemaakt hadden, zodat de bloedschuld op het geheele volk rustte. — Het is waer Jer. XXVI: 23. vindt men nog een later voorbeeld van eenen Propheet, die vermoord is, dan dit geschiedde meer door den Koning, dan door het volk; ook spreekt de Heer CHRISTUS, gelijk wy reeds hebben opgemerkt, van zulke personen, welker bloed om wraek geroepen heeft. Eindelyk was 'er eene byzondere reden voor, waerom de Zaligmaker den moord van ABEL, met dien van ZACHARIA, den zoon van JOJADA, hebbe zaemgevoegd. Te weten, de boeken der Kronijken beslaen de laatste plaats in de Schriften van het Oude Testament, volgens de Ichikking der Hebreewen. Nu haelt de Heer JESUS twee voorbeelden aan van grouwzame moorden, welke tot

xxxviii I N L E I D I N G.

God om wraek geroepen hebben, dat van ABEL uit het eerste Boek GENESIS, en dat van den gemelden ZACHARIA, uit het laetste Boek dat der Kronijken.

Eéne bedenking is nog maer overig. CHRISTUS noemt dézelvde namen, welke onze Propheet en zijn Vader gedragen hebben; Hy spreekt van ZACHARIAS *den zoon van BENJAMIN*. Maer die ZACHARIAS, die ten tijde van Koning JOAS vermoord is, was een zoon van den Hogepriester JOJADA. Welk een aenmerkelyk onderscheid is 'er tusschendenamen van BERECHJA en JOJADA? — Er is die menen, dat de woorden *de zoon van BERECHJA* moeten beschouwd worden, als een byvoegsel van eenen afschrijver, die dezen Martelaer verward heeft met onzen Propheet, die de zoon was van BERECHJA, te meer om dat die woorden *ὁ υἱὸς Βερεκχιά*, Luc. XI: 51, en ook in twee handschriften, door den geleerden Heer WETSTEIN aengehaeld, niet gevonden worden. — Dan deze veronderstelling hebben wy niet nodig. De Hogepriester JOJADA, de vader van den vermoordden ZACHARIA, kan twee namen gehad hebben, gelijk oudtijds by de Joden zeer gewoon was; en het verdient opmerking, dat 'er, volgens HIERONYMUS (b), in het Hebreeuwsch Euangelie der Nazareners gestaan hebbe: ZACHARIAS *de zoon van JOJAJA*.

Om

(b) *Comment. ad MATTH. XXIII.*

I N L E I D I N G. CXXXIX

Omtrent de lotgevallen derhalven, en den dood van den Propheet ZACHARIA, kunnen wy niets met zekerheid bepalen (c).

Wy gaen daerom over ter beschouwing van

II. *Den tijd, op welken ZACHARIAS gepropheteerd heeft.*

Het opschrift van dit Boek zegt Kap. I: 1, *in de achtste maend, in het tweede jaer van DARIUS geschiedde het woord des HEEREN tot ZACHARIA, den zoon van BERECHJA, den zoon van IDDO.*

In onze Inleiding tot het Boek van den vorigen Propheet HAGGAI, hebben wy uitvoerig aangeetoond, dat deze DARIUS geweest zy DARIUS HYSTASPESZ, Koning van Persien. — Onze Propheet ZACHARIAS is derhalven een tijdgenoot geweest van den gemelden HAGGAI; Het was in het tweede jaer van DARIUS HYSTASPESZ, maer in de zesde maend, dat het woord des HEEREN geschiedde door den dienst van HAGGAI den Propheet, Hagg. I: 1. Maer ZACHARIA ontving de Godlyke Openbaring, voor de eerstemael, in de achtste maend van het tweede jaer der regeering van DARIUS HYSTASPESZ. Gevolgelyk heeft ZACHARIAS de Propheetische bediening, slechts twee maenden na HAGGAI, aenvaard.

(c) CALPZOVIVS l. c. p. 427.

III. *De inhoud van dit Boek*

Is geiykzoortig met den inhoud des Boeks van HAGGAI. Zy leerden beide, op denzelvden tijd, en werden tot het zelvde einde gezonden. Maer onze Propheet is veel uitvoeriger, en behandelt meer byzonderheden.

ZACHARIAS werkte grotendeels tot het zelvde doelwit, als zijn tijdgenoot HAGGAI, om namelyk den Godsdienstigen yver voor den Tempel, by de trage Joden, op te wakkeren, en hen met nadrukkelijke voorstellingen van 'sHEEREN hulp, liefdezorg, en zegen, aen te moedigen, tot het hervatten van den gestaekten Tempelbouw. zodat hy, in dit opzicht, de opwekkingen van HAGGAI, zijnen ampt- en tijdgenoot, bevestigt en aen-dringt.

De Joden, die, ten tijde van Koning CYRUS, uit Babel wederkeerden, begaven zich aenstonds met eenen blakenden yver, tot het oprichten van den Tempel, uit deszelvs puinhopen, en het herstellen van den Vaderlyken Godsdienst. Maer het duurde niet lang, of 'er kwam tegenstand van de omliggende volken, en de Joden werden door hunne vyanden, by het Persische Hov, zwart gemaakt. Hiervan daen, dat de yver in het voortzetten van den Tempelbouw, aenmerkelyk verslapte, en dat het werk met den tijd geheel bleev steken. Er kwam nog by, dat de Joden op
de

de gedachten kwamen, dat zy een moeilyk werk begonnen hadden, waeruit niemand, behalven de Priesters en Leviten, voor zijne tijdelyke belangen, eenig voordeel rapen konde. Zy gaven zich daerom binnen korten geheel over aan de zorg voor den tijdelyken welvaart, aan het bouwen van hunne eigene huizen, en het bevorderen van den akkerbouw. — Zulk een bestaen en handelwijs was recht geschikt, om de Joden wederom van den God hunner Vaders geheel te vervreemden, de vernieuwde beginsels van Nationale Godsdiensligheid in de geboorte te smoren, en het volk wederom te storten in eenen afgrond van zedenloosheid. — Om nu dit langzaam inkruiwend bederv tegen te gaen, en het trage volk tot eenen vernieuwden yver, in het voortzetten van den Tempelbouw, aan te moedigen, deden beide HAGGAI en ZACHARIAS zeer ernstige en gepaste opwekkingen.

Maer evenwel ZACHARIA is veel uitvoeriger, in het verkondigen van de lotgevallen, welke het Joodsche volk, in volgende tijden, zouden overkomen. By die gelegenheid propheteert hy ook van de merkwaardige omwentelingen, welke by de Heidsche volken zouden plaets hebben.

Voorts hebben wy nog het een en ander aan te merken, omtrent

IV. *Den stijl van den Propheet*

De manier, op welke hy de Godlyke Openbaringen ontvangen heeft, is zeer onderscheiden van die, op welke de HEER, tot zijnen ampt- en tijdgenoot HAGGAI, gesproken heeft. De Geest des HEEREN sprak door HAGGAI, in eenen stijl, die veel klarer en eenvoudiger was. Maer, in dit Boek van ZACHARIA, ontmoeten wy verscheidene gezichten, van eene verhevene en geheimzinnige beteekenis, in welke de voorstellen, welke ZACHARIA aen het volk moest doen, ingewonden waren.

De Stijl, in welken ZACHARIA zijne Godspraken beschreven heeft, is daerom ook onderscheiden, naer gelang der verschillende onderwerpen, welke hy behandelt. Hy is klaer, en gemakkelyk te verstaen, wanneer hy geschiedkundige zaken van zijnen tijd behandelt, maer wanneer hy spreekt van verhevener onderwerpen, of de lotgevallen van volgende tijden voorspelt, strekt zijn Stijl sterk naer het verhevene, en heeft, volgens het oordeel van des kundigen, veel overeenkomst met den stijl van JESAIA, vooral in de laatste hoofdstukken.

Dit erkent ook de Heer EICHHORN (d): „ By „ dit alles, zegt hy, is het te verwonderen, dat, „ in

(d) l. c. III Deel. p. 405.

„ in tijden na de Babylonifche ballingfchap, die
 „ zo weinig dichterlyk waren, wanneer de He-
 „ breeuwfche Tael als verftorven, en, door de
 „ ondichterlyke Chaldeeuwfche tael, als ontze-
 „ nuwd was, nog zulk een Dichter, als ZACHARIAS
 „ opgeftaen is, die zich zo zeer boven zijne tij-
 „ den verheffen, zo goed over zijne tael gebie-
 „ den, zo veel nieuwe gedaenten voor de oude
 „ beelden fcheppen kon, zonder dat hy menig-
 „ vuldiger in die bykans onvermydelyke gebre-
 „ ken der navolging verviel. Overal voelt men,
 „ hoe ZACHARIAS worstelt, om de ketens van zij-
 „ nen leevtijd af te werpen, en zijnen hogen
 „ voorbeelden op zijde te ftreven: alleen wil het
 „ hem niet altijd gelukken, om de verftorven
 „ fchoonheden der Tael weder op te wekken.”

Behalven de Inleiding Kap. I: 1-6, beftaet dit Boek deels uit *geheimzinnige gezichten*, Kap. I: 7—VI: 15, deels uit *Prophetifche Redevoeringen*, Kap. VII—XIV. — In het tweede deel, voor al van Kap. IX—XIV, veranderen onderwerp en Tael: „ Die van de eerfte helft van den Pro-
 „ pheet, tot de tweede, overgaet, zal by het le-
 „ zen indrukken gevoelen, die van die gene
 „ oogfchijnlijk onderscheiden zijn, welke hy by
 „ het eerfte ondervonden heeft. De ftijl is veel ver-
 „ hevener en duisterer, de beelden zijn hoger en
 „ plechtiger, de Tael is grotendeels gedronge-
 „ ner, het ftandpunt en de gezichtkring is ver-
 XVII. DEEL.

EXLIV I N L E I D I N G

„ anderd. Tempel en Godsdienst waren bevo-
 „ ren het middelpunt, van waer de Dichter uit-
 „ ging, en waerheen hy steeds wederkeerde; en
 „ nu is die als voor zijne oogen verdwenen; de
 „ geleerde toeren, die te voren zo dikwijls we-
 „ derkeerden, zijn nu als vergeten; de tijdsbepa-
 „ lingen, die te voren by elke afdeling zelfs den
 „ dag van derzelver oorsprong opgaven, ontbre-
 „ ken van nu af geheel (e).”

Hier door zou iemand, op de gedachten ko-
 men kunnen, dat 'er van Kap. IX. af een andere
 Dichter beginne te spreken, gelijk WHISTON dat
 vermoeden gehad heeft (f). Maer de onderschei-
 denheid der onderwerpen bracht deze verandering
 met zich (g).

V. Het Godlyk gezach van dit Boek

Is onbetwistbaar. — ZACHARIA wordt uitdruk-
 kelyk een *Propheet des HEEREN* genaemd, Ezr. V:
 I. VI: 14. Heeft hy nu in Gods woord zulk
 een getuigenis, dan moeten ook zijne redevoerin-
 gen beschouwd worden, als woorden van God
 zelve, ingegeven door 'sHEEREN Geest. —
 De Joodsche Kerk heeft dit Boek standvastig er-
 kend,

(e) EICHHORN l. c. p. 396.

(f) *Ibidem* p. 397.

(g) *Ibidem* p. 399.—

kend als een Godlyk Boek, en gerangschikt in den Kanon der gewijde schriften van het Oude Testament. — De Heer CHRISTUS en zijne Apostelen hebben meermalen aenhalingen gedaen uit de Godspraken van den Propheet ZACHARIA, verg. Kap. IX: 9. met Matth. XXI: 1-4, en Joh. XII: 15; Kap. XI: 12. met Matth. XXVII: 9; Kap. XII: 10. met Joh. XIX: 37, en Openb. I: 7; Kap. XIII: 7. met Matth. XXVI: 31, en Marc. XIV: 27.

VI. *De Verdeeling,*

Men kan dit Prophetisch Boek zeer gevoegzaam in drie hoofddelen onderscheiden

- I. De *Inleiding* Kap. I: 1-6. maakt het EERSTE deel uit.
- II. Het TWEDE deel behelst verscheide geheimzinnige gezichten, Kap. I: 7—VI: 15.
- III. Het DERDE deel bestaet uit *Prophetische Redevoeringen*, Kap. VII—XIV.
- I. Het EERSTE deel behelst eene algemeene opwekking, aen de wedergekeerde Joden, om de zaak van den Godsdienst ter harte te nemen, Kap. I: 1-6. Met deze opwekking schijnt ZACHARIAS eenen aanvang van zijne Prophetische bediening gemaakt te hebben, en daerom kan dezelve als eene algemeene *Inleiding* van het gansche Boek beschouwd worden.

CXLVI I N L E I D I N G.

N. Het opschrift van dit Boek gaet vooraf, Kap. I: 1. Daerop volgt

2. De *Inleiding* zelve, Kap. I: 2-6. Zy behelst twee voorname byzonderheden

A. Eene nadrukkelyke opwekking, aen de wedergekeerde Joden, om zorg te dragen, dat zy het voorbeeld van hunne godlofe Vadersen, die zo blykbaer gestraft waren, niet zouden naervolgen, en op nieuws afwijken van den HEER, vs. 2, 3.

B. Eene ernstige waerschouwing, vs. 4-6.

II. Het TWEEDE deel van dit Prophetisch Boek behelst vele en veelerlei *gezichten*, of geheimzinnige Godspraken, in welke de HEER de gewichtigste zaken, onder beeldsprakige vertoningen voorstelt, Kap. I: 7— VI: 15.

N. Vooraf gaet een algemeen opschrift, het welk tot alle de volgende gezichten betrekelyk is, Kap. I: 7.

2. Daerop volgen de gezichten zelve, Kap. I: 8— VI: 15.

A. Het EERSTE gezicht had ten oogmerk, om de kleinmoedige Joden op te beuren, met de belovte van de Godlyke lievedezorg, ter herstelling van den bloei en welvaert, in den Kerk- en Burgerstaet, Kap. I: 8-17.

A. Het gezicht zelve vinden wy, vs. 8-11, en

B. De bemoedigende verklaring, welke de
HEER,

HEER, by die gelegenheid, aen den Pro-
pheet gedaen heeft, vs. 12 - 17.

α. De Propheet bemerkte, in dit gezicht,
dat de MESSIAS bad, ten goede van de
Joden, en daerop een gunstig ant-
woord kreeg, van den HEER der heir-
scharen, vs. 12, 13.

β. Hieromtrent ontving hy nadere op-
heldering, vs. 14 - 17.

B. Het TWEEDE *gezicht* wordt Kap. I: 18 - 21.
beschreven. Het behelst twee geheimzini-
ge vertoningen.

A. De eerste van *vier hoornen*, vs. 18, 19.

Het eerste hoorn teekent de Babylo-
nische Monarchy, zo als zy in vollen lui-
ter bloeide, ten tijde van NEBUCADNEZAR.
Het tweede hoorn verbeeldt de Persiaen-
sche Heerschappy. Het derde hoorn
schildert het Koningrijk der zogenaemde
Lagiden, in Egypten. Het vierde hoorn
vertegenwoordigt het Syro - Macedonisch
Rijk. Deze alle zijn hoornen geweest
voor de Joden, voor zo ver zy dat volk
geweldig gestoten, en zware mishandelin-
gen hebben aengedaen.

α. Deze vertoning wordt vs. 18. voorge-
steld, en

β. Nader verklaerd, vs. 19.

B. De tweede vertoning was van *vier smits*,

voorzien met de gewone gereedschappen, welke tot hun ambacht behoren, vs. 20, 21.

a. Deze vertoning wordt voorgesteld, vs. 20, en

β. Verklaerd vs. 21— De eerste Smit is CYRUS de Persiaen, die de kracht der Babylonische Heerschappy gefnuikt heeft, en, door de verovering van Babel, geheel te niet gedaen. De tweede Smit vertoont ALEXANDER *den Groten*, die de Persiaensche Monarchy heeft te onder gebracht. De derde Smit verbeeldt ANTIOCHUS *den Groten*, Koning van Syrien, die het Egyptisch Rijk zo vernederd heeft, dat het den Joden geen nadeel meer konde toebrengen. De vierde Smit schildert de Maccabeeuwfche helden, die het Syro-Macedonisch Rijk vermorfeld hebben.

C. Kap. II. behelst het DERDE Prophetisch gezicht, het welk aen ZACHARIA vertoond is.

A. Het gezicht zelfs wordt vs. 1-3. opgegeven. Het vertoonde den Propheet eenen Engel, in de gedaente van eenen man, die den grond van Jerufalem afmat, om daeruit te berekenen, of de plaets groot genoeg ware, om alle de toekomende inwoneren te bevatten.

B. Dit

B. Dit geheimzinnig voorstel wordt omftandig verklaerd, vs. 4-13.

a. De verklaring zelve hebben wy vs. 4, 5. Zy beftond hierin, dat de Joden, ten tijde der Maccabeeuwen, zodanig ftonden vermenigvuldigd te worden, dat men genoodzaekt wezen zou, om de Stad uit te leggen.

β. By die gelegenheid worden de Joden, die nog in Babel gebleven waren, opgewekt, om naer hun Vaderland weder te keeren, vs. 6-13.

a. Deze opwekking wordt op zich zelve voorgesteld, vs. 6, 7, en

b. Nader aangedrongen, uit aenmerking van de gunsten, welke de HEER aan het Joodfche volk bewijzen zou, vs. 8-13.

D. In het *VIERDE gezicht* werd den Propheet vertoond, hoe het Hogepriesterfchap, en de ganfche plechtige eerdienst, wederom in vorigen luister zou herfteld worden, Kap. III.

A. De herftelling van het Hogepriester-
amt, in den perfoon van JOSUA, en van den plechtigen eerdienst, die daeraen verbonden was, wordt eigenaertig afgebeeld, vs. 1-7.

a. JOSUA wordt in dit gezicht plechtig

gerechtvaardigd, en in zijn ampt hersteld, vs. 1-4. Het wettisch Priesterschap was veelzins verontreinigd, zo door de zonden van de Priesteren zelve, en de grouwelen van het volk, als door gemeenschap met onreine personen en zaken, in de ballingschap van Babel. Er was daerom eene plechtige reiniging van het Priesteramt nodig, en deze werd den Propheet vertoond, onder de afteekening van eenen richterlyken handel, vs. 1-4.

a. De Satan komt voor als aenklager, die JOSUA voor den Richterstoel van den MESSIAS beschuldigde, als iemand, die van wegen de gemelde onreinigheid, het Hogepriesterschap onwaardig was, vs. 1.

b. Het richterlyk vonnis werd, ten voordeele van JOSUA, uitgesproken, vs. 2.

c. Wijders wordt JOSUA vrygesproken, en in zijn ampt hersteld, vs. 3, 4.

β. JOSUA werd daerom, als Hogepriester, op nieuws ingewijd, vs. 5-7.

B. Deze herstelling van den Hogepriester zou zeer gezegende gevolgen hebben, met

met betrekking tot den MESSIAS , zijn luisterrijk tegenbeeld , vs. 8-10.

a. De komst van den MESSIAS wordt voorspeld , vs. 8.

β. Het heilrijk gevolg daarvan wordt beschreven , vs. 9, 10.

E. In het *VIJFDE* gezicht werd den Propheet een *gouden kandelaer* vertoond, hebbende zeven lampen. Aan dezelve waren van boven verscheidene andere werktuigen vastgehecht; waardoor de oly in de lampen nederliep , om het licht te onderhouden. Daerenboven zag hy twee *olijvbomen* , die door twee takken, de oly aan de lampen mededeelden , Kap. IV.

A. Het gezicht zelve wordt vs. 1-3. opgegeven , en

B. Uitvoerig verklaerd , vs. 4-14.

A. In de beschrijving van het gezicht vs. 1-3, vinden wy ,

a. De aanleiding , vs. 1.

β. Het gezicht zelve , vs. 2, 3.

B. Dit gezicht wordt omstandig verklaerd, in de geheimzinnige beteekenis , vs. 4-14.

a. In het gemeen, ten aenzien van het gansche gezicht, vs. 4-10. De uitslag der pogingen van ZERUBBABEL, om het heil van het Joodsche volk te

bevorderen, byzonder in het herbouwen van den Tempel, zou zeer gelukkig zijn. De invloeden van den Geest zouden hem niet begeven, maer bestendig zijn, even als de oly in de lampen van den gouden kandelaer, die aen den Propheet vertoond werd, geduurig nedervloeiende. De Godlyke lievezorg zou alles beschikken, het welk den voorspoed van het Joodsche volk bevorderen kon.

§. Meer byzonder, met betrekking tot de twee olyvbomen, vs. 11-14. Door deze schijnt God de Heilige Geest bedoeld te worden, die de werkmeester is van alle genadegaven.

F. Het ZESDE *gezicht*, het welk onzen Propheet vertoond is, wordt Kap. V: 1-4, beschreven. Hy zag een boek, op lange stroken van pergament geschreven, het welk geheel ontrold was, en door den wind werd voortgedreven, van 20 ellen lang en 10 ellen breed.

A. Het gezicht zelfs wordt beschreven, vs. 1, 2. en

B. De verklaring daarvan voorgesteld, vs. 3, 4. Het vliegen van die rol, op welke de vloek geschreven was, teekende den vloek en de geduchte straffen, welke de

I N L E I D I N G. CLIII

de HEER, in volgende tijden, onder de wedergekeerde Joden zenden zou, om veelerlei en schromelyke boosheden, welke wederom zouden inkruipen.

G. Het ZEVENDE *gezicht* wordt Kap. V: 5-11. voorgesteld.

A. De aanleiding tot dit gezicht vinden wy, vs. 5. Hierop volgt

B. De beschrijving van het gezicht, te gelijk met de verklaring daervan, vs. 6-11.

a. In het gemeen, vs. 6. De Propheet zag eene Ephra, zijnde eene zekere maet by de Joden, geschikt om droge waren te meten. In deze Ephra was eene vrouw besloten, en die vrouw verbeeldde de ongerechtigheid der Joden.

β. Meer byzonder, vs. 7-11. De Ephra was, met eene loden plaet; bedekt. Toen die loden plaet werd opgeligt, stak de vrouw het hoofd uit boven de Ephra. Nadat de maet wederom was toegedekt, zag hy twee wijven, met grote vleugelen, die de Ephra, met de vrouw, welke daerin besloten was, opnamen, en daarmede wech vlogen naer Babylonien. — De vrouw vertoonde de ongerechtigheid,

het geweld, en de dwinglandy der Syriers, ten tijde van ANTIOCHUS EPIPHANES, en het gansche gezicht gav te kennen, dat de geweldige overheersching der Syriers voor altoos uit Kanaan zou verbannen worden, om zich tot Babylonien te bepalen, het welk aan de Syriers onderworpen was.

H. Het ACHTSTE *gezicht* van den Propheet ZACHARIA wordt Kap. VI: 1-8. beschreven.

A. Het gezicht zelve vinden wy, vs. 1-3. De Propheet zag *vier wagenen*, bespannen met paerden van verschillende verwen.

B. Dit gezicht wordt verklaerd, vs. 4-8. De krijgswagens waren zinbeelden van de geweldige verwoestingen, welke, door den oorlog worden aengericht. De verschillende kleuren der paerden, vertoonden de onderscheidene uitwerksfelen der krijgsondernemingen, welke het Syrisch en Egyptisch Rijk verstoren zouden, te gelijk met de geweldige onheilen, welke de Joden, van beide deze nabuurige Koningrijken, ondergaen zouden.

I. Eindelyk vinden wy Kap. VI: 9-15, enige verrichtingen van den Propheet welke
van

van eene geheimzinnige beduidenis waren, en in zo ver onder de *gezichten* kunnen gesteld worden.

A. Vooraf gaet de Inleiding of het opschrift, vs. 9.

B. Daerop volgt de Godspraak velve, vs. 10-15.

a. De Propheet kreeg bevel, om eene kostbare kroon te maken, en dezelve op het hoofd van JOSUA den Hogepriester te zetten, vs. 10.

β. By deze gelegenheid kreeg ZACHARIA een nader bericht, omtrent toekomstige gebeurtenissen van grote aangelegenheid vs. 12-15.

a. Eerst wordt JOSUA voorgesteld, als een luisterrijk voorbeeld van den MESSIAS, vs. 12, 13.

b. Wijders kreeg JOSUA bevel, dat de gemelde kroon van JOSUA, tot eene gedachtenis, in den Tempel moest bewaerd worden, vs. 14.

c. Eindelyk wordt 'er eene belovte bygevoegd, volgens welke de vreemdelingen ook, in het vervolg, tot den Tempel, het hunne zouden toebrengen, vs. 15.

III. Het DERDE deel van ZACHARIAS Boek bestaat uit Prophetische Redevoeringen, Kap. VII-XIV.
XVII. DEEL.

N. De EERSTE *Prophetische Redevoering* behelst het Godlyk antwoord, gegeven op de vraag van zommige Joden, die uit Babel naer Jerusaleem waren afgevaardigd, Kap. VII, VIII.

A. De aanleiding tot deze Godspraek was het gezantschap van zommige Joden uit Babel, die te Jerusaleem gekomen waren, om den Priesteren en Propheten te vragen, of zy verplicht waren, om de Feesten, ingesteld ter gedachtenis der verwoesting van Jerusaleem, der verbranding van den Tempel, en de daarop gevolgde gevangenis, nog te blijven onderhouden, daer de Tempelbouw reeds aenmerkelyk gevorderd was, vs. 1-3.

B. Op deze vraag antwoordde de HEER, door den mond van onzen Propheet, Kap. VII: 4— VIII: 23. Dit antwoord bestond hoofdzakelyk hierin, dat men de voornamere delen van de Godlyke wet moest waarnemen, om niet in dezelve oordeelen te vallen, welke hunnen Vaderen, om het overtreden der Godlyke wetten, waren overgekomen. — Men kan, in deze Godspraek, vier hoofddelen onderscheiden, welke eene allernauwste betrekking op elkander hebben, maer by tuschenposen, door nieuwe Openbaringen, aen den Propheet zijn bekend gemaekt, om het volk tel-

I N L E I D I N G. CLVII

telkens eenigen tijd tot nadenken te geven.

A. Het eerste hoofddeel Kap. VII: 4-7, behelst eene bestraffing, over het ongodsdienstige der plechtigheden van de Joden, overkomstig het gene de HEER hun reeds van ouds had laten voorstellen.

a. Vooraf gaet het opschrift of het voorbericht, Kap. VII: 4.

β. Daerop wordt de zaak zelve voorgefteld vs. 5-7, waerin wy aentreffen

a. Eene bestraffing; over het ongodsdienstige der heilige plechtigheden van de Joden, vs. 5, 6.

b. Eene herinnering van het gene de HEER hun deswegens reeds van ouds had laten voorstellen, vs. 7.

B. Het tweede hoofddeel van deze Godspreek, Kap. VII: 8-14, bestaat

a. Behalven de voorreden vs. 8, in

β. Een vertoog, over Gods rechtvaerdige handelingen, met een zondig volk, vs. 7-14.

a. De HEER beschrijft de handelingen, welke Hy met de Voorvaderen, door den dienst der Propheten, gehouden had, vs. 9, 10.

b. Wijders wordt de moetwillige on-

CLVIII I N L E I D I N G.

gehoorzaemheid der Joden afgeteekend, vs. 11, 12.

e. Vervolgens wordt Gods rechtvaardigheid aangetoond, in het straffen van zulk een volk, vs. 13, 14.

C. Het derde hoofddeel behelst eene belofte, aen de wedergekeerde Joden, dat de HEER hunnen Kerk- en Burgerstaat weder, als in vorige dagen, herstellen zou, mits dat zy zich betamelyk, en overeenkomstig hunne verplichting gedroegen, Kap. VIII: 1-17. Wy onderscheiden 'er in

a. Eene aankondiging van heilrijke beloften, aen de wedergekeerde Joden, vs. 1-8.

a. Vooraf gaet de gewone voorreden, vs. 1.

b. In de aankondiging der belofte zelve, vs. 2-8.

a. Verklaert de HEER eerst in het algemeen zijne gunstrijke genegenheid omtrent Zion, vs. 2.

b. Daerna stelt Hy zijne bemoedigende beloften, in ettelyke byzonderheden, nader voor, vs. 3-8.

β. Hierop volgt een voorstel van het gene de HEER van de Joden vorderde,

ZOU-

I N L E I D I N G. clix

zouden zy deelgenoten zijn van van de beloovde zegeningen, Kap. VII: 9-16.

a. Zy moesten yverig voortgaen, in het volbouwen van den Tempel, vs. 9-15.

a. De opwekking daertoe vinden wy, vs. 9.

h. De drangredenen worden opgegeven, vs. 10-15. Deze zijn genomen

1. Uit de verschrikkelyke onheilen, welke zy te voren, wegens hunne nalatigheid, ondergaen hadden, vs. 10.

2. Uit de heilrijke zegeningen, welke zy, ingeval van gehoorzaamheid, te wachten hadden, vs. 11-15.

b. Wijders moesten zy zich, op de betrachting van deugd, yverig toeleggen, vs. 16, 17.

a. Zy moesten het goede doen vs. 16, en

h. Het kwade nalaten, vs. 17.

D. Eindelyk volgt het vierde en laetste hoofddeel van deze Godspraak, Kap. VIII: 18-23.

a. Vooraf gaet de gewone voorreden, vs. 18.

CLX INLEIDING

β. Daerop volgt vs. 19-23. het antwoord des HEEREN, op de vraag, betreffende het vasten, Kap. VII: 3. voorgesteld.

3. De TWEDE *Prophetische Leerreden* van ZACHARIA begint met Kap. IX, en strekt zich uit, tot het einde van Kap. XI.

A. Het EERSTE *deel* betreft de vyanden van 'sHEEREN volk, Kap. IX: 1-7. Hier worden Gods geduchte oordeelen bedreigd.

A. Over CHADRACH EN DAMASCUS, vs. 1.

B. Over HAMATH; vs. 2^a.

C. Over TYRUS EN SIDON, vs. 2^b-4, en eindelyk

D. Over de PHILISTIJNEN, vs. 5-7.

B. Het TWEDE *deel* van deze Prophetische Redevoering behelst zeer troostrijke beloften, aen de Joden, die in Kanaan waren wedergekeerd, Kap. IX: 8-10.

A. Eerst wordt hun bescherming tegen alle vyanden beloofd, vs. 8.

B. Wijders wordt 'er eene merkwaardige toezegging bygevoegd, omtrent de komst van den MESSIAS, en de gezegende gevolgen daarvan, vs. 9, 10.

C. Het DERDE *deel* van deze Godspraak raekt de Joden, die nog in Babel gebleven waren, Kap. IX: 11-17.

A. Eerst wordt de verlossing beschreven, welk

welk de HEER aen de Joden reeds bewezen had, vs. 11.

B. Daerna worden de Joden, die nog in Babel waren, opgewekt, om in hun Vaderland weder te keren, door bemoedigende toezeggingen van veelerlei zegeningen, vs. 12 - 17.

D. Het vierde *deel* van deze Godspraek, Kap X. behelst eene vermaning, aen de wedergekeerde Joden, om hun heil by den HEER alleen te zoeken, aengedrongen door zeer bemoedigende toezeggingen.

A. De vermaning zelve vinden wy, vs. 1 - 3^a.

B. Daerop volgen de belovten, vs. 3^b - 12.

a. Omtrent de herstelling van den vorigen luister, zodat zy, van alle schande en smaedheid bevrijd, geducht wesen zouden voor hunne vyanden, vs. 3^b - 5. Dit wordt

a. Eerst in het gemeen voorgedragen, vs. 3^b, en

b. Daerna meer byzonder afgeteekend, vs. 4, 5.

β. Omtrent de herstelling van den vorigen welvaart en bloeistaet, vs. 6, 7.

γ. Omtrent eene zeer grote volkrijkheid, vs. 8 - 12.

a. De belovte zelve vinden wy , vs. 8 - 10.

b. De wegen , langs welke zy zou vervuld worden , vs. 11 , 12.

E. In het VIJFDE of laetste DEEL van deze tweede Prophetische Leerreden , wordt de verwoesting van Jerusaleem bedreigd , als eene rechtvaardige straf van de hardnekkigheid der Joden , in het smadelyk verwerpen van den MESSIAS , Kap. XI.

A. Dit oordeel wordt bedreigd , vs. 1 - 3.

a. De bedreiging zelve vinden wy , vs. 1.

β. De nadere uitbreiding en verklaring daarvan wordt voorgesteld , vs. 2 , 3.

B. Wijders worden de oorzaken van Jerusalems verwoesting , door de Romeinen , aangewezen , vs. 4 - 14. Dit oordeel zou allerrechtvaardigst wezen , om dat de Joden alle middelen ten verbetering hardnekkig versmaden , en daer door betonen zouden , dat het zedelyk kwaed ten eenemaal ongeneesbaer ware.

a. De MESSIAS zou komen , en onder de Joden prediken , maer ook dit zou , by dat hardnekkig volk , geheel vruchteloos wezen , vs. 4 - 8.

β. Deze Godlyke gezant zou daerom de Joden aen hun eigen rampzalig lot overlaten , vs. 9 - 11.

2. Ten

2. Ten betoge van der Joden onverbeterbare hardnekkigheid, wordt 'er een merkwaardig voorbeeld, van hunne verachtelyke handelwijs omtrent den MESSIAS, bygevoegd, vs. 12-14.

C. De onftandigheden en gevolgen der verwoesting van Stad en Tempel worden nader befchreven, vs. 15-27.

2. De DERDE *Prophetifche Leerreden* van ZACHARIA is Kap. XII en XIII vervat.

A. Het opfchryft en de voorreden vinden wy, Kap. XII: 1.

B. Hierop volgt de Godspraek zelve, Kap. XII: 2— XIII:

A. Het EERSTE *deel* behelst eene belovte, omtrent Gods gunftige voorzorg, voor Israëls Burgerftaet, byzonder door het verdelgen der vyanden, Kap. XI: 2-9.

a. Deze belovte wordt in het algemeen voorgesteld, vs. 2, en

β. In de byzonderheden nader uitgebreid, vs. 3-9.

a. Vs. 3. wordt onder eene eigenaertige gelykenis vertoond, hoe de HEER Jerufalem onverwinbaer, en tot een verderv der vyanden, ftellen zoude.

b. Vervolgens wordt de weg aengewe-

zen, langs welken dit geschieden zou, met de gevolgen daarvan, vs. 4-9.

A. Het TWELDE *deel* van deze Godspreek behelst eene belovte van geestelyke weldaden, Kap. XII: 10— XIII: 1.

a. De mededeeling der geestelyke weldaden wordt beloofd, Kap. XII: 10^a.

β. Het gevolg en de uitwerking, alsmede de grond daarvan, worden aangegeven, Kap. XII: 10^b— XIII: 1.

a. De uitwerkfels zouden bestaan in eene algemeene boetvaardigheid, Kap. XII: 10^b-14.

b. De grond der geestelyke weldaden, welke Kap. XII: 10-14. beloofd zijn, wordt opgegeven, Kap. XIII: 1.

C. Het DERDE *deel* van deze Godspreek, Kap. XIII: 2-6. behelst eene belovte, omtrent de uitroeijing der afgodery en der valsche Propheten.

a. Deze belovte wordt in het gemeen voorgesteld, vs. 2, en

β. In de byzonderheden nader uitgebreid, vs. 3-6.

Door de *uitroeijing der afgoden*, wordt onzes erachtens, de afschaffing van den schaduwachtigen Tempeldienst bedoeld

doeld, en door de *valsche Propheten* kan men de Pharizeeuwen en Schrivtgeleerden verstaen.

D. Het **VIERDE deel** dezer Godspraak beschrijft de lotgevallen der eerste Christenen, vs. 7-9.

a. Eerst wordt de dood van den **MESSIAS** voorspeld, vs. 7^a, en

β. Daerna worden de gevolgen voorgedragen, welke de dood van den **MESIAS** hebben zou, vs. 7^b-9.

a. Ten aenzien van de eerste Christenen, vs. 7^b.

b. Met opzicht tot het Joodsche volk, vs. 8, 9.

7. De **VIERDE** of laatste Prophetische Leerreden vinden wy Kap. **XIV**. Er wordt van **JERUSALEM** voorspeld, dat die Stad, door vele en machtige vyanden, zou ingenomen worden, van welke de **HEER**, op eene zeer geduchte wijs, stond wraek te nemen, en dat dezelve daerop by uitnemendheid bloeien zou. Naer ons inzien, moet **JERUSALEM** hier zinbeeldig genomen worden, voor de Kerk van het Nieuwe Testament, en wel in het laetst der dagen.

A. Deze Godspraak word vs. 1-11, op zich zelve voorgesteld. — Zy behelst drie hoofdbyzonderheden.

- A.* Eerst wordt het innemen van Jerusaleem, door machtige vyanden, voorspeld, vs. 1, 2.
- B.* Daerna wordt des HEEREN geduchte wraek, over die vyanden, beschreven, vs. 3-5.
- C.* Eindelyk worden de zeer voordeelige omstandigheden afgeteekend, in welke Jerusaleem, na dit alles, stond geplaatst te worden, vs. 6-11.
- a.* Vs. 6, 7. wordt een bestendige voorspoed, en eene onafgebroken blijdschap voorspeld.
- β.* Vs. 8. worden geestelyke zegeningen toegezegd.
- γ.* Vs. 9. wordt eene algemeene bekeering van alle volken, tot den waren God, voorspeld.
- δ.* Eindelyk wordt de luisterrijke herstelling van Jerusalems burgerstaet beloofd, te gelijk met het genot van eenen ongestoorden vrede, vs. 10.
- B.* Vervolgens wordt de Voorzegging, in ettelyke byzonderheden, nader uitgebreid en opgehelderd, vs. 11-21.
- A.* Vs. 11-15. wordt de straf beschreven, welke de HEER, over de vyanden van Jerusaleem, zou uitoeffenen,
- B.* Vs. 16-21. wordt de heerlyke Kerkstaet,

staet, in het laetst der dagen, beschreven.:

a. Eene zeer grote menigte van Heidensche zouden zich bekeeren tot den levendigen God, terwijl 'er geduchte oordeelen over de hardnekkige en onbekeerde volken, zouden worden uitgeoeffend, vs. 16-19.

a De bekeering der Heidenen vinden wy vs. 16, en

b. De oordeelen over de hardnekkige volken, vs. 17-19.

β. Eindelyk wordt de gansche Godspreek besloten, met eene luisterrijke afteekening van den heerlyken staet der Kerke, in het laetst der dagen, vs. 20, 21.

VI. *De Uitlegkundige Schryften*

Over het Boek van den Propheet ZACHARIA, hebben wy ettelyke in onze tael, te weten

P. VAN HOEKE over den Propheet ZACHARIA, in 4°.

H. GERBADEN over den Propheet ZACHARIA, in 4°.

J. BIERMAN over den Propheet ZACHARIA, in 4°.

J. DE MANN over den Propheet ZACHARIA, in 4°.

I N L E I D I N G

T O T H E T

B O E K

V A N D E N

P R O P H E E T

M A L E A C H I.

MALEACHI is de laetste der Propheten geweest, onder de huishouding van het Oude Testament. Dit wordt door de Joden en Christenen, algemeen toegestemd. — Na zijnen tijd zijn 'er wel byzondere personen geweest, die Godlyke Openbaringen ontvangen hebben, gelijk de Vorst HYRCANUS, de zoon van SIMON den Maccabeeuwen (a), JADDUS de Hogepriester (b), en JUDAS de Maccabeeuwer, 1 Macc. XV. (c). Maer, na onze MALEACHI is niemand, tot de Prophetische Bediening, geroepen. De eerste, die hem gevolgd is, was JOHANNES de Boetgezant.

I. Ds

(a) JOSEPHUS *Antiq. Jud.* l. XIII. c. 18.

(b) JOSEPHUS l. c. l. XV. c. 13.

(c) VITRINGA *Observ.* S. l. VI. c. 6-14.

I. De naem van den Propheet , die dit Boek gefchreven heeft ,

Is MALEACHI, volgens den Hebreewfchen text, מְלָאכִי. De LXX Griekfche Overzetters hebben Μαλαχίας, MALEACHI.

Deze naem is buiten allen twijffel afkomstig, van het woord מְלָאךְ, beteekenende eene *bode*, eenen *gezant*, eenen *Engel*. De ך op het einde kan eene verkorting zijn van den Godlyken naem יהי of יהוה, zodat MALEACHI zo veel zegge, als *eenen gezant des HEEREN*. Anders kan men de ך houden voor een byvoegfel van den eerften perfoon; en dan beteekent de naem MALEACHI, *mijn gezant*, *mijn Engel*; Deze afleiding komt beter overeen, met Kap. III: 1, daer het woord MALEACHI *mijnen Engel* beteekent.

Maer wie is deze MALEACHI geweest? Zommigen hebben gedacht aan eenen eigenlyk gezegden ENGEL, die, in eene menfchelyke gedaente, zou verfchenen zijn, en onder de Joden gepredikt hebben. Dit was het begrip van ORGINES, en die hem gevolgd hebben (d). Het fteunt alleenlyk op de vertaling der LXX, die het opfchryft Kap. I: 1. dus vertaeld hebben: Διμιμα λογου Κυριου επι του Ισραηλ, εν χειρι αγγελου αυτου, *de last van het woord des HEEREN tot Israëel, in de hand van ZIJNEN ENGEL*.

(d) HIERONYMUS in *præmio ad MALEACHIAM*.

Maer deze opvatting is blijkbaer strijdig met Gods gewone handelwijs, die zich van menschen, en niet van Engelen, pleegt te bedienen, om zijn volk te bestraffen en te vermanen. Daerenboven vereenigt zich onze MALEACHI met de menschen, als zijne natuur- en lotgenoten, zeggende Kap. I: 9. tot de Priesteren : *smeeft toch het aengezicht Gods, dat hy ons genadig zy.* HIERONYMUS (e), CYRILLUS (f), en andere Kerkvaders hebben daerom ook dit begrip verworpen en wedersproken.

MALEACHI, de Schrijver van dit Boek, is zekerlyk een mensch geweest, een natuur- en tijdgenoot van de Joden, tot welke hy gesproken heeft. Maer nu is nog de vraeg, of MALEACHI de naem zy van eene bediening, dan de eigen naem van eenen persoon, die daarmede, onder zijne tijdgenoten, algemeen bekend was.

De Hoog Geleerde Heer VENEMA begrijpt het op de eerste wijs, en is van oordeel, dat EZRA de Schryftgeleerde hier, onder den zinbeeldigen naem van MALEACHI, of *des HEEREM ENGEL*, voorkome, en dit Boek geschreven hebbe (g). Hy beroept zich op het gezach van den Chaldeeuwfschen Uitbreider, die uitdrukkelijk heeft: *door den dienst van MALEACHI, wiens eigen naem is EZRA de Schryftgeleerde.* Wijders ontleent hy een bewijs uit JESUS

SY-

(e) l. c.

(f) *Proemio in MALEACHIAM.*(g) *Comment. in MALEACHIAM proleg. p. 9.*

SYRACH Kap. XLIX, alwaer ZERUBBABEL, JOSUA, NEHEMIA, en de XII Propheten uitdrukkelijk gemeld worden, zonder EZRA te noemen, waeruit hy besluit, dat EZRA onder de XII Propheten begrepen zy, alsmede uit de kleine Joodfche Kronijk, welke op het jaer der waereld 3390 heeft, HAGGAI, ZACHARIA, en EZRA waren *Propheten*, en op het jaer 3442, HAGGAI, ZACHARIA, en MALEACHI *zijn gestorven*, alwaer MALEACHI met EZRA fchijnt verwifeld te worden. Hy voegt 'er by, dat de Schrijver van dit Boek tot de Priesteren behoord hebbe, verg. Kap. I: 9, en gezonden was, om het verbond met LEVI te vernieuwen, Kap. II: 4, 7.

Onder deze bewijzen zijn 'er zekerlyk, die al vry wat gewicht hebben. Maer 'er is tevens zeer veel tegen dit begrip. — De eenvoudige befchouwing van het opfchrift, Kap. I: 1. doet ons natuurlyk denken, aen den eigen naem van den Schrijver, even als Obadj. vs. 1, en Hab. I: 1. Voeg 'er by, dat het, in de Prophetifche Schriften, een algemeen en beftendig gebruik zy, dat de Schrijvers van Prophetifche boeken hunnen eigen naem ftellen, aen het hoofd van hunne fchriften. Daerenboven komt EZRA in het boek, het welk zijnen naem draegt, en in dat van NEHEMIA, nergens voor als een Propheet. Ook wordt ons nergens bericht, dat EZRA de laetfte der Propheten geweest zy, en de rolle des Boeks verze-

XVII. DEEL.

CLXXII · I N L E I D I N G.

geld hebbe. De uitbreiding van den Chaldeenwen verdient zekerlyk vry wat opmerking, maer daer tegen over staet het gezach der Syrische en Arabische Overzettingen, welke het woord MALEACHI houden voor den eigen naem van den Propheet, die dit Boek geschreven heeft (*h*). Ook kan het zeer wel zijn, dat MALEACHI een Priester geweest zy, verg. Kap. I: 9.

Wy blijven daerom liefst by het gewone gevoelen, dat de laetste Propheet van het Oude Testament, in zynen tijd bekend, onder zynen eigenen naem MALEACHI, de Schrijver geweest zy van dit Boek.

Voor het overige weten wy, omtrent den levensloop en het uiteinde van dezen Propheet, niets zekers. EPIPHANUS en DOROTHEUS berichten ons, maer zy zeggen niet, van waer zy het hebben, dat hy oorsprongelyk was, uit de stam ZEBULON, na de wederkeering uit Babel, te *Sepha* geboren; dat het volk hem, om zijne zachtmoedigheid, in grote waerde hield; dat hy van eene ongemeen schone gedaente geweest zy; en dat men hem, om alle deze redenen, den naem van MALEACHI, dat is, Engel gegeven hebbe; dat hy zeer jong gestorven, en, by zijne voorouders, in zynen akker, begraven zy (*i*).

(*h*) CARPZOVIVS l. c. p. 443.

(*i*) PSEUDO EPIPHANUS *de vitis Prophetarum* c. XXII.

II. *De personen, tot welke MALEACHI gepropheteerd heeft,*

Waren zekerlyk de Joden, die, uit de gevangenis van Babel, in hun Vaderland waren wedergekeerd, en wel nadat de Tempel herbouwd, en de plechtige Godsdienst, in denzelven, hersteld was. Dit is allerblykbaerst uit den ganschen inhoud van dit boek, daer de Joden, over het verzuim van den Godsdienst, en de Priesters, over onachtzaamheid in dezelve, zo scherpelyk bestraft worden. Dit wordt door niemand onder Joden of Christenen in twijffel getrokken. Allen houden zy MALEACHI, voor den laetsten Propheet, die, onder het Oude Testament, de Prophetische bediening heeft waergenomen.

Maer, tot nader verstand van deze Godspraek, is het nodig, dat wy wat meer byzonder onderzoek doen, naer den bepaelden

III. *Tijd, op welken MALEACHI gepropheteerd heeft.*

Er is, die menen, dat de Propheet ooge op latere dagen, en de gesteldheid van het Joodsche volk beschrijve, zo als dezelve wezen zou, ten tijde van JOHANNES den Boetgezent, en van den Heer CHRISTUS (k). Zo veel is zeker, dat'er,

(k) COCCEJUS, CAPPELLUS EN TILLIUS *in hoc Vatic.*

in dit Boek, Voorzeggingen voorkomen, welke, in volgende tijden, stonden vervuld te worden. Maer met dit alles, zijn de personen, die door den Propheet worden aengesproken, gene andere, dan de wedergekeerde Joden, in welker midden hy verkeerd heeft. De Propheet spreekt regelrecht tot zijne tijdgenoten, die zijne toehorers waren, verg. Kap. I: 6, 9, 15. II: 1, en de personen, die hier aengesproken worden, komen niet voor in gezichten, of geheimzinnige Voorzeggingen, maer in openbare redevoeringen tot het volk, in welke zy bestraft, vermaend, bedreigd, en met belovten bemoedigd worden (1).

MALEACHI propheteerde, blijkens den inhoud van dit Boek, tot een volk, het welk, met verachting van God en zijne eer, den Tempeldienst ontheiligde, de offeranden verontreinigde, het Priesterverbond schond, de naesten onderdrukte, de echtgenoten ligtvaardig verliet, wrevelmoedig tegen den HEER handelde, en God beroovde in de tienden en het hefoffer. — Zodanig nu was de gesteldheid der zaken, na de herstelling van den Tempeldienst, ten tijde van EZRA en NEHEMIA. Nu is de Tempel herbouwd, in het 6de jaer van DARIUS HYSTASPESZ, Ezr. VI: 25, zijnde het jaer 3489, na de Schepping der waereld, verg.

(1) VENEMA l. c. p. 21. HARTMAN *Huisbijbel over de kleine Propheten* p. 301—

verg. IX Deel *Tijdrekening*, p. LXVI. De ontheiliging van den Tempeldienst en de offeranden, over welke Kap. I. geklaegd wordt, had plaets by de eerste komst van NEHEMIA, en ook nog na zijne tweede komst in het Joodsche land, Neh. X, XIII. De onderdrukking van de naesten, de trouwloosheid omtrent de Echtgenoten, en het verlaten van dezelve, waerover de Joden Kap. II: 10, 14, 16. bestraft worden, hadden ook plaets, ten tijde van EZRA en NEHEMIA, verg. Ezr. IX en Neh. XIII. Ook vinden wy Neh. XI, XIII. melding van de beroving in de tienden en het hefoffer, waarvan Kap. III: 8. gesproken wordt.

Wy mogen 'er dit algemeene uit besluiten, dat MALEACHI gepropheteerd hebbe, onder ARTAXERXES LANGHAND, die 41 jaren geregeerd heeft. In het 7de jaer van dien Koning, toog EZRA op, naer het Joodsche land. In zijn 20ste jaer ging NEHEMIA derwaerds, en bleev 'er tot het 32ste jaer, naderhand kwam hy nog eens, ten andere male, te Jerusaleem.

Zommigen denken, dat MRLEACHI gepropheteerd hebbe in de laetste tijden van NEHEMIA, nadat hy voor de tweedemaal te Jerusaleem gekomen was, na het 33ste jaer van ARTAXERXES LANGHAND, Neh. XIII: 6, toen ELLASCHIB, of zijn zoon JOJADA, het Hogepriesteramt bekleedde, Neh. II: 10. XIII:

28. (m). — De Hoog Leeraer VENEMA (n), onderscheidt dit Boek in twee Leerredenen. De eerste zou Kap. I. en uitgesproken zijn, voor de eerste komst van NEHEMIA in zijn Vaderland, welke voorviel in het 20ste jaer van ARTAXERXES LANGHAND, Neh. II: 1-9, zijnde het jaer 3553 na de Schepping, verg. IX Deel *Tijdsrek.* p. LXXIII. De tweede Leerreden vervat Kap. II—IV, zou gehouden zijn, tusfchen het vertrek van NEHEMIA; in het 32ste jaer van ARTAXERXES LANGHAND, Neh. Neh. XIII: 6, en zijne tweede komst te Jerufalem. In dien tusschentijd, waren 'er vele en grote misbruiken ingeflopen, welk NEHEMIA by zijne tweede komst verbeterd heeft, Neh. XIII: 7-31. Dan, met deze opvatting hebben wy ons niet kunnen vereenigen, te minder om dat Kap. I en II. te nauw verbonden zijn, om 'er twee afzonderlyke Leerredenen van te maken. Kap. I. waren byzonder de Priesters bestraft, en de reden gaet onafgebroken voort, tot dezelve personen, Kap. II: 1. *en nu gy Priesters*, enz.

Wy houden daerom het gansche Boek van MALEACHI voor ééne doorgaende Prophetische Leerreden, en zouden liefst denken, dat MALEACHT de-

(m) TARNOVIUS *Proleg. ad MALEACHIAM & VITRINGA*
b/. S. I. IV. p. 33—

(n) l. c. p. 13—

dezelve in het laetst van NEHEMIAS leevtijd heeft uitgesproken, toen het verval in den Godsdienst, en het bederv in de zeden, wederom grotelyks was doorgebroken, te meer, omdat wy, in de boeken van EZRA en NEHEMIA, gene de minste melding vinden van den Propheet MALFACHI.

IV. *De aenleiding tot deze Godspreek*

Was derhalven gelegen in de meer en meer doorbrekende boosheden der wedergekeerde Joden, welke steeds stonden te verergeren, en in eenen gehelen afval uit te lopen, waerom zy, met geduchte oordeelen, op eene ontzettende wijs stonden gestraft te worden.

V. *De inhoud van dit Boek*

Bestaet in eene zeer scherpe bestraffing der wedergekeerde Joden, byzonder der Priesteren en Leviten, over veelerlei en schromelyke boosheden, zo in den plechtigen Godsdienst, als in de verkeerung met de naesten, gepaerd met bemoedigende belovten voor hun, die den HEER vreesden, en bedreigingen van zeer zware oordeelen, over de hardnekkigen.

Het beleid en de uitvoering is van dien aert, dat 'er bedreiging op bedreiging, vermaning op vermaning, worde voorgesteld, gemengd met belovten, ter bemoediging der oprechten, en met bedreigingen, om de overtreders tot bekeerung op te wekken.

VI. *De Godlyke oorsprong van dit Boek*

Heeft geen opzettelyk betoog nodig.

Er komen voorzeggingen in voor, niet alleen omtrent den MESSIAS, en zijnen Voorloper JOHANNES den Doper, maer ook omtrent de Edomiten, en den ondergang van Jerusaleem, welke allerduidelykst vervuld zijn.

De Joodfche Kerk heeft nimmer getwijffeld aen het Godlyk gezach van dit Boek. Ook wordt het, in de fchriiven van het Nieuwe Testament, menigmalen aengehaeld; door den Priester ZACHARIA, vader van JOHANNES den Doper, Luc. I: 76, door MARCUS den Euangelist, Kap. I: 2, door den Engel, Luc. I: 7, door PAULUS, Rom. IX, en door CHRISTUS zelven, Matth. X, XIV, XVII.

VII. *De Verdeeling.*

- I. Na het algemeene opfchriift van dit Prophetisch Boek, Kap. I: 1, volgt
- II. De inhoud zelvs, zijnde eene doorgaende en uitvoerige Leerreden, gericht tot de tijdgenoten van den Propheet, behelzende bestraffingen, vermaningen, bedreigingen, en beloven, waeronder tevens Voorzeggingen begrepen zijn, welke op latere tijden zien, Kap. I: 2— IV: 6.
- N. Vooraf gaet eene Inleiding, Kap. I: 2-5. Daerin worden de grondbeginfels van het heerschend verval opgegeven. Zy bestonden in

in ondankbaerheid, en wantrouwen aen Gods gunstige voorzorg.

A. Eerst betuigt de HEER zijne liefde, tot de wedergekeerde Joden, welke zy ondankbaer lochenden, vs. 2^a.

B. Daerna betoogt de HEER zijne liefde, uit aenmerking, dat Hy, met de nakomelingen van ESAU, geheel anders gehandeld had, en ook in het vervolg handelen zou, dan met die van JACOB, vs. 2^b-5.

3. Na deze Inleiding, volgt de Prophetische Redevoering zelve, Kap. I: 6— IV: 6. Zy behelst eene zeer aendoenlyke bestraffing en bedreiging.

A. Eerst aen de Priesteren, Kap. I: 6— II: 9.

B. Daerna aen' het volk en de Priesteren te zamen, Kap. II: 10— IV: 6.

A. De aenspraek, welke meer byzonder tot de Priesteren is ingericht, Kap. I: 6— II: 2, bestaet

A. In eene bestraffing, Kap. I: 6-14.

B. In eene bedreiging, Kap. II: 1-2.

A. In de bestraffing, welke wy Kap. I: 6-14. ontmoeten, verwijt de HEER den Priesteren het verontreinigen van zijn altaer, door het aenbrengen van offeranden, welke kreupelen gebrekkig waren.

a. Vooraf legt de HEER eene algemeene waerheid ten grondslage, dat een

zoon aen eenen Vader, en een knecht aen zijnen heer, eer en achting schuldig zy, Kap. I: 6^a.

β. Op dien grond overtuigt de HEER de Priesteren, dat zy Hem niet vreesden, maer zijnen naem verachtten, vs. 6^b-14.

a. Dit wordt in de byzonderheden aengetoond, vs. 6^b-12, en

b. Tegen eene bedenking verdedigd, vs. 13, 14.

B. Op deze bestraffing, volgt eene bedreiging aen de Priesteren, Kap. II: 1-9.

a. De bedreiging zelve vinden wy, Kap. II: 1-3.

β. De billyking van die bedreiging, Kap. II: 4-9.

B. Het overige gedeelte van deze Godspraak is ingericht, tot het volk en de Priesteren te zamen Kap. II: 10— IV: 6. Wy vinden hier ernstige bestraffingen, en nadrukkelyke overtuigingen, aen het gansche volk, met insluiting van de Priesteren.

A. Over hunne trouwloosheid, vooral in den echt, Kap. II: 10-16.

B. Over hunne Godönteerende gevoelens, Kap. II: 17— IV: 6.

A. Eerst wordt het volk, met insluiting van de Priesteren, ernstig bestraft, over de trouwloosheid, vooral in de echt, Kap. II: 10-16.

n. De

I N L E I D I N G. CLXXXI

- a. De trouwloosheid wordt in het gemeen voorgesteld, vs. 10.
- β. De trouwloosheid openbaerde zich, meer byzonder, in tweederlei opzicht, vs. 11 - 16.
 - a. De Joden gingen huwelyken aen met vreemde en afgodische wijven, vs. 11, 12.
 - α. Deze misdaed wordt vs. 11. voorgesteld, en
 - β. Met eene zware straf bedreigd, vs. 12.
- b. De tweede misdaed bestond in het onderdrukken der huisvrouwen, vs. 13 - 16.
 - a. Deze misdaed wordt voorgesteld, vs. 13, 14, en
 - β. De voorwendfels worden wechgenomen, vs. 15, 16.
- B. Wijders worden de Joden, te zamen met de Priesters, nadrukkelyk bestraft, over hunne Godönteerende gevoelens, Kap. II: 17— IV: 6. De averrechtscbe begrippen verkeerden, deels
 - a. Omtrent Gods gerechtigheid, in zijne handelingen met de kinderen der menschen, Kap. II: 17— III: 12, deels
 - β. Omtrent den Godsdienst, als of dezelve vruchteloos ware, Kap. III 13— IV: 6.

- a. Met opzicht tot het eerste.
 - a. Wordt dat Godönteerend gevoelen voorgesteld, Kap. II: 17, en
 - b. Uitvoerig wederlegd, Kap. III: 1-22.
 - α. Eerst voorfpelt de Propheet, dat de God des oordeels, in den perfoon van den MESSIAS, komen zou, vs. 1-6.
 - 1. In het gemeen, vs. 1.
 - 2. Meer byzonder wordt het oogmerk der toekomst van den MESSIAS aangewezen, om namelyk eenen plechtigen gerichtshandel te houden, in het midden van het Joodsche volk, vs. 2-6.
 - . Deze Gerichtshandel wordt omftandig afgeteekend, vs 2-5.
 - / . Het ontzachlyke daervan wordt vertoond, vs. 2.
 - //. De omftandigheden van dien gerichtshandel worden opgegeven, vs. 3-5.
 - §. Met opzicht tot de goeden, vs. 3, 4.
 - §§. Met betrekking tot de kwaden, vs. 5.
 - . Evenwel was dezelve gematigd, vs. 6.

h. Daer-

ii. Daerop volgt eene bestraffing, over een schandelyk wangedrag van het volk, gepaerd met eene opwekking tot bekeering, Kap. III: 7-12.

1. Dit stuk wordt hoofdzakelyk voorgesteld, vs. 7^a, en

2. In de byzonderheden nader uitgebreid, vs. 7^b-9.

— De bestraffing, vs. 7^b-9.

— De vermaning tot bekeering, vs. 10^a.

— De belovte, met welke die vermaning wordt aengedrongen, vs. 10^b-12.

ß. De Joden van dien tijd hadden ook verkeerde begrippen, omtrent den Godsdienst, als ware dezelve zonder vrucht, Kap. III: 13— IV: 6.

a. Eerst wordt hunne lastertael voorgesteld, Kap. III: 23-16.

b. Dezelaertael wordt door den HEER zelve uitvoerig wederlegd, Kap. III: 17— IV: 6, door eene onderscheidene aanspraak aen godlosen en aen Godvrezenden.

a. De eerste aanspraak is ingericht tot de godlosen, Kap. III: 17.

ii. De tweede aanspraak houdt aen

de Godvruchtigen , Kap. III:
18— IV: 6.

1. In het gemeen verklaert de
HEER, dat Hy een kennelyk on-
derscheid zou stellen , tusfchen
vromen en godlofen, Kap III: 18.

2. In de meer byzondere behande-
lin van dit ftuk , Kap. IV.

— . Verklaert de HEER , hoe het
met de godlofen gaen zoude ,
Kap. IV: 1 , alsmede

— — . Hoedanig het lot der God-
vrezenden wezen zoude, Kap.

IV: 2-6. Wy vinden hier

/ . Eene vertroostende be-
moediging , vs 2 , 3.

// . Eene onderrichtende be-
ftauring , vs. 4-6.

VIII. *De Uitlegkundige Schryften*

Over het Boek van MALEACHI , in onze tael , zijn
de volgende :

W. TEELING , *over den Propheet MALEACHI* , in 4o.

P. VAN HOEKE , *over den Propheet MALEACHI* , in 4o.

E. NOORDBEEK , *over den Propheet MALEACHI* , in 4o.

J. COSTERUS , *over den Propheet MALEACHI* , in 4o.

J. VAN NUYS KLINKENBERG.

Amsterdam den 11^{de}
December 1788.

D E

D E
P R O P H E E T
A M O S.

D E

P R O P H E E T

A M O S.

H E T I. K A P I T T E L.

VS. 1. vinden wy het algemeene opschrift van dit gantsche Prophetisch Boek. Het zy dat dit opschrift van AMOS zelve oorspronkelijk is, het zy het 'er, door eene andere hand is bygevoegd; het is zekerlyk een onfeilbaer en Godlyk bericht, omtrent den persoon van den Propheet, en den tijd van zijne bediening.

1. De woorden van Amos, die, voor zijne roeping, tot de Prophetische bediening, onder de veeherderen of veehandelaers was, afkomstig van Thekoa, van ouds eene geringe plaats, onder de steden van Juda, 2 Sam. XIV: 4. maer ten tijde van Koning Rehabeam, tot eene vesting gemaakt, 2 Kron. XI: 6, dewelcke hy, door ingaving van den Prophetischen Geest, gesien heeft over Israëel, of het Rijk der X stammen, in de dagen van Uzzia Koningh van Juda, ende in de dagen van Jerobeam den tweeden, sone van Joas, Koningh van Israëel; twee jaren voor (a) de aerdbeevinge.

AMOS was derhalven een man van geringe afkomst, en nederige omstandigheden, zijnde een herder of veehandelaar. Ook *las hy wilde vijgen af*, Kap. VII: 14. Deze vijgen werden niet rijp, voor dat zy eerst geprikt, of met

(a) Zach. 14: 5.

4 A M O S. I.

den nagel geklievd waren. Zy waren van een algemeen gebruik in het Oosten; ook gebruikte men dezelve, om 'er brood van te bakken. AMOS zocht zijn beftaen, met het prikken en inzamelen van deze wilde vijgen. — Hy was derhalven een ongeletterd perfoon, *geen Propheet of eenes Propheten zoon*, noch door geboorte, noch door onderwijs.

Tot het Prophetifch ampt geroepen, verliet hy Thekoa, zijne woon- en geboorteplaats, en begav zich naer Bethel, alwaer het hem gansch niet aengeraem viel, onder het afgodifch Israël te verkeeren, Kap. VII: 10, 13.

Hy propheteerde tot *Israël*, of het Rijk der X ftammen. — Het Rijk van Juda komt, even als de vreemde volken, flechts in het verfchiet, uit hoofde van zekere betrekking tot Israël.

De tijd zijner Prophetifche bediening viel, *in de dagen van UZZIA, Koning van Juda, en in de dagen van JEROBEAM II, den zoon van JOAS, Koning van Israël.* — Na den dood van AMASIA, werd zijn zoon UZZIA Koning van Juda, in het jaer 3192, na de fchepping der waereld VII Deel, I. l. p. CXV, en regeerde tot het jaer 3244, *Ibid* p. CXVII. — JEROBEAM II werd, in de plaats van zijnen Vader JOAS, Koning over Juda, in het jaer 3178, en ftierf in het jaer 3219, *Ibid* p. CXV, CXVI. — AMOS heeft derhalven, tot Israël, gepropheteerd, in de 30 laetste jaren van JEROBEAM, en nog al eenigen tijd voor den dood van dien Vorst, gelijk men mag opmaken uit Kap. VII: 11.

Het wordt nader bepaeld, *tot twee jaren voor de aardbeving.* — Uit vergelyking van Kap. IV: 11, met Kap. VII: 10, 11. en Zach. XIV: 5, mogen wy befluiten, dat deze aardbeving zy voorgevallen, geduurende die 25 jaren, dat UZZIA in Juda, en JEROBEAM II in Israël, beide zeer voorfpoedig regeerden, tuffchen het jaer 3193 en 3218. — Over deze aardbeving hebben wy, in de *Inleiding* tot onzen Propheet, breder gehandeld. — Twee jaren voor die aardbeving, begon AMOS zijne Prophetifche bediening, onder Israël.

Na dit opfchriift, volgen de Godfpraken van AMOS. —
Men kan dezelve in twee hoofddelen onderscheiden.

- I. Het eerste deel behelst woordelyke Voorzeggingen, Kap. I—VI.
- II. Het tweede deel beftaet uit Prophetifche gezichten, Kap. VII—IX.
- I. In het eerste deel vinden wy vijf Prophetifche Redevoeringen.
 - N. De eerste is eene bedreiging van Gods oordeelen, niet alleen tegen de omliggende volken, maer ook tegen Juda en Israël, Kap. I, II.
 2. De tweede is ingericht, tegen alle de XII ftammen, Kap. III.
 3. De derde raekt het Rijk der X ftammen, byzonder de lieden van rang en vermogen, Kap. IV.
 4. De vierde betreft het Rijk der X ftammen, Kap. V.
 5. De vijfde is wederom ingericht, tegen het Rijk der X ftammen, maer met inftuiting van Juda, Kap. VI.
 - N. De eerste Prophetifche Redevoering, Kap. I: 2—II: 16. behelst verſcheidene Prophecyeen.

A. Tegen Israël, Kap. I: 2.

2. Ende hy feyde; De HEERE, de eenige en ware God, die in den Tempel te Jeruſalem, boven het verzoendekfel woont, ſal, als een leeuw, van gramſchap (b) brullen uyt den Tempel, op den berg Zion, ende ſijne geduchte ſtemme verheffen uyt Jeruſalem, alwaer Hy zijn vuur en haerſtede heeft; ende de wooningen der herderen ſullen, over Gods vreesfelyke ſtem, treuren, ende de anderszins zo vruchtbare hoogte van Carmel ſal verdorren.

De Prophetifche teekening geeft te kennen, dat God zijne geduchte gramſchap zou doen blijken, met dat ge-

(b) Jer. 25: 30. Joël 3: 16.

volg, dat *de woingen der herderen treuren zouden, en de hoogte van Carmel verdorren*. — Er wordt derhalven eene grote droogte, en eene daeruit voortspuitende onvruchtbaerheid, aen Israël bedreigd, vergel. Kap. IV: 7, 8. De *woingen der herderen*, dat is, de grasrijke weiden, zouden *treuren*, en een droevig gelaet vertonen. Carmel was eene bergachtige streek, in de Stammen van ISSASCHAR EN ZEBULON, welke eene der vruchtbaerste plaetsen was van Kanaan, Jes. XXXIII: 9. XXXV: 2. Maer de anderszins zo vruchtbare *hoogte van Carmel* zou *verdorren*, en naer eene woestijne gelyken.

B. Hierop volgt eene Prophecy tegen Syrien, vs. 3-5.

3. Alsoo feyt de HEERE; Om drie overtredingen van Damascus, de hoofdstad van Syrien, ende om viere, en sal ick dat kwaed, het welk Ik voornemens ben, over de Syriers te brengen, niet afwenden: om datse Gilead met yfere dorschwagens hebben gedorscht

De uitdrukking, *om drie overtredingen van Damascus, en om vier, zal Ik dat niet afwenden*, wordt wel, door de Uitleggers, verschillendlyk vertaeld en opgevat; dan alle komen zy daerin overeen, dat aen de Syriers bedreigd worde, hoe de HEER dat volk, om hunne veelvuldige en zware overtredingen, van welke, volgens eene zeer gewone manier van spreken, een bepaeld, voor een onbepaeld getal genomen wordt, zijne strafteffening, als eene rechtvaardige wraek tot hunne verwoesting, ontwijffelbaer zeker zou doen ondervinden, zodat de HEER zijne gedane bedreiging niet zou *afwenden* of *doen wederkeeren*, maer de wraek op de Syriers doen rusten, tot dat dit volk zou verteerd zijn. — Men zou de laetste woorden ook vertalen kunnen: *Ik zal haer, te weten Damascus, niet doen wederkeeren*, uit de gevangenis namelyk, en de slaverny, of met anderen, *Ik zal haer niet bekeeren*, dat is, „ mijne „ straffen, met welke Ik Damascus, om hare overtredingen, bezoeken zal, zullen gene kastijdingen zijn, ter „ ver

„ verbetering , maer verdervende gerichtten ; Ik zal dit „ volk , daer zy misdaden tot misdaden hebben toege- „ daen , aen eene geheele verharding in het kwaed , en , „ langs dien weg , aen een onvermydelyk verderv over- „ geven.” — Dan hoe men het neme , het komt , in het wezen der zake , op het zelvde uit.

De Syriers hadden de maet van hunne ongerechtigheid daarmede vervuld ; dat zy *Gilead , met yseren dorschwagens , gedorscht hadden.* — Er wordt geogd , op de onmenschelyke wreedheden , welke HAZAEL en BENHADAD , Koningen van Syrien , aen de Israëlitien gepleegd hadden. Toen JEHU Koning was over Israël , had HAZAEL , Koning van Syrien , het geheele Overjordaensche land ingenomen. Hy begon zijne veroveringen van de Jordaen , en ontnam den Israëlitien , aen de Oostzijde van die rivier , het gansche land Gileads , der Gaditen , en der Rubeniten , en der Manasitien , van Araër , die aen de beke Arnons is , en Gilead , en Basan , 2 Kon. X: 32 , 33. De Propheet ELIZA had , van dezen HAZAEL , voorspeld , dat hy de jonge manschap van Israël , met het zwaerd , doden , de jonge kinderen verpletteren , en de zwangere vrouwen opsnijden zoude , 2 Kon. VIII: 12. Denkelyk heeft HAZAEL , by de gemelde gelegenheid , die wreedheid gepleegd. — Zijn opvolger BENHADAD ging voort , met Israël , op eene geweldige wijs , te verdrukken , tot dat de HEER , in JOAS , eenen verlosfer verwekte , 2 Kon. XIII: 1-5. — Deze verdrukking der Israëlitien , door de Syriers , was derhalven zeer wreed en langduurig.

4. Daerom , tot eene rechtvaardige straf van die onmenschelyke wreedheden , aen de Israëlitien gepleegd , sal ick een vyer in Hazaëls huys en geslacht senden : dat sal zijnes opvolgers Benhadads paleysen verteeren. Ik zal een einde maken van de regeering der nakomelingen van den wreden Hazaël , en de Koninglyke Paleizen te Damascus door vuur verteeren , zodat 'er niets van zal overblijven.

5. Ende ick sal den grendel of de vestingen van XVII. DEEL.

8 A M O S I

Damascus (c) verbreken, ende sal uytroeyen den inwoonder uyt Bikeath-aven, of *de vlakte van Aven*, ende dien, die den scepter houdt, of den Koning, uyt het Lustpaleis Beth-Eden: ende het volck van Syrien sal gevanckelick wechgevoert worden nae (d) Kirin Medien, seyt de HEERE.

De vervulling van deze bedreiging vinden wy 2 Kon. XVI: 9. — REZIN, de toenmalige Koning van Syrien, en PEKAH, de Koning van Israël, hadden zich te zamen verbonden, om het geslacht van DAVID uitteroeien, en eenen zekeren TABEAL, op den throon van Juda, te plaetzen. Deze zaemverbondene Vorsten maakten zeer grote veroveringen, op het Rijk van Juda, en brachten het zelve, op den oever van den gehelen ondergang, 2 Kron. XXVIII: 5-19. In deze benauwdheid zond ACHAZ, de Koning van Juda om hulp, tot TIGLATH-PILEZER Koning van Asyrien, en NABONASSER, Koning van Babel, 2 Kron. XXVIII: 16. 2 Kon. XVI: 7, 8. De eerstgemelde viel aenstonds in Syrien, doodde den Koning REZIN, nam Damascus in, en voerde de inwoners naer Kir, eene Stad in Opper-Medien, welke thans onder de Asyrische Heerschappy behoorde. Hier mede nam het Koningrijk van Syrien een einde, 2 Kon. XVI: 9.

C. Vs. 6-8. hebben wy eene Godspreek, tegen de Philistijnen.

6. Alsoo seyt de HEERE; Om drie overtredingen van (e) Gaza en andere hoofdsteden der Philistijnen, ende om viere, en sal ick dat niet afwenden, verg. vs. 3. om dat sy [*mijn volck*], in de dagen van Joram, Koning van Juda, vyandig overvallen, groten buit behaeld, en een goed deel der ingezetenen gevanckelick hebben wechgevoert met eene volkomene wechvoeringe, om aen de nazaten van Edom,

(c) Jes. 17: 1, &c. Jerem. 49: 23, &c. (d) 2 Kon. 16: 9.
(e) 2 Chron. 28: 16, 17. ende 23: 13.

Edom, die oude vyanden van Jacobs nakomelingen, over te leveren.

Deze gebeurtenis vinden wy 2 Kron. XXI: 16, 17. — De Philistijnen en Arabiers vielen in Juda, en voerden, onder andere gevangenen, ook de wijven en kinderen van den Koning JORAM wech. — De Edomiten, die kort te voren van het Joodsche Rijk waren afgevallen, en welke JORAM zich niet weder onderwerpen konde, 2 Kon. VIII: 21, 22. 2 Kron. XXI: 8-10, namen deze gelegenheid aanstonds waer, om de Joden te onderdrukken en te mishandelen.

7. Daerom sal ick een vyer fenden in den muer van Gaza: dat sal hare paleysen verteeren.

8. Ende ick sal den inwoonder uytroeyen uyt Asdod, ende dien, die den scepter houdt, of den Koning, uyt Askelon: ende ick sal mijne straffende hant wenden tegen Ekron, ende het overblijfsel der Philistijnen sal vergaen en geheel vernield worden, seyt de Heere HEERE, die de rechtvaardige Richter is, en zijne woorden altoos gestand doet.

Men zag de aenvangelyke vervulling van deze God: spraek, reeds ten tijde van HISKIA, den vromen Koning van Juda, die de Philistijnen, met geweld van wapenen, gelukkig beteugelde, 2 Kon. XVIII: 8. 2 Kron. XXVI: 6 — By de belegering van Jerusaleem, door de Chaldee:wen, betoonden de Philistijnen al weder den ouden wrok, tegen de Joden, door den Babyloniers allen mogelyken bystand te bewijzen. — Maer zy ondervonden de Godlyke wraek, toen NERUCADNEZAR de Stad Tyrus belegerde. Na de Babylonische gevangenis herstelden zich de Philistijnen eenigzins, maer evenwel hun *overblijfsel* is ten laetsten geheel *vergaen*, toen ALEXANDER de Grote de Philistijnsche Stad Gaza, en de geheele zeekust, veroverde. Vervolgens heeft ALEXANDER JANNÆUS de Stad Gaza geheel verwoest, en dusdoende is de naem der Philistijnen geheel uitgeroeid. Verg. het aengeteekende, by Jer. XLVII, XIV Deel. p. 439.

D. Vs. 9, 10. wordt de ondergang van Tyrus voorspeld.

9. Alfoo feyt de HEERE; Om drie overtredingen van Tyrus, ende om viere, en sal ick dat oordeel, het welk zy rechtvaardig verdiend heeft, niet afwenden, verg. vs. 3, om dat fy de Joden [*mijn volck*] met eene volkomene wechvoeringe hebben overgelevert aen Edom, ende niet gedacht aen het verbont der broederen, het welk David en Salomo, Koningen van Israël, met Hiram, den Koning van Tyrus, gemaakt en onderhouden hebben, 2 Sam. V: 11. 1 Kon. V: 1. IX: 11.

Dit was geschied, ten tijde van den vromen Koning JOSAPHAT, wanneer de Ammoniten en Moabiten, met anderen, onder welke ook de Tyriers geweest zijn, zonder eenige oorlogsverklaring, plotfelings en verraderlyk eenen aenval deden op het Joodsche land. De Edomiten hebben ook wederom, by die gelegenheid, den ouden wrok ver-toond, 2 Kron. XX: 1—.

10. Daerom sal ick een vyer fenden, van mijne geduchte oordeelen, in den muur van Tyrus: dat sal hare paleysen verteeren.

Dit oordeel, over de vermaerde koopstad Tyrus, is uitgeoefend, door NEBUCADNEZAR, die deze Stad, na eene langduurige belegering van 13 jaren, ingenomen en verwoest heeft. Het nieuwe of eilandsch Tyrus werd daer door, aen de Babylonische Heerschappy, onderworpen. Maer in latere tijden, heeft ALEXANDER *de Grote* ook het nieuwe Tyrus verdelgd, om dat men daer zijne gezanten in zee gesmeten had. Hy bediende zich van de puinhopen van het oude Tyrus, om eenen dam, door de zee, te leggen, tot op het eiland, waerop het nieuwe Tyrus gebouwd was.

E. Vs. 11, 12. wordt de straf der Edomiten aangekondigd.

11. Aloo feyt de HEERE; Om drie overtredingen,

dingen der nakomelingen van Edom , ende om viere, en sal ick dat niet afwenden: verg. vs. 3, om dat hy sijnen broeder Jacob en zijne nakomelingen, den ouden wrok altoos behoudende, met den sweerde heeft vervolgt, ende sijne barmhertigheden verdorven, nimmer eenig medelijden hebbende, met de Joden, wanneer zy in ongelegenheden waren; ende om dat Edom geheel onverzoenbaer is, naerdien sijn toorn eeuwiglick verscheurt, ende hy sijne verbolgenheyt altoos behoudt.

De EDMITEN hadden zich , omtrent de nazaten van JACOB , by aenhoudendheid gedragen , als lieden , die alle gevoelens van menschelykheid hadden uitgeschud. — Toen de Israëlitén naer Kanaan reisden, weigerden de Edomiten hun den doortocht, en het verkopen van noodwendigheden, Num. XX: 14-21. Vervolgens hebben zy altoos hunnen onverzoenbaren haet, tegen JACOBS nageslacht, by elk eene gelegenheid, openbaer gemaakt, door hunne vyanden te ondersteunen, en van de gevangene Israëlitén eenen slavenhandel te maken, verg. Obad. vs. 1-11.

12. Daerom sal ick een vyer senden in hunne hoofdstad Theman, en in hunne andere steden: dat sal de paleysen van Bozra verteerén.

Theman en *Bozra* waren de voornaemste steden der Edomiten. Het zenden derhalven van een vuur in *Theman*, en het verteerén der paleizen van *Bozra*, teekent eene gehele verwoesting van het land der Edomiten.

Zo is het ook geschied. JOSEPHUS verhaelt, dat NEBU-CADNEZAR, waerfchijnlijk geduurende de dertienjarige belegering van Tyrus, de schromelykste verwoestingen, in het land der Edomiten, aengericht, hunne sterkten vermeersterd, en zich hun gansche Rijk onderworpen hebbe. — By de wederkeering der Joden, uit Babel, verkeerden de Edomiten nog, in den zelvden staet van slaverny, Jer. XXI: 11, 12; en het blijkt niet, dat zy ooit het gebergte Seir, de oude woonplaats van hunne vaders, wederom ingenomen hebben. Zy hebben zich wel in de zuiderdelen van Judæa gevestigd, maer eindelyk zijn zy, door de Hasmo-

neensche Vorsten , geheel ondergebracht , en gedwongen , om den Joodschen Godsdienst te omhelzen , 2 Macc. X: 15, 16.

*F. De laatste Godſpraak , in dit Kap. , betreft de Ammoniten ;
vs. 13-15,*

13. Alſoo feyt de HEERE; Om drie overtredingen der kinderen Ammons , ende om viere , en ſal ick dat kwaed , het welk Ik hun , ter ſtraffe , heb toegelchikt , niet afwenden: verg. vs. 3, om dat ſy de ſwangere [*vrouwen*] van Gilead hebben opgefne- den , en andere onmenſchelyke wreedheden gepleegd , in die vruchtbare landſtrek , om hare lantpale te ver- wijden , en zich dat land toe te eigenen.

Ten tijde van JEHU , Koning van Iſraël , nam HAZAËL , Koning van Syrien , het gehele Overjordaensche land in , en onderdrukte het volk geweldig , 2 Kon. X: 32, 33. Daerdoor was het Rijk der X ſtammen diep vernederd , en deze gelegenheid namen de Ammoniten , de oude vyanden van Iſraël , waer , om zich meesters te maken van het vrucht- bare Gilead , het welk naby hunne grenzen gelegen was , onder het plegen van ongehoorde wreedheden , aen de ingezetenen.

14. Daerom ſal ick een vyer aenſteken in den muur van Rabba , de vermaerde hoofdstad der Ammoni- ten , dat ſal hare paleysen verteeren : met een ge- juych of krijgsgelchrei , gelijk men pleegt te horen , ten dage des ſtrijts. Rabba en andere ſteden der Ammoni- ten zullen zeer ſpoedig verdelgd , en als wechgeſtormd worden , met een onweder ten dage des werwel- wints.

15. Ende haerlieder Koningh ſal gaen in ge- vanckeniffe: hy , ende ſijne Vorſten te ſamen , feyt de HEERE.

Hun Koning , eigenlyk Melchom. Dit was de naem van den afgod , welken de Ammoniten , als den opperſten God , eerbiedigden.

Ook

Ook deze bedreiging is blijkbaar vervuld. — De Ammoniten hadden mede de hand, in de grouwzame zamenzwering van ISMAEL, tegen het leven van GEDALIA, welken de Koning van Babel, tot Landvoogd, gesteld had, in Judæa, Jer. XL: 13—. NEBUCADNEZAR zond daerom zijnen Veldoverste NEBUZARADAN, in het land der Ammoniten, die Rabba veroverde, den toenmaligen Koning BAALUS, met de meeste aanzienlyken, gevangelyk wechvoerde, en het land te vuur en te zwaerd verwoestte; JOSEPHUS *Antiq.* l. X. c. 11. Naderhand zijn de Ammoniten eenigermate hersteld, zodat zy de herbouwing van Jerufalem wederftonden. Maer de Maccabeeuwſche Vorſten, JUDAS en JONATHAN, verfloegen de Ammoniten, en verwoestten zommige van hunne ſteden, 1 Macc. V: 5, 6, 7, 28. Vervolgers hebben JOHANNES HYRCANUS, en zijn zoon ALEXANDER, bykans het gansche Rijk der Ammoniten ondergebracht, JOSEPHUS *Antiq. Jud.* l. XII. c. 13. Eindelyk zijn de overgeblevenen, onder de Arabieren, vermengd en verſmolten.

H E T II. K A P I T T E L.

IN dit Kapittel vinden wy nog drie Godſpraken, welke, tot de eerſte Prophetiſche redevoering van AMOS, behoren.

G. Vi. 1 - 3. worden Gods oordeelen, over de Moabiten, beſchreven.

1. Alſoo ſeyt de HEERE; Om drie overtredingen Moabs, ende om viere, en ſal ick dat niet afwenden, verg. Kap. II: 3, om dat hy de beenderen des Konings van Edom tot kalck verbrandt heeft.

2 Kon. III: 27. wordt ons verhaeld, dat de Koning der Moabiten, door de Iſraëlieten geſlagen, en binnen zijne
XVII. DEEL.

hovftad Kir-Harefeth, gevlucht zijnde, zijnen eerstgeborenen zoon, die zijn opvolger op den throon wezen moest, ten brandoffer, op den Stadsmuur, geofferd hebbe, om, zo hy meende, zijnen afgod Camos te verzoeenen, en tevens den belegeraren onder het oog te brengen, dat hy liever alles wilde wagen, en de wanhopigfte dingen ondernemen, dan zich zelven overgeven. — Zommige Uitleggers zijn van oordeel, dat hier, op die gebeurtenis, gezinspeeld worde, gisfende, dat de eerstgeborene, welken de Moabitifche Koning heeft opgeofferd, een zoon des Konings van de Edomiten geweest zy, die in den oorlog gevangen was. Deze zou, hier by AMOS, *de Koning van Edom* genaemd worden, om dat hy, als de eerstgeborene van den Koning, een wettig recht had, op den throon der Edomiten.

Dan 'er is zeer veel ongelykheid, tusschen de beide plaetzen. — De Koning der Moabiten heeft zijnen eigenen zoon opgeofferd: de gewijde Schrijver zegt uitdrukkelijk, 2 Kon. III: 27 : *Toen nam hy ZIJNEN eerstgeborenen zoon, die, in ZIJNE plaats, Koning worden zou, en offerde hem, ten brandoffer, op den muur.*

Wy besluiten 'er uit, dat 'er gezien worde, op een geval, het welk, in de dagen van AMOS, zeer bekend was, maer waer omtrent wy, wegens gebrek aen oude gedenkstukken, niets naders bepalen kunnen. — Uit deze Godsfraek mogen wy waerschijnlijk opmaken, dat de Moabiten eenen oorlog, tegen de Edomiten, gevoerd, hen overwonnen, en by die gelegenheid, aen hunne onmenschelyke woede, den losfen teugel gevierd hebben, zodat zy de gevangenen niet alleen wreedaartig mishandelden, maer zelfs de beenderen van den Koning, die denkelyk in den strijd gefneuveld was, tot kalk verbrandden. Volgens den Chaldeeuwfchen Uitbreider, gebruikten zy de verbrande beenderen des Konings van Edom, tot kalk, om de muuren van het Koninglyk paleis te strijken, tot een teeken van bespotting en de uiterste verfmading.

Dit was eene daed van onmenschelyke woede, welke de MEER rechtvaerdig straffen wilde.

2. Daerom, tot eene straf van die onnatuurlyke wreedheid, zegt de NEER, sal ick een vyer van geduchte oordeelen, in het land van Moab fenden; dat sal de paleysen van Kerioth, de hoofdstad, en andere mindere steden, verteeren. Het volk ende het Koningrijk van Moab sal sterven, eigenlyk *ontbonden* worden. Moab zal ophouden, een byzonder volk, een op zich zelfs bestaende Koningrijk te wezen. Dit zal niet allengskens geschieden, door eene langzame uitteering, maer onverwacht, en op eene ontzettende wijs, met groot gedruys en gekraek, gelijk 'er gehoord wordt, by het instorten van grote gebouwen. Moab zal sterven in den krijg, met oorlogs gejuych, met geluyt der basuynen.

3. Ende ick sal den Richter, of den Koning, uyt het midden van haer uytroeyen: ende alle hare Vorsten, en voorname mannen, sal ick met hem dooden, feyt de HEERE. Er zal niemand worden overgelaten, die zich weder, aen het hoofd der ontkomenen, zou kunnen plaetsen, om de zaken te herstellen.

Het gebrek aen gedenkstukken der oudheid maekt, dat wy de vervulling van deze Godspreek, in alle de byzonderheden, niet kunnen aanwijzen. Maer het is zeer waerschijnlijk, dat de Asyrische Koning SALMANASSER, toen hy, tegen het Rijk der X stammen, optrok, om het zelve uit te roeien, eerst de Moabiten overvallen, hunne steden ingenomen, en hun land verwoest hebbe, om, van achteren, veilig te zijn. — Naderhand hebben de Moabiten zich eenigermate hersteld, maer NEBUCADNEZAR heeft hen, vijf jaren na het verwoesten van Jerusaleem, geheel en al te onder te gebracht, JOSEPHUS *Antiq. Jud.* l. X. c. 11. Eindelyk zijn zy, door ALEXANDER JANNAEUS, nog eens verlagen, en vervolgens, onder de Arabieren, versmolten.

H. *Vs. 4, 5. vinden wy eene bedreiging, tegen het Koningrijk van Juda.*

4. Alfoo feyt de HEERE; Om drie overtredingen van Juda, ende om viere, en fal ick dat niet afwenden, verg. 1: 3, om dat fy de wet des HEEREN, hun op Sinai voorgeschreven, met eene moetwillige ongehoorzaamheid, smadelyk verworpen, ende sijne infettingen niet bewaert en hebben; ende om dat hare afgoden, die niets anders zijn dan leugenen, haer verleydt hebben, die hare vaders hebben nagewandelt, naerdien de afgodery de vuile bron geworden is van allerlei grouwelen.

5. Daerom fal ick een vyer in Juda fenden, dat fal Jerusalems paleysen verteeren.

Dat dit bedreigde oordeel, door de Chaldeeuwen, by de verwoesting van Jerusaleem, zy uitgeoeffend, mogen wy thans, als genoeg bekend, onderstellen, verg. 2 Kon. XXV. 2 Kron. XXXVI. Jer. LII.

I. *De laetste Godspreek, vs. 6-16. raekt het Rijk der X stammen. — Deze Godspreek behelst twee byzonderheden.*

A. *Eerst wordt het grouwzaam wangedrag van Israël beschreven, vs. 6-12.*

α. *In het gemeen, vs. 6-8.*

β. *In de verzwarende omstandigheden, vs. 9-12.*

B. *Daerna wordt de gehele ondergang van het Rijk der X stammen aangekondigd, vs. 13-16.*

6. Alfoo feyt de HEERE; Om drie overtredingen Israëls, ende om viere, aen welke zy zich, by aenhoudendheid, hebben schuldig gemaakt, en fal ick dat geduchte oordeel, het welk zy rechtvaardig verdiend hebben, niet afwenden: verg. Kap. 1: 3, om dat fy den rechtveerdigen voor (a) gelt verko-

koopen, ende den nootdruftigen om een paer schoenen.

De misdaden van Israël bestonden in drie hoofdzooten.

a. Onrechtvaardige onderdrukking van armen en ellendigen, vs. 6, 7a.

b. Allerschandelykste ontucht, vs. 7b.

c. Grouwzame afgadery, vs. 8.

De onrechtvaardige onderdrukking van armen en ellendigen wordt, met vierderlei spreekwijzen, voorgesteld.

De twee eerste vinden wy, vs. 6b.

De Israëlitēn verkochten den rechtvaardigen voor geld.

De rechtvaardige is hier een onschuldige, die, in een twistgeding, eene rechtvaardige zaak voor heeft. Maer zy, die onder Israël, recht en gerechtigheid moesten handhaven, hadden de geschenken liev, en lieten zich door geld omkopen, zelfs voor eenen geringen prys, verg. Kap. V: 11, 12. VIII: 6, om het recht te buigen, en de rechtvaardigen in het ongelyk te stellen. In zo ver verkochten zy hem, voor geld.

Zy verkochten den nootdruftigen, om een paer schoenen.

De nootdruftige is, volgens de kracht van het grondwoord, iemand, die, onder eenen zwaren last, gebogen gaet; een ellendige, die, met allerlei rampen, en wederwaardigheden, te worstelen heeft. — Zulk één vond noch ontferming, noch bescherming, by de Oudsten van Israël. Zy verkochten hem, en gaven hem over, aen de mishandelingen van zijne vyanden, om een paer schoenen, dat is, volgens het gebruik van dit spreekwoord, voor eenen zeer geringen prijs, verg. Kap. VIII: 6.

7. Die daer nae hijgen, dat het stof der aerde op het hooft der armen zy, ende den wegh der sachtmoedigen verkeerē: ende de man ende sijn vader gaen tot eene jonge dochter, om mijnen heyligen name te ontheyligen.

Die daer naer hijgen, dat het stof der aerde, op het hooft der armen, zy. — Behoudt men deze vertaling, dan zal de zin

hier op uit komen, dat de onverzadelyke schraepzucht van Israëls Overheden, met eene onmenschelyke wreedheid, gepaerd ging, zodat zy *daer naer hijgden*, daarnaer heftig verlangden, en daerin hun vermaek stelden, dat arme en geringe lieden, die genen beschërmer hadden, wegens de geweldenaryen, welke zy ondergaen moesten, in de bitterste droevheid gedompeld wierden, en, ten blijke daervan, het stof der aerde, op hunne hoofden, strooiden; verg. Job. II: 12. — Anderen vertalen het: *zy leggen alle hunne pogingen, met een hijgend verlangen, op het stof der aerde aen, het welk, op het hoofd der armen, is.* Dan zal de uitdrukking te kennen geven, dat de Godvergetene Overheden, niet alleen de armen, tot in het stof der aerde, geworpen, en de grootste geweldenarijen, aen dezelve, gepleegd hadden, maer dat zy zelfs het op het hoofd, dat is het leven, der ellendigen toelagen, om hen te vermoorden. — Dan het oorsprongelyk woord, hier door *hijgen* vertaald, wordt elders overgezet, door opflokken, Kap. VIII: 4. Pf. LVI: 2, 3. LVII: 4. Het schijnt eigenlyk gebruikt te worden, van slangen, die zich in het stof verbergen, en, met een vergiftig geblaes, op hunnen prooi toefschieten, om denzelven te doden. Neemt men het in dezen zin, dan zou men de uitspraak dus vertalen kunnen: *die, in het stof der aerde, gelijk slangen met eenen geopenden bek, loeren op het hoofd, of het leven, der armen, dat is, die 'er zich, met list en geweld, op toeleggen, om de onschuldigen op te flokken, om te brengen, en hunne goederen naer zich te trekken.*

Die den weg der zachtmoedigen verkeeren, dat is, de daden, woorden, en inzichten der zachtmoedigen, welke de armen en nooddravtigen zoeken te verdedigen, om ook deze, met geweld, te onderdrukken en te beroven. — Dan 'er staet eigenlyk: *den weg der zachtmoedigen doen zy verkeren*, zodat de zin denkelyk eenvoudig deze zy: „ de geweld- „ naryen van roov en moord nemen zo de overhand, „ onder de Israëlitén, dat de zachtmoedige niet meer vei- „ lig zijn, voor hunne personen en goederen, en zich „ daarom genoodkzaekt vinden, om, naer elders, te „ vluchten.”

Ook wordt de vuilste ontucht openlyk en onbeschaemd gepleegd, vs. 7^b: *de man, en zijn Vader, gaen tot eene jonge dochter, om mijnen heiligen naam te ontheiligen.* — De ontucht ging zo ver, dat Vader en zoon ééne en dezelve byzit hadden. Zulk eene bloedschendige vermenging, van welke de menschelyke natuur eenen afkeer heeft, was eene schromelyke ontheiliging van God heiligen naam, en gaven den Heidenen aanleiding, om den God van Israël te lasteren, als of Hy zulke onreinheden duldde, onder zijn volk.

Hier by kwam nog de grouwzaamste afgodery, vs. 8.

8. Ende sy leggen sich neder by elcken altaer op de verpande kleederen; ende drincken den wijn der geboeteden, [*in*] 't huys harer zogenaemde Goden.

Hier wordt geoogd, op eene gewoonte, welke, in dien tijd, en in latere dagen, by de Heidenen, in gebruik was, dat zy namelyk, wanneer zy hunnen afgoden geofferd hadden, in derzelver Tempelen, van het vleesch en den wijn, vrolyke maeltijden aenrichten, aen welke zy, op beddekens, nederlagen, en dat wel, gelijk men, uit deze woorden, schijnt te mogen opmaken, rondom het altaer. By die gelegenheid, gaven zy zich over, aen brasferyen, dronkenfchap, en allerlei ondeugden. — Met toespeling op deze afgodifche gewoonte, zegt de HEER, van de Israëlitén, byzonder de Oudsten en Overheden: zy leggen zich neder, naer de gewoonte der afgodifche Heidenen, by elken altaer, welken zy bykans op ieder heuvel, en onder elken groenen boom, hebben opgericht. Zelfs zijn zy erger dan Heidenen: want zy liggen zich neder, niet op hunne eigene beddekens, welke hun wettig behoren, maer op verpande kleederen of bedfpreiden, verg. 1 Sam. XIX: 13. 1 Kon. I: 1. Dit was regelrecht strijdig met de Godlyke wet, welke uitdrukkelyk verboden had, pand, van den armen te nemen, en onder zich te houden, Deut. XXIV: 12, 13.

Israëls Oudsten dronken den wijn der geboeteden, dat is, volgens de eigenlyke beteekenis van het grondwoord, den

wijn, welken zy anderen met geweld hadden afgeperst; in het huis van hunne Goden, in de afgods tempelen, byzonder te Dan en te Beth-El. — Ter voltooiing van hunne ontembare godloosheid, offerden zy, aen hunne afgoden, het gene zy den nooddruftigen, met onrecht en geweld, ontvreemd hadden.

8. *Het grouwzaam wangedrag der Isaeliten werd zeer verzwæerd, door de omftandigheden, vs. 9-12.*

a. *De HEER had hun de uitnemendfte weldaden bewezen, vs. 9-11.*

b. *Maer daeraen beantwoordden zy met de fnoodfte ondankbaerheid, en betoonden blijkbaerlyk, door hunne hardnekkigheid, dat zy ten eenemaal onverbeterlyk waren, vs. 12.*

9. Ick, de hoge Bestuurer van alle dingen, die het lot der volken beslisse, daerentegen hebbe den (b) Amoriter, en alle andere Heidenen, die oudtijds bezitters van Kanaan waren, voor haerlieder aengesichte verdelgt, en geheel uitgeroeid, opdat Jacobs nakomelingen dat gezegend land beërven zouden. Ten hunne behoefte, heb Ik machtige volken, uit Kanaan, verdelgd, die eene onverwinbare sterkte, en eenen onverschrokken heldenmoed bezaten, volken van eene rijzige en dappere gestalte. Onder alle deze muntten de Amoriten uit; wiens hoogte, om zo te spreken, was als de hoogte der cederen, ende hy was sterck als de eycken: maer ick hebbe sijne vrucht van boven, ende sijne wortelen van onderen verdelgt.

Hier wordt tevens gezinspeeld, op de hoogte en sterkte der muuren en der steden van de Kanaaniten, verg. Deut. II: 36. III. 5. Althans dit wordt eenigszins waerschijnlijk, uit de laetste woorden, wanneer de HEER in de zelve zinprent blijft, en zegt; *Ik heb zijne vrucht van boven, en zijne wortelen van onderen, verdelgd.* — *Zijne vrucht van*
be.

Zeven beteekent de menigte van zijn volk, en tevens de grote schatten, en het luisterrijk aenzien onder andere volken. *Zijne wortelen van onderen* wijzen ons, naer al dat gene, waerin de kracht van het Amoriten bestond, hunne welgeoeffende legerbenden, sterke vestingen, en wat van dien aert meer was. — Dit alles, zegt de HEER, heb Ik verdelgd, dit is, Ik heb het Rijk der Amoriten geheel uitgerooid, en voor altoos doen eindigen.

10. Oock heb ick ulieden, o Israëlitén, door mijne machtige hand, en eene aenschakeling van verbaazende wonderen, uyt (c) Egyptenlant opgevoert: ende ick heb u veertigh jaer in de woestijne geleydet, terwijl de Engel van mijn aengezicht, in de vuuren wolkkolom, voor u henen trok, op dat gy des Amoriters lant erflick befatet.

11. Ende hier by heb Ik het nog niet gelaten. Ik heb 'er meerder en uitnemender weldaden bygevoegd, om u, niet alleen naer het lichaam, maer ook naer den geest, gelukkig te maken. Om u, tot mijnen dienst, op te wekken, en opdat het u, in mijne gunst, eeuwig mogt wel gaen, ick hebbe [*sommige*] uyt uwe sonen, en uit uwe eigene kinderen, tot Propheten verweckt, door hun de nodige bekwaemheden te verleen, om u mijnen heilzamen wil bekend te maken, en u, ter afwending van mijne oordeelen, tot bekeering aen te sporen, ende zelfs uyt uwe jongelingen, die natuurlyk, tot weelde, wellust, en het opvolgen van hunne begeerlykheden, geneigd zijn, zommigen verwekt, tot Nazireen, zodat zy zich vrywillig verbonden, niet alleen om zich, van wijn en sterken drank, te onthouden, en het hair van hun hoofd niet te laten affcheren, maer ook om zich zelve geheel, voor my, en tot mijnen dienst, aftezonderen. Dit is geschied, op dat gy, in deze Propheten en Nazireers, sprekende voorbeelden zoudet hebben, om op te merken, dat des menschen zaligheid besta, in My te dienen: en is dit

(c) Exod. 12: 51.

niet alfoo , gy kinderen Israëls? heb Ik u alle deze weldaden niet bewezen? Ik beroep my op uw eigen geweten , spreekt de HEERE?

Men zou de laatste woorden ook , op deze wijs , vertalen kunnen : *of is dit ook NIETS*, gy kinderen Israëls , *spreekt de HEER*? Rekent gy alle die weldaden voor niets? Is het , daer gy gewoon zijt , alle mijne zegeningen te verachten , ook gering in uwe oogen , dat Ik de opgenoemde blijken van mijne weldadigheid aen u bewezen heb? Beschouwt gy dit alles , als niets , als eene zaak van geen het minste aenbelang?

12. Maer gylieden hebt den rijkdom van mijne goedertierenheid smadelyk veracht. Ik plaets van , naer den raed mijner Propheten , te horen , en u , door het voorbeeld der Nazireers , tot mijnen dienst te laten opwekken , hebt gy den Nazireen wijn te drincken gegeven , hen verleid , om hunne plechtige verbintenis aen My te verbreken ; daer door hebt gy mijne wet en mijnen dienst , op de meest verachtelyke wijs , bespot : ende gy hebt den Propheten (d) geboden , seggende ; Gy en sult niet propheteeren. Gy Oudsten van Israël , hebt uw gezach misbruikt , om mijne Propheten te doen zwijgen , en u , met geweld , tegen mijne gezanten , verzet.

B. Tot eene rechtvaerdige straf van alle deze boosheden wordt ; aen het Rijk der X stammen , de gehele ondergang bedreigd ,

vs. 13 - 16.

α. De ondergang van Israëls Koningrijk wordt , onder een zinbeeldig voorstel , meer algemeen voorspeld , vs. 13 , en

β. Daerna in eenige byzonderheden nader afgeteekend ,

vs. 14 - 16.

13. Siet , neemt het in ernstige overweging : want Ik zal de plagen der Israëlitien gansch wonderlyk maken. Ick sal uwe plaetse drucken : gelijk als een wagen druckt , die vol garven is.

De

De oorsprongelyk woorden, welke de Onzen vertalen, door *uwe plaats drukken*, geeft te kennen, iemand zodanig nederwaerds te drukken, dat hy onbeweeglyk blyve liggen. Zo komt het ook voor, Job. XL: 7, verplettert de godlozen, *op hunne plaatsen*, dat is, verplettert de godlozen zodanig, dat zy onbeweeglyk blyven liggen; trouwens 'er volgt aenstonds *verbergt ze in het stof*, verg. ook Jes. XXV: 10.

De volgende spreekwijs, *gelijk als een wagen drukt, die vol garven is*, kan, op het voetspoer der beste Taelkennenren, ook overgezet worden: *gelijk als een wagen, die vol is, de garven drukt*.

De zinbeeldige spreekwijzen zijn derhalven ontleend, van het dorschen by de Oosterlingen, het welk, onder anderen, ook geschiedde, met wagens, die, geladen met stenen of andere lichamen, door een paer osen, over de garven of koornschoven, heen en weder getrokken werden, opdat het graen, door deze drukking, uit de airen, springen mogt. — Het dorschen, vooral op de gemelde wijs, is eene gewoone zinprent van zeer geduchte rampen en oordeelen, waerdoor een volk geheel vermorfeld en verwoest wordt, verg. Jes. XXV: 10. Mich. IV: 13. — Gevolgelyk is des HEEREN mening, vs. 13. deze:: „Ik zal, met „vreesfelyke oordeelen, op u dorschen, zodat gy, door geweldige drukking, geheel verpletterd en verbrijzeld, onbeweeglyk zult blyven liggen, gelijk een zwaer geladen dorschwagen de koornschoven dermate pleegt te drukken, dat zy verpletterd en vermorfeld worden.”

14. De nakende ondergang van het Rijk der X stammen zal zeer onverwacht komen, So dat de snelle zelfs, en die het vlugst ter been is, niet en sal kunnen ontvlieden, of, (gelijk 'er eigenlyk staet) *de plaats der veiligheid*, werwaerds men gewoon is te vluchten, om de woede van den vyand te ontwijken, *zal afgesneden zijn, van den snellen*, de vyand zal hem alle gelegenheden ontnemen, om zich, met de vlucht, te redden, ende de stercke, welken het noch aen kracht, noch aen dapperheid ontbreekt, zal sijne kracht niet verkloecken, maer de moed zal hem geheel ontzinken, ende zelfs een helt, de onverzaegdste krijgs-

man, en sal zijne ziele niet bevrijden, of zijn leven beveiligen kunnen.

15. Ende die den boge handelt, en, met dat wapentuig vaerdig weet om te gaen, sal niet beſtaen, maer mede de vlucht nemen, ende die licht of ſnel is op zijne voeten, en ſal ſich, door eenen ſnellen loop, niet bevrijden: oock en ſal zelfs een ruiter, die te peerde rijdt, zijne ziele niet bevrijden, maer hy zal zich, zo wel als anderen, aen de woede der vyanden, moeten overgeven.

16. Ende de kloekhertigſte onder de helden, ſal te dien bangen dage zijne wapenen en klederen wechwerpen, om des te meer onbelemmerd te wezen, en naecktenen vlieden, ſpreekt de HEERE.

Alle de onderſcheidene uitdrukkingen vs. 14-16. worden hier op één geſtapeld, om de woede en het geweld der vyanden afteekenen, als mede om de algemeene verſlagenheid der Israëlitén te beſchrijven. — Gelijk de HEER geſproken heeft, zo is het ook geſchied, toen de Aſſyriërs Samaria ingenomen, en het Rijk der X ſtammen voor altoos verwoeſt hebben, 2 Kon. XVII, XVIII.

H E T III. K A P I T T E L.

IN deze Prophetiſche Redevoering bedreigt AMOS, uit 's HEEREN naem, de meest geduchte oordeelen, aen alle JACOBS nakomelingen in het gemeen, en aen het Rijk der X ſtammen in het byzonder.

- I. Het eerſte gedeelte der Prophecy is ingericht, tegen alle de nakomelingen van JACOB, die, uit Egypten, waren uitgetogen, vs. 1-8.
- II. Het ander tegen Samaria, en het Rijk der X ſtammen, in het byzonder, vs. 9-15.

1. Hoo-

1. Hooret dit woort , met de betamende aendacht en eerbied , dat de HEERE , door den mond van my zynen Propheet , tegen ulieden spreekt , gy kinderen van Israël : namelick tegen het gantsche geslachte van mijnen knecht Jacob , dat ick , de Allerhoogste , door eene verbazende aeneenschakeling van wonderen , uyt Egyptenlant hebbe opgevoert , en in de bezitting van het gezegend Kanaan ingeleid , seggende :

2. Uyt alle geslachten en volken des aerdbodems heb ick ulieden alleen gekent , en tot het volk van mijn byzonder eigendom aengenomen ; maer gy hebt deze uitnemende weldaet verſmaed , en mijne geboden ondankbaer veracht : Daerom sal ick alle uwe ongerechtigheden over ulieden , met geduchte straffen , rechtvaardig besoecken.

3. Deze mijne handelwijs is allerbillykst , gelijk Ik , door ettelyke gelykenissen , nader zal aentonen. Sullen twee te samen wandelen , als vrienden , ten zy datse byeengekomen zijn , en 'er eene overeenkomst zy , in karakter , gevoelens , en bedoelingen ? Hoe zal Ik dan langer , in gunst , met u kunnen wandelen , en my gedragen , als uwen vriend en weldoener , daer uwe handelingen zo blijkbaer strijdig zijn , met het gene Ik begeer en vorder , in mijne wetten ?

4. Sal een leeuw brullen in den woude , als hy geen roof en heeft ? is dat dier niet gewoon te brullen , als hy den prooi onder zijn bereik ziet ? zou Ik dan tegen u brullen van gramſchap , indien gy my niet daertoe , door uw wangedrag , hadt opgewekt ? sal een jonge leeuw uyt sijn hol sijne stemme verheffen , ten zy dat hy [wat] gevangen hebbe , zou Ik dan mijne stem in bedreigingen verheffen , wanneer gy my niet vertoornd hadt ?

5. Sal een vogel in 't strick op de aerde vallen , als 'er geen strick voor hem gespannen en is ? zou Ik u dan ten verderve brengen , indien gy u zelve den ondergang niet berokkend hadt ? Sal men het strick van den aerdbodem opnemen , als men gantschelick

niet en heeft gevangen, zou Ik dan mijne oordeelen van u wechnemen, zonder dat Ik mijn oogmerk bereikt had, in mijne rechtvaardigheid te verheerlyken, of u tot bekeering te bewegen?

6. Sal de basuïne in de stad geblasen worden, om te kennen te geven, dat de vyand nadere, dat het volck niet en tittere? en zult gy dan niet vrezen voor mijne bedreigingen, door welke Ik u laet waerschouwen, tegen mijne aennaderende oordeelen? Al het kwade, het welk u overkomt, schik Ik u toe, in den weg van mijne vergeldende rechtvaardigheid, tot straf van uwe boosheden. Alles hangt af van mijne Voorzienigheid. Salder dan een (a) quaet in de stad zijn, dat de HEERE niet en doe? Zal u eenig onheil overkomen, het welk Ik u niet toeschik, als een rechtvaardig Richter?

Alle deze geiykenissen worden vs. 3-6. byeengevoegd, om aen te tonen, dat Gods wegen, in het straffen van JACOBS nageslacht, alleszins billyk en rechtvaardig waren.

7. Ondertusfchen heb Ik u laten waerschouwen, door mijne Propheten. Gewisselick de Heere HEERE, de allerhoogste en rechtvaardige Richter, is gewoon en sal geen dingh doen, ten zy dat hy sijne verborghenheyt, dat is, zijn verborghen besluit en voornemen aen sijne knechten, de Propheten, geopenbaert hebbe, om ulieden te waerschouwen.

8. De leeuw heeft gebrult, wie en soude niet vreesen? de HEER heeft ook zijne geduchte oordeelen bedreigd, en reeds kennelyke blijken gegeven van zijne gramfchap, en zult gy dan nog langer, zorgeloos, in de boosheid voortgaen? De Heere HEERE heeft, in Openbaringen, ook tot my Amos gesproken, omtrent de schromelyke oordeelen, welke JACOBS nazaten boven het hoofd hangen, wie en soude niet propheteeren? Ik ben verplicht, en kan niet nalaten, ulieden bekend te maken, het gene de HEER my geopenbaerd heeft.

AMOS propheteerde, onder den Koning JEROBEAM II,

WAN

(a) Jesh. 45: 7. Klaegl. 3, 37, 38.

wanneer het Rijk der X stammen in eenen uitnemenden bloeistaet was. Maer deze voorspoed werd misbruikt tot weelde en ondankbaerheid. De Propheet bedreigde daerom de Godlyke oordeelen, welke aenstonds, na den dood van JEROBEAM II, in de binnenlandsche beroerten, onder ZACHARIA, SALLUM, MENAHEM, en PEKAHIA begonnen, en, onder HOSEA, in den gehelen ondergang van het Rijk, voltooid zijn.

II. *Het tweede deel van deze Godspraak is, meer byzonder, ingericht tegen Samaria, en het Rijk der X stammen, vs. 9-15.*

1. *Eerst worden de boosheden der Israëlitén beschreven, vs. 9, 10.*

2. *Daerna worden de meest geduchte straffen bedreigd, vs. 11-15.*

A. *Samaria en het geheele Rijk stond verwoest te worden, zodat 'er maer weinigen ontkomen zouden, vs. 11, 12.*

B. *Byzonder zou de HEER de altaren, te Bethel, tot voorwerpen van zijne wrack stellen, vs. 13, 14.*

C. *Eindelyk zou alles, wat kostbaer was, vernield worden, vs. 15.*

9. Laten de heidenen getuigen zijn van de rechtvaardigheid mijner handelingen, omtrent de snode Israëlitén, en acht geven op de boosheden van dat ondankbaer volk. Doet 'et hooren in de paleysen te Afdod, in de overige steden der Philistijnen, ende in de paleysen in Egyptenlant, hoe zeer de Israëlitén My, aen welken zy alles verschuldigd zijn, gehoond en getergd hebben, ende segget, tot deze en andere heidensche volken, Versamelet u op de bergen van Samaria, en andere steden van het Rijk der X stammen, ende fiet de groote beroerten in 't midden van haer, ende de verdruckte, binnen in haer. Elk een heiden, die het land van Israël doorreist, zal geredelyk opmerken, dat de inwoners zich aen allerlei boosheden schuldig maken, byzonder aen onrecht, geweld, en onderdrukking.

XVII. DEEL.

10. Want fy en weten niet, en hebben genen lust, om te doen dat recht is, spreekt de HEERE. Verdrukking en geweld heerscht allerwegen, vooral by de aanzienlyken des lands, die in hare paleysen schatten vergaderen [*door*] geweld ende verstooringe.

11. Daerom, soo seyt de Heere HEERE, de allerhoogste en rechtvaardige Richter, Ik zal u, o snode Israëlitén, door de wapenen der Asfyriërs, op eene zeer geduchte wijs straffen, wanneer men met schrik en verbazing zeggen zal, De vyant is gekomen! ende dat, rontom het lant, hy is van alle zijden, in het land gevallen, en heeft het zelve geheel overstroomd; die sal uwe sterckte en vestingen van u nederstorten, ende uwe paleysen sullen uytgeplundert worden.

12. De Asfyriërs zullen, onder het volk van Israël, eene geweldige slachting maken, en 'er zullen maer weinigen, en dat met zeer veel moeite, ontkomen. Alsoo seyt de HEERE; Gelyck als een herder twee schenckelen, ofte een stuckken van een oore, zeer bezwaarlyk uyt des gevelden leeuwen myl reddet: alsoo sullen 'er ook weigeren van de kinderen Israëls ter nauwer nood, uit de handen der Asfyriërs gereddet worden; die daer verscholen zullen sitten te Samaria, by de verovering van die Stad, in den hoeck van 't bedde, ende op de sponde van de koetsen.

13. Hooret gy Propheten naer mijn bevel, ende betuyget in den huysen Jacobs: spreekt de Heere HEERE, de allerhoogste en rechtvaardige Richter, de Godt der heyrscharen, die het bewind voert over alle scheepselen.

14. Dat ick, ten bestemden dage van mijne gerichtshandelingen, die binnen korten, en zekerlyk komen zal, als ick Israëls overtredingen over hem, met geduchte straffen, rechtvaardig besoecken sal; oock besoeckinge sal doen over de afgodische altaren, ter eere van de kalveren, te Beth-El opgericht, ende de hoornen des altaers sullen, by de algemeene verwoesting van het gansche land der X stammen, worden afgehouden, ende ter aerden vallen.

15. Ende ick fal het winterhuys met het fomerhuys, de Paleizen in de Stad, alwaer de groten zich, des winters, onthouden, met de lusthoven, alwaer zy zich des zomers vermaken, slaen, en verwoesten, zo door eene geweldige aardbeving, welke kort op handen is, vergel. Kap. I: 1, als by het veroveren van Samaria, door de Assyriërs; ende de prachtige elpenbeenen huysen fullen vergaen, ende de groote huysen een eynde nemen, spreekt de HEERE.

HET IV. KAPITTEL

DEze Prophetische Redevoering is ingericht, tegen het Rijk der X stammen, byzonder de lieden van rang en vermogen. Zy bestaat uit drie hoofddelen.

- I. Het eerste deel is bedreigend, waerin den groten van Samaria, zeer zware oordeelen bedreigd worden, vs. 1-3.
- II. Het tweede is bestraffend, en vertoont de hardnekkige onboetvaardigheid der Israëlitē, onder herhaelde slagen van Gods straffende hand, vs. 4-11.
- III. Het derde is vermanende, en behelst eene ernstige opwekking tot bekeering, vs. 12, 13.

I. In het eerste deel, vs. 1-3.

1. Richt de HEER zijne tael, tot de groten van Samaria, die aen snode misdaden schuldig waren, vs. 1. en

2. Bedreigt Hy hun eenen schromelyken ondergang, vs. 2, 3.

1. Hooret dit woort, het welk Ik, door mijnen Propheet, tot u spreek, met aendacht, eerbied en ontroering, gy, lieden van rang en vermogen onder de Israëlitē, die Ik wel koeyen van Basan noemen mag, voor zo ver gy, door den voorspoed, zijt vet gemest, even als

XVII. DEEL.

koeijen, op den vruchtbaren berg Bafan, gy die op den bergh van Samaria, in overvloed en weelde, geplaetst zijt; die de arme verdrucket, die de nootdriftige verplettert, om uwe fchatkisten, langs allerlei wegen van onrecht, te vervullen, gy die tot haerlieder heeren en zulken, die armen tot flaven opkopen, segget, Brengt wijn aen, tot den koopprijs, op dat wy drincken en vrolyk zijn. Vergel. Kap. II: 6. Joel III: 3.

2. De Heere HEERE heeft gefworen by zijne heyligheyt, dat is, by zich zelven, verg. Ps. LXXXIX: 35, dat 'er, fiet en merkt het nog in tijds op, dagen van zware rampen en oordeelen over ulieden fullen komen; dat men u fal optreken met haken, ende uwe nakomelingen met visch-angelen.

De Asfyriers worden hier vergeleken by *vischers*, en de Israëlitcn by vischen. — De Asfyriers zouden de groten van Samaria *optrekken met haken*, en *hunne nakomelingen* of kinderen, *met visch angelen*, voor zo ver zy hen, in andere wateren, zouden overbrengen, uit Kanaan namelyk, naer Asfyrien.

3. Ende gy, die nu de armen verdrukt, zult ter rechtvaardige vergelding, door de Asfyriers verdrukt worden. Zy zullen Samaria belegeren, en gy sullet [*door*] de breffen vluchtende uytgaen; eene yedere voor haer henen, of *de eene koe na de andere, welke voor haer is*, vergel. vs. 1. ende gy sult 't gene in den paleyse [*gebracht*], en door roov en onderdrukking verzameld is, wechwerpen, en niets kunnen medenemen, spreeckt de Heere HEERE.

De groten van Samaria worden vs. 1. aengesproken, onder de zinbeeldige benaming van *koeien*. — Deze schildering moet men wel in het oog houden, en het zal een aengenaem licht verspreiden, over het bedreigend deel van deze Godspraek vs. 1-3; daer wy, in de uitbreiding, slechts onze vertaling gevolgd hebben.

Op den vruchtbaren berg *Bafan*, waren zeer vette koeien. Zy waren dartel en weeldrig, zodat zy elkander geduurig slootten, en vooral de zwakkere onder den voet
wier,

wierpen en vertrapten. — By zulke koeien, mogten de rijke en aanzienlyke lieden van Samaria vergeleken worden, voor zo ver zy de een den anderen geweld aendeden, maer vooral omdat zy de armen en geringen, uit trotschheid en gewins halven, op allerlei wijzen onderdrukten. — Sterke en vette koeien vallen dorstig. Dit was eene eigenaertige afbeelding van de onverzadelyke hebzucht der groten van Samaria. Zy worden daerom sprekende ingevoerd, zeggende: *brengt aen, opdat wy drinken* vs. 2.

De Propheet blijft in de zelvde zinneprint, wanneer hy, uit 's HEEREN naem, de meest geduchte straffen bedreigt, vs. 2, 3.

Men zou de gemelde koeien van Bafan *optrekken*, met *haken*, en hare nakomelingen met *visch-angelen*. — Vischers en visch-angelen schijnen, by koeien, niet te pas te komen. Dan het grondwoord, door *optrekken* vertaald, zegt by de Arabieren *voortdrijven*, gelijk men gewoon is, het vee te doen. In plaats van *haken*, denke men aen doornstokken en prikkelen, vergel. Num. XXXIII: 55, en in plaats van *visch-angelen*, aen riemen of bullenpesen, met *haken* voorzien. — Hier wordt derhalven de Asyrische ballingschap eigenaertig afgeteekend, in welke de Israëlitén, de rijke en vermogende zo wel, als de arme en geringe, als koeien zouden gedreven worden. De Veehoeder is de Koning van Asyrien, die de Israëlitén, met geweld, in flaverny zou voeren, op soortgelyk eene wijs als de koeien, met scherpe doornstokken, en geangelde riemen, worden voortgedreven.

Volgens vs. 3, zouden deze koeien van Bafan, door de *bresen* uitgaen, een iedere voor haer henen, en zy zouden het gene in de paleizen gebracht was, wechwerpen.

Het woord door *bresen* vertaald, beteekent in het gemeen breuken, Gen. XXXVIII: 29. Met opzicht tot koeien, mogen wy denken, aen de verbrokene wanden van eenen stal. — De Stad Samaria was als het ware de sterke stal, binnen welchen de Israëlitén waenden veilig te wezen. Maer de wanden van dien stal zouden gebroken

worden, voor zo ver de Asfyriers grote bresfen zouden maken, in de muuren van de Stad Samaria, en dezelve stormenderhand innemen. Door deze bresfen zouden de Israëlitén uitgaen, even als koeien, door de verbrokene wanden van eenen stal, door de roveren worden uitgevoerd, wanneer de Asfyriers hen gevangelyk zouden wechleiden; en dat wel een ieder voor haer henen, of liever elk op uw rechte ſpoor. Zy zouden geboeid worden als flaven, en even daerdoor gene gelegenheid hebben, om van den rechten weg aftewijken.

Het gene in de Paleifen gebracht was, zouden zy wechwerpen. — Het eigenaertige van de zinneprent wordt volkomen behouden, wanneer men het vertaelt: *gy zult in kleine ſtukken worden wechgeworpen.* *Het gene in de paleifen is,* hebben de Onzen, en het woord *gebracht* hebben zy 'er ingelascht. Maer het woord **הִרְמִינָה** komt van **הָרַם** het welk beteekent, in kleine ſtukken te ſnijden. Men denke dan aan de ſlachtbank, op welken de vette koeien in ſtukken gehouwen worden. — Met één woord, de Koning van Asfyrien is de vleeschhouwer, die de vette koeien van Baſan in kleine ſtukken ſnijden zou.

Zeer ſchilderachtig derhalven wordt vs. 2, 3. de ellende afgeteeekend, aan welke de Israëlitén, byzonder ook de groten van Samaria, by het innemen van die Stad, door de Asfyriers, zouden onderworpen worden.

II. *In het beſtraffend deel, vs. 4 - II.*

N. *Verwilt de HEER, den groten van Samaria, de razende zucht tot afgodery, vs. 4, 5.*

2. *Hierby kwam de hardnekkigſte onboetvaardigheid, onder alle de oordeelen, welke de HEER hun had toegezonden, vs. 6 - II.*

4. Gaet vry uwen gang, in de afgodery, naerdien gy toch onverbeterlyk zijt. Geeft u maer geheel over, aan den dienst der afgoden; laet mijnen dienst maer geheel varen; en ziet, wat 'er het gevolg van wezen zal.

Komt

Komt te Beth-El, ende overtredet; door het dienen der kalveren. Komt te (a) Gilgal, maeckt des overtredens veel: ende brengt uwe offeren des morgens, in plaats van aen my, aen de afgoden, uwe tienden om de drie dagen:

Het woord, door *dagen* vertaeld, beteekent zeer dikwijls jaren, Exod. XIII: 10. Lev. XXV: 29. 1 Sam. I: 3, 21, enz. — Er waren tweederlei *tienden*. Wanneer 'er een tiende van alle de inkomsten des lands, aen de Leviten, was opgebracht, dan moest 'er, van het overgeblevene, nog een tiende genomen worden, welke de *tweede tiende* heette, Deut. XXVI: 12. Deze tweede tiende moest, twee jaren achter één, naer de plaats van den openbaren Godsdienst gebracht worden, tot onderhoud van weduwen, wezen, en nooddruvtigen; maer, in het derde jaar, moest een Israëliet dezelve, in zijne eigene woning, tot weldadige eindens, besteden; verg. het aengeteekende by Deut. XIV: 22, 23. Op deze wet wordt hier gezinpeeld. Het geeft te kennen, dat de vermogende inwoners van Samaria eene vertoning maakten van godsdienstigheid, maer het was alles, uit een verkeerd beginsel, en ter eere van de afgoden;

Gaet vry voort, in de afgodery, aen welke gy zo zeer verslaevd zijt, zegt de HEER tot de afvallige Israëlitén, byzonder tot de rijke en aanzienlyke.

5. Ende (b) roocket van het gedeessemde een lof-offer, ende roepet vrywillige offeren uyt, doet 'et hooren, en wekt de een den anderen op, tot eigenwillige Godsdienstoeffeningen: want alfoo hebt gy 't geerne, dit is uw lust en leven, gy ontaerte kinderen Israëls, spreekt de Heere HEERE, de allerhoogste en rechtvaardige Richter der gansche aerde.

Er waren, in mozes wet, verschillende zoorten van Dankofferen voorgeschreven. Het *Lovoffer* was het voornaemste, dienende ter dankbare erkenenis van ontvangene weldaden. By dit Lovoffer wordt het *gedeessemde*

(a) Hof. 12: 12. (b) Levit. 2: 1, 15. ende 7: 13.

gevoegd, dat is meelkoeken of vladen, welke toe-
bereid werden, uit gerooste meelbloeme, met oly ge-
mengd; en deze koeken moesten ongezuurd zijn, om dat
'er niets, het welk gedeessemd was, op het altaer komen
mogt, verg. Lev. VII: 12, 13. — Zulke Lovofferen
rookten de Israëlitzen den Afgoden, als of zy, aen deze, de
zegeningen en weldaden, met welke zy begunstigd werden,
te danken hadden, en, tegen den uitdrukkelyken letter van de
wet, deden zy zuurdeeg in de koeken. Hier by kwamen
kwamen nog de eigenwillige Godsdienstplechtigheden, *vry-
willige offeren* genaemd.

6. Daerom heb ick ulieden oock, tot een recht-
vaerdige straf, en ten kennelyken blyke van mijn hoogste
ongenoegen, reynigheyt of *ledigheid* der tanden ge-
geven in alle uwe steden, ende gebreck van broot
in alle uwe plaetsen: nochtans en hebbet gy u
niet bekeert tot my, maer gy zijt, onder de gevoelige
slagen van mijne straffende hand, in de boosheid, hard-
nekkig voortgegaen, spreekt de HEERE.

Ten tijde van den Propheet ELIA, en naderhand in de
dagen van den Propheet ELIZA, heerschte 'er een nijpende
hongersnood, onder de Israëlitzen, zodat 'er *ledigheid der
tanden* ware, *in alle hunne steden, en gebrek van brood, in alle
hunne plaetzen*, 1 Kon. XVII. 2 Kon. VI: 25. — Er is
geen twijffel aen, of de Israëlitzen zijn meermalen, met
hongersnood bezocht, hoewel ons de geschiedkundige be-
scheiden daarvan ontbreken.

7. Daertoe heb ick oock den regen van ulieden
geweert, op dien tijd, wanneer dezelve, voor uw land,
allernoodzakelykst was, als 'er nogh drie maenden
waren tot den oogst, waeruit gebrek en duurte is
voortgekomen, ende, op eenen anderen tijd, heb Ik den
regen zeer ongelyk uitgedeeld, wanneer Ik het hebbe
doen regenen over d'eene stad, maer over
d'andere stad niet doen regenen: het een
stuck lants wert beregent, maer het [*ander*] stuck
lants daer 't niet op en regende, verdorrede.

In Kanaän was de regen hoogstnoodzakelyk. Gebrek
van

van regen deed den oogst mislukken, en bracht hongersnood te weeg. Onder de vloeken, welke de HEER, over Israëel, in geval van wederspannigheid, bedreigd had, was daerom ook het inhouden van den regen, Deut. XXVIII: 23, 24. Het *weren derhalven van den regen, als 'er nog drie maanden waren tot den oogst*, of eene droogte van drie maanden lang, voor den oogst, was allerverdervelykst, en eene zeer buitengewone bezoeking. — Ten tijde van den grouwzamen Koning ACHAB, was 'er eene aenhoudende droogte van 3 jaren en 6 maanden, 1 Kon. XVII. Hier wordt eene droogte van drie maanden vermeld, welke in latere tijden, en denkelyk meermalen, tot straf der afgodische Israë'iten, heeft plaets gehad.

Op eenen anderen tijd, had de HEER den regen zeer ongelyk bedeed, wanneer Hy had *doen regenen, over de eene Stad, maer over de andere Stad niet had doen regenen, wanneer het eene stuk lands beregend werd, maer het andere stuk lands, daer het niet op regende, verdorde*. Hier uit hadden de Israëlitén moeten bemerken, dat de hoge Bestuurer van alle dingen den zegen bedeele, naer zijn welgevallen. — Mischien wordt 'er op eenen tijd geoogd, dat het Koninkrijk van Juda met regen begunstigd wierd, terwijl de aenhoudende droogte, by de Israëlitén, alle veldgewasfen deed verdorren.

8, Zelfs heeft de aenhoudende droogte zomtijds gemaekt, dat 'er gebrek aen water ware, om te drinken. Ende de inwoners van twee of drie steden togen zomtijds om tot ééner stad, op dat sy water mochten drincken, maer en wierden niet versadigt, vermits het gebrek aen water algemeen was; nochtans en hebbet gy u niet bekeert tot my, noch vastendagen ingesteld, gelijk men anders gewoon was, in tijden van algemeene rampen en volksoordeelen, verg. 1 Kon. XXI: 9-13, spreeckt de HEERE.

9. Ick heb ulieden nog andere oordeelen toegezonden, om u, langs dien weg, tot inkeer te brengen. Tendien einde heb Ik u, als een straffend Richter, geslagen met (c)

(c) Deuter. 28: 22.

brandkoorn ende met honichdaeuw; de veelheyt uwer hoven, ende uwer wijngaerden, ende uwer vijgeboomen, ende uwer olijfboomen at de (d) rupse op: nochtans en hebbet gy u niet bekeert tot my, maer gy zijt even verhard gebleven, spreekt de HEERE.

Brandkoorn. — Het Hebreeuwfche woord beteekent hitte, verbranding. Men kan denken aan eenen verzengenden wind, die de veldgewasfen verschroeit, of aan een zeker inwending verderv, in het koorn, waardoor de airen toefchroeien, en het zaad geheel verdorven wordt.

Honigdauw. — Het woord beduidt eene geele kleur, trekkende naar het roode. Men denke aan een verderv in het koorn, waardoor de airen zodanig toefchroeien, dat zy zich roodachtig vertonen.

By het verderv, in de veldgewasfen, was de rups en ander ongedierte, in de boomvruchten, gekomen. Dit alles had gebrek en hongersnood te weeg gebracht.

10. Ick hebbe, op eenen anderen tijd, de pestilentie onder ulieden gefonden, nae de wijze van Egypten; Ick heb, wederom op eenen anderen tijd, uwe jongelingen door 't fweert gedoodt, ende uwe peerden gevanckelick laten wechvoeren: ende ick hebbe den ftanck uwer heyrlegeren selfs in uwe neufe doen opgaen: nochtans en hebbet gy u niet bekeert tot my, spreekt de HEERE.

De pestilentie, naer de wijs van Egypte, is zoortgelyk eene pestilentie onder de menschen, als 'er in Egypte, onder het vee heerschte, ten tijde van PHARAOS verharding, Exod. IX: 1-6. — Wijders wordt 'er gesproken van eene zeer zware flachting, door het zwaard der vyanden, zodat de *ftanck der verslagene heyrlegers, in hunnen neuze, opging.*

Voor het naest schijnt 'er, op twee onderscheidene oordeelen,

len, gezien te worden. — Ten zy de HEER het oog hebbe, op de belegering van Samaria, door BENHADAD, den Koning van Syrien, 2 Kon. VI: 24-30. Toen zijn 'er, buiten allen twijffel, zeer velen der Israëlitén, door het zwaerd der vyanden, verflagen. Ook heerschte 'er een allerakeligste hongersnood, en deze is vermoedelyk, gelijk het veel al gaet, door de pest vergezeld geweest.

11. Ick heb [*sommige*] steden onder ulieden omgekeert, op dergelyk eene wijs, gelijk Godt (*e*) Sodom ende Gomorra omkeerde, die gy waert, of gy *zijt geweest* als een vyerbrant, dat uyt den brant gereddet is: nochtans en hebbet gy u niet bekeert tot my, spreekt de HEERE.

Toen BENHADAD, de Koning van Syrien, de hoofdstad Samaria belegerde, had hy vele andere steden, in het Rijk der X stammen, verwoest en omgekeerd. — Maer hier wordt gesproken van eene omkeering der steden, gelijk die van Sodom en Gomorra, welke onmiddelyk, door den HEER zelve, verricht werd. Misschien had de aardbeving, welke voorviel, twee jaren, nadat AMOS de Prophetische bediening aenvaerdde, Kap. I: 1., de omkeering van sommige steden der Israëlitén ten gevolge gehad.

De Israëlitén waren geweest, als een *vuurbrand*, dat uit den brand gered wordt, dat is, als een hout, het welk het welk reeds aen het branden is, maer nog in tijds wordt uitgedoofd. — Het geeft te kennen, dat de Israëlitén den gehelen ondergang, maer even en ter nauwernood, ontkomen waren.

12. Daerom sal ick u alsoo doen en straffen, o Israë!, gelijk Ik, om rechtvaardige redenen, heb vastgesteld: om dat ick u [*dan*] dit doen sal, dat gy geheel tot den ondergang zult gebracht worden, so schickt u, nog in tijds, o Israë!, om uwen Godt, langs den weg van boetvaardigheid, te ontmoeten, op dat het eindelyk oordeel van uw geheel verderv nog moge worden afgewend.

(*e*) Genes. 19: 24.

13. Want fiet, en merkt 'er toch op, eer het te laet zal zijn. Deze bedreigingen worden u gedaen, niet door eenen mensch, maer door den hogen Bestuurer van alle dingen, die de bergen formeert, ende den (f) wint schept, ende den mensche bekent maekt wat sijne gedachte zy, die den dageraet duyfternisse maeckt, ende op de hoogten der aerde treedt; HEERE, Godt der heyrsharen, is sijn name.

De HEER wordt hier beschreven, als de Schepper aller dingen, *die bergen formeert, en den wind schept.* — De bergen en den wind, dat is, beide de grove, en de fijnste deelen der stoffelyke waereld. Door den wind of het *geblas*, zoumen anders des menschen redelyken geest verstaen kunnen. — De HEER komt hier voor, als de bestuurder aller dingen, *die den mensch bekend maekt, wat zijne gedachte zy*, die zijne onveranderlyke voornemens, in den weg van zijne Voorzienigheid, werkelyk ter uitvoer brengt, zonder dat iemand zich, tegen Hem, verzetten kunne.

Er wordt bygevoegd, *die den dageraad duisternis maekt*, dat is, die den dag in den nacht verandert. — Neemt men het zinbeeldig, dan geeft het te kennen, dat de HEER zomtijds den allerbloeiendsten gelukstaet, zeer onverwacht, verandere, in eenen treurigen staet van rampen en ellenden. In een eigenlyken zin, wordt eene akelige Zonsverduistering bedoeld, verg. Kap. VIII: 9.

De HEER treedt, of Hy richt zijnen gang, *op de hoogten der aerde*, dat is te zeggen, 'er is niets hoog en verheven, in de waereld, of het staet onder het bestuur van den allerhoogsten God. — Zijn naam is HEER en God der heyrsharen. Hy alleen heeft een uitsluitend recht, op den naam HEER, of onveranderlyken. Hy voert het bewind, over het heir des hemels, en over alle geschapene wezens.

Deze beschrijving van den Allerhoogsten God was recht

ge;

geschikt, om de Israëlitcn op te wekken, dat zy, tot zinnen dienst, met verwerping der nietige afgoden, wederkeerden, en hun te herinneren, dat zy de meest geduchte straffen te wachten hadden, wanneer zy voortgingen, met Hem te versmaden, tegen welken zich niemand verhard heeft, en vrede gehad.

HET V. KAPITTEL.

Deze Prophetische redevoering betreft wederom het Rijk der X stammen.

- I. Het eerste deel bevat eene algemeene aankondiging van zeker oordeel, by wijs van Klaeglied, vs. 1-3.
- II. In het tweede deel, wordt dit algemeene voorstel, in de byzonderheden, nader uitgebreid, vs. 4-27.

- I. *In de algemeene aankondiging van zeker oordeel, 1-3.*
- N. *Gaat eene inleiding vooraf, vs. 1.*

I. Hooret dit woort, met aendacht en eerbied, dat ick, uit 'sHEEREN naem, met innerlyke aendoeningen, over ulieden opheffe, en zal uitspreken. Dit woord, het welk, voor u lieden, van zeer veel belang is, bestaat in een klaeglied, waerin ik uwen treurigen toestand, en beklagenswaardig lot, het welk u boven het hoofd hangt, op eene aendoenlyke wijs, zal afteekenen. Hoort toch eindelyk dit woord, en laet 'er u door opwekken, tot bekeering, o huys Israëls, daer gy reeds zo vele waerschouwingen en vermaningen hebt in den wind geslagen.

De Propheet zal dit Klaeglied, met eene beweeglyke stem, hebben opgeheven, op de straten van Bethel, alwaer hy de Prophetische bediening byzonder schijnt waargenomen te hebben. Waerschijnlijk heeft hy dit Klaeglied op-

geheven by den avond, by helder starrenlicht, en wel digt by den Afgodstempel, wanneer het bygelovig volk zich, op een zeker feest, den ganschen dag, lustig vermaakt had.

2. *Op. deze inleiding, volgt het Klaeglied zelve, vs. 2, 3. Het behelst*

A. *Een leenspreukig voorstel, vs. 2.*

B. *Eene letterlyke en zeer duidelyke bedreiging, vs. 3.*

2. De jonckvrouwe Israëls is gevallen, fy en sal niet weder opstaen: fy is verlaten op haer lant, daer en is niemant diese oprichte.

Het Koningrijk der X stammen wordt hier zinbeeldig genaemd, *de jongvrouw Israëls*, om dat het een onafhangelijk Koningrijk was, het welk zich, tot nog toe, vertoond had, als eene siere jongvrouw, welke, door niemand, was overheerscht geweest. — Het onherstelbaer verderv van de jongvrouw Israëls teekent de Propheet, met twee leenspreuken, in welke eene duidelyke opklimming/ligt opgesloten.

De eerste is: *zy is gevallen, zy zal niet weder opstaen.* — Onder de regeering van JEROBEAM II, was het Rijk der X stammen in eenen uitnemenden bloeiflaat. Toen scheen de jongvrouw van Israël, in de kracht van haer leven, te zijn, en onwankelbaer te staen; maer de Propheet zag haer in zwijm *gevallen*, door verlies van krachten, zy was nedergeftoten, uit haren stand en zetel, en had zulken gevoeligen schok gekregen, dat zy armen en benen gebroken had, zodat zy niet wederom konde opstaen.

Het onherstelbare van dezen val wordt nader beschreven, door het volgende zinbeeld: *zy is verlaten, op haer lant, daer is niemand, die haer oprichte.* — Gedurende haren voorspoed, had deze jongvrouw vele aenhangers en minnaers gehad, maer nu lag zy, als eene verachts, hulpeloos, op den grond, en 'er was niemand, die haer de hand bood, om haer op te helpen.

Door

Door deze zinprenten teekent de ziender, in het Prophetisch vooruitgezicht, den val van het Rijk der X stammen, als werkelyk aanwezig, om dat deze uitkomst het zeker gevolg van Israëls hardnekkige boosheid wezen zou, en omdat men, ten dien tijde, de treurige voortteekens van den aennaderenden ondergang reeds duidelyk zien konde.

Zodra JEROBEAM II. gestorven was, begonnen aenstonds de onderlinge verdeeldheden, en binnenlandsche beroerten. Daerdoor kreeg de jongvrouw van Israël slag op slag, tot dat zy, onder de regeering van den laetsten Koning HOSEA, den geest gav.

Deze zaak wordt vervolgens, onder eigenlyke bewoordingen, voorgesteld, vs. 3.

3. Want soo seyt de Heere HEERE, de alleroogste Richter, die niet liegen kan. Het getal der Israëlitén zal aenmerkelyk versmelten. De stad, die uytgaet [*met*] duyfsent, sal hondert overhouden: ende die uytgaet [*met*] hondert, sal tiene overhouden, in den huysé Israëls.

Hier wordt een bepaeld getal gesteld, voor een onbepaeld getal, gelijk zeer gebruikelyk is, om de grote verdunning der Israëlitén aen te duiden. — Het geeft te kennen, dat de Israëlitén, in bloedige oorlogen, zware nederlagen krijgen zouden, zodanig zelfs, dat nauwlyks het tiende gedeelte van de uitgetrokkene heirmacht zou overblijven. Daerdoor zou het land dermaten, van weerbare manschap, ontbloot worden, dat de steden nauwlyks zouden in staat zijn, om het tiende gedeelte van de anders gewone manschap, tot den krijgssdienst, te leveren. Eene Stad, welke anders 1000 man gav, zou 'er nauwlyks 100, en welke anders 100 gav, nauwlyks 10 kunnen opleveren.

Deze bedreiging is reeds vervuld, in de binnenlandsche beroerten, en burgerlyke oorlogen, welke aenstonds, op den dood van JEROBEAM II, gevolgd zijn, waardoor de krijgsmacht van Israël aenmerkelyk gesmolten is, en volkomen uitgeoeffend, in de oorlogen, welke

den gehelen ondergang van het Rijk der X stammen onmiddelyk zijn voorgegaen.

II. Deze bedreiging wordt, in de byzonderheden, nader uitgebreid, vs. 4-37. *Wy vinden 'er in*

N. *Eene ernstige bestraffing, omtrent de hardnekkige boosheid der Israëlitén, in weerwil van alle de middelen, welke de HEER aenwendde, om hen te behouden, vs. 4-13.*

J. *Eene meer uitvoerige bedreiging van Gods geduchte oordeelen, vs. 14-27.*

N. *In de bestraffing, vs. 4-13.*

A. *Worden de middelen opgegeven, welke de HEERE had aengewend en nog aenwendde, om de Israëlitén, tot bekeering, op te wekken vs. 4-9.*

A. *De middelen, welke HEER daertoe, reeds te voren, had aengewend, worden opgegeven, vs. 4, 5.*

4. Van tijden herwaerds heeft de HEER het volk van Israël, tot den goeden weg, laten opwekken. Want soo feyde de HEERE, *Hever zo heeft de HEER, in vorige tijden, gezegd, tot den huyse Israëls: Soecket my, ende levet.*

Onzes erachtens wordt hier gezien, op vorige tijden. Dit blijkt uit vs. 5, alwaer gesproken wordt, van het overgaen, *naer Berseba*, om aldaer afgodery te plegen. Maer Berseba behoorde tot het Koninkrijk van Juda, alwaer de Godvruchtige *uzzia* regeerde, en het is hoogst onwaerschijnlijk, dat deze Vorst de afgodery, te Berseba, zou geduld hebben. — Er wordt derhalven gezien, op eenen vroegeren tijd, wanneer men, niet alleen te Bethel en te Gilgal, maer ook te Berseba, afgodery pleegde.

In de vroegere dagen, had de HEER de Israëlitén reeds opgewekt, om hem te zoeken, en alleen te dienen, onder belovte, dat zy alsdan *leven* zouden en voorspoedig zijn. —

Toen

Toen ter tijd had de HEER hen reeds afgemaend, van de afgodery, zeggende.

5. Maer en foecket (a) Beth-El niet, noch en komet niet te Gilgal, noch en gaet niet over [nae] Berseba: want Gilgal sal voorseker gevanckelijck worden wechgevoert, ende Beth-El sal worden tot niet.

Bethel, eene Stad van het Rijk der X stammen, was, door JEROBEAM I, tot eenen zetel van den kalverdienst gemaakt. Aldaer was een kalvertempel, en een paleis, in het welk de Koning zijn verblijf hield, wanneer hy, op zekere tijden, te Bethel was, om de kalveren te vereeren. — *Gilgal* was oudtijds de zetel van den Tabernakel geweest, maer al vroeg met afgodery besmet, Richt. III: 19. Thans was het, als het ware, de stapelplaats van de grouwzaamste afgoderyen, verg. Hof. IX: 15. — *Berseba* was eene Stad, behorende tot het Koninkrijk van Juda. Hier wordt, gelijk wy reeds hebben aangemerkt, op vorige tijden gezien, wanneer zommige Koningen van Juda, ook te Berseba, de afgodery toelieten, waardoor de bygelovige Israëlitzen werden uitgelokt, om zich derwaerds te begeven, en afgodery te plegen.

Tegen deze plaetzen, en de gemeenschap van hare ongerechtigheid, had de HEER de Israëlitzen, van ouds af, door zijne Propheten, ernstig laten waarschouwen, zeggende: *Zoekt Bethel niet, noch komt niet te Gilgal, en gaet niet over, naer Berseba.* — Het geeft, met één woord, te kennen, dat de HEER de Israëlitzen, van de afgodery, alderernstigst had laten afmanen.

Om deze waarschouwing des te sterker aen te dringen, had de HEER 'er bygevoegd, dat de gemelde plaetzen zouden te niet gedaen worden: *Want Gilgal zal voorzeker gevangelyk worden wechgevoerd, en Bethel zal worden tot niet.*

De inwoners van Gilgal zouden gevangelyk worden wechgevoerd, door eenen vyand, die het gansche land stond onder te brengen. — *Bethel zou worden tot niet.* Indien men

(a)*Amos 4: 4.

deze spreekwijs opvat, voor eene bedreiging van eenen gehelen ondergang, dan doet 'er zich eenige bedenkelijkheid op, omtrent de vervulling, naerdien men, uit 2 Kon. XVII: 28 en 2 Kon. XXIII: 15-18, schijnt te mogen besluiten, dat Bethel, by de sloping van het Rijk der X stammen, is staende gebleven. Maer dan moet men de bedreiging voorwaardelyk opvatten, en ondersteunen, dat de inwoners van Bethel eindelyk tot inkeer gekomen zijn, en daerdoor de verdelging van hunne Stad hebben afgewend. Althans, toen Koning JOSIA Gods bedreiging, tegen het altaer te Bethel, vervuld had, volgens 1 Kon. XIII: 1, was het huis van Israël beschaemd geworden, wegens Bethel, hunlieder vertrouwen, Jer. XLVIII: 13, en zodanig eene schame te was recht geschikt, om eene verlossing van den kalverdienst te weeg te brengen.

Dan men zou de spreekwijs, *Bethel zal worden tot niet*, kunnen bepalen, tot de vernietiging van den afgodsdienst, en de herstelling van den zuiveren Godsdienst, wanneer dit gezegde nauwkeurig zal vervuld zijn, toen de godvruchtige Koning JOSIA den kalverdienst heeft uitgeroeid, 2 Kon. XXIII: 15-18.

Er wordt gene bedreiging by gevoegd, tegen BERSABA, om dat die plaats, gelijk wy gezegd hebben, tot het Koninkrijk van Juda behoorde, en deze Godspraak is ingericht, tegen het Rijk X stammen.

B. Vs 6-9, volgen de middelen, welke de HEER, in den tijd van AMOS, nog werkelyk aanwendde, om de Israëlitén, tot bekeering, op te wekken.

6. Noch op den huidigen dag, o Israëlitén, laet de langmoedige God ulieden tot bekeering aanmanen. Soeket, dat is de geduurige opwekking van my en andere Propheten, den HEERE, keert weder, tot zijnen dienst, ende levet, langs dien weg, voorspoedig, onder het genot der Godlyke gunst: op dat hy, die te rein van oogen is, dan dat Hy het kwaad zoude kunnen aenschouwen, niet, in de hitte van zijne gramschap, door en
bre-

ke [*in*] den huysc Josephs, of het Rijk der X stammen, welks scepter is in de Stam van Ephraim, als een vyer, dat verteere, so dat 'er niemant en zy die 't blussche, in Beth-El, den zetel van den grouwzamen kalverdienst.

Een vuur wordt gezegd door te breken, wanneer de smeulende vlam losbarst, en, met eene onwederstaenbare woede, de overhand neemt. — Het Godlyk wraekvuur lag reeds te smeulen, in den huysc JOSEPHS, gelijk men, aenstonds na den dood van JEROBEAM II, gezien heeft, in de burgerlyke oorlogen, en binnenlandscbe beroerten; en, indien de Israëlitcn niet eindelyk tot den HEER wederkeerden, zou het vuur der Godlyke oordeelen, op eene vreesfelyke wijs, ontbranden, en alles verteeren.

In het byzonder richt de Propheet vs. 7-9. zijne waerskouwung, tegen de onrechtvaardige Richters in Israël, van welke hy 'er denkelyk zommige zag, onder zijne Toehorers.

7. Die 't recht in alssen verkeerem, ende de gerechtigheyt ter aerden doen liggen.

Naer het oordeel van eenen uitmuntenden Taelkenner, moet men vs. 7 vertalen, als eene rechtstreekscbe aanspraak, op deze wijs: O gy, die het recht in alssem verkeert, en de gerechtigheid ter aerde doet liggen, en aanvullen, met de onmiddelyke voorgaende vermaning vs. 6. zoekt den HEER. Het is dan, als of de Propheet, tot zijne Toehorers, zeide: „ zoekt den HEER, langs den weg van boetvaardigheid, alle „ gy Israëlitcn, opdat ons Koningrijk niet geheel verdelgd „ worde; byzonder wil ik deze vermaning gedaen hebben, „ aen u, gy onrechtvaardige Richters, die voorgangers van „ het volk behoort te wezen.”

Deze Richters waren zulke snode booswichten, dat zy het recht in alssem verkeerden. — Het is zeer moeilyk te bepalen, welk een kruid of plantgewas, door het grondwoord, worde aangeduid. Onze Overzetters nemen het voor alssem. Anderen zijn van oordeel, dat de zert van de zinprent ons wijze, naer een vergiftig kruid, dollc kervcl of iets dergelyks, omdat de alssem, schoon zeer bitter,

evenwel heilzaam is. Voor het naest schijnt 'er een byzonder soort van alssem bedoeld te worden, in het Oosten groeiende, welke niet alleen meer dan gemeen bitter is, maer ook tevens zeer walgende. — Een onderdrukte zoekt, by het Gericht, hulp, bescherming en vertroosting; maer door de onrechtvaardige handelingen der Richteren in Israël, werd het den onderdrukten zo bitter gemaekt, dat zy liever mishandelingen ondergaen wilden, dan klachtig te vallen by het gericht. Dit zegt de uitdrukking: *het recht in alssem te verkeeren*.

De gerechtigheid behoort, in alle rechtbanken, onwrikbaer vast te staen, en, op de hoogste plaets te zitten. Maer deze ontaerte Richters hadden de rechtvaardigheid van den throon gestoten, en tegen den grond vertrappt, zodat 'er, voor den onderdrukten, geen recht of bescherming te vinden ware. — In dezen zin, *deden zy de gerechtigheid ter aerde liggen*.

Het was derhalven hoog tijd, zou het smeulend vuur van de Godlyke gramschap niet, op eene vreesfelyke wijs, ontbranden, en alles verteeren, dat de Israëlitén, en byzonder de grouwzame Richters, den HEER zochten, die vs. 8, 9, als den hogen Bestuurer van het gansch Geheelal, beschreven wordt.

8. Die het (b) Sevengesternte ende den Orion maeckt, ende de dootschaduwe in den morgenstont verandert, ende den dagh als de nacht verduystert: die de (c) wateren der zee roept, ende gietse uyt op den aerdbodem, HEERE is sijn naem.

Over het *zevengestarnte* en *den Orion*, zijn veelerlei gisfingen. Dan 'er schijnen juist geen twee byzondere starren beoogd te worden. De oorspronkelijke woorden zijn van dien aert, dat zy niet alleen, op het *zevengestarnte* en *den Orion*, maer ook op andere gestarntens van dezelve soort, passen. Het woord door *Orion* vertaald, schijnt een gestarnte te beteekenen, het welk, door deszelvs invloed, de lucht

en-

onstuimig en koud, en het aardrijk onvruchtbaar maakt. Het ander, door *zevengestarnte* overgezet, schijnt een gestarnte te beteekenen, het welk aengenaem weder veroorzaakt, en het aardrijk vruchtbaar maakt. Nu kan het laatste, niet alleen van het *zevengestarnte*, maar ook van alle zomergestartens, en het eerste, niet alleen van den Orion, maar ook van alle wintergestartens gezegd worden. Het is daerom eene gissing, welke zeer veel opmerking verdient, dat de Propheet, by eenen verkorten spreektrant, alle gestarntens bedoele, welke zich beide, des zomers en des winters, vertonen.

De HEER maakt dan het *zevengestarnte* en den Orion, voor zo ver Hy het gansche heir der hemelen bestuurt, en de jaer-tiisfoenen geregeld doet verwisselen. — Hy kon derhalven ook den zomer van Israëls voorspoed, in eenen barren winter van versterfing en ondergang, veranderen.

Het is de HEER, die de *doodschaduw*, in den *morgenstond* verandert, en den dag, als den nacht, verduistert. — De *doodschaduw* is eene stikdonkere duisternis, welke allerakeligst is. Deze verandert de HEER in den *morgenstond*, zo menigmaal Hy den blijden dageraad voortbrengt. De gewone afwisseling van dag en nacht is een werk van den Almachtigen. — De HEER verduistert ook den dag, als den nacht; het geeft niet alleen te kennen, dat Hy het, ten gezetten tijde, nacht maakt, maar ook zomtijds, midden op den dag, de zon doet verduisteren. De Propheet wil zijnen verhardten toehorenen eenen ontzachverwekkenden indruk geven van Gods Majesteit en Almacht, naedien het voor Hem even zo gemakkelek was, hun Koningrijk te verdelgen, als om den dag, gelijk den nacht, te verduisteren.

Ten vertoge, dat de HEER machtig zy, om een land onmiddelyk, en op eene geduchte wijs, te vernielen, voegt 'er AMOS by: *die de wateren der zee roept, en giet dezelve uit, op den aerdbodem*. Dit ziet op watervloeden, en overstromingen, vergel. Ps. CVII: 34. Job XXII: 16. Denkelek heeft de Propheet het oog, op de overstromingen en verwoestingen, welke de aardbeving, Kap. I: 1. vermeld, had te weeg gebracht. Dan hier over nader, by Kap. VIII:

9. Die sich verquickt [*door*] verwoestinge over eenen stercken: so dat de verwoestinge komt over eene vestinge.

De Taelkenmers hebben opgemerkt, dat het woord, het welk de Onzen geven door *verkwikken*, eigenlyk beteekene, *iets zeer schielyk en onverwacht doen voortkomen*, zodat de zin zy: „ De HEER doet, *zeer schielyk en onverwacht, de verwoesting* „ *komen, over eenen stercken*, die in vermogen en aanzien is „ *toegenomen*, op zich zelven vertrouwt, zich, boven an- „ *deren verheft*, en de ellendigen onderdrukt, zodat hy, „ *in ieder oogenblik, diep vernederd worde*. *Zelvs komt de* „ *verwoesting*, door Gods bestel, *zeer onverwacht, over eene* „ *vesting, en wel gesterkte steden*, zodat de machtigste „ *steden, binnen korten, in puinhopen veranderd zijn.*”

B. *Dan hoe veel de HEER voorheen, aen het hardnekkig Israël, gedaen had, en nog deed, het was alles vruchteloos, het bederv der zeden was en bleev onverbeterlyk, vs.*

10-13.

A. *In het gemeen was het zedenbederv zo groot, dat men de bestroffingen niet meer dulden wilde, vs. 10.*

10. Sy haten in de poorte, op de openbare plaetsen, alwaer het gericht gehouden wordt, den genen die bestraft. Wanneer 'er zich een Propheet, op openbare gerichtsplaetsen, vertoont, om de heerschende grouwelen te bestraffen, is hy het voorwerp van den algemenen haet der verharde Israëlitén, ende zy hebben eenen grouwel van dien die oprechtelick spreekt, en vrymoedig betuigt, dat zy wegen bewandelen, welke ten verderve leiden.

B. *Meer byzonder wordt het grouwzaam wangedrag der Israëlitén, byzonder der Overheden, vs. 11-13. beschreven.*

11. Daerom, om dat gy, onrechtvaerdige Richters en onwaerdige Overheden des volks, in plaets van de onschuld te beschermen, den armen vertredet, en, op de al-

allerschandelykste wijs mishandelt; ende een last koorns van hem nemet; so hebbet gy, van uwe schatten, door onrecht en geweld verzameld, van het bloedgeld, [wel] prachtige huysen gebouwt van (d) gehouwenen steen, maer gy en sult daer in niet woonen: gy hebbet gewenschte wijngaerden geplant, maer gy en sult derselver wijn niet drincken.

De Richters namen eenen last koorns van den armen. — Een last koorns is zo veel graen, als een mensch, op zijnen rug, dragen kan. Dit namen zy, door geweld en onrecht, van den armen. Men denke aan zulken armen, die, van de geringe inkomsten van een klein stukjen lands, ter nauwernood, met zijn huisgezin bestaan kan, en daerom onmachtig is, om, door het opbrengen van zware schattingen, de hebzucht der inhilige groten te voldoen. Evenwel dwong men de zulken nog, om van hun gering inkomen, eene zekere hoeveelheid, in plaats van geld, op te brengen.

12. Want ick weet, dat uwe grouwzame overtredingen menigvuldigh, ende uwe sonden machtigh vele zijn, en hoe veel te meer weet Hy het dan, voor welken niets verborgen is. Het gedrag der Overheden, in het behandelen der rechtszaken, is hemeltergend: want fy benauewen den rechtveerdigen, die hunne handen niet vult met geschenken, zy nemen het soengelt en geschenken gretig aen, ende verstooten de nootdruftige in der poorte, dat is, op de plaats, alwaer het Gericht gehouden wordt.

13. Daerom sal de verstandige, die des HEEREN wegen oplettend en eerbiedig beschouwt, te dier tijt, wanneer God alle die grouwelen bezoeken zal, swijgen en verstommen: want het sal een boose tijt zijn. De dag des gerichts zal zo verschrikkelyk, en de rampen zullen zo algemeen zijn, dat de verstandige en de kloekmoedige, die anderszins niet ligt vervaerd is, maer anderen dikwerv huip en troost aenbrengt, zal verstommen, en, ten einde raed, niet weten, wat hy beginnen moet.

(d) Zeph. 1: 13.

II. Het tweede deel van deze Prophetische redevoering behelst eene meer onderscheidene beschrijving van het oordeel, waarmede de godloze Israëlieten zouden gestraft worden, vs. 14-27.

N. Na eene herhaalde opwekking tot bekeering, wordt het Godlyk oordeel aangekondigd, vs. 14-17.

A. De opwekking tot bekeering, vinden wy vs. 14, 15.

14. Bekeert u tot God, en doet afstand van uwe boosheden. Soecket het goede, ende jaegt niet langer het boose na, op dat gy levet en gezegend wordt, ende alfoo sal de HEERE, de Godt der heyrscharen, die alle schepselen onder zijn bewind heeft, met ulieden zijn, om u te begunstigen en te beveiligen, gelijk als gy nu segget, en u dwaesfelyk inbeeldt, dat gy gelukkig wezen zult.

15. (e) Hatet het boose, ende hebbet lief het goede, ende bestellet, gy Overheden des volks, het recht in der poorte; draegt zorg, dat, in uwe rechtbanken, de gerechtigheid, welke nu vertrappt ligt, opgericht en hersteld worde; misschien sal de HEERE, de Godt der heyrscharen, Josephs overblijffel genadigh zijn, hunne zonden vergeven, en de bedreigde oordeelen afwenden.

Het woordje *misschien* vertalen sommigen, door *zekerlyk*. Al blijft men by de beteekenis van *misschien*, dan steit het nog geen onzekerheid in God, maer alleen in den Propheet, die zo spreken moest, voor zo ver de HEER hem zijnen raed niet stellig geopenbaerd had. Dan, vermits de Propheet de belovte van de Godlyke gunst, in geval de Israëlieten zich bekeerden, stellig heeft opgegeven, komt het best overeen, met het verband van zaken, dat men de beteekenis van *voorzeker* kiese, boven die van *misschien*.

(e) Ps. 34: 15. ende 97: 10. Rom. 12: 9.

B. Hierop volgt eene bedreiging van vreesfeltyke oordeelen, in geval van aenhoudende verharding, vs. 16, 17.

16. Daerom, vermits het schijnt, dat gylieden ten eenemael onverbeterlyk zjzt, soo feyt de HEERE, de eenige en ware God, die de Godt der heyrfcharen is, de hoge bestuurer van alle geschapene wezens, de Heere, de Richter der ganfche aerde, die recht doet, Op alle ftraten fal rouwklage zjzn, ende in alle wijcken fullenfe seggen, Och! och! ende fullen den ackerman roepen tot treuren, ende rouwklage fal zjzn by de gene die verftant van kermen hebben.

17. Ja in alle wijngaerden fal rouwklage zjzn: want ick fal door 't midden van u doorgaen, feyt de HEERE.

Hier wordt geen bepaeld oordeel vermeld, maer flechts een algemene rouw, in welken het ganfche land zou gedompeld worden, vergel. Kap. VIII: 10. Het is den Propheeten meermalen gewoon, dat zy, het oog hebbende op aenaderende oordeelen, door de levendige befchouwing daervan, zodanig worden wechgevoerd, dat zy niet zo zeer het oordeel zelve, als wel de omftandigheden en gevolgen befchrijven. Zulk een voorftel was zeer aendoenlyk, voor hunne toehorers.

De Propheet fpreekt van eene *rouwklage*, welke algemeen zou zjzn, en vernomen worden, niet alleen *in alle ftraten en wijken* der fteden, maer zy zou zelve doordringen tot de *wijngaerden*, welke anders plaetsen van vermaak en vrolykheid waren, vs. 7. — Het woord, *rouwklage* vertaald, wordt byzonder gebruikt van eene rouwklage, welke plaets heeft by fmertelyke fterfgevallen of algemeene rampen; van eene allerzwaerfte rouwklage. Zulk een rouwklage zou overal zjzn, by allerlei ftanden van menfchen, *op alle ftraten en in alle wijken*. De rouw zou de fteden vervullen, zodat de *ftraten*, eigenlyk de brede ftraten, daer de rijken en aanzienlyken wonen, vol jammergeklag wezen zouden; even

eens zou het gelegen zijn met de *wijken*, de mindere straten en achterhoeken, vergel. Jer. IX: 21. De rouw zou algemeen zijn, by groten en kleinen, in de paleizen en in de hutten. De rouw zou zich vertonen, in een openbaer jammergeschrei; *zy zouden zeggen, och, och, schreeuwen en kermen.*

Op het land zou het even eens gesteld zijn, als in de steden. — *Zy zullen den akkerman roepen tot treuren.* De opgezetenen van het land zouden, met de stedelingen, klagen en kermen. — *Rouwklage zal zijn by hen, aie verstand van kermen hebben.* Men denke aan de zulken, die de kunst verstonden, en 'er op geleerd waren, om klaegliederen, ter eere van de afgestorvenen, op te zingen. De rouwklage nu zou zo groot en algemeen zijn, dat zelfs de rouwklagers en huilfers, die zich anders om loon verhuurden, nu in eigen persoon, stof zouden hebben, om in waarheid te kermen, gelijk zy anders de droevheid nabootsten. — Ook zou de rouwklage gehoord worden in de *wijngaerden*, alwaer men anders gewoon was vrolyke gezangen te horen.

De Propheet bepaelt niet, hoedanig een oordeel deze algemene rouwklachte zou veroorzaken. Dit was ook niet nodig, om dat hy, in de vorige Leerreden, allerlei oordeelen vermeld had, welke den Israëlitén, in vorige dagen, waren overgekomen, en 'er bygevoegd, dat de HEER nu ook alzo zoude doen, en Israël, op zoortgelyke wijzen, vernederen. De HEER zou de onverbeterlyke Israëlitén straffen, met oorlog, pestilentie, hongersnood, en wat dergelyke oordeelen meer zijn.

Deze vreesfelyke oordeelen worden in het algemeen beschreven, wanneer er wordt bygevoegd, vs. 17^b: *want Ik zal door het midden van u doorgaen, zegt de HEER.* — De meest geduchte gerichtshandelingen van den Allerhoogsten worden meermalen met dezen spreektrant beschreven, en byzonder die, waerdoor Egypten wel eer vervuld werd, met een groot geschrei, Exod XII: 12, 30. De HEER zelfs zou Israël in eenen vyand verkeeren, tegen hen strijden, en het land, als het ware, met zijne allesvernietelende oordeelen, doorlopen.

2. Deze bedreiging wordt nader bevestigd, vs. 18-27. *Er waren, onder de toehorers van AMOS, spotters, en zorglozen.*

A. Tegen de eerste soort handelt de Propheet, vs. 18-20, en brengt hun onder het oog, dat de dag van het gericht, voor hun, allerverschrikkelijktst wezen zoude.

18. (f) Wee dien spotten, die des HEEREN gerichtsdagh begeeren, en als het ware, al spottende, inroepen, mijne waerschouwing uitjouwen, en de Godlyke wraek uittarten! waer toe doch sal ulieden de dagh van des HEEREN oordeelen zijn? wat kunt gy anders verwachten, dan eenen gewisfen ondergang, en een zeker verderv? Het zal een allervreesfelykste dag zijn, hy sal enkel (g) duyfternisse wesen, van schrik, ellende, en wanhoop, ende 'er zal geen licht zijn van hoop en bemoediging.

19. Als wanneer yemant vlode voor 't aengesichte eens leeuws, ende hem ontmoette een beyr: of dat hy quame in een huys, ende leende met sijner hant aen de wandt, ende hem beet eene slange.

De Propheet teekent hier het onheil van eenen weerlozen reiziger, die nauwlyks het eene gevaer ontkomen is, of hy wordt, door het andere, overvallen, tot dat hy eindelijk ellendig omkomt. Eerst ontmoet hem een *leeuw*, die hem eenen gewisfen dood dreigt. Dan hy weet dit gevaer te ontwijken. Hy is nog bezig, met vluchten voor den leeuw, wanneer hem een hongerige *beer* te gemoet komt. Ook dit schrikdier weet hy te ontkomen, en zich ergens in een *huis* te bergen. Geheel vermoeid en afgemat, *leent hy, met zijne hand, aen den wand*; maer, offchoon hy twee grote gevaren ontkomen is, treft hem nu een dodelyk ver-

(f) Jes. 5: 19. (g) Jer. 30: 7. Joël: 2: 2. Zeph. 1: 15.

derv, en een slang, die, in eene scheur van den wand, zit, geeft hem eene dodelyke beet.

Op soortgelyk eene wijs, zou het ook gaen, met Israël, ten dage van des HEEREN gerichtshandelingen. Het eene oordeel zou na het andere komen, over het Rijk der X stammen, en schoon dat hardnekkig volk, in het een en ander oordeel, van den volslagen ondergang zou bevrijd blijven, eindelyk evenwel zouden zy geheel verdelgd worden. — Wil men, meer byzonder, de drierlei zinsprent van den *leeuw*, den *beer*, en den *slang*, op drie onderscheidene oordeelen van het Rijk der X stammen, toepassen, dan kan men denken, aen de drie oorlogen, met de drie Asyrische Koningen, PUL, TIGLATH-PILEZER, en SALMANASSER. — By het eerste en tweede gevaer, by den aanval van den leeuw en beer, PUL en TIGLATH PILEZER, zijn de Israëlitén ter nauwernood ontkomen; maer het derde oordeel, het welk eigenaertig kan vergeleken worden, by het onvoorziens byten van eene slang, gingen zy geheel te gronde. Dat oordeel, het welke SALMANASSER heeft uitgeoeffend, trof hen, wanneer zy het allerminst verwachtten, wanneer zy zich gerust stelden, in hun eigen huis, en dachten, op hun verhael te zullen komen, van de slagen, welke TIGLATH-PILEZER hun had toegebracht.

20. Sal dan niet des HEEREN gerichtsdagh, gelijk ik gezegd heb vs. 18, de duyfternisse van ellende, schrik, en wanhoop, zelve zijn? ende 'er zal geen licht van uitkomst en vertroosting wezen, ende zal het niet eene volslagene donckerheyt zijn, so dat 'er geen glantz aen en zy?

B. *Vs. 21-27. verzet zich de Propheet, tegen de zorgelozen, onder zijne toehorers, die zich verlieten, op uitwendige Godsdienstverrichtingen.*

A. *Eerst vertoont de HEER, hier sprekende ingevoerd, het nietige van zulke Godsdienstverrichtingen, vs. 21-25*

B. *Daerna verklaert Hy, dat het hardnekkig volk zich zelfs, in den ondergang, storten zou, vs. 26, 27.*

22. Ick, die het gansche hart in mijnen dienst vorder, hate, ick versmade uwe feesten, welke gy, onder het plegen der snoodste afgoderyen, nog blijft waarnemen. Ik heb 'er eenen afkeer van, en beschouw dezelve met verachting; (*h*) ende ick en magh uwe verbodts [*dagen*] niet riecken, zy zijn my tot eenen walg.

22 Want of gy my schoon brand-offeren uitwendig offeret, mitfgaders uwe spijs-offeren, terwijl inmiddels uwe harten, aen den kalverdienst, verlaeyd zijn, ick en hebb'er [*doch*] geen welgevallen aen, maer zy zijn my tot eenen walg, ende het danck-offer van uwe vette [*beesten*] en magh ick niet aensien, met oogen van gunst en goedkeuring.

23. Doet het getier uwer liederen van my wech: oock en magh ick uwer luyten spel niet hooren.

In den Tempeldienst te Jerusaleem, werd de HEER dagelijks vereerd, met zang en spel. Dit had men, in den kalverdienst, te Bethel en te Dan, mede ingevoerd. — Maer dit was den HEER tot eenen grouwel. Hy spreekt daerom, van het *getier hunner liederen*, om aen te tonen, dat hun gezang Hem even zo walgelyk was, als een woest getier van razende menschen.

24. Maer laet het oordeel sich daer henen wentelen als de wateren: ende de gerechticheyt als eene stercke beke.

(*h*) Jcf. 1: 11. Jer. 6: 20.

De teekening is ontleend, van iets, het welk men meer-malen ziet, in bergachtige landstrekken, dat namelyk de sneeuw, in het voorjaer smeltende, met zulk eene kracht van de gebergten stroomt, dat daardoor gehele beken geformeerd worden, welke alles overstromen. — Het geeft te kennen, dat een gehele vloed van vreesfelyke oordeelen het Joodsche land overstromen zoude, zodat 'er gene verberging of schuilplaats zou te vinden zijn.

25 (i) Hebbet gy my veertigh jaer in de woestijne slacht offeren ende spijs-offer toegebracht, o huys Israëls?

De tijdgenoten van AMOS hadden 'er zekerlyk geen schuld aen, dat hunne vroege voorvaders den Offerdienst, in de woestijne, veronachtzaemd hadden. Ook heeft noch MOSE, noch iemand der volgende Propheten, de oude Israëlit en van zulk een plichtverzuim, beschuldigd.

De HEER ondersteelt hier, als bekend, dat Hy, gedurende de veertigjarige omzerving van Israël, door de woestijne, had toegelaten, dat de gewone offerdienst, van slachtofferen en spijsofferen, wierd opgeschort; deels om dat men, in de woestijne, genen genoegzamen voorraad van vee konde onderhouden, noch koorn telen, voor de spijs-offeren, deels om dat de plechtigheden voornamelyk geschikt waren, om eerst in Kanaan onderhouden te worden. In zommige gevallen evenwel van byzondere aangelegenheid, werd 'er geofferd, verg. Exod. XXIV: 4-8. Lev. VIII: 14. IX: 8. Num. VII: 11.

Hier uit hadden de Israëlit en moesten leren, hoe dwaes het was zich in te beelden, dat de HEER behagen zou scheppen, in uitwendige offeranden, als zodanige op zich zelve aangemerkt, of in eenige lichamelijke Godsdienst oefeningen. Het tegendeel bewees des HEEREN toegevendheid, in dezen opzichte, gedurende Israëls veertigjarige omzerving, allerduidelykst. Zy moesten daerom niet denken, dat God, met uitwendige offeranden, was ingenomen.

Maer

Maer evenwel zy moeten daeruit, aen den anderen kant, niet afleiden, dat zy, om hunne offeranden op zich zelve, zouden gestraft worden. De heer verklaert daerom, dat Hy hen verdelen zou, om het bygeloov en de afgodery, waeraen zy, onder alle uiterlyke vertoningen van godsdienstigheid, schuldig stonden. Dit vinden wy, vs. 26, 27.

Hun dulle drijft, tot de grouwzaamste afgoderyen, wordt vs. 26. beschreven, en daerom hun ondergang bedreigd, vs. 26.

26. Ja gy droeget de tente van uwen Melech, ende den Kiun, uwe beelden: de sterre uwes godis, dien gy uvelven haddet gemaect.

Gemeenlyk vat men vs. 26. op, als een verwijt aen Israël, over de afgodery, welke hunne Voorvaders, gedurende de 40 jarige omzwerving door de woestijne, gepleegd hebben. Maer hoe zou zulk een verwijt tepas komen, aen de tijdgenoten van AMOS, die gene schuld hadden, aen het wangedrag van hunne voorzaten? — Het is waer STEPHANUS vermeldt het wangedrag, hier beschreven, onmiddelyk na het misdriev, omtrent het gouden kalv, Hand. VII: 41-43; maer men houde in het oog, dat STEPHANUS meer de zaak zelve gadesla, dan de tijdorde. Hy is bezig te bewijzen, dat Israël altoos een hardnekkig volk zy, en dat alle tijden daarvan duidelyke blijken hebben opgeleverd. Hy beroept zich daerom eerstelyk op hunne afgodery, met het gouden kalv; maer, om te tonen, dat zy het, in volgende tijden, niet beter gemaekt hebben, beroept hy zich op de Propheten, en byzonder op deze plaets van AMOS. — Het verband, met het volgende vs. 27. leert ook, dat hier niet gesproken worde, van het wangedrag der aloude Israëlitén, in de woestijne. Daer bedreigt de Propheet zijne tijdgenoten, met de evangelyke wechvoering naer Asyrien, als eene straf van hun eigen wangedrag; gevolgelyk heeft hy vs. 26. het oog op de grouwelen, aen welke zy zelve schuldig stonden. — Voeg 'er eindelyk nog by, dat de Israëlitén, in AMOS dagen, juist aen die soort van afgodery, schul-

dig stonden , als hier vs. 26. beschreven wordt , verg. 2 Kon. XVII: 16, 17.

Wanneer men het voorzetsel, het welk de Onzen door *ja* vertalen , overzet door *om dat* , gelijk het zo dikwijls genomen wordt , verg. Gen. XVIII: 13. Pf. LX: 12. Jes. XXXIX: 1; dan hangt vs. 26. uitnemend wel te samen , met het volgende vs. 27 , *om dat gy draegt de tente van uwen Moloch enz. daerom zal Ik ulieden gevangelyk wech voeren* , enz.

De Israëlitén dragen de tenten van hunnen Moloch, en den *Kyun*, hunne beelden. — *Moloch* is de Zon. Het dragen van zijne *tente* kan eene korte beschrijving zijn van den ganschén Molochdienst. Denkelyk was de *tente* of tabernakel van Moloch, een zekere kas, of overdekte tentwagen, in welke de afgodendienaers gewoon waren, de beelden van hunne gewaende Godheden, op plechtige feestdagen, rond te dragen. — Maer wat bedoelt de *HEER*, wanneer Hy zegt, *den Kyun uwe beelden*. Een zeer beroemd Taelkenner is van oordeel, dat het woord *Kyun* den prachtigen toefstel der beelden beteekene. Men was namelyk gewoon, de gouden, zilveren, stenen, of houten beelden, op plechtige feestdagen, met kostbare klederen op te schikken, dezelve, op een prachtig voertuig, rond te dragen en andere dingen, welke, tot den dienst der beelden, behoorden, in het openbaer te vertonen. — Dit voegt zeer wel by het vorige, wanneer de *HEER* zegt: *gy draegt de tenten van uwen Moloch, en al den toefstel van uwe afgods beelden*, daer pronkt gy mede, op plechtige Feestdagen.

Er wordt bygevoegd: *gy draegt de Starre uwes Gods, dien gy u zelven gemaekt hadt*. — In eenen verzamelenden zin, kan men, onder het woord *Starre*, allerlei gestarntens begripen, welke men in dien tijd, op eene Godsdienstige wijs, vereerde, verg. 2 Kon. XXIII. 5. Ook kan men het Hebreeuwfche woord, in het meervoud, overzetten, en vertalen, door de *starren*, dat is de *starrenbeelden van uwe Goden, die gy u zelven gemaekt hadt*. Deze droegen de Israëlitén, en vereerden dezelve, met bygelovige plechtigheden.

27. Daerom , om uwe razende drift tot de grouwzaemste afgoderyen , sal ick ulieden uit dit land verdrijven , en door middel der Asfyriers , gevanckelick wechvoeren , verre boven Damascus henen: seyt de HEERE, wiens naem is, Godt der heyrscharen, Bestuurer van het gansch Geheelal, en derhalven ook van de Zon en de Starren.

Damascus was de vermaerde hoofdstad van Syrien. Waerschiplyk hadden de Syriers, by hunnen vyandingen inval, onder de regeering van joas, velen der Israëlitén, naer Syrien, gevangelyk wechgevoerd. Maer, vermits het volk, door die vorige slagen van Gods straffende hand, niet gebeterd, maer tot nog erger vervallen was, zouden de overgeblevenen nog verder verbannen worden, *verre boven Damascus*, naer Asfyrien namelyk.

HET VI. KAPITTEL.

Deze vijfde redevoering is wederom ingericht, tegen het Rijk der X stammen, maer met insluiting van Juda.

Zy behelst eene scherpe bestraffing der aenzienelyken, onder de Koningrijken van Juda en Israël, die zich, trotsch op hunnen voorspoed, aen de zorgloosheid, overgaven, hunne medeburgen verdrukten, en, in allerlei overdaed, wellustig leefden.

- I. De Propheet geeft vooraf eene beschrijving van de uitnemende voorrechten dezer aenzienlyke lieden, vs. 1, 2.
- II. Daerom volgt eene ernstige bestraffing, over hun grouwzaam wangedrag, vs. 3-6.
- III. Eindelyk wordt de Prophecy besloten, met bedreiging van zeer zware straffen, vs. 7-14.

I. Wee den geruften, en den zorglozen Joden,
XVII. DEEL.

die te Zion wonen, ende den fekereren op den bergh van Samaria, die, in het Rijk der X stammen, voor geen gevaer vrezende, zich badende in allerlei wellusten, de voornaemste zijn van de (a) eerstelingen der volckeren, ende tot dewelcke die van den huyse Israëls komen.

De voornaemste van de eerstelingen der volken zijn de voornaemste en edelste, onder de aanzienlyke lieden, die, in onderscheiding van het gemeen, als *eerstelingen* worden aangemerkt. Tot deze kwamen *die van den huize Israëls*, om hunnen eerbied te bewijzen, maer voornamelyk als Richters, om hunne richtszaken te beslissen. — Dan men zou, door de volken, kunnen denken, aen de Natien der aerde, onder welke Juda en Jerusaleem, als zijnde des HEEREN eigendom, den voornaemsten rang hadden, verg. Exod. XIX: 3. Jer. II: 3. In zo ver maekte het volk van Israël de *eerstelingen der volken* uit.

2. Gaet over nae Calne, ende fiet toe; ende gaet van daer nae Hamath de groote [*stad*]: ende trecket af nae Gath der Philistijnen; ofte beter zijn als dese Koninckrijcken, ofte have lantpale grooter als uwe lantpale.

Calne was eene zeer oude Stad, gelegen in het land Sinear, welke het beginsel geweest was van NIMRODS Rijk, Gen. X: 10; zy heet Jes. X: *Calno*. Men heeft niets zekers, nopens de lotgevallen van Calne. Men wil, dat deze Stad der Babyloniers, door den eenen of anderen Koning van Asfyrien, was ingenomen, niet lang voor den tijd van AMOS, en dat zy, geduurende eenen tijd van 1300 jaren, in macht en rijkdom, gebloeid hebbende, eindelyk vernield zy, door de burgelyke oorlogen, welke eindigden, in den ondergang van SARDANAPALUS, door ARBACES, en PHUL BELOCH, den grootvader van SALMANASSER. — De Propheet wil, dat de Israëlitén zouden overgaen, naer Calne. Vermits die Stad, in het land Sinear, over den Euphraet, gelegen was, moest men derwzerds gaen, over de ge-

me!

(a) Exod. 19: 5. Jerem. 2: 3.

melde rivier. Zy moesten aldaer *toezien*, of die Stad, in bloei, welvaren, en sterkte, by hun land halen konde. *Calne* schijnt, in AMOS tijd, zeer vermaerd geweest te zijn, wegens eene uitnemende vruchtbaerheid en eenen ongemeenen bloeistaet.

De Propheet roemt derhalven de grote vruchtbaerheid, en ruime uitgestrektheid van het land Israël, om aen de Overheden de Godlyke weldaden onder het oog te brengen, met welke zy begunstigd waren, zodat zy de hoogste macht en waardigheid bekomen hadden, in de meest gezegende landstreek. Het was even daerom des te onverschoonbarer, dat zy hunne macht misbruikten, tot weelde, overdaed, geweld, en dwinglandy.

Van Caine, moesten de Israëten gaen, *naer Hamath, de grote Stad*, of, gelijk 'er eigenlyk staet, *Hamath Rabba*. — In eenen ruimeren zin, wordt Hamath genomen, voor een gewest van Syrien, in het welk men pleegt te onderscheiden, Mesopotamien, Soba, Damascus, en *Hamath*. Dit laatste heet anders Coëlesyrien, liggende langs den Antilibanon, waarvan THOR, in Davids tijd, Koning was, 2 Sam. VIII: 9. Maer hier moeten wy *Hamath*, in eenen engeren zin, opvatten, voor eene vermaerde Stad, omdat het met Calne wordt zamengevoegd. Deze Stad wordt nader beschreven, als *groot*, ter vertoning van hare uitgebreidheid, volkrijkheid en vermogen. — Ook derwaerds moesten zich de Israëlitien begeven, om te zien, of die Stad groter, rijker, en aenzienlyker was, dan Samaria en Jerusaleem.

Gath der Philistijnen was eene der vijf Vorstelyke Steden, welke de Philistijnen bezaten, langs de Middellandsche zee. Ook derwaerds moesten de Israëlitien *aftrekken*, om te zien, of die Stad *beter* was, *dan deze Koningrijken*, van Israël en Juda namelyk, en of de *landpale* van andere volken *groter* was *dan hunne*.

De Propheet wil met één woord zeggen, dat het land van Israël, noch in vruchtbaerheid van grond, noch in rijkdom en vermogen, minder ware, dan deze en andere beroemde landstreken der heidenen.

II. *Vs. 3-6. worden de aenzienlyken, in Israël en Juda, scherpelyk bestraft, over hun grouwzaam wangedrag. Dit geschiedt, by wijs van eene verwijtende aanspraak, vs. 3. in den tweeden, maar vs. 4-6. in den derden persoon.*

3. Gy die den (b) boofden dagh der Godlyke oordeelen, in uwe zorgloze verbeelding, (c) verre stellet: ende den stoel des gewelds naeby brengen.

De eerste uitspraak schijnt niet al te wel te stroken, met de tweede. — Dan een beroemd Taelkenner heeft opgemerkt, dat het Hebreeuwſche woord, het welk de Onzen vertalen, door *verre ſtellen*, ontleend zy van de vierſcharen, alwaer de Richters worden zamengeropen, om recht te doen. *Een dag des kwaeds* zal dan een dag zijn van zedelyk kwaed, waerin de Richters onrecht doen, en den onſchuldigen veroordeelen. De zin is derhalven: „o gy, die de vierſchar belegt, tot den dag des kwaeds, die, in de vierſchaer zamenkomt, om onrecht te doen, en den onnozelen te verdrukken.”

Dit komt eigenaertig overeen, met de volgende uitspraak: *gy die den ſtoel des gewelds naby brengt.* — De even-gemelde Taelkenner zet het over: *gy die de zitting des gewelds te zamenroept.* Eene zitting der gewelds is de plaats, alwaer onrechtvaardige Richters zamenkomen. Deze zitting riepen zy te zamen, en vergaderden vlijtig, om onrecht en geweld te plegen.

De onrechtvaardige Richters leevden lui, lekker, en vrolyk, volgens vs. 4, 5. Hier by kwam de overdaed en zorgloosheid vs. 6.

4. Die daer liggen op elpenbeenen bedſteden, of koſtbare tafelbeddekens, wanneer zy eten, ende weeldigh, lui en gemakkelyk zijn, wanneer zy, op hare koetſen of ledikanten, liggen te ſlapen. Zy leven lekker en overdadig, ende eten de beste lammeren van der kudde, ende de vetſte kalveren uyt het midden an den meſtſtal.

5. Die

(b) Amos 5: 18. (c) Ezech. 12: 27.

5. Die zich , terwijl zy aen de tafel aenliggen , de ooren laten strelen , door het geluid van stemmen en speeltuigen , naerdien zy op het dartel geklanck der (*d*) luyte quinckeleeren : [*ende*] bedencken haerseiven instrumenten der musijcke , gelijk David , maer tot een Godsdienstig einde , deed.

6. Die overdadig wijn uyt grote schalen (*e*) drincken , ende haer rykelyk salven met de voortrefflickste welriekende olie : maer en (*f*) bekommeren haer niet over de verbrekinge Jofèphs , voor zo ver zy zich de rampen , welke het Koningrijk der X stammen , reeds gedrukt hadden , en nog dreigden , in het geheel niet aantrekken , maer onder dat alles , vrolyk en wellustig henen leven , als of er geen kwaed meer te duchten ware.

III. Hierop volgt eene bedreiging van zeer zware straffen ,
vs. 7-14.

8. Het bedreigde oordeel zelve wordt beschreven , vs. 7-10.

9. De billykheid daarvan wordt vs. 12 , 13. aangewezen , en

10. Het werktuig , het welk de HEER tot eene roede gebruiken zoude , wordt vs. 14. uitdrukkelyk genoemd.

7. Daerom , tot eene rechtvaardige straf van alle de opgemelde boosheden , fullen sy nu oerlang gevanckelick naer Asyrien henen gaen. De grouwzame Richters en Overheden , die de eerstelingen des volks waren , zullen ook de eerste en onder de voorste zijn , die in (*g*) gevanckenisse gaen : ende het banket der gener die weeldigh zijn , sal wechwijcken.

De laetste woorden zijn , in den grondtext , zeer duister. Maer de meermalen gemelde Taelkenner heeft opgemerkt , dat het oorsprongelyk woord , het welk de Onzen door *banket* vertalen , eene uitteerende vermagering beduide , en dat het werkwoord , door *wechwijcken* overgezet , beteekene wederspanning te zijn. De zin is , op dien grond , „ de

(*d*) Jes. 5: 12. (*e*) Jes. 5: 11. (*f*) Jes. 5: 12. (*g*) Jes. 5: 13.

XVII. DEEL.

„ *vertecrende magerheid der weelderigen*, die zich thans, in
 „ *brasseryen en overdaed mesten*, zal *wederspannig* en hard-
 „ *nekkig zijn*; zy zal by hen zijn, als eene *hardnekkige*
 „ *ziekte*, welke diep is ingeworteld, en door *gene ge-*
 „ *neesmiddelen* kan overwonnen worden.”

8. De Heere HEERE, de Allerhoogste en recht-
 vaerdige Richter, die het kwaed niet kan ongefratt laten,
 heeft gesworen by sichselven, en onherroepelyk vast-
 gesteld (spreekt de HEERE, de Godt der heyr-
 scharen, die het bewind voert, over alle schepfelen)
 Ick hebbe eenen grouwel van Jacobs hoovaer-
 dye, ende ick hate sijne prachtige paleysen:
 daerom sal ick de stadt ende hare volheyt over-
 leveren.

Het oorsprongelyk woord, het welk de Onzen verta-
 len, door eenen *grouwel te hebben*, is zeer duister. — De
 meermalen gemelde Taelkundige gist, dat het beteekene
te smelten, gelijk wasch by het vuur. Het zou hier dan
 te kennen geven, een versmelten of verteeren van veront-
 waardiging en afkeer, die in het gemoed als een vuur
 gevoed wordt.

De MEER zou de *Stad*, dat is de hoofdstad Samaria, en
 welligt ook Jerusaleem, *in hare volheid*, dat is, hare inwo-
 neren en rijkdommen, *overleveren* of *insluiten*, in de handen
 der vyanden.

9 Ende het sal geschieden, so daer tien man-
 nen in éénigh huys sullen overgelaten zijn, datse
 sterven sullen.

Hier wordt een bepaeld, voor een onbepaeld getal ge-
 steld. — Deze mannen worden hier aengemerkt, als *over-*
gelatenen. Dit kan zien op de zulken, die, na de over-
 geving van de Stad, in 's vyands handen, zich elders ver-
 schuilen zouden, en door dat middel overblijven. Dan
 deze zouden ook *sterven*, en door den honger, de pest, of
 het zwaerd, jammerlyk omkomen.

10. Ende de naefte vriend sal eenen yegelicken
 van dien opnemen, ofte die hem verbrandt, om
 de beenderen uyt den huyse uyt te brengen, ende
 sal

sal seggen tot dien, die binnen de zijden des huyses is, Zijnder nogh meer by u? ende hy sal seggen, Niemand: Dan sal hy seggen, Swijgt; want sy en waren niet om des HEEREN naem te vermelden.

Dit vers is ongemeen moeiljk. — De *naeste vrind*, is een vrind, een metgezel, die met iemand, in het zelve huis, verkeert. *Die hem verbrandt* is de bezorger der begraavenis. De toespeling is op de oude gewoonte, van eenen hoop speceryen, ter eere van den dolen, te verbranden. — *De beenleren uit den huize uittebrengen*, zegt de dode lyken, ter begraving, uit te dragen.

De Propheet schildert hier de vreesfelyke slachting, welke de pest zou maken, onder de Israëlieten, die, van het zwaerd, waren overgebleven. Hy vertoont het op deze wijs. Er zouden volgens vs. 9, tien mannen zijn in één huis. Die alle waren gestorven op twee na. De een was nog gezond, en droeg de dode lyken uit. De ander was reeds krank. Tusschen deze beiden viel eene zamen-spraek voor, waerin zy verklaerden, dat alle de anderen reeds vernield waren, en dat zy geen van beide hoop hadden op behoudenis. De gezonde, die de doden uitdroeg, *zeide tot dien, die binnen de zijden der huizes was*, dat is, tot den kranken, die in eenen hoek van het huis lag, *zijner nog meer*; beenderen namelyk, of lijken *by u*, of is 'er nog iemand levende by u? De kranke *zeide niemand*. Daarom sprak de gezonde *zwijg*, dat is, wacht geduldig uw dreigend lot af, vermoei u niet met nutteloze gebeden tot God, als of 'er nog hoop op redding ware. *Want*, wordt 'er bygevoegd, *zy waren niet om des HEEREN naem te vermelden*, dat is, het was voor hun geen tijd meer, om den Godlyken bystand te smeken, en des HEEREN naem, in het gebed, te vermelden.

II. Want siet het oordeel der verdelging zal algemeen zijn, over aenzienlyken zo wel als gemeenen; de HEERE geeft zijn almachtig bevel, ende hy sal het groote huys, het welk de rijken en aenzienlyken bewonen, slaen met inwateringe, verniets 'er grote scheuren

in zijn zullen , ende het kleyne huys , het welk de arme en geringe bewonen , met spletten.

12. Deze strafoeffening zal allerbillykst wezen. Sullen oock peerden , die gewoon zijn op een effen pad te lopen , rennen op eene steile steenrotze , gelijk de steenbokken , die van den eenen top der steenrotsen op den anderen springen ? Immers neen ; sal men oock [*daer op*] , op de steenrotsen namelyk , met runderen ploegen , om zich een vruchtbaer zaeiland te bereiden ? Immers neen. Die met paerden wil rennen , moet eenen vlakken grond , maer geen rotssteenen , en die ploegen wil , moet zich eene zachte aerde , maer geen steile klippen verkiezen. Gy aenzienlyken onder het volk zijt geheel onverbeterlyk : want gylieden hebt het recht in galle verkeert , ende de vrucht der gerechtigheyt in (*h*) alffen , vergel. Kap. V: 7.

Deze zinprenten vertonen ons de hardnekkige onbekeerlykheid der Israëlitén , in weerwil van alle waerschouwingen en vermaningen. Hunne harten waren als een rotssteen. Wanneer de Propheten het volk waerschouwden en vermaenden , deden zy even zeer vergeevschen arbeid , als dat iemand met paerden wilde rennen op steenrotsen , of ploegen op klippen.

13. Immers vermaedt gy rijken en aenzienlyken , onder het volk , alle de onvermoeide pogingen der Propheten , om u tot bekeering te bewegen. Gy die blijde zijt over een nietigh dingh. Uwe schatten , door welke gy u , tegen alle onheilen , genoegzaam beveiligd rekent , zullen u minder dan niets kunnen baten. Gy zult , in uwe ydele verwachting , worden te leur gesteld , die by u zelve denkt , en tot elkanderen segget ; En hebben wy ons niet door onse sterckte hoornen verkregen , zyn wy niet , door ons eigen beleid en schrandrheid , tot zulk eenen trap van waerdigheid en vermogen opgeklommen , dat wy ons , tegen alle vyanden , wel zullen weten te beveiligen ?

14. Want

14. Want fiet, Ick fal over ulieden, o huys Israëls, een machtig volck verwecken, het welk u vyandig zal aenvallen, en geheel te onderbrengen, spreekt de HEERE, de Godt der heyrſcharen, die het bewind voert over alle ſchepſelen. Die vyanden ſullen ulieden drucken en geweldig benauwen, van daer men komt te Hamath, tot aen de beke der wilderniſſe.

Hamath ſchijnt het zelvde Hamath, waarvan vs. 2. geſproken is, en derhalven de Noorder grenſpael van Kanaan. De *beek der wilderniſſen* ſchijnt de rivier van Egypte te zijn, en gevolgelyk de Zuider grenſpael van Kanaan, vergel. 1 Kon. VIII: 65. — Het ganſche volk derhalven, beide Juda en Israëſ, die het land van Kanaan bewoonden, van de eene zijde tot de andere, zou geweldig verdrukt worden; eerst Israëſ, door de Aſſyriërs, en daarna de Joden, door de Babyloniers.

De vervulling van deze Godſpraek is, uit de geſchiedenis, overbekend.

H E T VII. K A P I T T E L.

Hier begint het tweede deel van AMOS boek, behelzende Prophetiſche gezichten. Zy zijn vijf in getal. Drie zijn 'er in dit VII^{de} Kapittel, en de twee andere, Kap. VIII, IX, beſchreven.

De wijs, op welke de Propheet deze zinbeeldige Godſpraken ontvangen heeft, verſchilde aenmerkelyk, maer de hoofdzaak zelve komt volmakt overeen. In deze zinbeeldige voorſtellen, welke den Propheet, in gezichten, vertoond waren, werden de vreesſelyke oordeelen afgeteekend, met welke de HEER de Iſraëlitē, om hunne grouwzame boosheid, rechtvaerdig ſtraffen zoude.

Dit Kapittel behelst twee hoofddeelen.

- I. In het eerste vinden wy drie onderscheidene Prophetische gezichten, in welke de geduchte oordeelen ver-
toond worden, waer mede de HEER het zondig volk van
Israël straffen zoude, vs. 1-9.
- II. Het tweede hoofddeel vervat eene bedreiging, welke
eenen AMAZIA, die onzen Propheet mishandeld had,
meer byzonder raekt, vs. 10-17.
- I. Het eerste deel behelst drie Prophetische gezichten,
vs. 1-9.
 - N. Het eerste vertoonde, hoe de HEER het volk van
Israël, met springhanen bezocht, op der Propheten
voorbidding, van dat oordeel bevrijden zou, vs. 1-3.
 - J. Het tweede leerde, hoe de HEER de Israëlitén, met
vuur, bezoeken zoude, maer ook hoe dit vuur, op de
voorbidding van AMOS, stond uitgebluscht te worden,
zodat het niet, tot verteerens toe, branden zoude,
vs. 4-6.
 - J. Het derde teekende de geheele verwoesting van het
land, en het overgeven der inwoners in de hand
der Asfyriërs, vs. 7-9.

N. In het eerste gezicht vs. 1-3, onderscheiden wy drie by-
zonderheden.

A. Het gezicht zelfs, vs. 1.

B. De uitwerkselen, welke het had, op het gemoed van
den Propheet, zodat hy den HEER voor Israël bad,
om verschoning, vs. 2.

C. De verhooring van dat gebed, vs. 3.

I. De Heere HEERE, de rechtvaardige Richter
der gansche aerde, de Allerhoogste God, dede my, in
eene verrukking van zinnen, aldus sien; ende liet, hy
formeerde springhanen, en deed een gansch heere-
ger van dat verdervelyk ongedierte, door zijn scheppend
Alvermogen, op het alleronverwachtst te voorschijn komen,
in

In 't begin des opkomens van 't nagras, of liever *in het begin van het wederuitspruitend veldgewas*, ende liet, 't was het nagras, na des Konings afmaeyingen.

Het Hebreeuwſche woord, het welk de Onzen door *nagras* vertaeld hebben, beteekent in eenen ruimeren zin, *het tweede uitspruitſel van allerlei veldgewas*. en derhalven ook van het koorn. Wanneer namelyk het graen, in het voorjaer, te welig opſchoot, was men gewoon, het zelve af te maeyen, of door de beesten te laten afeten, ter bevordering van de vruchtbaerheid. Wanneer nu het graen, voor de tweede mael was uitgesproten, halmen begon te ſchieten, en hoop gav op eenen rijken oogst; was 'er niets verdervelyker, dan dat 'er zich ongedierte opdeed. Nu formeerde de HEER, juist op dien tijd, een geheel heirleger van ſpringhanen, zodat dit oordeel, indien het niet spoedig was wechgenomen, den oogst geheel zou hebben doen mislukken, en eenen hongersnood ten gevolge hebben moest.

Mocilyker is het te bepalen, welke de zin zy van de volgende woorden: *en ziet het was het nagras*, of *het tweede uitspruitſel van het veldgewas*, na des Konings afmaeyingen. — In het oorsprongelyke wordt van *den Koning*, met eene vingerwijs, gesproken. Men denke derhalven aan JEROBBAM II, den toenmaligen Koning van het Rijk der X ſtammen. *Des Konings afmaeying* zal derhalven eene afmaeying zyn, welke op 's Konings bevel geſchiedde. — Het Prophetiſch gezicht vertoonde gevolgelyk niet alleen de algemeenheid, maar ook de zwaerheid van het bedoelde oordeel. De Koning had, door het gansche Rijk, het eerste uitspruitſel van de veldgewasſen laten afmaeyen, miſchien wel tot voedsel van zijne paerden. Het tweede uitspruitſel gav zeer veel hoop, op eenen rijken oogst. Maar op het onverwachtſt vertoonde zich een geheel heirleger van ſpringhanen, die het tweede uitspruitſel vernielden. Er was derhalven een algemene hongersnood te duchten, zodat de Israëlieten noch voeder voor hunne beesten, noch ſpijs voor zich zelve hebben zouden.

2. Ende het geschiedde, als de springhanen het tweede uitspruitsel vernielden, zodat sy het kruyt des lants geheel souden hebben afgegeten, dat ick, in een ernstig gebed, seyde; Heere HEERE, vergeeft doch de zonden van ons volk, en wend dit schromelyk oordeel genadig af! wie soud'er [*van*] Jacob blijven staen? zo dit oordeel blijft aenhouden, zullen alle de nakomelingen van Jacob weldra, door honger en gebrek, ellendig omkomen: want Jacob is zwak, in rijkdom en vermogen, en hy is ook kleyn in getal, zodat het volk gene zware rampen kan uitstaen.

3. [*Doe*] berouwde fulcks den HEERE. Hy liet zich verbidden, om dat schromelyk oordeel aftewenden, en gedroeg zich, gelijk wy menschen doen, wanneer wy berouw hebben; Het en sal niet geschieden, Jacob zal niet uitgeroeid worden, seyde de HEERE, en Hy verdreef de springhanen.

Er is, die de *springhanen* zinbeeldig opvatten, en denken aen Israëls machtige vyanden, de Asyriërs. Maer 'er is niets, het welk ons eene schijnbare aanleiding geeft, om van den eigenlyken zin af te wijken. Zelfs vordert het gansche voorstel, byzonder de nauwkeurige tijdsbepaling vs. 1, het tegendeel. — Aen de vervulling van deze bedreiging kunnen wy niet twijffelen, schoon wy 'er gene melding van vinden, in de gewijde geschiedenissen. Trouwens het bericht, het welk wy, in de Heilige Schriften hebben, omtrent het voorgevallene, onder de langdurige regeering van Koning JEROBEAM II, is ongemeen kort.

3. In het tweede gezicht vs. 4 - 6. vinden wy wederom

A. Het gezicht zelfs, vs. 4.

B. De voorbedding van den Propheet, vs. 5.

C. De verhoring van zijne smeekbede, vs. 6.

4. [*Wijders*] deed' my de Heere HEERE, de rechtvaardige Richter, die de eenige ware God is, in gene tweede verrukking van zinnen, aldus sien; ende
fiet,

fiet, de Heere HEERE riep uyt, dat hy wilde twisten met vyer: ende het verteerde eenen grooten afgront; oock verteerde 't een stuk lants.

Tot nader verstand van dit gezicht, merken wy aen, op het voetspoor van eenen uitmuntenden Taelkenner, dat het woord *roepen*, *uitroepen*, gelijk de Onzen hebben, hier, gelijk meermalen, in eenen richterlyken zin, gebruikt worde, zodat het beteekene, iemand voor de rechtbank te roepen, om zich met hem, in een twistgeding te begeven, vergel. Job V: 1. IX: 16. XIII: 22. enz. — De spreekwijs geeft derhalven te kennen, dat de HEER de Israëlitien *riep* voor de rechtbank, *om te twisten met vuur*: want 'er staet eigenlyk, *de Heer HEER roepende, om te twisten met vuur*. Het zegt zo veel, dat de HEER de meest geduchte straffen, welke de Israëlitien, volgens een rechtvaardig voornis, verdiend hadden, door vuur over hen zou uitoeffenen, verg. Jesh. LXVI: 16. Ezech. XXXVIII: 22.

Maer wat hebben wy door het *vuur* te verstaen? Veelal nemen het de Uitleggers zinbeeldig, voor het oorlogsvuur, en denken aen den inval van TIGLATH PILEZER, in het land van Israël, 2 Kon. XV: 29. Dan 'er is wederom gene reden altoos, om den eigenlyken zin te verlaten. Wy denken daerom liever, aen eene brandende zomerhitte, vergezeld met esne langduurige droogte, en verzengende Oostenwinden, vergel. Joel I: 19, 20. — Dit *vuur verteerde eenen groten afgrond*, eigenlyk eene grote vergadering van diepe wateren, die in geweldige beweging zijn. Het geeft te kennen, dat de brandende hitte een groot meir, eene grote verzameling van wateren, geheel had uitgedroogd. — Ook *verteerde het een stuk lants*, zodat kruiden, planten en bomen, geheel verdorden, en verzengd wierden.

5. Doe ik dit oordeel zag, en my de schromelyke gevolgen voorstelde, het welk het zou naer zich slepen, feyd' ick, ernstig biddende, Heere HEERE, houdt doch op, en bedwing deze alles verzengende hitte: wie foud'er [*van*] Jacob blijven staen? want hy is kleyn, vergel. vs. 2.

6. [*Doe*] berouwde sulcks den HEERE. Hy verhoorde mijn gebed, en deed dit oordeel ophouden. Zou Jacobs nageslacht geheel vernield worden? Oock dit en sal niet geschieden, seyde de Heere HEERE.

Omtrent de vervulling van deze bedreiging, herinnere men zich het aengeteekende, by het eerste gezicht.

1. *In het derde gezicht, vs. 7 - 9. wordt*

A. *Eerst het gezicht zelfs voorgesteld, vs. 7.*

B. *Daerna uitgebreid en opgehelderd, vs. 8, 9.*

7. [*Nogh*] deed' hy, die de allerhoogste Richter is, my, in een ander gezicht, aldus sien; ende fiet, de Heere stont op eenen muur, die nae 't pasloot gemaect was: ende een pasloot was in sijne hant.

Het grondwoord door *pasloot* vertaeld, komt nergens anders voor, dan in de beschrijving van dit gezicht. — Het schijnt eigenlyk een klomp *lood* of *tin* te beteekenen, van waer het zeer gevoeglyk wordt overgebracht, om een pasloot aen te duiden.

De HEER komt hier voor, onder de zinprent van eenen bouwmeester, die gereed staet, om een werk op te nemen, opdat hy het vervallene afbreke, en tot den grond slechte. Israël wordt hier vertoond, *als een muur*, of sterke vesting, tegen de vyanden opgericht, en tot hier toe staende gehouden. — De HEER nu *stond op den muur, die naer het pasloot gemaect was*, eigenlyk volgens den grondtext, *op eenen muur des pasloods, en het pasloot was in zijne hand.*

Men kan dit tweezins opvatten, of met onze Overzetters, dat de HEER *stond op eenen muur*, op deszelvs boven vlakte, *welke naer het pasloot*, en dus, regelmatig en sterk gemaect in alles, naer de kunst gebouwd was: *en het pasloot was in zijne hand*, om het nederwaerds te laten, en den muur nauwkeurig op te nemen, opdat hy met denzelven handelen zou, naer bevind van zaken. Volgens dit begrip zal de mening zijn, dat de HEER, die Israël, als eenen sterken muur, tot eene welgestelde maetschappyy gesicht had, met oogmerk, om die volk alle vastigheid,

veiligheid, en voorspoed te schenken, wanneer zy zich naer zijne wetten gedroegen; dat die Godlyke Bouwmeester van Israël nu, met dit volk, richten wilde, hunne handelingen toetsen aen zijne wetten, en hen behandelen, overeenkomstig hunne gedragingen. — Anders zou men, door *den muur des pasloods*, eenen muur verstaen kunnen, by welchen het paslood reeds was nedergeschoten. De **HEER** komt dan voor, als een Bouwmeester, die *werkelyk* reeds bezig was, om dezen muur te meten, staende boven op denzelfen, met een uitgeschoten paslood in de hand, om nauwkeurig op te nemen, hoedanig dezelve gesteld was.

Dan welk eene opvatting men kiese, de zakelyke zin komt hier op uit, dat de **HEER** reeds bezig was, om voorbereidselen te maken, tot den ondergang van Israël.

8. Ende de **HEERE** seyde tot my; Wat siet gy, Amos? om uit mijn antwoord aanleiding te nemen, tot eene nadere verklaring van dit gezicht; ende ick seyde, Een pasloot: Doe seyde de Heere; Siet ick sal het pasloot stellen, of *Ik stel reeds werkelyk het paslood*, in 't midden van mijn volck Israël. Ik ben reeds bezig, om de laetste meting van Israël te doen, opdat Ik het gebrekkige en vervallene, tot de fundamenten toe, nederwerpe. De dag mijner wrake is op handen, ick en sal het voortaan niet meer voorbygaen. Ik zal de grouwelen van mijn volk niet meer vergeven; mijn lang getergd geduld is ten einde.

9. Maar Isaacs hoogten sullen verwoest, de muur zal geheel nedergeworpen, en in eenen puinhoop veranderd worden, ende Israëls heyligdommen, in welke zy hunne afgoden gediend hebben, zullen verstoort worden: ende ick sal tegen Jerobeams huys, zijne nazaten, met alle zijne macht en rijkdommen, opstaen met den swaerde, *eigenlyk met eenen zwaren hamer*, welchen men gebruikt, om muuren en vestingwerken te verwoesten.

Dit is vervuld, by de verwoesting van het land, door de Assyriërs. — Alleenlyk verdient het nog onze opmerking, dat hier gesproken worde van *ISAACS hoogten*. Was 'er ge-

noegzame grond om te bewijzen, dat de Israëlitén, ter gedachtenis van ISAACS opoffering, op eenen der bergen van Moria, hoogten hadden opgericht, op welke zy hunne afgoden vereerden, dan mogt men denken, dat 'er hier op die hoogten gezinspeeld worde. Waerschijnlyker is het, dat de afgodische Israëlitén hunne hoogten en heilighdommen hadden opgericht, niet alleen te Dan en te Bethel, de oude offerplaats van ABRAHAM en JACOB, Gen. XII: 8. XXVIII: 22, maer ook te Gilgal, alwaer Israël oudtijds het Pascha gevierd had, Jos. V: 10, als mede te Berseba, alwaer ISAAC een altaer gebouwd had, en JACOB, op zijne reis naer Egypten, den God van zijnen vader ISAAC offerde, Gen. XLVI: 1; en dat 'er, met toespeling daerop, ter dezer plaats, van ISAACS hoogten gesproken worde.

II. Vs. 10-17. vinden wy eene bedreiging, tegen den afgodspriester AMAZIA.

N. Eerst wordt de mishandeling beschreven, welke deze AMAZIA onzen Propheet had aengedaen, vs. 10-13.

D. Daerna wordt de straf van dien afgodspriester bedreigd, vs. 14-17.

N. AMAZIA had zich grotelyks tegen onzen Propheet vergrepen, vs. 10-13.

A. Hy had AMOS, by den Koning, zwart gemaakt, als een boodschapper van kwade dingen, vs. 10, 11.

B. Hy had AMOS bevolen, om niet m'er te Bethel te propheteeren, maer zich naer Juda te be-
geven, vs. 12, 13.

10. Doe de Propheet Amos de voorheen gemelde gezichten, in welke zeer zware oordeelen over Israël bedreigd werden, openlyk aen het volk had voorgesteld, sondt Amazia de Opper afgods-Priester te Beth-El, tot Jerobeam, den tweeden, toenmaels Koningh Israëls, seggende: Amos heeft eene verbintenisse en zamenzweering tegen u gemaect, en reeds eenen groten aenhang gekregen, in 't midden des huyses Israëls. Hy ontziet zich niet, om het volk, in zijne leerrede-

denen, openlyk tot oproer en afval te verwekken; het lant en sal alle sijne woorden niet kunnen verdragen. Het volk kan zijne verdervelyke leerredenen niet langer horen, of het smelend vuur van oproer zal eerlang uitbarsten, en zo hy niet beteugeld wordt, staet het te vrezē, dat de opstand algemeen zal worden.

II. Want alsoo seyt Amos, en dit is de hoofdzakelyke inhoud van zijne leerredenen, welke hy openlyk uitspreekt. Jerobeam sal door 't sweert sterven: ende Israēl sal voorseker uyt sijn lant gevanckelick worden wechgevoert.

AMAZIA ZOCHT den Koning wijs te maken, dat AMOS hem JEROBEAM, by het volk, in verdenking bracht, als of hy zich, in eenen verdervelyken oorlog, wilde inwikkelen, en het gansche volk, door een verkeerd beleid, in een onherstelbaer verderv storten zoude. — Maer welk eene hatelike verdraeijing van AMOS woorden! De Propheet had, volgens vs. 9, den ondergang bedreigd, aen JEROBEAMS huis en nakomelingen, maer, volgens AMAZIA zou hy van den Koning JEROBEAM zelve gesproken hebben; en wat de evangelyke wechvoering van Israēl aengaet, deze had de Propheet alleen voorwaerdelyk bedreigd, wanneer namllyk de Israēliten, in hunne grouwelen en afgoderyen, voortgingen, en zich niet tot bekeering bewegen lieten.

12. Daer na of toen seyde Amazia tot Amos; Gy Siender, gaet wech, vliedt in 't lant van Juda: ende eet aldaer broot, ende propheteert aldaer.

Wanneer wy ons de gesteldheid van dien tijd herinneren, in welke de gerechtigheid vertrappt werd, verg. Kap. II: 6, 7, zullen wy aenstonds bemerken, dat de valsche aanklacht van den Propheet, by den Koning, eenen gewissen dood ten gevolge hebben moest. Maer het schijnt, dat AMAZIA, uit vrees, dat de Godlyke wraek hem treffen zou, wanneer de onschuldige AMOS ter dood gebracht wierd, bewogen zy, om zich met den Propheet in gesprek te begeven, en hem te raden, om in alleryl Bethel te verlaten. — Hy zegt tot AMOS, gy ziender of Propheet, het

zy uit bespottig, het zy omdat AMOS zich voor zodanig uitgav, *gae*, hoe eer zo beter, van hier *wech*, verlaet het ganfche Rijk der X flammen, zo gy niet wilt, dat Koning JEROBEAM u ter dood brenge, *vlied in het land van Juda*, *en eet aldaer brood*, leev 'er gerust en vergenoegd, *ende propheteert aldaer*, misfchien zal men u aldaer horen willen.

13. Maer dit verklaer ik u als Opperpriester, aen welken de zorg, over de zaken van den Godsdienst, is aenbevolen, hier te Beth-El en fult gy voortaan niet meer propheteeren; wy willen uwe leerredenen, alleen ingericht, om des Konings verderv, en Israëls ondergang aen te kondigen, niet langer horen. Hier te Bethel kunt gy niet langer geduld worden: want dat is des Konings heyligdom, ende dat is het huys des Koninckrijcks. Het heiligdom, hier opgericht, heeft de Koning zelfs, aen den openbaren Godsdienst, toegewijd, hier is het paleis, in het welk de Koning meermalen zijn verblijf houdt, om den plechtigen Godsdienst by te wonen. Hier kunt gy, tegen den Koning en zijn Rijk, tegen Bethel en den Godsdienst, niet langer propheteeren, zonder gevaer te lopen van met den dood gestraft te worden. Ik raed u daerom uit toegenegenheid, en ik beveel u, om deze plaats en het ganfche Rijk, zo spoedig mogelyk, te verlaten.

14. Doe antwoordde Amos, wel verre van zich te laten bevreesd maken, met alle vrymoedigheid, ende feyde tot Amazia. God heeft my, op eene buitengewone wijs, gezonden, om te propheteeren tegen Israël, en deze roeping moet ik gehoorzamen. Ick en was geen Propheet, geen openbaer Leeraer des volks, noch ick en was geen Propheten fone. Nimmer ben ik, in de fcholen der Propheten, onderwezen noch voorbereid, tot deze zeer gewichtige bediening, maer ick was een ofseherder of veehandelaer van mijn handwerk, ende las wilde vijgen af, verg. het aengeteekende by Kap. 1: 1.

15. Maer de HEERE, de eenige en ware God, die oneindig verheven is boven de afgoden, nam my van achter de kudde: ende de HEERE feyde tot my,
in

in eene openbaring, Gaet henen, verlaet uw land en maegschap, begeev u naer het Rijk der X stammen, en propheteert tot mijn volck Israëel. Dit Godlyk bevel heb ik aenstonds gehoorzaemd, en daerin zal ik blijven volharden, wat gy my ook raden, bevelen, of bedreigen mogt.

16. Nu dan, hoort des HEEREN woort: Gy segt; Gy en sult niet propheteeren tegen Israëel, noch (a) druppen of spreken tegen het huys ifaacs.

Het woord *aruppen* vertaeld, wordt zeer dikwijls genomen, in den zin van propheteeren, vergel. Mich. II: 6. Het zegt een zachtvloeiend voorstel eener reden, die drupt, als de regen, vergel. Deut. XXXII: 2.

Hier heet Israëel wederom *het huis van ISAAC*, verg. het aengeteekende by vs. 9. Dit geschiedt denkelyk, omdat zy, die ter verrichting van den Godsdienst, ook naer Bersaba opgingen, zich voor naervolgers van den Godsdienstigen ISAAC uitgaven; en, in onderscheiding van deze, zullen de zodanige, die de afgoden, alleen te Dan en Bethel, vereerden, hier onder den naem van *Israëel* voorkomen.

17. Daerom, omdat gy Amazia my, van het waernemen der Prophetische bediening, zoekt aftrekken, seyt de HEERE, de levendige God, alsoo; Uw wijf sal in de stadt hoereeren, of liever *zal*, op eene geweldige wijs, *verkracht worden*, wanneer de Asfyriers dit Bethel zullen innemen, ende uwe sonen ende uwe dochteren sullen door 't sweert der Asfyriers vallen, ende uw lant sal door 't snoer uytgedeylt worden: ende gy sult, als een verachte slaev, worden wechgevoerd, en in een onreyn lant, midden onder de heidenen sterven, ende Israëel sal voorseker, hoe zeer gy deze bedreiging verwerpt, uyt sijn lant gevanckelick worden wechgevoert, naer Asyrien.

Deze voorzegging, omtrent het rampzalig lot van AMA-

(a) Ezech. 21: 2.

ZIA, en zijn huisgezin, is buiten allen twijffel vervuld; hoewel ons de geschiedkundige berichten daeromtrent ontbreken.

H E T VIII. K A P I T T E L.

IN dit Kap., wordt het vierde Prophetische gezicht van AMOS beschreven.

Vooraf hebben wy het een en ander aen te merken.

A. De personen, tegen welke deze Godspraek is ingericht, zijn onzes erachtens, die van het Rijk der X stammen.

A. Zommigen denken aen Juda en Jerusaleem. — Men beroept zich op het bevel, het welk de afgodspriester AMAZIA, aen onzen Propheet, gegeven had, om het land van Israël te verlaten, en zich, naer het Koningrijk van Juda, te begeven, Kap. VII: 12, 13; men denkt dat AMOS, met Gods bewilliging, en tot een oordeel over Israël, het Koningrijk der X stammen geruimd hebbe. — Men voegt 'er by, dat 'er in deze Godspraek, byzonderheden voorkomen, welke op het Rijk van Juda betrekkelyk zijn. Hier toe brengt men de benaming van *den Tempel*, in het enkelvoudig getal vs. 3, beteekenende den Tempel des HEEREN te Jerusaleem, waerom de afgodstempelen, in het Rijk der X stammen, *heiligtommen* genaemd worden, Kap. VII: 9. Ook meent men een bewijs te vinden vs. 14: *die daer zweeren, by de schuld van Samaria, en zeggen zo waerachtig als uw God van Dan leeft.* Zulk een spreektraet zegt men, in den derden persoon, past alleen in den mond van eenen Jood, die zich mede schuldig maakte, aen de afgodery van Israël, daer iemand uit het Rijk der X stammen zeggen

gen zou: zo waerachtig als MIJN God van Dan leeft. — Hieruit besluit men, dat dit Prophetisch gezicht zy ingericht tegen de zulken, in het Rijk van Juda, die zich, door de Israëlitén, tot hunne afgodery hadden laten verleiden.

B. Dan deze bewijzen laten zich gemakkelyk wederleggen. — Er is geen grond om te beweeren, dat de Propheet, op het bevel van AMAZIA, het Rijk van Israël verlaten, en zich naer het land van Juda begeven hebbe. Het tegendeel zal ons dadelyk, uit den inhoud van deze Godspreek, nader blyken. Denkelyk heeft het antwoord van den Propheet, Kap. VII: 14-17. aanleiding gegeven, dat men hem ongemoeid, te Bethel, gelaten hebbe. — De andere bewijzen, welke men uit deze Godspreek vs. 3, 14, ontleent, zullen wy in de Uitbreiding oplossen.

Voorts menen wy in dit Kap. duidelyke merkteekenen te vinden, dat de Propheet tot het Rijk der X stammen gesproken hebbe.

a. Vs. 2. wordt dat volk, welks einde gekomen was, uitdrukkellyk Israël genaemd.

β. In de uitdrukking; *Ik zal het niet meer voorbygaan* vs. 2, is een kennelyke weerflag op Kap. VII: 8, waeruit wy besluiten mogen, dat deze Godspreek, zo wel als de gezichten Kap. VII vermeld, op het Rijk der X stammen betrekkellyk zijn.

γ. De gansche inhoud van dit Kap. stemt volkomen overeen, met andere boetredenen van onzen Propheet, welke blykbaer tot het Rijk der X stammen betrekkellyk zijn. — De misdaden van geweld en onderdrukking worden hier bestraft vs. 4-6, even als Kap. I, V. — Vs. 10. spreekt de HERR niet van *mijne* feesten, gelijk Hy gewoon is, tot Juda te doen, maer van *uwe* feesten, even als Kap. V: 21, 23. — Ook schijnt de bedreiging van den honger en dorst vs. 8 een weerflag te zijn, op het zeggen van AMAZIA, tot onzen Propheet: *eet brood in Juda*, Kap. VII: 12.

B. De aanleiding tot dit vierde gezicht schijnt gelegen te zijn, in de ontmoeting, welke onze Propheet, met den meermalen gemelden AMAZIA, gehad had, Kap. VII. Denkelyk zal AMOS, over den hoop hem aengedaen, tot den ~~MEER~~ gekleegd en gefmeekt hebben, dat hy het misleide volk van Israël verlossen wilde, uit de hand van zulke trouwloze leidslieden.

C. Wat den tijd aengaet. Denkelyk heeft AMOS dit gezicht ontvangen, niet lang na de ontmoeting met den afgodspriester AMAZIA, te meer, omdat zommige byzonderheden duidelyk schijnen te slaen op die gebeurtenis.

Wy onderscheiden in dit Kapittel

I. Het vierde gezicht van AMOS, vs. 1-3.

II. De verklaring en toepassing daarvan, vs. 4-14.

1. De Heere HEERE, de Allerhoogste en rechtvaerdige Richter, deed' my, in eene andere verrukking van zinnen, aldus sien: ende fiet, een korf met somervruchten.

Het woord, door *korv* vertaeld, komt nog maer eenmaal voor, te weten Jer. V: 27, alwaer het door *vogelkouw* is overgezet. Dan deze beteekenissen, zo strijdig zy ook schijnen mogen, laten zich zeer wel vereenigen, vermits het grondwoord eigenlyk zodanig iets beteekent, het welk van riet of teenen zamengevlochten en geschikt is, om het een of ander daer in te bergen.

AMOS zag een *korv* of fruitmand, met *somervruchten*, dat is, met rijpe vruchten. Denkelyk zag hy dezen korv, in de hand van eenen hovenier, die de rijpe vruchten geplukt had, met oogmerk, om dezelve, naer vereisch der omstandigheden, ten nutte te maken.

2. Ende hy, die het bewind voert over alle dingen, seyde; Wat fiet gy Amos, om daerdoor aanleiding te krijgen, tot nadere verklaring van dat gezicht, ende ick seyde, Eenen korf met somervruchten: doe seyde de HEERE tot my; Het eynde is gekomen over mijn volck Israëel. De tijd nadert, dat het Koninkrijk der

der X stammen zal gesloopt worden, en dat de Israëlieten geen volk meer zullen uitmaken, ick en sal het voortaan niet meer voorbygaen, en verschonen, in mijne al te lang getergde langmoedigheid.

De kory met zomervruchten was eene zeer gepaste afbeelding van Israëls ondergang. Hun land was een lusthov geweest, welken de HEER zelfs had geplant, en doen bloeien. Het Koninkrijk der X stammen had zijnen lente- en zomertijd gehad, gedurende welken de HEER alles aan dit volk gedaan had, het welk tot deszelfs geluk dienen konde, verg. Jes. V: 2. XXVIII: 29. Maer nu was de tijd van den oogst op handen, in welke de vruchten zouden worden afgesneden. — De Israëlieten worden, by rijpe *zomervruchten*, vergeleken, voor zo ver zy niet veel schaduw en stoten nodig hadden, om geheel verpletterd te worden. — De zomervruchten werden den Propheet vertoond, als afgeplukt en ingepakt, om vervoerd te worden. Even zo zouden ook de Israëlieten, uit hun land afgesneden, en naer Assyrien overgevoerd worden.

3. Maer de gefangen des tempels sullen te dien dage huilen, sprekct de Heere HEERE: vele doode lichamen sullender zijn, in alle plaetsen sal men se stilswijgers wechwerpen.

De gezangen van den Tempel zouden huilen. Blijvt men by deze vertaling, dan geeft het te kennen, dat de vrolyke liederen, welke in de afgodstempelen plegen gehoord te worden, in treurige jammerklachten zouden veranderd worden. Dan het woord, door *Tempel* overgezet, beteekent, in het algemeen, een groot en prachtig gebouw. Het wordt daerom, voor een *paleis*, genomen, 2 Kon. XX: 18. Ps. XLV: 9. CXLIV: 12. Spreuk. XXX: 28. Jes. XXXIX: 7. Dan. I: 4. Vermits nu hier gene aanleiding is, om, aan eenen Tempel, of een Godsdienstig gesticht, te denken, vatten wy het liever voor een *Paleis*, zodat hier het hov van Koning JEROBEAM, en de verdere prachtige huizen der aanzienlyken onder Israël, bedoeld worden. — *De gezangen van het Paleis teekenen dan de dertele*

en wellustige levenswijs der groten, onder Israël, die zich geduurig verlustigden, in allerlei vermakelykheden. — De gezangen zouden *huiten*. Er zou een algemene jammerklacht opgaan, by de Israëlitén, en deze zou zelfs ook in de paleisen der groten vernomen worden, alwaer men anders gewoon was dagelyks vrolyke gezangen te horen.

Veele dode lichamen zullen 'er zijn, in alle plaetzen zal men ze stiltzwygens wech werpen.

Dit voorstel is afgebroken en zeer moeilyk. Er staet eigenlyk: *eene veelheid van dode lichamen, in alle plaetsen! werpt wech! zwijgt.* — Een uitmuntend Taelkenner beschouwt deze gezegdens, als verbonden met het vorige, zodat zy de hoofdsom van het gemelde jammergeschrei zouden uitmaken. Maer, vermits alles, in afgebroken tael, is voorgesteld, zou men hier mischien eene drierlei jammerkreet kunnen onderscheiden, welke men overal, ook in de paleisen der aanzienlyken, vernemen zoude, zodat de één de akelige tijding zou brengen van eene algemeene slachting, uitroepende, *eene veelheid*, eene op een gepakte menigte, *van dode lichamen in alle plaetsen*; terwijl een ander zou antwoorden, *werpt ze wech*, laten zy, op de beste wijs, onder de aerde gestopt worden, opdat zy de lucht niet besmetten; en de wanhopige Israëlitén zouden elken godvruchtigen, die hun een woord van bemoediging wilde toespreken, toegrauwen, *zwijg*.

Hoe het zy, dit voorstel is zekerlyk eene aandoenlyke teekening van de allerakeligste omstandigheden, en wijst ons naer de geweldige slachting, welke de Assyriërs, in het Rijk der X stammen, zouden aenrichten.

II. *Vs. 4-14. vinden wy de nadere verklaring en toepassing van*
ait gezicht, waerin

N. *Eene lichamelijke gerichtsoeffening bedreigd wordt,*
vs. 4-10, te geijk met

D. *Een geestelyk oordeel, vs. 11-14.*

N. *Ten aenzien van de lichamelijke gerichtsoeffening, vs. 4-10.*

A. *Wordt eerst de billykheid daervan aangewezen,*
door het optellen van eenige hoofdzonden,
vs. 4-6.

B. *Daerna worden de stroffen, in de byzonderheden,*
nader beschreven, vs. 7-10.

4. Hooret dit, en neemt het ter harte, gy die den
 nooddruftigen, en het geringer zoort van menschen,
 opflocket, of *afsnuiyt*, gelijk de jachthonden het wild
 op de lucht naarsporen, voor zo ver gy u 'er op toelegt,
 om de nooddruftigen uit te mergelen, en u, ten hunnen
 koste, te verrijken: ende dat om te vernielen en uit
 te schudden de elendige des lants, die geen vermo-
 gen hebben, om zich, tegen het geweld en de onderdruk-
 king, te verzetten.

5. Uwe hebzucht gaet zo ver, dat u de feestdagen verva-
 len, om dat gy aldan genen winst doen kunt, Seggende;
 Wanneer sal het feest van de nieuwe mane, geduu-
 rende welke alle koophandel moet stilstaen, overgaen,
 dat wy lijftocht mogen verkoopen? ende wanneer
 zal de vervelende Sabbath, wanneer wy geen geld kun-
 nen winnen, voorbygaen, dat wy voorraedschuuren van
 koorn mogen openen? gy bedient u van allerlei listige
 streken, om het goed van uwe naesten, langs wegen van
 onrecht, naer u te trekken, verkleynende den Ephā,
 zodat de koper minder maet ontvangt, dan hem toekomt,
 ende den fikel vergrootende, door den koper meer
 geld af te nemen, dan hy schuldig is, ende verkeerde-
 lick handelende (a) [*met*] bedrieglicke weegschalen:

(a) Hof. 12: 8.

6. Wy verlangen, zegt gy by u zelveu, Dat wy de arme voor (*b*) gelt mogen koopen, tot slaven, wanneer zy geheel uitgemergeld zijn, ende den noordruftigen om een beuzeling, als byvoorbeeld een paer schoenen: dan fullen wy het kaf, eigenlyk *den afval*, van 't koorn verkoopen, door het zelve, onder het goede koorn, te vermengen.

7. De HEERE heeft gefworen by Jacobs heerlykheit: So ick alle hare boze wercken, en hemeltergende grouwelen, welke, in het gedenckboek van mijne Alwetendheid, zijn aengeteekend, in eeuwigheyt sal vergeten! en niet naer verdienften straffen, zo zal Ik geen God meer zijn.

De HEER heeft gezworen by JACOBS heerlykheid. — Zommingen vertalen het, tegen JACOBS *heavacrdy*. Maer, in den stijl van AMOS, is het gene, het welk by het woord *zweren* staet, het onderwerp, waerby de HEER gezworen heeft, verg. Kap. IV: 2. VI: 8. JACOBS *heerlykheid* is derhalven eene omschrijving van het Opperwezen zelve, niet alleen van wegens de betrekking, welke de HEER oudtijds had op JACOB, maer vooral om dat Hy de oorzaak was van alle de heerlykheid zijner nakomelingen, waerdoor zy verheven waren, boven andere volken, 1 Kron. IV: 9. De hooge God dan had gezworen, by Hem, die de heerlykheid was van JACOB, dat is, by zich zelveu.

8. Soude het lant voor Israël, met deszelvs inwoneren, hier over, over de gemelde boosheden, en des HEEREN geduchten eed, niet beroert, en, tot vernieling toe, geschud worden? ende zou al wie daer in woont, hoe gerust en zorgeloos het volk nu nog wezen moge, daerover niet treuren en kwijnen? Ja het land van Israël sal geheel oprijfen als eene riviere, ende het sal heen ende weder gedreven ende verdroncken worden, als [*door*] de riviere van Egypten.

Vs. 8^b. wordt een allervreeselykste watervloed beschreven,

ven, waarby zo wel binnen- als buitenlandsche wateren, zamen spannen, om het land te vernielen. De eerste spreekwijs, *het land zal geheel oprijzen als eene rivier*, schijnt eenen overstroming van binnenlandsche wateren te teekenen, terwijl de andere uitbeeldt, hoe 'er nog geweldige overstromingen van de zee, en buitenlandsche rivieren, zouden bykomen, wanneer de HEER zegt, *en het zal heen en weder gedreven en verdrongen worden, als door de rivieren van Egypten*.

Het land zal geheel oprijzen, als eene rivier. — Door het land, kan men de wateren verstaen, welke in het land zijn, en dan zal de zin hierop uitkomen: „alle de binnenlandsche stromen zullen, te gelijk, buiten de boorden oprijzen, en daerdoor zal eene allervreesfelykste overstroming veroorzaakt worden, zodat het land zich als een waterstroom zal vertonen, welke schijnt te zwellen, en op te rijzen.”

In de tweede spreekwijs, wordt het land gezegd *heen en weer gedreven te worden*. Men kan zich een overstroomd land verbeelden, welke vastigheden zijn losgemaakt, zo dat het niet ongelyk zy, aen een drijvend eiland. — Het land zou *verdrongen worden, als door de rivieren van Egypten*; het zou eene overstroming zijn, zo geweldig, als of alle de wateren van den groten Nijlstrom over het zelve heen spoelden.

Maer wordt hier eene overstroming bedoeld, in den eigenlyken zin? Het kan zijn, dat 'er iets dergelyks hebbe plaats gehad, by de aardbeving, van welke Kap. I: 1. gesproken wordt. — Maer, vermits het oogmerk van het vierde Prophetisch gezicht vs. 1 - 3, was om de eindelyke verwoesting van het Rijk der X stammen, door de wapenen der Asfyriers, te voorspellen, schijnt de teekening van eenen allesvernielenden watervloed, te dienen, om de schromelykste verwoestingen, door inwendige en buitenlandsche beroerten, af te beelden. De Propheten bedienen zich meermalen van dergelyke zinbeelden, om de vreesfelyke verwoestingen van den oorlog af te teekenen, verg. Jes. VIII: 7. LIX: 19. Ezech. XXVI: 3.

De eerste spreekwijs vertoont eene overstroming van binnenlandsche wateren. Dit wijst ons naer de binnenlandsche beroerten, en burgerlyke oorlogen, welke, na den dood van JEROBEAM II. ontstaen zijn. De tweede spreekwijs teekent eene overstroming door buitenlandsche wateren. Dit ziet op de heirlegers der Asfyriërs, welke naderhand het gansche land overstroomd, en het Rijk der X stammen geheel gesloopt hebben.

9. Ende het sal te dien benauwden dage van mijne vreeselyke strafgerichten geschieden, spreekt de Heere HEERE, de allerhoogste en rechtvaardige Richter, dat ick de sonne op den middagh sal doen ondergaen, of *ingarn* in hare slaepkamer, ende het lant by lichten dage verduyfteren.

Moeten wy deeze Zonsverduistering eigenlyk opvatten? Eene natuurlyke zonsverduisternis is gene zaek van dat aenbelang, om 'er, met zo veel ophev van te spreken. Wy moeten zekerlyk aen eene geheimzinnige duisternis denken. — De zon en het licht zijn zeer bekende zinbeelden van voorspoed en blijdschap. *Het ondergaen* derhalven van de zon, op den middag, vertoont ons eenen tijd, wanneer de grootste voorspoed, met de akeligste rampen, verwisfeld wordt, verg. Jes. XIII: 10 - 13. Ezech. XXXII: 7 - 9. De MEER bedreigt met één woord, dat het Koninkrijk der X stammen ten val zou komen, en dat wel op het onverwachtst, wanneer de Israëlitën zich verbeeldden, dat hun gelukstaet onwankelbaer gevestigd was. — De tweede spreekwijs, *Ik zal het lant by lichten dage verduyfteren*, dient alleentlyk, om de vorige op te helderen en te bevestigen. De rampen en de ellenden zouden zich, over het gehele land, verspreiden.

10. Het gehele volk zal in diepen rouw gedompeld worden. Ende ick sal uwe feesten, op welke gy gewoon zijt, u te vermaken in allerlei dardelheden, in rouwe, ende alle uwe liederen in weeklage veranderen, ende op alle lendenen eenen sack, ende op allen hoofde kaelheyt opbrengen, tot een teeken van de algemene treurigheid, ende ick sal het gansche [*lant*]
stet-

stellen in zulk eenen diepen rouwe, als 'er is over het verlies van eenen eerigen [*sone*], ende desselven eynde, als eenen bitteren dagh.

In gewone weelagen, wordt men nog getroost, en de rouw slijt met den tijd uit. Maar, in het hier bedoelde geval, zou het gansch anders zijn. Het gene tot nog toe gemeeld is, zou maer een beginfel der smarten zijn. *Het einde van deze weelachte zou zijn, als een bittere dag.* — Nadat Israëls volk vele jaren, door de Godlyke oordeelen, geteisterd was, zouden de rampen eindigen, in eene geheele verwoesting van het Rijk der X stammen, en in de evangelyke wechvoering van het geheele volk, naer Asfyrien.

2. *By deze lichamelyke rampen, zou een geestelyk oordeel komen,*
vs. 11-14.

8. *Eerst wordt dit geestelyk oordeel, met eenige omstandigheden, beschreven, vs. 11-13.*

2. *Daerna wordt de oorzaak van dat alles aangewezen, vs. 14.*

11. Siet, de benauwde dagen komen, en naderen al vast, spreekt de Heere HEERE, de eeuwige en rechtvaardige Richter, dat ick eenen honger in 't lant sal fenden: niet eenen honger nae broot, noch dorst nae water, maer om te hooren de woorden des HEEREN.

De HEER zou eenen honger in het land zenden. — In den letter, denke men aen eenen honger, die met dorst gepaerd gaet; want 'er wordt vervolgens ook gesproken, van eenen dorst. Dit oordeel zou het land treffen, dat is, het gehele land van het Rijk der X stammen. — Het zou geen lichamelyke hongersnood zijn naer brood, noch een eigenlyke dorst naer water, maer om te hooren de woorden des HEEREN.

Deze bedreiging voorspelt eenen tijd, wanneer 'er gebrek zou zijn van genademiddelen. De Prophecy, en de prediking van Gods woord, zouden geheel ophouden. — HOSEA EN AMOS zijn de laetste Propheten geweest, in het

Rijk der X stammen. By de Joden heeft de HEER nog Propheeten verwekt, onder en na de Babylonifche gevangenis. Maer de Israëlieten waren van dat voorrecht geheel verftoken, in de Afyriſche gevangenis.

12. Ende dan zullen de Israëlieten het woord van God, het welk zy nu ſmadelyk verwerpen, te vergeevſch zoeken; ſy ſullen ſwerven en het land aſſopen, van zee tot zee, ende van 't noorden tot het ooften. Zy zullen alle hoeken des lands doorzoeken, of 'er ook ergens een Propheet te vinden zijn, by welken zy een Godlyk antwoord, in hunne verlegenheid, bekomen kunnen. Maer het zal vergeevſche arbeid zijn: ſy ſullen omloopen om het woort des HEEREN te ſoecken, maer en ſullen 't niet vinden.

Denkelyk hebben de Israëlieten, gedurende de drijjarige belegering van Samaria, overal het land rond gelopen, om een woord van Godlyk beſtuur en moedgeving te zoeken; maer vooral had dit gebrek plaets, in het land van hun billingſchap.

13. Dit geestelyk oordeel zal zo zwaer zijn, dat 'er de dertelſte menſchen gevoel van hebben zullen. Te dien dage ſullen de ſchoone jonckvrouwen, ende de jongelingen, van dorſt verſmachten.

Men denke hier aen ondachtzame en losbandige jonge lieden, die anders weinig aendoening hebben, over het gebrek van des HEEREN woord. — Maer, in het hier bedoelde geval, zouden zelfs de *ſchone jongvrouwen*, welke, trots op hare ſchoonheid, het meeste belang ſtellen in haren opſchik, gelijk ook *de verwiſſde jongelingen*, van *dorst verſmachten*, en bezwijken. Deze zouden ook prijs beginnen te ſtellen, op de woorden van God, die thans zo algemeen verſmaed werden. Zy zouden het woord des HEEREN gaen zoeken, maer, na het aanwenden van vergeevſche pogingen, radeloos verſmachten.

14. Dit zal de rechtvaardige ſtraf zijn der grouwzame aſſodery van de Israëlieten, Die daer ſweeren by de ſchult van Samaria, ende ſeggen; [*Soe waerachtigh als*]

als] uwe godt van Dan leeft; ende, de wegh van (c) Berseba leeft: ende sy fullen onherstelbaer in het verderf vallen, ende niet weder opstaen.

De misdad, aen welke iemand zich schuldig maekt, wordt, by overnoeming, zijn *schuld* genaemd. De *schuld* derhalven van Samaria, is de afgodery met de kalveren, aen welke de inwoners van Samaria, en alle de Israëlitien, zich hadden schuldig gemaakt, en meer byzonder de gemelde kalveren zelve. — De God van Dan is het kalv, te Dan opgericht, waer onder tevens de afgod van Bethel bedoeld wordt.

De Israëlitien bewezen gedsdienstige eer aen deze gouden kalveren, en andere drekgoden. Zy zwoeren by de zelve plechtige eeden, het welk allerhonendst was voor den levendigen God. Zy zwoeren by de *schuld* van Samaria, by de afgoden, welke de inwoners van Samaria eerden; niet alleen by het kalv van Bethel, maer by het minst geachte kalv van Dan, zeggende, zo waerachtig als uwe God van Dan leeft. — Wanneer men de bepaling uwe betrekkelijk maekt tot Dan, en deze woorden begrijpt, als eene aanspraek aen Dan, zal men ligtelyk begrijpen, dat 'er gene reden altoos zy, om te denken, dat de Propheet van de Joden spreke. Men leze: O Dan, zo waerachtig als uwe God leeft. — De God van Dan is het gouden kalv, het welk JEROBEAM I, te Dan geplaest had. — Dit grouwzaam formulier van eedzwering geeft blykbaer te kennen, dat de verdwaasde Israëlitien het gouden kalv, te Dan, voor den waerachtigen God hielden, de oppermachtige oorzaak van zegen en vloek.

By de afgodery met de kalveren, kwam nog de eerdienst van allerlei andere drekgoden. Zy zwoeren ook, zeggende: zo waerachtig de weg van Berseba leeft. — Berseba lag in het Koningrijk van Juda, en de toenmalige godvruchtige Koning UZZIA zal zekerlyk aldaer gene afgodery geduld hebben. De weg van Berseba kan derhalven de wijs van afgodsvereering, welke te Berseba plaets had, niet beteeke-

(c) Amos 5: 5.

ken. Voor het naest, schijnt hier de eigenlyk gezegde *weg naer Berseba* bedoeld te worden. Deze weg zal, by het bygelovig volk, in grote achting geweest zijn, ter gedachtenis van de oude afgoden, die aldaer, in vorige dagen, gediend werden. Denkelyk deed men, uit dat beginfel, langs dezen weg, godsdienstige bedevaerten. Men verbeside zich den weg naer Berseba, zo als de Israëlitén gewoon waren, den zelve te nemen, van Samaria over Bethel en Gilgal door het land der Philistijnen; en dan was de weg vol afgoden, tempels, en altaren. — Het *zweren by den weg van Berseba* schijnt voor het naest het zweren, by alle de afgoden te gelijk, te beteekenen.

HET IX. KAPITTEL.

Hier hebben wy het laetste Prophetische gezicht van AMOS, vertonende, hoe de HEER den afgodsdienst, onder Israël, op een zeer vreeselyke wijs, zoude uitroeien.

Wy onderscheiden 'er twee delen in.

- I. Het eerste deel behelst het gezicht zelve, en de verklaring daarvan. Het verbeeldde, hoe de HEER de afgodery, onder de Israëlitén, uitroeien, en het volk, deswegens, op eene schromelyke wijs, straffen zoude, vs. 1-10.
- II. Het tweede deel behelst eene zeer heuchlyke belofte, omtrent de herstelling van Israël, in het laetst der dagen, vs. 11-15.

I. In het eerste deel vinden wy

N. *Eerst het gezicht zelve en de verklaring daarvan, vs. 1.*

1. Ick sagh, in een volgend Prophetisch gezicht, den Heere, den allerhoogsten Richter der gansche aerde, die
recht

recht doet, staen op den afgods-altaer, welke te Bethel, ter eere van de kalveren, was opgericht; ende hy seyde, door zijn almachtig bevel, Slaet dien knoop, dat de posten beeven, ende doorklooftse alle in 't hoofd; ende ick sal haer achterste met den sweerde dooden: de vliedende en sal onder hen niet ontvlieden, nochte de ontkomende onder hen behouden worden.

A. Het gezicht zelve bestond hier in. De HEER stond als Richter, op het afgods-altaer, te Bethel, om het vonnis uit te spreken, over den tempel der kalveren, deszelfs gereedschappen, en dienaren. Als Richter gav de HEER bevel, om dien knoop te slaen, dat de posten beevden. — Het woord, door knoop vertaeld, beteekent in het gemeen een kunstwerk, het welk de gedaente heeft van eenen ronden bol. Hier hebben wy te denken, aen eenen kunstigen knop, in het midden van den bovendorpel der deure, door welchen men ging in den Afgodstempel. — Het Altaer stond na by de buitenste deur van den Tempel der kalveren, te Bethel. De HEER vertoonde zich, aen den Propheet, staende op of by het altaer, en wijzende met den vinger, naer den gemelden knop. AMOS hoorde den HEER bevel geven, om, met geweld op dien knop te breeken, ook zag hy dit bevel ter uitvoer brengen, met dit gevolg dat de posten beevden.

Dit gezicht vertoonde derhalven, dat de vernieling van dien afgodstempel kort op handen ware.

B. Ter nadere verklaring van dit gezicht, wordt 'er byvoegd; en doorklooftse allen in het hoofd, en Ik zal hun achterste met het zwaard doden. De zaak zal duidelyker wezen, wanneer men het vertaelt, op deze wijs: sla hen, te weten die de kalveren eeren, sla hen alle, met het hoofd, aen stukken. Het geeft te kennen, dat alle de kalverdienaers, met hun hoofd, het zy den Koning, het zy liever den Opperpriester, zouden vernield worden. Hun achterste, dat is de overgebleve.

ne, die het ontkomen waren, zou de HEER deden, met het zwaard der Asfyriërs.

2. De zaak wordt vervolgens, in de byzonderheden, nader uitgebreid, vs. 2-10.

A. De afgodendienaers zouden vergeevscke pogingen doen, om te ontvlieden, vs. 2-6.

B. Dit zou de rechtvaardige straf zijn van Israëls grouwzame ondankbaerheid, hoewel evenwel het gansche huis van JACOB niet geheel zou worden uitgeroeid, vs. 7-10.

2. (a) Al groeven sy [tot] in de helle en de diepste plaatsen der aerde, so salse mijne hant van daer halen; ende al klommen sy in den hemel, dat is, tot op de hoogste bergen, welke den hemel schijnen te raken, so sal ickse van daer doen nederdalen.

3. Ende al verftaken sy haer op de hoogte van Carmel, so sal ickse naspeuren ende van daer halen, om hen te vergelden, naer hunne grouwzame boosheid; ende alle pogingen, om mijne straffende hand te ontwijken, zullen ten eenenmael vruchteloos wezen; ja al verbergden sy haer, indien het anders mogelyk was, van voor mijne oogen in den gront van de zee, so sal ick van daer eener slange of zeedraek, vergel. Jes. XXVII: 1. gebieden, die false bijten.

4. Ende al gingense in gevanckenisse voor 't aengesichte harer vyanden, zich verbeeldende, dat zy 'er althans het leven hadden afgebracht, so sal ick van daer den sweerde gebieden, dat het haer doode: Ende ick sal mijn' zorge en wakend oogen tegen haer (b) setten ten quade, ende niet ten goede.

5. Want de Heere, de Richter der gansche aerde, die recht doet, de allerhoogste God, die het bewind voert over alle dingen, de HEERE der heyrfscharen is die het lant van Israël, met zijne straffende hand, aenroert dat

dat het versmelte, ende alle, die daer in wonen, treuren: ende [*dat*] het geheel oprijfe als eene riviere, door de binnenlandfche beroerten, welke dadelyk, na den dood van den tegenwoordigen Koning Jerobeam II, beginnen zullen, ende verdroncken worde als [*door*] de riviere van Egypten, door de heirlegers der Asfyriërs, vergel. Kap. VIII: 8.

Op deze wijs, zullen de afgodifche Israëlitē rechtvaerdig geftraft worden door den **HEER**, den eenigen en waren God.

6. Die zijn paleis en zijne (*c*) opperfalen in den hemel bouwt, ende zijne bende of vast gebouw, die heeft hy op aerden gefondeert. Hy is derhalven oneindig verheven, boven alle de afgoden. Hy is de eenige en ware God, die het bewind voert over den hemel, de aerde en de zee, zodat Hy, wanneer het Hem goeddunkt, de (*d*) wateren der zee roept, ende gietfe uyt op den aerdbodem, **HEERE**, van zelfs beftaende en onveranderlyke God, is zijn eigen naem, die Hem, in volten nadruk, en uitsluitende toekomt.

7. Zijt gylieden my niet als de kinderen der Mooren, of Arabieren, o kinderen Israëls? spreeckt de **HEERE**. Hoe zeer Ik u, boven alle andere volken, bevoorrecht heb, zijt gy zo ondankbaer, dat gy u niet beter gedraegt, dan de blinde heidenen. Vertrouwt daerom niet, op mijne vorige gunsten, daer gy mijne zegeningen geheel verbeurd hebt; En heb ick Israëel niet opgevoert uyt Egyptenlant? maer beroemt u daer niet op, vleit u daerom niet, met de dwaze gedachten, dat uw tergend wan-gedrag niet zal geftraft worden; zoortgelyke gunsten heb Ik ook bewezen aen andere volken, ende de Philiftijnen uitgevoerd uyt het land Caphtor, vergel. Deut. II: 22. Jer. XLVII: 4, ende de Syriërs uyt het oude Kir, alwaer zy, in vroege tijden, gewoond hebben.

8. Siet, de oogen des Heeren **HEEREN** zijn, in rechtvaerdige gramfchap, gewend, tegen dit fondigh Koninckrijck der X ſtammen, dat ick het van den

(*c*) Pfalm 104: 3, 13. (*d*) Amos 5: 8.

aerdbodem verdelge: behalven, dat ick het huys Jacobs niet gantschelick en sal verdelgen of geheel uitroeien, spreekt de HEERE.

9 Want liet, ick geve bevel, aen alle volken, onder welke de nazaten van Jacob, als ballingen, zullen verspreid worden, om met hun te doen, naer hun welgevallen, en werktuigen te zijn van mijne rechtvaardige wraek, ende ick sal die van het huys Israëls, die het zwaerd der Asyriërs ontkomen zullen, onder alle de Heydenen schudden en allerwegen verspreiden, gelijk als [zaet] geschuddet wort in eene seve; ende niet een steenken salder ter aerden vallen.

Men verbaelde zich eene zee, in welke het graen heen en weder geschud, en geduurig verspreid wordt, om het van kav te zuiveren. Op soortgelyk eene wijs, zouden ook de Israëlitē allerwegen, onder de heidenen verspreid, en als van plaets tot plaets geschud worden; *en niet één steenken zal ter aerde vallen.* Het woord, door *steenken* vertaald, zouden wy liefst nemen voor eenen klomp, eenige granen, welke, tot eenen klomp aen elkander kleven; en dan is de mening, dat de Israëlitē gene maetschappy zouden uitmaken, maer alle afzonderlyk, onder de heidenen verspreid worden.

10. Alle hardnekkige fondaers mijns volcks fullen door 't sweert, het zy in de burgerlyke oorlogen, het zy by den inval der Asyriërs sterven: Die daer seggen; Het quaet, het welk de HEER ons, door de Propheten, laet bedreigen, en sal tot ons niet genaken, noch [ons] voorkomen. Maer zy, die het zwaerd ontkomen, zullen onder de heidenen verspreid worden.

II. Ps. 11-15. vinden wy eene zeer heuchlyke belovte, omtrent de herstelling van Israël, in het laetst der dagen.

11. Evenwel zal Ik Israël niet voor altoos verftoten. Er zal een tijd komen, dat Ik my over mijn oude volk ontfemen zal. (e) Te dien dage sal ick de vervallene hutte

hutte Davids weder-oprichten: ende ick sal hare reten vertuynen, ende wat aen haer is afgebroken weder-oprichten, ende falfte bouwen, als [*in*] de dagen van oudts:

Het huis van DAVID zou worden tot eene *vervallene hutte*. Dit teekent ons den lagen en verachtelyken flaet, tot welken het Koninglyk geflacht van DAVID vervallen zoude. Maer de HEER zou die vervallen hutte *wederom oprichten, hare reten vertuynen, en al wat aen haer was afgebroken, weder oprichten en dezelve bouwen, als in de dagen van oudts*, dat is, met één woord, het Koninglyk huis van DAVID, in den vorigen luister, en ouden bloeiflaet herstellen.

Veelal verstaet men deze belovte, van MESSIAS komst in het vleesch. Het huis van DAVID was, ten tijde van Keizer AUGUSTUS, gelijk bekend is, diep vernederd, maer door de geboorte van den MESSIAS, is het uitermaten vereerd. — Dan deze zaak schijnt, onzes erachtens, hier niet bedoeld te worden. In het vervolg wordt eene ervelyke bezitting van Kanaan beloofd, met insluiting van het *overblijfsel Edoms*, en alle de heidenen, die naer Gods naem genoemd zijn, als mede eene grote maet van aerdsche zegeningen, in Kanaan. Ook wordt 'er vs. 15 bygevoegd, dat Israël *niet meer zou uitergerukt worden, uit hun land*. Maer zodanig zijn immers de gevolgen niet geweest van MESSIAS komst in het vleesch.

Wy denken daerom aen de herstelling van gansch Israël, in het laetst der dagen, en verstaen door DAVID, den MESSIAS, den tegenbeeldigen DAVID, vergel. Hof. III: 5. Het Koningrijk van den MESSIAS over Israël, zal in het laetst der dagen hersteld worden.

12. Op dat fy, de nazaten van Israël, die eeuwen lang, onder de heidenen zullen verspreid wezen, erflick besitten het overblijfsel van Edom, tunne oude vyanden, ende een geestelyk Koningrijk uitmaken, met alle de bekeerde Heydenen, die nae mijnen name genoemd worden: spreeckt de HEERE, de onfeilbare, die dit doet of doen zal.

13. Siet de dagen komen, spreeckt de HEERE, dat de Israëlitén, in hun Vaderland hersteld zijnde,
XVII. DEEL.

de uitnemendste zegeningen genieten zullen , zo dat de ploeger den maeyer , ende de druyventreder den zaetzaeyer genaken sal: ende de bergen fullen van (f) soeten wijne druypen, ende alle de heuvelen fullen als het ware smelten , en wechvloeien van boter en honich.

14. Ende ick sal de gevanckenisse mijns volcks Israëls wenden , hen uit de heidenen verzamelen , in hun Vaderland wederbrengen , ende sy fullen de verwoeste steden herbouwen ende gerust bewoonen , ende wijngaerden planten , ende derselver wijn drincken: ende sy fullen hoven maken , ende derselver vrucht eten.

15. Ende ick false (g) in haer lant planten en vastzetten , gelijk eenen welgewortelden boom , ende sy en fullen niet meer worden uytgeruckt uyt haer lant , dat ick haerlieden gegeven hebbe , feyt de HEËRE uwe Godt , die u , o Israël , tot het volk van zijn byzonder eigendom heeft aengenomen.

(f) Joël 3: 18. (g) Jerem. 32: 41.

ZINDE VAN DE PROPHECY VAN AMOS,

D E

P R O P H E E T

O B A D J A.

D E

P R O P H E E T

O B A D J A.

Behalven het opschrift vs. 1^a, behelst deze Prophecy twee hoofddelen.

- I. Het eerste is bedreigend, vs. 1^b-16.
- II. Het ander is belovend, vs. 17-21.
- I. In het eerste deel, het welk tegen de Edomiten is ingesicht, vs. 1^b-16, wordt
 8. Eerst het oordeel van dit volk voorgesteld, vs. 1^b-9.
 9. Daarna wordt het zelve gebillykt, vs. 10-16.
- II. In het belovend deel worden zeer uitmuntende zegeningen beschreven, met welke de Joden, als mede de Israëlitén, zouden begunstigd worden, vs. 17-21.

I. Het Gesichte of de Godspreek van den Propheet Obadja: Alfoo seyt de Heere HEERE, de rechtvaardige en allerhoogste Richter, van of tegen Edom; (a) Wy hebben een geruchte gehoord van den HEERE, ende daer is een gefante geschickt onder de Heydenen; Staet op, ende laet ons opstaen tegen haer ten strijde.

Edom of Esau was de broeder van Jacob. De nakomelingen van Esau, anders Idumeers genaemd, heten hier Edom. Dan hebben wy hier te denken, aen de eigenlyk gezegde Edomiten? Zommigen nemen dezen naem geheimzinnig, en verstaen door **EDOM**, deels de Joden, deels den Antichrist. Dan by ons is 'er geen twijffel aen, of hier worden de ei-

(a) Jerem. 49: 14.

XVII. DEEL.

G 2

genlyk gezegde Edomiten bedoeld. Er is immers geen schijnbare grond altoos, om van de letterlyke beteekenis af te wijken. Ook vinden wy by JEREMIA, EZECHIEL, en MALACHI, soortgelijke voorzeggingen, omtrent den ondergang der Edomiten. Voeg 'er by, dat alles wat hier, van de Edomiten, voorspeld wordt, door NEBUCADNEZAR en de Maccabeeuwen. aen de nakomelingen van ESAU, letterlyk vervuld is, gelijk in het vervolg nader blyken zal. Eindelijk de Godspraak van JEREMIA, Kap. XLIX: 7—, welke, met deze Voorzegging, in vele opzichten, woordelyk overeenstemt, ziet letterlyk op de Edomiten.

Wy, zegt OBADJA, dat is, ik en andere Propheten, *hebben een gerucht*, liever een vonnis, eene richterlyke uitspraak, over de Edomiten, *gehoord van den HEERE, en daer is*, ter dadelyke uitvoering van dit vonnis, *een gezant geschikt en afgevaardigd, onder de Heidenen*, byzonder tot de Chaldeeuwen, om hun bevel te geven, tot de uitvoering van het gemelde vonnis. Deze gezant zal, tot de Chaldeeuwen, spreken, *staet op*, gordt de wapenen aen, tegen de Edomiten, *ende de Chaldeeuwen zullen aenstonds elkan-* der opwekken, en zeggen, *laet ons opstaen, tegen hen*, te weten de Edomiten, *ten strijde*.

Deze Prophetische teekening geeft met één woord te kennen, dat de tijd naderde, op welken de HEER zijne rechtvaardige oordeelen, over de Edomiten, zou uitoeffenen, en dat Hy, ten dien einde, de Chaldeeuwen, door zynen verborgen invloed, zou opwekken, om, tegen deze oude vyanden van Israël, ten strijde op te trekken.

Hierop wordt de HEER zelys sprekende ingevoerd, tot de Edomiten, vs. 3-5:

2. Siet, ick heb u, o Edom, die zo zeer in rijkdom en vermogen, Loven vele andere Natien, verheven waert, kleyn gemaakt onder de Heydenen; gy zijt seer veracht, en diep vernederd.

3. De trotsheyt uwes herten, waerdoor gy waent, dat gy, voor andere volken, zo geducht zijt, dat zy u niet zouden durven aenvallen, heeft u bedrogen, en gy zijt, in uwen hoogmoedigen waen, tot uwe schande, te
leur

leur gesteld. Zo is het gegaan, met den trotschen Edom, hy die daer woont in de kloven der steenrotzen, [in] sijne hooge wooninge; die zich verbeeldt, dat de bergachtige landstreek, welke hy bewoont, voor de vyanden ontoegankelijk is, en daerom die in sijn herte seyt; Wie soude my ter aerden nederstooten? en uit mijne woonplaats, welke door de natuur zo beveiligd is, verdrijven kunnen?

4. Maer noch hoogte, noch sterkte, zal u, o Edom, tegen mijne wraek, beveiligen kunnen. (b) Al verhieft gy u zo hoog, gelijk de arent vliegt, ende al steltet gy uw nest, zo het mogelyk ware, zelfs tusschen de sterren: so sal ick u van daer nederstooten, en op het diepst vernederen, spreekt de HEERE, de Onseilbare.

5. Gy Edomiten zult, aen uwe vyanden, tot eene geheele beroving en uitplundering, worden overgegeven. (c) So daer dieven, so daer nacht-roovers tot u gekomen waren; (hoe zijt gy, die zo trotsch waert, op de sterkte van uw land, blijkbaar uytgeroeeyt!) en soudense niet gestolen hebben soo veel hen genoegh ware, latende het gene hun van geen nut wezen konde, achter blijven? So daer wijlesers tot u gekomen waren, en soudense niet eene nalefinge hebben overgelaten? maer zo zullen uwe vyanden niet handelen, zy zullen alles uitplunderen, en niets overlaten, dan het gene zy niet begeren.

De Propheet beschouwt, in dit gezicht, de beroving der Edomiten, met verwondering, en roept daerom uit:

6. Hoe zijn Esaus rijke [goederen] en bezittingen, tot in de heimelykste plaetsen, alwaer zy verstopt waren, door de vyanden nagespeurt, sijne verborgene [schatten] opgesocht!

7. Alle uwe bontgenooten hebben u tot de lantpale uytgeleydet; uwe vredegenooten hebben u bedrogen, sy hebben overmecht: [die] uw broot

(b) Jerem. 49: 16. (c) Jerem. 49: 9.

[eten], fullen een gefwel onder u fetten, daer en is geen verftant in hem.

Hier wordt vertoond, hoe de Edomiten, door hunne vrienden en bondgenoten, van welke zy hulp verwachtten, zouden te leur gefteld worden. Zy zouden gezanten afvaardigen, tot hunne bondgenoten, om hulp te begeeren tegen de Chaldeeuwen. *De bondgenoten* zouden die gezanten wel, op eene zeer vereerende wijs, tot aan de *landpale*, tot de uiterfte grenzen van hun land, zeer statelyk *uiteiden*, en grote belovten doen, maer, met dit alles, gene de minfte hulp bewijzen. *Hun vredegenoten* zouden hen *bedriegen*, en daerom zouden de Chaldeeuwen hen zeer gemakkelyk overmogen. Zelfs zouden zy trouwloofse verraders hebben, in hun midden; *die hun brood aten*, en door de Edomiten, als vertrouwde vrienden befchouwd werden, *zouden een gefwel onder hen zetten*, dat is, hunnen ondergang, door list en bedrog, bevorderen, verg. Hof. V: 13. Daer zou *geen verftand*, noch doorzicht zijn, in Edom, om die verdervelyke ondernemingen der heimelyke vyanden te ontdekken en te verydelen.

8. (d) En fal 't niet te dien dage zijn, spreeckt de HEKRE; dat ick de Wijfe uyt Edom, ende het verftant uyt Esaus gebergte fal doen vergaen?

9. Oock fullen uwe beroemde (e) helden, o The-man, gy vermaerde Stad der Edomiten, verftaegt zijn: op dat een yeder uyt Esaus gebergte door den moort worde uytgeroeyt. Er zal eene vreesfelyke flachting, door de Chaldeeuwen, onder de Edomiten, worden aengericht, alleenlyk zullen 'er eenige hulpeloofse weduwen en wezen overblijven, verg. Jer. XLIX: 11.

Deze Prophecy, omtrent den ondergang der trotsche Edomiten, is blykbaer vervuld. Weinige jaren, na de verwoesting van Jerufalem, heeft NEBUCADNEZAR, terwijl hy bezig was, om Tyrus te belegeren, het land der Edomiten ingenomen, het zelve geheel verwoest, en de inwoners

ver-

verdreven. By de wederkeering der Joden, uit Babel, waren de Edomiten nog, in den zelfden ſtaet van verne-dering, Jef XXI: 11, 12. Ook blijkt het niet, dat zy immer het gebergte Seir, de oude woonplaets van hunne voorvaderen, wederom ingenomen hebben, en geen ééne van hunne ſteden is, op de vorige ſtandplaets, her-bouwd. — Naderhand hebben de Edomiten zich wel ge-vestigd, in de Zuiderdelen van Judæa; maer onder JUDAS den *Maccabeer*, hebben de Joden dit volk zeer zware ſlagen toegebracht, 2 Macc. X: 15-23, en JOHANNES HYRCANUS heeft de Edomiten geheel overwonnen, en hun land ge-bracht onder de heerſchappy der Joden. Zelfs werden de nakomelingen van ESAU gedwongen, tot de beſnijdenis, en het aennemē van den Joodſchen Godsdienst, JOSEPHUS *Antiq. Jud.* l. XIII. c. 17. Eindelyk is hun naem, onder de volken, geheel uitgeroeid.

9. Dit oordeel, over de Edomiten, wordt gebillykt, uit aen-merking van de bitterheden, welke zy hunnen broederen, de *Israëlitēn*, hadden aengedaen, vs. 10-16.

A. De mishandelingen, welke de Edomiten den *Israëlitēn* hadden aengedaen, worden voorgeſfeld, vs. 10-14.

10. Om het (f) geweld, begaen aen uwen broe-der Jacob, ſal ſchaemte u bedecken: ende gy ſult uytgeroeiyt worden in eeuwigheyt, zodat uw naem niet meer zal genoemd worden.

Er was een altoosduurende wrok, tuſſchen de nazaten der beide broederen JACOB en ESAU. Uit dit beginſel heb-ben de *Israëlitēn* vele bitterheden van de Edomiten on-dergaen, tot dat Koning DAVID zich ook deze oude vy-an-den onderwierp, en hun land cijsbaer maekte, 2 Sam. VIII: 14. Onder Koning JORAM vielen de Edomiten van hem af, maer JORAM bracht hun eene zeer zware nederlaeg toe, en naderhand maekte AMAZIA, onder hen, eene zeer grote ſlachting, 2 Kon. VIII: 20, 21.

(f) Gen. 27: 41. Ezech. 35: 5. Amos 1: 11.

2 Kon. XIV: 7. — Deze bitterheid hebben de Edomiten altoos behouden; dit openbaarden zy vooral, toen Jerufalem, door NEBUCADNEZAR, werd ingenomen. Toen verblijdden zy zich uitbundig, over het treurig lot van hunne broederen, en plaetften zich zelfs, op de wegscheidingen, om de vluchtende Joden, in de handen der Chaldeeuwen, over te leveren.

Van deze laetste byzonderheid, spreekt de Prophcet, vs. 11-14-

11. Ten dage als gy Edomiten, by het innemen van Jerufalem, door Nebucadnezar, de zijde der Chaldeeuwen gekozen hebt, zodat gy als vyanden, tegen over de Joden, uwe broederen ftoot; ten dage als d'uytlanders, de Babyloniers namelyk, en andere volken, aen Nebucadnezar onderworpen, het volk van Juda benauwden, en fijn heyr gevangen voerden, ende de vreemde tot fijne poorten introcker, de hoofdstad overweldigden, ende over Jerufalem het lot wierpen, om den geroovden buit te deelen; waert gy oock (g) als één van hen, die de Joden vyandig aenvielen, en hebt u, omtrent uwe broederen, even zo vyandig gedragen, als de Chaldeeuwen en hunne bondgenoten.

12. Doe en foudt gy, wanneer gy eenige gevoelens van liefde en ontferming bezeten hadt, niet met genoeg en vermaek, geffen hebben op den treurigen dagh der jammerlyke ellende uwes broeders, den dagh fijner vervreemdinge, van mijne gunst en befcherming, op welken Ik hem verlaten heb; noch u verblijdt hebben over de rampen der kinderen van Juda, ten dage hares ondergangs: noch uwent mont groot gemaect hebben, door de Joden te befchimpen, en hun bitere woorden toe te voegen, ten dage der benauwtheit:

13. Noch, met de verwoestende Chaldeeuwen, binnen Jerufalem, ter poorte mijns volcks ingegaen, heb-

hebben, ten dage hares verderfs; noch, met vermaak en genoegten, gezien hebben, oock gy, die uwen broeder hadt behoren bystand te bieden, op sijn quaet, ten dage sijns verderfs: noch [*uwe handen*] niet uytgetreect hebben aen sijn heyr, om uwe broederen te helpen gevangen nemen, ten dage sijns verderfs.

14. Noch gestaen hebben op de wegscheydinge, om de vluchtende van mijn volk op te zoeken, en sijse ontkomene, die het zwaerd der Chaldeeuwen ontvlucht waren, uyt te roeyen: noch sijne overgeblevene overgelevert hebben, in de handen der Chaldeeuwen, ten dage der benaauwtheit.

B. Om deze mishandelingen, den Joden aangedaan, zouden de Edomiten, met andere volken, rechtvaardig gestraft worden, vs. 15, 16.

15. Want de dagh van des HEEREN geduchte wrack is naeby, om zijne rechtvaardige oordeelen uit te oeffenen, over alle de Heydenen, welke de allerhoogste Richter, door Nebucadnezar, blijkbaer straffen zal, namelyk, behalven u, de Moabitent, Ammoniten, Tyriers, en Sidoniers, verg. Jer. XXVII: 1-11; (*h*) gelijk als gy aen de Joden gedaen hebt, sal u gedaen worden; uwe vergeldinge sal op uwen kop wederkeeren, en gy zult, volgens de wet der wedyvergelding, behandeld worden.

16. Want, gelijk gylieden, o Joden, den beker van mijne grimmigheid gedroncken hebt, te Jerusaleem, op den bergh mijner heyligheyt; [*dan*] of zo sullen alle de Heydenen, die uwe vyanden geweest zijn, byzonder de Edomiten, den beker van mijne gramschap gedueriglick drincken:

(*h*) Ezech. 35: 15.

ja sy fullen drincken ende inlwelgen; ende sul-
len zijn als off'er niet geweest en waren, 'er
zal eens een tijd komen, in welken de naem en de gedach-
tenis van de vyanden der Joden, byzonder van de Edomi-
ten, geheel zal uitgeroeid wezen.

II. *Ps. 17 - 21 worden zeer uitmuntende zegeningen beloofd,
met welke de Joden, alsmede de Israëlitcn, zouden begun-
stigd worden.*

17. Maer op den bergh Zions sal ontkominge
zijn, zommigen der Joden zullen ontkomen, in hun
Vaderland wederkeeren, en Jerusaleem herbouwen, en-
de hy, te weten de berg Zions, sal eene heyligheyt
zijn, naedien de Tempel zal herbouwd, en de plech-
tige Go'sdienst hersteld worden, ende die van den
huysc Jacobs fullen, uit de gevangenis van Babel
wedergekeerd, hare vaderlyke erfgoederen erflick be-
sitten in Karaan.

18 Ende, wanneer de Joden, met velen uit het
Rijk der X stammen, die, door de Asfyriers, gevan-
gelyk zijn wechgevoerd, in hun Vaderland, zullen
zijn wedergekeerd, zal mijn volk verschrikkelyk zijn,
voor de Edomiten: want Jacobs huys sal een vyer
zijn, ende Josephs huys eene vlamme, ende
Esaus huys tot eenen stoppel; ende sy fullen
tegen hen ontbranden, ende fullenscn vertee-
ren: so dat Esaus huys geenen overblevenen en
sal hebben; want de HEERE heeft 'et ge-
sproken.

JACOBS huis zijn byzonder JACOBS nakomelingen;
uit de Stammen Juda en Benjamin. JOSEPHS huis zijn
de nazaten der X stammen, die, by de slaking
der Babylonische gevangenis, met de Joden, naer Ka-
naan zijn wedergekeerd. — Deze zouden zijn, tot een
vuur en een vlam, om ESAUS huis, als een stoppel te ver-
teeren, zodat ESAUS huis gene overblevenen hebben zou. — Dit
is,

is, ten tijde der Maccabeeuwen, kennelyk vervuld, gelijk wy reeds hebben opgemerkt.

16. Ende die van 't zuyden sullen Esaus gebergte, ende die van de leegte [*sullen*] de Philistijnen erflick besitten; ja sy sullen het veld Ephraims ende het veld van Samaria erflick besitten: ende Benjamin Gilead.

Het Joodsche land was eertijds in vijf delen onderscheiden, verg. Jos. XV. Een van dezelve was het *Zuider deel*, Jos. XV: 2 Een ander deel heette de *laegte*, en grensde tot aan het land der Philistijnen, Jos. XV: 33. — Nu zouden *die van het Zuiden*, dat is, de bewoners van het Zuiderdeel, het aangrenzende land der Edomiten, *esaus gebergte*, anders genaemd het gebergte Seir, *ervelyk bezitten*. De Joden, die de laegte bewoonden, zouden het aangrenzende land der *Philistijnen ervelyk bezitten*. Ook zouden zy *het veld Ephraims en het veld van Samaria*, dat is, dat gedeelte van Kanaan, welk aan het Rijk der X stammen behoord had, *ervelyk bezitten*. — Het zegt, met één woord, dat de Joden, na hunne wederkeering uit Babel, het gehele land van Kanaan bezitten, met insluiting van het gebergte Seir, het welk eertijds de Edomiten, en de landstrecken, aan de Middellandsche zee, welke voorheen de Philistijnen bewoond hadden. — *Benjamin* zou bezitter zijn van het vruchtbaer *Gilead*, over de Jordaen.

20. Ende de gevanckelicke-wechgevoerde deses heys der kinderen Israëls, die, naer Asfyrien gevoerd waren, zullen bezitten, 't gene oudtijds der Canaaniten was, tot Zarphath toe; ende de gevanckelicke-wechgevoerde van Jerusalem, 't gene dat in Sepharad is: sy sullen de steden van 't zuyden erflick besitten.

21. Ende daer sullen Heylanden of Verlosfers, in de Maccabeesche Vorsten, byzonder in Judas, en Johannes Hyrcanus, op den bergh Zions, en in het Joodsche land opkomen, om Esaus gebergte

108 O B A D J A.

te richten , en de Godlyke wraek uitteoeffenen , over de Edomiten : ende het Koninckrijcke sal des HEEREN zijn , voor zo ver de Joden , met achterlating van de afgoden , den HEER alleen dienen zullen , en de HEER , door het beschermen der Joden , betonen zal , dat 'er een God zy , die op de aerde richt.

EINDE VAN DE PROPHECY VAN OBADJA.

D E
P R O P H E E T
J O N A.

XVII. DEEL.

D E

P R O P H E E T

J O N A.

H E T I. K A P I T T E L.

DIt Boek behelst de zeer merkwaardige geschiedenissen van den Propheet JONA, die van God geroepen werd, om een boetprediker te zijn, in Ninive, die grote hoofdstad van het Asyrisch Rijk. — Het bestaat uit twee hoofddelen:

- I. Het eerste bevel aan JONA, om boete en bekeering te Ninive te prediken, met de gevolgen daer van, Kap. I, II.
- II. De vernieuwde last, met de uitvoering en gevolgen daer van, Kap. III, IV.
- I. In het eerste deel vinden wy
 1. Den last aan JONA, om te Ninive te prediken, Kap. I: 1, 2.
 2. De ongehoorzaamheid van den Propheet, I: 3.
 3. De gevolgen daer van, Kap. I: 4—II: 10, bestaande hoofdzakelyk
 - A. In de ongelegenheid, in welke JONA geraakte, Kap. I: 4 - 17.
 - B. De zonderlinge verlossing uit dezelve, Kap. II.

N. *De last aen JONA, om te Ninive te prediken, vs. 1, 2.*
behelst,

A. *Een voorbericht, of het verhael nogens dezen last, vs. 1.*

B. *Den inhoud van dien last, vs. 2.*

1. Ende het woort des HEEREN geschiedde, in eene Openbaring, tot Jona, den zone van Amit-thai, eenen man, in dien tijd, zeer be- end, feggende:

Onze Propheet JONA was van *Gath-Heper*, volgens 2 Kon. XIV: 25, zijnde eene Stad van weinig aanzien, in de Stam van Zebulon, Jos. XIX: 13. Zy lag derhalven in Galilæa, alwaer men 'nog, ten huidigegen dage, het grav van JONA, aen de reizigers vertoont, boven het welk de Turken eene bidplaats hebben opgericht. Zo dit *Gath-Heper* niets slechts de woon-, maer ook de geboorteplaats van JONA geweest is, gelijk men uit de aengehaelde plaats, 2 Kon. XIV: 25, schijnt te mogen opmaken, kan dit dienen, ter beschaming van het lasterlyk voorgeven der Pharizeeuwen, om de Prophetische bediening van onzen Verlosfer verdacht te maken, dat 'er nimmer uit Galilæa een Propheet ware op-geftaen, Joh. VII: 52.

In de gemelde Openbaring, ontving de Propheet JONA dezen Godlyken last.

2. Maectt u op, begeév u spoedig op reis, naer het Koninkrijk van Asfyrien, en gaet bepaeldelyk nae de (a) groote stadt Ninive, ende predickt, roep ernstig en overluid tegen haar, om de godloze inwoneren tot bekeering te bewegen: want haerlieder booftheyt is opgeklommen voor mijn aengesichte. — De maet van hunne ongerechtigheid is vervuld, hunne schulden zijn op één gestapeld, en groot geworden, tot aen den hemel, zodat Ik dezelve niet langer dulden kan.

De last van JONA betrof dan het vermaerde NINIVE, de hoofdstad van het Asfyrisch Rijk, gelegen aen de grote rivier Tigris.

De.

(a) Genes. 10: 11, 12. Jon. 3: 3.

Deze Stad heette NINIVE, het zy naer NINUS, of zijnen zoon NINYAS, het zy dat deze naem slechts, in het algemeen, eene *schoone woonplaats* beteekene, van wegen de fraaheid harer ligging, en de uitnemende vruchtbareheid der landstreek. — Het was eene zeer onde Stad, zijnde de eerste grondslagen denkelyk reeds gelegd, door den beruchten NIMROD, Gen. X: 11. De zeer geleerde PERIZONIUS, en andere, die ASSUR, den zoon van SEM, voor den eersten Stichter van Ninive houden, hebben daertegen wel eenige bedenkingen ingebracht, maer deze kunnen, onzes erachtens, genoegzaam worden opgelost.

NINIVE heet hier de *grote Stad*, en Kap. III: 3, wordt zy beschreven, als eene *grote Stad Gods van drie dagen*. Zy bevatte volgens Kap. IV: 11, *meer aan 120000 menschen, die geen onderscheid wisten, tusſchen hunne rechte en ſlinke band*. Waarschijnlijk was zy een langwerping vierkant, langs den Tigris gebouwd, aen den Oostelyken oever van die rivier, recht over de plaats, daer naderhand *Mauzul* gelegen was, pronkende met eenige honderden van torens, voozien van zware wallen, en hoge muuren, zodat zy hare wedergade niet had, onder alle de Steden van het Oosten.

De *boosheid* der inwoners van Ninive was ten hoogſten top-punte gestegen, en *opgeklommen voor Gods aengezicht*. — Trouwers geweld, hoogmoed, weelde, dartelheid, en afgodery waren de hoofdzonden van deze vermaerde en rijke Hov-Stad, volgens de afbeeldfels, welke wy van hare zeden vinden, by de Propheten JESAIAS, NAHUM, en ZEPHANJA. Men schijnt 'er ook zeer verſlaefd geweest te zijn aen de grouwelen van Sodom. Dit mag men opmaeken, uit de overeenkomst van deze uitdrukking, *hunne boosheid is opgeklommen, voor mijn aengezicht*, met die, welke wy vinden Gen. XVIII: 20, 21, alsmede om dat de omkeering der Niniviten Kap. III: 4, met het zelve woord, bedreigd wordt, het welk, van den ondergang van Sodom en Gomorra, gebruikt wordt, Gen. XIX: 25, 29.

De Propheet moest, tegen deze godloze Stad, *prediken, eigenlyk luidkeels roepen*. Hy moest op de straten, en by

de huizen, in den naam van Israëls God, den talrijken inwoners van Ninive, hunne hemeitergende zonden onder het oog brengen, met bedreiging van de meest geduchte oordeelen, en hen, tot eene spoedige bekeering, met allen mogelyken ernst en yver, opwekken. — In de daed eene moeilyke taak! eene zeer gevaerlyke onderneming! Een vreemde Jood moest, tegen eene heidensche en diep bedorvene hoofdstad, prediken, in den naam van eenen God, die, by dat grouwzaam volk, geheel onbekend was! Het is derhalven zeer natuurlijk, dat JONA, tegen dezen last, geweldig zal hebben opgezien. Dan hy had den HEER zijne zwarigheden, eerbiedig, en met vertrouwen, moeten voorstellen, gelijk MOSE deed, wanneer hy tot PHARAO gezonden werd. Maer, in plaats van dit, zocht JONA zich, aen de uitvoering van dit Godlyk bevel, te onttrekken.

2. *De ongehoorzaemheid van den Propheet vinden wy, vs. 3.*

3. Maer Jona, in plaats van naer Ninive te reizen, maeckte sich op om te vluchten nae Tharsis, van het aengesichte des HEEREN: ende hy quam af te Japho, ende vondt een schip gaende nae Tharsis, ende hy gaf de vracht daer van, ende gingh neder in 't selve, om met haerlieden te gaen nae Tharsis, van het aengesichte des HEEREN.

Tharsis is Tartessus, in Spanje, naby Gades of Kadix, gelegen op een eiland, aen de uiterste grensen van Europa. Op deze kusten hadden de Phœniciers hunne volkplantingen, en de handel op dezelve bracht hun zeer grote rijkdommen aen. Onze oordeelkundige Randschrijvers denken aen Tharsis, eene Stad van Cilicien, welke naderhand het Vaderland van den Apostel PAULUS geweest is. Dan dit was gene zeeftad, zijnde wel twee uren gaens, landwaerds in, van zee gelegen, aen eene kleine rivier, Cydnus geheten, welke, althans voor grote Schepen, niet bevaerbaer was. — JONA reisde, zo ver mogelyk was, van Palestina, om te vluchten van het aengezicht des HEEREN. Welk eene dwa-

ze verbeelding , byzonder voor eenen Propheet , van den Oneindigen!

Hy kwam af te Japhe, eene oude zeeftad van het Joodfche land , op de uiterfte grenzen van de Stamme Dan , in de Schriften van het Nieuwe Testement *Jeppe* , en thans *Jaffa* geheten. — Hier vond hy eene bekwame gelegenheid , om naer Tartesfus te varen. Er lag juist een Schip zeilree , naer de gemelde plaets. Hy betaelde de vracht , en begav zich te fcheep.

Maer welke denkbeelden voedde jona toch wel by zich zelve? Hoe kan een mensch van een gezond verftand , en vooral een Propheet , tot de dwaze gedachten komen , om den Aloategenwoordigen , die fchouwt tot aen de einden der aerde , en ziet onder alle de hemelen , te willen ontvluchten? — Verscheidene bedenkingen , gevoegd by het vreemde van den Godlyken last , kunnen zijn verftand bedwelmend hebben. Eigenliefde , vreesachtigheid , ongelooft , wantrouwen , vleefchelyke wysheid , en hoogmoed , zullen de voornaemfte beginfels van des Propheten wederfpanningheid geweest zijn. Deze beginfels , mogelyk in het begin gevoegd by eenige goede inzichten , immers die daer den fchijn van hadden , by voorbeeld , dat de naem van Israëls God , by de Heidenen , kon in verachting komen , wanneer zijne prediking niet bewaerheid wierd , vervulden zijne gedachten , en bedwelmten zijn verftand zodanig , dat hy zich des HEEREN dienst onttrok , en zo ver vluchtte , uit dat land , daer de God van Israël byzonder woonde , als maer immers mogelyk was. — Hy zocht te *vluchten van het aengezicht des HEEREN* , dat is , uit dat land , alwaer de HEER , op eene byzondere wijs , woonde , en zich , aen zijne Propheten , openbaerde. — Ondertusfchen was de onderneming zeer fnoed en ftrafwaerdig.

2. De gevolgen van die ongehoorzaamheid worden ons verhaeld,
Kap. I: 4—II: 10.

A. JONA raakte in grote ongelukkenheid, *Kap. I: 4-17.*

A. Er ontstond een zware storm, waeraor JONA,
 met het overige scheepsvolk, in het uiterste ge-
 vaer kwam, *vs. 4-6.*

α. De storm wordt beschreven, *vs. 4, met*

β. De uitwerkslen, welke dezelve had, by
 de scheepslieden, *vs. 5, 6.*

4. Maer de HEERE, die van de wolken zijnen
 wagen maakt, en op de vleugelen des winds wandelt,
 wierp onverwacht, en met grote kracht, toen het schip
 een goed gedeelte wegs gevorderd was, eenen grooten
 wint, op de zee; ende daer wert een groote storm
 in de zee: so dat het schip, door het geweld van storm
 en baren, dachte te breken.

5. Doe vreesden de zeelieden, die niet anders dan
 den dood te gemoet zagen, ende riepen een vegelick
 tot sijnen gewaenden godt. By het gebed, sloegen zy
 tevens handen aen het werk, ende wierpen de vaten,
 die in 't schip waren, en de zwaerste lading uitmaekten,
 in de zee, om [*het*] van deselve te verlichten, en
 des te beter vlot te houden: maer Jona was nederge-
 gaen aen ééne van de zijden van 't schip, ende
 lagh, onder al dat gevaer, zorgloos neder, ende was met
 eenen diepen slaep bevangen.

Hoe is het mogelyk, mag men denken, dat JONA, onder
 al het geweldig stoten en slingerén van het schip, onder al
 het misbaer en gestommel, dat aen boord was, niet ontwaekte?
 — Maer God had zijne hand geheel van hem afgetrok-
 ken, zodat hy ten eenemaal ongevoelig geworden ware. Hy
 schijnt tot een byzonder oordeel, over zijne hardnekkig-
 heid, met zulken diepen slaep, bevangen te zijn, zodat hy
 nodig had, door eenen heidschen Schipper, op eenen scarik-
 bare wijs, te worden opgewekt.

6. Ende de Opperfchipper naederde tot hem,

met eene grote stem, ende seyde tot hem, Wat is u, gy hartflapende? is het nu een tijd, om zorgloos te slapen? staet op, wy zijn in het uiterste gevaer, en zien den dood, van oogenblik tot oogenblik, te gemoet. Wy alle roepen elk, tot zijnen God, roept gy ook tot uwen Godt, misschien sal die Godt meerder vermogen hebben dan de onze, aen ons ten goede gedencken, en ons bystand verlenen, dat wy niet en vergaen. Buiten twijffel zal nu het geweten van Jona ontwaakt zijn, zodat hy niet anders verwachtte, of hy zou de straf van zijne ongehoorzaamheid vinden, in de afgronden der zee.

B. De storm gav aanleiding, dat JONA, als de schuldige ontdekt, en in zee geworpen werd, met dat gevolg, dat de overige schepelingen behouden werden, 7 - 16.

7. Voorts seyden sy, nadat elk, tot zijnen God, gebeden had, en de storm evenwel bleev aenhouden, zodat het gevaer hand over hand groter wierd, een yeder tot sijnen metgeselle; Komet, ende laet ons loten werpen, op dat wy, door aanwijzing van het lot, mogen weten, om wiens wille ons dit quaet [*overkomt*]: also wierpen sy loten, ende het lot viel op Jona.

Zy beschouwden dit onweder, het welk hen alle in levensgevaer bracht, als een zichtbaer bewijs der Godlyke wrack. Zy besloten 'er uit, dat 'er een doodslager, of een ander uitstekend booswicht, aen boord moest wezen, dien de Godlyke wrack vervolgde. — Zy wierpen het lot, en, omdat het lot op den onbekenden reiziger viel, hielden zy hem voor den schuldigen.

8. Doe seyden sy tot hem; Verklaert ons nu, om wiens wille ons dit quaet [*overkomt*]. Wy weten nu, dat gy het zijt, welsien de Godlyke wrack zo zichtbaer vervolgt, maer zeg ons onbewimpeld, om wiens wil ons dit onheil treft: wie is het, een mensch, of wel een God, dien gy zo zwaer beledigd hadt, dat de wrack, op

de zee, u naervolgt? wat is uw werck, en wat heeft u bewogen, om deze reis te ondernemen? ende van waer komt gy? waer is uwe woonplaats? welck is uw lant? waer zyt gy geboren en opgevoed? wat landsman, ende van welcken volcke zyt gy?

Door het beantwoorden van deze vragen, hoopten zy gelegenheid te krijgen, om de misdaed van JONA te ontdekken.

9. Ende hy seyde tot hen, Ick ben, wat mijn land en volk aengaet, een Hebreer: ende ick vrees den HEERE, den God van Israël, en houde Hem voor den Godt des hemels, die de zee ende het drooge gemaect heeft. Wiens geduchte hand derhalven, in dit vreeslyk onweder, moet geëerbiedigd worden.

Door het vreesen van den HEER kan JONA niet willen zeggen, dat hy den God van Israël in waarheid diende. Het tegendeel was blykbaer uit zijn gedrag. — Hy schijnt derhalven eene slaevsche vrees te bedoelen, zodat hy, in antwoord op de vragen der overige schepelingen, zeggen wilde: „Ik vrees den HEER, den God des hemels, den „eenigen en waren God. De reden van het ortzettend ge„vaer, in het welk wy thans verkeerren, is niet gelegen in „mijn beroep, in mijne land- en volkgenoten. Maer uit „vrees, omdat ik de bevelen des HEEREN, den God mijnes „volks, schroomde te volbrengen, vlucht ik voor zijn aen„gezicht, en nu vrees ik zijne geduchte wraek, welke my „zo kennelyk achtervolgt. Het is om mijnen wil, dat „deze storm zo vreeslyk woedt. Hy, die de zee en het „droge gemaect heeft, zendt dit onweder, om my te straffen. „Ik beev voor den God des hemels, den God van mijne „vaderen, wiens last ik verasmaed heb.”

10. Doe Jona deze belijdenis al bevende gedaen had, vreesden die mannen, die zich met hem op het schip bevonden, [met] groote vrees, voor de wraek van den God der Hebreënen, ende seiden tot hem, Wat hebt gy dit gedaen? welk eene schromelyke misdaed! welk eene dwaze onderneming, te willen vluchten voor dien HEER, welken gy, als den God des hemels, eerbie-

digt! want de mannen wisten, dat hy van des HEEREN aengesichte vloodt, want hy hadde 't hen, in het evengemelde antwoord, te kennen gegeven.

11. Voorts seyden fy tot hem, Wat fullen wy u doen, geev ons raed, hoe wy met u handelen moeten, op dat uw God bevredigd, en de zee stille worde van ons? want de zee wert hoe langer hoe onstuymiger, het gevaer, om te vergaen, nam hand over hand toe,

12. Ende hy seyde tot hen; Nemet my op, ende werpet my in de zee, so sal de zee stille worden van ulieden. Dit het eenige middel, ter uwer behoudenis: want ick weet' dat dese groot storm ulieden om mijnent wille over[komt].

Maer kon en mogt JONA zodanig eenen raed geven? Zweemt dit niet, naer eenen grouwzamen zelfsunoord? — Maer men houde wel in het oog, dat het geweten van den Propheet nu ontwaekt ware. Hy wist en bekende, dat hy de man was, welken de Godlyke wreak achtervolgde, en dat 'er voor hem geen ontkomen aen ware. — Hem over boord te werpen, was het eenige middel, om de overige schepelingen te behouden. Hoe zeer zou het ongeloof de menschenlieve en grootmoedigheid van eenen Heiden roemen, die, in zoortgelyk een geval, zijn leven had opgeofferd, om dat van anderen te behouden. — Daerenboven was JONA een Propheet, en mischien is hy, door eene inspraek van den Geest, omtrent de Godlyke voorzorg hemwaerds, verzekerd. Nemen wy dit aen, dan verdwijnt alle zwarigheid ten eenemaal. Dan kunnen wy ons een volkomen denkbeeld maken, van JONAS gelatenheid, en edelmoedig bestaen, in deze beröerende omstandigheden, en begripen, hoe zijne ziel thans werd aengedaen, met eene oprechte boetvaardigheid, voor dien God, welken hy nu beschouwde, niet alleen in zijne oneindige hoogheid, en vergeldende rechtvaardigheid, maer ook in den rijkdom van zijne ontfermende genade. Althans JONA zeide, met eene volkomene

verzekering: *nemt my op, en werpt my in de zee, zo zal de zee stil worden.*

13. Maer evenwel de scheepslieden wierpen Jona niet over boord, voor dat zy nog eene laetste poging, tot hunne behoudenis, gedaen hadden. Deze mannen roeyden, om [*het schip*] weder te brengen aen het drooge, doch sy en konden niet: want de zee wert hoe langer hoe onstuymiger tegen hen.

In dezen tijd was de zeevaart, door het gemis van het compas, nog zeer gebrekkig. Men durvde zich niet deep in zee wagen, en bevoer alleen de stranden. Men bediende zich, van schepen, welke met roeibanken en riemen voorzien waren. De scheepslieden *roeiden* daarom, *om het schip weder te brengen aen het drooge*. Zy stelden, volgens den nadruk van het oorspronkelijk woord, alle hunne krachten te werk, om de woedende golven, met roeien, ware het mogelijk, te klieven, en het land te bereiken. *Doch zy konden niet*. De storm, en het geweld der baren, was al te sterk, en zelfs *werd de zee hoe langer hoe onstuymiger tegen hen*.

14. Doe deze laetste poging mislukte, en alle hoop op behoudenis was afgesneden, riepen sy tot den HEERE, welken Jona hun had bekend gemaakt, als den Opperbestuurer van wind en zee, om zijnen machtigen bystand, ende seyden, in een ernstig gebed, och HEERE, en laet ons doch niet vergaen om defes mans ziele; laten wy niet alle, in de diepte verzwolgen worden, om dat wy dezen man in zee zullen werpen, en van het leven beroven, om daer door het onze te behou'en; ende en legt geen onschuldigh bloet op ons. Straf ons niet, als moordenaers van dezen vreemdeling, naerdien wy zijn ongeluk beschouwen, als het eenigste middel tot onze redding. Gy zelfs hebt de zaken zodanig bestuurd, dat wy in deze treurige noodzakelykheid zijn, om dezen man te moeten in zee werpen; Gy hebt hem ons door het lot aangewezen, als het voorwerp van uwe wrack, hy verklaert dat dit onweder, om zijnen wil, ontstaan is, en niet bedaren zal, zolang hy op het schip blijft. Dit
alles

alles overkomt ons door uw beftuur: want gy, HEERE, hebt gedaen, gelijk als 't u heeft behaegt.

Wy kunnen 'er geen oogenblik aen twiffelen, of JONA zal, in deze beroerende omftandigheden, zijne ftille zuchtigen tot God hebben opgezonden. Maer ondertusfchen hy zweeg ftil, en gav zich gewillig over, aen de fcheepslieden, die niets, ter zijner behoudenis, hadden onbeproeve gelaten.

15. Ende fy namen, hoe ongaerne ook, en door den nood gedwongen, Jona op, ende wierpen hem in de zee: Doe ftont de zee [*ftille*] van hare verbolgenheit, en de ftorm bedaerde op het oogenblik.

16. Dies vreesden de mannen den HEERE [*met*] groote vrees: ende fy flachteden den HEERE flacht-offer, ter dankbare erkentenis van hunne zeer merkwaardige behoudenis, ende beloofden geloften, dat zy, aen den wal gekomen zijnde, den HEERE nog meerder en kostbarer offeranden zouden toebrenge, en Hem, by hunne landgenoten, bekend maken, als den Allerhoogften God, die het bewind voert, over wind en zeegolven.

Of nu deze befeffen, by de fcheepslieden, beftendig gebleven zijn, en of zy zich, in waerheid, tot den levendigen God bekeerd hebben, kunnen wy niet bepalen; offchoon de be-tuiging van JONA Kap. II: 8, deze opvatting niet zeer fchijne te begunftigen.

17. De HEERE nu befchickte eenen grooten vifch, en beftuurde het zo, dat die vifch, juist op dien tijd, toen de Propheet werd in zee geworpen, digt by het fchip was, om Jona in te flokken: ende Jona was in des vifches ingewant, (*b*) drie dagen ende drie nachten, dat is, tot op den derden dag.

Het gefchiedverhael vs. 17, geeft aanleiding, tot de volgende vragen: welk een vifch is het geweest, die JONA heeft ingeflokt? Is de Propheet levendig, of dood, in het ingewand van den vifch geweest? Was dit wonderwerk der

(*b*) Matth. 12: 40. ende 16: 4. Luc. 11: 30.

Godlyke wijsheid betamende? — Deze aangelegene vragen zullen wy kortelyk beantwoorden.

- I. Hoedanig een visch was het, die jona inslokte? — Deze visch wordt Matth. XII: 40, *Κητος*, een *walvisch* genaemd. *PLINIUS* verzekert, dat 'er meermaalen walvischen, in de Middellandsche zee, gevonden werden. Dan de walvisch is zo eng van keel, dat hy onmogelyk eenen mensch zou kunnen inslokken. Wy zouden daerom liever, aen eenen anderen groten visch, denken; mischien is het een Cachelot geweest, die eene zeer wijde keel heeft. Althans het Grieksche woord *Κητος* bepaelt ons niet tot eenen walvisch. Het wordt ook, van allerhande andere grote zeegedrochten, genomen, en 'er zijn vischen in de zee, groot genoeg, om eenen gehelen mensch in te slokken.
- II. Is de Propheet levendig of dood, in het ingewand van den visch geweest. — Onzes erachtens is jona verdrinken, en, toen hy dood was, door den groten visch ingezwolgen, zodat hy, ten derden dage, door God opgewekt, en, van den visch, op het drooge uitgespoogen zy.
- N. Onze bewijzen zijn de volgende.

A. Het eerste ontlenen wy, uit Matth. XII: 40, alwaer jona beschreven wordt, als een voorbeeld van den Heere *CHRISTUS*, in zijne opstanding. Maer, volgens onze opvatting, zal jona een veel levendiger voorbeeld van *CHRISTUS* zy, dan wanneer men onderstelt, dat hy, in de ingewanden van den visch, levendig gebleven zy. In het laatste geval zal jona niet, dan zeer gebrekkig, het driedaegsche verblijf van den gestorvenen *JESUS* in het grav, en zijne opwekking uit den doden, kunnen afbeelden. Maer is jona verdrongen, dood door den visch ingeslokt, en, door een wonderwerk opgewekt, dan is hy, in alles, een zeer volledig voorbeeld geweest, van *CHRISTUS* dood, begraving, en opstanding.

Het

Het eigenlyke, waarin JONA den Heer CHRISTUS heeft afgebeeld, was zijn driedaagsch verblijf, in de ingewanden van den visch, en dat hy leevde, toen hy, op het drooge, werd uitgespogen. — Het eerste beeldde af, hoe de Zoon des menschen, drie dagen en drie nachten, zou zijn in het hart der aerde. Maer was JONA levendig, in den buik van den visch, dan is de gelijkheid tusfchen JONA, als het voorbeeld, die leevde, en CHRISTUS, als het tegenbeeld, die dood was, zeer gebrekkig. — De visch spoog JONA levendig uit, op het droge. Dit verbeeldde, hoe CHRISTUS levendig, uit het grav, zou te voorschijn komen. Maer CHRISTUS is, door de Godlyke kracht, opgewekt. Gevolgelyk zal de overeenkomst veel treffender zijn, tusfchen JONA en CHRISTUS, wanneer ook de eerste, onmiddelyk voor dat de visch hem uitspoog, op het droge, door een wonderwerk, uit den doden zy opgewekt.

B. De wonderwerken moeten niet, zonder noodzake, vermenigvuldigd worden. Maer, volgens ons begrip, heeft 'er, in het gehele geval van JONA, maar één eenig wonderwerk plaats gehad. Het was zeer natuurlyk dat JONA, in zee geworpen, verdronken, en, door eenen groten visch, ingeslokt zy. Er was maer één eenig wonder nodig, om den doden JONA op te wekken. — Volgens het gewone begrip ondertusfchen, dat JONA door den visch levendig ingezwolgen, en, in zijne ingewanden, levendig gebleven zy, was 'er eene aensentfchakeling van geduurige wonderen nodig, om den Propheet, niet alleen in de diepte der zee, maer ook binnen de ingewanden van den visch, by het leven te bewaren. Hiertoe was, elken oogenblik, een nieuw en herhaeld wonderwerk nodig.

C. Wijders beroepen wy ons op den inhoud van het danklied, Kp. II. — Dit danklied heeft de Propheet uitgesproken, nadat hy, door den visch, op het droge, was uitgespogen. — Hiertoe leidt ons

de gehele inhoud. Verscheidene uitdrukkingen slaen op den voorledenen tijd. De betuigingen van verhooring, verlossing, en dankbaerheid, kan de Propheet niet hebben uitgeboefemd, voor dat hy, uit de ingewanden van den visch, verlost was. — Uit den inhoud nu van dit danklied, blijkt het duidelyk, dat JONA niet levendig, in den visch, verkeerd hebbe, maer in het water gesmoord zy, eer hy door den visch werd ingezwolgen. Hy spreekt geen enkel woord van zijne overdenkingen en benauwdheden, in de ingewanden van den visch, maer alleen van de benauwdheden, en doodsangsten, met welke hy in de diepte der zee worstelde, Kap. II: 3, 5, 6. De woorden van den Propheet, tot den HEER, Kap. II: 6. *gy hebt mijn leven uit het verderv opgevoerd*, beteekenen zeer natuurlyk: Gy hebt my, uit den staet des doods, opgewekt.

2. Drie bedenkingen zijn 'er evenwel, tegen ons begrip, welke vry wat schijn hebben.

A. De eerste is, dat JONA, tot den HEER zijnen God, *gebeden hebbe, uit des vischen ingewanden*, Kap. II: 1, hy moet derhalven, zegt men, in het ingewand van den visch, geleevd hebben. — Dan dit gebed moet beschouwd worden, gelijk wy reeds hebben opgemerkt, als een danklied, het welk JONA heeft uitgesproken, nadat hy, ten derden dage opgewekt zijnde, door den visch was uitgespogen. Dit leert ons, gelijk wy reeds gezegd hebben, de gansche inhoud van dat gebed. Ook is het zeer onwaerschijnlijk, dat JONA, wanneer hy levendig verkeerd had, in de ingewanden van den visch, in dien benauwdten kerker, een welgeregeld gebed zou hebben kunnen uitspreken. — Wy vertalen daerom de woorden van Kap. II: 1. *JONA bad tot den HEER zijnen God, BUITEN het ingewand van den visch*, nadat hy namelyk daeruit verlost was. Op dezen grond nemen wy ook de woorden van
Kap.

Kap. II: 10, in den meer dan volmaekten tijd:
De HEER nu HAD gesproken, tot den visch, en hy HAD JONA uitgespouwd, op het droge.

B. Door deze laetste aenmerking vervalt ook aenstonds de tweede bedenking, dat dit gebed Kap. II, in orde van tijd geplaeist worde, voor het verhael van JONAS verlossing, Kap. II: 10.

C. De derde bedenking ontleent men, uit Kap. II: 2. JONA zeide: *ik riep uit mijne benauwdheid tot den HEER, en hy antwoordde my: uit den buik des gravs schreide ik, en gy hoorde mijne stem.* Het een en ander, zegt men, heeft niet kunnen geschieden, wanneer JONA verdronken is, en dood in den buik van den visch verkeerd heeft — Wy antwoorden, dat JONA hier eene beschrijving geve, van zijne benauwdheden, toen hy, in de diepte, met de angsten van den dood, worstelde, eer hy door den visch werd ingezwolgen. Toen had hy zekerlyk eene zeer grote *benauwdheid*. Door den *buik des gravs* bedoelt hy de diepte der zee. *De HEER antwoordde hem*, dat is, onzes erachtens, de HEER verzekerde hem, door eene verborgene inspraek, van zijne aenstaende opwekking.

III. Er waren wijze en gewichtige redenen, voor dit wonderwerk, zodat het zelve alleszins Gode betamelijk zy.

De alleen wijze God heeft het zo beschikt, dat de dode JONA, tot aen den derden dag, in den buik van den visch, was opgesloten, opdat dusdoende het driedaagsch verblijf van CHRISTUS in het grav, eigenaertig zou worden afgebeeld. — Het wonderwerk der opwekking van JONA, zodat hy, door den visch, levendig op het droge wierd uitgespogen, had zeer gewichtige einden, deels ten aanzien van den Propheet zelve, deels met opzigt op de schepelingen, deels met betrekking tot de inwoneren van Ninive.

N. De Propheet zelve werd dusdoende krachtadig be-
 moedigd, tegen de zwarigheden, met welke zijn gezant-
XVII. DEEL.

schap gepaerd ging, en tegen de vrees van vervolgging en mishandeling, welke hy, uit hoofde zijner boetprediking, van de Niniviten te duchten had.

1. De Scheepslieden konden, uit het zonderlinge verschijnsel, dat de zee terstond bedaarde, zodra JONA was overboord geworpen, onbetwistbaar leren, dat dat de God van Israël, welken JONA hun had bekend gemaakt, de Bestuurer van het gansch Geheelal zy.
2. Voor de Niniviten was dit wonderwerk een overtuigend bewijs, voor de Godlyke zending van JONA. Het kan zijn, dat eenige van de scheepelingen, nu onderrecht omtrent den Godlyke last, met welken JONA, naer Ninive gezonden was, derwaerts gereisd, en getuigenis gegeven hebben, van het gene zy, omtrent den Propheet, verricht hadden. Hoe het zy, dit wonderwerk is zekerlyk, op de eene of de andere wijs, aan de Niniviten bekend geworden, gelijk de Heer JESUS duidelyk te kennen geeft, wanneer hy zegt, dat JONA den Niniviten tot een teeken gegeven zy, Matth. XII. Luc. XI.

H E T II. K A P I T T E L.

IN dit Kap. vinden wy het gebed, of het danklied, het welk de Propheet JONA tot God heeft opgezonden, na dat de visch hem op het droge had uitgespogen. — Zo begripen het ook onze geleerde Randschrijvers.

Velen zijn van oordeel, dat JONA dit gebed, in de ingewanden van den visch, gebeden hebbe. Dan dit begrip menen wy, in onze aenteekingen, op het slot van Kap. I, genoegzaam wederlegd te hebben. — Men beroept zich, op de uitdrukkingen van vs. 1, JONA *bad uit des vischen ingewand*. Dan dit kan, en moet hier, blijkens het gansche beloop van zaken, vertaald worden: *BUITEN het ingewand*

van den visch, toen de Prophete uit zijnen kerker verlost was. — Men voegt 'er by, dat de verlossing van den Prophete, eerst na de opgaev van dit gansche gebed, verhaeld worde, vs. 10. Dan men vertaelt het, in den meer dan volmaekten tijd, *de HEER had tot den visch gesproken, en hy had JONA uitgespogen, op het droge.* Daerenboven was des Propheten verlossing reeds Kap. I: 17. hoofzakelyk vermeld: *JONA was in des vischen ingewand, drie dagen en drie nachten.* Dit geeft duidelyk te kennen, dat hy, na dien tijd, uit den buik van den visch verlost zy. Maer Kap. II: 10. wordt de manier, op welke deze verlossing geschied is, meer byzonder aangewezen.

A. Het danklied van den verlostten JONA vinden wy, vs. 1 - 9.

B. Daerop volgt een kort bericht, omtrent de manier, op welke hy verlost werd, vs. 10.

A. Het danklied, vs. 1 - 9. behelst

a. Het opschrift, vs. 1.

β. Den inhoud van de dankzegging, vs. 2 - 9

I Ende Jona badt, al dankende tot den HEERE synen Godt, die hem zo wonderdadig verlost had, uyt of liever *buiten* des vissches ingewant, warneer God hem uit den doden opgewekt, en de visch hem, op het droge, uitgespogen had.

Het woord *bidden* beteekent, in die buiging, in welke het zelve hier voorkomt, doorgaens een gebed, in den eigenlyksten zin, waer door men de begeerten zijner ziele voor God uitsfort, en smeekt om derzelver vervulling. Mer zal dit op de rechte wijs geschieden. dan moeten de Godlyke Volmaektheden, byzonder Gods machten en goedheid, waerdoor de HEER ons kan en wil helpen, erkend, geëerbiedigd, en geprezen worden. Hiervan daen wordt zodanig eene werkzaamheid meermalen een *bidden* genaemd, ofschoon 'er gene eigenlyke begeerten en smeekbeden worden voorgesteld. — Van dien aert was, by voorbeeld, het ge-

bed van HANNA, 1 S m. II. Daerin wordt gene smeekbede gevonden. Het gansche verband leert duidelyk, dat HANNA een danklied hebbe uitgesproken; en evenwel wordt zy, met dat zelve grondwoord, het welk hier voorkomt, gezegd te *bilden*, 1 Sam. II: 1. In dit gebed van JONA, vinden wy ook gene eigenlyke smeekbede. De Propheet spreekt van het gevaer, en de benauwdheden, in welke hy verkeerd had; hy verhaelt zijne werkzaamheden, onder dat alles; hy vermeldt zijne zeer merkwaardige verlossing; en verplicht zich tot eene hartelyke en bestendige dankbaerheid. — Dit gebed van JONA is derhalven van den zelden aert, als dat van HANNA. Het is een *danklied*. De Propheet teekent de gevaren en de benauwdheden, in welke hy verkeerd had, des te levendiger, opdat hy de grootheid, macht, en goedheid van zijnen Verlosser, des te luis'erryker vertonen, en zich des te vuuriger, tot dankbaerheid, verbinden zoude.

§. Na het opschrift volgt de inhoud van het danklied zelve, vs. 2-9.

Het behlst drie hoofdzaken.

- a. Eene treffende beschrijving van het gevaer en de benauwdheden, in welke de Propheet verkeerd had, toen hy, door de schepelingen, over boord geworpen was, eer hy in het water versmoorde, en door den visch, werd ingezwolgen, vs. 2-6.*
- α. Zijne benauwdheid teekent hy, vs. 2-4.*
- β. Het gevaer, waerin hy verkeerd had, vs. 5, 6.*
- b. Eene opgave van zijne werkzaamheden, in die benauwendest omstandigheden, vs. 7.*
- c. Zijne verbindtenis tot aitoosduurende dankbaerheid, vs. 8, 9.*

2. Ende hy feyde, om den HEEER, over zijne zeer zonderlinge uitredding, te verheerlyken; (*a*) Ick riep uyt mijne benaauwtheyt tot den HEERE, smee-kennende om eene gunstige uitredding, toen ik over boord

ge-

geworpen was , ende hy , wiens naem Ontfermer is , antwoordde my , door eene verborgene inspraek , dat ik , verdrongen zijnde , uit den doden zou worden opgewekt : uyt den buyck des grafs , uit de diepte der zee , welke , zonder eene wonderdadige verlossing , mijn grav zou geweest zijn , schreyde ick van angst , [ende] gy , wiens goedheid ik nooit genoeg roemen kan , hoordet in gunst en lieve , naer mijne klaeg stemme.

3. Mijne benauwdheid was onbeschrijfbaer. Want gy hadt my , door het bestel van uwe aanbiddelyke Voorzienigheid , geworpen [in] de diepte , in 't herte der zeen , ende de stroom omvingh my : alle uwe (b) baren ende uwe golven gingen over my henen. Naer alle menschelyke uitzichten , was 'er gene behoudenis te wachten.

4. Ende ick seyde , of dacht by my zelven , in die beroerende oogenblikken ; Ick ben uytgestooten van voor uwe oogen , o HEER , Gy hebt my verlaten , en uwe gunstige voorzorg geheel onttrokken , nochtans sal ick den Tempel uwer heyligheyt weder aenschouwen , en U in den zelven loven. Dit geloovde ik , op grond van uwe verborgene inspraek , en , met deze gedachten , heb ik mijn hart bemoedigd , tot dat ik in den vloed verslikte.

5. Het gevaer , in het welk ik verkeerde , was , naef alle menschelyke uitzichten , ten eenemaal onoverkomelyk. De wateren hadden my omgeven tot de ziele toe , zodat ik doods benauwd was , en niets anders verwachten kon , dan zo het leven te zullen verliezen ; de afgront der diepe wateren , in welke ik verzonken was , omvingh my : het wier , door de omstuimigheid , en door de golven rondgevoerd , was aen mijn hoofd gebonden , terwijl ik worstelde met de baren.

6. Ick was nedergedaelt tot de gronden der bergen. De grendelen der aerde waren om my

(b) Ps. 42: 8.

hennen, in eeuwigheyt: maer gy hebt mijn leven uyt den verderve opgevoert, o HEERE mijn Godt.

Wat zijn de *gronden der bergen*? — Het woord *gronden* vertaald, is afkomstig van eenen wortel, die eigenlyk beteekent slaen, snijden, affnijden. Men vertale het daerom, door *affnijdingen der bergen*, en denke, aen de uiterste wortelen der bergen, welke als de affnijdingen, de beperkingen, en eindcn der bergen zijn. — De Ouden verbeeldden zich, dat de gansche aerde boven op de zee geplaatst ware, en als het ware, zwom op de zee. Voorts dachten zy, dat de bergen door de aerde waren heen geslagen, als spaken, om dezelve vast te houden. — JONA nu was *nedergedaald tot aen de affnijdingen, of eindcn der bergen*, dat is, volgens het gemeelde begrip, zo diep in zee gezonken, dat hy niet alleen onder de aerde, maer zelfs onder de uiteinden der bergen, gekomen ware.

De grendelen der aerde waren om hem henen, in eeuwigheid. — *Grendelen*, men denke aen hefbomen, waarmede de poorten van steden gesloten en gesterkt worden, om den vyand te rug te houden. JONA wil derhalven, in eeren verbloemden zin, te kennen geven, dat alle toegangen tot de aerde voor hem waren afgesloten, en voor eeuwig zouden zijn afgesloten gebleven, wanneer 'er geen wonderwerk was tuschen gekomen.

Dan, hoe groot en onvermydelyk het doodsgevacr geweest was, volgens menschelyke uitzichten, de HEER had den Propheet wonderdadig verlost, en *zijn leven uit het verderve opgevoerd*. — Het woord door *verderv* vertaald, zegt eigenlyk eenen slijkkuil, in welken iemand wechzinkt, zodat hy 'er zich niet kan uitreddeu, verg. Job. IX: 31. Pf. LV: 24. Men denke aen den beslijkten bodem der zee.

7. Als mijne ziele in my overstelpt was, van angst en benauwdheid, dacht' ick aen den HEERE, zijne oneindige macht, en gadeloze goedheid, en smeekte om eene gunstige uitredding. De langmoedige God, welken

ken ik, op eene hoogstgaende wijs, beledigd had, hoorde naer mijne smeking, ende mijn gebedt quam tot u, gy die het vertrouwen zijt van de einden der aerde, en de vergelegenen aen de zee, in den Tempel uwer heyligheyt, alwaer Gy, de Alomtegenwoordige, op eene meer byzondere wijs, uwe woning hebt.

Van zijn verblijf, in den buik van den visch, spreekt de Propheet in het geheel niet, omdat hy verdronken was, eer hy door het zeegedrocht werd ingezwolgen.

8. Die de valsche ydelheden onderhouden, en de nietige afgoden dienen, verlaten den HEER, aen welken zy alles te danken hebben, en die haerlieder weldadigheyt zelve is.

Valsche ydelheden. — Het woord door *valsche* vertaald, zegt eigenlyk eene *opzwellling*, welke door het inblazen van wind veroorzaekt wordt, en derhalven *gene* inwendige vastigheid heeft; schoon zy uiterlyk eene grote vertoning make. De *opzwellling der ydelheden* is derhalven de gansche eerdienst der nietige afgoden, met al de uiterlyke pracht, welke eene trotfche vertoning maakt, en de grote verwachting, welke de afgodendienaers hebben, van de hulp hunner gewaende godheden.

Het woord, door *weldadigheid* vertaald, beteekent mede eene opzwellling, maer by tegenstelling, van eenen' gansch anderen aert; namelyk de opzwellling van de uiers der dieren, voortkomende uit eenen groten overvloed van melk. Het wordt daerom, by overbrenging, gebruikt van de weldadigheid, welke, als met eenen milden stroom, toevloeit en verzadigt. — De HEER zelve wordt hier de *weldadigheid* genaemd, omdat Hy de milde bron is van alles goeds, vergel. Ps. CXLIV: 2.

Hier wordt derhalven de dwaesheid der afgodery eigentertig geteekend. — De Propheet spreekt van de heidenen, die zo zinloos zijn, dat zy zich aen de ydele vertoning van den prachtigen afgodsdienst overgeven, en God verlaten, die de milde overvloeiende bron is van alle goed.

9. Maer ick zal geheel anders handelen, nu gy my, uit den doden opgewekt, en wederom op de aerde geplaatst hebt. Ik sal u offeren met de stemme (c) der dancksegginge; dat lov- en dankoffer, het welk ick, in mijne benauwdheid, belooft hebbe, vergel. Lev. VII. sal ick betalen in uwen Tempel, zo dra ik te Jerusaleem zal gekomen wezen; (d) het heyl, en de uitnemende verlossing, welke my is te beurt gevallen, is des HEE-REN. Dit heil is, door des HEEREN wonderdoend Alvermogen, gewrocht.

10. De HEERE nu sprack, of *had*, door zijnen al-machtig bevel, *gesproken* tot den visch, die my, zo dra ik verdrongen was, had ingezwolgen, ende hy spouwede Jona uyt, of *had Jona uitgespogen*, op het drooge.

Maer waer heeft de visch den Propheet uitgespogen? — Zekerlyk niet te Ninive: want deze Stad lag aen den Tigris, en had derhalven geen zeestrand, of onmiddelyke gemeenschap, met de Middellandsche zee. — JOSEPHUS denkt, aen den oever der zwarte zee. Maer dan had de visch eenen zeer langen tocht moeten doen, en JONA zou eene verre reis hebben moeten doen, om van daer naer Ninive te trekken. — Waerschyjnyk is JONA, aen de eene of andere kust van de Middellandsche zee, aengekomen, mogelyk niet ver van Joppe, daer hy te scheep gegaen was, of verder, het zy aen den Phœnicischen, Tyrischen, of Cilicischen oever. Daer vertoont men, twee uren Noordwaerds van Alexandrette, de rots, alwaer de visch zou gestrand zijn.

(c) Psalm 50: 14, 23. ende 116: 17. Hof. 14: 3. Hebr. 13: 15.
(d) Psalm 3: 9.

H E T III. K A P I T T E L

TOEN JONA, uit den doden opgewekt, en door den visch, uitgespogen was op het droge, sprak hy het danklied uit, het welk Kap. II. is aengeteekend. Hy verbond zich, om den HEERE lof- en dankofferen, in den Tempel te Jerusaleem toetebrengeu. Dan, in dit voorne- men werd hy verhinderd, naerdien hy van God eenen vernieuwden last kreeg, om tegen Ninive te prediken.

Dezen vernieuwden last, met de uitvoering en gevolgen daervan, vinden wy Kap. III, IV.

N. Den vernieuwden last zelve ontmoeten wy Kap. III: 1, 2.

2. De uitvoering van dien last, Kap. III: 3, 4.

3. De gevolgen daervan, Kap. III: 5— Kap. IV: 11.

N. JONA kreeg eenen vernieuwden last, om tegen Ninive te prediken, vs. 1, 2.

1. Ende het woort des HEEREN geschiedde ten anderen male, in eene Openbaring, tot Jona, kort nadat de visch hem op het droge had uitgespogen, seggende:

2. Maeckt u op, gaet nae de groote stadt Ni- neve: ende predickt tegen haer de predikingen, die ick tot u spreke, dat namelyk die grote en god- loze Stad geheel zal verdelgd worden, ten zy de inwoners zich verootmoedigen en bekeeren.

2. Dezen last voerde JONA uit, vs. 3, 4.

3. Doe maeckte sich Jona op, ende gingh nae
XVII. DEEL.

Nineve, nae't woort en het bevel des HEEREN: Nineve nu was eene groote stad Gods, van drie dagreyfen.

Ninive was eene grote Stad Gods. — *Eene Stad Gods* is, volgens eene Hebreeuwſche manier van ſpreken, eene zeer grote en aenzienlyke Stad. Zo zijn bergen Gods, zeer hoge bergen, en cederen Gods, zeer ſchone cederen, Pl. XXXVI: 7. LXXX: II. — Het was eene Stad van drie dagreizen. Dat is te zeggen, men had drie dagen werk, om den uiterſten omtrek van de Stad rond te gaen. Rekent men nu eene dagreis, voor eenen voetganger, op 6 uren, dan zal de buitenſte omtrek van Ninive 18 uren gaens geweest zijn. Dit komt zeer wel overeen, met de beſchryving van DIODORUS den Sicilier, die den omtrek van Ninive begroot, op 480 ſtadien, het welk 20 uren gaens uitmaakt, 24 ſtadien gerekend op een uur gaens. De gemelde DIODORUS voegt 'er by, dat de muuren 100 voeten hoog waren, en zo breed, dat 'er drie wagens, naest elkander, op rijden konden, en dat die muuren geſterkt waren, met 1500 torens, ieder van 200 voeten hoog.

4. Ende Jona begon in de ſtadt rond te gaen, ééne dagreyſe: ende hy predickte, hy ging de Stad, eenen dag lang, al predikende door, ende feyde; Nogh veertigh dagen, dan ſal Nineve worden omgekeert, en geheel verwoest, zodat alle de inwoners zullen verdelgd worden. Dit zal de rechtvaerdige ſtraf zijn van de boosheid, welke, tot den hemel toe, is opgeklommen, vergel. Kap. I: 2.

Er is geen twijffel aen, of deze prediking van JONA zal vry wat opzien gemaakt hebben, binnen Ninive. — Het was een vreemd en opmerkelyk verſchijnsel, dat 'er een vreemdeling door de Stad liep, die by aenhoudendheid luidkeels uitriep, *nog veertig dagen, en dan zal deze grote Stad geheel worden omgekeerd.* Zekerlyk zal de een en ander den Prophet gevatgd hebben, wie hy was, en op welken grond hy den ondergang van Ninive becreigde. Hierop zal hy omſtandig verhaeld hebben, wat hem al wedervaren was,

toen hy het eerste bevel van God, tot deze prediking, was ongehoorzaam geweest, en hoe hy daarna eenen tweeden last gekregen had, welken hy nu bezig was, om uittevoeren. Het een en ander verwekte zeer veel opmerking, en zal spoedig, door de gansche Stad, zijn verspreid geworden. Misschien heeft God ook gezorgd, dat 'er te Ninive, langs den eenen of anderen weg, bericht kwame, van het wonderwerk, het welk aan den Propheet geschied was, als een onloochenbaar bewijs van zijne Godlyke zending.

2. *De gevolgen van JONAS prediking worden omstandig opgegeven, Kap. III: 5— Kap. IV: 11.*

A. *Met opzicht tot de Niniviten, Kap. III: 5 - 10.*

A. *Deze bekeerden zich, vs. 5 - 9. en*

B. *Werden daerop, van het bedreigde oordeel, gunstig verschoond, vs. 10.*

5. Ende de zondige (a) lieden van Nineve geloofden aan de woorden van Godt, welke hun, door Jona, gepredikt werden, ende sy riepen, op bevel van hunnen boetvaardigen Koning, vergel. vs. 6, een plechtig vasten uyt, ende bekleedden haer, tot een teeken van algemeene verootmoediging, met sacken en ruwe pyen, van haren grootsten af tot haren kleynsten toe, van den hoogsten, tot den laegsten.

6. Want dit ontzettend woort, het welk Jona eenen dag lang had uitgeroepen, werd allerwegen, door de gansche Stad, verspreid, en geraeckte zelfs tot den Koningh van Nineve, ende hy stont op van sijnen throon, ende dede sijn heerlick overkleet van sich: ende hy bedeckte sich met eenen sack, ende sat neder in der aschen, tot een teeken van verootmoediging.

7. Ende hy liet een Koninglyk bevel uytroepen, ende men sprack te Nineve, uyt bevel des Konings ende sijner Rijks-Grooten, seggende: En

(a) Matth. 12: 41. Luc. 11: 32.

laet mensch noch beest, runt noch schaep, geduurende den plechtigen vastendag, yet-wat smaken, en laetse niet weyden, noch water drincken.

8. Maer mensch ende beest fullen met sacken bedeckt zijn, ende fullen sterckelick tot Godt roepen, de menschen, in ootmoedige gebeden tot dien God, welken Jona predikt, en de beesten van honger, opdat dit eerparig geroep van menschen en beesten moge opklommen, in de ooren van dien God, ende fy fullen haer bekeeren, een yegelick van sijnen boosen wegh, ende van 't geweld dat in hare handen is, door het nalaten van alle de grouwelen, welke in deze Stad gepleegd worden.

9. (b) Wie weet, of dit niet het middel zijn zal, tot onze behoudenis? De Godt, welken Jona verkondigt, mochte sich wenden en terug komen, van zijne bedreiging, ende berouw hebben: ende hy mochte sich wenden van de hittigheyt sijns toorns, dat wy niet en vergingen.

10. Ende Godt sagh hare wercken, dat fy haer bekeerden van haren boosen wegh: ende 't berouwde Godt over het quaet, dat hy gesproken hadde hen te fullen doen, ende en dede 't niet. Ninive werd voor als nog verschoond.

De bekeering der Niniviten was wel niet huichelachtig, maer evenwel slechts uitwendig, voor zo ver zy, immers voor dien tijd, afstand deden van die grouwelen, welke zy anders gewoen waren breidelloos te plegen. — Deze uitwendige bekeering vond zo veel goedkeuring by den hogen God, dat Ninive, voor dit mael, verschoond wierd. Maer omtrent 170 jaren later, is die Stad, door NEBUCADNEZAR, en CYAXARES I, ingenomen en geheel verwoest, zodat de Asyrische Monarchy een einde nam.

(b) Joël 2: 14.

HET IV. KAPITTEL.

¶ Hier worden ons de gevolgen van JONAS prediking beschreven, met betrekking tot den Propheet zelven.

A. **H**et verschonon van Ninive verwekte een zeer groot ongenoegen in het gemoed van JONA, vs. 1-3.

B. Hy werd daerover, van den HEER, zeer ernstig bestraft, vs. 4-11.

A. *Het ongenoegen van JONA vinden wy, vs. 1-3.*

1. Dat God de boetvaardige Niniviten, om hunne uitwendige verootmoediging, in zijne langmoedigheid verschoonde, en het bedreigde oordeel niet ter uitvoer bracht, verdroot Jone [*met*] groot verdriet. Dit was hem een zeer groot hartzeer, ende sijn [*toorn*] ontstak.

JONA had groot verdriet, over de verschoning van Ninive. Hy had zich behoren te verblijden, dat zijne prediking, by zulk een godloos volk, althans eene uitwendige bekeering had te weeg gebracht, en dat zo vele duizenden van menschen, by het leven, bewaerd waren. Dit vorderde niet alleen de algemeene menschenlieve, maer byzonder zijne betrekking als Propheet. Wat was dan de reden van zijn ongenoegen? De voornaemste beginselen van zijne gemelykheid waren, trotsheid, nijdigheid en eerezucht.

Vooreerst zeg ik trotsheid. Hy dacht, dat de eer van hem, als Propheet, benadeeld wierd. Hy had stellig verzekerd, dat Ninive, na 40 dagen, met alle de inwoneren, geheel zou verdelgd worden. Maer nu had de boetvaardigheid en verootmoediging der burgeren dit gevolg, dat die godlose Stad gespaerd wierd. Nu dacht hy, heb ik al mijne eer en achting, by deze heidenen, verloren; de bedreiging, welke, ik uit des HERREN naam, met zo veel ver-

zekering gedaen heb, wordt niet vervuld; dit volk zal my daerom aenzien voor eenen bedrieger, en valschen Propheet. Mischien vreesde hy, dat de Niniviten hem, als eenen leugenaer, die de Stad beroerd had, met den dood straffen zouden. — Dan JONAS had zich, aen den Godlyken wil, moeten onderwerpen, die altijd goed, heilig, en rechtvaardig is, en zich herinneren, dat alle de bedreigingen der Propheten, omtrent algemeene volksoordeelen, gedaen wierden, onder die bepaling, dat de voorgestelde oordeelen zouden worden uitgeoeffend, wanneer een volk, in de boosheid, hardnekkig voortging, en weigerde zich te verootmoedigen.

Hier by kwam de nijdigheid. Hy wist, uit de voorzeggingen van andere Propheten, dat zijn Vaderland, om de zonden des volks, zou verwoest, en dat zijne landgenoten, in ballingschap, onder de heidenen zouden verdreven worden. Hy kon daerom niet dulden, dat eene heidensche Stad verschoond wierd.

Eindelyk schijnt eene kwalyk geplaatste eerezucht den Propheet bezielde te hebben. Hy had gehoopt, dat hy, wanneer zijne bedreiging, omtrent Ninive vervuld was, met groten glans, in zijn Vaderland zou wederkeeren, en aldaer, van ieder eenen, geëerbiedigd worden. Maer in deze verwachting was hy nu geheel te leur gesteld.

2. Ende hy badt, uit dat onvergenogde gemoed, tot den HEERE, ende seyde; Och HEERE, en was dit mijn woort en mijne gedachte niet, als ick nogh in mijn lant was? dacht ik niet, dat het zo gaen zou, dat de bedreiging, omtrent Ninive, niet zou vervuld worden, en dat Gy u, door uiterlyke teekenen van boetvaardigheid, tot genade en verschoning, zoudt laten bewegen? daerom quam ick 't voor, vluchtende nae Tharsis. Ik zocht deze te leurstelling, welke ik wel voorzag, te ontwijken. Uit dit beginsel begav ik my te scheep naer Tartesus, in plaats van Uwen last te volbrengen: want ick wiste, dat gy een (a) genadigh ende

(a) Exod. 34: 6. Psalm 86: 5. Joël 2: 13.

ende barmhertigh Godt zijt, lanckmoedigh, ende groot van goedertierenheyt, ende berouw hebbende over het quaet.

3. Het leven valt my bitter, nu ik als een valsch Propheet uitkom. Nu dan, HEERE, neemt doch mijne ziele van my. Laet de dood een einde maken van mijn verdriet: want 't is my beter en verkieselyker te sterven dan te leven.

Dit voorstel aen den HEER was veel eer eene murmuring, dan een gebed. Maer, omdat JONA deze klachten, in eene biddende gestalte, heeft uitgesproken, wordt hy vs. 2. gezegd te bidden.

B. JONA werd van den HEER ernstig bestraft, vs. 4-11.

A. De HEER vertoonde hem het onbetamelijke van zijn gedrag, vs. 4.

4. Ende de HEERE feyde, in eene Openbaring, of door eene verborgen inspraek, tot den misnoegden JONA, Is uw [toorn] billick ontsteken? Hebt gy gegronde redenen, om onvergenoegd te zijn over, en te murmureeren, tegen de wegen van mijne Voorzienigheid? Is dit een gedrag, het welk eenen Propheet betaemt? Zou zulk een gedrag niet verfoeilijk wezen, zelfs in eenen gemeenen Israëliet, die eenige indrukken heeft van mijn oppergezach, en de rechtvaardigheid mijner handelingen? Zulk eene misnoegdheid, tegen den Opperheer der waereld, die de lotgevallen der volken beflist, betaemt niemand minder dan u? Is 'er aen uwe ingebeelde achting meer gelegen, dan aen het leven van duizenden?

B. Om hem nog meer, van zijnen verkeerden handel, te overtuigen, deed de HEER eenen wonderboom zeer spoedig verdorren, opdat hy, uit de tegenstelling van deze plant, tegen eene volkrijke Stad, zou opmerken, hoe onbezonnen zijne redeneeringen waren, vs. 5-11.

a. Het geval van den wonderboom zelve vinden wy, vs. 5-9.

β. De toepassing daarvan, op de volkrijke Stad Ninive, vs. 10, 11.

5. Jona nu gingh zeer onvergenoegd ter stadt uyt, ende settede sich tegen 't oosten der stadt, op eene eenzame plaets, ende hy maeckte sich aldaer een verdeck van takken, tegen de brandende hitte der stekende zonne, ende sat daer onder in de schaduwe, tot dat hy sage, wat van de stadt soude worden, of zy niet, volgens zijne gedane bedreiging, zou omgekeerd en verwoest worden.

6. Ende Godt de HEERE beschickte eenen wonderboom, ende deed' hem zeer schielijk opschieten boven Jona, op dat 'er schaduwe mocht zijn over sijn hoofd, tegen de brandende hitte der zonne, welke, in die landstreek, onverdraeglyk is, vermits de takken, van welke hy een beschutzel gemaekt had, reeds verdorren, en om hem te redden van sijn verdriet, of althans eene verademing toe te brengen. Ende Jona verblijdde sich over den wonderboom [*met*] groote blijtschap, zodat hy eenigszins tot kalmte en bedaren kwam.

Een wonderboom, die zeer schielijk opschoot, zodat hy JONA, door zijne schaduw, tegen de brandende hitte der zonne, bevelligen konde, schijnt een zeer vreemd verschijnsel. — Er was een hevige twist, over dit gewas, tuschen de Kerkvaders AUGUSTINUS en HIERONYMUS. De eerste, die geen Hebreewsch verstond, dacht, uit eenen bygelovigen eerbied voor de Grieksche vertaling der LXX, aan de *Kauwoerde*. De ander, die Hebreewsch verstond,

en kennis had van het Oosten, dacht aan den *Ricinus*, die by ons de *wonderboom* genaemd wordt. Dit laatste begrip wordt thans meestal gevolgd.

De Heer FABER, in zijne *aenmerkingen* op HARMER *waernehmungen over het Oosten* I D. p. 170— is van oordeel, dat de *Kauwoerde* bedoeld zy. Eertijds had hy den voorrang gegeven, aan den *wonderboom* of het *Mollenkruid*, bekend onder den naem van *Ricinus*. Maer naderhand is hy van gedachten veranderd, en heeft zich verklaard voor de *Kauwoerde*. Zijne gronden zijn de volgende. (1). Omdat de Alexandrijner, Syrier, en Arabier, het oorspronkelijk woord, door *Kauwoerde* vertaald hebben. (2). De wonderboom heeft brede bladeren, door welke het hoofd van JONA kon overschaduw'd worden, maer de *Kauwoerde* heeft nog groter en breder bladeren. Daerenboven, het hier bedoelde gewas werd door eenen worm gestoken, en verdor'de aenstonds. Dit laet zich niet gemakkelijk begripen, van eenen boom, maer zeer wel van de *Kauwoerde*, die genen houtachtigen stam heeft, maer enkel eenen weken en ligt verwelkenden stengel. (3). De Schrijver voegt 'er by, dat de bewijzen der genen, die voor den *Ricinus*, of wonderboom pleiten, ligtelyk te wederleggen zijn.

Dan wat 'er ook van wezen moge, het is voor ons genoeg, dat 'er een gewas bedoeld worde, het welk zeer schielyk opschoot, en in staet was, om JONA, door zijne grote bladeren, te overschaduwen. Maer mag men denken, hoe was het mogelyk, dat dit gewas zo spoedig opschoot, daer 'er te voren niets van te zien was? Dan deze bedenking rust op eene valsche onderstelling, dat dit gewas, binnen zulken korten tijd, uit de aerde voortsproot, en tot zulk eene hoogte aengroeide. De plant stond 'er reeds, maer de stengel en de bladeren groeiden binnen korten tijd. Men vertale daerom vs. 6, op deze wijs: *God de HEER had, ter dier plaets, alwaer JONA was nedergezeten, eenen wonderboom of eene Kauwoerde, beschikt, en Hy deed dit gewas zeer schielyk opschieten, boven JONA enz.* Er zijn planten, welker bladeren zeer schielyk uitschieten.

Dan in ons geval, heeft zekerlyk eene buitengewone tuschenkomst van het Godlyk Alvermogen plaats gehad.

7. Maer Godt beschickte eenen worm des anderen daegs in 't opgaen van den dageraet: die stack den wonderboom dat hy verdorrede. De weke slang werd door eenen worm gestoken, zodat, binnen korten tijd, de bladeren nederhingen, en te zamen kronkelden.

8. Ende het geschiedde, als de sonne oprees, en de dag begon heet te worden, dat Godt eenen stillen verzengenden oosten wint beschickte, die eene onverdraeglyke hitte veroorzaakte; ende de brandende sonne, vooral toen het naer den middag liep, stack zodanig op het hooft van Jona, die nu van de schaduw beroofd was, dat hy amechtigh wiert: ende hy wenschte sijner ziele te mogen sterven, ende seyde, 't Is my beter te sterven dan te leven.

9. Doe seyde Godt tot Jona, door eene Openbaring of verborgen inspraek, Is uw [toorn] billick ontfteken over het verdorren van den wonderboom? ende hy seyde, in grote onbezonnenheid: Billick is mijn [toorn] ontfteken, en met reden ben ik misnoegd, dat deze plant, van welke ik zo veel nut had, zo spoedig verdorven is. Ik ben 'er verdrietig over, ter doot toe, en ik wenschte niets meer, dan te mogen sterven, om uit mijn hartzeer verlost te worden.

10. Ende de HEERE seyde, om Jona te doen opmerken, hoe onbillyk zijn misnoegen ware, over het verschoonen van Ninive, en hare talrijke inwoneren, Gy verschoont den wonderboom, aen welken gy niet en hebt gearbeydt, noch dien groot gemaect: die in eener nacht wiert, ende in eener nacht vergingh. Gy neemt het euvel, dat deze plant zo schielijk verdort;

11. Ende ick en soude die groote stadt Nineve niet verschoonen? daar veel meer als hondert ende twintigh dayfent menschen in zijn, die geen onder-

derfcheyt en weten tuffchen hare rechterhant, ende hare flinckerhant; daer toe veel vee?

Op deze wijs, en door de gemelde tegenftelling, wilde de HERR den gemelyken JONA tot befchaming brengen. Hy wilde den wonderboom, een enkel plantgewas, verſchoond hebben, en was zeer onvergenoegd, dat dezelve verdorde. Maer aan den anderen kant, wilde hy de grote Stad Ninive, met alle de duizenden der inwoneren, uit verkeerde beginfelen, vernield hebben, en was te onvrede, dat zulk eene machtige Stad, met zo vele duizenden van menſchen, om de algemeene boetvaardigheid, van den geheelen ondergang verſchoond werden.

Hier mede eindigt het verhaal. Er wordt niet bygevoegd, dat JONA iets verder geantwoord hebbe. — Wy ſchijnen 'er uit te mogen beſluiten, dat JONA tot nadenken gekomen zy, en des HERREN weg eerbiedig gebiljkt hebbe.

Ten ſlotte, hebben wy er nog twee aanmerkingen by te doen.

De eerſte betreft vs. 10, alwaer van den wonderboom gezegd wordt, *dat hy in eenen nacht wierd, en in eenen nacht verging*. De zaak is deze. In den nacht, voor JONAS aankomst ter dezer plaets, was de plant uit de aerde voortgeſproten. Toen JONA kwam, was het nog eene lage plant, maer zeer ſchielyk ſchoot zy den ſtengel en de bladeren uit, ter overſchaduwing van den Propheet. In zo ver werd de wonderboom, *in eenen nacht*. Den volgenden dag, by het opgaen der zonne, werd de boom door eenen worm geſtoken. Zeer ſpoedig begonden de bladeren neder te hangen, en in een te kronkelen, zodat JONA gene ſchaduw meer had, toen de dag heet werd, en in den volgenden nacht was de gansche plant geheel verſtorven.

De andere aanmerking betreft het getal der inwoneren van Ninive vs. 11. *Er waren veel meer, dan 120000 menſchen in die Stad, welke gern ondərſcheit wisten, tuſſchen hunne rechterhand, en hunne ſlinkerhand*. — Hier worden zekerlyk kinders bedoeld, voor het naest van drie jaren en daer on-

der. De uitdrukking geeft te kennen, geen onderscheid te weten, tusfchen goed en kwaed, vergel. Deut. I: 39. Waren 'er nu 120000 kinders van 3 jaren en 'er onder, binnen Ninive, dan had die Stad, volgens de berekening van den Heer SUSZMILCH, *Godlyke orde in de voortplanting* enz. II D. I St. p. 423, binnen hare muuren, omtrent een en een halve Millioen zielen.

KINDE VAN DE PROFHECY VAN JONA.

D E

P R O P H E E T

M I C H A.

D E P R O P H E E T M I C H A.

H E T I. K A P I T T E L.

VS. 1. vinden wy het opschrift van dit Prophetisch Boek.

1. Het woort des HEEREN, dat, in onderscheidene Openbaringen, geschiet is tot Micha den Moraschtiter, in de dagen van Jotham, Achaz, [*ende*] Jehizkia, Koningen van Juda: dat hy gezien heeft over Samaria ende Jerusaleem.

Dit opschrift geeft ons bericht, omtrent drie byzonderheden, den naem van den Propheet; den tijd van zijne bediening; en de personen, tot welke hy gepropheeteerd heeft.

2. De Propheet wordt genaemd *MICHA de Moraschtiter*.

De naem MICHA wordt zomtijds met eenige verandering geschreven, gelijk Jer. XXVI: 18. daer hy, in den Hebreuwschen Text, MICHAJA heet, waarvan MICHA eens verkorting is. — Men wil, dat deze naem beteekene, *wie is als JAH of JEHOVAH*, zodat dezelve overeenstemme met MICHAEL. — Er komen verscheidene personen, in de Heilige Schriften, voor, die den naem MICHA dragen. Een Ephratiter Richt. XVII: 5. heet ook MICHA; 1 Kon. XXII. ontmoeten wy den Propheet MICHA, den *zoen van JIMLA*, die, ten tijde van Koning ACHAZ, in XVII. DEEL.

het Rijk van Israël bloeide. De Vader van ACHBOR was ook een MICHAJA, 2 Kon. XXII: 12.

In de onderscheiding van deze en andere, wordt onze Propheet nader omschreven, *als de Moraschtiter*. Dus wordt hy genaemd naer zijne geboorteplaats. Vs. 14. wordt gesproken van *Morefcheth Gaths*, zijnde een vlek, aen de grensen van Juda en Benjamin, en derhalven niet ver van Gath, de Stad der Philistijnen. — Uit dit vlek was onze Propheet oorsprongelyk.

- β. De tijd van zijne Prophetische bediening wordt bepaeld, tot de dagen van JOTHAM, ACHAZ, en JEHIZKIA, *Koningen van Juda*.

JOTHAM werd Koning over Juda, in de plaats van zijnen Vader UZZIA, 2 Kon. XV: 7, 32, 33. 2 Kron. XXVII: 1. Hy aenvaerdde de regeering in het jaer 3244, na de Schepping der waereld, verg. VII. D. Inf. pag. CXVII. — JOTHAM stierf, en werd opgevolgd door ACHAZ, in het jaer 3280, *ibid* pag. CXVIII. — Met den dood van ACHAZ, in het jaer 3276, *ibidem* pag. CXX. kwam de vrome HISKIA op den throon van Juda, en regeerde tot het jaer 3805, *ibidem* pag. CXXII. — Derhalven heeft MICHA gepropheteerd, tusschen het jaer 3245 en 3805, na de Schepping der waereld. Het begin en het einde van zijne Prophetische bediening wordt niet nader bepaeld. Evenwel is het niet waerschiynlyk, dat MICHA, van JORAMS eerste jaer, tot het laatste jaer van HISKIA, gepropheteerd hebbe. — Zo veel is zeker, dat hy den ganschen tijd der 16 jarige regeering van ACHAS gepropheteerd hebbe, benevens een gedeelte des regeeringstijds beide van JOTHAM en HISKIA.

Hy voorspelt den ondergang van Samaria, Kap. I: 5-7. Maer hy zegt niets van de vervulling. Zommigen besluiten 'er uit, dat hy de verwoesting van Samaria niet beleefd hebbe. Nu vielen de Asfyriers, in het land der X stammen, in het 4de jaer van Koning HISKIA, 2 Kon. XVIII: 9. Derhalven zou MICHA zijne Prophetische bediening reeds geeindigd hebben, in het 4de jaer van HISKIA, zijnde het jaer

jaer 3282 , na de Schepping der waereld , *ibidem* pag. cxxi.

MICHA is althans een tijdgenoot geweest van JESAIAS , die , onder dezelve Koningen van Juda , alsmede nog onder UZZIA , den Vader van JOTHAM , gebloeid heeft verg. Jef. I: 1.

7. De personen , tegen welke hy gepropheteerd heeft , heten *Samaria* en *Jerusalem* , dat is , tegen de Koningrijken der X stammen , en van Juda , welke , naer de hoofdsteden *Samaria* en *Jerusalem* , benoemd worden.

In dien tijd was de geweldenaar PEKAH Koning van het Rijk der X stammen. Na zijnen dood , was 'er eene regeeringloosheid van ruim 10 jaren , en het was eerst in het jaer 3273 , omtrent 3 jaren voor den dood van ACHAZ , Koning in Juda , dat HOSEA , de laatste Koning der X stammen , den thron van Israël beklommen heeft.

Ondertusfchen is het Koningrijk van Juda , tot het welk onze MICHA behoorde , het hoofdonderwerp van zijne Prophecyen , daer het Rijk der X stammen , meer in het voorbygaen , behandeld wordt. — In beide de Koningrijken heerschte een diep bederv der zeden , vooral voor de Hervorming , welke HISKIA heeft ingevoerd , zodat de Propheet overvloedige aanleiding vond , tot ernstige bestraffingen , en gemoedelyke vermaningen tot bekeering , om den dreigenden ondergang voor te komen. Hy yvert daerom tegen de zonden , welke in beide Koningrijken de overhand hadden , byzonder afgodery , geweld , en onderdrukking , en bedreigt , uit dien hoofde , des HEEREN rechtvaardige en geduchte oordeelen. Maer , vermits 'er , vooral in Juda , nog een aental was van oprechten , die over de grouwelen des lands zuchtten , bemoedigt hy de zulken met aengename beloven.

Na het opschrift, volgt de inhoud van het Prophetisch Boek zelve.

Het bestaat uit ettelyke Prophetische Redevoeringen. Maer het is zeer moeilyk, met genoegzame zekerheid, die van elkander te onderscheiden. — Wy zullen de onderscheiding en verdeeling der byzondere Leerredenen zodanig opgeven, als ons meest aennemelyk voorkomt.

Dit Kapittel schijnt eene afzonderlyke Leerreden te behelzen, in welke, aen de beide Koningrijken, zo van Juda als van Israël, des HEEREN geduchte oordeelen bedreigd worden, tot eene rechtvaardige straf van de hoogstaende boosheden.

Maer wanneer, en by welk eene gelegenheid, heeft MICHA deze Prophetische redevoering uitgesproken? — Voor het naest zouden wy gissen, dat MICHA deze boetpredikatie gedaen hebbe, onder de regeering van Koning JOTHAM. Onder alle de redevoeringen van onzen Propheet is 'er geen ééne, die zo wel past, op de tijden van JOTHAM, als deze; en, volgens het opschrift vs. 1, heeft hy ook, onder JOTHAM, gepropheteerd.

Deze Leerreden bestaat uit twee hoofddeelen.

- I. In het eerste worden de oordeelen, met welke beide de Rijken rechtvaardig zouden gestraft worden, in het algemeen zinbeeldig voorgesteld, vs. 2-5.
- II. In het tweede worden die oordeelen meer byzonder en eigenlyk afgeteekend, vs. 6-16.

I. In het eerste deel vs. 2-5, vinden wy

1. Eene plichtige oproeping der gezamenlyke onderdanen van de beide Koningrijken, om de Godlyke bedreiging aen te horen, vs. 2-4.

2. Hooret, (a) gy volcken altemael; mercke op,

(a) Deuter. 32: 1. Jes. 1: 2.

op, gy aerde, mitfgaders derfelfver volheyt: de Heere HEERE nu, fal tot een getuyge zijn tegen ulieden; de Heere uyt den Tempel fijner heyligheyt.

Het is zeer opmerkelyk, dat de naemgenoot van onzen Propheet MICHA, de zoon van JIMLA, zijne redevowering op dezelve wijs befloot, als onze ziender de zijne begint, zeggende *hoort gy volken altemaal*, 1 Kon. XXII: 28. Eindelyk staet 'er: *hoort gy volken, ja derzelver geheelheid*.

Door deze aenspraak *hoort gy volken altemaal*, bedoelde MICHA, de zoon van JIMLA, de onderdanen der beide Koningrijken Israël en Juda. Dit geeft ons de vryheid, om ook deze aenspraak van onzen Propheet bepaeldelyk toe te pasfen, op de onderdanen van de twee gemelde Koningrijken. — Er is wel, onder de Uitleggers, die denken, dat onze MICHA hier heidenfche volken tot getuigen roept, wegens de hardnekkige boosheid der kinderen van zijn volk, eveneens als Jer. VI: 18. Dan hier worden dezelve personen tot opmerking aengespoord, tegen welke de HEER zelve ten getuige komen zoude. Gevolgelyk worden de XII geflachten van Israël aengesproken, en plechtig tot aendacht opgewekt. *Hoort gy volken altemaal*, dat is, hoort alle gy Stammen van Israël, die thans twee onderscheidene Koningrijken uitmaekt, wat de Opperfte Richter, tegen u, zal voortbrengen. Trouwens de nazaten van JACOB bestonden uit XII onderscheidene Stammen, welke als zo vele volken waren. Deze opwekking laet de Propheet eigenaertig voorafgaen, om het zorglofe volk van Israël en Juda te doen opmerken, dat hy hun, uit SHEEREN naem, eenen zeer gewichtigen last te boodfchappen hadde.

Om hen des te meer tot aendacht op te wekken, voegt hy 'er nog by: *merk op gy aerde, mitfgaders derzelver volheid*. Het woordje *aerde*, het welk men al zo goed door *land* vertalen zou, wordt meermalen genomen voor het land Kanaan. Het *land* of de *aerde*, beteekent hier by overnoeming, de inwoners van Kanaan, de onderdanen der beide Koningrijken. — Dan het heeft nog naderen nadruk, wanneer wy het voorftel zo begripen, dat de Pro-

pheet, by perfoonsverbeelding, het land zelfs, met al wa'er is, voornamelyk ook de redelose fchepfelen, tot aandacht opwekke. Hy befchouwt de XII geflachten van Israëel, als een volk het welk geheel verhard is, en richt daerom zijne aanspraak tot het land, het welk zy bewoon-den, en de redelose fchepfelen, welke daerin gevonden werden, als wilde hy zeggen, dat het land, met deszelfs redelose fchepfelen, eer tot opmerking zoude te bewegen zijn, dan de hardnekkige inwoners. — Voorts is het woord *opmerken* van nog nadrukkelyker beteekenis, dan het woordje *horen*, het zegt eigenlyk een horen, met fchoon gemaekte ooren, eene allernauwkeurigfte opmerking.

Maer wat was 'er te horen en op te merken? de Propheet zegt: *de Heere HEERE nu*, de Allerhoogfte en rechtvaardige Richter, zal tot een getuige zijn tegen ulieden. — Een menschelyk getuige is onderscheiden van den Richter, die het vonnis velt, en, fchoon 'er vele menschelyke getuigen, tegen eenen misdadiger, opftaan, heeft hy altoos nog hoop op ontkoming, zo lang de Richter geen vonnis geflagen heeft. Maer wanneer de HEER, de Allerhoogfte Richter zelfs, komt getuigen, is dit een voorbode van zijne zekere ftrafoeffening, naerdien hy Richter en getuige te gelijk is. — De uitdrukking fluit derhalven de volgende zaken in zich; 1. dat die van Juda en de Israëlitcn fnode zondaers waren, welker grouwelen tot voor Gods throon waren opgeklommen; 2. dat de HEER, door geduchte ftrafoeffeningen, een openbaer getuigenis zou afleggen, omtrent de hoogftgaende boosheid van deze volken; 3. dat deze ftrafoeffeningen zeer kort op handen waren.

Om den nadruk van deze bedreiging te vermeerderen, voegt 'er de Propheet nog by: *de Heere uit den Tempel zijner heilichheid, of het paleis zijner heilichheit*. — Wordt hier door den Tempel of het paleis van Gods heilichheit, de hemel bedoeld, dan wel de Tempel te Jerufalem? Onzes erachtens heeft de Propheet het oog op den hemel, om dat de Tempel van Gods heilichheid, vs. 3. *zijne plaats*, dat is, zijne woonplaats genaemd wordt, uit welke de HEER zou uit-

uitgaen, om tegen zijn volk te getuigen. Nu is de hemel de plaats, van waer God uitgaet om gerichten te oeffenen. Ook heet de hemel eigenaertig *het paleis van Gods heilichheid*, om dat hy, als de Koning van het gansch Geheelal, in den hemel woont, en aldaer zijne heilichheid vertoont, op de allerluisterrijkste wijs; alsmede de *Tempel van Gods heilichheid*, om dat hy aldaer, op de volmaekste wijs, geheiligt en gediend wordt. — Ondertusfchen komt de beteekenis van *Paleis*, met de Prophetische teekening, beter overeen.

Uit den hemel, het *Paleis van zijne heilichheid*, zou de **HEER** getuigen, tegen Juda en Israël, dat is met één woord te zeggen, de Godlyke rechtspleging zou gepaerd gaen, met zulke kennelyke blijken van heilichheid en majesteit, dat het schijnen zou, als of de Koning der Koningen, in hoge persoon, uit zijne heerlyke woonplaats, op aerde ware nedergedaeld, om met zijn volk te richten.

Tot dat einde en in dezen zin, was de hoge God reeds werkelyk in aentocht, volgens vs. 3.

3. Want fiet, (*b*) de **HEERE** gaet uyt van den hemel, sijne heerlyke (*c*) woonplaetse, om, in den gezegden zin, tegen ulieden te getuigen: ende hy sal, met de kennelykste blijken van zijne strafoeffenende gerechtigheid, nederdalen ende treden op de (*d*) hoogten der aerde.

De **HEER** wordt hier, in de uitoeffening zijner gerichten, vertoond, als een Oorlogsheld, die met een zegepralend leger, in 's vyands land, doordringt, zonder dat iets in staet zy, om hem te stuiten, en die, door zijne baldadige vyanden, lang getergd, hunnen euvelmoed, op geene andere wys, kan beteugelen, dan door hun land te verwoesten. In deeze teekening wordt de **HEER** gezegd, te treden op de hoogten der aerde.

De hoogten der aerde zijn, in den letter, bergachtige

(*b*) Jes. 26: 21. (*c*) Psalm 115: 3. (*d*) Deuter. 32: 13. ende 33: 29.

landftreken. Van ouds was men gewoon, de voornaemfte fterkten en verfchanfingen op gebergten aen te leggen, om den toegang voor de vyanden des te moeilyker te maken. Met toefpeling nu op deze gewoonte, wordt een held gezegd, *op de hoogten der aerde te treden*, wanneer hy in 's vyands land indringt, en de meest onverwinbare fterkten vermaestert, zodat hy deze hoogten der aerde vertreedt en te onder brengt. — De Propheet wil derhalven, in den zakelyken zin, te kennen geven, dat alle die dingen, op welke de Joden en de Israëlitén vertrouwdén, hun, ten dage van de Godlyke gramschap, niet zouden kunnen baten. De HEEER zou *treden op de hoogten der aerde*, en niets zou Hem, in het uitoeffenen van zijne ftrafgerichten, kunnen ftuiten.

De verfhrikkelykheid van deze ftrafoeffening wordt, door verhevene zinprenten, allerlevendigst afgeteekend, vs. 4.

4. Ende de bergen fullen (e) onder hem verfmelten, ende de dalen geklooft worden: gelijk was voor den vyere, gelijk wateren die uytgeftort worden in de leegte.

De zinspeling fchijnt ontleend te zijn, van Gods geduchte verfchijning op Sinai, of liever, om in de vorige zinprent te blijven, van eenen Oorlogsheld, die voorzien is met allerlei werktuigen van vernieling. De HEEER wordt hier verbeeld, als een vreesfelyk Oorlogsheld, die donder, blixem, wervelwinden, en aerdbevingen, gebruikt tot zijne heirlegers, en de werktuigen van zijne wraek, verg. Pf. XVIII. en XCVII.

De bergen zullen onder Hem verfmelten, en de dalen gekloofd werden. Dit gefchiedt, in den letter, wanneer de bergen verftuiven, en, met de oppervlakte der aerde gelijk gemaakt worden, en wanneer 'er dalen, of diepe kolken te voorfchijn komen, ter plaats alwaer de grond voorheen vlak en effen was. Men verbeelde zich eene gansch ongewone beroering, in alle de Hoofdstoffen, zodat de gansche

(e) Pfalm 97: 5. Amos 9: 5.

sch natuur in beweging raekt, en alles, door ontzettende aardbevingen, het onderste boven gekeerd wordt. — Wat zegt nu deze teekening, in de geheimzinnige en Propheetische beteekenis? Wy hebben hier te denken aan de ontzachtlykste oorlogsverwoestingen, waerdoor de sterkste steden in puinhopen veranderen, en alles het onderste boven gekeerd wordt. Alles zou, in de beide Koningrijken, verwoest, verdelgd, en omgekeerd worden, onder de kennelykste proeven van de Godlyke gramschap en wraek, vergel. Jes. XIII: 13. XLVII: 5. Jer. IV: 24. X: 10.

Dezen ondergang van Kanaan, en den schielyken voortgang daarvan, beeldt de Propheet vervolgens uit, door twee zinbeeldige spreekwijzen: *gelijk was, voor het vuur, gelijk wateren, die uitgestort worden in de laagte.* — Het was, schoon eene vaste zelfstandigheid, smelt zeer schielyk, zodra het naby het vuur gebracht wordt. *Wateren, die uitgestort worden in de laagte*, zijn wateren, welke met eenen geweldigen stroom, en eene verbasende snelheid, van de hoogte, naer beneden storten. — Hiermede wordt het smelten der bergen, en het klieven der dalen, vergeleken. *De bergen zullen onder Hem versmelten, en de dalen gekloofd worden, enz.* Het geeft te kennen, dat de verwoesting van Kanaan, met eene verbazende snelheid geschieden, en ten eenemaal onwederstaenbaer wezen zoude.

3. Des HEEREN geduchte handelwijs zou alleszins rechtvaardig wezen, vs. 5.

5. Dit alles zal de beide huizen van Israël, vergel. Jes. VIII: 14. overkomen, tot eene rechtvaardige straf van hunne hardnekkige boosheid, om de overtredinge der nazaten Jacobs, ende om de sonden des huyses, en der nakomelingen Israëls: wie is [*'t begin van*] de overtredinge Jacobs? is het niet Samaria? ende wie [*van*] de hoogte van Juda? is het niet Jerusaleem.

Met betrekking tot het Rijk der X stammen, zegt de XVII. DEEL.

Propheet: *wie is het begin van de overtredinge Jacobs? is het niet Samaria?* Eigenlyk staet 'er, *wie de overtredinge Jacobs?* De Onzen hebben het aangevuld *wie is* (het begin van) *de overtredinge Jacobs?* Anders kan men het ook nemen, *wie heeft de overtredinge Jacobs begonnen, ingevoerd, en ter baen gebracht?* Is het niet de hoofdstad Samaria? Het kwaed heeft zijnen oorsprong uit Samaria. Trouwens de grouwzame kalverdiens was te Samaria uitgevonden, en van daer voortgeplant. De hoofden des volks, en de Rijksgroten, die in de hoofdstad Samaria woonden, hadden, door hun voorbeeld, het volk bedorven.

Ten aanzien van het Rijk van Juda, zegt de Propheet: *wie is het begin van de hoogten van Juda? is het niet Jerusaleem?* In Juda waren, ten tijde van Koning JORHAM, vele hoogten, op welke men offerde en rookte, 2 Kon. XV: 35. 2 Kron. XXVII: 2. JORHAM was wel een Godvruchtig Vorst, maer dit was hy voor zich zelven; zijn volk was zeer verslaevd aen de afgoderyen. — Jerusaleem, de hoofdstad, was de moeder van deze grouwelen. De Rijksgroten gingen daerin voor, en werden door het volk geredelyk naergevolgd.

Om deze reden nu, zou het Godlyk oordeel, over het Rijk der X stammen, byzonder de hoofdstad Samaria, en dat over het Rijk van Juda, byzonder Jerusaleem treflen. Alles ten vertoge van de rechtvaardigheid der Godlyke gerichten.

II. *Vs. 6-16. worden de Godlyke oordeelen, over de beide Koninkrijken, meer byzonder en eigenlyk, afgeteekend.*

N. Over het Rijk der X stammen en deszelvs hoofdstad Samaria, *vs. 6-9^a.*

A. Het oordeel zelvs wordt beschreven, *vs. 6, 7.*

A. Samaria zou verwoest worden, *vs. 6.*

B. Ook zouden de afgoden vernield worden, *vs. 7.*

B. Het vooruitsicht van dat oordeel vervulde het gemoed van den Propheet, met bittere droeyheid, *vs. 8, 9^a.*

2. Over

2. Over het Rijk van Juda, vs. 9b - 16.

A. In het gemeen, vs. 9^b.

B. Meer byzonder, vs. 10 - 16.

6. Daerom, om de grouwelen, welke, in het Rijk der X stammen, en vooral in deszelvs hoofdstad, gepleegd worden, sal ick, de rechtvaardige Richter, Samaria stellen tot eenen steenhoop des velts, dat is, tot eenen woesten puinhoop. Nadat de vyand het land, door eenen allesverwoestenden oorlog, zal geteisterd hebben, zal hy de hoofdstad Samaria innemen, en zodanig vernielen, dat 'er geen steen op den anderen zal gelaten worden. Samaria zal worden tot plantingen eenes wijngaerts. De gehele Stad zal zodanig gesloopt worden, dat de grond hier en daer zal geschikt zijn, om 'er wijngaerden te planten: ende ick sal hare steenen, van den berg, waerop die vermaerde Stad thans nog staet, in de naest by gelegen valleeye, met een vreesfelyk geweld, neder storten, zodat de berg wederom tot eenen wijnberg zal kunnen gebruikt worden, ende hare diepste fondamenten zal Ik ontdekken, om den puin in de valleie te doen nederstorten.

Hier wordt alleen gesproken van Samaria, om dat het Rijk der X stammen, met den ondergang van Samaria, voor altoos zou geëindigd worden.

7. Ende alle hare gesnedenen beelden, welke zy van de afgoden gemaekt hebben, sullen vermorselt worden, ende alle hare hoerebelconingen sullen met vyer verbrandt worden, ende alle hare afgoden sal ick stellen [*tot*] eene woestheyt: want sy heeftse van hoerenloon vergadert, ende sy sullen tot hoerenloon wederkeeren.

Hunne hoerebeloningen zullen met vuur verbrand worden. — De hoerebeloningen beteekenen al dat gene, waarmede de verdwaesde Israëlitzen gewoon waren, de nietige afgoden te vereeren, de tempels, de offeranden, de givten, en vereeringen. Dit alles zou, door de Asfyriërs, by het verwoesten van Samaria, met vuur verbrand worden.

De afgoden, met al wat tot derzelver eedienst behoort de, *zou de HEER stellen tot eene woestheid*, voor zo ver zy gsheel zouden vernield worden.

Want, wordt 'er bygevoegd, Samaria, *heeft ze van hoerenloen verguleid*, of, gelijk het grondwoord eigenlyk te kennen geeft, zy heeft al dien afgodischen rijkdom, winzuchtig *te zamen gefchraept*, van hoerenloen; alle die schatten waten ter eere van de afgoden, op de fchandelykste en God meest onteerende wijs, zaemgefchraept. Maer dit alles zou tot *hoerenloen wederkeeren*, voor zo ver de Asfyriers het gene de vernieling ontkwam roven zouden, om het zelve wederom, aen hunne afgoden, te vereeren.

8. Hierom fal ick een treurig misbaer bedrijven ende huylen; ick fal, tot een openbaer teeken van bittere droefheid, van opperklederen berooft ende in zo ver naeckt gaen: ick fal misbaer maken als de (f) draken, ende treuringe als de jonge struyffen.

De Propheet was zeer bedroefd, over den aennaderenden ondergang van Samaria, en het Rijk der X stammen, offchoon hy zelfs tot het Koningrijk van Juda behoorde. Dit vorderde niet alleen de menschenlieve, maer ook voornamelyk de nauwe betrekking, welke elk een Jood had, tot die van het Rijk der X stammen, als zijne broederen naer het vleesch. Hier kwam nog by, dat het Koningrijk van Juda mede eene beurt krijgen zoude, volgens vs. 9. Daerenboven, wanneer Samaria verwoest, en het Rijk der X stammen gefloopt was, had Juda zijnen voormuur of *barriere*, verloren, en het Rijk lag, van dien kant, als een opgebroken Stad, open en bloot voor den vyand.

9. Want hare plagen zijn dootlick. De wonden van Samaria zijn ongenesbaer, Het oordeel zal op eene volkomene vernieling van Samaria, en eene gehele voleindiging van het Rijk der X stammen, uitloopen. Ook zal 'er een schromelyk oordeel worden uitgeoeffend, over het

Ko-

Koningrijk van Juda. Dit zal mede aan de meest geduchte rampen worden blootgesteld: want sy zijn, in het Prophetisch vooruitgezicht, reeds gekomen tot aan Juda. Den verwoestenden zie ik gevallen, in het land van Juda; hy is reeds geraeckt tot aan de poorte mijns volks, dat is, tot aan de grensteden, welke de poort en den ingang van het Joodsche land uitmaken, ja tot aan de beroemde hoofdstad Jerusaleem.

Welk een oordeel over het Koningrijk van Juda, en deszelfs hoofdstad Jerusaleem, wordt hier bedoeld? — Er is, die denken aan dat oordeel, het welk de HEER door NEBU-CADNEZAR, over Juda en Jerusaleem: stond uitteoeffenen. Om dat de Propheet in het vorige gesproken had, van zulk een oordeel, het welk de gehele uitroeijing van het Rijk der X stammen ten gevolge hebben zou, en het derhalven welvoeglyk zy, dat daarmede de verwoesting van Jerusaleem, en de gehele verdelging des Koningrijks van Juda, verbonden worde. Vooral om dat 'er vs. 16, van eene gevangelyke wechvoering, gesproken wordt.

Volgens anderen heeft de Propheet het oog, op den inval, welken פֶּקַח, Koning van Israël, en רֶזֶן, Koning van Syrien, ten tijde van אַחַז, in het land van Juda gedaen hebben, 2 Kon. XVI. Jes. VII. Maer deze gebeurtenis is voorgevallen, voor den ondergang van Samaria, en het Rijk der X stammen, en hier wordt van een oordeel gesproken, het welk over Juda en Jerusaleem komen zou, na de verdelging van Samaria en het Rijk der X stammen.

Onzes erachtens heeft de Propheet het oog, op de grote benauwdheid, in welke Juda en Jerusaleem, door de onderdrukking van סַנְחֶרִישׁ, den Koning van Assyrien, zou gebracht worden. — De bewijsredenen zijn de volgende. 1. Om dat hier een oordeel beschreven wordt, het welk over Juda komen zou, na de verdelging van Samaria, en het Rijk der X stammen. Nu is de inval van סַנְחֶרִישׁ, in het Koningrijk van Juda geschied, ten tijde van מִיכָא, 7 jaren na het verwoesten van Samaria. Verg. VII Deel Inl. p. cxxi. 2. Om dat de plagen van Samaria dodelyk

wezen zouden; maer iets dergelyks wordt aen Juda niet bedreigd. Zelfs geeft de Propheet vry duidelyk te kennen, dat Jerufalem niet veel lijden zou: want de plaeg zou maer *geraken tot aen Jerufalem*.

Er is ééne bedenking tegen, dat 'er namelyk vs. 16, van eene evangelyke wechvoering gefproken worde; maer het is meer dan waerfchijnlijk, dat *SANHERIB* vele inwoneren der Steden, welke by innam, evangelyk zal hebben wechgevoerd.

*B. Dit oordeel, over het Rijk van Juda, wordt meer byzonder be-
fchreven, vs. 10-16.*

*A. Eerst wordt dit oordeel, in deszelfs zwaerheid, afgetee-
kend, vs. 10.*

10. (g) Verkondigt [*het*] niet te Gath, eene der vermaerde hoofdsteden van de Philiftijnen, en weenet foo jammerlick niet: (*h*) wentelt u in 't stof in den huysfe van Aphra.

Door het verbod van rouwbedryf by de Philiftijnen, verdoont de Propheet het smadelyke van *JUDAS* ongeval.

Gath was eene der vijf Vorftelyke hoofdsteden van de Philiftijnen, daerom eene Koninglyke Stad genaemd, 1 Sam. XXVII: 5. Koning *DAVID* had haer vermeersterd. Daerna werd zy door *HAZAEI* ingenomen, aen welken de Philiftijnen dezelve wederom ontweldigd hebben, tot dat *UZZIA*, in zijnen oorlog met de Philiftijnen, deze Stad wederom innam, en hare vestingwerken flechte, 2 Kron. XXVI: 6. *UZZIA* zal evenwel de Philiftijnsche inwoneren in die Stad gelaten hebben: want anders kon onze Propheet in zijnen tijd niet zeggen: *verkondigt het niet te Gath*.

Hy voegt 'er by, *en weent zo jammerlyk niet*. De Onzen hebben het eerste woord opgevat, voor een werkwoord, en dan staet 'er, naer den letter, *weent niet wenende*. Dan het is bedenkelyk, of het eerste Hebreuwfche woord niet de

de benaming zy van eene Stad, te meer daer de Propheet hier anderzins slechts dat gene herhalen zoude, het welk hy reeds even te voren gezegd had. Hier kan de Stad *Acco* bedoeld zijn, verg. Richt. I: 31. Deze Stad lag Noordwaerds van Jerufalem, gelijk Gath Zuidwaerds gelegen was.

Volgens dit begrip, wil de Propheet zeggen: *verkondigt het niet te Gath, en weent niet te Acco*. Hy wenschte, als het ware, dat de omliggende volken gene kundigheid krijgen mogten, van het ongeval, het welk het Koningrijk van Juda eerlang treffen zou, op dat zy 'er zich niet in vermaekten. — Het geeft, in den zakelyken zin, te kennen, dat de onheilen des Koningrijks van Juda zo groot wezen zouden, dat de onbesnedenen 'er zich over verblijden zouden, verg. 2 Sam. I: 20.

Evenwel veroordeelt de Propheet geenzins allen rouw, maer hy wil dezelve in stilte bedreven hebben, zeggende, *wentelt u in het stof*, en vertoont alle teekenen van zielgrievende droefheid, *in den huize van Aphra*. — Deze uitspraak is zeer duister. Voor het naest schijnt de Propheet het oog te hebben, op eene Stad van Juda, en te willen zeggen, dat men zich aldaer, binnen zijn eigen land, in stilte, aen rouwbedrijf en jammergeklag, mogt overgeven.

B. Vs. II-15. worden eenige steden van Juda opgenoemd, welke, by den inval van SANHERIB. het meest zouden te lyden hebben.

Vooraf hebben wy op te merken, dat de Propheet zich ongemeen kunstig bediene, van eene Rhetorische figuur, welke *Paronomasia* genaemd wordt, en daer in bestaat, dat 'er in den klank der woorden, eene gelijkformigheid zy, tusfchen den naem der plaetse, van welke hy spreekt, en tusfchen het gene daervan gezegd wordt. In onze tael, zou men deze figuur, by voorbeeld, gebruiken, wanneer men zich dus uitdrukt, *te Weenen zal men jammerlyk wenen; Delft zal geheel bedolven worden*, enz. — Hierin is de reden gele-

gen, dat de Propheet, de rampen van Juda beschrijvende, slechts eenige bepaalde plaatsen opnoemt. Hy had 'er nog veel meer kunnen byvoegen, welke door SANHERIB stonden ingenomen te worden, maer hy kiest 'er alleen zommige uit, om dat hy in den klank der namen, en in de beschrijving der onheilen, spelen konde.

Uit deze aenmerking nu rijst de vraag, of de namen der Steden vs. 11-15. opgegeven, eigenlyke namen zijn, dat of de Propheten zekere namen verdicht hebbe, om 'er, op de gezegde wijs, op te spelen? Zommige begripen het op de laetste wijs, zodat de namen *Lachis*, *Zaaran*, *Marek*, *Adellam* niet de steden zijn van dien naem, maer zinbeeldig genomen worden voor andere steden. — Dan onze's erachtens zijn het eigenlyke namen van zulke steden, welke by den inval van SANHERIB, het meest zouden te lijden hebben. Er is immers gene schijnbare reden, om, van de eigenlyke en gewone beteekenis der gemelde namen, af te wijken, en het zou gansch gene welvoeglyke *Peronomasia* wezen, wanneer iemand van de steden, van welke hy het een en ander getuigt, den naem vooraf ging verdichten, om daerop te kunnen spelen.

11. Gaet door, gy inwoonerſſe van Saphir, (i) met bloote schaemte: de inwoonerſſe van Zaanan en gaet niet uyt; rouwklage is [te] Bet-haëzel, hy sal ſijnen ſtand van ulieden nemen.

Saphir beteekent eigenlyk eene ſchone en vermakelyke plaats. Zommigen Uitleggers nemen daerom dezen naem oneigenlyk, voor Jeruſalem, of voor Samaria, of in het algemeen voor elk eene aengename plaats, in Paleſtina. Om de gemelde reden, denken wy aen eene Stad, welke den naem droeg van *Saphir*, ſchoon wy buiten ſtaet zijn, om daeromtrent iets naders te bepalen. Voor het naest zal zy gelegen hebben, in eene zeer vermakelyke landſtreek. — Gae door, is het, gy inwoneres van *Saphir*, met blote ſchaemte. Het geeft te kennen, dat de inwoners van deze Stad zulke onheilen ondergaen zouden, welke niet ongelyk zijn, aen de

de smadelykste mishandelingen, welke men eene verachte hoer aendoet. Saphir zou, door de Asfyriers, worden ingenomen, en misschien zouden de inwoners van alles beroofd worden, zodat zy naekt en bloot vluchten moesten.

De inwoners van Zaanan gae niet uit. Hier is wederom, in den grondtext, eene zeer cierlyke *Paronomasia*, *de inwoners van Zaanan*, welks eigenlyke beteekenis is *uitgaen, gae niet uit*. — *Zaanan* behoorde tot de steden van Juda, welke in de laagte gelegen waren, Jof. XV: 37. Het schijnt eene Stad geweest te zijn, welke voorzien was van eene talrijke bezeiting. Maar *SANHERIB* zou deze Stad zodanig benaauwen, dat de inwoners niet zouden durven uitgaen, om het vee te weiden, of het land te bearbeiten.

Rouwklage is te Beth-ha-Ezel, hy zal zijnen stand van ulieden nemen. — Men kan de laetste woorden ook vertalen: *hy zal deszelfs vastigheid van ulieden nemen*, zodat de aanspraak zy, tot de inwoners van *Beth-ha-Ezel*, dus de Propheet zeggen wil: *hy zal deszelfs vastigheid van u, o inwoners van Beth-ha-Ezel, wechnemen*. Er is dan wederom eene eigenaertige speling, op den raem *Beth-ha-Ezel*: want *Ezel* beteekent eene wel aen één verbondende *vastigheid*. Maar van die Stad, welks naem een huis van wel versterkte *vastigheid* aanduidt, zou de vastigheid worden wechgenomen.

Van de Stad *Beth-ha-Ezel* kunnen wy nists met zekerheid zeggen. Alleenlyk mogen wy uit den naem besluiten, dat het eene zeer sterke vesting geweest zy. In deze Stad zou *rouwklage* wezen; zy stond in de algemeene ellende te worden ingewikkeld; trouwens *hy*, de vyand namenlyk, de Asfyrische Koning *SANHERIB*, zou *hare vastigheid wechnemen*, en die sterke vesting geheel ontmantelen.

12. Want de inwoonersse van *Maroth* is kranck om des goets wille: want een (*k*) quaet is van den *HEERE* afgedaelt, tot aen de poorte van *Jerusalem*.

Maroth schijnt eene Stad geweest te zijn, in de nabyheid van *Jerusalem*, gelijk men uit het verband van zaken kan

(k) Amos 3: 6.

opmaken. — De inwoners van deze Stad zag de Propheet, als *krank, om des goeds wil*. Zy zouden, by den inval van **SANHERIB**, als krank zijn van verlangen naer goede tijding van Jerusaleem, en wachten op uitkomst. Maer die Stad zou ook in 's vyands handen vallen, en *het kwaed zou van den HEER afdalen, tot aen de poorte van Jerusaleem*. De Hoofdstad Jerusaleem zou zelve belegerd worden. Het kwaed wordt hier aangemerkt als een geweldig onweder, het welk op 's **HEEREN** last, over, en door zijne bestuuring, op Jerusaleem zou nederdalen.

13. Spant de snelle dieren aen den wagen, gy inwonerfse van Lachis: (dese is der dochter Zions het beginsel der sonde;) want in u zijn Israëls overtredingen gevonden.

Lachis was, reeds in de dagen van **JESUA**, eene Koninglyke Stad, Jos XV: 39. Koning **REHABEAM** heeft haar zeer versterkt, 2 Kron. XI: 9. Zy lag omtrent 7 mylen ten Zuidwesten van Jerusaleem. Ook deze Stad zou **SANHERIB** overmeesteren, en aldaer zijn hoofdkwartier nemen, terwijl zijn Veld-Overste **RABSAKE** de hoofdstad Jerusaleem belegerde, 2 Kon. XVIII: 14.

Om het ongelukkig lot van Lachis, in dien benauwdten tijd, te beschrijven, zegt de Propheet tot de inwoners: *Spant de snelle dieren aen den wagen, gy inwoneres van Lachis*. — Wat hebben wy te verstaen, door de *snelle dieren*? Elders heten zy in onze vertaling, snelle kemelen, 1 Kon. IV: 28. Maer spande men kemelen voor den wagen? Eigenlyk staet 'er: *spant dezen wagen, met de snelle dieren*, zodat de Propheet, om de grote benauwdheid der inwoneren van Lachis afteeteekenen, een dubbel soort van werktuigen opnoeme, welke geschikt waren om te vluchten, als of hy zeide; spant den wagen in, en zo paerden u niet spoedig genoeg vervoeren kunnen, bedient u dan van snelle kemelen. Het zegt, met één woord, dat de inwoners van Lachis alle middelen, maer te vergeevsch, zouden by de hand nemen, om de Assyriërs te ontvluchten.

Het ongeval van deze Stad was wel verdiend. Daerom wordt er bygevoegd; *dese*, de inwoners namelyk van Lachis

chis, is der dochter Zions het beginsel der zonde. Het geeft te kennen, dat die van Lachis de eerste geweest waren, in de overtreding, en het volk van Juda tot de zonde verleid hadden. Welk eene zonde? dit bepaelt de Propheet niet nader. Maer men kan het, met eenige waerschijnlijkheid, gissen uit de volgende woorden: *want in u zijn Israëls overtredingen gevonden.* — De overtredingen van Israël, of van het Rijk der X stammen, bestonden in de afgoderyen en de grouwelen, welke daarmede gepaerd gingen. De uitdrukking schijnt derhalven aenteduiden, dat die van Lachis de afgodery van Israël het eerst overgenomen, en, door hunne verleiding, onder het Koningrijk van Juda, ingevoerd hebben.

14. Daerom geeft geschencken aen Morefcheth-Gaths: de huysen van Achzib fullen den Koningen Israëls tot eenen leugen zijn.

Volgens onze Overzetting, vervolgt de Propheet zijne aanspraak, aen de inwoneres van Lachis, welke hy vs. 13. begonnen had. Dan onzes erachtens, spreekt hy hier rechtstreeks tot de inwoners van *Morefcheth-Gaths*. Deze Stad was gelegen in Juda, en de geboorteplaats van onzen Propheet, vergel. vs. 1. Men plaetst dezelve, ten Zuidwesten van Jerusaleem, naer den kant van Gath der Philistijnen.

Men vertale de oorspronkelijke woorden, *zend geschenken, aengaende Morefcheth-Gath*, en de zaak zal duidelyker wesen. Dit zegt de Propheet, tot de inwoneres van Morefcheth-Gath. Het is waer, hy noemt die Stad niet; maer dit vindt men meer in treurliederen, wanneer de Spreker geheel overstelpt is, door zijne geweldige aendoeningen. — Men heeft opgemerkt, dat het Hebreeuwfche woord, door *geschenken* vertaald, een geschrift beteekene, waarby een verkoper afstand doet van zekere bezitting, ten behoeve van den koper. Dan is 'er wederom eene zeer eigenaertige *Paronomasia*, in den naem van *Morefcheth*, die eene ervelyke bezitting beteekent; als of de Propheet zeide: „ o Gy, „ mijn Vaderstad, welke den naem draegt van eene ervelyke „ bezitting, teeken en zend vry eenen brief, waarby gy,

„ten behoefte der Asfyriers, afstand doet van uwe ervelyke „bezitting.”

Achzib was eene Stad in Juda, Jof. XIX: 29. Er was ook een *Achzib*, in het Rijk der X stammen, aen den Zee-kant naer Tyus toe. Maer deze kan niet bedoeld worden, omdat het land van Israël reeds verwoest was, toen *Sanherib* viel in het land van Juda — Om die zelve reden kunnen de *Koningen Israëls* de Vorsten van het Rijk der X stammen niet wezen. Wy moeten daerom denken, aen de Koningen van Juda, het welk meermalen Israël genaemd wordt, 2 Kron. XXI: 2. XXVIII: 19. — *De huizen nu van het gemelde Achzib zouden den Koningen van Israël tot eenen leugen zijn.* *Hi* *kia* zou zijne hoop stellen op de sterfte van *Achzib*, en verwachten, dat *Sanherib* aldaer het hoofd zou stoten, maer in dat uitzicht zou hy te leu gesteld worden.

15. Ick sal u nogh eenen erfgenaem toebrengen, gy inwonerste van *Marefcha*: hy sal komen tot aen *Adullam*, [*tot aen*] de heerlickheit *Israëls*.

Marefcha lag ten Noordwesten van Jerufalem, Jof. XV: 44. Zy was door *Rehabeam* versterkt, 2 Kron. XI: 8. De Propheet voert hier den hogen God zelve sprekende in; Hy zegt: *Ik zal u nog eenen erfgenaem toebrengen, gy inwoners van Marefcha.* Er is wederom eene speling op den naem der Stad: want *Marefcha* beteekent eene ervenis. Het is, als of de *Heer* zeide: „O gy Stad, welker naem eene „ervenis beteekent; Ik zal u nog eenen erfgenaem toebrengen, en tot eene bezitting geven, aen *Sanherib*, den „Koning van Asfyrien.”

Adullam, eene Stad, mede door *Rehabeam* gesterkt, 2 Kron. XI: 9, lag in Juda. Jof. XV: 35; ten Westen, en in de nabuurschap van Jerufalem. Hy, dat is de vyand, *Sanherib* met zijn heirleger, zal al verder doordringen, en komen tot aen *Adullam*, ja tot aen de heerlykheid *Israëls*, dat is, tot de hoofdstad Jerufalem toe, welke de zetel is van den Godsdienst en het Koningrijk, en het voornaemste cieraad van Israël.

De Propheet teekent derhalven vs 11-15. den inval van **SANHERIB**, in het Joodsche land, zo als hy konen zou van den Westkant, en alle vaste steden, de eene na de andere, stond in te nemen, tot dat hy het beleg sloeg voor Jerusaleem zelve.

De vervulling wordt ons zeer omstandig opgegeven, 2 Kon. XVIII en XIX.

C. Eindelyk worden die van Juda opgewekt tot kermen en klagen, vs. 16.

16. Maeckt u kael ende scheert u, gy inwoners van Jerusaleem, vertoont alle teekenen van rouw en droevheid, om de inwoners des lands van Juda die uwe troetelkinderen zijn, voor zo ver zy in weelde en dartelheid leefden, en nu, door de rampen van den oorlog, jammerlyk geteisterd zijn; verwijdet uwe kaelheyt, scheert u geheel kael als de arent, van welken men verhaelt, dat hem, op gezette tijden, alle de veders uitvallen, vergel. Ps. CIII: 5. om datse, door de Assyriërs verslagen, en velen, by het innemen der mindere steden, gevanckelick van u zijn wechgevoert.

HET II. KAPITTEL.

Dit Kapittel behelst de tweede leerreden van onzen Propheet.

Zy schijnt ons niet zo zeer ingericht, tegen het Rijk der X stammen, als wel tegen het Koningrijk van Juda. Immers zy heeft zeer veel overeenkomst, met de volgende redevoering, Kap. III, welke zekerlyk tot de Joden is ingericht. — De personen daerenboven, tot welke de Propheet spreekt, noemt hy uitdrukkelyk zijn volk, vs. 8, 9. Nu was hy oorspronkelyk, niet uit het Rijk der X stammen,

maer uit dat van Juda, vergel. Kap. I: 9. — Het is waer, hy noemt zijne toehorers *het huis van JACOB* vs. 7; maer Kap. III: 1. noemt hy ook de Overheden der Joden *hoofden van JACOB*, en *Oversten van Israëls huis*.

De overeenkomst tusschen den inhoud van deze, en de volgende redevoering, geeft aanleiding om te denken, dat dezelve, onder Koning HISKIA, na den ondergang van het Rijk der X stammen, zy uitgesproken. Voeg 'er by, dat 'er Kap. I. zeer onderscheidenlyk, van de beide Rijken gesproken worde; maer hier vindt men niets van deze onderscheiding. — Het is waer, HISKIA was een godvruchtig Vorst, en hier worden de Overheden des volks ten toon gesteld, als zeer ondeugente lieden, maer het blijkt uit JESAJA, en andere gelijktijdige Propheten, allerduidelykst, dat de loff-lyke pogingen van HISKIA, om eene algemeene hervorming in te voeren, den besten uitflag by het volk, en de Overheden, niet gehad hebben.

De inhoud van deze redevoering, welke tot de hoofden des Joodschen volks, was ingericht, is

I. Deels bestraffende, vs. 1, 2.

II. Deels bedreigende, vs. 3-11.

III. Deels vertroostende, vs. 12, 13.

I. *Vs. 1, 2. worden de hoofden des Joodschen volks daerover bestraft, dat zy hunne macht misbruikten, om onrecht te doen, en hunne medeburgereu te onderdrukken.*

I. Wee dien die ongerechtigheyt, onrecht, en geweld, met ingespannen aendacht bedencken, ende quaet wercken of overleggen, op hare legeren: in 't licht van den morgenstont doen sy het, wanneer zy vroeg ont waken, overleggen zy reeds op hunne bedden, hoe zy op den dag onrecht zullen plegen; en zy voeren het ook werkelyk uit, door misbruik te maken van hun vermogen, dewijle het in de macht van haerlieder hant is:

2. Ende

2. Ende sy (a) begeeren, met een hittig verlangen, de ackeren van hunne naesten, ende rooverse, ende zy begeeren huysen van anderen. ende nemense wech, met geweld, also doen sy geweld aen den min vermogenden man ende sijn huys, ja aen een yegelick ende sijne erffenisse, welke hy van zijne voorouderen ontvangen heeft.

II. Vs. 3-11 worden, aen deze grouwzame hoofden van het Joodsche volk, zeer zware oordeelen bedreigd.

N. Dit oordeel wordt bedreigd, vs. 3-5. en

D. Gebillykt, vs. 6-11.

N. In de bedreiging vs. 3-5, vinden wy

A. Het oordeel zelfs, vs. 3.

B. Het Klaeglied, het welk, by die gelegenheid, zou worden opgeheven, vs. 4.

C. De zwaerheid van dat oordeel, vs. 5.

3. Daerom, alsoo seyt de HEERE; Siet ick dencke een quaet over dit grouwzaam geslachte; waer uyt gylieden uwe halsen niet en sult uyttrekken, ende soo recht op niet gaen; want het sal een (b) boose tijt zijn.

Wanneer de HEER zegt, *ziet Ik denk een kwaed, over dit geslacht*, is 'er een kennelyke weerflag, op het wangedrag der onrechtvaardige Overheden van het Joodsche volk, die met dat zelve woord gezegd worden, ongerechtigheid te bedenken vs. 1. Het is, als of de HEER zeide: „omdat „gylieden zo ernstig denkt, over middelen en wegen, om „onrecht te plegen, zal Ik ook even ernstig denken, om „u te straffen.”

De HEER zou hun een kwaed toezenden, waeruit zy hunne halsen niet zouden uittrekken. De straf wordt afgeteekend, als een zwaer juk, het welk zy van hunne halsen niet zouden kunnen afwerpen. Dit wijst ons, naer eene vyandige overheersching. — Zy zouden zo recht op niet gaen, maar

(a) Jes. 5: 8. (b) Amos 5: 13.

zich moeten buigen en krommen, onder het juk der *flaverny*. Zy gingen nu recht op, met den kop in den wind, gelijk trotfche lieden gewoon zijn, maer eerlang zouden zy krom en gebogen gaen, onder het juk der Babylonifche overheerfching. — Het zou *een boof* en zeer *benauwde tijd* zijn.

4. Te dien dage fal men een spreekwoord, een zinrijk woord, over ulieden opnemen, en in dichtmaet uitspreken, ende men fal eene klagelicke en bittere klage klagen, [*ende*] seggen, Wy zijn t'eenemael verwoest, of *alles*, onze fteden, akkeren, huizen, en bezittingen, *is ons* door den vyand *verwoest*; Hy verwiffelt mijns volcks deel, Kanaan verandert van heer en meester, de vyanden hebben het in bezit genomen; hoe ontwendt hy my! of hoe zal het land van vyanden gezuiverd worden? hy, te weten de Babylonier, deelt het land Kanaan uyt, als zijn eigendom, afwendende onfe akkeren, van de oorsprongelyke eigenaers.

5. Daerom, om die vyandige overheerfching en beoerring van Kanaan, door de Babyloniers, en fult gy, genootfchap van boosdoeners, niemant hebben, die 't fnoer (c) werpe in 't lot, om de akkeren te verdeelen, en, volgens die verdeeling, te bezitten. De Joden zullen, na eene zeventigjarige gevangenis, onder de Babyloniers, wel wederom in Kanaan komen, en de akkeren onder zich verdeelen, maer gy zult geen lot hebben, in de nieuwe gemeeynte des HEEREN, welke Kanaan wederom bewonen zal.

2. *Vs. 6-11. wordt dit oordeel gebillykt.*

A. *Uit aenmerking van de onverbeterlyke hardnekkigheid der Joodsche Overheden, vs. 6, 7.*

6. En propheteert gylieden niet, (d) [*seggen fy,*] tot de Propheten, maer laet [*die*] propheteeren, of liever, zy zullen evenwel propheteeren, en zich niet storen aan uwe bedreigingen, fy en propheteeren niet als die;

(c) Deuter. 32: 8, 9. (d) Jelf. 30: 10. Amos 7: 16.

die; men en wijkt niet af [*van*] (maerheden, dat is, indien de Propheten zwegen, en uwe grouwzame misdaden niet bestraffen turvden, zou die hoogstgaende sinnedheid, met welke gy alle beginselen van deugd en godsdienst vertrappt, geheel de overhand krijgen.

7. O gy die Jacobs huys en nakomelingen geheeten, maer van hem geweldig ontaert zijt, Is dan de Geest des HEEREN verkort? zijn dat sijne werken? En doen mijne woorden geen goet by dien die recht wandelt?

De godlose opperhoofden van het Joodsche volk stonden in dat wanbegrip, dat God zijne Propheten zond, enkel uit haet en wraekzucht, om onheilen te bedreigen. — Dit wanbegrip wederlegt de Propheet, door eene drieledige vraag.

1. *Is dan de Geest, of de adem des HEEREN verkort?* — De Hebreëuwen schrijven eenen korten adem toe, aen iemand, die zijne gramschap niet bedwingen kan, en, wanneer hy beledigd wordt, aenstonds gereed is, om zich te wreken. De zin is derhalven deze: „Zou de on-eindig volmaekte God onvermogene zijn, om zijne gramschap te kunnen bedwingen.”

2. *Zijn dat zijne werken, dat is, zijn Gods handelingen van dien aert, dat men daeruit besluiten moete, dat Hy altoos geneigd zy, tot gramschap en wraek?* kunt gy dit opmaken, uit alle de wegen, welke de HEER met u, en met uwe vaderen heeft ingeslagen? heeft Hy daerin niet, in tegendeel, ontelbare blijken gegeven van liefde en langmoedigheid.

3. *Doen mijne woorden, wanneer Ik, door mijne Propheten, welverdiende straffen laet bedreigen, geen goed, zijn zy niet aengenaem by, en met bemoedigende beloften gepaerd, voor dien die recht en Godvruchtig wandelt?*

B. *Uit aenmerking, dat zy, van wegen hun wangedrag, gene aengename voorzeggingen verwachten konden, vs. 8, 9.*

8. Maer gisteren of onlangs, stelde sich mijn volck op, tot vyant, tegen over een kleet; gy stroopet eenen mantel van de gene die seker voorbygaen, wederkomende van den strijt.

De Propheet heeft hier het oog, op een byzonder voorval, welke in dien tijd zeer bekend was, en waeromtrent wy thans niets bepalen kunnen. Dit kunnen wy uit het voorstel opmaken, dat een zekere vreemde krijgsbende, van den oorlog, tegen eenen anderen gevoerd, wederkeerende, langs de grensen der Joden getrokken zy, en dat de Joden, vlammente op den buit, deze bende onverhoeds overvallen en geplunderd hadden. Deze trouwlose daed hadden zy, weinige dagen, voor dat de Propheet deze leerreden deed, openlyk bedreven.

Mijn volk, zegt daerom de Propheet, *heeft zich opgesteld tot een vyand*, of als een vyand tegen zulken, die geen vyand waren, en dat *tegen over een kleet*. Zy hadden tegen een kleet gevochten, voor zo ver hun oogmerk geweest was, om deze lieden, die geen kwaed vermoedden, van hunne klederen, en andere bezittingen te beroven. Zy hadden *eenen mantel gestroopt*, van de zulken, die zeker, gerust en zonder eenig kwaed te vrezen, het Joodsche land *voorbygingen*, *weder komende van den strijd*, zy pleegden niet alleen onrecht aen vreemden, maer zelfs aen hunne eigene wijven en kinderen.

9. De wijven mijns volcks verdrijvet en verstoot gy, elck-eene uyt het huys harer vermakingen, daer zy in overvloed en blijdschap woonden, zodat zy een arm en ellendig leven leiden moeten: zelfs van hare kinderkens neemt gy mijnen cieraet, hun luister, aanzien, en vermogen, door het verstoren van de moederen, in eeuwigheyt.

C. De Propheet besluit *er* uit, dat hunne oordeelen rechtmatig en zeer geducht wezen zouden, vs. 10, 11.

10. Het is derhalven uw eigen schuld, en gy moet het aen uwe boosheden wijten, dat u Gods geduchte en rechtvaardige oordeelen bedreigd worden. Maket u [*dan*] op, ende gaet henen, uit uw Vaderland: want, even als gy uwe wijven uit uwe huizen verstoten hebt, zo zult ook gylleden uit Kanaan verdreven worden; dit [*lant*] en sal de plaats van ruste en van genoegten niet meer zijn: om dat het verontreynigt is, door alle uwe grouwelen, sal 't [*u*] uitspouwen en verderven, ende dat, [*met*] eene geweldige verdervinge.

11. So daer yemant is die zich voor eenen Propheet uitgeeft, met wint omgaet, ende valsche-lick liegt, belovende voorspoed, aen zulk een zondig volk, [*seggende*;] Ick sal u aengename dingen propheteeren voor wijn ende voor stercken dranck; dat is een Propheet naar het hart deses hardnekkigen volcks.

III. In het laetste deel dezer redevoering, belooft de Propheet de verlossing, uit Babels gevangenis, met kennelyke blyken van de Godlyke gunst, vs. 12, 13.

12. Voorseker sal ick u, o nageflacht van Jacob, gantsch versamelen, uit het land van uwe vreemdelingschap, even als een herder zijne verstrooide kudde verzamelt; voorseker sal ick Israëls overblijffel vergaderen, naerdien 'er vele, uit het Rijk der X stammen, die, naer Assyrien zijn wechgevoerd, met de Joden, naer hun Vaderland zullen wederkeeren; ick sal het te samen, in eene vreedzame maetschappy, setten als schapen van Bozra, die vermaerde Stad der Edomiten, welke ongemeen rijk is in vee. Ik zal hen te zamen, in grote menigte, zetten, en veilig doen wonen, als een kudde in 't midden harer koye. Ook fullense van menschen deunen, 'er zal zulk eene menigte van inwoneren zijn in

Kanaan, dat zy elkander verdringen, en daerdoor een groot gerucht maken zullen.

13. Dit zal, door het merkwaardig beftuur van mijne Voorzienigheid, gefchieden, en wonderlyk zijn in de oogen der menfchen. De doorbreker, die alle beletfelen uit den weg neemt; fal als het ware voor haer aengefichte optreken; fy fullen daerom, door alle hinderpalen doorbreken, ende door de poorte der fteden, in welke zy gevangen waren, onverhinderd henen gaen, ende door defelve uyttreken: ende God haer Koningh fal, als heirvoerer voor haer aengefichte henen gaen; ende de HEERE zelvs zal in hare fpite en voorhoede wezen, om hen, door het gunftig beftel van zijne Voorzienigheid, te geleiden.

H E T III. K A P I T T E L.

DE vraag is aenftonds, of hier de vorige Leerreden van Kap. II. vervolgd worde, dan of hier het begin zy van eene nieuwe Redevoering? Wy voor ons begrijpen het, op de laetstgemelde wijs, niet alleen omdat de nadrukelyke opwekking tot aendacht vs. 1, het begin van eene nieuwe leerreden fchijnt aen te duiden, maer voornamelyk omdat hier, aen de opperhoofden van het Joodfche volk, dezelve misdaden verweten worden, als Kap. II; maer nu is het niet waerfchijnlijk, dat de Propheet dezelve zaken, in ééne redevoering, twaemalen hebbe voorgesteld. Voeg 'er by, dat Kap. II. eindigt, met zeer bemoedigende beloven, omtrent de wederkeering der Joden uit Babel, en de zegeningen, welke zy, in hun Vaderland genieten zouden. Maer nu kan men niet vermoeden, dat de Propheet, na deze beloven, in dezelve leerreden, andermael zy overgegaen, tot bedreigingen en beffaffingen.

Deze nieuwe redevoering is wijdlopig, en ftrekt zich uit tot het einde van Kap. V.

De tijd , wanneer deze Prophetische redevoering is uitgesproken, wordt ons duidelyk aangewezen, Jer. XXVI: 18, alwaer uitdrukkelyk gezegd wordt, dat onze MICHA de bedreiging, welke wy vs. 12. van dit Kap. ontmoeten, onder Koning HISKIA gedaen hebbe.

- I. Het eerste deel van deze uitvoerige leerreden, vervat in dit Kap., is bestraffend en bedreigend. De Opperhoofden van het Joodsche volk, zo in den Burgerstaet als in de Kerk, worden nadrukkelyk bestraft; de eerste, over het geweld, waermode zy de burgeren onderdrukten; de andere, over gierigheid, bedrog en valsche leer. Aan beide worden zware straffen bedreigd, welke, in het verwoesten van Stad en Tempel, zouden voleindigd worden.
- N. Eerst richt de Propheet zijne taal tot de hoofden van het Joodsche volk, in den Burgerstaet, vs. 1-4.

A. Vs. 1-3. worden hunne misdaden beschreven.

B. Vs. 4. wordt hunne straf bedreigd.

I. Voorts seyde' ick, in eene andere Prophetische redevoering, op Gods bevel, tot de burgerlyke Overheden van het Joodsche volk, Hooret nu, met aendacht en eerbied, naer de woorden, welke ik, uit 's HEEREN naem, spreken zal, gy Hoofden Jacobs, ende gy Overste des huyfes Israëls: En betaemt het ulieden niet het recht te weten, en te handhaven, daer gy het gericht Gods houdt, en niet den menschen.

De hoofden van Jacob en de Oversten, of Richters van Israëls huis, zijn de burgerlyke Overheden van het Joodsche volk, ten tijde van Koning HISKIA. Het Rijk van Israël, of der X stammen, komt hier niet in aenmerking, want vs. 10-12. wordt uitdrukkelyk gesproken, van Zion en Jerusaleu. De algemeene naem van Jacob en Israël wordt meermalen, vooral na den ondergang van het Rijk der X stammen, aen het Joodsche volk gegeven.

2. Sy haten, of gy lieden die hatende zijt, het goede en de rechtvaardigheid, ende hebben het quade lief,
XVII. DEEL.

of gylieden die lievehabbende zigt, het kwade en het onrecht. In plaats dat de Richters van het Joodsche volk de belangen van hunne medeburgeren zouden voorstaan en handhaven, gelijk een herder zorgt voor zijne kudde, leggen zy 'er zich op toe, om hen te mishandelen, en, tot op het gebeente, uit te mergelen: sy rooven hare huyl van haer af, ende haer vleesch van hare beenderen, even als een slachter met het vee doet.

3. Ja sy zijn 't die het vleesch mijns volcks eten, ende hare huyl afstroopen, ende hare beenderen verbreken: ende van een leggen, gelijk als in eenen pot, ende als vleesch in 't midden eenes ketels.

De Propheet blijft hier in de zelve zinprent, en teekent de onmenschenlyke onderdrukking, met welke de Richters hunne medemenschen mishandelden, om zich zelve te verrijken.

4. Alsdan, wanneer de Allerhoogste Richter die geduchte oordeelen zal uitoeffenen, welkeik voorzie, door den Prophetischen Geest, sullen sy, uit hunne benauwdheid, om hulp roepen tot den HEËRE; doch hy en false niet verhooren, vermits de tijd van zijne langmoedigheid zal geëindigd zijn, even als zy lieden niet gehoord hebben naer de klachten der genen, welke zy verdrukten: maer de rechtvaardige Richter sal, volgens de wet der wedervergelding, sijn gunstig aengesichte te dier tijt voor haer verbergen; gelijk als sy hare handelingen quaet gemaect, en hun aengezicht, voor de klagende ellendigen, verborgen hebben.

2. Vervolgens wendt zich de Propheet tot de Kerkelyke Overheden, vs. 5-8.

A. In deze aerspraek aen de hoofden des Joodfchen volks, in den Kerkftaat, vs. 5-7.

A. Stelt de Propheet hun wangedrag voor, vs. 5, en

B. Bedreigt hun zeer geduchte straffen, vs. 6, 7.

5. Alfoo feyt de HEERE, tegen de Leeraers der Joden, die zich voor Propheten opwerpen, en die mijn volck verleyden, tot dwalingen en bygeloov; die met hare tanden (a) bijten, ende een dodelyk vergif uitstorten, even als de slangen, al roepen zy vrede uyt; en al beloven zy mijn volk allerlei voorspoed. Onder deze schoonschijnende woorden, berokkenen zy het verderv van het volk. Zy zijn gierig en beminnen de geschenken; maer die niet en geeft in haren mont, die hun gene geschenken geeft, is hun vyand, tegen dien so heyligen fy eenen krijgh, en verklaren hem, onder heilige plechtigheden, den oorlog.

6. Daerom sal het een akelige nacht voor ulieden worden van wegen het Gefichte, voor zo ver het bliken zal, dat gy valschelyk Godlyke Openbaringen hebt voorgewend, ende voor ulieden sal er eene sombere duyfternisse zijn van wegen de waerfegginge, vermits de uitkomst uwe voorzeggingen van heuchlyke tijden, met welke gy het volk verleid hebt, kennelyk wederleggen zal: ende de (b) sonne sal over dese gewaende Propheten, op het midden van den dag, ondergaen; ende de dagh sal over hen (c) swart worden, zo dat 'er geen het minste licht van vreugde en vertroosting zal overblijven.

7. Ende de gewaende Sienders fullen beschaemt, ende de waerfeggers schaemroot worden, wanneer de zaak geheel anders uitvalt, dan zy verzekerd hadden; ende fullen alle te famen de bovenste lippe bewimpe-

(a) Mich. 2: 11. (b) Jer. 15: 9. Amos 8: 9. (c) Joël 2: 10.

len, en het gehele aangezicht bedekken, gelijk men gewoon is te doen in groten rouwe, verg. Ezech. XXIV: 17, want daer en sal geen antwoord Godes zijn, zy zullen niet meer kunnen voorwenden, dat zy met Godlyke Openbaringen verwaerdigd worden.

B. By wijs van tusfcherreden betoogt MICHA de waarheid van zijne Godlyke zending, tot de Prophetifche bediening, vs. 3.

8. Maer waerlick, met my is de zaak geheel anders gelegen, dan met deze bedriegers: want ick ben vol krachts en yvers, om uit Gods naem te fpreken, zonder my, door bedreigingen of gevaren, te laten affchrikken. Hiertoe word ik gedreven van den Geest des HEEREN, ende ik ben [vol] van gerichte, van lievede tot de deugd, van onverfchrokken moed ende dapperheyt: om Jacob te verkondigen fijne overtredinge, ende Israëel fijne fonde duidelyk voor oogen te fteflen,

2. Vs. 9 - 12. vat de Propheet den draed van zijne redenering wederom op, en guct voort, met de hoofden des Joodifchen volks te beffaffen en te bedreigen.

A. In het beffaffend deel, vs. 9 - 10. verwijft de Propheet de fchromelykfte wanbedrijven

A. Aen de hoofden des volks, in den burgerffaat, vs 9, 10.

B. Aen de Priesteren en de Propheten, vs. 11.

9. Hooret nu dit woord, het welk ik, tot ulieden, uit des MEEREN naem fpreken zal, gy Hoofden des huyses Jacobs, ende gy Overfte des huyses Israëls: die, in plaets van recht en gerechtigheid, met al uw vermogen, te handhaven, van 't gerichte eenen grouwel hebbet, ende al wat recht is (d) verkeeret:

10. Gy maekt u fchuldig aen misdaden, zo fnood, dat

37

(d) Amos: 5: 7 ende 6: 12.

zy nauwlyks met woorden kunnen worden uitgedrukt, Bouwende Zion (e) met bloet, ende Jerufalem met onrecht, zoekende als het ware, uw gezag en aanzien, in Kerk en Burgerftaet, te bevorderen, door geweld, het vergieten van onfchuldig bloed, en plegen van allerlei onrecht.

11. Het bederv is algemeen by de hoofden des volks, zo in den Kerk-, als in den Burgerftaet. Hare Hoofden rechten om gefchencken, de Richters laten zich door givten en gaven vervoeren, om het recht te verdraaien, ende hare Priesters leeren om loon, voor gefchenken vervalschen zy de leer, ende hare Propheten waerfeggen om gelt, voorspellende gelukkige tijden, wanneer zy 'er geld voor krijgen kunnen; noch fteunen fy, onder alle deze grouwelen, zorgloos op den HEERE, en vleien zich met de Godlyke gunst, feggende; En is de HEERE niet in 't midden van ons, op eene byzondere wijs, tegenwoordig? ons en fal geen quaet overkomen, wat Micha en andere zwaermoeidige Propheten ook voorwenden.

B. In het bedreigend deel voorspelt de Propheet de verwoesting van Stad en Tempel, vs. 12.

12. Daerom, om uwent wille, en tot eene rechtvaardige straf van uwe hemeltergende boosheden, fal de berg Zion [als] een acker geploegt worden, nadat alle deezelvs gebouwen zodanig zullen verwoest zijn, dat 'er gene gedachtenis van zal overblijven: ende Jerufalem fal [tot] fteenhoopen worden, ende de bergh deses Huyfes, de Tempelberg, zal tot hoogten eenes wouts, en tot eene wildernis, worden.

(e) Ezech. 22: 27. Zeph. 3: 2.

H E T IV. K A P I T T E L.

II. **H**et tweede deel van deze Prophetische redevoering behelst zeer heuchlyke beloven, in dit IVde Kap. en het volgende Vde.

N. Vs. 1-15. wordt eene oude belovte, welke reeds door JESAIAS Kap. II: 2-5. gedaen is, herhaeld, bevestigd, en uitgebreid.

J. Daerop worden eenige voorrechten beloofd, welke nog te wachten waren, eer die oude belovte vervuld werd, vs. 6-14.

N. *In het eerste stuk, vs. 1-5.*

A. *Wordt die oude belovte verhaeld, vs. vs. 1-4a.*

B. *Nader bevestigd, vs. 4^b, 5.*

Hier geeft de Propheet eene verhevene teekening van den luisterrijken staat der Joodsche Kerk, zo als dezelve wezen zou, in het begin der Euangelische bedeeeling, wanneer vele Heidenen zich, aen het geestelyk Koningrijk van den MESSIAS, onderwerpen zouden.

I. Maer (a) in 't laetste der dagen, wanneer de Euangelische bedeeeling eeren aanvang nemen zal, sal 't geschieden, dat Zion de bergh des huyses des HEE-REN, op welchen de prachtige Tempel gebouwd is, door eene wonderdoende kracht, sal geplaatst en onbeweeglyk vastgesteld zijn op den top der hoogste bergen, zo dat de Tempelberg, boven alle de toppunten der meest verhevene bergen van den wijden aerdbodem, ver weg zal uitsteken; ende hy sal verneven zijn boven de heuvelen: ende de volcken fullen tot hem toevloeyen,
even

(a) Jef. 2: 2, &c.

even als kleine rivieren, welke elkander ontmoetende, in eenen algemeenen kil te zamen vloeien.

Kap. III: 12 was de verwoesting van Jerufalem en den Tempel bedreigd. Hier wordt nu, by wijs van tegenstelling, beloofd, dat die verwoeste Tempel stond herbouwd, en dat de top van Sion boven die van alle andere bergen, ver weg zoude verheven worden, en uitfteken.

De uitdrukking *in het laetst der dagen*, geeft in het algemeen toekomende tijden te kennen, zonder derzelve meerderen of minderen afstand te bepalen, verg. Gen. XLIX: 1. Deut. IV: 30. Jer. XLVIII: 47, enz. De spreekwijs be- teekent evenwel hier, gelijk meermalen, het einde der huis- houding van het Oude Testament, wanneer het Koningrijk van den MESSIAS zou geopenbaerd worden.

De zinbeeldige teekening van den Tempelberg, als ver- heven boven alle andere bergen, heeft eenen kennelyken weerflag op de bedreiging, Kap. III: 2. dat alle de ge- bouwen, welke op dezen berg uitfaken, zouden verwoest worden. Hier door stond die berg aenmerkelyk verlaegd te worden, maer in volgende tijden zou dezelve uiterma- ten zeer verheven worden. — Voorts wordt 'er gezin- speeld op de oude gewoonte der afgodendienaren, om bergen en verhevene plaetsen, tot Godsdienstige verrich- tingen, af te zonderen.

In den zakelyken zin wordt derhalven voorspeld, dat de ware Godsdienst over de afgodery luisterrijk zou zegepraalen. Verg. het aengeteekende, by Jef. II: 2. XIII Deel, p. 20, 21.

De volken zouden, tot den Tempelberg, *toevloeien*. Het zegt met één woord, dat de Heidensche volken, in grote menigte, zich door Gods genade bekeeren, en by de gemeenschap der ware Kerk voegen zouden, l. c. p. 21.

2. Ende vele Heydenen fullen henen gaen, tot de gemeenschap der ware Kerk, en tot de leerschool der Christenen te Jerufalem, ende, ter onderlinge opwekking tot elkander, seggen, Komet ende laet ons opgaen ten berge des HEEREN, ende ten huys des Godts

Jacobs; op dat hy ons leere van sijne wegen, welke wy, ter bevordering van ons eeuwig heil, bewandelen moeten, ende dat wy, door het blijmoedig gehoorzamen van zijne geboden, in sijne paden wandelen: want uyt Zion sal de wet uytgaen, ende des **HEEREN** woort uyt Jerufalem. Het Euangelie en de leer van den waren Godsdienst, zal, eerst te Jerufalem en onder de Joden, gepredikt, en van daar vervolgens tot de Heidenen worden overgebracht.

3. Ende hy, de **HEER**, de God Jacobs, byzonder de verhoogde **MESSIAS**, sal onder groote volcken richten, of als Koning, grote volken regeeren; verg. 1 Sam. VIII: 20, ende machtige Heydenen straffen, tot verre toe: ende sy sullen hare sweerden slaen tot spaden, ende hare spieffen tot sickelen; [*het een*] volck en sal tegen [*het ander*] volck geen sweert opheffen, ende sy en sullen den krijg niet meer leeren. — Het zal een tijd zijn van rust en algemenen vrede, in welken de krijgswapenen, tot werktuigen van den akkerbouw, zullen herfmeed worden.

De **HEER** zou *machtige Heidenen*, of talrijke volken, *straffen tot verre toe*, dat is, die wonen in verafgelegen landstroken. — Een uitmuntend Taelkenner heeft opgemerkt, dat het oorspronkelijk woord, door *straffen* vertaald, eigenlijk zegge *wit* zijn en, by wijs van leenspreuk „duidelijk en blijkbaer wezen. Het wordt derhalven eigenaertig gebruikt, van eenen Leeraer, die eenen anderen overtuigt van de waarheid zijner leer, en de billykheid zijner geboden, alsmede van eenen Wetgever, die duidelijk verklaart, hoe zulken, die hem ondergeschikt zijn, zich gedragen moeten. — De Propheet voorspelt dan, dat de **HEER** vele Heidenen, van de waarheid van het Euangelie, zou overtuigen, en hun de allerheilzaamste wetten voorschrijven.

Het herfmeden van de krijgswapenen, tot werktuigen van den akkerbouw, geeft te kennen, dat het Euangelie den woesten aert der Heidenen stond te beschaffen, zodat zy, onder elkander en met de bekeerde Joden

den, in onderlinge liefde, vrede, en eensgezindheid, leven zouden.

4. Maer fy sullen gerust en veilig sitten, een ieder onder sijnen (*b*) wijnstock, ende onder sijnen vijgeboom, ende daer en sal niemant zijn diese verschricke, of den onderlinge vrede verbreke. Dit alles zal zeker geschieden: want de onfeilbare mont des HEEREN der heyrscharen, die het bestuur voert over alles, ook over de harten der menschen, heeft [*het*] gesproken.

5. Want alle volcken, die van den waren Godsdienst verstoken zijn, sullen of plegen te wandelen, elck in den name, dat is, in den dienst sijns godts; maer wy sullen wandelen in den name, en op den weg der geboden des HEEREN onses Godts, eeuwiglick ende altoos.

De Propheet redeneert hier van het mindere tot het meerdere, als of hy zeide: „ de blinde Heidenen, die „ van het licht der kennisfe van den waren Godsdienst „ verstoken zijn, leggen 'er zich, met alle hunne vermo- „ gens, op toe, om hunne valschgenaemde Goden te „ dienen, en zouden wy dan niet yverig zijn, in het be- „ trachten der geboden van den eenigen en waren God, „ welken wy, door het Euangelie, hebben leren ken- „ nen?” — Deze woorden legt de Propheet in den mond van de bekeerde Heidenen, welke hy vs. 2. sprekende heeft ingevoerd.

2. V. 6 - 14. worden eenige byzonderheden voorspeld, welke den beloovden luisterrijken staet der Joodsche Kerke zouden vooraf gaen, en daertoe den weg banen.

A. De eerste byzonderheid vinden wy, vs. 6 - 8. Zy behelst

A. Eene belovte, vs. 6, 7.

B. Eene spraekwending, tot Ophel in Zion, vs. 8.

6. Te dien dage, geduurende dien tijd, welke 'er,

(*) 1 Kon. 4: 25.

van de Babylonifche gevangenis , tot dien luifterrijken ſtaet der Joodſche Kerk, verlopen moet, ſpreeckt de HEE-RE, de onfeilbare vervuller van zijne beloven, ſal ick haer, die hinckende of *dwalende* was, (c) verſame- len, gelijk een herder zijne afgedwaelde ſchapeu verza- melt; ende haer, die uit haer Vaderland verdreven was, vergaderen: ende die ick, om een ſchomelyk en aenhoudend wangedrag, rechtvaardig geplaegt en ge- ſtraft hadde.

7. Ende ick zal het Joodſche volk bewaren en aanmer- kelyk uitbreiden: want Ik ſal (d) haer, die hincken- de of *afdwalende* was, maken tot een overblijffel, om het in vorigen luister te herſtellen, ende haer, die, uit haer Vaderland, onder de Heidenen verre henen ver- ſtooten was, tot een machtigh volck, verg. Kap. II: 12: ende de HEERE ſal (e) Koningh over hen zijn op den bergh Zions, van nu aen tot in eeu- wigheyt, zo lang het Gemeenebeſt der Joden duu- ren zal.

8. Ende gy Schaepſtoren, gy Ophel der doch- ter Zions, tot u ſal komen; ja daer ſal komen, de voorige heerſchappye, het Koninckrijcke der dochter Jeruſalems.

De Propheet wendt hier zijne tael tot den *Schaepſtoren*. Dit is buiten twiſſel een eigen naem. Men leze daerom *toren Eder*. Zommigen denken aen den toren, van welken wy, in de geſchiedenis van JACOB, melding vinden, Gen. XXXV: 21, en die, volgens HIERONYMUS, 1000 ſchreden lag van Bethlehem. Dan hier wordt zekerlyk een toren bedoeld, binnen Jeruſalem, en wel op den berg Zion: want deze toren wordt aenſtonds nader beſchreven, als het *Ophel der dochter Zions*. — Het woord *Ophel*, beteekenende eenen heuvel, is de eigen naem van eenen top, of eene verhegheheid op den berg Zion. Deze heuvel *Ophel* was, met eenen byzonderen muur, omringd, gelijk blijkt uit Neh.

III.

(c) Deuter. 32: 3, 4, 5. (d) Zeph. 3: 19. (e) Dan. 7: 14.
Luc. 1: 33.

III: 26, 27. Dezen muur hadden de Koningen JOTHAM en MANASSE hersteld, 2 Kron. XXVII: 3. XXXIII: 14. Men denke dan aan een slot, op den Ooster heuvel van Zion, verg. Jes. XXXII: 14. De toren Eder stak boven dit slot Ophel uit. Waerom nu deze toren genaemd zy Eder, de toren der schapen of der kudde, kunnen wy niet bepalen. Dezelve heet Ophel der dochter Zions, om dat dit slot binnen Jerusaleem, op den berg Zion, aan den Oosterkant gelegen was.

Tot u, zegt de Propheet, zal komen, ja daer zal komen de vorige heerschappy. Het geeft te kennen, dat de oorspronkelijke regeeringswijs wederom zou hersteld worden, welke 'er plaats had, voor dat het volk eenen Koning begeerde. Het koninkrijk der dochter Jerusalems zou, na de wederkeering der Joden uit Babel, wederom op de oude wijs bestuurd worden. Gods zelfs zou Koning zijn over de Joden, en hen bestuuren door Richteren, Priesteren, en Veldheeren, als zijne Stedehouders.

B. Vs. 9, 10. ontmoeten wy de tweede byzonderheid.

Deze byzonderheid bestaat in eene opwekking, aan het Joodsche volk, om zich, tegen de rampen der aanstaende Babylonische gevangenis, te bemoeiden, met het vertrouwen op den machtigen bystand, door welchen de HEER hen, uit de Babylonische gevangenis, verlossen zoude.

9 Nu, waerom foudt gy soo grooten geschrey maken en zo bitterlyk kermen, over uwe evangelyke wechvoering naar Babel? is 'er geen (f) Koningh onder u, om voor u te zorgen? is uw Raetgever vergaen? gy zult ja. in de Babylonische gevangenis, geen Koning noch eerste Staetsdienaers hebben onder de menschen; maer evenwel de HEER zelfs, de God van uwe Vadersen zal uw Koning zijn, en zich uwe belangen aantrekken. Deze Koning is hoger dan alle dingen, en zoude gy dan bitterlyk kermen, dat, even als of u smer-

(C) Jer. 8: 19:

XVII. DEEL.

M 5

te, als eener barender [*vrouwe*], heeft aengegruopen?

10. Lijdt smerte, ende arbeydt om voort te brengen, o dochter Zions, als eene barende [*vrouwe*]: want nu sult gy [*wel*] uyt de stadt henen uytgaen, ende op den velde woonen, ende tot in Babel komen, [*maer*] aldaer sult gy geredet worden; aldaer sal u de HEERE verlossen uyt de hant uwer vyanden.

Lijdt smerten, en arbeid om voort te brengen, o dochter Zions; als eene barende vrouw? Hier wordt de gelykenis van de smerten eener barende vrouwe, ontleend uit vs. 9, eigenaertig vervolgd. — Wanneer 'er tweede woorden, gelijk hier, in de gebiedende wijs, worden zaemgevoegd, geevt het eerste, volgens den spreektrant der Hebreuwen, den plicht, en het ander het vruchtgevolg daarvan te kennen. De dochter Zions, dat is, het Joodsche volk, moest smerte lyden als eene barende vrouw, dat is, de rampen der Babylonische gevangenis geduldig doorstaen, dan zou zy een kind voortbrengen, dat is, met eene gewenschte verlossing verblijd worden, gelijk zich eene barende vrouw verheugt, wanneer zy eenen mensch heeft voortgebracht.

Deze zinbeeldige belofte wordt vervolgens, met eigenlyke spreekwijzen, duidelyk voorgesteld: *want nu zult gy wel eerlang, uit de Stad Jerusaleem, henen uitgaen en verdreven worden. Gy zult wel op den velde, op het platte land, als ballingen, wonen en tot in Babel komen. Maer gy zult niet altoos blijven in dat land van uwe vreemdelingschap. Aldaar zult gy, door den Godlyken bystand, gered worden; aldaer zal u de HEER verlossen uit de hand van uwe vyanden.*

C. Hierop volgt eene derde byzonderheid, vs. 11-14.

Na de herstelling van het Joodsche volk, in hun Vaderland, zouden zy nog, door vele en machtige vyanden, byzonder door de Syriers, geweldig verdrukt worden, maer de HEER zou hen krachtdadig bewaren en beschermen. Dit belooft de Propheet vs. 11-14.

11. Nu zijn wel vele Heydenen vyandig tegen u versamelt, zoals my thans, in een Propheetisch gezicht, vertoond wordt. Het zijn bittere vyanden, die daer seggen by zich zelven, en tot elkander, dat het Joodsche Gezeenebest geheel verwoest worde, Laatste onthey ligt worden of vallen, ende laet onse ooge onzen lust schouwen, aen den gebelen ondergang van Zion.

12. Maer, door het gunstig en merkwaardig bestuur der Voorzienigheid, zal hun voornemen verijdel worden. want sy en weten de gedachten des HEEREN niet, die zorg draegt voor het Joodsche volk, ende en verstaen sijnen raetslagh niet: dat hyse vergadert heest als garven tot den (g) dorschvloer.

De HEER heeft hen, de vyanden namelyk der Joden, vergaderd als garven tot den dorschvloer. De spreekwijs is ontleend van koorngarven, welke naer den dorschvloer gebracht worden, om te dorschen. Nu is de dorching eene zinneprent van eene geweldige slachting, door welke de menschen verbrijzeld worden. Het zegt met één woord, dat de HEER de vyanden der Joden, ter dorching en ter slachting, had overgegeven.

13. Maeckt u op ende dorcht, versta uwe vyanden; als of gy koorn dorschte, o dochter Zions; want ick sal uwen hoorn yser maken, ende uwe klauwen koper maken, ende gy sult vele volcken verpletteren. Ten dien einde zal Ik, de HEER, de Maccabeeysche helden verwekken, en hen, door mijne kracht, ondersteunen: ende ick sal haerlieder gewin den HEERE verbannen; ende haer vermogen, den (h) Heere der gantscher aerde.

De laatste woorden vertalen de onzen, in den eersten persoon: ik zal hun gewin den HEER verbannen, en hun vermogen, den Heere der gantsche aerde. Sommigen leggen deze woorden in den mond van God, anderen in den mond van den Propheet. Maer gene der beide opvattin-

(g) Jer. 51: 33. (h) Zach. 4: 14, ende 6: 5.

gen kan steek houden. Niet de eerste: want 'er wordt, in den derden persoon, van den **HEER** gesproken. Niet de laatste: want niemand kan den buit aen God toewijden, dan die denzelven, door het recht van den oorlog, verkregen heeft. Men vertale het daerom liever, in den tweeden persoon, en bringe het tot de *dochter Zions*, op deze wijs: *gy o dochter Zions, zult hun gewin den HEERE verbannen, en hun vermogen den Heere der gansche aerde.* Het zegt derhalven in den zakelyken zin, dat de Joden, op hunne vyanden, byzonder op de Syriers, eenen zeer rijken buit behalen zouden.

14 Nu, terwijl de **HEER** zelfs u zo krachtdadig ondersteunt, rottet u met benden, gy dochter der bende; hy sal eene belegering tegen ons stellen: sy sullen den Richter Israëls met de roede op 't kinnebacken slaen.

De dochter der bende beteekent eene grote menigte van krijgsknechten, die te zamen eene bende of een krijgshoofden uitmaken, even als de *dochter Zions* de menigte van burgeren beteekent, welke in Zion wonen. — De Prophetische zin derhalven der woorden, *rottet u met benden, gy dochter der bende*, is deze, dat de Joden met een talrijk heirleger, onder aanvoering der Maccabeewsche helden, tegen de Syriers zouden optrekken. — Trouwens hy, zegt de Propheet, *zal eene belegering tegen ons stellen.* Zelfs zou de moetwil der Syriers zo vergaen, dat zy den **HEER** zelven, den *Richter* en *Verlosfer* van Israël, *met de roede zouden op het kinnebacken slaen*, dat is, de alleruiterste vermaedheid aendoen, verg. Job. XVI: 10. Ps. III: 8. Klaegl. III: 30. Dit ziet op de woede van ANTIOCHUS EPIPHANES, in het uitroeien van den waren Godsdienst.

De hoofdsom der zaken derhalven, welke in dit Kap., beloofd worden, is tweeledig.

Het eerste deel vs. 1-5. behelst geestelyke beloven; omtrent de oprichting van **MESSIAS** Koningrijk, in de eerste da-

gen van het Euangelie, en deszelvs uitbreiding, onder de heidenen.

Het tweede deel vs. 8-19. vervat tijdelijke beloven, omtrent zulke zaken, welke den weg banen zouden, tot de oprichting van MESSIAS Koninkrijk, als daer waren de verlossing der Joden, uit de Babylonische gevangenis, de herstelling der Godsregering, in het Joodsche Gemeenebest, de bewaring en uitbreiding van dat volk, en hunne bescherming, tegen de woede der Syriers.

H E T V. K A P I T T E L

2. **I**N dit Kapittel worden de beloven, Kap. IV. voorgesteld, in eitelijke byzonderheden, nader opgehelderd en aangedrongen.

A. Ten aanzien der geestelyke beloven, wordt de komst van den MESSIAS, als derzelver grondslag, aangewezen, vs. 1-3.

A. *De komst van den MESSIAS wordt op zich zelve voorspeld, vs. 1.*

1. Ende gy (a) Bethlehem Ephratha, zijt gy kleyn om te wesen onder de duysenden van Juda? uyt u sal my voortkomen, die een Heerscher sal zijn in Israël: ende wiens uytgangen zijn van oudts, van de dagen der eeuwigheyt.

De Godlyke wijsheid heeft de kenmerken van den MESSIAS, door de Propheten, al meer en meer laten ontwikkelen. Tot dus ver was de plaats van zijne geboorte niet bepaeld. Deze wordt hier, door MICHA, allerduidelykst aangewezen; en, van dien tijd af aen, is het een algemeen bekende leer onder de Joden geworden, dat de Verlosser der waereld,

(a) Marth. 2: 6. Joh. 7: 42.

te Bethlehem, zou geboren worden, verg. Matth. II: 5, 6. Joh. VII: 42.

De Propheet richt hier zijne aanspraak tot de Stad Bethlehem, op dezelfde wijs, als hy Kap. IV: 8, tot den *torren Eder* en *Opstel der dochter Zions* gedaan had, zeggende: *gy Bethlehem Ephratha*. — De twee benoemingen worden hier zaemgevoegd, om die plaats, alwaar de *Messias* stond geboren te worden, nader en duidelyker te bepalen. *Ephrath* dat is *vruchtlaer*, was de oude en oorspronkelyke naam van *Bethlehem*, vergel. Gen. XXXV: 16, 19. XLVIII: 7. Ruth IV: 11. Dan men dient wel in het oog te houden, dat niet alleen de Stad Bethlehem, maar ook het gansche omliggend land, van wegens deszelfs ongemeene vruchtbaerheid, *Ephrath* genaemd zy. Dit blijkt duidelyk, uit Ruth I: 2. Daerom wordt ook *Jesse*, de Vader van *DAVID*, een Ephraatiscn man genaemd van Bethlehem, 1 Sam XVII: 12. — *Bethlehem Ephratha* is gevoegelyk zo veel als *Bethlehem van Ephratha*, of de Stad Bethlehem, gelegen in de landstreek Ephratha. Deze naedere beschrijving was noodig, om het hier bedoelde Bethlehem te onderscheiden, van een ander Bethlehem, gelegen in het ervdeel van Zebulon, Jos. XIX: 15. *MATTHÆUS* spreekt daarom van Bethlehem, in het land van Juda, daer toen ter tijd de oude naam van Ephrath in gebruik geraekt was, Matth. II: 6.

Tot deze Stad, zegt onze Propheet, *zijt gy klein, om te wezen, onder de duizenden van Juda?* — De benaming van *duizenden* is ontleend, uit de oude gewoonte, volgens welke alle burgers, die zulke jaren bereikt hadden, dat zy de wapenen dragen konden, in benden van duizend mannen onderscheiden werden. Deze gewoonte had *MOSE* zelfs ingevoerd, Exod. XVIII: 25. Daerom worden de tienduizenden van Ephraim, en de duizenden van Manasse vermeld, Deut. XXXIII: 17. Zo vinden wy ook de duizenden van Juda, 2 Kron. XVII: 14. Zulke steden werden daarom groot genaemd, onder de duizenden van Juda, die vele benden, elk van 1000 gewapende mannen, tot den oorlog konden opleveren; maar de zodanige, in welke weinige burgers van bekwame jaren, tot den wapenhandel, gevonden werden, heet-

heetten *kleine onder de duizenden van Juda*, om daardoor aan te duiden, dat het getal der burgeren zo gering ware, dat zy, onder de duizenden van Juda, nauwlyks konden gerekend worden.

In dezen zin, zegt de Propheet: *gy Bethlehem Ephratha, zijt gy klein om te wezen onder de duizenden van Juda?* Dan 'er rijst eene aanmerkelyke zwarigheid, uit vergelyking van Matth. II: 6, alwaer onze Godspraak op deze wijs wordt aangehaeld: *gy Bethlehem, gy land Juda, zijt geenzins de minste, onder de Vorsten Juda.* Eigenlyk staat 'er, in het Hebreeuwsch, naer den letter *gy zijt klein, dat gy zijt roudt, onder de duizenden van Juda.* Volgens der oorsprongelyken text, wordt Bethlehem beschreven, als eene kleine Stad, en, volgens de aenhaling by MATTHEUS, zou zy geenzins de minste zija.

Om het één met het ander overeentebrengeu, vatten velen, met onze Overzettters, de Hebreeuwsche woorden op, als eene vraag, welke eene ontkenning aanduidt: *zijt gy klein?* dat is, *gy zijt geenzins klein.* Maer de Taelkenners hebben opgemerkt, dat 'er, in het oorsprongelyke, geen gewoon vraagteeken gevonden worde, en dat 'er, in de zamenstelling der woorden, niets voorkome, het welk een vragend voorstel aanduidt. Men voegt 'er by, dat de aanspraak aan Bethlehem overeenstemme, met die aan den toren Eder, en Ophel der doct'r Ziou, Kap. IV: 8, alwaer geen vragende zin plaats heeft. — Anderen nemen het woord *klein* voor eene kleine zaak, voor eene zaak van weinig aenbelang, en vertalen het op deze wijs: *wat u, o Bethlehem aangaet, gy zijt wel, onder de duizenden van Juda, maer dit is eene geringe zaak, ten opzichte van dat uitnemend voorrecht, dat de MESSIAS binnen uwe muuren zal geboren worden.* Op deze wijs is 'er wel gene volstrekte strijdigheid, tuschen MICHA en MATTHEUS, maer 'er blijft evenwel een aanmerkelyk verschil, in den wezenlyken zin, naerdien MATTHEUS, de kleinheid van Bethlehem ontkennende, verklaert dat zy groot was, onder de duizenden van Juda. daer MICHA zou willen aanduiden, dat de rang, welken Bethlehem had, onder de duiz-

zenden van Juda, een geringe zaak ware. Hier komt nog by, dat de zamenstelling der oorspronkelijke woorden de gemelde vertaling niet dulden kunne: want het woord *klein* wordt zaemgevoegd met het voornaemwoord *gy*, *gy zijt klein*.

Misschien heeft MATTHÆUS deze plaats overgeschreven uit eene Grieksche Overzetting, welke onderscheiden was van die, welke wy gebruiken. Ook verschilt de aanhaling van MATTHÆUS, in nog andere byzonderheden, van den oorspronkelijken Text, by MICHA zelven. De Euangelist heeft de Godspraak van den Propheet op eenen vryen trant vertaald. Hy haelde deze Voorzegging aan, met cogmerk om te bewijzen, dat de MESSIAS te Bethlehem moest geboren worden. — Ook laten zich de Euangelist en de Propheet, in den zakelyken zin, zeer wel overeenbrengen. MICHA verklaart Bethlehem voor eene kleine Stad, dit bevestigt ook MATTHÆUS in eenig opzicht, en hy ontkent het, in eene andere betrekking. Hy bevestigt het, dat Bethlehem, op zich zelve aangemerkt, eene kleine Stad ware, maer hy voegt 'er by, dat zy groot en luisterrijk worden zou, door de geboorte van den MESSIAS. Gevolgelyk stemmen MATTHÆUS en MICHA, in den zakelyken zin, volkomen overeen, maer zy verschillen alleen in de manier van voorstel.

Het is, als of de Propheet zeide: „Hoewel gy, Bethlehem, zo klein zijt, dat gy, onder de duizenden van Juda; „nauwlyks moogt gesteld worden, zult gy evenwel, boven „alle de andere steden van Juda, de eer genieten, dat gy „de geboorteplaats wezen zult van den MESSIAS.”

Uit u zal my voortkomen, die een heerscher zal zijn in Israël. De benaming *Israël* is hier van nadruk. Zy wordt tegen die van Juda blykbaer overgesteld, om daer te kennen te geven, dat die Vorst, die te Bethlehem stond geboren te worden, niet alleen over de Stam van Juda, maer over gansch Israël, heerschen zoude.

Wiens uitgangen zijn van ouds, van de dagen der eeuwigheid. Dit ziet op de eeuwige geboorte van Gods Zoon, die te Bethlehem de menschelyke natuur stond aan te nemen. De
bis-

afdrukking van ouds wordt, van Gods volstrekte eeuwigheid, gebruikt, Hab. I: 12; en de zamenvoeging der beide spreekwijzen van ouds, en van de dagen der eeuwigheid, maakt de beteekenis nog sterker.

B. Deze komst van den MESSIAS was de grondslag van alle de zegeningen, met welke de Joden, na hunne wederkeering uit Babel, zouden bevoorrecht worden, vs. 2.

2. Daerom, omdat de MESSIAS, die grote Heerscher, in Israël staet te komen, sal hy, die het bestuur voert over alle dingen, haerlieden, dat is de Joden, overgeven, eigenlyk stellen, en maken dat hun Gemeenebest bestendig blijven zal, tot der tijt toe, dat sy, die den gemelden Heerscher in Israël baren sal, gebaert hebbe: Dan sullen de overige sijner broederen, die uit de heidenen, door het Euangelie, tot het geloov staen bewogen te worden, sich bekeeren met, en voegen by de kinderen Israëls

3 Dan zal het Koningrijk van den MESSIAS blijkbaer worden uitgebreid. Ende hy sal staen, voor zo ver Hy een bestendig Koningrijk hebben zal, vergel. Dan. XI: 3, XII: 1, ende deze grote Koning sal zijn volk weyden, even als een herder zijne schapen doet, in de kracht des HEEREN, in de hoogheyd des naems des HEEREN mijnes Godts. De bliken der Godlyke macht en heerlykheid zulien, in dit Koningrijk, allerluisterrijkst wesen; ende sy, te weten de kinderen Israëls, met hunne broederen, die zich uit de heidenen bekeeren zullen, alle deze onderdanen van MESSIAS Koningrijk, sullen, onder zijne machtige bescherming, gerust en veilig woonen, want nu sal hy groot zijn, en zijn Koningrijk zal uitgebreid worden, tot aen de eynden der aerde.

C. Deze komst van den MESSIAS wordt wijders voorgesteld, als de grond van de bescherming der Joden tegen hunne vyanden, en van andere voorrechten, welke zy, na de verlossing uit Babels gevangenis, genieten zouden, vs. 4-14.

A. Uit kracht der toekomst van den MESSIAS, zou de HEER de Joden beschermen tegen hunne vyanden, vs. 4, 5.

4. Ende dese Heerscher in Israël, wiens Koningrijk zo luisterrijk zal wezen, sal de oorzaak van Vrede en allen voorspoed zijn. De Joden zullen, door middel der Macabeeuwfche helden, uit het overheerschend geweld der Syriërs verlost worden; want wanneer Assur in ons land sal komen, ende wanneer hy in onse paleysen sal treden, so sullen wy tegen hem stellen seven herders, ende acht Vorsten uyt de menschen.

Zeer vele Uitleggers passen deze Godspraak toe, op de Kerk van het Nieuwe Testament, en nemen daerom den naam Assur in eenen oneigelyken zin. Sommigen denken aan alle de vyanden der Kerke in het gemeen, andere aan bepaalde tegenstanders van CHRISTUS Koningrijk. — Dan, naer ons inzien, is de Propheet bezig, om van zulke weldaden te spreken, welke de Joden, uit de gevangenis van Babel wedergekeerd, ter oorzaak van MESSIAS aennaderende toekomst, genieten zouden. Op dezen grond zijn wy van oordeel, dat de Propheet het oog hebbe op de Syriërs, byzonder ten tijde van ANTIOCHUS EPIPHANES; deze worden oneigenlyk *Assur* genaemd, deels omdat zy den Joden het zelve vyandig hart zouden toedragen, als oudtijds de Assyriërs gedaan hadden, zo lang hunne Monarchy in wezen was, deels omdat de Syriërs, in macht, rijkdom, en aanzien, den ouden Assyriërs zouden gelijc zijn, deels omdat zy, in die Oosterfche landen wonen zouden welke oudtijds den Assyriërs hadden toebehoord, vergel. Zach X: 11.

Deze Syriërs, zegt de Propheet, *zullen, met eenen vyandigen inval, in ons land komen, en in onze Paleysen treden, wanneer zy onze hoofdstad Jerusaleem zullen innemen, en des HEEREN Tempel verontreinigen. Dan zullen wy tegen hen*
stelen.

stellen zeven herders, en acht Vorsten uit de menschen. — Deze Herders zijn zekerlyk de Maccabeeuwen, die het Joodfche volk als herders zouden bestuuren, en tegen hunne vyanden beschermen. Door de Vorsten uit de menschen hebben wy dan te denken, aen de Veldheeren der heidenen, die, na de Maccabeeuwfche helden, het Syrisch Rijk geheel verdelgen zouden. — De benaming van menschen, in tegenstelling van het volk Israëls, wordt byzonder van de heidenen gebruikt, vergel. Jer. XXXII: 20. 2 Kron. VI: 29. Ps. LXXVIII: 60. CXXIV: 2—

Het getal van zeven herders, en acht Vorsten, geeft, in het gemeen eene aanzienlyke menigte te kennen, verg. Spreuk. XXIV: 16. Pred. XI: 2.

5. Die Herders en Vorsten zullen zeer voorspoedig zijn, in hunne dappere ondernemingen, zy zullen het lant Affurs uitplunderen, verwoesten, en als het ware afweyden met den swerde, ende het lant Nimrods, alwaer Nimrod zijne heerschappy gegrondvest heeft, vergel. Gen. X: 10, 11. in desselven ingangen, of door de scherpte van het zwaerd. Also sal hy, die de Heerscher in Israël zal zijn vs. 1. [ons] redden van Affur, wanneer deselve in ons lant sal komen, ende wanneer hy in onse lantpale sal treden.

In deszelvs ingangen. Het oorsprongelyk woord beteekent meermalen poorten, of deuren der poorten. Men zou daerom, by overnoeming, aen steden denken kunnen. Dan de Hebreeuwfche benaming komt, van een wortelwoord, het welk wel eigenlyk beteekent *openen*, maer ook genomen wordt van het slijpen of wetten eenes zwaerds, waardoor deszelvs mond, als het ware, geopend wordt, om menschen-vleesch te eten, vergel. Ps. XXXVII: 14. Ps. LV: 22. Ezech. XXI: 28. — Wy hebben daerom, op het voetspoor van eenen zeer beroemden Taelkenner, de uitdrukking overgezet: door de scherpte des zwaerds.

B. Uit de handen van hunne vyanden, byzonder van de Syriers, verlost zijnde, zouden de Joden uitnemende weldaden genieten, vs. 6-14.

a. Zy zouden eenen overvloed hebben van aerdsche zegeningen, vs. 6.

6. Ende Jacobs overblijffel fal, na het onderbrengen der Syriers, zijn in 't midden van vele volcken, als een dauw van den HEERE, als dikke regendroppelen op het kruyt: dat nae geen en wacht, noch geen menschen kinderen en verbeydt.

Veelal denkt men, dat de Joden hier vergeleken worden, met den *dauw* en den *regen* zelve, en andere volken met de aerde, welke, door den dauw en den regen, bevochtigd en vruchtbaer gemaekt wordt; zodat 'er zou voorspeld worden, hoe de leer van het Euangelie, gepredikt door de Apostelen, uit de Joden oorspronkelijk, de heidenen als het ware bevochtigen en vruchtbaer maken zou — Maer het *overblijffel* van JACOB kan de Apostelen niet beteekenen; deze spreekwijs geeft altoos eene menigte des volks te kennen, het welk eene vyandige slachting ontkomen is. Ook is 'er niets, in de gansche Godspreek, het welk eenige a verleiding geeft, om te denken, dat de vreemde volken vergeleken worden met de aerde, welke den *dauw* en den *regen* ontvangt.

De *dauw* en de *regen* beteekent een land, door den *dauw* en den *regen* bevochtigd. — JACOB'S *overblijffel* zou zijn, als een *dauw* van den HEER, dat is, als een land, het welk de HEER, door den *dauw*, rijkelyk bevochtigd heeft, en als zware regendroppelen op het *kruyd*, dat is, als een land, welks kruiden, door den *regen*, grotelyk verkwikt zijn. Het wijst ons in den zakelyken zin, naer eenen groten overvloed van zegeningen, met welke de HEER het Joodsche volk begunstigen zoude.

Er wordt bygevoegd, *in het midden van vele volken*. Het zegt, dat de Joden met deze zegeningen, boven alle andere omliggende Natien, zouden bevoorrecht worden.

Het

Het kruid wachtte naer genen man, en verbeidde gene menschen kinderen. dat is te zeggen, gelijk menschelyke kunst en yver niets kan baten, om het kruid met dauw en regen te bevochtigen. zo zullen ook de Joden den voorspoed en den bloeistaet van hun Gemeenebest, enkel en alleen, aen den Godlyken zegen hebben dank te weten.

β. Het Joodsche Gemeenebest stond, na de verlossing door de Maccabeuwen, zodanig toe te nemen, in luister en vermogen, dat zy een schrik wezen zouden voor hunne naburen.
ren, vs. 7-10.

7. Ja het overblijffel Jacobs sal, nadat het, door de Maccabeuwsche helden, uit de handen der Syriërs verlost is, ontzachlyk zijn onder de nabuurige Heydenen, in 't midden van vele volcken, als een leeuw onder de beesten des wouts, als een jonge leeuw onder de schaepskudden: dewelcke, wanneer hy, met eenen vyandelyken inval, doorgaet, so vertreedt ende verscheurt hy, dat niemant en redde. Op soortgelyk eene wijs, zullen ook de Joden vele heidenen te onderbrengen, en als onder hunne voeten vertreden, de Edomiten, Moabiten, Ammoniten en anderen.

8. Uwe nant, o Juda! sal, in luister, aenzien en vermogen, verhoogt zijn boven dat van uwe wederpartijers: ende alle uwe vyanden sullen uytgeroeit worden: zodat gy rust en vrede genieten zult.

9. Ende het sal te dien dage geschieden, spreekt de HEERE, dat ick uwe oorlogs (b) peerden uyt het midden van u sal uytroeien: ende ick sal uwe krijgs-wagenen verdoen, omdat gy rust en vrede hebben zult van alle kanten.

10. Ende ick sal de gesterkte steden uwes lants uytroeien: ende ick sal alle uwe vestingen afbreken, omdat gy dezelve niet zult nodig hebben.

Dit alles teekent eenen tijd van algemeene gerustheid en

(b) Hof. 14: 4.

veiligheid, welke de Joden, van de dagen der Maccabeënen af, genieten zouden.

7. De afgodery zou verbannen worden, vs. 11-12.

11. Ende ick sal de tooveryen, liever de waerzeggeren, de wichelary, en alle afgodifche plechtigheden, uyt uwer hant uytroeyen: ende gy en fult geene guychelaers hebben, die voorwenden toekomende dingen te voorwsten.

12. Ende ick sal uwe gefnedene beelden ende uwe opgerichte beelden uyt het midden van u uytroeyen: dat gy u niet meer en fult nederbuygen voor het werck uwer handen.

13. Voorts fal ick uwe afgods boffchen uyt het midden van u uytroeyen: ende ick fal uwe fteden, liever *onderaerdſche holen*, in welke de onderaerdſche geesten plegen vereerd te worden, verdelgen.

2. Eindelyk alle vyandige heidenen zouden, door God zelve be- teugeld worden, vs. 14.

14. Ende ick fal in toorne ende in grimmigheyt wrake doen aen de Heydenen, die naer My niet en hooren, en het ondernemen durven, om u geweld aen te doen.

HET VI. KAPITTEL.

DE vierde Leerreden van onzen Propheet, vervat in dit Kap., toekent het verfoeilijk waargedrag der Joden, in weerwil van alle de uitnemende zegeningen, met welke de HEER hen, van de vroegſte tijden af, begunſtigd had, en van de krachtigſte vermaningen, tot het betrachten van hunnen plicht, ten

ten betoge , dat de aennaderende verdelging van hun Koninkrijk alleszins rechtvaardig wezen zoude.

Het een en ander stelt de Propheet, op eene zeer aendoenlyke wijs, voor, by wijs van een pleitgeding, waerin de **HEER** zelfs sprekende voorkomt, om de rechtvaardigheid van zijne wegen, ten aenhoren van bergen en heuvelen, tegen de weerbarstige Joden, in het openbaar te bepleiten.

Maer wanneer heeft **MICHA** deze Leerreden uitgesproken? — De voorgaende redevoering Kap. III—V. heeft de Propheet gedaan onder Koning **HISKIAS**, gelijk wy uit Kap. III: 12, vergeleken met Jer. XXVI: 18, hebben opgemaakt. Hier uit besluiten sommigen, dat deze Leerreden, na de vorige, mede ten tijde van **HISKIAS** gedaan zy. Dan, in het verzamelen van de onderscheidene redevoeringen der Propheeten, is niet altoos de orde van den tijd in acht genomen. Ook laat zich vs. 16. van de Joden, na de hervorming van den Godvruchtigen **HISKIAS**, niet wel verklaren. Deze Leerreden schijnt daerom, zo zy ook tot die van het Koninkrijk Juda is ingericht, onder de regeering van **ACHAZ**, te zijn uitgesproken, toen beide de Koninkrijken, aan de verfoeilykste afgodery, welke vs. 16. vermeld wordt, waren overgegeven, vergel. 2 Kon. XVI: 3.

Wy vinden hier twee voornamen hoofdzaken.

- I. Eerst worden de misdaden van Gods volk, door den **HEER** zelve, by wijs van een pleitgeding, tot hunne beschaming voorgesteld, vs. 1-12.
- II. Daarna wordt hun eene gehele verwoesting bedreigd, als eene rechtvaardige straf van hunne snode ondankbaarheid, vs. 13-16.

- I. Het eerste deel behelst

N. Een aendachtverwekkend voorstel, waerin de Propheet zijnen last ontvouwt, getuigen oproept, en Israël plechtig uitdaegt, tot een openbaar twistgeding met den **HEER**, vs. 1, 2.

XVII. DEEL.

N 4

2. Het twistgeding zelfs, waerin de HEER sprekende voorkomt, als zijne zaak openlyk bepleitende, vs. 3-12.

1. Hooret nu, wat ik u bidden mag, tog met eenen verbiedigen aendacht, naer dat gene, wat de HEERE, de hoge God zelfs, seyt, en waerby gy het grootste belang hebt: De HEER heeft tot my gezegd, in eene Openbaring: Maeckt u op, of *staet op*, schik en bereid u, om Gods bevel te gehoorzamen, twist met de bergen, ende laet de heuvelen uwe stemme hooren.

De *bergen en heuvelen* komen hier, by persoonsverbeelding, voor als getuigen. — De Propheet moest niet twisten, gelijk onze Overzetting heeft, *met de bergen*, maer met des HEEBEN volk by de bergen. Hy moest Go's beschuldigingen tegen dat volk, *by de bergen*, en als in derzelver tegenwoordigheid, openlyk voorstellen, en Israël vryheid geven, om zich te verdedigen. Hy moest ten dien einde zijne stem verheffen, en als uit de keele roepen, opdat de *heuvelen zijne stem horen mogten*. — Bergen en heuvelen zouden alsdan den HEER moeten rechtvaardigen, en Israël veroordeelen, wegens hunne godloosheid, op derzelver kruinen, en onder allen groenen boom, bedreven. Deze waren als ooggetuigen van de verfoeilijke afgodery, en de grouwelen, waarmede zy hunnen weldoener getergd hadden.

2. Hooret daerom, gy bergen, den twist des HEEREN, mitsgaders gy sterke fundamenten der aerde: want (a) de HEERE heeft eenen twist met sijn volck, ende hy sal sich met Israël in recht begeven.

De *bergen* worden hier omschreven, als *sterke fundamenten der aerde*. Men beschouwde dezelve oudtijds, als onwankelbare zuilen, die de aerde onderschraegden, zo dat zy niet wankelen konden. Hier worden zy, om hunne duurzaamheid, en onbeweegbare standvastigheid, sterke fundamenten der aerde genaemd, welke bestendig hunne plaets behouden, mischien om aen te duiden, dat het de bergen en

neu.

(a) Hos. 4: 1.

heuvelen alleen waren, op welker getuigenis men vertrouwen stellen konde, daer men zich op gene menschen meer verlaten durvde.

De HEER had eenen twist met zijn volk, Hy wilde zich, met Israël, in het recht begeven. — Wy vinden hier twee spreekwijzen, welke beide van eene richterlyke vierschaer ontleend zijn. Hier komt een beledigde voor, die zijne beschuldigingen in het gericht, tegen den gedaegden inbrengt, en dat wel, volgens de kracht van het grondwoord, in deze tweede spreekwijs, met zo veel klaerheid en aendrang, dat de beschuldigde van zijne misdaed overtuigd worde. — Op deze wijs wilde zich de HEER, met Israël, in het recht begeven, opdat hemel en aerde de rechtvaardigheid van zijne handelingen, in het uitvoeren van zijne gedachte bedreigingen, erkennen en eerbiedigen zouden.

2. Hierop volgt het twistgeding zelve, vs. 3-12.

A. Israël kreeg niet alleen vryheid, maar werd zelfs vriendelyk opgewekt, om hunne bezwaren tegen den HEER in te brengen, vs. 3.

B. Wijders toont de HEER aan, dat Hy hun, van de vroegste tijden, de uitnemendste weldaden bewezen had, vs. 4, 5.

C. Hier over was Israël zeer verlegen, vs. 6-8.

D. Maer met dit alles, maakten zy zich, nog by aenhoudendheid, aan de snoodste grouwelen schuldig, vs. 9-12.

3. O mijn volck, het welk Ik, van alle andere Natien der waereld, tot het volk van mijn byzonder eigendom heb aengenomen, wat heb ick u gedaen, dat gy van my zijt afgeweken, en de zogenaemde Goden der heidenen hebt nagehoereerd? ende waer mede heb ick u vermoeyt? heb Ik u immer verdriet en smerten aengedaen, betuygt tegen my. Ik geef u niet alleen vryheid, maar zelfs daeg Ik 'er u toe uit, om, zo gy kunt, eenige bezwaren tegen My in te brengen, en uw gehouden gedrag te verdedigen. Heb Ik u, of uwen vaders, immer onrecht gedaen?

4. Immers heb ick u, van de vroegste tijden af, met
XVII. DEEL. N 5

uinnemende zegeningen begunstigd. Ik heb u, en uwe voorvaderen, door mijnen machtigen arm, uyt (b) Egyptenlant opgevoert, ende u uyt den diensthuysse verloft; ende ick hebbe voor uw aengesichte henen gefonden, Mose, om u uit mijnen naem te richten, Aaron, tot eenen voorganger in den Godsdienst, ende hun beider zuster, de Prophetesse Mirjam, om de vrouwen tot een voorbeeld te wezen, vergel. Exod. XV: 20.

5. Mijn volck, gedenckt doch, onder andere kennelyke proeven van mijne hulp en weldadigheid, aen u bewezen, wat (c) Balak, de Koningh van Moab, be-
 raetslaegde, toen hy voornemens was, om uwe vaderen te vernielen, en bode op bode, met eenen grot n loon der ongerechtigheid, zond tot Bileam, opdat deze Israël vloeken zoude, ende gedenkt, wat hem Bileam, de sone Beors, antwoordde, die door de zucht tot vuil gewin gedreven, in zo ver, aen de begeerte van Balak voldeed, dat hy tot hem overkwam; herinnert u zijn antwoord, en gy zult erkennen moeten, dat Ik het ben, die zijnen raed verydeld, en in eenen zegen veranderd heb. Laet een godlose Bileam in dezen voor my getuigen, die niet vermagt dien te vloeken, welken Ik zegende. [*Ende gedenkt daarenboven, wat geschiet zy*] van (d) Sittim aen, daer Israël zich, door de ontuchtige vrouwen der Midianiten, verleiden liet, vergel. Num. XXV: 1, 2, tot (e) Gilgal toe, de eerste legerplaats van uwe Vaderen in Kanaan, na den doortocht door de Jordaen, vergel. Jos. IV; hoe vele gerichtten Ik, onder uw volk, geoeffend heb, maer met veelvuldige inmengselen van mijne goedertierenheid; hoe veelvuldig waren de blijken van mijne lievderijke voorzorg, hoe verbazend de verlossingen, hoe uitm nemend de weldadigheden, gedurende allen dien tijd? Denkt het eens na, en gy zult, over den rijkdom van mijne goedertierenheid en langmoedigheid, moeten verbaesd staen, op dat gy de gerechtigheden des HEEREN kennet, en volkomen mogt overreed wor-

(b) Exod. 12: 51. ende 14: 30. (c) Num. 22: 5. ende 23: 7.
 (d) Num. 25. (e) Jos. 5.

worden, dat alle mijne wegen, met u ingeslagen, enkele gerechtigheid zijn.

Hierop wordt Israël, diep getroffen, als radeloos ingevoerd, vragende wat zy te doen hadden, om Gods geduchte maer rechtvaardige wraek af te wenden, vs 6, 7.

6. Waer mede sal ick den HEERE, die onveranderlyk is, in het vervullen van zijne beloven, en in het uitvoeren van zijne bedreigingen, tegenkomen? met welke geschenken zal ik Hem ontmoeten, om zijne gramschap af te wenden, en zijne gunst te verwerven? [ende] waer mede zal ik my bucken voor den hoogen Godt, of voor den God der hoogte, voor dien God, die, in tegenstelling der afgoden, in de hoogte, en in de hemelen woont? waermede zal ik mijne onderwerping en hulde, aen dien hogen bestuurer van het gansch Geheelal, vertonen, op dat Hy zijne gramschap van my afwende? sal ick hem tegenkomen met brand-offeren? met eenjarige kalveren?

7. Soude de HEERE een welgevallen hebben, aen buitengewone offeranden, aen duysenden van rammen? aen tien duysenden van oliebeken? Sal ick mijnen eerstgeborenen geven [voor] mijne overtredinge? de vrucht mijns buycks [voor] de sonde mijner ziele?

In de woorden van vs. 7. heeft eene opklimning plaats. De Joden wilden 'er mede te kennen geven, dat hun niets zo liev en dierbaer ware, of zy waren gereed, om het, ter bevrediging van de vergramde Godheid, over te geven. — Dan men zou het eerste lid van vs. 7. ook kunnen opvatten, als eene beantwoording van de dwaze vraeg, welke de Joden vs. 6. hadden voorgesteld, zodat de Propheet hier zelfs spreken zou op deze wijs: „ zou de HEER, o verbijsterd Israël, „ een welgevallen hebben, aen brandoffers en aen spijsoffers? welk eene dwaesheid! al bracht gy ook duizenden „ van rammen ten brandoffer, en gansche stromen van oly, „ ja tienduizenden van olybeken tot spijsoffrs, het zou u, „ zonder ware verootmoediging en bekeering, niet met al „ baten kunnen.” — Hierop volgt dan wederom eene nieuwe vraeg van het ontroerde Israël vs. 7^b: Zal ik, zo de

HEER geen welgevallen heeft, in gewone offeranden, *mijnen eerstgeborenen geven voor mijne overtreding? de vrucht mijnes buiks, voor de zonden mijner ziele?* By de Heidenen waren de menschenoffers in gebruik, om de gramschap van de gewaende Goden te verzoenen. Deze grouwzame gewoonte hadden niet alleen de Israëlitén, maer zelfs die van Juda ten tijde van Koning ACHAZ, overgenomen.

Op deze onbedachtzame en verbysterde vragen, antwoordt de Propheet, vs. 8.

8. Welk eene verbazende onkunde, welk eene buitensporige dwaesheid is het, o Israëlitén, te vragen wat gy doen moet, om u te verzoenen met den hohen God. Hy heeft u bekend gemaect, en, op de duidelykste wijs, voor oogen gesteld, o nietig mensche, wat goet is, en hoe gy u gedragen moet, om de Godlyke gunst te erlangen? ende wat is dit? wat (f) eyscht de HEE-RE van u, als recht te doen, de billykheid te betrachten, omtrent allerlei soort van menschen, ende weldadigheyt lief te hebben, in het uitoeffenen van mededeelzaamheid aen de armen, in het helpen der ellendigen, en in het troosten der bedroevden, ende ootmoediglick of *onderworpen* te wandelen met uwen Godt? Zodat gy den HEER in nedrigheid eerbiedigt, en u blijmoedig onderwerpt, aen alle de schikkingen van zijne Voorzienigheid.

9. De stemmen des HEEREN roept, door den mond van zijne Propheeten, tot de godlose inwoneren van de hoofdstadt Jerusaleem, (want uwe Naem siet het wesen:) Hoort de roede van Gods geduchte strafoeningen, ende wiese bestelt heeft. Geeft toch acht op de aenkondiging van die oordeelen, en neemt het ter harte, dat het de hoge God, de onveranderlyke JEHOVAH, de Richter der gansche aerde zy, die deze roede besteld, en den tijd en wijs van zijne strafgerichten bepaeld heeft.

Men kan de laetste woorden ook vertalen: *hoort, o Stam,*

en

(f) Deuter, 10: 12.

en *wieze gedagvaerd heeft*. Het oorsprongelyk woord, het welk de Onzen door *roede* vertaeld hebben, beteekent menigmalen eene *stam*, eene grote menigte van volk, Num. I: 4. II: 5, 7. Het werkwoord door *bestellen* vertaeld, heeft dikwyls de beteekenis van dagvaerden, iemand tijd en plaats te stellen, om met hem in het gericht te handelen, verg. Job IX: 19. — Volgens deze opvatting, zal Israël hier, als by verachting, onder de benaming van *Stam*, worden aengesproken, verg. Jer. II: 31, ten einde dit hardnekkig volk op te wekken, om wel acht te geven op de misdaden, welke hun, uit Gods naem, zouden worden voorgelegd.

Maer wat zegt de tusfschenreden: *want uw naem ziet het wezen*. — De aanspraak is regelrecht tot den HEER zelven: *uw naem ziet het wezen*. Des HEEREN naem beteekent hier, gelijk zeer gemeenzaem, den hogen God zelven, zo als Hy zich in zijn woord heeft bekend gemaakt. Het *wezen* zegt, volgens de oorsprongelyke beteekenis, zodanig iets, het welk vast is, het welk waerlyk bestaat, in tegenstelling van den schijn, die bedriegt. De gansche spreekwys geeft derhalven te kennen, dat de HEER de inwendige en waerachtige gaertheid, zo van het hart der Joden als, van hunne daden, door en door kende, dat Hy het een en ander, als een rechtvaardig Richter, nauwkeurig gadesloeg, zonder dat Hy immer, door eenige uitwendige vertoning, kon misleid worden.

Het volk moest derhalven wel acht geven, op des HEEREN stem tot de Stad, op de oordeelen, welke hun door de Propheten, uit 's HEEREN naem, bedreigd werden, naardien zy zeer wel wisten, dat de uiterlyke vertooning, welke zy thans maakten, aenmerkelyk verschildte van hun eigenlyk bestaan en gedrag, naer het welk de rechtvaardige Richter hen vonnissen zoude.

10. Zijnder [*niet*] nogh [*in*] eens yders godtloofen huys, schatten der godtloofheyt? ende een schaers Ephra, dat te verfoeyen is?

Ken zeer beroemd Taalkenner zet het over op deze wjs: *Is 'er niet of voorzeker is 'er (onder u) een huis, een geslacht*

van godlofe geweldenaers, die hunnen naesten onderdrukken; *ſchatten van geweld*, door roov en onrechtvaardigheid, verzameld, en *eene ſchaerſche Ephraïm dat te verſoeten is*. — De zin is derhalven zakelyk deze, dat 'er onder het volk, in weerwil van des HERREN duidelyke verklaringen, herhaalde vermaningen en nadrukkelyke waerſchouwingen, nog vele openbare godlofen gevonden wierden, die, offchoon zy openlyk hun werk maakten van geweld en onderdrukking; een veilig verblijf onder hen hadden; ja dat 'er waren die verbazende ſchatten bezaten, welke door geweld en onrechtvaardigheid verzameld waren. Trouwens het bedrog werd openlyk gepleegd; men bediende zich van eene ſchaerſche Ephraïm, om droge waren uit te meten. Eene zaak welke te *verſoeten* was, van welke God den grootſten afkeer had, en waarvan Hy zijne verontwaardiging, op eene zeer nadrukkelyke wijs, betonen zoude. — Dit laetſte toont de Propheet nader aen, vs. 11.

11. Soud' ick of iemand anders, wie hy ook zy, reyn en onſchuldig zijn, met een godtloofe of valſche (g) weegſchale, gemaakt om bedrog te plegen, ende met eenen ſack van bedrieglicke weegſteenen? ligte, om uit, en zware om in te kopen? Zou men zich, op deze wijs, niet met de ſnoodſte euvelheden bevleken, en zich daerdoor afſchuwelyk maken, in de oogen van God en menſchen?

12. Dewijle hare rijke lieden, in plaats van mildadigheid te oeffenen, jegens armen en ellendigen, hun vermogen misbruiken om dezelve te verdrukken, en op allerlei wijzen uit te mergelen, naerdien zy vol zijn van geweld en onmenſchelyke wreedheid, ende hare inwoonders leugen en bedrog ſpreken; zodat men zich op niemand verlaten kan, ende hare tonge (h) bedrieglick is in haren monde: of, gelijk 'er eigenlyk ſtaet, *hure tong is als een uitgeſchoten pijl, om andere te kwetsen*, verg. Pf. CXX: 2. De gansche maetſchappy is een ſpelonk van rovers en moordenaers geworden.

II. *Hiet.*

(g) Hof. 12: 3.

(h) Jerem. 9: 3.

II. Hierop volgt het vonnis, zijnde eene bedreiging van de schromelykste oordeelen, vs. 13-16.

13. In het gemeen, vs. 13.

13. So of voorzeker sal ick [u] oock krencken, u slaende, [ende] verwoestende om uwe fonden.

De Onzen vertalen het in den toekomenden tijd. Maer het Hebreewsch heeft den voorledenen tijd. Ook heeft men de invulling van de Onzen niet nodig. Eigenlyk Voorzeker heb Ik ook gemaakt, door u te slaen, wonden op wonden toe te brengen, dat gy gekrenkt, geheel uitgemergeld zijt, door u te verwoesten om uwe zonden.

Het zondig volk wordt derhalven voorgefeld, onder de zinprent van eenen mensch, die door geesfesslagen zodanig geteisterd is, dat zijn huid gescheurd en als van één gereien zy. — Het oorspronkelijk, woord door verwoesten vertaald, wordt eigenlyk gebruikt, van dien verduyvelen wind, door welken in het Oosten, niet alleen menschen en dieren gedood, maer ook kruiden, planten, en bomen verzengd worden. Hiervan daen wordt het dikwerv genomen, voor de allervreeselykste verwoestingen, welke door vyandelyke legerbenden worden aengericht. — Voorts heeft men nog op te merken, dat de Hebreewen zeer gewoon zijn, zich in den voorledenen tijd uit te drukken, om aen te duiden, wat iemand bevorens gedaen heeft, en in het vervolg nog doen zal.

De HEER stelt hier derhalven, op eene treffende wijs, voor, hoe Hy zijn volk, om hunne zonden, reeds deerlyk geteisterd had, door de vyandelyke invallen der Syriers en Asfyriers, waardoor de kracht van Judas Koningrijk, onder de regeering van den godlosen ACHAZ, deerlyk gekrenkt was, verg. 2 Kon. XVI, alsmede wat zy in het vervolg te wachten hadden.

2. Deze bedreiging wordt, in de byzonderheden, nader onwikkeld, vs. 14, 15.

14. Gy sult (i) eten, maer niet versadigt worden. Gy zult gebrek van nodig voedsel hebben, ende, van het genē gy eet, niet verzadigt worden, verg. Lev. XXVI: 26; uwe nederdruckinge sal in 't midden u zijn, gy zult, door binnenlandsche oneenigheden, twisten, beroerten, en geweldenaryen, inwendig nedergedrukt, en geheel in de laegte gebracht worden, zodat de bron van uwen aennaderenden ondergang, in het midden van u, in uwen eigenen boesem, zal plaets hebben. Ook zullen u de meest geduchte rampen van den oorlog treffen, ende gy sult aangrijpen, maer niet wechbrengen, wanneer de vyand u als een watervloed overvallen zal, zult gy uwe vrouwen, kinderen, en kostbaerste bezittingen wel aangrijpen, om die in veiligheid te brengen, maer deze poging zal u mislukken, ende wat gy sult wechbrengen, sal ick den sweerde overgeven. Alles, ook dat gy verborgen en verstoken hebt, zal den vyand tot eene prooie worden:

Uwe nederdrukking, hebben onze Overzetters, zal in het midden van u zijn. — Dan de meermalen gemelde taelkundige heeft opgemerkt, dat deze Overzetting niet zeer stroke, noch met de vorige bedreiging, noch met den oorsprongelyken Text Hy vertaelt het: *uwe onreinigheid zal in het midden van u zijn*, of gelijk 'er eigenlyk staet, zal, *in uwen buik, in uwe ingewanden* zijn. De zin is dan deze: „het gene gy nog tot spijsze gebruiken zult, zullen verdervelyke en besmettende onreinheden wezen.”

15. Gy sult den akker zorgvuldig bearbeiden, en (k) zaeyen, maer niet maeyen. Eer het koorn rijp is, zal het door den vyand vertrapt en verwoest worden, en zo dit al niet geschiedt, zal de vyand de vrucht van uw gezaeisel inzamelen, verg. Lev. XXVI: 16. Deut. XXVIII:

33; gy sult olijven treden, maer u met olie niet falven; en ook van dezen arbeid geen nut hebben, ende gy zult de druiven wel uittreden en most maken, maer geen en wijn drincken; ook in dit geval, zal uwe moeite niet voor u, maer voor den vyand wezen.

2. *Eindeelyk wordt de billykheid van dit vonnis aengewezen, vs. 16.*

16. Want de infettingen van (1) Omri, Koning der X stammen, die Samaria bouwde, en die Stad maekte tot den zetel van den kalverdienst, verg. 1 Kon. XVI: 25. worden, met de grootste nauwkeurigheid, onder u onderhouden, ende 't gansche werck des huyses (m) Achabs, alle de afgoderyen, welke de grouwzame Achab heeft ingevoerd, worden onder u gepleegd; ende gy wandelet in derselver raetslagen, volgende hunne hemeltergende voetstappen naer. Achaz uwe Koning wandelt in den weg der Koningen van Israël, 2 Kon. XVI: 3; op dat of *hiervan kan geen ander gevolg zijn, dan dat* ick u, o land van Juda, stelle tot verwoestinge; ende hare inwoonders tot aenfluytinge, en bespoting der Heidenen. Also sult gy de smaetheyt mijns volcks dragen. Gy zult tot uwe schande, en eene rechtvaardige straf van uwe hardnekkige boosheid, de meest geduchte oordeelen ondergaen.

H E T VII. K A P I T T E L

Dit Kap. behelst een aental van merkwaardige byzonderheden, welke, in onderscheidene spraekwendigen, worden voorgesteld.

De hoofdzakelyke inhoud is eene zendoenelyke klacht;

(1) 1 Kon. 16: 25, 26, (m) 1 Kon. 16: 30, &c.

XVII. DEEL.

O

van eenen Godvruchtigen Spreker, over het schromelyk bederv der zeden, het welk by het volk plaats had, en over de gedachte oordeelen, met welke het zelve eerlang zoude gestraft worden, gepaerd met eene betuiging van zijne gelovige verwachting, dat dit oordeel niet altoos duuren zoude. Dit vertrouwen van den Spreker wordt vervolgens door den **HEER** bekrachtigd, het welk hem aanleiding geeft, om de vervulling der Godlyke belofte eerbiedig af te smaken. Het gunstig antwoord des **HEEREN**, op dit gebed, doet eindelyk den Spreker uitbarsten, in hartelyke dankzeggingen, en in vernieuwde betuigingen van zijne geloofsverwachting.

Maer wie is de Spreker? — In het grootste gedeelte zijner reden, spreekt hy van zich zelve, in het enkelvoudig getal, vs. 1-10; maer vs. 19, 20. spreekt hy in het meervoudige, met insluiting van anderen. Hy moet derhalven aangemerkt worden, als iemand die niet alleen voor zich zelve spreekt, maer ook uit naam van zijne medegelovigen, als derzelve Voorganger. — Wy houden daarom onzen Propheet **MICHA**, voor den Spreker, die het woord voert, uit naam van de Kerk. Ten ware men, met anderen, de Kerk zelve, als spreekster wilde aanmerken, het woord voerende, door den mond van onzen **MICHA**. Dan dit komt in de zaak op het zelve neder.

Wy ontmoeten in dit Kap. zes onderscheidene spraekwendigen:

- I. Eene aendoenelyke klacht, over het bederv der zeden, onder het volk, en het oordeel, het welk deswegens aennaderde, vs. 1-6.
- II. Eene verklaring van des Sprekers gelovige verwachting, dat dit oordeel niet altoos op het volk rusten zoude, vs. 7-10.
- III. De bekrachtiging van dit geloofsvertrouwen, door den **HEER** zelve, vs. 11-13.
- IV. Een ernstig gebed van den Spreker, vs. 14.
- V. Het Godlyk antwoord op dat gebed, vs. 15-17.
- VI. Des Sprekers hartelyke dankzegging, en vernieuwde betuiging van zijne geloofsverwachting, vs. 18-20.

I. De

I. De eerste spraekwending behelst de klacht van den Spreker, over het diep bederv der zeden, het welk by het volk plaats had, en over het geduchte oordeel, het welk deswegen nakende was, vs. 1-6. Hy klaegt

N. Over den zedelyken toestand van het volk, die zeer diep bedorven was, vs. 1, 2^a.

A. Het ontbrak aen Godvruchtigen, vs. 2^a.

B. Er heerschten zekere uitstekende zonden, welke, by het gros van het volk, en byzonder by de Hoofden, plaats hadden, vs. 2^b - 4^a.

2. Over de aennaderende oordeelen, vs. 4^b - 6.

A. Deze oordeelen worden op zich zelve voorgesteld, vs. 4^b.

B. Vs. 5, 6. worden de gevolgen van deze oordeelen nader aangewezen.

1. Ay my, want ick ben, als wanneer de somervruchten zijn ingefamelt, als wanneer de nalesingen in den wijn-oogst geschiet zijn: Daer en is geene druyve om te eten; mijne ziele begeert vroegrijpe vrucht.

Dit voorstel is geheel zinbeeldig. — Wy vinden hier twee zinprenten. De eerste is ontleend van eenen boom, de tweede van eenen wijnstok, aen welken gene vruchten of druiven te vinden zijn. — Vs. 2^a. wordt nader verklaerd, wat 'er in dit verbloemde voorstel ligge opgesloten. Door de somervruchten en druiven, worden goedertierene en oprechte lieden bedoeld. Er werden te vergeevsch somervruchten, aen den boom, en druiven aen den wijnstok gezocht. Het geeft te kennen, dat 'er gene goedertierenen en oprechten meer waren, in de menschelyke samenleving.

De Kerk wordt hier aangemerkt, als een boom en een wijnstok. Voorheen bestond zy uit zulke lieden, welke, in edelheid en saprijkheid, aen somervruchten en druiven gelijk waren. Maer thans was zy, door het afsterven der vorige, en gebrek aen nieuwe kwekelingen, van god;

vrezende lieden zodanig beroofd, dat zy, hoe zeer zy gezocht wierden, niet te vinden waren.

Men moet dit evenwel zo niet verstaen, als of 'er geen één waerachtig lid der Kerke, geen één eenig godvrezend mensch te vinden ware. Immers behoorde de Spreker zelfs tot de ware Kerk. Maer het getal der Godvruchtigen was zo gering, en zy waren dermate verborgen, dat zy nauwlyks te ontdekken waren, verg. Pf. XII: 2.

Dit was eene billyke stof voor den Spreker, om uit te roepen *Ai my*. Niemand immers, die eenige zucht heeft, voor Gods eer, het heil van zynen naesten, en den welvaart van zijn volk, kan 'er onverschillig onder zijn, wanneer de Godvruchtigen ontbreken, die Gode tot eer zijn, en den lande tot steunfel. Dit smertte onzen Spreker zodanig, dat hy uitriep: *ai my*.

Dit zinbeeldig voorstel wordt vs. 21. meer eigenlyk uitgedrukt.

2 De (a) goedertieren of godvruchtige, die, met toespeling op de zomervruchten en druiven, vervuld is, met de sappen van het geestelyk leven, en dit, in Godverheerlykende werkzaemheden openbaar maakte, is vergaen uyt den lande. Men kan nauwlyks eenen mensch van zulk een barmhertelyk karakter vinden. ende daer en is niemant oprecht onder de menschen, die, met een volkomen hart voor God en menschen wandelt. En niet alleen ontbreekt het aan Godvruchtigen, die den heer in waarheid vrezen, maer 'er heerscht ook een algemeen bederv der zeden, by het gros van het volk, en de heerschende boosheid maakt het zelve rijp voor dat geduchte oordeel, het welk met sterke schreden nadert. De inwoners des lands zijn overgegevene booswichten. Sy loeren altemaël, zonder onderscheid van rang of staet, op bloet. Zy overleggen listig, hoe zy hunne moordzucht verzadigen zullen; de bloedschulden vermenigvuldigen geweldig, verg. Hof. IV. 1, 2; sy jagen, een yegelijk sijnen broeder, [*met*] een jachtgaren. Ge-
lijk

lijk de jagers netten spannen, om het wild te vangen en te doden, zo stelt elk bedriegelyke misdelen in het werk, om zijne bloeddorstige voornemens te volbrengen.

3. Byzonder heerscht 'er eene grouwzame boosheid, by de Hoofden des volks. Zy begeven zich, Om [met] beyde handen wel dapper quaet te doen, so eyscht de Vorst, ende de Richter [oordeelt] (b) om vergeldinge: ende de Groote, die spreekt de (c) verdervinge sijner ziele, en sy draeyenfe dicht in een.

Deze woorden worden verschillendlyk vertaald en opgevat. Alle onderscheidene verklaringen evenwel komen hierin over een, dat 'er de meest schreeuwende onrechtvaardigheden worden afgeteekend, aen welke zich de Hoofden des volks schuldig maakten.

Volgens onze vertaling, is de zakelyke zin deze:
 „ Om met hunne beide handen wel dapper, of meesterlyk kwaed te doen, buigen de hoofden des volks het recht, door gierigheid – Dit doet niet alleen de Vorst, maer dit doen ook de Richters, die recht moesten doen, tuschen den man en zijnen naesten, en de zaak der 'onderdrukten handhaven. De Groten en aanzienlyken komen 'er onbeschaemd voor uit, wat schade en ellende zy voornemens zijn, hunnen naesten toe te brengen, tot verderv van derzelver en van hunne eigene zielen. De een zo wel als de ander, legt 'er op toe, om hunne schenddaen zo listig te besteken, en, door onderlinge zamenspanning, als het ware, zo vast in één te werken, dat 'er, voor den elendigen geen ontkomen aen zy, op soortgelyk eene wijs, als men verscheidene koorden in één draeit, om 'er een dik touw van te maken.”

Van deze opvatting wijken onze Overzetters eenigzins af, in hunne randteekening, vooral ten aanzien van het eerste lid, het welk zy aldaer vertalen, &

(b) Mich. 3: 11. (c) Mich. 2: 1.

de handen zijn tot kwaed, om goed te doen, dat is, om iemands zaak te vorderen, zo eischt de Vorst geschenken enz., of voor goed te doen, zijn de handen tot kwaed te doen; of ten kwaede zijn de handen zeer kloek; of beide handen zijn 'er op uit, en zijn bezig, om meesterlyk en kunstiglyk kwaed te doen, dat is te beschadigen, zy zijn, met alle hunne vermogens, daer aen bezig, en leggen zich daerop toe, met al hun verstand.

De meermalen gemelde Taelkenner zet de woorden vs. 3 over op deze wijs: zy, namelyk de aenzienlyken en Hoofden des volks, die vervolgens meer byzonder beschreven worden, zijn door middel van het onderdrukken, met hunne beide handen werkzaam, om onrechtvaardige schatten by één te schrapen, ten welken einde de Vorst geschenken vordert, en de Richter om vergelding, dat is om givten en gaven, oordeelt. De verdere Groten en aenzienlyken zoeken hunne hebzucht te voldoen, komende zy alle met malkanderen daerin over één, dat zy den naesten het hunne met geweld ontwingen.

Hoe het wezen moge, zo veel is zeker, dat deze woorden ons het snood karakter van de Hoofden, in den burgerstaet, vertonen, die daertoe gesteld waren, dat zy, zonder eigen belang, recht en gerechtigheid oefenden, en zich, in plaets van dit, aen roov en geweld schuldig maakten.

4. De beste van hen, die nog in het uiterlyke de vertoning maakt, van billyk, en naer recht te handelen, is als een doorn; en laet gene gelegenheid ontsnappen, om anderen nadeel en smerten toe te brengen; de oprechtste is [*scherper*] als eene doornhegge: de dagh uwer Wachters, uwe besoeckinge, is gekomen; Nu sal haerlied verwerpinge wesen.

De woorden van vs. 4^b, *de dag uwer wachters, uwe besoeckinge is gekomen; nu zal hunne verwarring wezen*, komen hier, naer de gemene gedachte der uitleggers, in, als eene tusschenrede in. zodat de Propheet het oordeel aankondigt, het welk hy in eene verrukking zag, dat naderende was.

De dag uwer wachters is de gerichtsdag, welke de *wachters* of Propheten hebben aangekondigd. De Propheten werden meermalen *wachters* genaemd, verg. Jer. VI: 17. Ezech. III: 17. om dat zy de nakende onheilen voor uit zagen, en het volk daer tegen waerschouwden, om dezelve door boetvaardigheid en bekeering, af te wenden. — Deze dag zou een dag zijn van richterlyke *bezoeking*. Die dag was reeds *gekomen*, voor zo ver de Propheet denzelven tegenwoordig zag, en hy voorzeker komen zou.

De gevolgen van deze bezoeking zouden allerakeligst wezen. *Nu zal hunne verwarring wezen*. Men denke in het gemeen, aen dien zamenloop van rampen en onheilen, welke de dag der bezoeking ten gevolge hebben zou, en die zo veelvuldig en zwaer wezen zouden, dat het volk 'er dermaten in stond verward te raken, dat 'er geen uitkomen aen wezen zoude. Meer byzonder heeft de Propheet het oog, op de verwarring van het gemoed, den algemeenen angst en verbystering, of op de verwarring, door burgerlyke verdeeldheden en beroeringen.

Dan onzes erachtens hebben wy niet nodig, de woorden van vs. 4b, als eene tuschenrede optevatten. Men kan de schikking der zaken al zo natuurlyk, op deze wijs begripen, dat de Spreker vs. 2-4^a. het schromelyk bederv der zeden, het welk in zynen tijd plaats had, door twee staten hebbende aangewezen, daerop vs. 4^e. het oordeel aenkondigt, dat het volk deswegens eerlang treffen zoude, en dat hy vervolgens vs. 5, 6. de droevige uitwerkselen van dat oordeel vermeldde, namelyk eene verbanning van alle vertrouwen, uit de menschelyke zamenleving.

5. Ten tijde, wanneer het gemelde oordeel staet uitgeoeffend te worden, zal de trouwloosheid algemeen wezen, en men zal elk, tegen een vertrouwelyk verkeer, in de menschelyke maetschappy, moeten waerschouwen, zeggende, En geloovet eenen vriend niet, die zich voor zodanig uitgeeft, en vertrouwt niet op eenen, welke gy tot uwen voorneemsten boezem vriend hebt

aengenomen : bewaert zelfs de deuren uwes monts voor haer die in uwen schoot leyt, en draeg zorg, dat gy de geheimen van uw hart niet openbaert, aen uwe echtgenooten.

6. Er heeft eene verregaande verdeeldheid plaats, in de huisgezinnen : Want de (d) sone veracht den vader, en behandelt hem smadelyk, als ware hy iemand van gene de minste waarde, de dochter staet op tegen hare moeder, en stelt zich tegen haer te weer; de schoondochter verzet zich, op dezelve wrevelige wijs, tegen hare schoonmoeder: Eens mans vyanden, zijn sijne huysgenooten, en dienstboden, die hem achting en liefde verschuldigd zijn.

Maer wat was de bron van deze verdeeldheid in de huisgezinnen? — Zy schijnt te moeten gezocht worden, of meer algemeen, in het gebrek aen betamelijke liefde en onderwerping, welke ter dezer tijd geheel verbanen was, of liever byzonder in de rampzalige verdeeldheid, welke onder het volk heerschte, in de burgerlyke oneenigheden, welke dien verdervelyken invloed in de huisgezinnen maekte, dat de eene deze, en de andere die party ware toegedaen. Daeruit kwam het voort, dat de zoon zijnen andersdenkenden vader verachtte, en de dochter tegen hare moeder opstond, wanneer zy een ander begrip had, omtrent de openbare zaken.

Er is nog eene zeer gewichtige vraeg : op welken tijd moet deze klachte worden te huis gebracht? — De zaak wordt onderscheidenlyk begrepen.

A. Sommigen maken deze klacht toepasfelyk op de gesteldheid van het Joodfche volk, by de komst van den MESSIAS, in de eerste dagen van het Nieuwe Testament. De MESSIAS zelfs zou hier de Spreker zijn, en klagen over het gering getal der Godvruchtigen in zijnen tijd, en over de hoogstgaande boosheid, welke 'er heerschte,

by

by het volk in het gemeen, en de Hoofden in het by zonder, als mede over den akeligen dag der verwoesting, welke, over het Joodfche volk, deswegens komen, en zoortgelyke verdeeldheden, als hier gemeld worden, ten gevolge hebben zoude.

A. Hunne bewijzen zijn de volgende.

a. Men meent eene grote gelykheid te ontdekken, tusschen het gene hier, nopens den diep bedorvenen toestand van het volk, en deszelvs akelig lot, vermeld wordt, en tusschen de zedelyke gesteldheid en het lot der Joodfche Natie, in de dagen van den MESSIAS.

β. Vooral beroept men zich, op Matth. X: 35, 36, alwaer de Heer JESUS bewoordingen gebruikt, welke ontleend zijn, uit Mich. VII: 6. Hier uit besluit men, dat dit gansche stuk Mich. VII: 1-6, tot den eersten tijd van het Nieuwe Testament, moet gebracht worden.

B. Dan met dit begrip kunnen wy ons niet vereenigen, om de volgende redenen:

a. In het verband van dit Kap., met het vorige VIde, is niets te vinden, het welk aanleiding geeft, om aan den tijd van het Nieuwe Testament te denken, maer veel eer aan de gesteldheid van het Joodfche volk, in de dagen van onzen Propheet.

β. In dit gansche stuk Kap. VII: 1-6. komt niets voor, het welk ons, naer de dagen van het Nieuwe Testament, zou henen wijzen, maer alles laet zich zeer gevoeglyk, op de tijden van MICHA, te huis brengen.

γ. Ook zijn de bygebrachte bewijzen niet voldoende.

a. Niet de eerste. Wy erkennen wel, dat 'er tusschen de teekening van den Propheet vs. 1-6, en de gesteldheid van het Joodfche volk, in de dagen van den MESSIAS, eene ongemene overeenkomst te vinden zy. Maer is deze gelykheid van omstandigheden een genoegzame grond, om te besluiten, dat dezelve tijd bedoeld zy?

L. Niet het tweede. De Heer JESUS heeft Matth. X: 35, 36. het oog op de woorden by onzen Propheet, Kap. VII: 6. Maer de Heiland bedient zich niet van die woorden, om aen te duiden, dat dezelve eene voorzegging van zaken behelzen, welke in zijnen tijd zouden plaats hebben, maer alleen om aen te wijzen, dat zijne komst in de waereld gevolgen stond te hebben, welke eene grote overeenkomst hebben zouden, met de gesteldheid der Joodsche Natie, in de dagen van onzen Propheet, ten aanzien namelyk van de inwendige onlusten en beroerten, welke voorboden wezen zouden van de aenstaende verwoesting.

B. Onzes erachtens daerom moet deze klacht van den Propheet gebracht worden, tot het Joodsche volk, in de dagen van MICHA zelve. — Maer moet dezelve toegepast worden, op het Rijk van Juda, of op dat der X stammen? Om, over dit stuk wel te oordeelen, moet men de gesteldheid van tijden en zaken, zo als zy hier voorkomt, wel in acht nemen.

De klacht verkeert omtrent twee zaken. Het diep bederv der zeden vs. 1-4^a, en het oordeel, het welk daerop volgen zoude vs. 4^b-6. — Het bederv der zeden openbaerde zich, in het gebrek aen Godvruchtigen, in bloeddorst by het volk, en in onrecht by de Hoofden. — Het oordeel was, in de beginfelen, reeds gekomen, en zou verschrikkelyke beroerten ten gevolge hebben.

Met deze merkteekenen moeten wy raedplegen, en zien of dezelve best pasfen, op het Koninkrijk van Juda, dan op dat der X stammen.

A. Wanneer wy de gemelde merkteekenen, op het Koninkrijk van Juda, toepasselyk maken, dan moeten wy dezelve brengen, of tot den tijd van die Koningen, onder welke MICHA gepropheteerd heeft, of tot de dagen van die Koningen, die na MICHA geregeerd hebben. In het laetste geval, zal de tijd van MANASSE of JOJAKIM in aenmerking komen.

6. Wy erkennen, dat 'er merkteekenen zijn, welke, op de tijden van MANASSE en JOJAKIM, kunnen te huis gebracht worden. Het vergieten van onschuldig bloed past op den tijd van MANASSE, en de teekening vs. 5, op de dagen van JOJAKIM, vergel. Jer. IX: 4, 5. XXVI: 1-7.

Maer de overeenkomst van het een of ander merkteeken kan niet genoeg beflissen. Wy moeten eenen tijd hebben, tot welke alle de merkteekenen te zamen behoren. Behalven, dat hier by MICHA op burgerlyke beroerten gezien worde, daer de waerschouwing Jer. IX: 4, 5. alleen tot gemeen bedrog en achterklap schijnt te moeten gebracht worden.

7. De Koningen, onder welke onze MICHA gepropheteerd heeft, waren JOTHAM, ACHAZ, en HISKIA.

a. Onder JOTHAM leest men niets, van zulk een diep verval order Juda, alslenlyk werd 'er geofferd op de hoogten.

b. Ten tijde van ACHAZ heerschte 'er eene hoogstaende godloosheid, maer evenwel het is niet te denken, dat de Godvruchtigen in Juda toen zo weinig waren. Ook was de dag der verwoesting nog niet gekomen, en men vindt niets van burgerlyke onlusten.

c. Onder HISKIA was het getal der Godvruchtigen zo gering niet; ook was de godloosheid zo hoog niet geklommen, en men leest van gene burgerlyke verwarringen, in dien tijd.

8. De klacht past derhalven niet, op het Koninkrijk van Juda, wy brengen dezelve daerom tot het Rijk der X stammen, en wel ten tijde van die Koningen, die met JOTHAM, ACHAZ, en HISKIA, geregeerd hebben, te weten PEKAH en HOSEA. Byzonder hebben wy, naer ons inzien, te denken, aen dien tijd van verwarring en burgerlyke beroerten, welke tuschen PEKAH en HOSEA, meer dan 10 jaren geduurd heeft.

4. Op dezen tijd, passen alle de merkteekens. — Toen het Rijk der X stammen naar den ondergang helde, was 'er een zeer groot gebrek aan Godvruchtigen. In dien staat van regeeringloosheid, waarin ieder doen kon wat hem behaegde, heerschte 'er bloeddorst by het volk, onrecht, geweld, en onderdrukking by de Groten. Toen was de dag des wachters reeds, in de beginselen, gekomen. Ook was 'er eene algemeene verwarring.
5. Eéne bedenking is 'er evenwel, welke opmerking verdient. Zy is deze, de Prophetische bediening van onzen MICHA wordt Kap. I: 1. betrekkelijk gemaakt, tot de regeering der Koningen van Juda; is het derhalven niet vreemd, dat de Propheet, in deze laatste Leerreden, over de gesteldheid van het Rijk der X stammen handelen zou, daer alle zijne overige Godspraken, tot het Rijk van Juda behoren?

Maer wy hebben meermalen gezien, dat de Propheet, hoewel hy bepaaldelyk tot het Rijk van Juda gezonden ware, tuschen beide ook spreke van het Rijk der X stammen. Voeg 'er by, dat het Rijk van Israël, hoe diep ook bedorven, evenwel nog als het volk van God beschouwd werd; want, onder de regeering van PEKAH, was nog een Propheet des HEEREN te Samaria, 2 Kron. XXVIII: 9.

II. *Vs. 7-10. verklaart de Spreker zijne geloofsverwachting, dat het bedreigde oordeel niet altoos, op des HEEREN volk, rusten zoude.*

8. *Deze geloofsverwachting wordt, in het gemeen, voorgefeld, vs. 7.*

9. *Nader verklaard, vs. 8, 9, 10.*

7. Maer of *ende* ick sal uytzien nae den HEERE. Gelyk wachters, op eenen wachttorens gesteld, aen alle kanten rondzien, naer de aennadering van hulpbenden, zo zal ik ook gelovig uitzien, naer den bystand van den Allerhoogst.

heogften, ick fal, met gerustheid en vertrouwen, wachten op den Godt mijns heyls: mijn Godt sal naer my, en mijne ootmoedige smekingen, gunstig hooren.

8. En verblijdt u niet over my en mijne rampspoeden, o mijne vyandinne; wanneer ick gevallen ben, in de diepte van ellenden, sal ick weder-opstaen; en in mijnen vorigen staet hersteld worden, wanneer ick in duysternisse van rampen en treurige omstandigheden, sal geseten zijn, sal my de HEERE een licht van vertroosting en blijde uitkomst zijn.

De *vyandin* van den Spreker doet ons denken, aen alle die volken, die Israël een vyandig hart toedroegen, en zich verblijdden over den ondergang van Gods volk, de Ammoniten, Moabiten, Tyriers, en Edomiten, byzonder aen de Asfyriers en Babyloniers, die JACOBS nageslacht op het diepst vernederen zouden.

9. Ick sal de schromelyke blijken van des HEEREN gramschap, met eene ootmoedige onderwerping, dragen; want ick hebbe tegen hem gefondigt, en deze oordeelen billyk verdiend, tot dat hy mijnen twist (e) twistte, ende mijn recht uytvoere; hy sal my, uit de duisternis van ellende. uytbrengen aen 't licht van voorpoed, ick sal [*mijnen lust*] sien aen sijne gerechtigheyt, in het straffen van mijne vyanden.

Tot dat hy mijnen twist twistte, en mijn recht uitvoere. — Deze spreekwijzen zijn ontleend van de vierschaer, in welke een pleitbezorger de zaak van den gedaegden, tegen zijne party, verdedigt. De Spreker vertrouwde, dat de HEER hem, uit de macht van zijne vyanden, verlossen zoude, ook door aen hun zijne wraek uitteoeffenen.

10. Ende mijne vyandinne sal [*het*] sien, dat ik verlost worde, terwijl zy Gods rechtvaerdig oordeel ondervinden zal, ende schaemte sal haer bedecken; die tot my (f) seyt; Waer is de HEERE uwe Godt? Hy heeft u geheel verlaten; mijne oogen sullen de Godlyke straffen aen haer met genoegén sien uitteoeffenen!

(e) Jerem. 40: 34.

(f) Ps. 79: 10. ende 115: 2. Jcël 2: 17.

Nu false worden tot vertredinge, als slijck der straten. Mijne vyanden zullen zeer smadelyk behandeld, en geacht worden, als het slijck der straten, het welk men met de voeten vertreedt.

Dit gedeelte der Godspraek is kennelyk vervuld, by de flaking der Babylonische gevangenis, en den ondergang der omliggende heidenen, welke JACOBS nageflacht een vyandig hart hadden toegedragen.

III. *Het gemelde geloofsvertrouwen van den Spreker wordt, door den HEER zelven, bekrachtigd, vs. 11-13. Het verkeerde omtrent twee byzonderheden, eere verlossing uit benauwende omstandigheden, en de verdelging der vyanden. Het een en ander wordt door den HEER zelve bekrachtigd.*

8. *De verlossing van den Spreker, vs. 11, 12.*

9. *De verdelging van zijne vyanden, vs. 13.*

11. Ten dage als hy uwe mueren sal (g) herbouwen; te dien dage sal het besluyt verre heidenen gaen.

12. Te dien dage sal het oock komen tot u toe; van Assur af, zelfs [tot] de vaste steden [toe]: ende van de vestingen tot aan de riviere; ende van zee [tot] zee, ende [van] gebergte tot gebergte.

De woorden van vs. 11, 12. zijn, volgens onze Overzetting, zeer duister. Een groot Taelkenner heeft aange-merkt, dat het oorsprongelyk woord, het welk de Onzen door *besluit* vertalen, een perk of grénspaet aenduide, gelijk het zo ook genomen wordt, Job XXVI: 10. Jer. V: 22; aan het grondwoord, het welk de Onzen overbrengen *het zal verre gaen*, geeft hy de beteekenis van *zal uitgebreid worden*, en het Hebreeuwsche woord, het welk de Onzen overzetten, door *vaste steden* en *vestingen*, neemt hy voor eenen eigen naam van Egypten.

Op deze gronden rust de volgende vertaling: *Ten dage,*

was

Wanneer hy uwe muuren zal herbouwen , op dien dag zal uwe landpaal uitgebreid worden ; ja op dien dag , zal men tot u komen van Asfur , en van de steden van Egypten af , en van Egypten af , tot aen de riviere , en van de eene zee , tot de andere zee , en van het eene gebergte , tot het andere .

Volgens deze vertaling , vinden wy eene tweeledige be-
 lofte , waervan de eerste vs. 11. betrekking heeft , tot de
 uitbreiding der landpale , en de andere , tot de wederke-
 ring der ballingen , in hun Vaderland vs. 12 — By wijs
 van uitbreiding , is de zakelyke zin deze : „ *Ten dage als*
 „ *Hy* , die de God is van uwe Vaderen , *uwe muuren en*
 „ *steden* , welke door de vyanden verwoest zijn , *zal her-*
 „ *bouwen* , wanneer gy , in uw Vaderland wedergekeerd ,
 „ zo veel rust genieten zult , dat gy in staet zult zijn , de
 „ verwoeste plaetsen te herbouwen , *alsdan zal uwe landpaal* ,
 „ welke in het eerst , uit hoofde van het klein getal der
 „ wedergekeerden , maer eng beperkt was , by vervolg van
 „ tijd , verder en verder *uitgebreid worden* . *Ja op dien dag* ,
 „ ten laetstgemelden tijde , zal men tot u komen van *Asfur* , in
 „ wiens land het volk van Israël gevangelyk was wechge-
 „ voerd , en van de steden van Egypten af , werwaerds 'er ve-
 „ len , uit vrees voor SALMANASSER EN NEBUCADNEZAR , zijn
 „ henen gevlucht , vergel. Hof. VII: 11. VIII: 13. IX:
 „ 3-6. Jer. XLI—XLIV. De ballingen uwes volks zul-
 „ len in hun land wederkeeren , van Egypten af , tot aen de
 „ riviere , en van de eene zee , tot de andere zee , en van het
 „ eene gebergte , tot het andere . Door het wederkeeren van
 „ alle deze ballingen en vluchtelingen , uit onderscheidene
 „ gewesten , zal het Joodsche volk zodanig vermeerderd
 „ worden , dat de landpalen zeer aenmerkelyk zullen wor-
 „ den uitgebreid .”

Van Egypten af tot de rivier . Door deze rivier hebben
 wy den Euphraet te verstaen , liggende Eegyten , ten aen-
 zien van het Joodsche land , ten Zuiden , en de Euphraet ,
 ten Noorden . *Van de eene zee tot de andere zee* dat is ,
 van de Middellandsche , tot de Perfische zee . *Van het eene*
gebergte , tot aen het andere , is veelligt , van den Libanon of

Antilibanon, in Syrien, tot aan het Taurisch gebergte, in Armenien.

Deze belovten vs. 11, 12. voorgesteld, hebben hare vervulling gekregen, in de tijden der Maccabeeuwen, wanneer 'er zeer vele verstrooide Israëlitén, door den voorspoed van deze helden, zijn uitgelokt, om naer hun Vaderland weder te keeren.

13. Maer dit lant sal worden tot eene verwoestinge, sijner inwoonders halven, van wegen de (h) vrucht harer handelingen.

Dit land. — Welk een land? Onzes erachtens het land der vyanden van de Israëlitén, byzonder dat der Assyriers en Babyloniers. In het onmiddelyk voorgaende vs. 12. was van het vyandelyk land gesproken. Werd het land van Israël bedoeld, dan zou 'er gesproken worden, van uw land, even als vs. 12. van uwe muuren.

Dit land van Israëls vyanden zou worden tot eene verwoesting, zijner inwoonders halven, dat is, om de slechte inwoonders, van wegen de vrucht hunner handelingen, dat is, opdat zy de vrucht en de beloning van hunne godloze handelingen, byzonder van hunne wreedheid, aan de Israëlitén gepleegd, erlangen zouden.

Deze Voorzegging is vervuld, toen de Assyrische Monarchy, door de Babyloniers, en de Babylonische heerschappy, door de Perlianen is te ondergebracht.

IV. Hierop volgt een ernstig gebed van den Spreker, vs. 14.

14. Gy [*dan*] o HEEER, God van onze Vaders, (*i*) weydt uw volck, als een getrouw herder, met uwen staf, de kudde uwer erffenisse, die alleen woont, [*in*] den woude, in 't midden eenes vruchtbaren lants: Laetse weyden [*in*] Basan ende Gilead, als in de dagen van oudts.

Het gebed wordt voorgedragen, onder verbloemde uitdrukkingen, welke van het herderlyk bedrijf ontleend zijn,

(*) Jerem. 21: 14. (i) Mich. 5: 3.

zijn, en meermalen, in de fchrioven der Propheten, voorkomen. verg. Jer. L: 19. — De zakelyke zin komt hier op neder, dat de HEER het Joodfche volk, nadat Hy zijne gerichten over het zelve geoeffend had, gunftig wilde doen wederkeeren, in hun Vaderland, en hen aldaer, gelijk in vorige dagen, blijbaer zegenen.

Israël wordt genaemd des HEEREN volk, uit kracht van het Verbond aen Sinai; *de kudde zijner ervennis*, omdat Hy dit volk, tot zijn byzonder eigendom, had aengenomen. Deze kudde woonde alleen, voor zo ver Israël, als een byzonder volk, van alle andere Natien, was afgecheiden. — De fmeekbede is, dat de HEER deze kudde mogt weiden, *in den woude, in het midden eines vruchtbaren lands, weiden in Bafan en Gilead, als in de dagen van ouds*, of, gelijk men het al zo voegzaam vertalen kan, *in de bofchrijke ftreken, welke in het midden van den Carmel gelegen zijn, laetze weiden, in Bafan en Gilead, als in de dagen van ouds*. — De Spreker vermeldt hier de vruchtbaerfte ftreken van geheel Kanaan, zo aen deze, als aen gene zijde der Jordzen. Aen deze zijde van de Jordaan lag het gebergte Carmel, aen de Noordzijde van Palestina, niet ver van de Middellandfche zee. In het midden van dit gebergte waren *bofchrijke ftreken*, welke de vruchtbaerfte weiden opleverden. Even zulke vruchtbare ftreken vond men, in het Overjordaenfche, in Bafan en Gilead, Num. XXXII: 1 4.

De voorgaende belovte des HEEREN vs. 11-13. gav den Spreker aenloiding en vryheid, tot deze fmeekbede, welke ook werkelyk hare vervulling gekregen heeft, aenftonds na de wederkeering der Joden, in de beginfelen, maer volkomen, in volgende tijden.

V. *Het Godlyk antwoord, op deze fmeekbede, vinden wy,*
vs. 15-17.

1. *Deels wordt dit antwoord gegeven, door den HEER*
zelven, vs. 15.

2. *Deels door eenen Godvruchtigen Voorganger van*
het volk, vs. 16, 17.

15. *Ik fal Israël, door mijne Almachtige hand, verlos;*
XVII. DEEL. P

sen, en haer (k) wonderen doen sien en ondervinden, als in de dagen, doe gy, o Israël, uyt Egyptenlant uyttoogt.

Het zegt met één woord, dat de verlossing van Israël zou uitgewerkt worden, door eene zeldzame zamenloop van zeer merkwaardige omstandigheden, welke, door het Godlyk Alvermogen, zodanig stonden bestuurd te worden, dat men niet zou kunnen nalaten, daerin den vinger des Allerhoogsten te eerbiedigen. — Zo is het ook geschied, men kan de wegen der aanbiddelyke Voorzienigheid, in het onderbrengen der Assyrische Monarchy, door de Babyloniers, in de vernietiging der Babylonische heerschappy, door cyrus den Persiaen, in de zonderlinge overmeestering van het machtig Babel, door het uitdrogen der riviere, vergel. Jes. XLIV: 27, en in het overbuigen van cyrus hart, om den Joden vryheid te geven, van in hun Vaderland wedertekeeren; men kan de wegen der Voorzienigheid, in dit alles, niet nadenken, zonder de kennelykste proeven van het Godlyk Alvermogen op te merken.

Deze belovte werd, door eenen Godvruchtigen Voorganger des volks, door welken men voegzaam onzen Propheet MICHA verstaen kan, uit 's HEEREN naem, meer byzonder uitgebreid, door een vertoog van de zonderlinge uitwerkselen, welke deze verlossing, zo terstond in de beginfelen, als naderhand volkomen hebben zou, op de heidensche volken, vs. 16, 17.

16. De Heydenen, die in de nabuurschap van Kanaan wonen, fullen 't, met verwondering, sien, hoe de HEER zijn volk uit de gevangenis verlossen zal, ende beschaemt zijn, liever met angst en schrik vervuld worden, van wegen alle hare macht, of *derzelver macht gene zijnde*, vermits hunne macht, door het Godlyk Alvermogen, zal verbroken worden, fy fullen de hant op den mont leggen, en van ontroering geen woord kunnen spreken, hare ooren fullen doof worden. Zy zullen zo verschrikt zijn, dat zy als met doovheid zullen gestagen wezen.

17. Sy

(k) Joël 2: 26, 29.

17. Sy fullen het (l) stof lecken, als de slange, en zich van angst verfteken, even als eene slang doet, die uit vrees zo diep onder den grond kruipt, dat zy met haren mond, aen den grond rakende, als het ware het stof lekt, als kruypende dieren der aerde, of als vreesachtige slangen, fullen sy haer beroeren uyt hare sloten, en zich uit hunne onderaardsche schuilhoeken begeven; omdat zy zich ook aldaer niet veilig achten, sy fullen met vervaertheit komen tot den HEERE onsen Godt, zy zullen zich, uit vrees, tot den HEER en zijnen dienst vervoegeu, ende fullen voor u vreefen, en ontzach hebben.

Deze belovte heeft hare vervulling aenvangelyk gekregen, na de verlossing der Joden uit Babel, wanneer verscheidene Perfische Koningen Gods volk, met byzondere gunsten, vereerd hebben, vergel. Ezr. I: 6. Esth. VIII: 17; maer byzonder ten tijde der Maccabeeuwen, die door herhaelde overwinningen, op de Syro-Macedonische Koningen, zulken schrik, onder de nabuurige volken verspreid hebben, dat zy niet alleen de Joden ontzagen, maer dat zelfs zommigen, gelijk de Edomiten, ten tijde van JOHANNES HYRCANUS, den Joodschen Godsdienst hebben aengenomen.

VI. Dit antwoord bewoog den Spreker, tot hartelyke dankzeggingen, en eene vernieuwde betuiging van zijne geloofsverwachting, vs. 18-20.

1. De dankzegging vinden wy, vs. 18.

2. De verklaring van des Sprekers geloofsvertrouwen, vs. 19, 20.

18. Wie is een Godt gelijk gy, die de onge-rechtigheyt (m) vergeeft, en als het ware, uit het midden zodanig wechneemt, dat 'er niets meer van te zien zy, ende de overtredinge van het overblijffel sijner erffenisse, van die genen, die uit zijn beminde volk, na

(l) Psalm 72: 9. Jes. 49: 23. (m) Exod. 34: 6, 7.

zo vele rampen en ellenden, zijn overgebleven, voorbygaet, en niet in aenmerking neemt? Wie is een God gelijk gy, die op deze wijs, 'de zonden van Israël gunstig vergeeft? Dit kan niemand anders doen; dit is alleen uwe handelwijs en roem; hy, die de allerhoogste Richter is, en houdt sijnen toorn niet in eeuwigheyt, hoe zeer Hy zomtijds genoodzaekt worde, zijne gramfchap voor eenen tijd te openbaren: want hy heeft lust aen goedertierenheyt, en zijne barmhartigheid bindt de gramfchap in. Dit zal Hy blijkbaer betonen, by de verlossing van ons volk.

19. Hy sal sich onfer, en den deerniswaerdigen toestand, in welken wy staen te komen, weder ontfermen; hy sal onse ongerechtigheden dempen, en als het ware, zo laag in de diepte treden, dat 'er niets van te zien zy; Ja gy eeuwige Ontfermer, sult ons volk genadig zijn, en als het ware, alle hare sonden in de diepten der zee werpen, zodat 'er nimmer weder aen zal gedacht worden.

Misfchien wordt 'er, in de laetste spreekwijs, gezien, op de beek Kedron, die de onreinigheden van den Tempel, het bloed der offerdieren, en de zonden van het volk, voor welke zy geslacht waren, in de doode zee wechvoerde.

20. Gy sult aen het nageslacht van Jacob de trouwe, en aen de nakomelingen van Abraham de goedertierenheyt geven, en hun alle die zegeningen, in volen overvloed, fchenken, die gy, o onfeilbare, onsen vaders van ouden dagen af beloofd en gefwooren hebt.

KINDE DER PROPHECY VAN MICHA.

D E
P R O P H E E T
N A H U M.

D E

P R O P H E E T

N A H U M.

H E T I. K A P I T T E L.

Het opschrift van dit Prophetisch Boek vinden wy
vs. 1.

1. De last van, of het Richterlyk vonnis over, Nineve, die vermaerde hoofdstad der Asyrische Monarchy, en tevens over het geheele Asyrische Rijk. Het Boeck des Gesichtes Nahum des Elkosifers, het welk hem, door den Prophetischen Geest, in eene verrukking ver- toond is.

Deze Godspraek betreft dan het machtig Rijk van Asyrië, en deszelvs vermaerde hoofdstad Ninive.

Over den Propheet NAHUM zelve hebben wy uitvoerig gehandeld, in onze INLEIDING tot dit Boek. Hy wordt *de Elkosifer* genaemd, omdat hy afkomstig was, uit zekere plaets *Elkos* genaemd, even gelijk *MICHA*, naer eene plaets *Morescheth*, de *Moraschtiter* geheten wordt, Mich. I: 1.

De Uitleggers verschillen over den tijd, op welken onze NAHUM gebloed heeft. Het opschrift bepaelt 'er niets van. Wy moeten daerom met den inhoud der Godspraken zelve raadplegen. Wy voegen ons by de genen, die hem plaetsen, in den tijd van Koning *HISKIA*. Kap. I: 8-15. wordt de wonderdadige slachting, in het leger der Asyriërs, voor Jerusaleem, duidelyk beschreven. — Toen ter tijd was het Rijk der X stammen reeds gesloopt, het

welk gefchied is in het 6 jaar van Koning HISKIA, zijnde het jaar 3282 na de fchepping der waereld. Verg. VII Deel *Inleiding* pag cxxi. Nu werd het leger der Asfyriërs voor Jerufalem, 7 jaren later, wonderdadig vernield, in het jaar der Schepping 3289, *ibidem* p. cxxii. Vermits 'er nu van de wonderdadige flachting, in het leger der Asfyriërs, als nog toekomstig, gefproken wordt, houden wy het daer voor, dat NAHUM tusfchen de floping van het Rijk der X ftammen, waarvan hy gene de minfte melding maakt, en de nedeellaeg der Asfyriërs voor Jerufalem, gepropheteerd hebbe.

Dit begrip komt ongemeen wel overeen, met den inhoud van deze Godfpraken, volgens welken de Joden in grote benauwdheid verkeerden, door eenen vyandigen inval, maer eerlang van dien vyand, voor altoos zouden verlost worden, door de verdelging van Ninive en het ganfche Asfyriſche Rijk, waarvan de wonderdadige ſlachting, in het leger van SANHERIB, een voorſpel wezen zoude.

Er zijn, in dit Prophetiſch Boek, drie hoofddelen:

- I. Het eerſte behelst eene algemene beſchryving van Gods rechtvaardigheid en macht, Kap. I: 2-7.
- II. In het tweede wordt de zeer merkwaardige verdelging van het Asfyriſch leger beſchreven, als een voorſpel van de aenſtaende verwoesting der ganſche Asfyriſche Monarchy, Kap. I: 8-13.
- III. In het derde deel wordt de gehele voleindiging van het Asfyriſch Rijk omſtandig voorſpeld, Kap. I: 13—III: 19.
- N. Eerſt wordt de eindelyke verdelging van het Asfyriſch Rijk, in het gemeen beſchreven, Kap. I: 13—II: 1.
2. Daerna wordt de ondergang van Ninive meer byzonder geteekend, Kap. II: 3-23.
3. Eindelyk wordt de noodzaakelykheid daarvan aengewezen, Kap. III.

I. Kap. I: 2-7. vinden wy eene beschrijving van Gods rechtvaardigheid en macht.

N. Vs. 2. behelst eene verhevene teekening van Gods strafsende rechtvaardigheid, zo als hy dezelve betoont aan zijne vyanden.

2. Een (a) yverigh Godt ende een wreker is de HEERE, een wreker is de HEERE, ende seer grimmigh: een wreker is de HEERE aen sijne wederpartijders, ende hy behoudt [den toorn] sijnen vyanden.

De HEER is een yverig God. Het woord yverig beteekent iemand, die verhit is, vooral door gramschap, en wiens aangezicht daardoor rood en ontstoken is. Byzonder wordt het gebruikt van eenen man, die naeryverig is, over zijne echtgenooten. De HEER is yverig over zijne eer, wanneer vyanden zijn volk benadeelen, en Hem smaden, als of het Hem aen het vermogen ontbrak, om voor zijn volk te zorgen.

De HEER een is wreker. — Wraekzucht is eene ondeugd in ons menschen, en kan daarom in den Heiligen God niet vallen. Dan het werkwoord *wreken* vertaald, zegt eigenlijk drukken, nederdrukken, en daardoor wechsfoten of afweren. Het zegt derhalven, iemand met eene grote macht wederstaen en bedwingen. — De uitdrukking geeft derhalven te kennen, dat God een onbeperkt Alvermogen bezitte, om de vyanden van zijn volk te wederstaen.

De uitspraak een wreker is de HEER, wordt driemaal herhaeld, om des te meer te verzekeren, dat niemand den hogen God ongestraft beledigen kunne.

Er wordt bygevoegd, en zeer grimmig. — Eigenlyk staet er een heer der grimmigheid, die de grimmigheid in zich heeft, niet als eene onstuimigheid des gemoeds, maar als

(a) Exod. 20: 5.

eene heilige afkeerigheid van het kwaed, en de tergende ondernemingen der vyanden van zijn volk.

Zodanig openbaert zich de HEER aen zijne *wederpartijders*, en *vyanden*, die zich *vyandig* tegen Hem en zijn volk aenkanten. Dezen *behoudt Hy den toorn*, voor zo ver Hy niet dulden kan, dat zy ongestraft blijven.

2. *Vs. 3 - 5. wordt eene bedenking, ontleend uit Gods langmoedigheid, opgelost.*

3. De HEERE is wel lanckmoedigh, zodat Hy de welverdiende straffen niet aenstonds ter uitvoer brengt, doch Hy is evenwel van groote kracht, zodat het Hem, aen het vermogen, om zijne vyanden te wederstaen, geenszins ontbreke, ende hy en houdt [*den schuldigen*] hoe zeer de straf eenigen tijd worde uitgesteld, geenszins onschuldigh: des HEEREN richterlyke handelingen zijn zeer merkwaerdig; zijn wegh of handelwijs, in het uitvoeren van zijnen raed, is in wervelwint, ende in storm, ende de wolcken zijn het stof sijner voeten.

Men kan de beschrijving van *des HEEREN weg* aenmerken, of als eene gemeene waerheid, of als eene Voorzegging van het gene de HEER doen zoude, wanneer Hy zich als wreker openbaerde. — Des HEEREN weg was geweest of zou zijn, *in eenen alleswechvagenden wervelwind, in eenen storm*, of brandenden wind, die alles verzengt. Van zulk eenen stormwind had de HEER zich bediend, in het geval van den Propheet JONA, en zou Hy zich, by de verdelging van Ninive, bedienen, om den Tigris te doen zwel len. — Althans de zinprent teekent het ontzachlyke en onwederstaenbare van des HEEREN geduchte oordeelen, en wordt meermalen gebruikt, om den HEER in zijnen weg te vertonen, als ten strijde optrekkende, tegen zijne vyanden, terwijl Hy zich van storm en wervelwind bedient, als zijne benden, om zijne tegenpartijders te vernielen.

Daer

Daerom worden *de wolken* vertoond, als *het stof* zijner *voeten*. — Wanneer heirlegers door zandige landstroken optrekken, gaen 'er grote wolken van stof op, welke zo vele teekenen zijn van het aennaderend leger; even zo zouden ook dicht op eengepakte wolken het voortteeken zijn, van des HEEREN aennadering, met storm en wervelwind, tot straf-offening over zijne vyanden.

De uitwerfels van des HEEREN richterlyke aennadering worden vertoond, zo te water als te land, vs. 4.

4. Hy scheldet de zee, ende maecktse drooge, ende hy verdroogt alle rivieren: *Basan* ende *Carmel* quelen; oock queelt de bloeme *Libanons*.

Het eerste uitwerkfel van des HEEREN aennadering, met opzigt tot het water, schijnt eene toespeling te zijn, op des HEEREN handel, omtrent de rode zee, toen Hy 'er *Israël* door henen leidde, ten ware in het algemeen des HEEREN oppergebied over de zee vertoond worde. — *De heer scheldt de zee*, dat is, Hy spreekt met dreigende woorden, tegen de zee, zodat zy wechvliede, en *maekt ze daer door droeg*. In dien zelvden zin *verdroogt Hy*, wanneer Hy het goed vindt, *alle rivieren*. Dit is gebleken in de rode zee en Jordane. Ten zy wy te denken hebben, aen den *Euphraet* en den *Tigris*, de grote rivieren van *Asyrien*.

Wat het land aengaet vs. 4b. *Basan* was een vermaerde berg over de *Jordaen*, in eene ongemeen vruchtbare landstreek, behorende aen de halve stam *Manasse*, Ps. LXVIII: 16. Jer. XXII: 20. L: 19. Zach. XI: 2. *Carmel* was een zeer vruchtbaer gebergte, mede over de *Jordaen*, op de grensen der ervdelen van *Zebulon* en *Afer*, Jos. XII: 22. *Libanon* was een vermaerd gebergte, op de Noorder grensen van *Palestina*, zeer vruchtbaer in wijnstokken, in grasse weiden, en vooral in cederen, Hof. XIV: 8. Jes. XL: 16. Ps. XXIX: 5. *De bloem van Libanon* is het uiteinde der cederen op dit gebergte. — Dit alles kweelde en verdorde ten eenenmael, door des HEEREN schelden en gramschap.

Dewijl nu de zee een zinbeeld is van grote volken, en
XVII. DEEL.

de *bergen*, in eenen verbloemden zin, voor machtige Koningrijken genomen worden, kan het *verdrogen van de zee en de rivieren* het verdelgen van grote volken beduiden, en het *kwelen* van de anderszins vruchtbare *bergen*, de vermindering van Koningrijken, in luister en vermogen, te kennen geven.

Vs. 5. wordt het uitwerksel van eene vreesfelyke aerdbeving vertoond.

5. (b) De *bergen*, zo veel 'er zijn, beeven en zidderen voor hem, ende de *heuvelen* versmelten, of worden *golwgewijze gesslingerd*, ende de vlakke grond der aerde lichtt haer op voor *sijn aengesichte*; ende de *were*lt, ende alle die daer in wonen, springen op van ontzetting.

Hier wordt gezien op het omkeeren van meerdere en mindere heerschappyen, op zulk eene wijs, dat de inwoners der aerde 'er van zidderen en beven.

2. Vs. 6, 7. *keert de Propheet weder, tot de beschrijving van des HEEREN rechtvaardigheid en macht.*

6. Wie sal voor *sijne gramschap* staen, eigenlyk voor *zijne schuiming*, dat is, voor *zijne allergeweldigste gramschap*? ende wie sal voor de *hittigheyt* *sijnes toorns* bestaen? wie zal het kunnen uithouden, wanneer God *zijne ontzettende gramschap* uitoeffent? *sijne grimmigheyt* is uytgestort als vyer, als gloeiende metalen, welke enkel vuur zijn, en gesmolten wechvloeien, ende de anderszins onwankelbare rotzsteenen worden, door onweders en aerdbevingen, van hem vermorfelt.

Dit is wederom eene zinbeeldige teekening van de verwoesting der machtigste Koningrijken, welke geheel onverwinbaer schenen.

7. De HEERE is in *zijne handelingen*, *geenszins on-*

(b) Exod. 19: 18. Psalm 18: 8. ende 29: 5, 6. ende 68: 8, 9. ende 97: 4, 5. ende 114: 4.

enrechtvaardig. Hy stelt een blijkbaar onderscheid tusſchen dien, die Hem dient; en tusſchen dien, die Hem niet dient. Hy is goet en weldadig, aen de genen die Hem vrezen, (c) hy is hun ter ſterckte en bevelling, in den dagh der benaeuwtheyt: ende hy kent, bemint en verzorgt die die op hem betrouwen.

II. *Pſ. 8-12. wordt de wonderdadige ſlaching, in het heir der Aſyriërs, die Jeruſalem belegerden, afgeteekend, als een voorſpel van den gehelen ondergang hunner heerſchappy.*

N. *De algemeeneheid en onwederſtaenbaerheid van dat oordeel wordt voorgesteld, ps. 8-10.*

8. Ende met eenen doorgaenden vloed ſal hy, die hoger is dan alle de hogen, hare plaetſe te niete maken: ende duyſterniſſe ſal ſijne vyanden ver- volgen.

Hare plaats ſtaet 'er, in het enkelvoudige, en in het vrouwelyk geſlacht. Het bedoelde voorwerp wordt niet uitdrukkelyk genoemd. Dit vindt men meermalen in de ſchryften der Propheten, zyn grondſlag is, Pſ. LXXXVII: 1. de grondſlag van Zion. Buiten alien twiſſel heeft NAHUM hier het oog op Ninive, die vermaerde hoofdstad der Aſyriſche Monarchy. *Hare plaats* is derhalven de plaats van Ninive, alwaer zy praelde in alle hare heerlykheid. Deze plaats van Ninive zou de HEER te niete maken, geheel verdelgen en doen ophouden, gelijk het woord Jef. XXX: 11. vertaald is. — Dit zou geſchieden, *met eenen doorgaenden vloed*. Een vloed is zulk eene overſtroming, welke met eene geweldige aendrivt voortgeſtuuwd, alles wechvoert, en niets overlaet, dan teekenen van verwoesting. Een *doorgaende* of *overlopende vloed* is een ſtroom, die boven hare oevers zwellende, alles overſtroomt, en niet te be- zeugelen is. In het zinbeeldige hebben wy te denken, aen talrijke heirlegers, die het gansche land als overſtro- men, verg. Jef. VIII: 8. Mogelyk wordt het een en an-

(c) Joël 3: 16.

XVII. DEEL.

der, ten aenzien van Ninive bedoeld. Althans, volgens het verhael van DIODORUS *den Sicilier*, werd Ninive, door de Meders, drie jaren lang belegerd, tot dat de rivier Tigris, door zware slagregens, dermaten opzwol, dat 'er een stuk van den muur, ter lengte van 20 stadien, wechspoelde, waerdoor den belegeraren een bres geopend werd, om de Stad in te nemen.

Zijne vyanden zijn des HEEREN vyanden; en, in ons geval, bepaeldelyk de Asfyriers, die zich vyandig, tegen Hem en zijn volk, gedroegen. — Deze komen hier voor als vluchtende, maer zo dat *de duisternis hen vervolgen zoude*. Waer zy ook mogten henen vluchten, het kwaed, de vrees en wanhoop zou hen overal achtervolgen.

9. Wat denckt gylieden; Asfyriers en inwoners van Ninive, tegen den HEERE; verbeeldt gy u, dat gy des HEEREN straffende hand zult kunnen wederstaen, en u zelve redden, uit den angst der belegering? denkt gy, dat gy de Meders zult noodzaken, om het beleg op te breken? Zo de Meders al te zwak wezen mogten, om u te verdelgen, heeft de HEER nog middelen en wegen genoeg, om u te onder te brengen? Hy sal zelfs een volgeeyndinge maken met uwe heerschappy, de benaauwtheit en sal niet tweemaal oprijzen.

De *benauwdheid* is de belegering van Ninive. De Asfyriers dachten, dat dezelve wel wederom zou afgewend worden, even als zy, ten tijde van JONA, gespaerd waren, maer de Propheet verzekert hun, uit 's HEEREN naem, dat de benauwdheid *niet tweemaal zou oprijzen of opstaen*. Het zou, met deze ééne benauwdheid, geheel gedaen zijn; die zou eene gansche voleinding van hunne heerschappy ten gevolge hebben.

10. Dewijle fy in malkanderen gevlochten zijn als doornen, ende droncken zijn gelijk fy plegen droncken te zijn; so worden fy volkomelick verteert, als een dorre stoppel.

De Asfyriers waren *in malkanderen gevlochten als, of tot doornen*. Zy waren, in ontzachlyk vermogen, dermaten toegenomen, dat zy, aen de verwarde, en sterk in één

één gevlochten gesteldheid van een doornbosch, gelijk waren.

Zy waren *dronken*, gelijk zy *plegen dronken te zijn*. Het oorspronkelijk woord, door *dronken zijn*, vertolkt, beteekent eigenlyk *villen*, het vel afstropen. By de Oosterlingen werd dit *villen* ook gebruikt, van het openen der lederzakken, die uit vellen gemaakt, en geschikt waren, om den wijn daarin te bewaren. Hiervandaen wordt het woord overgebracht, tot het zuipen en zwelgen, het welk het gevolg is van het openen der lederzakken. Volgens onze vertaling wordt 'er derhalven geoogd, op de gewone dronkenschap der Asfyriërs, waardoor zy, van hun verstand beroofd, niet wisten wat zy deden.

Dan men zou ook by de eigenlyke beteekenis blijven kunnen, *dan zullen zy, volgens hun villen, gevild worden*, met toespeling wederom op de doornen, van welke even te voren gesproken is. Het *villen* kan aen de doornen toegeëigend worden, of in eenen dadelyken zin, wanneer zy, met hunne scherpe prikkels, de huid der menschen ophalen, en als afstropen, of in eenen lydelyken zin, wanneer de bast der doornen wordt afgestroopt, zodat zy niet meer kwetsen kunnen. — Dan de is zakelyke zin deze: „gelijk de Asfyriërs „andere Koningrijken, als kwetsende doorns, gevild en „afgestroopt hebben, zo zullen zy ook gevild, en van „hun vermogen, om anderen te benadeelen, geheel ontzet „worden.”

3. De wonderdadige slachting, in het leger der Asfyriërs, voor Jerusaleem, zou een voorspel zijn van den geheelen ondergang hunner heerschappy, vs. 11, 12.

II. Van u, o Ninive, is een booswicht uytgegaen, te weten de Koning Sanherib, die quæet denckt tegens den HEERE en zijn volk, zijnde voornemens om Jerusaleem te bemachtigen, en het gehele Koningrijk van Juda te verdelgen, verg. 2 Kon. XVIII, XIX. 2 Kron. XXXII: Jef. XXXVI, XXXVII, een Belials raetsman, een deug-

niet van den eersten rang, die zijne ontwerpen met overleg en bedachtzaamheid ter uitvoer brengt.

12. Alsoo seyt de HEERE, de onfeilbare, de vyandige onderneming der Asyriërs zal veriydeld worden, en op hunnen kop te huis komen: Zijn sy voorspoedigh in het bemachtigen der mindere steden van het Joodsche land, ende alsoo vele, dat ook Jerusaleem tegen hen niet bestand schijne, alsoo sullen sy oock in grote getale geschooren en afgemaeid worden, door het wonderdadig verslaen van 185000 mannen, in hun leger, binnen eenen nacht, ende hy Sanherib sal doorgaen, naer zijn land met groten spoed terug trekken, en kort daarna vermoord worden, verg. 2 Kon. XIX: 35-37. 2 Kron. XXXII: 21-23. Jes. XXXVII: 35-38. De Asyriërs zullen u vervolgers geen nadeel meer toebrengen; ick, de Richter der gansche aerde, hebbe u, o Joden, om uw wangedrag wel, door middel van de Asyriërs, gestraft en zwaer gedrukt, [maer] ick en sal u door die vyanden niet meer drucken. Zy zelve zullen eerlang door de Meders verdelgd worden.

III. *Het derde deel van NAHUMS Godspraken behelst eene uitvoerige voorzegging, omtrent de verwoesting der Asyrische heerschappy, Kap. I: 13-15.*

N. Zy wordt in het gemeen voorgesteld, Kap. I: 13-15.

De HEER wordt vs. 13. zelfs sprekende ingevoerd. Hy richt zijne taël tot Juda. het welk vs. 15, in het vrouwe-lyk geslacht, wordt aengesproken.

13. Maer nu sal ick de Almachtige, o dochter van Juda, sijn knellend jock, het juk der overheersching van de Asyriërs, van u breken en van uwen hals wechnemen, ende ik sal uwe banden, waarmede de Asyriërs u gebonden en onderdrukt hebben, door mijn Alvermogen verscheuren.

14. Doch tegen u heeft de HEERE bevolen, dat 'er van uwen name niemant meer gezaeyt sal wor-

worden: uyt den huysse uwes godts sal ick uytroeyen de gesnedenen ende gegotene beelden, ick sal u [*daer*] een graf maken, als gy sult veracht zijn geworden.

Tegen u. Tegen wien? het voorwerp staet in het enkel, en in het mannelyk geslacht. Wy hebben dus aen eenen bepaelden persoon, of aen een gansch volk te denken. Het gansche beloop van zaken wijst ons naer den Koning van Assyrien. *Tegen u, heeft de HEER bevolen*, dat is, tegen u heeft de HEER een vonnis geveld, het welk Hy zekerlyk zal ter uitvoer brengen. — Dit vonnis bestond hierin, *dat 'er van zijnen naam niemand meer zou gezaaid worden*, dat is, zijn Koninglyk geslacht zou niet meer voortgeplant, maer uitsterft worden. — *Uit den huize zijnes gods zou de HEER uitroeyen de gesnedenen en de gegotene beelden.* De HEER zou hem een graf maken, en doen omkomen; op eene zeer verachtelyke wyse zou hy begraven worden, naerdien hy veracht zou worden.

Zonnigen brengen dit tot den Assyrischen Koning SANNARIB, die in den Tempel van zijnen afgod Nisroth, door zyne zonen, vermoord werd, 2 Kon. XIX: 37. 2 Kron. XXXII: 21. Jes. XXXVII: 38. Dan wy zouden liever denken, aen SARDANAPALUS, den laetsten Koning van Assyrien, die, toen Ninive, na eene driejarige belegering, werd ingenomen, eenen groten brandstapel maekte, op welk hy zich, met zijne wijven en gesnedenen, levendig verbrandde. By die gelegenheid zullen ook zijne afgoden, door de overwinnaers, zijn wechgevoerd.

15. (d) Siet op de bergen de voeten des genen die het goede boodtschap, die vrede en voorspoed doet hooren; Viert uwe vierdagen en jaerlyksche Feesten, o Juda, welke, geduurende het verblijf der Assyriers in uw land, hebben stil gestaen, betaelt uwe gesloten, welke gy den HEER, in de dagen der benauwdheid, geslaen hebt: want de Koning van Assyrien, die Belshazzar [*man*], die hemelgerende booswicht, en sal

(d) Jes. 52: 7. Rom. 10: 15.

voortaen niet meer door u en uw land doorgaen, om u te onderdrukken, hy is gantsch of *zijne geheelheid* is uytgeroeyt, hy, zijn gansche macht, en zijn Koningrijk, zijn 'e niet gedaen.

De eerste woorden van vs. 15, *ziet op de bergen de voeten des geëen, die het goede boodschapt, die vrede doet horen*, hebben vry wat overeenkomst met Jef. LII: 7. De gelykheid bestaat hierin, dat 'er in beide gevallen, naer eene bekende gewoonte onder de Joden, boodschappers voorkomen, die eene goede tijding in het openbaer aenkondigen. Maer daer uit volgt geenzins, dat de zaak, welke geboodschapt wordt, in beide gevallen dezelve zy. By JESAIAS is zy geestelyk, hier is zy lichamelyk. Het is gevolgelyk niet nodig te stellen, dat de ééne Propheet den anderen gevolgd hebbe. Zy zinspelen beide, op eene gewoonte onder de Joden, om gewichtige voorvallen, by welke elk belang had, openlyk aen te kondigen.

PAULUS haelt Rom. X: 15. de woorden van JESAIAS aen, welke zeer dienstig waren tot zijn oogmerk, maer niet die van onzen Propheet, die van eene lichamelyke verlossing spreekt, zodat 'er, in de gemelde aenhaling van den Apostel, geen de minste grond ligge, om de woorden van NAHUM tot de dagen van het Nieuwe Testament te brengen.

H E T II. K A P I T T E L.

2. Hier wordt de belegering, de verovering, en verwoesting van Ninive, de vermaerde hoofdstad der Asyrische Monarchy, zeer omstandig voorspeld.

A. *Vs. 1-5.* verzekert de Propheet, dat alle de pogingen der Asyriers, om Ninive tegen den vyand te verdedigen, ten eenemaal vruchteloos wezen zouden.

1. **D**E verstroyer of de vyand, die door alle beletfelen henen breekt, treckt, o Ninive, met een verbazend heirleger, het welk alles, even als een water-vloed, overstroomt, tegen uw aengesichte op, om op u aan te vallen, bewaert de vestinge, verdedig uwe bolwerken, besichtigt nauwkeurig, van den wachttorenen, den wegh, langs welken hy tegen u optrekt, sterckt de lendenen, grijpt moed, vecht dapper, versterckt de kracht seer. Maer alle uwe pogingen zullen, tegen die machtige vyanden, niets kunnen baten.

2. Want de **HEERE** heeft de hoovaerdye Jacobs afgewendt en beteugeld, gelijk de hoovaerdye Israëls, want de (a) ledigmakers hebbense ledigh gemaect, ende sy hebben hare wijnrancken verdorven.

Door *Israël* hebben wy zekerlyk het Rijk der X stammen te verstaen. Door *JACOB* wordt derhalven het Koninkrijk van Juda bedoeld. De Joden komen hier voor, onder de algemeene benaming van *JACOB*, omdat het Rijk der X stammen reeds gesloopt was, en velen der Israëlitien, die de algemeene slachting ontkomen waren, zich by de Joden gevoegd hadden.

De **HEER** had de *hovaerdy* van *JACOB* afgewendt en beteugeld,

(*) *Ps. 80: 13. Jes. 10: 12.*

XVII. DEEL.

Q 2

voor zo ver Hy de Joden, wegens hunne wederfpannigheid, in het begin der regering van Hiskia, zichtbaer geftraft had, door den inval der Afyriërs, 2 Kon. XVIII. XIX. 2 Kron. XXXII: 1— Jof. XXXVI, XXXVII. Ook had Hy den *koogmoed van Israël afgewend*, toen Hy het Rijk der X ftammen, door de Afyriërs, geheel en al had laten verwoesten, 2 Kon. XVII, XVIII.

De ledigmakers hadden ze ledig gemaakt. Het oorfprongelyk woord zegt eigenlyk *kraken*, een *krakend geluid* te maken. Vermits 'er nu vervolgens van het *verderven der wijntakken* gefproken wordt, fchijnt 'er bepaaldelyk geoozd te worden, op het geweldig afrukken van wijngaerdtakken, het welk een aenmerkelyk gekraek te weeg brengt. Dit zinnebeeld fchildert dan eigenaartig de geweldenaryen, welke de Afyriërs, in het land van Juda en Israël, gepleegd, en de verwoestingen, welae zy aengericht hadden.

De mishandelingen, welke de Afyriërs beide de Koningrijken, van Juda en Israël, hadden aengedaen, komen hier dan voor, als de rechtvaerdige reden, om welke deze vyanden van Gods volk ook, op hunnen tijd, zouden vernederd worden.

Vervolgens wordt de vreesfelyke wapenrusting befchreven, met welke de vyanden der Afyriërs op Ninive zouden aanvallen vs. 3. De Afyriërs zouden wel dapperen tegenftand bieden vs. 4, maer zy zouden voor de overmacht moeten bukken vs. 5.

3. De fchilden fijner helden zijn root en van glinsterend koper gemaect, de kloecke mannen, byzonder de heirvoerers, zijn uitgedoscht in kostbaer fcharlakenverwigh gewaad, de wagens zijn in het vyer der fackelen, of de krijgswagenen zijn voorzien met glinsterende, en als het ware, vuurige feisfens, ten dage als de vyand tegen u optrekt; en hy fich bereydt, om uwe fterke vestingen te overmeesteren, ende de fpieffen worden, wanneer het vyandig leger in beweging komt, gefchuddet.

4. Gy bereidt u wel tot eenen dapperen tegenftand. De krijgswagens rafen, met groot geweld, door de wijcken

ken van de hoofdstad Ninive, fy loopen gins en weder in grote menigte op de straten: hare gedaenten zijn, van wegen het glinsterend koper, als der fackelen, fy loopen door malkanderen henen, zo snel als de blickfemen.

Hier wordt de toerusting geteekend, welke de Asfyriers binnen Ninive maken zouden, om uitvallen te doen, op de belegeraers.

5. Hy, de Koning van Asfyrien, sal aen sijne voortreflicke en beroemdste Legerhoofden gedencken, en de bekwaamste uitkiezen, om hun het bevel te geven, over de verdediging van Ninive, [*doch*] fy sullen struyckelen in hare tochten, en de nederlaeg krijgen, wanneer zy op de belegeraers uittrekken. De Meden zullen vervolgens storm lopen op Ninive, fy sullen haesten nae haren muur, om 'er bresfen in te maken, als het beschutfel, of het overdekfel, om onder het zelve veilig te zijn, tegen de pijlen der belegerden, veerdigh sal wesen.

Hy zal aen zijne voortreffelyke gedenken, heeft onze vertaling. Maer het is strijdig met de orde der zaken, dat de Koning van Asfyrien, nadat de gewapende manschap reeds in volle beweging was, om eenen uitval te doen, volgens vs. 4, eerst denken zou, aen het verkiezen van bevelhebbers. Wy volgen daerom liever eenen groten Taelsman, die het overzet: *zijne voortreffelyke Bevelhebbers zullen dapper zijn, en moedig vechten.* Maer zy zouden de nederlaeg krijgen en verslagen worden.

B. Vs. 6. wordt het inkomen van Ninive beschreven.

6. De poorten, of bresfen in de muuren van Ninive, door den verbazenden aandrang der overstromende rivieren gebeukt, sullen geopent, en daardoor zal den vyand de weg gebaend worden, om de Stad in te nemen, ende zelfs het Koninglyk paleys sal versmelten, en door den vloed om ver geworpen worden.

C. *Wijders worden de onheilen, welke op het innemen van Ninive volgen zouden, omftandig voorgedragen, vs. 7-13.*

7. Ende Huzab, of de Stad Ninive, fal gevanckelick wechgevoert, liever naeks uitgekleet worden, zodat hare fchaemte ontbloomt zy, men fal haer heeten voortgaen, liever men zal haer, als eene verachtelyke hoer, fchenden en verkrachten, ende hare maegden fullenfe geleyden, liever zullen wenen, als [met] een treurende ftemme der tortel duyven, vergel. Jcf. XXXVIII: 14. LIX: 11, de burgers van Ninive zullen bitterlyk kermen, over de diepe vernedering van deze hunne voorheen zo bloeiende Stad, trommelende en met geweld flaende op hare herten, tot een teeken van rouwbedriy.

De Uitleggers verschillen aenmerkelyk over de benaming van HUZAB. Zommigen denken aan de Koningen van Assyrien; anderen aan eenen voornamen afgod, nog anderen begripen het nog anders. — Het meest waerfchijnyke konz ons voor, dat de Stad Ninive zelve, onder den naem van HUZAB, bedoeld worde. Voorts teekenen alle de fpreekwijzen de uiterfte fmaedheid, welke men eene vrouw kan aendoen, om de diepe verredering van het voorheen zo machtig Ninive des te levendiger aftefchilderen.

8. Nineve is wel vol van inwoneren geweest, van alle kanten vloeiden de menfchen derwaerds heren, even als vele ftromen in een watervyver te zamen lopen. Zodanig was de gefteeldheid der vermaerde Stad Ninive, van de dagen af dat fy geweest is, doch wanneer zy ingenomen is, zullen de inwoners haer verlaten, fy fullen vluchten, en de vliedende zullen zich niet laten terug houden: Staet, flaet, [*sal men roepen,*] maer niemant fal ommefien.

9. Roovet, gy overwinnende Meden, binnen het rijke Ninive. Roovt filver, roovet gout: want daer en is geen eynde des voortsacts, die zedert langen tijd
vet:

verzameld is. Er is een grote overvloed der heerlickheyt van allerley gewenschte vaten.

10. Ninive is allergeweldigst vernederd. Sy is gele- digt, ja uytgeledigt, uytgeputt, en, in eenen woesten puinhoop verandert: De overgeblevene inwoners zijn geheel moedelooſ, ende (b) haer herte verſmelt, ende de knien ſchudden, ende (c) in alle de lendenen is ſmerſte, ende harer aller aengeſichten betrecken [als] een pot, of zijn rood, en als vuur, van angst en wanhopende woede, vergel. Jef. XIII: 8.

11. Waer is [nu] dat trotſche Ninive, het welk wel eer de wooninge der leeuwen, ende die weyde der jonge leeuwen was, voor zo ver de inwoneren zich, met den roov, grotelyks verrijkten? alwaer de leeuw, de oude leeuw, [ende] het leeuwenwelp wandelde, voor zo ver alle geweldenaers een veilig verblijf hadden, binnen die Stad, ende daer en was niemant die [haer] verſchrickte.

12. De leeuw woonde aldaer, die genoegh roofde voor ſijne welpen, ende worſde voor ſijne oude leeuwinnen; die ſijne holen vervulde met roof, ende ſijne wooningen met het geroofde.

Deze zinbeeldige ſpreekwijzen teekenen de onverzadelyke roovgierigheid der Aſyriërs, waardoor zy andere Natien hadden uitgeplunderd, en Ninive vervuld met ſchatten. — Maar dit roovneſt was nu vernield.

13. Siet, Ick [wil] aen u, en zal my tegen u ver- zetten, o Ninive, ſpreekt de HEERE der heyr- ſcharen, die de lotgevallen der volken regelt, en het be- wind voert over alle ſcheppelen. Ninive zal van alle hare macht beroofd worden, ende ick de HEER ſal hare krijgs- wagenen in roock verbranden, zodat 'er niets van zal overblijven, ende het ſweert, o Ninive, ſal den Koning, zijne kinderen, en helden, die als het ware uwe jonge leeuwen zijn, geweldig verteeren: ende ick ſal

(b) Deuter. 1: 28. ende 20: 8. Joſ. 2: 11. ende 5: 1. ende 7: 5. Jef. 13: 7. Ezech. 21: 7. (c) Jek. 13: 8. ende 21: 3.

uwen roof of roofzucht uytroeyen van der aerde, ende maxen, dat gy geheel buiten staet zift, om meer te roven. Er zal van u gene gedachtenis meer overblijven, de ftemme uwer gefanten of boden en fal niet meer gehoord worden, zodat men nergens meer eenige tijding van u en uwe zaken horen zal.

HET III. KAPITTEL.

2. *In dit Kapittel wordt de billykheid van het bedreigde oordeel, over Ninive aangewezen.*

A. *Vs. 1-7. wordt de ondergang van Ninive nader, en op eene treffende wijs befchreven, met immerging van de boosheden, waerdoor zy zulk een oordeel verdiend hadden.*

1. **W**Ee Ninive, die vermaerde zetel der Asfyrische Monarchy, welke met nadruk de bloetftadt mag genaemd worden, van wegen het onfchuldig bloed, het welk de Asfyriers, by gehele ftromen, vergoten hebben, die gantsch vol leugen, [*ende*] geheel trouwloosheid is, daer recht en eerlykheid verbannen is, en het fnoodfte bedrog heerschte, onder allerlei rangen van menschen; eene Stad welke vol verscheuringe, geweld, en onderdrukking is: de roof en houdt niet op, het eene geweld volgt op het ander; onrechtvaardigheid, geweld, en doodflag zijn 'er dagelyksche bezigheden.

2. Daerom zullen de Asfyriers, met een aliervreesfelykst oordeel, gestraft worden. Daer is 't geklap der sweepe, ende 't geluyt van 't bolderen der radren: ende de peerden flampen, ende de wagens springen op.

3. De ruyter fteeckt om hooge fop het vlam-mende sweert, als de blickemende fpidde, ende daer fal de veelheyt der verflagenen zyn, ende
eene

eene fware menigte der doode lichamen : ja daer en fal geen eynde zijn der lichamen, men fal over hare lichamen ftruyckelen :

Om de zekerheid van het oordeel, het welk hier bedreigd wordt, aan te tonen, fteft de Propheet het zelve voor, als werkelyk tegenwoordig. — Hy fchildert hier den overwinnenden vyand, die tegen Ninive ftond op te komen, met krijgswagenen en ruiteren voorzien, om alles te vuur en te zwaard te vernielen. — In het oorfprongelyke, is de ftyl zeer kort en afgebroken, om des te meerderen fchrik te verwekken, en de onheilen, welke kort op handen waren, des te treffender af te teekenen.

Er zou gehoord worden *een geklaag der zwepe*, waarmede de voerman de paerden voor de krijgswagenen voortdrijft, en *het geklaag van het boldren der raden*, die een ontzettend geraas maken, door het fpoedig voortrennen der wagenen. *De paerden*, moedig tot den ftrijd, *ftanpen*, vermits zy, op eenen vollen galop, komen aenrennen. *De wagens fpringen op*, door den snellen voortgang. — Op deze wijs, zag de Propheet, in eene verrukking, de Meders en Babyloniers tegen Ninive aenrukken.

Vs. 3. beeldt hy den ftrijd, tuffchen de Afyriers en Meders, by welchen de eerfte de nederlaeg krijgen zouden, zeer levendig af. — *De ruiter fteekt en hoog*, zo *het vlammend zwaard, als de blikfemende fpies*. Het *zwaard* en *fpies*, glinfte- rende als vuurvlammen en blixemftralen, waren opgeheven, om des te geweldiger te treffen. — Vervolgens wordt de vreesfelyke flachting onder de Afyriers vertoond. *Daer*, te Ninive namelyk, *zal de veelheid der verflagenen zijn*, en *eene zware menigte*, geheele hopen en bergen *der doode lichamen*, ja daer zal geen einde zijn der doode lichamen, voor dat de Stad wordt ingenomen. De wegen zullen bezaaid zijn, met lijken der verflagene Afyriers, en men zal over hare doode lichamen *ftruyckelen*, zo de vluchtenden, als de vervolgende overwinnaers.

Dit oordeel zou Ninive rechtvaardig overkomen, als eene welverdiende ftraf van de hemeltergende boosheid der Afyriers. Deze ongerechtigheid wordt afgeteekend, onder de

zinprent van eene snode hoer vs. 4, en in dat zelve zinbeeld gaet de Propheet vs. 5-7. voort, om de vernedering van Ninive aftefchilderen.

4. Om der grooter hoereryen wille der seer bevaltige hoere, der meesterste der tooveryen, die met hare hoereryen volkeren verkocht heeft, ende geslachten met hare tooveryen.

Het is, in den stijl der Propheten, meermalen gewoon, dat een snood en ondankbaer volk by eene hoer vergeleken worde, men zie het van Tyrus, Jes. XXIII: 16. — De *hoereryen* van Ninive waren groot. De ingezetenen stonden schuldig aen weelde, dartelheid, en veelerlei afgoderyen. — Ninive wordt eene *bevaltige hoer* genaemd, van wegen de macht, luister, en rijkdommen, waerin de Asfyriers andere volken overtroffen.

Gelijk eene snode hoer hare boelen, door listige streken, aen zich verbindt en onderwerpt, zo hadden ook de Asfyriers, door allerlei listen, en onder schoonfchijnende voorvendsels, vele volken en natien aen zich onderworpen. Dit wil de Propheet te kennen geven, met deze woorden; Ninive is eene *meesteres der toveryen, die met hare hoereryen, volken verkocht heeft, en geslachten met hare toveryen.* — Het woord *verkoopen* zegt meer byzonder, iemand te verkopen tot eenen slaev. Zo hadden de Asfyriers gedaen; door listen en bedrieglyke streken, hadden zy geheele natien en volken, als slaaven aen zich onderworpen.

Het oordeel over de Asfyriers zou evenredig zijn aen hunne misdaden. Dit volk zou, even als eene hoer, met smaed, schande, en smerten overladen worden. — Dit vinden wy vs. 5-7.

5. Siet, Ick [*wil*] aen u, of Ik zal my *tegen u* verzetten, spreekt de HEERE der heyrscharen, die het bestuur voert over de geheele waereld. Ik zal u den uitersten hoen en smaed aendoen, zodat gy geheel verachtelyk zijn zult, in de oogen der genen, die u voorheen grotelyks vereerd, en zich eerbiedig aen u onderworpen hebben, ende ick sal uwe zoomen ontdekken boven uw aengesichte: ende ick sal den Heydenen uwe
naeckt.

naecktheyt, ende den Koninckrijcken uwe schande wijſſen, zodat gy, even als eene hoer, van alle verdierſelen en klederen beroofd, geheel naekt zult verſtoten worden. Zelfs zal Ik u met onreinheden overladen, en tot een afſchuwelyk ſchouwſpel ſtellen.

5. Ende ick ſal verſoeyelicke dingen op u werpen, ende u tot ſchande maken: ende ick ſal u als eenen ſpiegel ſtellen, tot een afſchrik voor andere volken.

7. Nergens zult gy eenig medlijden, of de allermiſte vertroosting vinden. Ende 't ſal geſchieden, dat alle die u ſien, met afkeer van u wechvlieden ſullen, ende ſeggen met verachting, en tevens met zekere blijdſchap, Nineve is verſtoort en geheel verwoest; wie ſal medlijden met haar hebben, daer zy andere volken zo zeer geplaegd heeft? van waer ſal ick u trooſters ſoecken? Ek zal zich over uwen ondergang verheugen, en niemand zal zich laten gebruiken, om u eenige trooſtreden toe te ſpreken.

B. Vs. 8-19. wordt de gedane bedreiging nader bevestigd, met verzekering dat alles, waerop de Aſſyriers zich verlaten mochten, ydele ſteurfels wezen zouden, bedriegelyke ſteurfels, welke hen, ten dage van Gods hittige verbolgenheid, ten eenemaal begeben zouden.

A. Eerſt wordt het voorbeeld van NO, eene Stad, niet minder ſterk dan Ninive, welke zoortgelyk een ſchromelyk lot ondergaen had, vs. 8-10. opgegeven.

α. Vs. 8, 9. wordt de gelegenheid en ſterkte van die Stad beſchreven, en dan

β. Het onheil, het welk dezelve getroffen had, vs. 10.

8. Zijt gy beter dan No, de volckrijcke, gelegen in de rivieren? die rontom henen water heeft? welcker voormuer de zee is, haar muur is van zee.

9. Moorenlant ende Egypten waren hare macht,
XVII. DEEL,

ende daer en was geen eynde: Put ende Libya waren tot uwe hulpe.

10. Nogh is sy gevanckelick gegaen in de gevanckenisse; oock zijn hare kinderen op 't hooft aller straten verplettert geworden: ende over hare ge-eerde hebben sy het lot geworpen, ende alle hare Groote zijn in boeyen gebonden geworden.

Om dit stuk, het welk vry duister is, in des te helderer licht te plaetzen, zullen wy eerst het bericht in aenmerking nemen, het welk de Propheet geeft van de Stad no, en dan de toepassing beschouwen, welke hy daarvan maekt op NINIVE.

I. Met opzicht tot de Stad no.

N. Vs. 9, 10. wordt hare gelegenheid en sterkte beschreven.

A. De hier bedoelde Stad wordt genaemd, no *Ammon*. De Onzen, die het woord *Ammon* voor een gemeen naemwoord hebben aengezien, vertalen het: no *de volkrijke*. Anderen houden het voor eenen eigenen naem. Jupiter, de opperste God der heidenen, droeg den toenaem van *Ammon*, en werd in Egypten gediend, onder den naem van *Jupiter Ammon* of *Hammon*. — De benaming van *Ammon* wordt meermalen, by die van no gevoegd: *Ik zal bezoeking doen*, is het Jer. XLVI: 25, *over de menigte van no*, of volgens anderen, *over Ammon den afgod van no*. Zo ook Ezech. XXX: 15. *Ik zal de menigte*, of den *Ammon*, den afgod van no *uitroeien*. — No schijnt derhalven eene vermaerde Stad geweest te zijn, alwaer een prachtige Tempel, ter eere van *Jupiter Ammon*, was opgericht.

Maer waer was die Stad gelegen? — Zo veel is zeker, uit de reeds aengehaelde plaetzen, dat zy, onder de meest beroemde steden van Egypten behoord hebbe. Twee voorname steden komen,

men, by de Uitleggers, meer byzonder in aenmerking.

De ééne is DIOSPOLIS. Deze benaming hebben de LXX gesteld, voor NO, Ezech. XXX: 14, 16. hoewel zy, ten bewijze van onzekerheit, vs. 15. *Memphis* geschreven hebben. — Volgens dit begrip, zou het dezelve Stad geweest zijn, met Thebe in Opper Egypten, aen den Oostelyken oever van den Nijl, van ouds beroemd, door hare honderd poorten, of volgens *MELA*, prachtige paleisen — De naam DIOSPOLIS beteekent de Stad van *Jupiter*, die aldaer plechtig gediend werd, en komt derhalven zeer wel overéén, met de benaming van NO *Ammon*.

De meesten evenwel denken aen ALEXANDRIEN, te meer, omdat HIERONYMUS en de gemeene Latijnsche Overzetting overal, voor NO, den naam van ALEXANDRIEN hebben. Ook heeft de Chaldeeuwfche Uitbreider JONATHAN telkens NO vertaald, door Alexandrien.

B. De beschrijving, welke de Propheet van NO gegeven heeft, past ruim zo wel op ALEXANDRIEN, als op het oude Thebe of Diospolis.

A. De gelegenheid wordt vs. 8. beschreven. Het was eene Stad, gelegen in de rivieren, welke rondom henen water had, welker voormuur de zee was, en haer muur was van de zee.

Deze Stad lag in het benedenste deel van Egypten, in de zogenaemde *Delta*, omringd door Canalen, uit den Westelyken arm van den Nijl, derwaerds geleid. Ten Noorden had zy de Middellandsche zee, welke haer tot eenen voormuur verftrekte, en ten Zuiden een groote waterrijk meir, by *PTOLOMÆUS Mariotes* genaemd. Zy was derhalven van alle kanten omringd, door zeeën, meiren, en rivieren, zo dat zy, wegens hare voordeelige ligging, voor den vyand ongenaekbaer scheen.

Het is waar, ALEXANDRIEN was eerst hare opkomst verschuldigd aan ALEXANDER den Groten, naar wien zy genoemd is, en was derhalven te laet gesticht, dan dat JEREMIA, EZECHIEL, en NAHUM melding van haer maken konden. Dan, het blijkt, uit de berichten van STRABO, PLINIUS, en andere Ouden, dat ALEXANDER deze Stad niet zo zeer gesticht, als wel herbouwd hebbe. Zy zal ten tijde der Propheten, NO en NO-AMONI geheten hebben, ter eere van *Jupiter Ammon*, en naar den inhoud van deze Voorzegging, verwoest, maer naderhand door ALEXANDER herbouwd, en naar zijnen naam genoemd zijn. — Na hare herbouwing, noemde de Chaldeeuwfche Uitbreider de Stad, met den toenmaligen naam, *Alexandrien*.

- B. Zy was eene zeer sterke Stad. Als zodanig wordt zy vs. 9 beschreven. *Morenland en Egypten waren hare macht, en daer was geen einde; Put en Libya waren tot hare hulp.* — *Morenland* is het land der Cuscheers: wonende in Arabien, langs de rode zee, ten Oosten van NO *Ammon*. Dit land, en *Egypte* zelve, ten Zuiden van NO gelegen, waren *hare macht*, hare sterkste en bedekking, het zy dat NO tot Egypten zelve behoorde, en eene der voornaemste Steden was van dat Koningrijk, het zy die Stad eenen staet op zich zelven uitmaekte, die met de Arabiers en Egyptenaers in eene nauwe verbindtenis stond. — *Daer was geen einde*, aan de menigte namelyk der hulpbenden, welke, uit Arabien en Egypten, toeschoten, wanneer deze Stad in ongelegenheid kwam. *Put* wordt zomtijds door de Onzen, voor *Libya* genomen, Jer. XLVI: 9. Ezech. XXX: 5, maer hier worden zekerlyk twee onderscheidene volken bedoeld, welke zeer na aan elkanderen grensden, ten Westen van Egypten. Deze waren mede de bondgenoten van NO, en ten Noorden had zy de Middellandsche zee, tot eenen voormuur.

2. Dan,

2. Dan, in weerwil van de voordeelige ligging, en verbazende sterkte van deze Stad, had zy evenwel voor den vyand moeten bukken, vs. 10. — Zy was *gevangelyk gegaen in de gevangenis*. Het woord, door *gevangenis* vertaald, komt van een wortelwoord, het welk eigenlyk beteekent de huid der dieren aftrekken, en hier van daen wordt het eigenaertig overgebracht, tot den inval van eenen vyand, die het land ontbloot van de inwoners en allen cieraed. De zin is derhalven deze: „de Stad no is in ballingschap heen gegaen, „door eene vyandige wechvoering of ontbloting van „hare vyanden.” — De vyanden hadden, meesters van de Stad geworden zijnde, onmenschelyke wreedheden gepleegd: *Hare weerlose kinderen waren op het hoofd*, dat is, op de hoeken *aller straten*, en op de kruiswegen *verpletterd* geworden. *Over hare geuerde* lieden van rang en aanzien *hadden* de vyanden *het lot* geworpen, om dezelve als slaven onder zich te verdelen, verg. Joël III: 3. Obad. 11. *Alle hare Groten*, de voornaemste lieden *waren in boeien gebonden*, om als ballingen naar elders gevoerd te worden.

Het treurig lot van deze Stad no was, in de dagen van onzen Propheet, genoegzaam bekend. Ook vindt men in de oude Geschiedenis nog eenig sporen van die gebeurtenis.

De zeer geleerde Heer PRIDEAUX, *Aeneenschakeling van het O. en N. Testament* I D. p. 35 — is van gedachten, dat de Stad no veroverd en verwoest ware, door de Asfyriers zelve, by gelegenheid van den tocht, welken hun Koning SANHERIB naar Egypten gedaen had. Van dezen tocht der Asfyriers wordt ook Jef. XX. gesproken. — Anderen evenwel gissen, dat de Propheet het oog hebbe, op de verwoesting van de Stad no, door zekeren SABACUS, Koning van Ethiopien, die 2 Kon. XVII: 4. so genaemd werd, hebbende deeze so, ten tijde van HISKIA, Egypten te ondergebracht, en met het Rijk van Ethiopien vereenigd. —

Hoe het wezen moge, dit algemene is zeker, dat de

geduchte ondergang van die sterke Stad, in de dagen van onzen Propheet, genoegzaam bekend ware

- II. Het heerlijk lot van deze Stad wordt, aan Ninive, by wijs van toepassing, ten spiegel voorgefeld, vs. 8¹. *Zijft gy, Ninive, betr., sterker en meer onverwinbaer, dan No Amon.* Vlei u niet met ydelheden, herinner u, wat No, eene Stad, zo wel gelegen en zo verbazend sterk, is overgekomen. Spiegel u aan het voorbeeld van No, en verlaat u niet op ydelheden, welke u, ten dage van des HEEREN rechtvaerdige gramfchap, niet met al zullen kunnen baten. — De herinnering was deze gebeurtenis was recht geschikt om de Joden, die zeer bevreesd waren, voor de Assyriërs, te bemoeilijken, en te doen opmerken, dat NINIVE, hoe onverwinbaer die Stad ook schijnen moett, zo wel als het machtig No, kon vernederd en verwoest worden.

B. De ondergang van NO wordt, met toepassing op NINIVE, in de byz. naderheden nader uitgebreid vs. 11-19.

A. NINIVE zou, even zo min als NO, tegen den aanval der vyanden bestand wezen, vs. 11.

II. Oock sult gy Ninive, even als No, droncken worden, van den beker der Godlyke gramfchap, en u zo min kunnen redden, als iemand die dronken is, verg. Jef. LI: 21-23, gy sult u verbergen voor den vyand, oock sult gy een sterckte, eene veilige fchuilplaats foecken van wegen den vyant, maer dezelve nergens vinden kunnen.

Gy zult u verbergen. — De Taelkenners hebben opgemerkt, dat het oorsprongelyk woord eigenlyk betekene, iets bezegelen, en daerdoor toefluiten en verbergen. Hiervandaen zegt het wijders ook, perfonen of zaken, met zekere merken, teekenen, opdat zy gezien en openbaer worden. In deze laetste betekenis wordt het dikwerv ten kwade geroken, voor merkteekenen van fchande en ftraffen, waerdoor iemand, als een voorbeeld van verachting, openlyk wordt ten toon gefeld. — Volgens deze opvatting voorfpelt de Propheet,

dat

dat NINIVE openlyk te fchande worden zou, en duidelyke teekenen dragen van Gods geduchte wraek.

β. *De ſteunfels, van welke NINIVE hare hulp verwachtte, zouden haer ten eenemaal ontzinken, vs. 12-18.*

a. Te vergeevſch zou zy zich verlaten op hare veſtingen, vs. 12.

12. Alle uwe vaſtigheden, ſterkten, en veſtingen, op welke gy Aſfyriers zo veel vertrouwen ſtelt, zijn vijgeboomen met de eerſte vruchten: indien ſy geſchud-
det worden, ſo vallen ſy dien op den mont dieſe eten wil.

Deze cierlyke vergelyking leert eigenaertig, hoe weinig voordeel de Aſfyriers van hunne vaſtigheden, en ſterkten, te wachten hadden. — Wanneer een *vijgeboom* maer een weinig geſchud wordt, *vallt de eerſte* of vroeg rijpe *vijgen* zeer ligtelyk af, en *in den mond* van hem *die ze eten wil*. Zo zou het gaen, met de ſterkten en vaſtigheden van Ninive; op de minſte ſchudding zouden zy vallen, en bykans zonder moeite overwonnen worden.

b. De bezetting zou den moed laten varen, en door bloktigheid, alles verderven, vs. 13.

13. Siet, uw krijgsvolck, in plaats van de veſtingen dapper te verdedigen, ſal in 't midden van u tot wijven worden, en hun zal de moed geheel ontzinken, verg: Jef. XIX: 16. Jer. LI: 30; de poorten uwes lants, de grensſteden, welke eenen kloekmoedigen wederſtand behoorden te bieden, ſullen uwen vyanden wijd geopent worden, zy zullen dezelve zonder ſlag of ſtoot overmeesteren: het vyer ſal uwe grendelen en verſterkte veſtingen verteeren.

c. Alle pogingen, om den vyand buiten Ninive te houden, zouden geheel vruchteloos wezen, vs. 14-17.

14. Schept u water ter belegeringe, verſterkt
XVII. DEEL. R

uwe vastigheden: gaet in den kley, ende treedt in den leem, verbetert den tichel-oven.

Nadat de vestingen op de grensen, de sleutels van het land, veroverd waren, zouden de Assyriërs alle middelen by de hand nemen, om de hoofdstad Ninive te versterken en te verdedigen. Maer al's zou vruchteloos wezen.

De uitdrukking, *schept u water ter belegering*, is eenigszins duister. — Het grondwoord, door *scheppen* vertaald, zegt eigenlijk *klieven* en *insnijden*, gelijk men, by het graven van eenen put of eene graft, den grond klievt. Hiervandaen wordt het overgebracht tot het scheppen van water, uit eenen put, of uit eene graft. Dan de eigenlyke beteekenis komt hier zeer wel te pas, op deze wijs: „*maakt u insnijdingen* of „*ingravingen van water, ter belegering* of *versterking*, dat is, „*maakt u graften*, om het water naer de Stad te leiden, „en dezelve ontoegankelijk te maken, opdat gy eene langduurige belegering moet kunnen uitharden.”

De volgende spreekwijzen zijn duidelyker. — *Versterkt uwe vastigheden*, herstelt aen de muuren en vestingwerken, al wat verzwakt en vervallen is. *Gaet ten dien einde in den kley, en treedt in den leem*, dat is, vervaardigt een genoegzaam getal van stenen, om de muuren en vestingwerken aenstonds te herstellen, wanneer 'er eene ramp aen komt, *verbetert den tichel-oven*, maakt dat de ovens in gereedheid zijn, om de stenen te bakken.

15. Stelt vry alle deze en dergelyke middelen, ter verdediging van Ninive, in het werk, maer het zal niets kunnen baten. Het vyer sal u aldaer, binnen Ninive, het welk zo wel zal versterkt wezen, verteeren; het sweert sal u uytroeyen. De vyanden zullen de Stad bemachtigen, en alles te vuur en te zwaerd verwoesten. Het vuur sal u af-eten en verteeren, even als men gewoon is, de grote swermen van kevers en springhanen met vuur uitteroeien. De burgers en krijeskrechten, te Ninive, maken eene zeer grote menigte uit, zodat zy wel by een heirleger van kevers mogen vergeleken worden, maer zy zullen niet in staet zijn, om de Stad te beveiligen: vermeeroert u als kevers, vermeerdert u als sprinckhanen; al waert gy, in talrijk-

rijkheid, aen de kevers en springhanen gelijk, het zou uniet kunnen baten.

16. Gy hebt meer handelaers als 'er sterren aen den hemel zijn: de kevers fullen invallen, ende daer van vliegen.

Door de *handelaers* verstaen sommigen, voor geld gekochte of gehuurde Soldaten, loontrekkende krijgsknechten uit nabuurige volken, welke aen de Asfyriers onderworpen waren. Deze zouden *meer wezen als 'er sterren aen den hemel zijn*. Het geeft te kennen, dat de gehuurde Soldaten, die de Asfyriers in dienst hadden, eene verbazende menigte zouden uitmaken. *De kevers*, wordt 'er bygevoegd, *zullen invallen en daer van vliegen*. De gehuurde Soldaten worden vergeleken by *kevers*, die in een land vallen, alle de vruchten af eten, en weder naer elders trekken, om aen te duiden dat die gehuurde manschappen, door hunne roov en plunderzucht, voor de Asfyriers meer tot bezwaar en overlast, dan tot hulp en redding, wezen zouden.

Dan tegen deze opvatting merken anderen aen, dat 'er geen grond zy, voor de onderstelling van zulke gehuurde Soldaten, en het oorspronkelijk woord, door *handelaers* vertaald, in de Heilige Schrivten altoos Kooplieden betsekenene. Men zou het daerom zo kunnen begrijpen, dat 'er, in het volkrijke Ninive, een groot getal van Kooplieden waren, maer dat deze, het dreigend gevaer bemerkende, met hunne verzamelde schatten, zeer spoedig, even als de kevers, naer elders zouden henen trekken.

17. Uwe gekroonde of *afgezonderde*, de voornaemste mannen, in den Burgerstaet en Krijgsdienst, zijn als de sprinckhanen, ende uwe Krijgs-overste als de groote kevers, die haer in de heyningmuuren legeren in de koude der dagen: wanneer de sonne opgaet, so vliegen sy wech, also dat hare plaetse onbekent is waer sy geweest zijn.

By *koel* weder, in de koude dagen, zetten zich de *sprinckhanen* en *kevers*, en *legeren* zich als het ware aen de *heyningmuuren*, alwaer zy tegen den wind gedekt zijn; maer *als* de zon opgaet, en de dag heet wordt, *vliegen* zy *wech*, zodat 'er

nauwlyks een overblijft, en men de *plaats niet weet waer zy gewerst zij*. — Zo zou het ook gaen, met de voornamen manren te Ninive, byzonder met de Krijgsoversten; wanneer 'er hette kwam van rampen en gevaren, zouden zy af-trekken, en tot den vyand overlopen.

Misfchien wordt 'er meer bepaeldelyk geoogd, op den afval der Meders en Babyloniërs, van de Asyrische Heerschappy.

4. *De Koning zelfs zou, van zijnen throon en Scepter, ja zelfs van het leven beroofd worden, vs. 18.*

18. Uwe herders, Vorsten en Overheden, sullen fluymen, o Koning van Assur, uwe voortreffellicke, uwe Bevelhabbers en Krijgsoversten sullen haer vadzigh nederleggen: uw Krijgsvolck sal hem even als schapen, die geen herder hebben, op de bergen en door het gansche land wijt uytbreyden, ende niemant salse versamelen. Dusdoende zal Ninive door den vyand zeer gemakkelyk worden ingenomen; de vyanden zullen u, van scepter, van alle uwe bezittingen, ja van het leven zelfs beroven, zonder aenmerkelyken tegenstand te ontmoeten.

Anders zou men, door de *sluimring* of slaep, den doodslaep verstaen kunnen, en het voorstel dus opvatten: „ uwe „ herders en voortreffelyken, uwe Krijgsoversten zullen den „ doodslaep slapen, zy zullen geweld ter aerde liggen, en „ uw krijgsvolk zal zich op de bergen uitspreiden, zich met de „ vlucht zoeken te redden, en, in de uiterste wanorde, „ omdolen, even als schapen die genen herder „ hebben, en 'er zal niemand als hoofd wezen, om hen te „ verzamelen.”

7. *De machtige Stad Ninive zou verwoest, en het gehele Asyrische Rijk gesloopt worden, vs. 19*

19. Daer en is geen t'samentreckinge, heling, of geneezing, o Ninive, voor uwe breucke, uwe plage
of

of wonde is smartelick. De rampen, u toegebracht, zullen onherstelbaar wezen, alle de omliggende volken, die 't geruchte van u en uwen gedachten ondergang hooren, fullen van blijdschap de handen over u klappen; want over wien en is uwe booftheyt niet gedueriglick gegaen? Tegen wien heeft uwe boosaertigheid niet van tijd tot tijd gewoed? hoe vele volken hebt gy, door uwe overmacht, onderdrukt? Zy zullen zich daerom verblijden over uwen ondergang.

Laten wy 'er kortelyks iets byvoegen, omtrent de vervulling.

Zedert de Asfyriërs eene machtige Alleenheersching in het Oosten gevestigd hadden, waren ook Babylonien en Medien aan dezelve onderworpen, en werden, even als alle andere onderhorige Landschappen, door Landvoogden bestuurd. Deze verkregen wel eerlang den eertitel van Koningen, maar met dat alles bleven zy slechts Leenmannen van de Asfyrische Monarchy.

Onder de Asfyrische Alleenheerschers zijn 'er, in de gewijde Geschiedenis, vier zeer bekende, PUL. TIGLATH-PILESER, SALMANASSER en SANHERIB. — De laatste dacht het Koninkrijk van Juda, op gelijke wijs, te overweldigen, als zijn Vader SALMANASSER dat der X stammen gedaen had. Maer, door de wonderdadige slachting, welke de HEER in zijn leger te weeg bracht, werd hy genoodzaakt met schande naer zijn land weder te keren, en door zijne zonen vermoord, 2 Kon. XVIII, XIX. 2 Kon. XXXII. Jes. XXXVI, XXXVII. Dit maakte eene verbazende verandering in de Asfyrische Heerschappy. Toen EZAR-HADDON den throon beklom, vielen de Meders van hem af, en stelden zich in vryheid. MERODACH BALADAN, de Koning van Babel, schudde mede kort daerna het juk af. EZAR HADDON onderwierp zich naderhand wederom de Babyloniers, maer de Meders stichtten een onafhangelijk Rijk, onder hunnen Koning DEJOCES, die 35 jaer regeerde.

EZAR HADDON had, als Koning van Asfyrien en Babel, SAODUCHEUS tot zijnen opvolger, die 20 jaren regeerde. In

dien tusfchentijd ftierf de JOCES Koning der Meden, en had PHRAORTES tot zijnen opvolger, die zich de Perſianen onderwierp.

SAOSDUCHEUS had, in de heerſchappy van Aſſyrien en Babel, tot opvolger CHYNILADAN, zijnde waerſchijnlijk de verwijde SARDANAPALUS II, die zijn hov hield te Ninive, — In dien tusfchentijd belegerde PHRAORTES, Koning der Meden en Perſien, Ninive, de Hoofdstad van het Aſſyriſche Rijk. Maer hy sneuvelde, en zijn zoon CYAXARES I. werd Koning, in zijne plaats, die het beleg van Ninive deed opbreken. Ook viel NABOPOLASSER, Koning van Babel, af van de Aſſyriſche Heerſchappy, en deed zich plechtig te Babel huldigen.

Eindelyk hervatten NEBUCADNEZAR, Zoon van NABOPOLASSER, en Koning van Babel, met CYAXARES II, Koning der Meden en der Perſen, het beleg van Ninive. Zy namen de Stad in, verwoestten dezelve, en maakten dusdoende een einde aan de Aſſyriſche Monarchy.

Volgers het verhael van DIONORUS *den Sicilier*, zou SARDANAPULUS zo veel vertrouwen gehad hebben, op de ſterkte van Ninive, dat hy geloovde, zy kon niet ingenomen worden, voor dat de rivier haer vyand wierd, l. II. c. 26. Ook duurde de belegering tot in het 3de jaer, wanneer de rivier, door buitengewone plasregens, dermate opzwol, dat zy een gedeelte van den muur, ter lengte van 20 ſtadien, om ver wierp. Dit maakte hem zo wanhopig, dat hy zich met zijne bywifven, gefnedenen, en alle koſtbaerheden, op eenen houtſtapel, deed verbranden. Toen de vyanden dat vernomen hadden, trokken zy de bres door, namen de Stad in, en flechttten dezelve, tot den grond toe, l. c. c. 27.

EINDE DER PROPHECY VAN NAHUM.

D E
P R O P H E E T
H A B A K U K.

D E

P R O P H E E T

H A B A K U K.

H E T I. K A P I T T E L.

Het opschrift van dit Prophetisch Boek vinden wy :
vs I.

I. De Last, welcken, of het Richterlyk vonnis, welker uitoeffening Habakuk de Propheet, in eene verrukking van zinnen, gesien heeft.

Omtrent den persoon van dezen HABAKUK kunnen wy niet veel zeggen. — Zijn naem beteekent iemand, die van zijne Ouderen teederlyk omhelsd, en bemind wordt. — Van zijnen oorsprong, geslacht, en levensbedrijven kunnen wy niets zeekers bepalen, dan dat hy een Leviet geweest zy. Dit schijnt duidelyk genoeg te blyken, uit de opdracht van zijn lied, Kap. III: 19. *voor den Opperzangmeesters op mijn Neginoth.* Nu was *Neginoth* een snarentuig, het welk met de hand geslagen werd. Vermits nu de Propheet spreekt van *MIJN Neginoth*, schijnt men 'er uit te mogen besluiten, dat hy een der zangers in den Tempel geweest zy, onder opzicht van den Opperzangmeester, en dat zijn byzonder werk geweest zy, op dat snarentuig, het welk *Neginoth* genaemd wordt, met de hand te slaen.

Maer wanneer heeft HABAKUK gepropheteerd? Dit is eene vraag van zeer veel belang, welke eenen aanmerkelyken invloed heeft op het rechte verstand van deze Godspraak. De zaak wordt verschillende begrepen. Voor het naest

zouden wy denken, dat onze Propheet in het laetst der Regeering van Koning JOSIA. of nog liever onder JOAKIM, gebloeid hebbe. — Over dit stuk hebben wy, in onze *Inleiding* tot deze Prophecy, breder gehandeld, alleenlyk merken wy nu maer korterlyk het volgende op.

De Propheet beschrijft den zedelyken toestand van het Joodsche volk, als diep verdorven, Kap. I: 2-4. Dit past ongemeen wel op den tijd van JOAKIM, verg. 2 Kon. XXIII: 37. XXIV: 4; en, op verscheidene plaetsen van JEREMIA, wordt Koning JOAKIM geteekend als een godlose dwingeland. Er is die menen, dat deze tekening van den verdorvenen zedelyken toestand des volks, Kap. I: 2-4. beter voege, op de dagen van den grouwzamen MANASSE, maer toen ter tijd bloeide de Asyrische Monarchy nog in volen luister, en het Babylonisch Rijk was nog niet grondvest. In het 18de jaer van JOSIAS viel NABOPOLASSAR, de vader van NEBUCADNEZAR, eerst van den Asyrischen Monarch af, en deed zich te Babel plechtig huldigen. MANASSE zelve werd, door EZAR HADDON, Koning van Asyrien, in ketenen geboeid, naer Babel gevoerd, 2 Kron. XXXIII: 11. Nu spreekt onze Propheet van een geducht oordeel, het welk, over het Joodsche volk, door de Chaldecuwen, zou worden worden uitgeoeffend, Kap. I: 6.

Zy, die onzen Propheet in de dagen van MANASSE plaetsen, brengen, op dit ons bewijs, twee uitzonderingen in.

1. Dat de Propheet Kap. I: 6. de Asfyriers bedoele, onder den naem van *Chaldeen*, en het oog hebbe, op den inval, welken de Asyrische Monarch EZAR HADDON, in het Joodsche land, gedaen heeft, ten tijde van Koning MANASSE, 2 Kron. XXX.II. — Het is waer, de Chaldecuwen worden Asfyriers geraemd, 2 Kon. XXIII: 29, verg. XXIV: 7, maer dit geschiedt, omdat NABOPOLASSER, Koning van Babel, toen reeds een zeer aanmerkelijk gedeelte van het Asyrische Rijk voor zich genomen had. NABOPOLASSER was nu Koning van dat landschap, het

het welk oorsprongelyk, en nog onlangs, tot de Asfyrische Monarchy behoord had. Maer nooit worden de Asfyriers Chaldeeuwen genaemd. — Het is meer dan waerschyjnlyk, dat EZAR HADDON, by zynen inval, in het Joodsche land, vele Chaldeeuwische Soldaten in zyn leger zal gehad hebben, maer deze, hoe zeer Chaldeeuwen van oorsprong, waren evenwel Asfyrische krijgsknechten, en zou de Asfyrische Monarch EZAR HADDON, met zyn gansche leger, omdat 'er ook Chaldeeuwen onder waren, in het algemeen Chaldeeuwen genaemd worden?

2. Men voegt 'er by, dat HABAKUK van de Chaldeeuwen en hunnen inval, in het Joodsche land, hebbe kunnen propheteren, lang voor dat dit volk een machtig Koninkrijk uitmaakte. — Dit is op zich zelve waer; maer de Propheet spreekt van onheilen, welke de Joden van zynen tijd nog beleven zouden, Kap. I: 5. Gevolgelyk heeft hy niet lang, voor dat de Chaldeeuwen in Judæa vielen, gepropheteerd. — Dit past, in zamenvogging van den bedorvenen staet der zeden, best op de dagen van JOJAKIM.

Dit Boek van HABAKUK behelst twee hoofddelen:

I. Openbaringen, Kap. I, II, en

II. Een lied, Kap. III.

I. De Openbaringen zijn tweederlei.

N. De eerste vinden wy, Kap. I.

A. De aanleiding tot deze Openbaring was eene aandoenlyke klacht tot den HEER, over de hoogstgaende boosheid, welke onder de Joden de overhand genomen had, Kap. I: 2-4.

B. Hierop vertoonde de HEER, in eene Openbaring, hoe de Joden, wegens hunne hardnekkige boosheid, door de Chaldeeuwen, op eene schromelyke wijs, zouden gestraft worden, Kap. I: 5-11.

C Deze Openbaring bewoog den Propheet, om ernstig voor zyn volk te bidden Kap. I: 12-17.

A. Onze Propheet beklaegde zich by den HEER, over de heerscherde boosheit van zijn volk, vs. 2 - 4.

A. Het zedelyk bederv van zijne Nrie steit de Propheet den HEER voor, uit na-m van de weinige Godvruchtigen, die 'er nog waren overgebleven, vs. 2, 3.

B. Wijders vertoont hy de nadelige gevolgen daarvan, voor den Burgerstaat, vs. 4.

2. HEERE, hoe lange schreeuwe en klaeg ick, over het schreeuwend onrecht, het wela my, en anderen Godvruchtigen, door de boosdoeneren wordt aengedaen? is het betaerbaer met uwe recht aerdige Voorzienigheid, zulke mishandelingen onverschuldig aen te zien? ende evenwel gy en hoort niet naer mijne klachten, en die van andere oprichten, die zeer weinige in getal geworden zijn; [*hoe lange*] roepe ick, Gewelt, tot u, ende gy en verloot niet?

3. Kunt gy, rechtvaerdige Richter, het dulden, dat zy, die u vrezen, zo verdrukt en mishandeld worden? Waerom laet gy my ongerechtigheyt sien en ondervinden, ende waerom aenschouwt gy de quellinge, of liever, waerom doet gy my, en anderen godvruchtigen, rampen zien en ondervinden? want verwoestinge of vyandelyke mishandeling, ende gewelt met allerlei onrechtvaardigheden, is tegen my over, ende daer is twist, ende men neemt gekijf op. Dit alles moet ik, met andere oprichten, dagelyks zien en ondervinden.

4. Het zedelyk bederv heeft, onder mijn volk, de overhand genomen, en dit brengt de aernadseeligste gevolgen voor den Burgerstaat te weeg. Daerom wort de wet onderlaten, of daerom *zucht de wet*, en de leer der zedelyke verplichting ligt als op sterven, ende het recht en komt nimmermeer voort, het recht wordt niet behoortlyk gehandhaevd: want de godtloose omringt den rechtveerdigen, in de rechtbank wordt geweld gepleegd, de onschuldige wordt onderdrukt en mishandeld, daerom
komt

komt het recht verdraeyt voort, de vonnisfen worden niet uigefproken, volgens het recht, maer als omwonden met bedrog en geweld.

B. By gelegenheid van deze klachte, ontving de Propheet eene Openbaring, in welke hem het geduchte oordeel vertoond werd, het welk over de Joden, door de Chaldeeſuwen, zou worden uitgeoſſend, vs. 5 - II.

A. In het gemeen zouden de Joden, binnen korten tijd, op eenen vreesfelyke wijs, geſtraft worden, vs. 5.

5. Siet onder de Heydenen, hoe zy om hunne boosheden geſtraft zijn, ende aenſchouwt de geduchte oordeelen, welke zy ondergaen hebben, ende verwondert u, op eene meer dan gemeene wijs, verwondert u, en zijt geheel verbaesd: want (a) ick wercke een werck in ulieder dagen, Ik ben reeds bezig de toebereidfelen te maken, om een allerſchromelykſt oordeel over de Joden te brengen, [*t welck*] gy werkers der ongerechtigheid, niet gelooven en ſult, als het u, door den Propheet, vertelt en voorſpeld ſal worden.

Siet onder de Heidenen en aenſchouwt. — Een der grootſte Taelkenen is van oordeel, dat hier een ſchrijffout zy ingeflopen, beſtaande in eene verandering van eene letter, en dat men. in plaats van **בְּיָמֵי**, *onder de Heidenen*. moet lezen **בְּנָרִים** *gy trouwloze*. Trouwens de י en de נ hebben zo veel gelijkformigheid, dat men ligtelyk de eene letter voor de andere hebbe kunnen aanzien. De beroemde man heeft de volgende gronden voor deze verbetering.

1. Omdat de gewone lezing en vertaling, *Ziet onder de Heidenen*, genen voegzamen zin oplevert. Welke Heidenen zouden 'er bedoeld worden? waerom, en tot wat einde, moesten de Joden hen zien? Dan worden ook

(a) Hand. 13: 41.

de personen, tot welke de HEER zijne tael richt, niet genoemd.

2. Volgens de opgegevene verbetering is de zin volkomen, en dan worden de personen, welke de HEER aanspreekt, *trouwloze* genoemd, zijnde de godloze Joden, die den HEER en zijnen dienst trouwloos verlaten hadden. — Deze moesten zich *verwonderen*, naedien het oordeel, het welk de HEER hun bedreigen zoude, zo schromelyk was, dat het enkel voorstel daarvan hen met verbazing en schrik vervullen zoude. Het is als of de HEER zeide: „gy *trouwloze*, die my en mijnen dienst verlaten hebt, „ziet met aendacht, op het vreesfelyk oordeel, het „welk over u komen zal, en *aenschouwt* het oplettend. „De enkele beschouwing daarvan zal u met angst en „verbazing vervullen, enz.”
3. Deze verbetering wordt begunstigd, door de Grieksche Vertaling der LXX, die dus hebben *ιδετε οι καταφρονται και επιβλεψατε*, *ziet gy verachters en aenschouwt*. De Grieksche Vertaler heeft derhalven een afschriift voor zich gehad, waerin stond כגריס, *trouwlozen*, en de LXX vertalen het woord כגריס meermalen, door καταφρονειν, verg. Kap. I: 13. II: 5. Spreuk. XIII: 16. Hof. VI: 7.
4. Hier komt eindelyk nog by, dat PAULUS, onze woorden aenhalende, Hand. XIII: 41, de vertaling der LXX letterlyk gevolgd hebbe. Men heeft zich zeer veel moeite gegeven, om de aenhaeling van onze woorden, door PAULUS, met den Hebreeuwfschen Text over een te brengen. Maer de gemelde verbetering doet alle zwarigheid op eenmaal verdwijnen. De Apostel past de woorden van onzen Propheet, volgens de ware en oorsprongelyke lezing, toe, op de Joden van zijnen tijd, om dat zy verachters waren van het Euangelie, en hy vermaent hen, om zorg te dragen, dat zy zich, door eene hardnekkige verfmading van het Euangelie, niet zoortgelyk een oordeel op den hals haelden, als de Propheet HABAUKUK, aen de Joden van zijnen tijd, bedreigd had.

B. Dit bedreigde oordeel wordt nader beschreven, zo als het door de Chaldeeuwen zou worden uitgeoeffend, vs. 6-11.

6. Want fiet, ick verwecke de Chaldeen, in den weg van mijne vergeldende Voorzienigheid. Deze zullen de roede in mijne hand zijn, om uwe hemeltergende boosheden, o trouwloze Joden! op eene zeer vreesfelyke wijs, te straffen. Zy zijn een bitter, boosaartig, machtig, ende snel volck, die door alle beletselen rustig doorbreken, treckende met talrijke heirlegers, door de breetten der aerde, om erfelick te besitten wooningen die sijne niet en zijn, en om nieuwe wingewesten te maken.

7. Het is een ontembaer volk. Schrickelick ende vreeslick is 't selve: sijn recht ende sijne hoogheyt gaet van hemselfen uyt.

De zaak is veel duidelyker, wanneer men de laetste woorden dus vertaelt: *Uit dat zelve volk gaet zijn gericht en vonnisvelling uit*, dat is: „de Chaldeeuwen ontvangen „gene wetten van andere volken, en twisten niet met de „zelve, over de rechtvaardigheid van eenen oorlog, „maer zy bepalen, naer hunne willekeur, wat recht en „billyk is.”

8. Het Chaldeeuwische volk is, op eene zeer vreesfelyke wijs, ten oorlog toegerust. Want sijne peerden zijn lichter ter beën en sneller, dan de luypaerden, ende sy sijn scherper en roovgieriger, dan de avontwolveu, ende sijne ruyters verspreyden haer, of zy zwellen van moed en woede: ja sijne ruyters sullen van verre komen, uit zucht tot den buit, sy sullen vliegen als een arent, sich spoedigende om te eten.

9. Zy zullen veelerlei geweld en wreedheden plegen, in het Joodsche land. Het sal gehaelick tot geweld komen, zy zullen niets ontzien, maer alles te vuur en te zwaard verwoesten, wat sy in stropen sullen met hare aengesichten, [*sullen sy brengen*] nae 't oof-

ten: ende het sal de gevangene versamelen als zant.

Wat zy inslurpen zullen met hunne aengezichten, zullen zy brengen naer het Oosten. — Eigenlyk staet 'er, de aenval van hunne aengezichten is de Oostenwind. Het oorsprongelyk woord, het welk de onzen vertalen, *wat zy inslurpen zullen*, komt nergens meer voor in den den Bijbel. De grote schultens ad Prov. XIX: 2. heeft uit het Arabisch aengetoond, dat het wortelwoord eigenlyk beteekene geduurig opwellen, gelijk een bron, die niet kan uitgeput worden. Hiervandaen wordt het overgebracht, niet alleen tot eenen snellen en onvermoeiden loop, maer ook tot allen onvermoeiden arbeid, in het byzonder tot den onvermoeiden aenval van eenen Krijgsman, in den strijd. — De a ngezichten der Chaldeeuwen beteekenen de vyandelyke woede, welke zich op hunne aengezichten vertoont, vooral wanneer zy op den vyand in slagorde aanvallen. — De Oostenwind, die in de morgenlanden niet alleen geweldig waait, maer ook door zijne verregaende en dodelyke kracht, eene schromelyke slachting aenricht, vertoont de verwoestingen, welke een vyandig leger aenricht. — De gansche uitspraek derhalven, de geweldige aenval van hunne aengezichten is als de Oostenwind, geeft met één woord te kennen: , de aenval „ der Chaldeeuwen is zo geweldig en verwoestend, als „ die van den alles verzengenden Oostenwind.” Vergel. Hof. XIII: 15.

De heer blijft in dezelyde zinprent, wanneer Hy 'er byvoegt: *het zal de gevangenen verzamelen als zand.* — De geweldige Oostenwind sleept wolken van zand met zich in de woestijnen. Even zo zouden ook de Chaldeeuwen, by hunnen geweldigen inval in het Joodfche land, eene grote menigte van gevangenen met zich voeren.

10. De Chaldeer laet zich, noch door den luister van Koningen, noch door sterke vestingen terug houden. Ende hy sal de Koningen, wel verre van hunnen luister te ontzien, beschimpen, ende met smaed overladen: de Princen, en eerste Staetsdienaers, sullen hem een belacchinge zijn: hy sal alle vestinge, hoe sterk zy ook

ook wezen mag, belacchen, want hy fal door alle beletfelen henendringen, met zijn leger voorttrekken, en daer door dikke wolken van stof vergaderen. De sterkste Steden zal hy bestormen, ende hy falfe innemen met weinig moeite.

II. Dan fal hy den geest veranderen, ende hy fal doortrecken, ende sich schuldigh maken: [*houdende*] dese sijne kracht voor sijnen godt.

Hy zal den geest veranderen heeft onze Overzetting, dat is, de Chaldeer zal veranderen van aert en gemoedsgeftel. Maer hoe komt dit overeen, met de woede, wreedheid, en roovzucht van dit volk, welke vs. 7-9. beschreven zijn? Daerenboven beteekent het oorsprongelyk woord, in die buiging, zo a's het hier voorkomt, nimmer *veranderen*.

Alles is duidelyk, door de volgende Overzetting, *dan zal de wind omgewenteld worden en doortrekken*. — De wind is dan leenspreukig het leger der Chaldeeuwen, voor zo ver het met groot geweld zou aenrukken, en alles verderven, even als de Oostenwind pleegt te doen, vs. 9. Nu wordt de wind *omgewenteld*, wanneer hy met eene vreesfelyke woede aenvalt, en met rukken, als by omwenteling, met grote kracht aendringt, verg. Job IV: 15. Jes. XXI: 1. Ook *trekt* de wind *door*, als met eenen onwederstaenbaren vloed. — De gehele spreekwijs geeft derhalven zinbeeldig te kennen, dat het leger der Chaldeeuwen, met een vreesfelyk geweld, op het Joodfche land aenvallen, en alles verwoesten zoude.

Hy of het Chaldeeufche volk zal *zich schuldig maken*, *houdende deze zijne kracht voor zijnen God*, heeft onze Overzetting. — Dan de heer blijft nog al in dezelyde zinprent. De wind, dat is het leger der Afyriers, zal *zich schuldig maken*, en zwaerlyk bezondigen, *daerin dat zijne kracht zijn God zal zijn*, dat het op zich zelve zal vertrouwen, en de behaelde overwinningen toefchrijven aen eigene kracht en dapperheid.

C. Uit deze Openbaring nu, neemt de Propheet aanleiding, om ernstig voor zijn volk te bidden, vs. 12-17.

A. Eerst bidt de Propheet om verschoning van het Joodsche volk, vs. 12.

12. En zijt gy niet van oudts af de **HEERE**, die de belovten, aen uw volk gedaen, niet kunt onvervuld laten? zijt gy niet mijn Godt, en de God van alle de oprechten, die 'er nog zijn onder ons volk? zijt gy niet mijn Heylige, en de Heilige van Israël, de Beschermmer van uw volk, die niet zult toelaten, dat het zelve ongestraft door de Heidenen mishandeld worde? wy en sulen niet sterven: o **HEERE**, tot een oordeel hebt gy hen gestelt, ende, o Rotze, om te straffen hebt gy hem gegrontvest, ons volk zal niet geheel verdelgd worden, verg. Ezech. XVIII: 31. Hof. XIII: 1. Amos II: 1. Ik vertrouw met alle Godvruchtigen, dat gy u over uw volk ontfermen, en het zelve niet geheel verderven zult. De straffen, welke Gy over ons volk rechtvaardig bedreigd hebt, zullen alleen ten oogmerke hebben, om het zelve te verbeteren.

De laetste woorden neme men in dezen zin, **HEER** gy hebt hem, den Chaldeer namelyk, tot een oordeel gesteld, en tot eenen rotssteen, om te straffen, hebt Gy hem gegrondvest. — Gy hebt hem tot een oordeel gesteld, dat is, in den weg van uwe Voorzienigheid, hebt gy de Chaldeers verheven, en machtig doen worden, om uw rechtvaardig oordeel over de zondige Joden uitteoeffenen. — Een rotssteen beteekent leenspreukig een machtig Rijk, het welk vast en onbeweegaer staet. Tot zulk eenen rotssteen had de **HEER** het Chaldeeusche volk, in den weg van zijne Voorzienigheid, gegrondvest, om de Joden op eene vaderlyke wijs, tot hunne verbetering, te straffen.

B. Vs. 13-17. *vertoont de Propheet den HEER alle de geweldnaryen, welke de Chaldeeuwen, aan andere volken, gepleegd hadden, en dat zy daerom niet konden ongesraft blijven.*

a. Vs. 13. *legt hy Gods vlekkelose Heiligheid ten grondslag.*

13. Gy, o heilige God, zijt te reyn van oogen, dan dat gy het zedelyk quade, byzonder het onrecht en de verdrukking van onnozen, verg. Ps. XXXIV: 17, soudet sien en goedkeuren, maer Gy hebt een afkeer van het kwaed en van de mishandelingen; de onderdrukking en de de quellinge en kont gy niet, met goedkeuring en ongesraft, aenschouwen: waerom soudt gy dan aenschouwen de Chaldeeuwen, die trouwlooslick handelen, onrechtvaardige oorlogen voeren tegen andere volken, en allerlei geweld plegen? [*waerom*] soudt gy swijgen, en u gedragen als of Gy doov waert, als de Chaldeer, die godtloose dwingeland, dien verslindt, die rechtveerdiger is dan hy, en hem ten minsten geen leed heeft aengedaen, gelijk hy zo met verscheidene volken go; handeld heeft?

β. Hierop vertoont hy de geweldnaryen, welke de Chaldeeuwen onder andere volken gepleegd hadden, vs. 14.

De Propheet vergelykt de volken, welke door de Chaldeeuwen waren te ondergebracht, by vischen, die niets hebben om zich tegen de vischers te verdedigen.

14. Ende [*waerom*] soudt gy de menschen, en de volken maken, als de visschen der zee, die door de vischers gevangen worden, en zich tegen hen niet verdedigen kunnen? waerom zoudt gy de volken maken, als het kruypende gedierte, of het zich snel bewegend geslacht der vischen, dat geen Heerscher en heeft, om hen te beveiligen? Komt het overeen met uwe rechtvaardige Voorzienigheid, dat vele volken door de Chaldeeuwen overheerscht, gevangen, en verdorven worden?

15. De Koning van Babylonien handelt met de volken, even als de Vischers met de vischen doen. Hy trecktse alle, dat is allerlei volken, als met den angel op, hy vergadertse in zijn garen, ende hy versameltse in zijn net. Hy bedient zich van allerlei list en lagen, om de volken aan zich te onderwerpen, daerom verblijdt ende verheugt hy sich, over den gelukkigen uitflag van zijne heerschzuchtige ondernemingen.

16. Daerom offert hy aan zijn garen, ende rooekt aan zijn net, gevende de eer van zijne overwinningen aan zich zelven, en zijne eigene schrandereheid, verg. vs. 11: want door deselve is zijn deel vet geworden, ende sijne spijs smoutigh, naedien hy zich grotelyks verrijkt met den buit der overheerde volken. Komt het, HEER, met uwe Volmaektheden overeen, om zulken trotschen en wreden dwingeland nog langer te dulden?

17. Sal hy daerom, daer hy aan zo vele en schromelyke misdaden schuldig staet, [*altoos*] zijn garen van de gevangene vischen ledigh maken, en straffeloos voortgaen, met volk by volk te overheerschen? ende en sal hy niet verschoonen, en vermurwd worden? zal hy altoos, in zijne geweldenaryen, onverhinderd voortgaen, met altoos de volckeren te dooden, en Koningrijken te vernietigen? Is het geen tijd, dat de Koning van Babel elndelyk beteugeld en gestraft worde?

HET II. KAPITTEL

2. Hier ontmoeten wy de tweede Openbaring, welke de Propheet HABAKUK ontvangen heeft, zijnde een Godlyk antwoord, op het gebed, het welk hy Kap. I: 11-17 gedaen had.

A. Vs. 1. beschrijft de Propheet zijne gesteldheid, in welke hy het Godlyk antwoord afwachtte.

I. (a) Ick stont op mijne wacht of wachtplaats, ende ick stelde my op de sterckte of wachttorenen: ende ick hieldt nauwkeurig wacht om te sien, wat hy, die alleen de toekomende dingen weet, in my door eene Openbaring spreken soude. ende wat ick antwoorden soude op mijne bestraffinge.

Waer was de wachtplaats van den Propheet, en waer stond hy op zijne sterckte? — Denkelyk bevond zich de Propheet in het stille eenzame, op die plaats, alwaer hy gewoon was, den HEER te ontmoeten, en Openbaringen te ontvangen, het zy in zijn huis, het zy in een vertrek van den Tempel. Deze plaats kon hy zijnen wachttorenen noemen, omdat hy zich aldaer, als een geestelyk Wachter, bezig hield, omtrent de belangen van zijn Vaderland en volk.

De laetste woorden, *wat ik antwoorden zou, op mijne bestraffing*, zijn vry duister. — Door het gene de Propheet, volgens onze vertaling, *zijne bestraffing* noemt, verstaet hy zijn smeekvertoog, het welk hy den HEER, voor zijn volk, had ingeleverd, Kap. I: 12-17. Het oorspronkelyk woord zegt eigenlyk een duidelyk vertoog, waerin iets op eene overtuigende wijs, wordt voorgedragen; daerom wordt het zontijds voor eene overtuigende *bestrafing* genomen. — Hy verlangde te weten, hoe dit vertoog by den HEER was

(a) Jes. 21: 8.

opgenomen. Hy wachtte daerom, wat de HEER hem zou bekend maken, en wat hy deswegen, aen de Godvruchtigen onder zijn volk, zou moeten antwoorden.

B. Hierop volgde de Godlyke Openbaring, vs. 2 - 17.

A. Vooraf onderrichtte de HEER den Propheet, hoe hy den inhoud van deze Openbaring moest bekend maken,

vs. 2 - 4.

2. Doe antwoordde my de HEERE, op mijn gebed, door eene Openbaring, ende seyde, (b) Schrijft het Gesichte, het welk Ik u vertonen zal, ende stelt het duydelyck, of graveer den inhoud daervan, op tafelen van hout of steen, met leesbare letteren, op dat daer in lese die voorbyloopt.

3. Dit beveel Ik u, omdat de volledige vervulling van dit gezicht nog wat zal worden uitgesteld. Want het Gesichte, het welk gy nu zien zult, en in het welk u de oordeelen zullen vertoond worden, welke over de Chaldeeuwen staen uitgeoeffend te worden, sal nogh tot eenen bestemden tijt zijn. Er zal nog eenige tijt verlopen, eer de zaken, welke u staen vertoond te worden, werkelyk gebeuren zullen. Dan, wanneer de bepaelde tijt komt, sal hy het op 't eynde voortbrengen, of *maer het gezicht hijgt naer het einde*, het verlangt naer de vervulling, deze kan niet achterblijven, ende het gezicht zal niet liegen, maer de beloovde zaek zal, tot heil der Joden, en tot verderv van hunne vyanden, onfeilbaer worden daargesteld. De vervulling zal eenigen tijt worden uitgesteld, dit zal den menschen voorkomen, als een vertoeven, maer So hy of *het gezicht*, naer de gedachten van onverduldige menschen vertoeft, wordt gy 'er niet moedeloos onder, maer verbeydt hem, wacht den rechten tijt der vervulling lijdzzaam en gelovig af! want hy sal gewisselick komen, hy en sal niet achterblijven.

4. Siet,

(b) Jcf. 30: 2.

4. Siet, sijne ziele verheft haer, fy en is niet recht in hem. Liever ziet, zy verheft zich; de ziel van hem die niet recht in hem is. Zy, welker gemoedsbestaen niet recht is, weigeren zich aen 's HERREN wegen te onderwerpen, en geduldig te wachten, wat de hoge Bestuurer van alle dingen doen zal: Maer de rechtveerdige, die God oprechtelyk dient, sal door sijn geloove en onwankelbaer vertrouwen op de Godlyke beloften leven, werkzaam zijn, en zich bemoedigen.

B. De inhoud der Openbaring zelve wordt voorgesteld, vs. 5-17.

A. Vs. 5-8. wordt de ondergang van den Chaldeeuschen Koning en zijn gansche Rijk voorspeld.

5. Ende oock dewijle hy trouwlooslick handelt by den wijn, een trotsigh man is, ende in sijne wooninge niet en blijft, of liever, hoe veel te meer zal de trouwloze wijn dien heldhaftigen man doen vallen, in het verderv, zodat hy gene vaste woonplaats behouden zal, die sijne ziele wijt open doet, zodat zijne begeerten naer overwinningen en buit niet te verzadigen zijn, even als het graf alle menschen inslokt, en nimmer zegt het is genoeg, ende gelijk de doot is, hy, die alles afmaeit en niet sat en wort. Hy is het die volken te onderbrengt, ende tot sich versamelt alle de Heydenen, ende vergadert tot sich alle volkeren:

De wijn wordt trouwloos genaemd, omdat hy den mensch, als een listig verrader, ten verderve brengt. Hy vertoont zich schoon, en streelt het gehemelte met den aengenenamen smaek, maer stort te gelijk het vergift in.

Dit is met nadruk gebleken, in BELSAZAR, den laetsten Koning der Chaldeeuwen, die op zijn gast- en zuipmael, door CYRUS, overvallen en gedood werd.

6. Zo zal de verdrukking aen den verdrukker vergolden worden. En souden of zullen [dan] niet alle deselve volken, welke de Koning der Chaldeeuwen onderdrukt

heeft, van hem een spreekwoord opnemen, om hunne verachting te kennen te geven, ende eene uytlegginge der raetselen, of eene raedfelachtige schimpreden van hem gebruiken? ende men sal seggen, Wee dien dwingeland, die zijne schatten onrechtvaardig vermeerdert, door 't gene dat sijne niet en is; (hoe lange) meent gy onderdrukker wel, dat uw geweld duuren zal; het zal eens een einde nemen! ende wee dien, die op sich ladet dicken slijck, dat is, die zich overlaadt met zware schulden, voor welke hy hen, die hy verdrukt heeft, eens zal moeten schadeloos stellen.

7. En sullen niet onverziens opstaen geweldige dwingelanden, die u bijten, verteeren, en uitschudden sullen? ende zullen zy niet, oer gy 'er aen denkt, ontwaken die u sullen bewegen, en zich tegen u doen gelden? ende en sult gy haer niet tot plonderingen worden? Zodat men (volgers den nadruk van het grondwoord) uit u, als uit eene opgevolde blaas, alles persen zal, wat men zal kunnen.

8. Om dat gy vele Heydenen berooft, en in hun vermogen gekrenkt hebt, so sullen alle overgeblevene volkeren, of *al het overblijfsel der volken zal*, eens de handen in één slaan, om u te berooven; om het bloed der menschen, het welk gy zo wreedaartig vergoten, ende het geweld, het welk gy gepleegd hebt, aen het lant het welk gy overmeesterd, aen de stadt of steden, welk gy verwoest, ende alle inwoonderen derselver, welke gy mishandeld hebt.

B. Deze straf van den Chaldeeuwſchen Koning zou rechtvaardig zijn; uit hofde van zijne geldgierigheid, tot voedsel van zijne pracht en trotschheid, vs. 9 - II.

9. Wee dien, die met quade gierigheyt giert voor sijn huys, en zich van allerlei onrechtvaardige middelen bedient, om zijn huis en Koningrijk in stand te houden; op dat hy in de hoogte sijn nest stelle, zich
ver.

verheffe boven alle andere Koningen, om bevrijdt te zijn uyt de hart des quaets, en zich in staet te stellen, om den getergden volken het hoofd te bieden.

10. Gy hebt schaamte beraetslaegt voor uwen huys. De middelen welke gy by de hand genomen, en de ontwerpen, welk gy beraemd hebt, om uw huis en Koninkrijk te bevestigen, zullen mislukken, en tot uwe schande ui lopen. Trouwens uytroeyende en berovende vele volckeren, so hebt gy gefondigt [*tegen*] uwe ziele, en u Gods geduchte wraek waardig gemaakt.

11. Want de steen uyt den muur roept: ende de balck uyt het hout antwoordt dien. Zo ver zijt ge-
gaen, in uwe roov- en plunderzucht, dat de mishandelde volken niet alleen deswegens schreeuwen, maer zelfs de redelose wezers, de steen uit den muur, en de balk uit het hout, zouden, wanneer zy spreken konden, klagen, over uwe onderdrukking en geweldnaryen.

C. De gemelde straf van den Chaldeeuschen Koning wordt nader beschreven, vs. 12 - 17.

12. Wee dien, dien de hoofdstadt en de andere steden van zijn Rijk, met bloet bouwt, en zijn gebied door onrechtvaardige oorlogen zoekt uit te breiden, ende die de hoofdstadt en andere plaetsen van zijne heerschappy met onrecht bevestigt.

13. Sie, en is 'et niet van den HEERE der heyrshaeren, dat de volckeren arbeyden ten vyere, ende de lieden haer vermoeyen te vergeefs, liever tot vernietiging?

Het is van den HEER der heyrshaeren, en door zijne verborgene bestuur, dat de volken en natien arbeiden en zich vermoeyen, om eene heerschappy uit te breiden en te bevestigen, maer met eenen allerongelukkigsten uitslag. Wanneer hy het Rijk het meest zal menen gesterkt te hebben, blaest de Albestuurer in hunne pogingen, en doet dezelve ten verderve uitloopen. Het Rijk wordt op het onverwachtst,

vernietigd, even als een huis door *vuur* verteerd wordt. — Zo is het ook gegaan met de Chaldeeuwen. Toen zy meenden dat zy alle volken wederstaen konde, werd Babel onverwacht ingenomen, en de heerschappy der Chaldeeuwen, door cyrus vernietigd.

14. Want of *ja voorzeker*, Gods hand zal allerduidelykst gezien worden, in den ondergang van dit Koningrijk, de aerde sal vervult worden, dat sy de heerlickheyt des HEEREN bekenne: gelijk de wateren den [*bodem der*] zee bedecken. De Heidensche volken zullen, in den ondergang der Chaldeeusche Monarchy, den luister der Godlyke Volmaektheden opmerken, en daerdoor bewogen worden, tot de aanbidding en bewondering van den eenigen en waren God, die met het heir des hemels en de inwoners der aerde doet, naer zynen wil? Deze erkentenis vinden wy by cyrus, wanneer hy zeide, de God des hemels heeft my alle Koningrijken der aerde gegeven, Ezr. I: 2.

15. Wee dien, dien sijnen naesten en zynen vriend, verg. Hof. III: 1, tot dronkenschap te drincken geeft, gy die uwe wijnflessche, of *verhittende* dranken daer byvoegt, ende oock droncken maeckt: op dat gy hare naecktheden aenschouwet, en met uwe vrienden de schandelykste onreinheden pleegt.

Neemt men het in den letterlyken zin, dan wordt de hoogstaende godloosheid der dartele Chaldeeuwen geteekend, die zich, niet alleen in dronkenschap, maer oock in de beestachtigste ontuchtigheden, verliepen. — Zinbeeldig kan het kennen geven, dat de Koningen van Babel zich van den schijn van vriendschap bedienden, om andere volken des te gemakkelyker te verderven.

16. Gy sult [*oock*] ter uwer tijd overladen en als versadigt worden met schande, voor en in de plaets van eere en roem. Gy zult, volgens de wet van wedervergelding, eene allerschandelykste straf ondergaen. Er zal eers tot u gezegd worden; drinckt gy oock den beker van gramschap, ende ontbloot de voorhuut, zodat alle volken uwe naektheid zien zullen: de beker der
rech-

rechterhand des HEEREN, vervuld met den wijn van zijne gerichten, sal sich tot u wenden, ende daer sal een schandelick uytraeckfel over uwe heerlickheyt zijn, op zoortgelyk eene wijs, als een dronkaert zich bevuilt.

17. Uw geweld en dwinglandy zal u rechtvaerdig vergolden worden. Alle uwe heerlykheid zal tot eene prooie van uwe vyanden worden. Want 't geweld dat tegen Libanon begaen is, sal u bedecken, ende de verwoestinge der beesten false verschrieken, om des bloets wille der menschen, ende des gewelds in het lant, de stadt, ende aen allen inwoonderen derselver.

Eigenlyk staet 'er *het geweld van Libanon*, dat is, het geweld en de roovzucht van het gedierte, het welk zich op den Libanon onthoudt. — De vyanden des Konings van Babel zouden dit wild gedierte, in geweld en roovzucht, gelyk zijn. — *De verwoesting der beesten zal hen verschrikken.* Het woord door *verwoesting* vertaald, wordt byzonder gebruikt, van den grommenden aanval, welken een roovdier doet op zijne prooi; en het woord *verschrikken* wijst ons bepaeldelyk, naer het verschrikkelyk gebrul van eenen hongerigen leeuw. — Het wild gedierte van den Libanon, dat is, de vyanden der Chaldeeuwen, het wild gedierte in geweld en roovzucht gelyk, zouden hen geweldig verschrikken. — Dit zou de straf zijn van het onschuldig bloed, het welk zy, in zo vele onrechtvaerdige oorlogen, vergoten, en van het tomeloos geweld, het welk zy gepleegd hadden *in het land*, het welk zy veroverd, *in de stad* en steden, welke zy verwoest, *en aen allen inwoneren derzelver*, welke zy, op eene onmenschelyke wijs, mishandeld hadden.

Deze Godspraak is in vollen nadruk vervuld, toen cyrus Babel ingenomen, en de Monarchy der Chaldeeuwen vernietigd heeft, verg. Jer. L, LI.

C. V. 18-20. leidt de Propheet uit deze Openbaring, twee leeringen af.

A. Dat het vertrouwen op afgoden enkele ydelheid zy,
vs. 18, 19.

B. Dat men den HEER alleen hulde, eerbied, en onderwerping bewijzen moete, 20.

18. Wat sal het gesneden beelt den Chaldeeuwen baten, dat sijn formeerder het gesneden heeft? [ofte] het gegoten beelt, 't welk een leugenleeraer is, en van het welk men te vergeevsch hulp verwacht, dat de formeerder op sijn meerfel vertrouwt, als hy stomme afgoden gemaect heeft?

19. Hoe dwaes zijn de Chaldeeuwen, dat zy bystand verwachten van onvermogene afgoden, die niet anders zijn dan levenlose stof, hout en steen! Wee dien die tot den houte seyt, Wordet wacker, om ons te helpen, [ende,] Ontwaecht tot onzen bystand, tot den swijgenden steen, die zich zelve niet bewegen kan, noch zijnen stand verlaten: soude het houten of stenen beeld Godspraken geven en daerdoor leeren? liet het is prachtig opgeschikt, [met] goud ende silver overtrokken, zodat men 'er iets groots van verwachten zou, ende daer is ondertusschen gantsch geen geest in het midden van het selve.

20. Maer de HEERE, de eenige en ware God is in den Hemel, als in sijnen heyligen Tempel, of zijn prachtig Paleis, waarvan Hy het gansch Geheelal bestuurt: swijgt voor sijn aengesichte, gy inwoners der gantsche aerde, van ontzach en eerbied voor zijne vreesfelijke Majesteit, bewijst Hem alleen hulde, en onderwerpt u aan alle de schikkingen zijner Voorzienigheid.

H E T III. K A P I T T E L.

II. Dit Kapittel behelst een Lied , of een gebed in dichtmaat.

N. Vs. 1. vinden wy het opschrift

1. Een Gebedt Habakuks , des Propheten , in dichtmaat opgesteld , en geschikt , om gezongen te worden , op de wijs genaemd Sigjonoth , verg. Ps. VII: 1.

2. Hierop volgt het lied zelys , vs. 2-19a.]

Dit zangstuk , of Poëtisch gebed , is betrekkelyk tot de beide Openbaringen , welke de Propheet Kap. I , II , ontvangen had. Volgens deze Openbaringen , zonden de Joden door de Chaldeeuwen , op eene zeer geduchte wijs gestraft worden , maer naderhand zouden ook de Chaldeeuwen den rechtvaardigen loon van alle hunne ongerechtigheid ontvangen , wanneer hunne Heerschappy , door de Perzen en Meden , stond vernietigd te worden. — Uit kracht van deze Godspraken , bidt de Propheet in dit lied , dat de HEER zich over de Joden ontfermen wilde , de bedreigde oordeelen matigen , en hen uit de gevangenis van Babel , in hun Vaderland herstellen.

Er worden twee zangreien ingevoerd , waarvan de eene de andere beantwoordt. — Het lied bestaet derhalven uit vier hoofddelen.

A. De eerste Zangrei spreekt , vs. 2.

Dit eerste hoofddeel behelst den hoofdinhoud van het gebed des Propheten.

2. HEERE , God van Israël , die de onfeilbare ver-
XVII. DEEL.

vuller zijt van alle uwe belovten, als ick uwe reden en Openbaringen gehoord hebbe, in welke Gy de oordeelen beschreven hebt, welke de Chaldeeuwen over mijn zondig land en volk zullen uitoeffenen, hebbe ick gevreesd, en ben ik geweldig ontroerd geworden; uw werck, o HEERE, het Joodsche volk, het welk Gy zelfs, door zo vele kennelyke proeven van uw oncindig Alvermogen, hebt groot gemaakt, zal immers niet geheel verdorven worden, behoudt dat in 't leven, *maek het levendig*, herstel het uit de laegte, tot welke het vervallen zal, in vorigen voorspoed, in 't midden der jaren, gedurende welke de overheersching der Babyloniers anders zal aenhouden, verkort die dagen van vernedering, maeckt het bekend in 't midden der jaren: in den toorn gedenckt des ontfermens. Laet het in het midden der jaren, op welke de Babylonische gevangenis bepaeld is, kenbaer worden, dat Gy, de Vader der barmhartigheid, uwe gramschap niet zodanig uitoeffent, dat Gy het ontfermen, als het ware, geheel vergeten zoudt.

B. Vs. 3-15. antwoordt de tweede zangreiz.

Hier stelt de Propheet de wonderen, welke de HEER oudtijds, ten behoeve van Israël, gedaen had, in eenen zeer verhevenen stijl, cierlyk voor, om den HEER, uit aenmerking daervan, tot barmhartigheid te bewegen, dat Hy de Joden, op soortgelyke eene wijs, uit de overheersching der Babyloniers, verlossen wilde.

A. Vs. 3, 4. wordt des HEEREN luisterrijke verschijning, om Israëls volk uit Egypten naer Kanaan te leiden, voorgesteld.

3. Godt quam van Theman, eene Stad in het land der Edomiten, verg. Jer. XLIX: 7. Ezech. XXV: 13. Amos I: 2. Obad. 9, ende de Heylige van den bergh Paran, op de grensen van Idumea, verg. Deut. XXXIII: 2. Sela! Zijne heerlickheyt bedeckte de hemelen, ende het aerdrijck was vol van sijnen lof, naerdien Hy
de

de kennelykste blyken gav van zyn oneindig Alvermogen, door zo vele wonderen, als Hy, ten behoeve van Israëls volk, geduurende hunne reis uit Egypten naer Kanaan, gedaan heeft.

De HEER kwam van Theman, en de heilige van den berg Paran, wanneer Hy Israël, in een zichtbaer teeken van zijne byzondere tegenwoordigheid, is voorgegaen, van de grensen der Edomiten, tot aen het land Kanaan, verg. Deut. XXXIII: 2.

4. In de vuur- en wolkkolom, ging de HEER, als leidzman, voor het aengezicht der Israëlitzen henen. Ende daer was, in dat zichtbaer teeken van Gods byzondere tegenwoordigheid, een glantz als des lichts van de zon, hy hadde hoornen of schitterende lichtstralen aen sijne hant, dat is, aen het teeken van zijne byzondere tegenwoordigheid: ende aldaer, in die vuur- en wolkkolom, was sijne sterckte verborgen; daer was Hy, met de kennelykste blyken van zyn Alvermogen, tegenwoordig.

B. Vs. 5. wordt de HEER vertoond als een Oorlogsheld, die zich gewapend had tegen de vyanden van Israël, zijnde hier de oude inwoners van Kanaan.

5. Voor sijn aengesichte gingh de pestilentie, of verzengende wind, als eene lyvwacht henen, ende de vyerige kole der blixemen gingh en schitterende voor sijne voeten henen, om zijne vyanden door vreesfelyke onweders te vernielen.

C. Vs. 6-15. telt de Dichter verscheidene proeven van Gods wonderdoend Alvermogen op, gewrocht, om Israël in het bezit van Kanaan te stellen.

6. Hy stont in de vuur en wolkkolom, en deed het leger van Israël op de grensen van Kanaan, eenigen tijd vertoeven, om hen tot de verovering van dat beloofde land, voor te bereiden; ende hy mat het lant; om de woon-
XVII. DEEL.

plaatfen, voor de onderscheidene Stammen van Israël, te bepalen, hy fagh met een toornig gelaet toe, ende maeckte de Heydenen los, zodat de legermachten, met welke zy tegen Israël aantrokken, verspreid wierden, ende de geductrige bergen, *de bergen der eeuwigheid*, zijn verftroyt geworden, voor zo ver de Koningrijken der Kanaaniten, welke zo vast fchenen te zijn als bergen, vernietigd werden; de heuvelen der eeuwigheyt hebben fich gebogen, en zijn nederwaerds gezonken, voor zo ver de Koningrijken en fteden van Kanaan, als door eene geweldige aardbeving, verwoest zijn, de zegepralende gangen der eeuwe zijn fijne geweest: Hy behaalde geduurige overwinningen.

7. De nabuurige volken waren verbaesd, over alle de wonderen van 's HEEREN macht. Ick fagh de tenten Cufchans, dat is, der zwervende Arabieren, onder de ydelheyt, onder eene geweldige vrees: de gordijnen des lants Midians fchuddeden, de gordijnen der tenten van de Midianiten beevden van angst.

8. Trouwens de HEER deed verbazende wonderen, in de rode zee en in de Jordaen. Was de HEERE ontfteken tegen de rivieren? was uw toorn tegen de rivieren? was uwe verbolgenheyt tegen de zee? Wilde gy, o HEER, uwe gramfchap betonen aan de Jordaen, aan de rode zee, toen Gy, door uw wonderdoend Alvermogen, den loop van derzelver wateren bedwongen hebt? Immers hadt Gy een geheel ander doel, om 'er namelyk uw volk Israël droogvoets heen te leiden; doe gy op uwe peerden redet, uwe wagens waren heyl. Zo menigmaal als Gy ten ftrijde, tegen de vyanden van Israël, zijt uigetogen, hebt Gy zegepralende overwinningen behaald.

9. De naeckte gront wert ontbloott [*door*] uwen boge, liever *uw naekte loog*, ontbloot om pijlen te fchieten, *werd fnellyk bewogen*, door het afzchieten van veelvuldige pijlen op Israëls vyanden, [*om*] de eeden aan de ftammen gedaan [*door*] het woort, liever *de eeden der ftammen*, waerdoor de eyndelen der onderscheidene Stammen

paeld waren, *zijn een gezegde geweest* van u den onfeilbaren, het welk stiptelyk vervuld is Sela! Gy hebt de rivieren der aerde gekloven, wanneer gy eenen weg baende door de Jordaen.

10. De bergen fagen u, als het ware, in deze verbaazende wonderen, [*ende*] leden smerte, of *beeviden*. De ganfche natuur was in beweging, de waterftroom gingh door, en verspreidde zich wijd en zijd, de afgront der zee gaf fijne ftemme, hy hief fijne zijden en grote wateren op [*in*] de hoogte.

11. De sonne, de mane ftonden ftille [*in hare*] wooninge, opdat de Israëlitén des te langer tijd zouden hebben, om hunne vyanden te vervolgen, Jof. X, met het licht gingen uwe pijlen daer henen, met glantz, uw blickfemende fpieffe, om Israëls vyanden, door een vreesfelyk onweder, te verdelgen.

12. Met gramschap tradet gy, als een zegepralend held, [*door*] het lant Kanaan: met toorne dorfchedet en vertrapte gy de Heydenen.

13. Gy toogt uyt als een onverwinbare held, tot verloffinge uwes volcks, zo menigmalen zy, door de omliggende volken, verdrukt werden; tot verloffinge met uwen Gefalfden, de Koningen van Israël, zijt Gy dikwijls uitgetogen; Gy doorwonedet het Hooft van het huys des godloofen, ontblootende den gront tot den halfe toe, Sela!

De *godlofe* wordt hier, even als de *gezalvde*, in eenen verzamelanden zin genomen. Men denke aen de vyanden van Israëls volk, onder de volken. De HERR had *het hoofd van het huis des godlofen doorwond* of *verbroken*. Het hoofd van het huis is het hoogfte toppunt van het huis, en vertoont ons leenspreukig den Koning of den Veldheer, in het leger. De Dichter heeft het oog op de Koningen en Veldheeren der vyanden van Israël, die, door des HERREN byftand en zegen, van tijd tot tijd verflagen zijn. — Hy blijft in de zelfde zinprent, wanneer hy 'er byvoegt, *ontblootende den grond of het fundament tot den halze toe*, om de gehele ver-

woesting van een huis af te teekenen, zodanig dat de fundamenteen zelve ontbloot worden. Maer wat zegt het een fundament te ontbloten, *tot den halze toe*? Met eene kleine verandering in de lezing, geeft het te kennen, *tot op den rotssteen*, op welken het gebouw gegrondvest is.

14. Gy doorboordet met sijne slaven het Hooft fijner dorp-lieden; fy hebben gestormt om my te verstroyen: die haer verheugden, als of fy de elendige in 't verborgen fouden op-eten.

De *dorplieden* zijn eigenlyk de bewoners van dorpen, op het platte land. — Deze benaming geeft leenspreukig krijgsknechten te kennen, omdat de landlieden sterker, en daerom meer geschikt zijn tot den krijgsdienst. Het grondwoord *doorboren* vertaeld, zegt iets met geweld te verbreken. Voor *met zijne slaven* leze men, *met uwen Scepter*. — De Dichter wil te kennen geven, dat de HEER de Veldheeren van de dappere krijgsknechten, die tegen Israël optrokken, met zijnen Scepter, dat is, door zijn Alvermogen, verg. Ps. CX: 2., verbroken en verslagen had.

Zy hebben gestormd, als een geweldige onweersbui, om my te verstrooien, zegt de Dichter, in naem van zijn volk, om de geweldige aanvallen af te teekenen, welke Israëls vyanden, tegen des HEEREN volk, van tijd tot tijd gedaen hadden. — De woede dezer vyanden wordt nader beschreven, in de volgende woorden. *Die vyanden van Israël verheugden zich, als of zy den ellendigen in het verborgene zouden opeten*. De zinprent is ontleend van de roovdieren, die hunnen prooi in de *verborgene* schuilhoeken, met groot vermaak, opeten en verslinden.

15. Gy betraedt, byzonder ten tijde der voorspoedige regering van David en Salomo, als een zegepralend overwinnaer, [met] uwe peerden de zee: de geweldige wateren wierden een hoop, en met modder beroerd, toen Gy de Philistijnen en andere volken, die aan de zee grensen, aen den Scepter van Israëls Koningrijk onderworpen hebt.

C. Vs. 16, 17. *vat de eerste zangrei het woord wederom op.*

Vs. 16. heeft in het geheel geen verband, met het onmiddelyk voorgaende. Maer 'er is een zeer duidelyke zamenhang, met vs. 2, welke ons aanwijst, dat de eerste rei nu de woorden vs. 2, welke door den tweeden rei waren afgebroken, vervolge. **HEER,** *als ik uwe reden gehoord had, heb ik gevreesd*, zongen die van den eersten rei, vs. 2. Dit gezegde vervolgen zy nu vs. 16, *als ik het hoorde, zo werd mijn buik beroerd*, enz.

16. Als ick 't bericht hoorde, omtrent de geduchte oordeelen, welke over het Joodsche volk, door de Chaldeeuwen, zullen uitgeoeffend worden, so wiert mijn buyck beroert, mijne onsteltenis was zo groot, dat alle mijne ingewanden trilden; voor de Godlyke stemme, welke deze oordeelen aankondigde, hebben mijne lippen gebeeft, en zware zuchten gelaten; verrottinge en bederv quam door de geweldige ontroering in mijne gebeenten, ende ick werde beroert in mijne plaetse of *onder my*, mijne knien schudden en mijne benen beefden *onder my*. Evenwel hoop ik, dat ik die akelige tijden niet beleven zal; sekerlick ick sal in het grav rusten ten dage der bedreigde benaeuwtheyt, als hy, Nebucadnezar narmelyk, optrecken sal tegen het Joodsche volck, dat hy het met benden aenvalle, of *die met zware leger benden op het zelve zal aenvallen*.

17. Alhoewel, of liever *wanneer* de vijgeboom niet bloeyen en sal, ende geen vrucht aen den wijnstock zijn en sal, by gebrek van werklieden, om dat de meesten zullen verflagen zijn, en de overige evangelyk zullen wechgevoerd wezen, dat of *wanneer* het werck des olijfboms liegen sal, zodat men te vergeevsch oly daervan verwachten zal, ende de velden, by gebrek van akkerlieden, geen spijse zullen voortbrengen: dat of *wanneer* men de kudde uyt de koye affcheuren sal, ende dat 'er geen runt in de stallingen wesen en sal:

D. Eindelyk zingt wederom de tweede rei, vs. 18, 19.

18. So fal ick nochtans niet bevreesd zijn, maer in den HEERE van vreugde opspringen, over het heil, het welk de HEER, door zijn Alvermogen, te midden van de benauwdheid zal voortbrengen: ick fal my verheugen in den Godt mijnes heyls, over de verlossing, welke Hy, aen zijn verdrukte volk, schenken zal.

19. De HEERE Heere, de allerhoogste en rechtvaardige Richter, is mijne sterckte, ik vertrouw op zijne macht en goedheid. Hy zal de gevangenis van ons volk wenden, ende hy fal mijne voeten zo vlug maken, als die der hinden, wanneer de gevangenen van mijn volk naer Kanaan zullen wederkeren, ende hy fal my doen treden op mijne hoogten, voor zo ver de vestingen en sterkten, door de vyanden veroverd, wederom onder mijne macht komen zullen: “ Voor den Opperfangmeester is dit lied geschikt, om het in het Heiligdom, onder zijn bestuur, te spelen, op mijn Neginoth. Verg. Kap. I: 1.

BIJDE DER PROPHECY VAN HABAKUK.

D E
P R O P H E E T
Z E P H A N J A.

D E

P R O P H E E T

Z E P H A N J A.

H E T L K A P I T T E L.

VS. 1. behelst het opschrift van dit Prophetisch Boek.

1. Het woort des HEEREN, 't welck in eene Godlyke Openbaring geschiet is tot Zephanja den sone Cuschi, des soons Gedalia, des soons Amaria, des soons Hizkia: in de dagen Josia, des soons Amon, des Konings Juda.

De naem van dezen Propheet was ZEPHANJA. — Verscheidene personen zijn in de Heilige Schriften bekend, die den zelvden naem gedragen hebben, 2 Kon. XXV: 18. Jer. XXI: 1. Zach. VI: 10. Maer deze zijn gene Propheten geweest.

Onze ZEPHANJA wordt beschreven van zijn geslacht. Hy was de zoon van CUSCHI, des zoons van GEDALIA, des zoons van AMARIA, des zoons van HISKIA. Zijn Vader, Grootvader, Overgrootvader, en Betovergrootvader worden uitdrukkelijk genoemd. Wy mogen 'er uit besluiten, dat hy een man van zeer aanzienlyken huize geweest zy. Door den laetstgemelden HISKIA evenwel hebben wy niet te denken, aen den Koning HISKIA: want deze had maer éenen zoon, met name MANASSE, die zijn opvolger geweest is op den throon van Juda, 2 Kon. XX. 2 Kron. XXXII.

Hy bloeide in de dagen van JOSIA, den zoon van AMON,
XVII. DEEL. T 4

Koning van Juda. — AMON werd vermoord, 2 Kon. XXI: 23-26, 2 Kron. XXXIII: 25. in het jaer 3363 na de Schepping, verg. VII Deel *Inl.* p. CXXIV. JOSIA, zijn brave zoon, zijnde toen een kind van ruim 8 jaren, 2 Kon. XXII: 1. 2 Kron. XXXIV: 1, werd zijn opvolger, en heeft zich door zijnen Godsdienstigen yver, zeer beroemd gemaakt. Hy sneuvelde in eenen veldslag tegen PHARAO NECHO, den Koning van Egypten, hebbende den ouderdom van 40 jaren nog niet bereikt, verg. 2 Kon. XXIII: 29, 30. 2 Kron. XXXV: 20-27. In het 12de jaer van zijne regering maekte hy eenen aanvang van eene zeer merkwaardige hervorming, 2 Kron. XXXIV: 3, en hield zich daarmede bezig tot zijn 18de jaer, wanneer hy den Tempel verbeterde, het verbond met den HEER plechtig vernieuwde, en het Paeschfeest deed vieren, 2 Kon. XXII, XXIII. 2 Kron. XXXIV, XXXV. Na deze hervorming regeerde hy nog 13 jaren.

De vraag is derhalven, of onze ZEPHANJA voor, dan na de gemelde hervorming, gepropheteerd hebbe? — Wy voegen ons by dezulken, die het op de eerste wijs begripen. Kap. I: 4, 5. worden de Joden bestraft, over de openbare afgodery. Zy bogen zich niet slechts in het verborgene, maar op de daken, voor het heil der hemels. Maer dit kan na de hervorming van den braven JOSIA niet geschied zijn. Er bleven nog velen den afgoden in het heimelyke aenkleven, maer de Godvruchtige Koning zou, na het invoeren der gemelde hervorming, niet geduld hebben, dat men openlyk op de daken afgodery bedreev. — Zy die de Propheetische bediening van ZEPHANJA, na deze hervorming, brengen, beroepen zich voornamelyk op Kap. I: 8, alwaer eene bedreiging aen des Konings kinderen gedaen wordt. Maer zegt men: Koning JOSIA was, voor de hervorming, nog zo jong, dat hy toen gene kinderen kunne gehad hebben, die zich schuldig maakten aen afgodery. Dan de bedreiging sluit geenszins in zich, dat de Koning reeds kinderen had, toen deze bedreiging geschiedde, maer alleenlyk dat hy dezelve hebben zou by de vervulling.

Wy zijn derhalven van oordeel, dat ZEPHANJA zijne
Pro.

Prophetische bediening aenvaard, en zijne eerste redevoering Kap. I, II, gedaen hebbe voor de Hervorming. — De tweede Leerreden schijnt hy, op het laetst der regering van JOSIA, te hebben uitgesproken, wanneer 'er wel gene openbare afgodery plaats had, maer het bederv der zeden wederom was doorgebroken, en de Hervorming al hare kracht verloren had.

ONZE ZEPHANJA is gevolgelyk een tijdgenoot geweest van JEREMIA, verg. Jer. I: 2. XXV: 3.

Zijne Prophecy bestaat uit twee Leerredenen.

- I. In de eerste wordt de ondergang der Joden, en ettelyke Heidensche volken bedreigd, met belovte evenwel dat de Joden zouden hersteld worden, Kap. I, II.
- II. In de andere worden de Joden, over het toenmalig bederv der zeden, zeer ernstig bestraft, maer tevens bemoeidigd met eene heuchlyke belovte, van zeer grote en uitmuntende zegeningen, Kap. III.
- I. De inhoud van de eerste Leerreden betreft deels de Joden, deels andere volken.
 - ✱. Kap. I: 2—II: 3. spreekt de Propheet tot de Joden.
 - A. Eerst bedreigt de Propheet den Joden zeer zware oordeelen, tot eene rechtvaardige straf van hunne heerschende boosheden, Kap. I: 2-18.
 - A. Deze oordeelen zelve worden voorgesteld, Kap. I: 2-13.
 - B. De nabyheid en akeligheid van die oordeelen wordt vervolgens aangewezen, Kap. I: 14-18.

A. In de beschrijving der aennaderende oordeelen, vs. 2-13.

a. Worden dezelve in het algemeen voorgesteld, zo als zy eene volkomene verwoesting zouden te weeg brengen,

vs. 2, 3.

2. Ick sal gantschelick alles wechrapen uyt desen lande, spreekt de HEERE. Alles wat in het XVII. DEEL.

Joodſche land is, zal door de Babyloniers, deels verwoest, deels geroofd worden, zodat 'er niets zal overblijven.

3. Ick ſal wechrapen menſchen ende beeftē niet alleen, maer Ick ſal ook zelfs wechrapen de vogelen des hemels, ende de viſſchen der zee, ende de ergerniſſen met de godtloofe: ja ick ſal de menſchen uyt deſen lande uytroeyen, ſpreekt de HEERE.

Menſchen en beeftē worden, door de rampen van eenen allesverwoestenden oorlog, uit het land wechgeraapt. Maer de HEER zou ook nog daerenboven wechrapen de vogelen des hemels en de viſſchen der zee. De Propheet vertoont ons hier eenen verdervelyken en dodelyken wind, die zulk eene beſmetting ſtond te weeg te brengen, dat niet alleen de vogele, maer ook zelfs de viſſchen 'er van ſterven zouden, verg. Hof. IV: 3. Het teekent, met één woord, eene zeer vreesfelyke en algemene verwoesting.

De *ergerniſſen* zijn de afgoderyen. Deze zou de HEER, met de godloſen by uitnemendheid, dat is de afgodendienaers, ja Hy zou de menſchen, die aan deze grouwelen ſchuldig ſtonden, uit deſen lande, uit Kanaan namelyk, uytroeyen, op eene zeer geweldige wijs, zodat 'er gene zouden overblijven.

β. *Wijders wordt deze bedreiging, in de byzonderheden, nader uitgebreid, vs. 4-13.*

a. *De misdaden, welke de oorzaken waren van dat oordeel, worden vs. 4-6. opgegeven.*

4. Ende ick de rechtvaerdige Richter, ſal mijne ſtraffende hant uytſtrecken tegen Juda, ende tegen alle inwoonders van Jeruſalem: ende ick ſal uyt deſe plaetſe uytroeyen het overblijffel Baals, [ende] den name der Chemarim met de Prieſters:

Het overblijffel van Baal. — Zy, die menen, dat ZEPHANJA zijne Prophetiſche bediening aenvaerd hebbe, na de
Her,

Hervorming, door den vromen Koning JOSIA ingevoerd, beroepen zich op deze woorden, als een bewijs, dat de afgodery door den Koning, zo veel mogelyk, was uitgeroeid, hoewel 'er nog een overblyfsel van ware, voor zo ver zommigen des volks deze grouwelen met hunne harten nog aenkleevden, hoe zeer zy 'er niet openlyk voor durvden uitkomen. Maer de uitdrukking: het *overblyfsel van Baal uitroeten*, kan zeer nadrukkelyk te kennen geven, de afgodery geheel en al, met wortel en tak, uitroeien, zodat 'er niets meer van overblyve. Dit zou geschieden, door het verdelgen van de afgoden, te gelijk met de afgodendienaers, verg. vs. 3b.

Wat zegt de naam der *Chemarim* met de *Priesters*. De benaming *Chemarim* komt van een wortelwoord, het welk eigenlyk zegt iets op kolen te verbranden, byzonder reukwerk aen te steken. Men denke derhalven aen de Heidenfche Priesteren, die het reukwerk ter eere van de afgoden aenstaken. *Hun naam* zou uitgeroeid worden; zy zouden zodanig verdelgd worden, dat 'er van hen gene gedachteenis meer zou overblijven. Zo zou het ook gaen met de *Priesters*, uit het geslacht van AARON, voor zo ver zy narmelyke een godloos leven voerden, en de heilige dingen verontreinigten, verg. Kap. III: 4.

5. Ende Ik zal, door middel der Babyloniers, mede de zulken uit Kanaan verdelgen, die, in het openbaer afgodery bedrijven, en haer nederbuygen op de daken voor het heyr des hemels, ende die sich nederbuygende sweeren by den HEERE, ende sweeren by Malcam.

Malcham, anders genaemd *Milkom*, *Molech*, en *Moloch*, Amos V: 26, was een verfoeilijke afgod des Ammoniten, aen welken de Joden ook hunne kinderen opofferden, Jer. VII: 31. XIX. 5. — Die *zweren by den HEER*, en *zweren by Malcham*, zijn dezulke, die den dienst van den eenigen en waren God, met de verfoeilijkste afgoderyen, zamenvoegen.

6. Ende zo zal Ik ook handelen, met alle verachters
XVII. DEEL.

van My en mijnen dienst, (a) die te rugge keeren van achter den HEERE, Hem den dienst geheel opzeggende: ende die den HEERE niet en foecken, ende en vragen nae hem niet.

b. Om alle deze grouwelen, zouden de Joden, op eene zeer geduchte wijs, gestraft worden, vs. 7-13.

a. De straf wordt zinbeeldig voorgesteld, vs. 7.

h. De uitgestrektheid daarvan wordt aangewezen, vs. 8, 9.

r. De akeligheid daarvan wordt vertoond, vs. 10, 11.

h. De billykheid daarvan betoogd, vs. 12, 13.

7. Swijgt met eerbied en ontzach, voor het aengesichte des Heeren HEEREN, die op ons volk rechtmatig vertoornd is. Draegt zorg van zijne heilige wegen niet te berispen: want de dagh des HEEREN, op welke Hy zijne rechtvaardige gramschap zal uitoeffenen, is naeby, en nadert reeds met sterke schreden: want de HEERE heeft een slacht-offer bereydet, hy heeft sijne genoodde geheylicht.

De dag des HEEREN kan ook eenen feestdag beteekenen, die tot Gods eer gevierd wordt. Tot deze opvatting schijnt ons de volgende uitspraek te wijzen: want de HEER heeft een slachtoffer, enz. De zinprent is ontleend van eenen Feestdag, op welken men oudtijds slachtofferen bereidde, en gasten nodigde, en dezelve heiligde, door zorg te dragen, dat zy gewaschen en rein waren, verg. Job I: 5. 1 Sam. XVI: 5. De genodigde gasten wijzen ons naer de Babyloniers, deze had de HEER geheiligd, voor zo ver Hy hen, in den weg van zijne Voorzienigheid, geschikt had, om zich als het ware te vergasten, op de slachting, welke onder de Joden zou worden aengericht.

8. Ende het sal geschieden in den dage des slacht-offers des HEEREN, wanneer 'er eene gansch zeer vreeselyke slachting onder de Joden geschieden zal, dat

(a) Jef. 1: 4. ende 59: 13. Jerem. 15: 6.

dat ick besoeckinge sal doen over de gemeene lieden niet alleen, maer ook over de Vorsten en eerste Staetsdienaers, ende zelv over de kinderen des Konings, ende over alle rijken die hunne pracht vertonen, door haer te kleeden met vreemde kleedinge, die van buitenslands wordt ingevoerd.

Op deze wijs deed de *HEER bezoeking, over de Vorsten en kinderen des Konings*, toen de Koning Jechonia, met het gansche Koninglyk geslacht, genoodzaekt werd, zich aen NEBUCAD-NEZAR over te geven, 2 Kon. XXIV. 2 Kron. XXXVI; vooral toen niet alleen alle de Vorsten en helden, met de timmerlieden en smeden, maer ook de Koning Jechonia met zijne gehele geslacht, naer Babel gevoerd werden, 2 Kon. XXIV. 2 Kron. XXXVI. Jer. XXIV: 1. XXVII: 20. XXIX: 2.

9. Oock sal ick ten selven dage besoeckinge doen over allen knechten en huisbedienden, die, tot een teeken van zijne vaerdigheid, over den dorpel springt: die 't huys harer heeren vervullen met geweld, ende bedrogh, en zich door list, en allerlei wegen van onrechtvaardigheid, verrijken. Zo algemeen zal dit oordeel wezen, dat het zich van het Koninglyk geslacht, tot de huisknechten, zal uitstrekken.

10. Ende daer sal te dien dage, spreeckt de *HEERE*, een stemme des gekrijts zijn door gansch Jerusaleem, van de vischpoorte af, aen de westzijde van Jerusaleem, wanneer de Babyloniers door die poort ter Stad zullen indringen, ende een akelig gehuyl zal 'er gehoord worden, van het tweede of middenste gedeelte der Stad, verg. 2 Kon. XXII: 14, ende het gekerm over een groote breucke, of bres, door welke de vyanden zullen indringen, van de heuvelen af, op welke Jerusaleem gebouwd is.

11. Huylet gy geringe lieden, die inwoonders zijt der leegte, en uwen kost verdienen moet door den rijken ten dienste te staen; gylieden zult niets te doen hebben, en tot eene diepe armoede vervallen: want al het volck van koophandel, van het welk gy gewoon zijt te leven,

is uytgehouden , alle de gelddragers , Kooplieden , en vermogende menschen zijn uytgeroeeyt.

12. Ende het sal geschieden te dien tijde , Ick sal Jerusaleem met lanteernen doorfoeckcn , voor zo ver Ik de zaak zo bestuuren zal , dat de Babyloniers , na het veroveren van Jerusaleem , alle holen en verborgene plaetsen zeer naeuwkeurig , en als het ware met lantaernen doorzoeken zullen , om buit te vinden : ende ick sal rechtvaardige besoeckinge doen over de mannen , die stijf geworden zijn op haren droeffsem , en zorgloos in allerlei boosheid benen leven , die mijne Voorzienigheid verlochenen , en tot zich zelve in haer herte seggen , De HEERE en doet geen goet , noch hy en doet geen quaet ; Hy is onverschillig , omtrent de zedelyke daden der menschen , en bemoeit zich niet met hunne lotgevallen.

Mannen , stijf geworden op hunnen droeffsem , zijn zorgeloos zondaers , die , zonder eenig kwaed te vrezen , zich breidelooos aen allerlei boosheid overgeven. — De spreekwijs is ontleend van wijnen , welke , wanneer zy uitgegist hebben , van den droeffsem moeten gezuiverd worden , om helder en schoon te wezen. Maer wanneer zy niet gezuiverd en schoon gemaekt worden , blijven zy ontschoon en bederven. Deze zinprent vertoont ons menschen , die wanneer zy langduurige rust en voorspoed genieten , vadzig en zorgloos worden. De vuilgheid van hunne boze drijven bedervt hen hoe langs zo meer.

13. Daerom , tot eene rechtvaardige straf van zulk een wangedrag , sal haer vermogen ten roove worden , ende hare huysen tot verwoestinge : sy bouwen thans in hunne zorglose gerustheid wel huysen , maer sy en fullense niet bewoonen ; ende sy planten wijngaerden , maer sy en fullen derselver wijn niet drincken.

B. Vs. 14-18. wordt de nabylieid en het akelige der bedreigde oordeelen nader aangewezen.

14. De groote en zeer geduchte dagh des HEE-REN, welken Hy bepaeld heeft, om zijne rechtvaardige wraek aan de Joden uit te oeffenen, is naeby, hy is naeby, ende seer haestende. Die dag zal binnen weige jaren komen; de stemme des dags des HEE-REN, het ontzettend krijgsgescrei, het welk de Babylo-niers maken zullen, zal binnen korten tijd gehoord worden; de anderszins moedige helt sal aldaer bitterlick schreeuwen en kermen van angst.

15. Die dagh sal een dagh der verbolgenheyt en overstroming zijn, wanneer de Godlyke gramscap, even zo min als een overstromende vloed, zal kunnen beteugeld worden. Het zal een dagh zijn der benaeuwtheyt, ende des angsts, een dagh der woestheyt ende verwoestinge; (b) een dagh der duysternisse, ende der donckerheyt, een dagh der wolcke, ende der dicke donckerheyt:

Alle deze uitdrukkingen worden hier zaemgevoegd, om, door derzelver opeenstapeling, het akelige van dien schromelyken gerichtsdag des te levendiger af te teekenen.

16. Een dagh der basuyne, ende des geklancks; tegen de vaste steden, ende tegen de hooge hoeken, wanneer men nergens anders van horen zal, dan van krijgsgescrei en vyandelyke aanvallen, tegen steden, vestingen, sterkten, en paleisen.

17. Ende ick sal de menschen bange en zeer bevreesd maken, dat sy fullen gaen als de blinde, van angst niet wetende waer zy zijn, en werwaerds zy zich heen begeven. Dit oordeel zal zeer ontzachlyk, maer tevens allerrechtvaardigst wezen, want sy hebben tegen den HEERE gefondigt: ende haer bloet sal in grote me-

(b) Joël 2: 1, 2.

XVII. DEEL.

nigte vergoten, en even weinig geacht worden als stof, ende haer vleesch sal geslacht, en even zo min gerekend worden als dreck.

18. Zy zullen de Babyloniers niet door geschenken kunnen bevredigen. Noch (c) haer silver, noch haer goud, en false niet kunnen redden (d) ten dage der verbolgenheyt des HEEREN, maer door het vyer sijnes yvers sal dit gantsche lant verteert en verwoest worden; want hy, die het kwaed niet kan ongestraft laten, sal eene voleyndinge maken, gewisselick eene haestige, met alle de inwoonderen deses zondigen lants.

H E T II. K A P I T T E L.

B. *Op de gemelde bedreiging volgt eene ernstige vermaning;*

Kap. II: 1-3.

A. *Aen het gantsche volk, vs. 1, 2.*

B. *Aen de weinige Godvruchtigen, vs. 3.*

1. **D**oorfoeckt uvelven naeuwe, om de boosheden op te merken, aen welke gy schuldig zijt, ja doorfoeckt uw hart en uwe handelingen naeuwe, gy volck dat met geenen lust bevangen en wort, om den rechten weg te bewandelen, en God in waerheid te dienen.

Er is vry wat duisterheid in den oorsprongelyken text. De woorden worden daerom onderscheidenlyk begrepen. — Een zeer beroemd Taelkenner zet die over, op deze wijs: *maek u zelven droog, en wordt droog, o volk, het welk niet bleek geworden is.* Het droog worden is eene zinbeeldige teekening van eene zeer zware droevheid, waerdoor de vuchten uitdrogen, vergel. Pf. CII: 5. Job XIII: 25. Volgens dit be-

(c) Spreuck, 11: 4. Ezech. 7: 19. (d) hov. vii. 14, 15, 16.

begrip, is de zakelyke zin deze: „gy zorgloos volk, „het welk nooit bedroefd en van droevheid bleek gewor- „den zijt over uwe zonden, het is nu meer dan tijd, dat „gy berouw gevoelt, en door droevheid, over uw grouw- „zaam wangedrag, als geheel uitdroogt.”

2. Hebt berouw en bekeert u, hoe eer zo beter: want het bedreigde oordeel zal spoedig worden uitgeoeffend. Eer het Godlyk besluyt, om het Joodsche volk, door de Babyloniers, te verdelgen, bare en de werkelyke uitvoering voortbrengt. (De tijd, om u te bekeeren, is kort, gelijk kaf, dat door den wind wordt voortgedreven, gaet de dagh of de tijd, die nog voor dit oordeel verlopen moet, zeer snellelyk voorby.) Haest u daerom, om uwes levens wil. Bekeert u hoe eer zo beter, terwijl de hittigheyt van des HEEREN toorn over ulieden nogh niet en komt, terwijl de dagh des toorns des HEEREN over ulieden nogh niet en komt.

3. Soeckt den HEERE, met ernstige gebeden, alle gy sachtmoedige des lants, die sijn recht werken en zijne billyke wetten gehoorzamen, soeckt en beoeffent gerechtigheyt, soeckt en betracht sachtmoedigheyt, misschien sult gy verborgen, en van de algemeene rampen des volks beveiligd worden, in den dagh des toorns des HEEREN.

Het oordeel der verwoesting van het Joodsche volk, door de Babyloniers, was vastelyk besloten. Maer de bekeering van het volk zou te weeg brengen, dat dit oordeel gematigd wierd, en dat de Joden naer hun Vaderland wederkeerden. Het gebed der Godvruchtigen zou ten gevolge hebben kunnen, dat zy voor hunne personen verschoond en beveiligd wierden.

2. *Eindelyk wordt de geheele ondergang van vele heidensche volken voorspeld, Kap. II: 4-15.*

Deze voorspelling diende, ter bemoediging van de weinige Godvruchtigen, die nog onder de Joden waren over-

gebleven. De verdelging van die heidensche volken, die altoosduurende vyanden waren van Gods volk, zou aanleiding geven, dat het Gemeenbest der Joden, na hunne wederkeering uit Babel, in vorigen bloeytaet stond hersteld te worden.

De Propheet begint zijne voorzegging van de Philistijnen, die ten Westen van Kanaan woonden, wijders komt hy tot de Moabiten en Ammoniten, welker land ten Oosten van Kanaan gelegen was; van daer gaet hy naer het Zuiden, daer de Cuschiten woonden, en eindelyk komt hy in het Noorden, tot het overblijfsel van het Rijk der Assyriërs.

A. Vs. 4-7. *propheteert ZEPHANJA tegen de Philistijnen.*

4. Want Gaza, eene vermaerde Stad der Philistijnen, sal verwoest, en van hare inwoneren verlaten wesen, ende Askelon, eene andere Stad van dat zelvde volk, sal ter verwoestinge wesen. Even zo zal het ook gaen, met de twee andere steden der Philistijnen. De inwoners van Asdod sal men in den heten middage, wanneer het vluchten zeer bezwaerlyk valt, verdrijven, ende Ekron sal uytgewortelt, ontzenuwd, en van alle kracht beroofd worden.

De Philistijnen hadden vijf Vorstelyke steden, *Gath, Gaza, Askelon, Asdod, en Ekron*. De eerste wordt hier niet genoemd, of omdat zy thans in de macht der Joden, of omdat zy reeds verwoest was.

5. Wee den Philistijnen, die inwoonderen der lantstreke der Middellandsche zee zijn. Wee den volcke der Cherethim, die in het Zuiderdeel van het land der Philistijnen wonen, vergel. 1 Sam. XXX: 14. het woort des HEEREN sal tegen ulieden zijn, gy Canaan der Philistijnen lant, ende ick, die het lot der volken bepael, sal u verdoen, dat 'er geen inwoonder sal zijn.

Gy Kanaan der Philistijnen land. — De Philistijnen waren niet oorsprongelyk uit het volk van Kanaan, maer uit

MITZRAÏM, den Stamvader der Egyptenaren, Gen. X: 13, 14. Waerom wordt dan *het land der Philiftijnen* hier *Kanaan* genaemd? omdat het land, het welk de Philiftijnen thans bewoonden, oorspronkelijk den Kanaaniten behoord had. Oudtijds woonden de Philiftijnen in Caphtor, in het Oostelyk gedeelte van Egypten; maer van daer zijn zy uitgetrokken, en hebben de zeestrecken van Pa'astina ingenomen, vergel. Daut. II: 23. Jof. XIII: 2, 3. Amos IX: 7.

6. Ende de lantstrecke der zee, welke thans door de Philiftijnen bewoond wordt, sal van ingezetenen ontbloom, tot weidland gebruikt worden, en wesen [tot] herders hutten, uytgegravene putten der herderen, ende betuyningen der kudden.

7. Ende de lantstrecke sal wesen voor het overblyffel des hayfes Juda, dat sy daer in hun vee weyden. De herders zullen altaer hun verblyf houden. Des avonts sullen sy in de plaetsen, alwaer thans de prachtige nuyfen A'kelons staen, legeren, om 'er des nachts te slapen; als de HEERE haerlieder Godt zich over de Joden zal ontfem, haer met zijne gunst sal besocht, ende hare gevanckeniss. sal gewendt en geslakt hebben.

De vervuiling van deze Godspreek hebben wy reeds aangewezen, by Jer. XLVII, vergel. XIV Deel p. 434. NEBUCADNEZAR heeft, denkelyk geduurende de 13 jarige belegering van Tyrus, alle de landschappen ten Oosten en Westen van Kanaan, gevolgelyk ook de vermaerde steden der Philiftijnen. geheel verwoest, zodat die landstrecken tot weidlanden geworden zijn. — Naderhand heeft zich Gaza wederom hersteld; maer zy is, eerst door den Syrischen Koning, ANTIOCHUS den Groten veroverd, en eindelyk, door ALEXANDER JANNÆUS, geheel verwoest, JOSEPHUS *Antiq. Jud.* l. XIII. c. 21.

B. Ps. 8-11. voorspelt de Propheet den ondergang der Moabiters en Ammoniten.

8. Ick hebbe de beschimpinge Moabs, welke
XVII. DEEL. V 2

zijne nazaten den Joden van tijd tot tijd hebben aangedaan, met verontwaardiging gehoord, ende ook de hatelike scheltwoorden der kinderen Ammons; daer mede sy mijn volck beschimpt hebben, ende hebben sich groot gemaect, en zijn vyandig aengevallen tegen delffels lantpale, om die te veroveren.

Deze volken waren oude vyanden van Israël, vergel. Amos I: 13. Byzonder hadden de Ammoniten, toen het Rijk der X stammen, door de Asfyriërs, gesloopt, en de ingezetenen gevangelyk wechgevoerd waren, zich van die gelegenheid bediend, om zich een gedeelte van Kanaan toe te eigenen, vergel. Jer. XLIX.

9. Daerom, om dat de Moabiten en Ammoniten den ouden wrok, tegen mijn volk, nimmer hebben afgelegd, [*Soo waerachtigh als*] ick leve, spreekt de HEERE der heyrscharen, de Godt Israëls, des volks van mijn byzonder eigendom, Moab sal fekerlick geheel verwoest worden, zodat 'er gene nagedachtenis van zal overblijven, en zijn even als Sodom, ende de kinderen Ammons als Gomorra. Hun land zal niets anders zijn, dan een netelheyde, vervuld met doornen, distelen, en allerlei soort van onkruid, ende een geheel onvruchtbare grond, als een foutgroeve, ende eene verwoefing tot in eeuwigheyt: de overige mijnes volcks, de joden, wanneer zy uit Babel zijn wedergekeerd, fullense berooven, ende het overige mijnes volcks fullense erfelick besitten.

10. Dat fullense hebben in plaetse, en deze geduchte oordeelen zullen zy ondergaen, ter vergelding van haren hoogmoet, en de trotsche mishandelingen, welke zy den Joden hebben aangedaan: want sy hebben beschimpt, ende hebben haer groot gemaect, door zich vyandig aen te kanten, tegen het volck des HEEREN der heyrscharen.

11. Vreeslick sal de HEERE tegen haer wesen, in gramschap en oordeelen: want hy sal alle de goden der aerde of van *die aerde*, van het land der Moabiten en Ammoniten, doen uytteeren, door derzelver zwakheid en

onvermogen openbaar te maken, ende een yegelick uyt sijne plaetse sal hem aenbidden en hulde doen, die de eenige en ware God is. Zo zullen ook doen alle inwoners van de eylanden of zeeftreken der Heydenen. De omliggende heidenen zullen, uit den vreesfelijken ondergang der Moabiten en Ammoniten, leren opmerken, dat de HEER, de God van Israël, de eenige en ware God zy.

NEBUCADNEZAR heeft de *Moabiten* geheel te ondergebracht, in het 5de jaer na de verwoesting van Jerusaleem, Jer. XXV: 21. XXVII: 3, 6. XLVIII. JOSEPHUS *Antiq. Jud.* l. X. c. 11. Na dat zy het hoofd wederom opgestoken hadden, zijn zy door ALEXANDER JANNÆUS wederom diep vernederd. JOSEPHUS *de bell. Jud.* i. l. c. 4. getuigt, dat zy in zijnen tijd, wederom een groot volk uitmaakten, maar naderhand zijn zy, onder de nabuurige volken, allengskens versmolten, zodat hun naam reeds overlang heeft opgehouden.

Even eens is het gegaan met de *Ammoniten*, wanneer BAALUS hun Koning, met de meeste aanzienlyken, is wechgevoerd, hun land te vuur en te zwaerd verwoest, en 'Rabba, hunne hoofdstad, omgekeerd, verg. Jer. XLIX: 1-6. Ezech. XXV. Amos I. JOSEPHUS *Antiq. Jud.* l. X. c. 11. Ook hebben de Joden volgens vs. 9, hun land *be-roovd en ervelyk bezeten*, toen de Maccabeeuwische Vorsten, JUDAS en JONATHAN, verscheidene van hunne steden veroverd hebben, in 1 Macc. V: 6, 7, 28.

C. *Ps.* 12. wordt het oordeel tegen de *Cuschiten* bedreigd.

12. Oock gy *Mooren* of *Cuschiten*, die het Noorder deel van Arabien bewoont, sult de verslagene mijnes sweerts zijn, wanneer Ik de zaak zo bestuuren zal, dat Nebucadnezar u mede zal te onderbrengen.

D. *Eindelyk wordt de geheele ondergang van het Assyrische Rijk voorspeld, vs. 13-15.*

13. Hy sal oock sijne hant uytstrecken tegen 't noorden, ende hy sal de macht'ge Heerschappy van Assur, welke, door den afval der Meders, reeds aenmerkelyk verzwakt is geheel verdoen: ende hy sal de beroemde hoofdstad Nireve stellen tot eene verwoestinge, drooge als een woestijne. De plaats, daer Ninive thans nog staet, zal een onbebouwde en onbewoonde landstreek wezen.

14. Ende in 't midden van haer sullen de kudden legeren, al 't gedierte der volckeren, dat is, gehele volken en maetschappyen van wilde beesten; oock de roerdomp, oock de nachtuyl, en andere vogelen, die de sombere eenzaamheid beminnen, sullen op de aengename plaetsen, daer nu hare granaet appelen groeien, vernachten: een stemme der vogelen sal in de venster der verwoeste Paleizen singen, verwoestinge, liever een *vogel*, die gewoon is, in woeste plaetsen te verkeerem, sal in den dorpel der verwoeste huizen zijn, als hy, die alles bestuurt, haer cederwerck, hare prachtige gebouwen, van cederen hout gemaakt, sal ontbloott en verwoest hebben.

15. Dit is het treurig lot, het welk die stad zal overkomen, die nu nog opspringt van vreugde over haren voorspoed, die seker en zorgloos woont, zonder voor eenig kwaed te vrezen, die, door hoogmoed opgeblazen, in haer herte seyt, Ick ben 't, ende buyten my en is geene Stad meer, welke eenigszins by my in vergelyking komen kan; hoe is sy geworden tot woestheyt! een rustplaetse van 't wild gedierte! een yeder die daer door treckt, false aensluyten, om hare onverdraeglyke trotsheit te beschimpen, hy sal sijne hant bewegen, van verwondering en verbazing, hoe zulk eene machtige Stad zo deerlyk verwoest is.

Omtrent de vervulling vergelyke men Nah. III.

H E T III. K A P I T T E L.

II. **D**it Kapittel behelst de andere Prophetische Redevoering van ZEPHANJA, in welke de Joden, over het heerschend bederv der zeden, ernstig bestraft, maer tevens bemoedigd worden, met eene heuchlyke belofte van uitnemende zegeningen.

N. Het eerste deel behelst geduchte bedreigingen, vs. 1 - 8.

2. Het andere zeer heuchlyke belovten, vs. 8-20.

N. In het bedreigende deel, vs. 1-8.

A. Wordt eerst het onderwerp, by wijs van aenspraek, beschreven, vs. 1.

1. Wee de eyselicke, ende de bevleekte: de verdruckende stadt.

Welk eene Stad is hier bedoeld? Zy wordt niet genoemd. Dan onzes erachtens, is 'er gene bedenking op, of het is Jerusaleem. Volgens vs. 2. was het eene Stad, met uitmuntende voorrechten begiftigd. Zy had den HEER tot haren God. Zy had Propheten en Priesters, ja het Heilige en Gods wet, vs. 3; ook was de rechtvaardige HEER in het midden van haer, gevende alle morgen zijn recht in het midden.

Zommigen denken aan Jerusaleem, ten tijde van onzen Propheet; anderen aan Jerusaleem, ten tijde van 's Heilands verkeer, onder de menschen. Wy voegen ons by de laetsten, en begrijpen het zo, dat Jerusaleem aan ZEPHANJA, door den Prophetischen Geest, vertoond zy, zo als zy in het zedelyke zou gesteld zijn, ten tijde van 's Heilands onwandeling op de aerde, en, om haer grouwzaam wangedrag, door de Romeinen zou verwoest worden. — Onze bswijzen ontlennen wy,

1. Uit het verband met het onmiddelyk voorgaende. — Kap. II: 4-15. is de Godlyke wraek bedreigd, over de vyanden der Joden, Philistijnen, Moabiten, Ammoniten, Cuschiten, en Asfyriers, die, na de Babylonische gevangenis, zouden te ondergebracht werden. Zou nu de Propheet weder terug keeren, tot het oordeel over Jerufalem, door de Babyloniers, van het welk hy, in de vorige redenvoering Kap. I, omstandig gehandeld had?
2. Een tweede bewijs ontleenen wy, uit het verband van deze bedreiging, met de volgende belofte vs. 9-20. Immers wordt vs. 9. de roeping der heidenen, door het Euangelie, kennelyk voorspeld. Maer deze is niet gevolgd op de verwoesting van het oude Jerufalem, door de Babyloniers.
3. Eindelyk redeneeren wy uit de gezegden, welke, in deze bedreiging zelve vs. 1-8. voorkomen. Wy vinden hier eene teekening van het schromelykst bederv der zeden vs. 2-7, en de aenkondiging van een vreesfelyk oordeel vs. 8. Deze teekening van het bederv der zeden zou wel, in vele opzichten, op Jerufalem, in den tijd van ZEPHANJA, en de bedreigde straf op het oordeel, door de Babyloniers uitgeoeffend, kunnen toegepast worden; maer 'er zijn vele byzonderheden, welke ons naer volgende tijden henen wijzen.
 - Wat het zedelyk bederv aengaet vs. 2-7. Er wordt in het geheel niet gesproken van de afgodery, welke evenwel Kap. I: 4, 5. voorkomt, als de voorname oorzaak van het oordeel, door de Babyloniers uit te oefenen. Vs. 4^b. wordt wel geklaegd, over het verontreinigen van het heilige, en van der wet geweld aen te doen. Dan dit ziet niet zo zeer op het gros van het volk, als wel op de Priesteren.
 - De beschrijving van de bedreigde straf vs. 8. zou wel op het oordeel, door de Babyloniers, kunnen worden toegepast; maer onder de redenen, welke tot billyking van die straf worden aangevoerd, zijn 'er eenige, die op het oordeel door Babyloniers niet toepasfelyk zijn. — De HEEK had zommige heidenen uit-

uitgeroeid, met oogmerk, om de Joden daerdoor tot zinnen dienst, te bewegen vs. 6, 7, maer het had genen invloed gehad op de Joden. Wie zijn nu die heidenen? zekerlyk de volken, welke Kap. II: 4-15. zijn opgenoemd. Maer deze heidenen zijn, na de Babylonische volken, verdelgd. Gevolgelyk kan het oordeel door de Babyloniers niet bedoeld wezen.

Wy zijn daerom van oordeel, dat de Propheet vs. 2-8. het grouwzaam wangedrag van het Joodische volk, ten tijde van den MESSIAS, voorfelle, benevens het vreesfelyk oordeel, het welk deswegens, door de Romeinen, zou uitgeoeffend worden.

De Stad Jerusaleem, zo als zy, ten tijde van 's Heilands omwandeling op aerde, zou gesteld wezen, wordt, onder de bedreiging van een akelig *wee*, vs. 1 beschreven, als eene *ysfelyke Stad*, van wegen de grouwelen, welke daerin gepleegd werden, grouwelen zo veel in getal, en zo verfoeilijk in soort, dat men 'er van yfsen moest; eene *bevelekte Stad*, vermits de inwoners meerendeels, ten aanzien van leer en zeden, alleszins verontreinigd waren; eene *verdrukkende Stad*, van wegen de onrechtvaardige mishandelingen, welke aldaer, byzonder omtrent armen en ellendigen, plaats hadden.

De beroemde Taelkenner, van welken wy reeds menigmaal gesproken hebben, geeft aan het eerste woord, in plaats van *ysfelyk*, de beteekenis van *gemest* of *vet gemaakt*, en meent, dat Jerusaleem hier vergeleken worde, by het wild gedierte, het welk zich vet mest van den roov. Dan zal Jerusaleem hier vertoond worden, zo als zy zich verrijkt had, door het beroven van zulken, die genen helper hadden. Dit strookt ongemeen wel met vs. 3. — Het tweede woord, door *bevelekt* vertaald, verstaet zijn Hoog Gel. van eene bevelkking met bloed, menende dat de zinneprent hier vervolgd, en Jerusaleem vergeleken worde by roovdieren, welke, met het bloed van den verscheurden roov, geheel bezoeteld zijn. — De

benaming van *verdrukkende* Stad ziet, op het geweldig verdrukken van allerlei ellendigen, die geen wederstand bieden kunnen.

Jerusalem wordt derhalven beschreven, als eene Stad, in welke allerlei schreeuwende onrechtvaardigheid bedreven, en de ellendigen op de schromelykste wijs mishandeld werden. Misdaden, aen welke zich Jerusalem, ten tijde van den MESSIAS, by uitnemendheid, ook omtrent Hem en zijne volgelingen, heeft schuldig gemaakt.

B. *Aen deze Stad wordt, om haer schromelyk wangedrag, eene akelige straf bedreigd, vs. 2 - 8.*

A. *Het wangedrag van Jerusalem wordt vs. 2 - 7. beschreven.*

a. *Op zich zelve, vs. 2 - 4.*

a. *Ten aenzien van het volk, vs. 2.*

b. *Met opzicht tot de hoofden, vs. 3, 4.*

2. Sy en hoort nae de stemme des HEEREN niet, die van de vroegste tijden, door de Propheten, tegen haer betuigd, en nu, door den MESSIAS zelven, in haer midden gesproken heeft; sy en neemt de tucht of Godlyke bestraffing, zo met woorden als door oordeelen, welke haer van tijd tot tijd zijn toegezonden, niet aen, zy laet zich door dit alles niet tot verootmoediging en bstering bewegen; sy en vertrouwt niet op den HEERE, in noden en zwarigheden, maer zy verwerpt dien rotssteen des heils, en zoekt hare hulp by de ydelheden; tot haren Godt en naedert sy niet, met gebeden en smekingen, maer verlaet Hem en zijnen dienst.

3. (a) Hare Vorsten, Koningen en Overheden, in den Burgerstaat, zijn brullende leeuwen in het midden van haer, voor zo ver zy, op den ellendigen en verdrukten, met tomelose woede, als op eenen prooi aanvallen, hare Richters zijn, in gierigheid, bloeddorst,

en

en boosheid gelijk, aen avontwolven, die zich des daegs schuil houden, maer des avonds voor den dag komen, en de beenderen niet en breken tot aen den morgen, voor zo ver zy hunne bloeddorstige voornemens zonder uitsfel ter uitvoer brengen.

4. Even zo slecht is het ook gesteld, met de hoofden in den Kerkstaet. (b) Hare Propheten zijn lichtveerdigh, zodat zy zich ligtelyk bewegen laten, door den wind van vreemde leeringen, en menschelyke overleveringen, gantsch trouwloose mannen, die de leer vervaltschen, en de wezenlyke belangen der menschen schandelyk verwaarloosen; hare Prieesters veroatreynigen het heylige, zy bezoetelen den Tempel en den Godsdienst, door een hemeltergend wangedrag, sy doen de wet geweld aen, door hare geboden moetwillig te schenden en te verdrasien.

β. Dit wangedrag wordt, in de verzwarende omstandigheden, nader afgeteekend, vs. 5-7.

5. Jerusaleem is eene hardnekkige en onverbeterlyke Stad. De HEER heeft alle mogelyke middelen, ter harer verbetering, aangewend, maer het is alles vruchteloos geweest. Hy heeft zelfs zijnen eigenen Zoon gezonden; maer ook dezen heeft zy smadelyk verworpen. De rechtveerdige HEERE is in 't midden van haer, hy (c) en doet geen onrecht: alle morgen geeft hy sijn recht in 't licht, daer en ontbreekt niet, doch de verkeerde en weet van geen schaemte.

Door den rechtvaardigen HEER kan men, in het gemeen, den hogen God verstaen. Deze was in het midden van Jerusaleem, voor zo ver Hy aldaer de blijken van zijne tegenwoordigheid, op eene meer byzondere wijs, vertoonde. Ook kunnen de volgende gezegden op God in het gemeen worden toegepast. Hy is een rotssteen zonder onrecht, die alle morgen, zo dikwijls zijne wet gelezen en verklaerd werd, sijn recht in het licht gav.

(b) Jer. 23: 11, 32. Hof. 9: 7. (c) Deut. 32: 4.

Meer byzonder evenwel denken wy aan Gods Zoon, den MESSIAS, die Gods rechtvaardige knecht is, een rechtvaardig God, en een Heiland, de HEER onze gerechtigheid, Jef. LIII: 11. XLV: 21. Jer. XXIII: 6. — Hy heet hier, met het hoogste recht, de rechtvaardige HEER, naedien Hy als Middelaer, eene eeuwige gerechtigheid verworven heeft, en zijn ervdeel bestuurt, volgens de regelen van volmaekte billykheid. — Deze rechtvaardige HEER was in het midden van Jerufalem, toen Hy, in het vleesch verschenen, onder de Joden, en ook te Jerufalem verkeerde. — Hy doet geen onrecht, of gelijk 'er eigenlyk staet, Hy zal geen onrecht doen. Dit wijst ons naer de vlekkelose heilichheid van den MESSIAS, in zijnen ganschen wandel. — Alle morgen zal Hy zijn recht in het licht geven. Verfast, door het recht van den MESSIAS, zijne rechtmatige bevelen, byzonder de gerechtigheid, welke Hy verworven heeft, Hy zou dit recht in het licht geven, dat is duidelyk, en in het openbaer verkondigen, en dat wel alle morgen, of gelijk 'er in het oorsprongelyke staet, in den morgen, dat is dagelyks, en by aenhoudenheid. Daar ontbreekt niet, of gelijk men het vertalen kan, Hy geeft zijn recht alle morgen in het licht; Het zegt, dat Hy nooit achter blijft, maer dagelyks verschijnt, om het volk te onderwijzen.

Maer dit alles had gene de minste uitwerking gehad. Doch de verkeerde weet van gene schaemte. Door de verkeerde, wordt de Stad Jerufalem bedoeld, het gros van het Joodsche volk, met deszelvs Opperhoofden, in het Burgerlyke en Kerkelyke. Deze weet van gene schaemte. Zy waren voor gene schaemte vatbaer.

6. De straffen, welke over andere volken zijn uitgeoefend, hebben ook al genen invloed gehad op de hardneckige Joden. Ick hebbe de Heydenen, byzonder de Philistijnen, Moabiten, Ammoniten, Arabiers en Asfyriers, vergel. Kap. II: 4-15, op eene geduchte wijs uytgeroeyt, hare hoecken, grenspalen en sterke steden zijn verwoest, ick hebbe hare straten, door het verslaen der inwoneren, eenfaem gemaect, dat niemant daer doorgaet; hare steden zijn verstoort, so dat

dat 'er niemand en is, dat 'er geen inwoonder en is.

7. Mijn oogmerk was, in deze gerichtshandelingen, onder andere, dat zy den Joden, tot voorbeelden ter waerschouwing en afschrikking, dienen zouden. Ick seyde, Immers sult gy Joden, door het aenschouwen van deze voorbeelden, bewogen worden, om my te vreesen, gy sult daerdoor gewaerschouwd worden, om de tucht aen te nemen, en u te bekeeren, op dat hare wooninge niet uytgeroeyt soude worden: al wat ick haer befocht hebbe, met zegeningen of oordeelen, zy zijn niet verbeterd, waerlick sy hebben haer vroegh opgemaect en beyverd, om kwaed te doen, sy hebben alle hare handelingen verdorven.

B. Zulk een wangedrag zou, met een schromelyk oordeel, vergolden worden, vs. 8.

8. Daerom, vermits gy, Jerusaleem, onverbeterlyk zyt in de boosheid, verwacht my, spreekt de HEERE, als eenen rechtvaardigen Richter, ten dage als ick my opmake tot den roof, of tot eenen vyandigen aanval: want mijn oordeel en vastgesteld Richterlyk besluit is, de Heydenen te versamelen, de Koninckrijcken te vergaderen, om over haer, over Jerusaleem en de hardnekkige Joden, mijne gramschap, de gantsche hittigheyt mijnes toorns, uyt te storten; want dit gantsche lant sal door het vyer mijnes yvers vertoert worden.

De teekening van hardnekkige en onverbeterlyke boosheid vs. 2-7. past in vollen nadruk op de Joden, in de dagen van den MESSIAS. en het is bekend, hoe het oordeel der verwoesting van Jerusaleem, het welk vs. 8. bedreigd wordt, door de Romeinen zy uitgevoerd.

II. Het ander deel van deze Godſpraak behelst eene zeer heuchlyke
blyfte, vs. 9-20.

8. Eerst wordt de aenwening der heidenen, in plaats van
de verſtote Joden, voorgeſteld, vs. 9, 10.

9. Daarna wordt de herſtelling der Joden, in de Godlyke
gunst, beloofd, vs. 11-20.

9. Gewiffelick, dan, wanneer Jeruſalem door de Ro-
meinen verwoest is, ſal ick tot de volcken of heide-
nen, door de prediking van het Euingelie, een reyne
ſprake wenden: op dat ſy ten laetſten, alle den name
des HEEREN aenroepen, en My oprechtelyk dienen,
op dat ſy hem, die de eenige en ware God is, dienen
met eene eenparige ſchouder, in onverdeelde veree-
niging harten en pogingen, een als laſtbeesten, onder het
zelvde jok gaan, en den laſt met verëenigde krachten
dragen.

10. Van de zijde der rivieren der Mooren, ſul-
len mijne ernſtige aanbidders, [met] de dochter
mijner verſtroyde, mijne offerhande brengen. De
prediking van het Euingelie zal, van tijd tot tijd, eenen
gewenſchten invloed hebben op de heidenen, en ten laetſten
eene algemeene bekeering te weeg brengen.

De volgende Overſetting, welke gere invulling nodig
heeft, ſtroomt veel beter met het verband van vs. 9: *Van de
zijden der rivieren der Mooren zullen zy, de bekeerde heide-
nen, die mijnen naem aenroepen, volgens vs. 9, My eenen
rook van overvloedig reukwerk, tot eene offerande en een geſchenk
aenbrengen.* Te weten het woord, door *ernſtige aanbidders*
vertaald, beteekent den rook of de geuren van lievelyk reuk-
werk, gelijk het ook zo voorkomt Ezech. VIII: 11, alwaer
het de Onzen vertalen, door eene *overvloedige volk* van
reukwerk. Het ander woord, het welk de Onzen ei-
genlyk opvaten voor *dochter*, en, in vereeniging met het
volgende, overzetten *de dochter mijner verſtroyde*, kan onel-
genlyk genomen worden, naer den ſproektrant der Ooster-
ling;

lingen, volgens welke de benaming van *dochter* wordt overgebracht tot zaken, welke uit iets anders haren oorsprong hebben, zodat hier zulke geuren bedoeld worden, welke uit het reukwerk, als derzelve moeder, voortkomen. Eindelijk het woord, door *verstrooide* overgezet, beteekent *overvloedigheden*, zodat, het by de vorige gevoegd, geuren zal te kennen geven, welke uit dat reukwerk in overvloed voortkomen; met één woord een zeer overvloedig reukwerk.

Byzonder wordt hier gesproken van zulke heidenen, die zich bevonden *aen de zijde der rivieren van de Miren of Cuschiten*. Het land der *Moren* of *Cuschiten* wordt, in den stijl der Heilige Schriften, om deszelfs verre afstand van Kanaan, aangemerkt, als het einde der aarde, Matth. XII 42. Heidenen derhalven, *aen de zijde der rivieren van de Miren*, zijn zulke volken, die de verst afgelegene oorden bewonen. — Deze zouden den HEEER *eene offerande en geschenk* aanbrengeu, met toespeling op de gewoonte der Onse lingen, om hunnen Vorst, door het aanbrengeu van geschenken, hulde te doen. — Dit geschenk zou bestaan in *geuren en rookpilaren van een overvloedig reukwerk*. Men denke aan het reukwerk van gebeden, onderwerping en gehoorzaamheid, verg. Mal. I: 11. Openb. VIII: 3, 4.

Deze Voorzegging is aenvangelyk bewaerheid, in den eersten tijd van het Nieuwe Testament, maer, volgens de overeenstemming van vele andere Godspraken, zal zy eerst by uitnemenheid vervuld worden, in het laetst der dagen.

2. *Vs. 11-20. wordt de eindelyke herstelling der Joden, in de Godlyke gunst, uitvoerig voorspeld.*

A. *Deze zaak wordt in het gemeen voorgesteld, vs. 11-13.*

Wie zijn de personen, tot welke de HEEER zijne taaf inricht? — Onzes erachtens wordt de Joodsche Kerk aangesproken, het overblijfsel naer de verkiezing der genade,

XVII. DEEL.

het welk zich, in het laetst der dagen, bekeeren zal. Zy worden duidelyk onderscheiden van de Heidenen, van welke vs. 9, 10. gesproken is. Ook zijn de zaken, welke hier beloofd worden, alleen op de Joden toepasfelyk, gelijk in het vervolg van zelve blyken zal.

11. Te dien dage, wanneer de heidenen den eenigen en waren God hulde zullen doen, en Hem dienen met eene eenparige fchouder, en fult gy niet befchaemt wesen van wegen alle uwe bofe handelingen, daer mede gy tegen my overtreden hebt, byzonder in het fmadelyk verwerpen van den MESSIAS en zijn Euangelie. Alle deze hemeltergende boosheden zullen u ten laetsten vergeven worden, en de langduurige straf zal eindelyk eens ophouden: want alfdan fal ick uyt het midden van u wechnemen die van vreugde opfpringen over uwe hovaerdy, of *de van vreugde opfpringende uwer hovaerdy*, ende gy en fult u voortaan niet meer verheffen om mijnes heyligen bergs wille.

De hovaerdy wordt nader befchreven, als *een verheffen om des heiligen bergs wil*. Men denke aan eene hoogmoedige verheffing, op het bezit van den Tempel, die op Zion, Gods heiligen berg, gebouwd was, en op den uiterlyken Godsdienst, die aldaer verricht werd. Deze voorrechten felden de Joden tot voorwerpen van hun vleefchelyk vertrouwen. In deze hovaerdy *van vreugde op te fpringen*, zegt verheugd en vergenoegd te zijn in dien trofchen waen. De zulken zou de HEER, *uit het midden* der Joden, *wechnemen*, door bekeerende genade zouden de vleefchelyke Joden, van dien ydelen waen, en die nietige gronden leren afzien.

12. Maer of en ick fal in 't midden van u doen overblyven een elendigh ende arm volck, eene menigte van bekeerde menfchen, die zich zelve als armen en ellendigen befchouwen zullen, die fullen op den name des HEEREN betrouwen, en hun heil gelovig zoeken by den Algenoegzamen.

13. Zy zullen hun geloov, in eenen heiligen wandel,
open

openbaer maken. De overgeblevene van Israëel en fullen geen onrecht doen, nochte geen leugen spreken, ende in haren mont en sal geene bedrieglicke tonge gevonden worden: maer zy zullen zich, op de betrachting van allerlei deugden, yverig toeleggen. Hun voorſpoed zal ongeſtoord zijn: want ſy fullen weyden, eenen groten overvloed van zegeningen genieten, ende nederliggen, ende niemant falſe verſchricken, veel minder benadeelen en verderven.

De vervulling heeft men aenvangelyk gezien, in de eerſte tijden van het Chriſtendom, maer zy zal by uitnemendheid plaets hebben, by de algemene bekeering der Joden, in het laetſt der dagen.

B. De aenſtaende gelukſtaet der bekeerde Joden wordt, in de byzonderheden, nader beſchreven, vs. 14-20.

14. Singt vrolick, (d) gy dochter Zions; juycht, Israëel: weest blijde, ende ſpringt op van vreugde van gantscher herte, (e) gy dochter Jeruſalems. Dat het ganſche volk van Israëel zich hartelyk verblijde.

15. Gy hebt overvloedige ſtof, tot eene zeer gansch uitnemende vreugde. De HEERE heeft uwe oordeelen, welke, om het ſmadelyk verwerpen van den MESSIAS en zijn Euangelie, zo lang op u gerust hebben, wechgenomen, hy heeft uwen vyant, alle die u onderdrukten wechgevaegt: de Koningh Israëls, de verheerlykte Middelaer, de HEERE, is in 't midden van u, met de kennelykſte blyken van zijne gunſtige voorzorg, tegenwoordig. Gy hebt voor gene vyanden of andere onheilen meer te vrezen, gy en ſult geen quaet meer ſien of ondervinden.

16. Te dien dage ſal tot Jeruſalem geſeyt wor-

(d) Zach. 9: 9. (e) Zach. 9: 9.

den, En vreeft niet: o Zion, en laet uwe handen niet slap worden, van moedeloosheid.

17. De HEERE uwe Godt, de Koning Israëls, de verheerlykte messias, is, met de kennelykste blyken van zijne gunst en liefde, in 't midden van u. Hy is een mach'tig helt [*die*] u, wanneer 'er nog vyanden mogten overig wezen, verloffen sal: hy sal over u vrolick zijn met blyfschap, en zijn genoegten stellen in uwten voorspoed, hy sal swijgen in sijne liefde, en uwe zwakheden genadig over het hoofd zien, zonder daerover verwijtingen te doen, hy sal sich over u, en over uwten voorspoed, verheugen met gejuych.

Volgens de aanmerking van eenen zeer beroemden Taekenner, zegt het oorspronkelijk woord, door *zwijgen* vertaald, eigenlyk *zich stom maken*, en wordt gebruikt van menschen, die door ongemene blydschap zo hevig worden aengedaen, dat zy buiten staet gesteld worden, om een enkel woord te spreken, en als met stomheid gellagen zijn. — Het zal dan, op eene Gode betamelijke wijs, te kennen geven, dat de HEER zich, over den voorspoed van zijn volk, en in het begunstigen van het zelve, uitermate zeer verblijden zoude.

18. De bedroefde om der byeenkomste wille, sal ick, de hoge Bestuurer van alle dingen, versamelē, sy zijn uyt u: de schimpinge is een last op haer.

De bedroevden om der byeenkomst wil. — Het oorspronkelijk woord, door *byeenkomst* overgezet, beteekent alles, wat vastgesteld en bepaeld is, en van daer wordt het gebruikt voor de plaets, welke tot eene gezette byeenkomst bepaeld is, vergel. Pf. LXXIV: 8. Ook zegt het eenen bepaelden tijd, zo wordt het genomen van Israëls hoge Feesten, Num. IX: 2, 3. XV: 3. Verder beteekent het eene gezette byeenkomst zelve, welke op eene bepaalde plaets, en eenen vastgestelden tijd gehouden wordt. In dezen zin, wordt de Tabernakel gemeenzaem genaemd *de tente der zamenkomst*. — Het woord, door *bedroevden* vertaald,

taeld, kan men al zo voegzaam vertalen, door *afgesnedenen*. — Wy hebben derhalven te denken aen zulken; die tot hier toe, van de gezette byeenkomsten, van de heilige vergaderplaetsen, en Godsdienstige piechtigheden, waren afgescheiden geweest. Dit is eene eigenaartige beschrijving van de gesteldheid des Joodschen volks, zedert de verwoesting van Jerusaleem door de Romeinen, vergel. Hof. III: 4.

Deze zou de **HEER verzamelen**, en uit alle gewesten des aerdbodems by één brengen.

Zy, te weten de afgescheidenen van de Godsdienstige byeenkomsten, *zijn uit u*, o Sion, zy zijn uit u afkomstig, en behoren tot Gods oude volk, de beminden om der vaderen wil.

De schimping is een last op haar, dat is de beschimping, die zy, wanneer zy van de byeenkomst waren afgescheiden, van hunne vyanden hebben moeten ondergaen, is op de Joden, zodat zy, door dien hoon en smaed, vele eeuwen lang gedrukt zijn.

19. Siet, ick sal te dien tijde alle uwe verdruckers door rechtvaardige straffen verdoen: ende ick sal de hinckende of dwalende behoeden, dat zy niet te ver afwijken, gelijk een getrouw herder met zijne schapen handelt, ende de uytgestootene versamelen, ende ick salse stellen tot eenen lof, ende tot eenen name, in het gantsche lant daer sy beschaemt zijn geweest, door de beschimpingen hunner vyanden; alle volken zullen mijne macht en goedheid erkennen, in het herstellen der Joden.

20. Te dier tijt sal ick ulieden herwaerts, in dit gezegend land uwer Vadersen, weder brengen, ten tijde namelick, als ick u versamelen sal, uit alle volken, onder welke gy zijt verstrooid geweest, sekerlick ick sal ulieden setten tot eenen name, ende tot eenen lof, onder alle volkeren der aerde, die met achting en roem van u spreken zullen, als ick uwe gevanckenissen voor uwe oogen wenden,

324 Z E P H A N J A. III.

en u uit zulk eene langduurige ballingschap, in Kanaan herstellen sal, feyt de **HEERE**, de onfeilbare, die zijne belovten altoos vervult.

BEINDE DER PROPHECY VAN ZEPHANJA.

D E

D E

P R O P H E T
H A G G A I.

D E

P R O P H E E T

H A G G A I

H E T I. K A P I T T E L.

Het opschrift van dit Prophetisch Boek vinden wy, vs. 1.

1. In den tweeden jare des Konings Darii, in de fefte maent, op den eerften dagh der maent, geschiedde het woort des **HEEREN** door den dienst van Haggai den Propheet, tot Zerubbabel, den fone Sealthiëls, den Vorst van Juda, ende tot Jofua, den fone van Jozadak, den Hoo-genprieftter, feggende:

De naem van deezen Propheet is **HAGGAI**. Wy weten van hem en zijne geflacht niets nader te bepalen, dan dat hy de eerste Propheet geweest zy, die, na de wederkeering der Joden uit de gevangenis van Babel, gebloeid hebbe.

Hy heeft zijne Prophetische bediening, twee maenden vroeger dan **ZACHARIA**, aenvaerd. — Hy begon te propheeten, *in het tweede jaer van den Koning DARIUS, in den zesde maend, op den eerften dag der maend.* Zo lang 'er Koningen in Juda en Israël heerschten, was men gewoon de dagteekening van openbare gedenkftukken te reekenen van hunnen Regeerinstijd, verg. 2 Kron. XII: 2. Jef. VI: 1. Jer. I: 2. Maer zedert de Joden aen vreemde heeren onderworpen waren, gelijk in de dagen van **HAGGAI** nog plaets had, stelde

men de jaren van hunne Regeering, tot een tijdsmerk van het gene 'er gebeurde.

DARIUS is DARIUS HYSTASPEZ, die, na het ombrengen van den valschgenaemden SMERDIS, Koning van Perſien geworden is, in het jaer 3484 na de ſchepping der waereld, 14 jaren na het ſlaſen der Babyloniſche gevangenis, verg. IX Deel, *Tijdsrekening* p. LXIV. — *In het tweede jaer* van dezen DARIUS, begon onze HAGGAI te propheteeren; en wel bepaaldelyk *in de zesde maend* genaemd ELUL, overeenkomende deels met onzen Augustus, deels met September, *op den eerſten dag van die maend*, derhalven twee maenden voor ZACHARIA, die zijne bediening in de achtſte maend aenvaemde.

Koning CYRUS had den Joden vryheid gegeven, om naer hun Vaderland weder te keeren, Ezr. I: 1-4. ZERUBBABEL en JOSUA begonden den optocht, met meer dan 42000 Joden, en hun gevolg, Ezr. I, II. Spoedig begon men den Tempel te herbouwen. Maer het duurde niet lang, of de Tempelbouw werd door de vyanden der Joden zeer belemmerd, Dan. X: 1-3. — CYRUS werd by zynen dood opgevolgd, door zynen oudſten zoon CAMBYSES. Deze regeerde ruim 7 jaren; en, gedurende al dien tijd, werd de Tempelbouw niet voortgezet. Na den dood van CAMBYSES nam een Magus, die zich uitgav voor SMERDIS, of TANAQXARES, den broeder des Koning, den thron in, maer bezat denzelven niet langer, dan zeven maenden. Ondertuſſchen verbood hy den Tempelbouw, waeraen de Joden, by den dood van CAMBYSES, wederom begonnen waren, Ezr. IV: 7-24. Toen DARIUS HYSTASPEZ Koning geworden was, bleef de Tempelbouw, door de ſlapheid der Joden, ſteken. Maer, in het 2de jaer van zijne Regeering, werden de Joden, door onzen Propheet, uit 's HEEREN naem opgewekt, om het werk te hervatten.

Het woord des HEEREN geſchiedde, door den dienst van HAGGAI den Propheet, tot ZERUBBABEL den zoon van SEALTIEL, den Vorst van Juda, en tot JOSUA den zoon van JOZADAK, den Hagepriester.

ZERUBBABEL was de zoon, of volgens 1 Kron. III: 19, we-

de kleinzoon van SEALTIEL, uit PEDAJA, en SEALTIEL was wederomeen zoon of kleinzoon van Koning JECHONIA, 1 Kron. III: 17. — Hy was een *Vorst van Juda*. Neh. V: 14. heet hy de Landvoogd. Zijne hoogaenzienlyke geboorte gav hem recht tot den throon, en de Koning van Perſen gav hem het bewind over de wederkeerende Joden, welke hy, onder den naem van SESBAZAR, naer Kanaan geleidde, Ezr. I: 8, 11. V: 14, 16.

JOSUA wordt ook wel JOSUAS genaemd, Ezr. II: 2. III: 2, 8, 9. IV: 3. X: 18. Neh. VII: 7. XII: 1, 7, 10, 26, zijnde de zoon van JOZADAK, den kleinzoon van SERAJA, die de laetſte Hogepriester was voor de Babylonifche gevangenis, 1 Kron. VI: 14. Deze JOSUA bekleedde het ampt van *Hogepriester*, onder de wedergekeerde Joden.

Tot deze beide mannen, die hoofden waren in het Burgerlyke en Kerkelyke, ſprak onze Propheet het woord des HEEREN, om hen, als voorgangers van het volk, tot het voortzetten van den Tempelbouw op te wekken.

Na dit opſchrift volgt de inhoud van het Prophetiſch boek zelve, beſtaande uit ettelyke Godſpraken.

I. De eerſte vinden wy, Kap. I: 2—II: 1.

⌘ De Godſpraak wordt op zich zelve voorgesteld, Kap. I: 2-11, en

2. Het uitwerkfel daer van aangewezen, Kap. I: 12—II: 1.

⌘ De Godſpraak zelve, Kap. I: 2-11, behelst

A. Eene ſcherpe beſtraffing, over de traegheid der Joden, in het voortzetten van den Tempelbouw, vs. 2-4.

2. Alſoo ſpreekt de HEERE der heyrſcharen, de Allerhoogſte God, die het bewind voert over het gansch Geheelal, ſeggende, door mijnen mond; Dit trage volck ſeyt, De geſchikte tijt en is niet gekomen, de tijt dat des HEEREN huys gebouwet worde. Het voortzetten van den Tempelbouw zou geheel ontijdig wezen.

3. Ende het woort des HEEREN geschiedde daerom, door den dienst des Propheten Haggai, feggende tot de yverlofe Joden :

4. Is 'et voor ulieden wel de tijt, dat gy woont in uwe gewelfde huysen? Gylieden, en vooral de vermogenden onder ulieden, hebben wel tijd en gelegenheid weten te vinden, om woonhuizen voor ulieden te bouwen, dezelve prachtig te maken, en met cederen delen te bedekken, ende sal dan dit Huys, het welk tot den plechtigen eerdienst van den Allerhoogsten geschikt is, woest zijn. De grondslagen van den Tempel zijn wel gelegd, Ezr. III: 10, maer het is nog ver van opgetrokken en gewelvd te wezen.

De gewaande SMERDIS had het voortzetten van den Tempelbouw verboden, Ezr. IV: 24. Op dezen grond wendden de yverlofe Joden voor, dat het ontijdig ware aen dit werk verder te denken. Maer, met dit alles hadden zy zorg gedragen, om hunne byzondere woonhuizen in gereedheid te brengen, schoon des Konings verbod, niet alleen tot den Tempel, maer tot de gansche Stad betrekkelyk ware, Ezr. IV: 21. Om hen te beschamen, vraegt daerom de HEER, of het dan wel tijd was, om tot hun eigen nut te werken, en het herstel van den Tempel te veronachtzamen?

B. De HEER voegt 'er eene nadrukkelyke opwekking by ;
vs. 5 - 11.

A. Eerst stelt Hy hun de rampen voor, welke hen drukten, als rechtvaerdige straffen van hunne onverschoonbare traegheid, in het voortzetten van den Tempelbouw, vs. 5, 6.

5. Nu dan, terwijl het zo met de zaak gelegen is, alsoo feyt de HEERE der heyrscharen, Stelt uw herte op uwe wegen, gy hoofden der Joden en het gansche volk. Gaet uw gedrag eens aendachtig na, en vergelykt het zelve met uwe verplichting.

6. Ik heb u gestraft met tegenspoed, in alle uwe onderne

zemingen. (a) Gy zaeyt vele, in hoop op eenen rijken oogst, ende gy brengt met dit alles weynigh in; gy etet van het weinige, het welk gy inzamelt, maer niet tot versfadinge; gy drincket van uwen kleinen voorraad, maer niet tot droncken worden toe, gy blijft dorstig en zonder verkwikking, gy kleedet u, maer de stof is slecht, en daerom dient de kleding u niet tot uwer verwarminge: ende die loon ontfangt, voor het bearbeiten van den akker, en het opbouwen van huizen, heeft 'er geen nut van, omdat alles schaersch, slecht, en duur is; 'er wordt wel veel gewonnen, maer het is tot nodig onderhoud nog niet toereikende: die loon ontfangt dien loon als het ware in eenen doorgeboorden buydel, het is of 'er een gat in de beurs is, waardoor alles uitvalt, wat 'er in geworpen wordt.

Deze vloeken had MOSE reeds op de ongehoorzaemheid bedreigd, Deut. XXVIII: 38-42. 45-47.

B. Hierop volgt eene zeer nadrukkelyke opwekking, vs. 7-11.

a. De opwekking zelve wordt voorgesteld, vs. 7, 8, en

β. Aengedrongen, uit overweging van de onheilen, met welke zy gestraft werden, vs. 9-11.

7. Alfoo feyt de HEERE der heyrfscharen, die het bewind voert over het gansch Geheelal, Stelt uw herte op uwe wegen, vergel. vs. 5.

8. Klimt zonder uitstel op 't gebergte Moria, de plaats van mijnen heiligen Tempel, ende brengt hout aen, ende bouwet dit Huys, waervan nog maer de grondslagen gelegd zijn, ende ick sal een welgevallen daer aen hebben, ende verheerlijkt worden, door uwe lovzangen in mijnen Tempel, wanneer dezelve zal voltooid zijn, feyt de HEERE de Onfeilbare.

Klimt op het gebergte. — Zommigen denken aen den berg Libanon, van waer het cederenhout, met andere bouwstoffen, gehaald werd. Maer de Tyriers en Sidoniers hadden het

(a) Deuter. 28: 28. Mich. 6: 14, 15.

XVII. DEEL

cederenhout voor geld gebracht, aen den oever van de Middellandsche zee, Ezr. III: 7. Wy denken daerom aen den Berg Moria, alwaer de grondslag van den Tempel reeds gelegd was, Ezr. III: 10. De Joden worden dan opgewekt, om zich niet langer in de beneden Stad bezig te houden, met bouwen van prachtige huizen, voor byzondere personen, maer op Moria te klimmen, de bouwstoffen derwaerds aen te voeren, en den Tempel te voltooien.

9. Gy siet omme nae vele, maer siet, gy bekomt weynigh. Gy doet veel arbeid aen den landbouw, in hoop van eenen rijken oogst, maer de uitkomst beantwoordt niet aen uwe verwachting, het gene gy inzammelt is weinig en slecht; ende als gy 't weinige in huys gebracht hebt, so blase ick daer in, zodat het wechstuive, en gy 'er geen voordeel van hebt; waerom, denkt gy, geschiedt dat? waerom worden uwe pogingen verijdeld? waerom hebt gy gene vrucht van uwen arbeid? spreekt de HEERE der heyrscharen; Om mijnes huys wille 't welck woest is, ende dat gy loopt elck voor sijn eygen huys. Dit kwaed overkomt u, omdat gy het bouwen van den Tempel veronachtzaemt, en elk zorgt, dat hy een huis voor zich zelven krijg.

10. Daerom (b) onthouden haer de hemelen en zijn als gesloten over u, dat 'er geen daeuw en is, om den akker te bevochtigen, ende het lant onthoudt sijne vruchten.

11. Want ick hebbe, door mijn almachtig bevel, in den weg van mijne vergeldende Voorzienigheid, een droogte geroepen over het lant, ende over de bergen, ende over het koorn, ende over den most, ende over de olie, ende over 't gene dat de aerdbodem soude voortbrengen: oock over de menschen, ende over de beesten, zodat zy, wegens gebrek van water, door dorst versmachten, ende over allen arbeyt der handen, zo in den landbouw, als in andere bezigheden.

2. Deze

2. Deze Prophetische redevoering had een zeer gewenscht uitwerksel, Kap. I: 12— II: 1.

12. Doe hoorde Zerubbabel de sone Sealthiëls, ende Josua de sone Jozadaks, de Hoogepriester, ende al het overblijffel des volcks, het welk uit Babel, in hun Vaderland was wedergekeerd, nae de stemme des HEEREN hares Godts, ende nae de woorden des Propheten Haggai, gelijk als hem de HEERE hare Godt gefonden en geboden hadde, uit zijnen naem te spreken, ende het volck vreesde voor het vertoornde aengesichte des HEEREN, die zulke kenelyke blijken van zijn rechtmatig ongenoegen, over het verwaerlosen van den Tempelbouw, gegeven had.

13. Doe sprack Haggai de bode des HEEREN in de boodschap, of in het gezantschap des HEEREN, die hem mischien eenen nieuwen last gegeven had, tot den ontroerden volcke, seggende: Ick ben met ulieden, om u te zegenen, wanneer gy mijne stem zult gehoorzamen, spreeckt de HEERE.

14. Ende de HEERE verweckte den geest Zerubbabels des soons Sealthiëls, des Vorsts van Juda, ende den geest Josua des soons Jozadaks, des Hoogenpriesters, ende den geest van 't gantsche overblijffel des volcks, door hun allen nieuwen yver, tot den Tempelbouw, in te boezemen, ende sy quamen ende maeckten, dat is zy schikten zich, en begonden te maken het werck in het huys des HEEREN der heyrscharen hares Godts: Van nu af zetten zy den afgebroken Tempelbouw met lust en yver voort.

H E T II. K A P I T T E L.

I. **O**P den vier en twintigsten dagh der maent, in de sefte [*maent*], in den tweeden jare des Konings Darii.

Dit vers behoort blijkbaer tot Kap. I. en bepaelt den tijd, wanneer de Tempelbouw werd voortgezet. — Op den eersten dag der zesde maend van DARIUS tweede regeeringsjaer, werden de Joden, door onzen Propheet, uit 's HEEREN naem opgewekt, om den gestaekten Tempelbouw te hervatten, Kap. I: 1. Aenstonds maekte men gereedheid, en bracht de bouwstoffen op Moria, zodat men 23 dagen daerna, op den 24 der gemelde maend, Kap. II: 1, reeds eenen aenvang maekte met bouwen. Inmiddels vervoegden zich de Landvoogden by den Koning DARIUS, en dees gav den Joden niet alleen vryheid, om den Tempelbouw voort te zetten, maar schonk hun ook heerlyke voorrechten, Ez. V, VI.

II. *De tweede Prophetische Leerreden van HAGGAI, is vs 2-10. beschreven.*

N. *Het opschrift vinden wy vs. 2.*

2. In de sevende [*maent*] van het tweede jaer der regeering van Darius Hyftaspez, zijnde het jaer 3484. na de schepping der waereld, op den een en twintigsten der gemelde tweede maent, geschiedde het woort des HEEREN andermael, door den dienst des Propheeten Haggai, seggende:

2. De Prophetische redevoering zelve vs. 3-10. behelst;
A. Eene aenmoediging aen het Joodsche volk, en deszelvs hoofden, om aen den Tempelhouw yverig voort te gaen, vs. 3-6.
B. Eene merkwaardige belovte, dat de heerlykheid van den tweeden Tempel groter zou zijn, dan die van den eersten, vs. 7-10.

3. Spreekt nu tot Zerubbabel den sone Sealthiëls, den Vorst van Juda, ende tot Josua den sone Jozadaks, den Hoogenpriester, ende tot het overblijffel des Joodschen volcks, het welk uit Babel in hun Vaderland is wedergekeerd, seggende uit mijnen naem:

4. Wie is onder ulieden overgebleven, die dit Huys in sijne eerste heerlickheyt gesien heeft, eer het door Nebucadnezar verbrand was, ende hoedanigh fiet gy het selve nu? wat oordeelt gy van den tweeden Tempel, voor zo ver dezelve nu gebouwd is? Is dit gebouw niet als niet in uwe oogen, in vergelyking van den vorigen Tempel? gelijk dit gebouw eenigermate, naer dien prachtigen Tempel, welken Salomo gebouwd heeft, en gy nog gekend hebt in uwe vroege jeugd?

Er waren nog eenige Joden onder de wedergekeerden, die den eersten Tempel in deszelvs luister gekend hadden. De zeventig jaren der Babylonische gevangenis begonnen wel, met het vierde jaer van JOJAKIM, zijnde het jaer 3399 na de schepping. Toen nam NEBUCADNEZAR Jerusaleem in, maer hy keerde, wanneer JOJAKIM zich onderworpen had, met eenige gevangenen, naer Babel weder, 2 Kron. XXXVI: 6, 7. De Tempel werd eerst 16 jaren later, in het jaer der schepping 3415, verbrand, en daerna geschiedde de grote wechvoering van het gansche volk, 2 Kon. XXV: 8-22. 2 Kron. XXXVI: 13-20. Jer. XXXIX: 8-18. LII: 12-27. Nu deed HAGGAI deze redevoering in het jaer der schepping 3484. Eenige Joden derhalven, die 80 jaren en daerenboven oud wa-

XVII. DEEL.

waren, hadden den eersten Tempel, in hunne jeugd, gezien.

5. Doch nu, weest sterck, hebt goeden moed en laet de geringe vertoning, welke de Tempel maekt, u niet affchrikken, gy Zerubbabel, spreekte de HEERE, ende weest sterck en welgemoed, gy Josua, sone Jozadaks, Hoogepriester, ende weest sterck en goedsmoeds, al gy volck des lants, spreekte de HEERE, ende werckt yverig aen mijnen Tempel: want ick ben met u, Ik zal het werk begunstigen en voorspoedig maken, spreekte de HEERE der heyrsharen, tegen welken zich niemand verzetten kan. Ik ben met u

6. Met het Woort, in het welcke ick met ulieden [*een verbont*] gemaect hebbe, als gy uyt Egypten uyttrockt; ende mijnen Geest, staende in 't midden van u: En vreest niet.

Er is die uit deze woorden een bewijs ontleen voor de Verborgenheden der aanbiddelyke Drieëenheid Zy verstaen door het *woord*, het zelfstandig woord, Gods eeuwigen Zoon, en door den *Geest* den derden Persoon, in het Goddelyk wezen. — Dan wy voor ons kunnen het niet zien. Ook is de leer der Drieëenheid door zo vele beslissende bewijzen gestaeld, dat wy dezelve niet behoeven te zoeken, daer zy niet te vinden zijn.

Het *woord* is het woord belovte, welke de HEER oudtijds aen Israël gedaen had. De zaak zal allerduidelijkst wezen, wanneer men het dus vertaelt, en uitbreidt. „ Ik ben met „ ulieden, gereed om u te helpen, en uw werk te begunstigen, *volgens het woord* der belovte, *het welk ik ulieden*, by „ wijs van eene plechtige verbondmaking, *gedaen heb*, *wanneer gy uit Egypten zijn opgetrokken*. Toen heb Ik plechtig beloofd, dat Ik u begunstigen en zegenen zou, *wanneer gy mijne stem gehoorzaam waert*, verg. Deut. XXVIII: 1. „ Nimmer heb Ik u verlaten, dan wanneer gy schandelyk „ van My zijt afgeweken. Ik zal nu mijne belovte gestand „ doen, en u, in het voortzetten van den Tempelbouw, „ voorspoedig maken, *wanneer gy mijne bevelen gehoor-* „ *zaam*

„zaem zijt, en met yver werkt, aen het voltrekken van
 „mijn huis; *en mijn geest staet in het midden van u.* Ik
 „heb in veler gemoederen, byzonder in dat van ZERUBBA-
 „BEL en JOSUA, eenen geest van yver en kloelmoedigheid
 „verwekt; vergel. Mich. III: 8. Laet hun loffelyk voor-
 „beeld u aenmoedigen. *Vreest daerom niet voor den eu-*
 „velmoed van vyanden, of andere hindernissen in dit
 „werk, het welk Ik begunstig.”

7. Want alsoo seyt de HEERE der heyrfscha-
 ren, die alle dingen bestuurt, ook de lotgevallen der vol-
 ken. Nogh eens, een weynigh [*tijts*] sal 't zijn;
 ende ick sal de hemelen, ende de aerde, ende de
 zee, ende het drooge doen béeven.

De spreekwijzen geven, in den letter, eene allergewel-
 digste aardbeving te kennen. De Propheten bedienen zich
 dikwijls van deze zinneprent, om grote veranderingen, in
 Koningrijken en Staten, aftebeelden, vergel. Jaf. XII: 13.
 Jer. IV: 24. Zo wordt ook de zinbeeldige spreekwijs nader
 verklaard vs. 21, 22. — Apostel PAULUS haelt deze woor-
 den van onzen Propheet aen; en stelt de beweging, welke
 hier voorspeld wordt, over tegen die, welke plaets had, by
 de invoering van de wettische huishouding op Sinai, Hebr.
 XII: 26. — Wy mogen 'er uit besluiten, dat de Propheet
 het oog hebbe, op de afschaffing van de oude en de invoer-
 ring van de nieuwe huishouding. Hiertoe zouden geweldige
 veranderingen, onder de volken, plaets hebben, welke wel
 by aardbevingen mogten vergeleken worden. De Joden
 zouden onder de macht der Romeinen komen. Hiertoe
 zouden de oorlogen der eerste met de Syriers den weg ba-
 nen. De Joden zouden zich de gramschap der Romeinen
 op den hals halen; dit zou ten gevolge hebben, dat hunne
 geheele Kerk- en Burgerstaet verwoest wierd; en daardoor
 zou de HEER openlyk betonen, dat de oude huishouding,
 met alle de schaduwichige plechtigheden, geheel en voor
 altoos was afgeschaft.

De Propheet verzekert, mit 's HEEREN naem, dat deze
 grote verandering, binnen korten tijd zou voorvallen. *Nag*

eens, een weinig tijds zal het zijn, en ik zal enz. — Tusschen deze Voorzegging en hare vervulling, zijn meer dan vier eeuwen verlopen. Evenwel kan dit tijdvak een *weinig tijds* genaemd worden, in vergelyking van den tijd, gedurende welken de oude huishouding, van den uittocht uit Egypten, gestaen had; voeg 'er by, dat 'er binnen korten veranderingen onder de volken stonden voor te vallen, welke ongedurig den weg banen zouden, tot deze grote omwending.

8. Ja ick sal alle de Heydenen doen beeven, of Ik zal allerlei soort van heidenen met grote kracht bewegen, en hunne harten overbuigen, om den MESSIAS, die staende deze Tempel, aen welken gy bezig zijt te bouwen, komen zal, gelovig te omhelsen, ende sy sullen, langs den weg van het geloov, komen [tot] den MESSIAS, die de Wensch is aller Heydenen: ende ick sal dit Huys, welk eene geringe vertoning het ook maken mag, met eene uitnemende heerlickheyt vervullen, feyt de HEERE der heyrscharen, naerdien de lang beloovde MESSIAS zelfs, in dezen Tempel, verkeerden en leren zal.

De MESSIAS heet de *wensch der heidenen*. Het oorspronkelijk woord zegt eigenlyk een brandend verlangen. De *wensch* of het *verlangen* is hier het voorwerp van den wensch of van het verlangen. — De Heidenen hadden verlangd naer den MESSIAS, voor zo ver zy hun heil te vergeevsch by de ydelheden gezocht, en begrepen hadden, dat 'er eene verzoening nodig ware; en na zijne openbaring, zou de MESSIAS het voorwerp zijn van den wensch en de liefde der Heidenen.

9. De eerste Tempel glinsterde van goud en zilver. Zodanig is dit gebouw niet. Ook bestaat de heerlijkheid, van welke Ik gesproken heb, niet in deze cieraaden. Mijne is het silver, ende mijne is het goud; spreeckt de HEERE der heyrscharen; Ik zou derhalven middelen genoeg beramen kunnen, waerdoor gy gelegenheid krijgen zoudt, om dit gebouw met goud en zilver rijkelyk op te cieren. De heerlijkheid, welke dit huis vervullen zal, is van een geheel ander en veel voortreffelyker soort.

10. De

10. De heerlickheyt defes laetsten Huyfes sal grooter worden, dan des eersten, seyt de HEERE der heyrsharen: ende in dese plaetse sal ick vrede geven, spreeckt de HEERE der heyrsharen.

De heerlykheid dezès laetsten huizes zal groter worden, dan des eersten. Eigenlyk staet 'er in den grondtext: *de laetste heerlykheid dezès huizes zal groter zijn dan de eerste.* Zo hebben het ook de LXX vertaald. In deze gehele Godspraak komt de Tempel, zo de eerste van SALOMO, als de tweede van ZERUBBABEL voor, niet als twee huizen, maer als één en het zelvde huis. — De Godlyke inwoning in de Schechinah was de eerste heerlykheid van den Tempel; maer de laetste heerlykheid van den Tempel, bestaende in de lichamelyke tegenwoordigheid van den MESSIAS, zou groter zijn dan de eerste.

In deze plaats zou de HEER vrede geven en voorspoed. Aen eigenlyke vrede kan men niet denken, naerdien de Joden, na het volbouwen van den Tempel, in veelérlei oorlogen en beroerten zijn irlgewikkeld. De belovte schijnt daerom in nadruk, te zien op den geestelyken vrede, welken de MESSIAS zou te weeg brengen.

III. De derde Prophetische Leerreden van HAGGAI vinden wy,

vs. 11-20.

N. Vs. 11. behelst het opschryf.

11. Op den vier en twintigsten [dag] der negender [maent] in den tweeden jare Darii, geschiedde het woort des HEEREN door den dienst des Propheten Haggai, ten derden male, seggende:

Deze Openbaring derhalven heeft de Propheet, ruim twee maenden, na de vorige ontvangen.

2. *De Leerreden zelve vs. 12-20. behelst twee delen.*

A. *Het eerste is bestraffend, vs. 12-18.*

B. *Het tweede is belovend, vs. 19, 20.*

A. *In het eerste deel, vs. 12-18.*

A. *Worden de Joden bestraft, over hunne nalatigheid, in het voortzitten van den Tempelbouw,*

vs. 12-15.

B. *Daerna worden de rampen vertoond, welke hun deswegen waren overgekomen, vs. 16-18.*

12. Alsoo seyt de HEERE der heyrfscharen, Vraegt nu de Priesters de wet, raedpleegt hen, over de ware mening van mijne wet, seggende:

13. Siet, stelt het volgende geval, yemant draegt heyligh vleesch, het welk van de offeranden is overgeschoten, in de slippe sijnes kleets, om 'er zijne gasten op te onthalen, ende hy raect met sijne slippe; in welke hy dat heilig vleesch draegt, aen het broot, of aen 't moes, of aen den wijn, of aen de olie, of aen eenige andere gemene spijs, sal het dan, door die aanraking, heyligh worden? ende de Priesters, uit welker mond men de wet horen moest, antwoordden ende seyden, Neen, zodanig eene aanraking kan, aen gemeene spijs, gene heiligheid byzetten.

Volgens de schaduwachtige wetten, waren de dingen, aen den dienst van God toegewijd, niet alleen heilig voor zich zelve, maer zy deelden zelfs zekere heiligheid, door aanraking, mede aen gemeene dingen. Het altaer heiligde de gaes, welke op dezelve gelegd was, Exod. XXIX: 37, en al wat het vleesch van een zondoffer aanraekte, was even daerdoor heilig, Lev. VI: 27. Maer evenwel een kleed, in het welk heilig vleesch gedragen werd, kon, door aanraking, gene heiligheid mededeelen, aen eenig gemeen ding.

14. Ende Haggai seyde verder tot de Priesteren, ik zal u over een ander geval raedplegen: Indien yemant die onreyn is, door het aanraken van een doot lichaem,

haem, yet van die gemeene dingen aenroert, sal het dan door die aenraking onreyn worden? Ende de Priesters antwoordden, ende seyden, Het sal onreyn worden. Dit heeft de wet uitdrukkelyk bepaeld, Num. XIX: 11. Gevolgelyk kan hier over gene bedenking vallen.

15. Doe antwoordde Haggai, ende seyde, Alfoo is dit volck, ende alfoo is dese natie voor mijn aengesichte, spreeckt de HEERE, ende alfoo is al het werck harer handen: ende wat sy daer offeren, dat is onreyn.

De beide gevallen vs. 13, 14 voorgesteld, past nu de Prophet, tot zijn oogmerk, op het Joodsche volk toe.

Te weten, dadelyk na hunne wederkeering, in het land hunner Vaders, hadden de Joden het koperen brandofferaltaer herbouwd, om daarop brandofferen te offeren, byzonder het dagelyksch morgen- en avondoffer, Ezr. III: 2, 3. Maer zy hadden traeg geweest, in het herbouwen van den Tempel. — Hierop nu is de eerste vraag vs. 13. betrekelyk. Een kleed, waerin heilig vleesch gedragen wordt, kon door aenraking gene heiligheid mededeelen aen gemeene dingen, omdat 'er een vreemd lichaam was tuschen het heilig vleesch en de gemeene dingen. Even zo was het ook, in dit geval, gelegen met de Joden. Hunne offeranden konden hun geen nut toebrengen; zy wachtten, uit kracht van deze offeranden, op de Godlyke gunst en zegeningen, maer het was te vergeevsch. Er kwam iets tuschen beide, het welk de vrucht der offeranden verhinderde, de traegheid namentlyk in het voortzetten van den Tempelbouw. — *Al het werk van hunne handen*, in den akkerbouw, was te vergeevsch; zy werden niet gezegend met eenen rijken oogst.

Al wat de Joden, op het gemelde altaer, offerden, *was onrein*. — Dit bleek uit het antwoord der Priesteren, op de tweede vraag vs. 4. De Tempel was nog niet herbouwd, derhalven werden de offeranden, niet op de gewone wijs, en met die plechtigheden, welke de wet had voorgeschreven, geofferd. Daerom waren hunne offeranden

zo onrein, als dode lichamen, en zy zelfs werden, door het aenraken van die onwettige offeranden, onrein.

16 Ende nu, welke treurige gevolgen heeft het veronachtzamen van den Tempelbouw te weeg gebracht, stelt 'er doch ulieder herte op, en bedenkt wat 'er gebeurd is, van desen dagh af, ende opwaerts in vorige dagen, eerder steen op steen geleyt wiert, om de muuren aen den Tempel des HEEREN op te trekken.

17. Eer die [*dingen*] geschiedden, en gy met yver begonnen zijt den Tempel te herbouwen, en deszelvs muuren op te trekken, quam yemant tot den ingezamelden [*koorn*] hoop, die hy dacht, dat van twintigh [*maten*] wezen zou, so en warender [*maer*] tiene: komende tot den wijnback, om zo hy meende vijftigh [*maten*] van de perste te scheppen, so en warender [*maer*] twintigh. Zodanig is uwe verwachting, tot eene rechtmatige straf van uwe nalatigheid, in het voortzetten van den Tempelbouw, geduurig te leur gesteld.

18. Ick sloegh ulieden, in den weg van mijne vergeldende Voorzienigheid, met brandkoorn of eene verzengende hitte des daegs, met hohichdaeuw, of vorst des nachts, vergel. Gen. XXXI: 40, ende met hagel; (a) al het werck uwer handen, in den landbouw, werd langs deze wegen verdorven, ende gy en [*keerdet*] u niet tot my, maer zijt zorgeloos voortgegaen, in het verzuimen van den Tempelbouw, spreeckt de HEERE.

B. Maer vermits de Joden nu betoonden, dat het hun ernst ware, om den Tempel te herbouwen, worden hun uitnemende zegeningen, als zo vele blijken der Godlyke goedkeuring, toegezegd, vs. 19, 20.

19. Stelt 'er doch uw herte op, en maekt een recht gebruik van de wegen, welke de HEERE met u heeft in-

(a) Hagg. I: 11.

inge'agen, van defen dach af, ende opwaerts of vervolgens, van den vier en twintigften dach der negender [*maent*] af, van den dach af als het fondament aen den Tempel des HEEREN, als het ware, op nieuws is geleyt geworden, daer het werk zo lang heeft ftelgeftaen, ftelt 'er uw herte op.

20. Is 'er nogh zaet in de fchuere, het welk gefchikt is, om den akker te bezaaien? hebben de bomen, in vorige jaren, gene vrucht voortgebracht? zelfs tot den wijnftock, ende den vijgeboom, ende den granaet appelboom, ende den olijfboom, [*die*] niet gedragen en heeft: [*die*] fal ick van defen dach af fegenen. Van nu af aen, zult gy, door mijnen zegen, eenen rijken oogst, eenen overvloed van veld- en boomvruchten inzamelen.

IV. *Hierop volgt de laetste redevoering van onzen Propheet,*

vs. 21—

Deze redevoering was alleen ingericht tot ZERUBBABEL, die zeer veel had toegebracht, om den yver des volks, tot het hervatten van den Tempelbouw, het welk zo lang verzuimd was, op te wakkeren.

N. *Het opfchrift vinden wy vs. 21.*

21. Het woort des HEEREN nu gefchiedde, in eene Openbaring, ten tweeden male tot Haggai, op den zelvden vier en twintigften dag der negende maent, in het tweede jaer der regeering van Darius Hyftafpez, vergel. vs. 11, feggende:

J. *De redevoering zelve vinden wy, vs. 22-24.*

22. Spreekt tot Zerubbabel den Vorft van Juda, feggende, uit mijnen naem, Ick fal de hemelen ende de aerde bewegen:

De spreekwijs is wederom ontleend van eene geweldige aardbeving, vergel. vs. 6. De zinprent dient wederom, om grote veranderingen, in Koningrijken en Staten, af te tekenen. Trouwens zo wordt het ook, met meer eigenlyke woorden, verklaerd, vs. 23.

23. Ende ick sal den throon der Koninckrijken omkeeren, ende verdelgen de vastigheyt der Koninckrijcken der Heydenen: ende ick sal den krijgswagen omkeeren, ende die daer op rijden; ende de peerden, ende die daer op rijden, sulen nederstorten, een yegelick in des anderen sweert.

De HEER heeft hier het oog op de verwoesting van de machtigste Koningrijken, onder de nabuuren der Joden. — Eenige weinige jaren, nadat HAGGAI deze Godspreek had ontvangen en uitgesproken, begonden reeds de geweldige oorlogen, tuschen de Persianen en Grieken. Kort daarna stonden ook de Egyptenaers op tegen de Persianen, onder welker heerschappy zy 38 jaren geweest waren. DARIUS HYSTASPEZ beoorloogde daerom beide de Grieken en Egyptenaers te gelijk. XERXES, zijn zoon en opvolger, vergrootte nog de toerusting, tegen deze beide vyanden, en bedwong de Egyptenaren. Hy trok, met eene ontzachtlyke legermacht, tegen de Grieken op, maer met eenen ongelukigen uitflag. — Zijn zoon ARTAXERXES LANGHAND was niet voorspoediger. Zijn leger werd door CIMON verslagen. XERXES II regeerde slechts $1\frac{1}{2}$ maend, en werd vermoord door SOGDIANUS. Ook deze werd, na eene korte regeering van $6\frac{1}{2}$ maend, van kant gemaakt, door DARIUS NOTHUS. Onder dezen vielen de Egyptenaers wederom af, van de Persiaensche Heerschappy. Zijn zoon ARTEXERXES MNEMON poogde te vergeeysch de Egyptenaren tot gehoorzaamheid te brengen. OCHUS, zijn grouwzame zoon, vermoordte alle de nakomelingen van zijnen Vader, en bracht de Egyptenaren wederom onder zijn geweld. OCHUS werd door vergift omgebracht. Zijn zoon en opvolger ARZES werd, op dezelve wijs, van kant gemaakt. Eindelyk kwam

DARIUS CODOMANNUS, een aftammeling van DARIUS NOTHUS, op den thron. Deze trok met een vreesfelyk leger op, tegen ALEXANDER den Groten, die zich reeds geheel klein Afien onderworpen had. Dan zijn gehele leger werd, in den vermaerden veldslag by Arbela, vernield, en hy zelfs werd kort daerna van den verrader BESSUS doorgeschoten. — Zodanig nam de Perfaensche Monarchy een einde.

De Griekfche Monarchy, door ALEXANDER den Groten gegrondvest, was van korten duur. Zijn dood bracht geweldige beroerten en oorlogen voort, onder zijne bevelhebberen. Hieruit kwamen onderscheidene Koningrijken voort; maer deze hebben elkander, door onderlinge oorlogen, zodanig verzwakt, dat zy ten laetsten alle, onder de overheersching der Romeinen, bukken moesten. Onder dit alles vielen 'er ook geweldige beroeringen voor, in het Gemeenebest der Joden.

24. Te dien dage, onder alle die geweldige volksberoeringen, spreekt de HEERE der heyrfcharen, sal ick u nemen, o Zerubbabel gy sone Sealthiëls, mijn knecht, die my gerouwelyk dient, spreekt de HEERE, ende ick sal u stellen als een zegelringh: want u hebbe ick verkoren, om uw geslacht te beveiligen, tot dat daeruit de MESSIAS zal geboren zijn, spreekt de HEERE der heyrfcharen.

ZERUBBABEL heeft in persoon geleefd, tot onder de regering van XERXES. Hy heeft derhalven de beginfelen van deze geweldige beroeringen gezien, maer het voornaemste is na zijnen dood voorgevallen. Deze belofte moet derhalven ook betrekkelyk gemaekt worden tot zijn nageslacht, uit het welk de MESSIAS stond voorttekommen.

De ouden waren gewoon *zegelringen* te dragen, versierd met gegraveerde edele gesteenten. Deze bewaerden zy zorgvuldig. Op deze gewoonte heeft de HEER het oog, wanneer Hy zegt tot ZERUBBABEL: *ik zal u stellen als een zegelring*. De mening is, „ ik zal u onder mijne byzondere „ voorzorg en bewaring nemen, gelijk men gewoon is, met „ eenen kostbaren zegelring te doen.”

346 H A G G A I II.

Trouwens, onder alle die beroeringen; onder al dat *be-*
wegen van de hemelen en de aerde, is het nageflacht van ZER-
RUBBABEL, dat ook het zaed van DAVID was, bewaerd geble-
ven, tot dat 'er de MESSIAS uit geboren is.

EINDE DER PROPHECY VAN HAGGAI.

D E
P R O P H E E T
Z A C H A R I A.

XVII. DEEL.

PROPHET ZACHARIA.

HET I. KAPITTEL

ZACHARIA is een tijdgenoot geweest van den vorigen *Prophet* HAGGAI. Maer hy is veel breder in het verkondigen van de lotgevallen, welke het Joodsche volk, in volgende tijden, overkomen zouden. By die gelegenheid propheetert hy ook, van de merkwaardige omwentelingen, welke onder de Heidenfche volken zouden voorvallen.

Men kan, in dit Prophetisch Boek, drie hoofddelen onderscheiden.

I. De *inleiding*, Kap. I: 1-6.

II. Verscheidene *geheimzinnige geziechten*, Kap. I: 7—Kap. VI: 15.

III. Ettelyke *Prophetische Redevoeringen*, Kap. VII—XIV.

I. De *inleiding* Kap. I: 1-6, behelst eene algemeene opwekking tot de wedergekeerde Joden, om de zaak van den Godsdienst ter harte te nemen. — Met deze opwekking schijnt ZACHARIA eenen aanvang gemaakt te hebben van zijne Prophetische bediening, en deze kan daerom, als eene algemeene Inleiding van het gansche boek, beschouwd worden.

N. Het opschrift vinden wy, vs. 1.

1. In de achtste maent in het tweede-jaer Darii Hystaspez, geschiedde het woort des HEEREN, in eene Openbaring, voor de eerstemael tot Zacharia, den soen Berechja, des soons Iddo, een hoofd der Vaders, van Priesterlyke afkomst, den Propheet, seggende:

Hy aenvaerde derhalven de Prophetische bediening, slechts twee, maanden na HAGGAI, zijnen tijdgenoot, Hagg. I: 1.

2. De Inleiding selve vs. 2-6, behelst twee voornamelyke byzonderheden.

A. Eene nadrukkelyke opwekking, aen de wedergekeerde Joden, vs. 2, 3.

B. Eene ernstige waarschuwing, vs. 4-6.

2. De HEERE is feer vertoornt, eigenlyk toornende, geweest tegen uwe vaders.

Het oorsprongelyk woord, door toornig, zijn vertaald, zegt eigenlyk sate te scheuren en te verbreken, en wordt byzonder gebruikt, van een geweldig onweder, het welk alles doet schudden, de takken van de bomen afscheurt, en grote verwoestingen aenricht. Hiervan daen, wordt het overgebracht, tot eene geweldige gramschap, welke de schromelykste gevolgen heeft voor de zuken, die 'er de voorwerpen van zijn. — Des HEEREN grimmigheid, met hare verdervelyke gevolgen, wordt meermalen by een geducht onweder vergeleken, Ps. XI. — Deze beeldtenis was recht geschikt om den Joden, in ZACHARIAS-dagen, niet alleen te herinneren, hoe zeer de HEER op hunne Vaders was vergramd geweest, maer ook welke geduchte uitwerksels zy daervan ondervonden hadden. Men denke aen de verwoesting van het Rijk der X stammen, door de Asfyriers, en dat van Juda, door de Babyloniers.

De Joden van ZACHARIAS dagen moesten daeraen gedenken,

ken, opdat zy, van de godloosheid hunner vaders, en de verharding tegen de stemmen der Propheten, zouden worden afschrikt. — Er openbaerden zich, onder de wedergekeerde Joden, reeds kennelyke beginfelen van ongodsdienstigheid, aerdsgezindheid, en velerlei bederv der zeden. Deze herinnering was daerom recht geschikt, om hen te waarschouwen, dat zy niet op nieuws van kwaed tot erger zouden overflaen.

3. Daerom segt tot hen, Alsoo seyt de HEE-RE der heyrscharen, laet het inkruipend bederv der zeden gestuit worden, keert van de verkeerde wegen, welke gy zo onbedachtzaam zyt ingeslagen, tot mijnen dienst; Keert weder tot my, spreekt de HEERE der heyrscharen, so sal ick, met mijne gunst en zegeningen, ook weder tot ulieden keeren, seyt de HEERE der heyrscharen.

4. En weest niet als uwe hardnekkige vaders, die voor de Babylonische gevangenis geleefd hebben, tot dewelcke (a) de voorige Propheten ernstig en byaenhoudendheid riepen, seggende, Alsoo seyt de HEE-RE der heyricharen, Bekeert u doch van uwe boose wegen, ende uwe boose handelingen, en keert oprechtelyk tot 's HEEREN dienst weder, zo zal het u wel gaen: maer zy verhardden zich in het kwaed, en versmaedden de allerheilzaamste waarschouwingen, sy en hoorden niet naer de vermaningen der Propheten, ende sy en luysterden niet nae my, betuigende door den mond van die heilige mannen, spreekt de HEERE, verg. 2 Kron. XXXVI: 15—

5. Uwe vaders, waer zijn die? hoedanig is hun treurig, maer rechtvaerdig lot geweest? zijn zy niet door de geduchte oordeelen van den oppersten Richter vernietigd? zijn zy niet uit Kanaan verbannen, en gevangelyk wechgevoerd naer een vreemd land? zijn zy niet, voor het grootste gedeelte, op eene ellendige wijs ongekomen? ende de Propheten, sullen sy in eeuwigheyt leven? Het is.

(a) Jes. 31: 6. Jerem. 3: 12. ende 18: 11. Ezech. 18: 30. Hof. 14: 9.

waer, de Propheten sterven ook, zo wel als andere menschen; maer met dit alles, zijn hunne bedreigingen blykbaer vervuld.

In de laatste vraag schijnt ZACHARIA eene bedenking van het ongeloof op te lossen, hier in bestaende, dat ook de Propheten gestorven zijn, vermits dit het algemeene lot der menschen is. Dan, schoon de Propheten gestorven waren, zy leevden nog, in de kennelyke vervulling van hunne bedreigingen.

6. Nochtans mijne woorden, ende mijne insettingen, die ick mijnen knechten den Propheten geboden hadde uitspreken, en hebbense uwe vaders niet getroffen? Dit kunt gy niet ontkennen. Hoe zeer behoort gy u derhalven aan hun voorbeeld te spiegelen, so dat sy wederkeerende, dat is, zodat de weinigen, die Babel zijn wedergekeerd, seyden, (b) Gelyck als de HEERE der heyrscharen gedacht en bedreigd heeft ons te doen nae onse wegen, ende nae onse handelingen, alsoo heeft hy met ons gedaan.

Door des HEEREN woorden kan men zijne bedreigingen verstaen, en door zijne inzettingen zijne richterlyke vonnissen. — Het laatste woord beteekent iets, het welk vastgesteld en besloten is.

II. *Het tweede deel van dit Prophetische boek. Kap. I: 7—*

VI: 15; behelst verscheidene gezichten, of geheimzinnige Godspraken, in welke de HEER de gewichtigste zaken, onder beelDSPrakige vertoningen, voorstelde.

N. Vooraf gaet een algemeen opschrift, het welk tot alle de 9 gezichten betrekkelijk is, vs.

7. Op dien vier en twintigsten dagh in de elfde maent, (die is de maent Schebat,) in den tweeden jare Darii, geschiedde het woort des HEEREN, in eene Openbaring, en wel bepaeldelyk door eene beelDSPrakige vertoning, tot Zacharia, den sone Be-

Berechja, des soons Iddo, den Propheet, zeggende:

In het tweede jaar der regeering van den Perſiaenſchen Koning DARIUS HYSTASPESZ, in de 8te maend, werd ZACHARIA, met de vorige Godſpraken, tot de Joden gezonden, Kap. I: 1. Maer de Prophetiſche gezichten werden hem vertoond, in de 11de maend, die is de *maend Schebat*, overeenkomende ten deele met onze maend January, ten deele met February.

Naer alle gedachten had de vorige opwekking, welke wy vinden vs. 2 - 6, te gelijk met de prediking van HAGGAI, eenen gewenſchten invloed gehad, op de gemoederen der wedergekeerde Jodon, waerover de HEER zijne hoge goedkeuring betonen wilde, door de bemoedigende beloven.

5. *Hierop volgen nu de gezichten zelve, Kap. I: 8—VI: 15.*
A. *Het eerſte gezicht vinden wy, Kap. I: 8 - 11.*

Het groot oogmerk van dit gezicht ſchijnt geweest te zijn, om de kleinmoedige Joden op te beuren, met de belofte van de Goddelyke liefdezorg, ter herſtelling van den bloei en voorſpoed in Kerk- en Burgerſtaet.

A. Het gezicht zelve vinden wy, vs. 8 - 11.

B. De bemoedigende verklaring, welke de HEER, by die gelegenheid, aan den Propheet gedaen heeft, vs. 12 - 17

8. Ick ſagh des nachts, in eenen Prophetiſchen droom, eene geheimzinnige vertoning, ende ſiet 'er vertoonde zich iemand aen my, die 'er uitzag als een Man rijdende of zittende op een donker root peert, ende hy ſtont tuſſchen de myrten, die in de diepte of ſchaduw waren: ende achter hem waren roode, bruyne, ende witte peerden.

De Man die op het donker rode paerd zat, *ſtond tuſſchen de myrthen*. Men denke aen eene verzameling van myrthen, bomen, welke in vergelyking van dennen, eiken, en dergelyken, wel laeg groeien, maer evenwel cierlyk zijn voor het oog, en beſt waſſen in het vochtige en in overſchaduwde plaetſen. — De Myrthen, het zy in eenen kring, het zy

in ryen geplaatst, stonden *in de diepte*, eigenlyk in de *schaaduw*. Men voege het een en ander te zamen, en verbeeldde zich de myrthen, in eene lage plaats of valleie, welke door de omliggende bergen overschaadwd wordt. — *Tusschen deze myrthen*, het zy in het midden, het zy in een der ryen, stond de Man, die gezeten was op het donker rode paard, of ten minsten by de myrthen.

Achter hem waren *rode, bruine, en witte paerden*. Op deze paerden waren ruiters gezeten, vergel. vs. 10, 11, die dienaers en trawanten waren van den eerstgemelden. Het woord *bruine* vertalen zommigen, door aschgrauw, anderen door geelachtig, nog anderen door kastanjebruin.

9. Ende ick seyde, Mijn Heere, wat zijn dese? doe seyde tot my de Engel die met my sprack, Ick sal u toonen, wat dese zijn.

De Propheet zeide: *mijn Heere wat zijn deze?* — Tot wien sprak hy? Het blijkt uit dit en de volgende gezichten, dat de Propheet eenen Engel by zich had, die geduurig by hem bleev, om hem te onderrichten.

Deze Engel was zekerlyk onderscheiden van den Man, die op het rode paard zat. Hy heet, in dit en de volgende gezichten, overal *de Engel, die sprak met den Propheet*. Ook ontmoeten wy hem in het naestvolgende gezicht, vs. 19, daer de Man op het rode paard zich niet vertoonde. — Zommigen denken aan eenen ongeschapenen Engel; dan voor dit begrip hebben wy geen voldoende bewijs in het geheel gevonden.

De Propheet beschouwde dezen Engel, als zijnen leidsman en onderrichter, om hem, onder de vertoning van dit en de volgende gezichten, eenige ophelderingen mede te delen — Hy vroegde hem daerom, *mijn Heer wat zijn deze?* wat beduiden deze vertoningen? heb de goedheid my daeromtrent het nodig onderricht te geven. — De Engel antwoordde hem geredelyk: *ik zal u tonen*, eigenlyk *ik zal u doen zien*, dat is, doen vernemen en verstaen, *wat deze zijn*.

10. Doe antwoordde de Man die, op het donker rode paard, tusschen de myrten stont, op de vraag, welke ik gedaan had aan den Engel, die my vergezelde, en-
de

de hy feyde, Dese, die op de rode, bruine, en witte paerden zitten, zijn 't, die de HEERE uytgefonden heeft, om het lant te doorwandelen.

De Man, die tusſchen de myrthen ſtond, vertoonde den MESIAS. Hy noemt God zynen Vader den HEER, den JOHONAH. Deze, zegt hy, zyn Gods dienaers, die als Renboden zyn uitgezonden geweest, om het land, eigenlyk de aerde te doorwandelen. — Er wordt gezinspeeld op de gewoonte van de aerdſche Vorſten, die ter bevordering van hunne Staetkundige inzichten, in allerlei vreemde landen, waer het hun belang vordert, geheime verſpieders hebben, om op te nemen wat 'er al omgae. — Deze teekening vertoont ons derhalven, deels hoe God van alles, wat 'er in de waereld omgaet, zulk eene nauwkeurige kennis hebbe, als werd Hy geduurig, door de nauwkeurigſte verſpieders, onderricht, deels hoe Hy, door zyne Voorzienigheid, over alle Koninkrijken heerscht, naerdien hy overal zyne dienaers vindt, die op zyne wenken paſen, om zyne bevelen ter uitvoer te brengen. — In dezen zin had de HEER zyne dienaers uitgezonden, om de aerde, dat is, byzonder de Perſiaenſche Monarchie en andere Rijken, welke toen tot dezelve, en tot het Joodſche Gemeenebeſt, eenige betrekking hadden, te doorwandelen, en nauwkeurig waer te nemen wat 'er al omging, ten einde daeruit op te maken, of het tegenwoordig tijdgewricht, en het beſloop der zaken in de Ooſterſche waereld, meer dan min geſchikt ware, ter bevordering van den voorſpoed des Joodſchen volks, het welk hier vertoond wort, als een myrthentuin, onder de byzondere beſcherming des Allerhoofſten.

II. Ende ik hoorde die ruiters of renboden, gezeten op de rode, bruine, en witte paerden, aen den Man, die op het donker rode paerd gezeten was, bericht geven van hunne waarnemingen, en ſy antwoordden den Engel des HEEREN, die tusſchen de myrten ſtond, ende feyden, Wy hebben het lant doorwandelt: ende ſiet, het gantsche lant ſitt, ende 't is ſtille.

Hy, die zich aen den Propheet vertoonde, als een man die

tusſchen de myrthen ſtonk, vs. 8, wordt hier genaemd de *Engel des HEEREN*. Uit deze benaming, alsmede uit vergelyking van Kap. III, leren wy, dat deze Schutſheer der myrthen, een ongeſchapen Engel geweest zy, de *MESSIAS*, die meermalen voorkomt, onder den naam van den *Engel des HEEREN*. Als zodanig ſchijnt de Man, die tusſchen de myrthen ſtond, nu eerst aen den Propheet te zyn bekend geworden.

De dienaers of renboden deden verſlag van hun gezantſchap. Zy hadden *het land of de aerde*, het ganſche gebied der Perſiaenſche Monarchy, met de overige Rijken, welke op dezelve, en op de zaken der Joden eenige betrekking hadden, *doorwandeld*, en alles nauwkeurig opgenomen. — Zy hadden bevonden, dat het *ganſche land* zat, dat is, gerust bewoond werd, onder het genot van welvaart en vrede, verg. Kap. II: 4, 8. IX: 15, en het land was *ſtille*, men genoot 'er eene allerdiepſte rust, welke door gene geruchten van oorlogen geſtoord werd.

Het geeft te kennen, dat 'er allerwegen in de landen der Heidenen, tot de Ooſterſche waereld behorende, eene diepe rust plaats had, het zwaerd was in de ſchede geſtokken, overal heerschte een aengename vrede, zonder dat het eene volk het andere benauwde. — Dit tijdgewricht was derhalven zeer geſchikt, om de herbouwing van Jeruſalem en den Tempel te bevorderen.

Dit zal ons blyken, wanneer wy de geheimzinnige beſuidenis van deze beeldſprakige vertoningen wat nader onderzoeken.

1. Het plantzoen of de verzameling van *myrthenbomen* verbeeldde de Kerk van God, welke thans onder het Joodſche volk gevonden werd. Ware gelovigen mogen met recht by myrthen vergeleken worden, die altoos groen zyn, en in den bloeitijd, niet alleen eene dierlyke gedaente vertonen, maar ook eenen aengename geur geven. Dit alles vertoont ons den ſteedsduurenden yver der gelovigen, om God te dienen, en het aengename van kunnen heiligen wandel. — Er waren, onder de weder-

gekeerde Joden , vele mondbelijders en huichelaers. Maer naer het beste gedeelte, het welk den HEER oprechtelyk aenkleevde , mogten zy by myrthen vergeleken worden.

2. De myrthen worden vertoond, als groeiende in *de diepte*, in eene vallei, daer zy door de omliggende bergen overschaduwd werden. — Het was geschikt, om aftebeelden, aen de eene zijde, hoe de Joden zich nog in vernederende omftandigheden bevonden, maer ook aen den anderen kant, hoe zy, door Gods lieverlijke voorzorg, en machtige bescherming, als overschaduwd wierden.
3. *De Man*, gezeten op het *rode paard*, en *ftaende tusfchen of by de Myrthen*, die vs. II. de *Engel des HEEREN* genaemd wordt, is buiten allen twiffel een Godlyk perfoon, gelijk uit verscheidene plaetfen, byzonder uit het gezicht Kap. III, allerblykbaerst is. Hy komt hier voor, als het hoofden de opperheer van eene menigte dienaren, die op zijne bevelen pafsen. Hy is derhalven de MESSIAS, de Koning van het oude Gods-Rijk, vergel. Exod. XXXIV, XXXVII. — Zijn stand *tusfchen of by de myrthen*, welke Hy dusdoende geduurig voor zijne oogen had, vertoont Hem, als den Beschermmer van het Joodfche volk, die zich deszelvs belangen op eene byzondere wijs aentrok, vergel. Dan. XII: 1. — Zijn zitten op een *paard* kon zijn vermogen en zijne vaerdigheid afbeelden, om zich tot heil van zijn volk te openbaren. — Maer waerom juist op een *rood paard*? De rode verwschildert tijden van bloedige oorlogen af. Het kan hier welligt betrekkelyk zijn, tot den tijd der verdrukking, welke de Joden 70 jaren lang ondergaen hadden, en die, onaangezien de verademing en wederkeering in hun Vaderland, nog niet ten eenemaal geeindigd was.
4. De Renboden, die achter den *Engel des HEEREN stonden*, zittende op *rode, bruine, en witte paerden*, zijn Engelen, welke den MESSIAS als hunnen Opprheer, in het bestuuren der waereld, dienstbaer zijn. — Hun *ftaen achter den Engel des HEEREN* teekent hunne onderdanigheid, aen

Hem. — Hun *zitten op paarden* kan hunnen yver en vakkigheid vertonen, in het uitvoeren der bevelen van den MESSIAS. — De onderscheidene verwen der paarden kunnen aanduiden, dat de HEER Engelen, van onderscheidene soorten en rangen, onder zijn bewind heeft, van welke Hy zich, naer de onderscheidene omstandigheden van zijn volk, bedient, in het bestuuren van de wereld.

5. Deze Renboden deden verslag van hunnen last, van het gene zy ortlekt hadden, by het *doorwandelen van de aerde*, dat is, van de Oosterfche wereld. — Het ver- toont niet alleen hoe de MESSIAS, ten nutte van Gods volk, een nauwkeurig toezicht hield, over de heidensche wereld, maer ook, dat zy, in alle hunne ondernemingen, aen zijn bestuur onderworpen waren.
6. Er werd bevonden, dat de *garfche aerde*, dat is, de geheele Oosterfche wereld, gerust zat, en dat het *stil* was, zodat overal kalmte en vrede heerschte. — Zo- danig was de gesteldheid der zaken, in het tweede jaer der regeering van DARIUS HYSTASPESZ, die, om zich in de Persiaensche Monarchy te bevestigen, getrouwd was met ATOSSA, de dochter van CYRUS. — Dit tijdge- wricht, wanneer de heidensche Rijken in rust en vrede leevden, was ongemeen geschikt, om de herstelling van der Joden Kerk- en Burgerstaet met nadruk te bevoor- deren, gelijk den Propheet vervolgens werd aangewezen.

B. By gelegenheid van het gemelde gezicht, deed de HEER eene zeer bemoedigende verklaring, aen den Propheet, vs. 12-17.

a. De Propheet bemerkte, dat de MESSIAS bad, ten goede van de Joden, en daerop een gunstig antwoord kreeg, van den HEER der heirscharen, vs. 12, 13.

β. Hier omtrent kreeg hy nadere opheldering, vs. 14-17.

12. Doe de Renboden het gemelde verslag, ten aen- horen van den Propheet, gedaen hadden, antwoordde de Engel des HEEREN, die zich de belangen der Jo- den aantrok, tot God zijnen Vader, ende seyde, als voorspraak van zijn volk, HEERE der heirscharen,
die

die het bewind voert, over alle Koningrijken der waereld, hoe lange en sult gy u niet ontfermen over Jerusaleem, ende over de steden Juda, welke nog verwoest liggen? op welcke gy gram geweest zijt, van wegen hunne hardnekkige boosheid, dese tseventigh jaren, zedert dat Jerusaleem verwoest en de Tempel verbrand is.

Tusfchen de verwoesting van Jerusaleem, door NEBUCAD-NEZAR, en het tweede jaer der regeering van DARIUS HY-STASPESZ, waren vry naby 70 jaren verlopen.

13. Ende de HEERE antwoordde, door den MESIAS, die het antwoord onmiddelyk ontfangen had, aen den Engel die met my sprack, zodat ik het duidelyk verstaen konde, goede woorden, troostelicke woorden, behelzende aengename beloven van heil en zegen, voor de Joden.

14. Ende de Engel die met my sprack, seyde tot my, Roept uyt, seggende, Alsoo seyt de HEERE der heyrsharen: Ick yvere over Jerusaleem, ende over Zion met eenen grooten yver. Ik heb eene zeer sterke neiging, om het heil van Zion en Jerusaleem, om den voorspoed van der Joden Kerk- en Burgerstaet, te bevorderen.

15. Ende ick ben met eenen seer grooten toorn vertoornt tegen die gerufte Heydenen, en omliggende volken, die, door den voorspoed verlasteld, baldadig zijn, omtrent andere: want ick was een weynigh toornigh op de Joden, zodat Ik hen gevoelig kastijten, maer evenwel niet verderven wilde. Daerom heb Ik de omliggende heidenen, tot uitvoerers van mijnen toorn, tegen de Joden gebruikt; maer sy hebben misbruik gemaakt van de macht, welke Ik hun gegeven had, om de Joden te tuchtigen: want zy hebben ten quade geholpen, en waren voornemens, om mijn volk geheel te verdelgen.

16. Daerom, vermits Ik niet dulden kan, dat de Heydenen mijn volk al te zeer vernederen zouden, seyt de HEERE alsoo, Ick ben tot Jerusaleem wedergekeert met ontfermingen, om die Stad te doen herstel-

len, mijn huys en Tempel sal daer in gebouwt worden, spreekt de HEERE der heyrſcharen, die alle hinderpalen kan uit den weg ruimen, ende het richtſnoer ſal door de bouvlieden, over Jeruſalem uytgeſtreckt worden, om de plaetſen, voor de wallen, poorten, ſtraten, en huizen af te meten.

17. Roept nogh luidkeels uit, gy Zacharia, ter be-
moediging van de Joden, ſeggende, Alſoo ſeyt de
HEERE der heyrſcharen, Mijne ſteden ſullen
nogh uytgeſpreydt worden van wegen, of *overſtro-*
men, gelijk een overvloeiende rivier, van het goede en
azerlei zegeningen: want de HEERE is voornemens,
om de ſmerten van de thans nog bedrukte Joden te lenigen,
door de rampen wech te nemen, onder welke zy zuchten,
en het beſchikken van allerlei voorſpoed, Hy ſal de kinde-
ren van Zion nogh trooſten, ende hy ſal Jeruſalem
nogh verkieſen, tot de plaets van zijne heilrijke tegen-
woordigheid.

Dze belovte is blijkbaer vervuld, by de herbouwing
van Stad en Tempel, vooral toen alles allengskens in bloei
herſteld, en het volk met nadruk gezegend is, byzonder
ten tijde van de Maccabeeuſche Vorſten.

B. *Vs. 18. 21. ontmoeten wy het tweede gezicht, het welk twee
vertoningen behelst.*

A. *De eerſte van vier hoornen vs. 18, 19. wordt*

α. *Vorgeſteld, vs. 18.*

β. *Verklaerd, vs. 19.*

18. Ende ick hief, nadat my het eerſte gezicht ver-
toond was vs. 8-17, in dien zelvden nacht vs. 9, in den
droom, mijne oogen op, ende ſagh wederom eene
andere vertoning, ende ſiet, daer waren vier
hoornen.

Dze *hoornen* ſchijnen van yzer geweest te zijn, naerdien
ter ſnits verſchenen, om de kracht van die hoornen te ver-
breken vs. 21. Zy waren puntig: want zy hadden Juda
beſchadigd. Wijders wordt vs. 21 geſproken, van *hoornen*
des

der heidenen. Wy mogen 'er uit besluiten, dat de Propheet gene gehoornde dieren gezien hebbe, maer menschen, die met hoornen voorzien waren, om daarmede te beschadigen, vergel. 1 Kon XXII: 11.

19. Ende ick seyde tot den Engel die met my sprack, Wat zijn dese? wat beteekenen die hoornen? ende hy seyde tot my, aenstonds gereed om my te onderrichten: Dit zijn die hoornen, welke Juda, Israël, ende Jerusaleem verstroyt hebben.

De *hoornen* vertoonden derhalven heidensche mogendheden, die Gods volk geweldig onderdrukt hadden. — Het is in de beeldenspraak van Gods woord zeer gewoon, machtige Koningen en volken by hoornen te vergelyken. De zinprent is ontleend van dieren, welke met hoornen gewapend zijn, en daerdoor andere beschadigen kunnen, vergel. Dan. VII, VIII. — De vier *hoornen* verbeeldden gevolgelyk vier vyandige Vorsten en Koningrijken, tegen welke de Joden des HEEREN gunstige bescherming nodig hadden.

Zy hadden *Juda, Israël, en Jerusaleem verstroyd*, en wel zo, volgens vs. 21, dat niemand zijn hoofd ophief.

Juda, Israël, en Jerusaleem zijn benamingen, welke elk op zich zelve zeer gemeenzaem, het gehele Gemeenebest, den ganschen Kerk- en Burgerstaet der Joden beteekenen. Dit alles wordt vs. 21, onder het eene woord van *Juda* begrepen. — Hier schijnen deze benamingen onderscheidenlyk genomen te worden, zodaf door *Israël*, het Rijk der X stammen bedoeld worde, het welk allereerst het geweld van die beschadigende Mogendheden ondervonden had. *Juda* dan is het Koningrijk van Juda, het welk te gelijck met Jerusaleem, den zetel van den waren Godsdienst, verwoest was.

Het oorsprongelyk woord, door *verstroyen* vertaald, beteekent zulk eene verstroying, waardoor iets geheel verspreid, herwaerds en derwaerds gesmeten, en het onderste boven gekeerd wordt. Het wordt daerom gebruikt, voor het wannen van koorn, Jef. XLI: 16. Jerem. IV: 11. XV: 7. LI: 2. Denkelyk wordt 'er gezinspeeld op ge-

362 Z A C H A R I A: I.

hoornde dieren, byzonder osfen, die dartel of vergramd, het graen van den dorschvloer op hunne hoornen nemen, en allerwegen heen smijten.

Althans het stoten en wechsmijten met de hoornen teekent eenen vyandigen inval, gepaerd met roov, verwoesting, wechvoering der gevangenen, en de geheele verftrooiing van eene Natie. — Het grondwoord staet hier in zulk eene buiging, dat het niet alleen beteekene het gene reeds geschied is, maar ook in volgende tijden nog gebeuren zal.

Israël en Juda hadden het reeds ondervonden. Thans begonden zy wel eenigzins adem te scheppen, maar zy verkeerden nog in zeer vernederende omftandigheden, en in volgende tijden, zouden zy nog geweldige fchokken moeten uitftaan.

De verftrooiing wordt, by wege van verzwaring, vs. 21. zodanig omfchreven, dat *niemand zijn hoofd ophief*. — Deze spreekwijs wordt meermalen gebruikt, van de diepe vernedering eener Natie, vergel. Richt. VIII: 28. Job X: 15. Ps. III: 4. XXVII: 6. Het genot van vryheid, voorfpoed en overvloed, maekt dat iemand het hoofd blymoedig opfteke, maar overheerfching en rampen vervullen iemand met droevheid, fchaemte en vrees, zodat hy het hoofd late hangen. — Zodanig was het, door het geweld der vyanden, by Juda en Israël gefield geweest. Zy waren in de diepste vernedering, en op den oever van het uiterfte verderv gebracht.

Dan wat meer in het byzonder. — Er waren vier hoornen.

1. Het *eerfte hoorn* vertoont ons, de Babylonifche Monarchy, zo als zy in volen luister bloide, ten tijde van NEBUCADNEZAR. Toen was zy als een fterk en geweldig hoorn. Vele volken hadden haer vermogen ondervonden, byzonder de Joden, die door de Babyloniers dermate gedrukt zijn, dat zy geheel verftrooid, en op den rand van het uiterfte verderv gebracht waren.
2. Het *tweede hoorn* teekent de Perfiaenfche Heerschappy, welke ook met het hoogfte recht, by een fterk en geweldig

dig hoorn, vergeleken wordt — Van deze hebben ook de Joden zeer zware mishandelingen ondergaan, byzonder in de eerste tijden, na hunne wederkomst in hun Vaderland, vergel. Neh. IX: 32, 36. Ezz. IX: 7-9. Zo lang de Perſiaenſche Monarchy duurde, zijn de Joden daeraen onderworpen geweest. Zommige der Perſiaenſche Koningen waren hun wel gunſtig, maar zy bleven onder de Perſiaenſche Landvoogden, die de Joden niet alleen aan het Hov wisten zwart te maken, maar hen ook, door knevelaryn en onderdrukkingen, benaarden.

3. Het *derde hoorn* is het Koningrijk der zogenaemde Lagiden in Egypten. — Van dit ſterke hoorn hebben de Joden vele verdervelyke ſtoten moeten verduuren, daer de Vorſten van dit Rijk, dan eens door liſt, dan eens door geweld, eenen toeleg maekten, om het Joodſche volk te verderven. PTOLOMÆUS SOTER, by voorbeeld, nam Jeruſalem in op eenen Sabbath, terwijl de Joden meenden, dat zy de wapenen ter hunner verdediging niet gebruiken mogten, JOSEPHUS *Antiq. Jud.* l. XII: 1. Ook heeft PTOLOMÆUS PHILOPATER de Joden op eene allergeweldigſte wijs onderdrukt, 3 Macc. I—V.
4. Het *vierde hoorn* verbeeldt het Syro-Macedoniſch Rijk. — Het is zeer bekend, uit het I en II Boek der Macca-been, dat de Joden de wreedaertiſte vervolgingen ondergaen hebben, van de Syro-Macedoniſche Koningen, byzonder van den toelofen dwingeland ANTIOCHUS EPIPHANES.

B. De tweede vertoning van vier ſmits, vs. 20, 21.

α. Wordt voorgesteld, vs. 20.

β. Verklaerd, vs. 21.

20. Ende de HEERE toonde my vier ſmeden, en vermaende my, om dezelve oplettend te beſchouwen. Zy waren voorzien met de gewone gereedſchappen, tot hun ambacht behorende, met hamers, bijlen, houweelen en dergelyke.

XVII. DEEL.

21. Doe seyde ick, Wat komen die maken? tot wat oogmerken vertonen zich deze smits? ende hy sprack, seggende, Dat zijn de hoornen, die Juda verstroyt hebben, so dat niemant sijn hooft op-hief: maer dese smits zijn gekomen, om die vier hoornen te verschricken, om de hoornen der Heydenen neder te werpen, welcke den hoorn verheven hebben tegen het lant Juda, om dat te verstroyen.

De Taellenners hebben opgemerkt, dat het oorspron-gelyk woord, door *verschricken* overgezet, eigenlyk betee-kene doorboren, doorsteken, en voorts iets te beuken, om het te verbreken. Het wordt derhalven eigenaertig ge-bruikt van smits, die het harde yzer, met beukhamers en scherpe werktuigen, beuken en doorbreken. Deze betee-kenis komt ook ongemeen wel te pas, Richt. VIII: 12; GIDEON *verschrikte*, liever *vermorfelde het gansche leger*, en versloeg het ten eenemael.

Op deze wijs zouden ook de vier smits handelen, met de gemelde hoornen; elk een vyand van Gods volk zoude eene sterkere wederparty vinden. — De smits zouden de *hoornen der heidenen nederwerpen*, dat is te weeg brengen, dat deze heidensche Koningrijken hun beschadigend vermogen nimmer wederom betonen, en dat zy geheel wechgedaen zouden worden.

1. De *eerste smit* is CYRUS de Persiaen, die de kracht der Babylonische Heerschappy verbroken heeft, en door de verovering van Babel geheel te niet gedaen. Dit had aen-stonds zeer heuchlyke gevolgen voor de Joden, zodat zy vryheid kregen, om naar hun Vaderland weder te keren.
2. De *tweede smit* is ALEXANDER de Grote, die het leger van DARIUS CODOMANNUS verslagen, en de Persiaensche Mo-narchy, onder welke de Joden veel te lijden hadden, geheel gesloopt heeft.
3. De *derde smit* is ANTIOCHUS de Grote, Koning van Syrien, die zich in de onderdrukkingen, welke de Joden van het
Egyp-

Egyptisch Koningrijk moesten uitstaen, als verlosser der Joden heeft opgedaen, naerdien hy dat Rijk zo ver vernederd heeft, dat het den Joden geen nadeel meer konde toebrengen, terwijl hy tevens de Joden, met gunsten, eer, en aenzien overladen heeft, vergel. JOSEPHUS *Antiq. Jud.* l. XII. c. 3, 4. Maer deze gunstige omstandigheden veranderden zeer spoedig, wanneer zijn opvolger, ANTIOCHUS EPIPHANES, begon te regeeren, terwijl hy de Joden, op eene allergeweldigste wijs, onderdrukt heeft.

4. Dan de HEER heeft eenen vierden smit verwekt, die dit hoorn verbrijzeld heeft, in de Maccabeëuwsche helden, die, onder Gods blijkbaren zegen, het Syro-Macedonisch Rijk vermorfeld hebben, gelijk bekend is uit het eerste en tweede Boek der Maccabeëuwen.

H E T II. K A P I T T E L.

C. Dit Kapittel behelst het derde gezicht van ZACHARIA.

A. Het gezicht zelve vinden wy, vs. 1 - 3.

1. **W**Ederom hief ick mijne oogen op, in dien zelvden nacht, zie Kap. I: 9, ende ick sagh in den droom, ende fiet, daer was een Man, of eenen Engel, die de gedaente had van eenen man, ende in sijne hant was een meetfnoer, waarmede men gewoon is, het land te meten.

2. Ende ick seyde, Waer gaet gy henen? wat zult gy meten? ende hy seyde tot my, ik gae henen, Om de Stad Jerusaleem, welke meerendeels nog woest ligt, te meten, om te sien hoe groot hare breedte, ende hoe groot hare lengte wesen sal, liever werke-lyk zy, en daeruit te berekenen, of de plaats groot genoeg zy, om alle de toekomende inwoneren te kunnen bevatten, verg. vs 4.

XVII. DEEL.

3. Ende fiet, de Engel die met my sprack, gingh uyt, om het werk van dien Landmeter te beschouwen, ende een ander Engel, die namelyk het meet-snoer in zijne hand had, gingh uyt, hem te gemoete, nadat hy het werk der meting verricht had.

B. Dit gezicht wordt verklaerd, vs. 4-13.

a. De verklaring zelve hebben wy vs. 4, 5.

4. Ende Hy, die den grond van Jerusaleem gemeten had, seyde tot hem, den Engel namelyk, die tot my sprak, ter mijner onderrichting, Loopt naer den Propheet Zacharia, die nog jong is in jaren, spreeckt defen jongelingh aen, seggende: Jerusaleem sal dorpswijfe bewoont worden, de Stad zal de inwoneren niet kunnen bevatten, van wegen der veelheyt der menschen, ende der beesten, die in het midden derselve wesen sal, zodat velen zich zullen vergenoegen moeten, met de voorsteden, en de omliggende dorpen te wonen.

MOSE had reeds voorspeld, dat de Joden, na de Babylonische gevangenis, boven hunne Vadersen zouden vermenigvuldigd worden, Deut. XXX: 5. — Zo is het ook geschied. De Stad Jerusaleem is, onder het opzicht van NEHEMIA, herbouwd, en ten tijde der Maccabeeuwen, waren de Joden zodanig vermenigvuldigd, dat men genoodzaekt was, om de Stad uit te leggen, vergel. JOSEPHUS *de Bell. Jud.* l. VI. c. 6.

5. Ende ick sal haer wesen, spreeckt de HEERE, een vyerige muur rontomme, door mijne almachtige bescherming, zodat de Stad, voor de vyanden, even zo ontoegankelijk wezen zal, als een vuurgloed, ende ick sal tot heerlickheyt wesen, door mijne gunstige tegenwoordigheid, in 't midden van haer.

β. *De Joden, die nog in Babel gebleven waren, worden opgewekt, om naer hun Vaderland weder te keeren, vs. 6-13.*

a. *Deze opwekking wordt op zich zelve voorgesteld, vs. 6, 7. en*

b. *Nader aangedrongen, uit aenmerking van de gunsten, welke de HEER aen het Joodsche volk bewijzen zoude, vs. 8-13.*

6. Huy, huy, gy Joden, die nog in Babel gebleven zijt, keert hoe eerder hoe liever naer uw Vaderland weder, vliedet doch met haaste uyt Babel, gelegen in den noordenlande, vergel. Jer. VI: 22. Ezech. XXVI: 7. spreekt de HEERE: want ick hebbe ulieden uytgebreydt, of *Ik zal u uitbreiden*, en grotelyks vermenigvuldigen, in alle oorden van Kanaan, nae de vier winden des hemels, spreekt de HEERE.

7. Huy, gy dochter van Zion, het volk van mijn byzonder eigendom, ontkomet en vlied, uit het land van uwe ballingschap, gy die nog woont [*by*] de dochter Babels.

8. Want, dus vervolgde de Engel, die Jerusaleem gemeten had, soo seyt de HEERE der heyrfscharen, na de heerlyckheyt [*over u*] heeft hy my gesonden tot die Heydenen, die ulieden berooft hebben, om dezelve, wegens die mishandelingen, volgens de wet der wedervergelding, te straffen. Uw volk, o Joden, is my zeer dierbaer, daer zorg ik voor, gelijk iemand zorgt voor zijne oogen: want die ulieden aenraeckt, die raeckt sijnen oog appel aen.

De HEER der heyrfscharen heeft my gezonden tot de heiligen, naer de heerlyckheit (over u). Deze inlating is niet nodig, en maekt het voorstel meer duister. — De HEER heeft my gezonden, naer de heerlyckheit, dat is om de heerlyckheit, eer en roem te behalen, door overwinningen op de heidenen, vergel. Job XXXIX: 8.

Wy mogen 'er uit besluiten, dat God zich van dezen
XVII. DEEL.

Engel bedienen wilde, om den weg te banen, ter vernedering van die heidenen, die de Joden verduikt hadden.

9. Want fiet ick, zo zegt de HEER, die my gezonden heeft, ik sal mijne almachtige hant over haerlieden bewegen, ende fy fullen haren knechten, dat is den Joden, die zy als slaven mishandeld hebben, een roof wesen en diep vernederd worden, also sult gylieden by ondervinding weten, dat de HEERE der heyrsharen, die het lot der volken beflist, my gesonden heeft.

Niet alleen heeft DARIUS HYSTASPESZ, in het vijfde jaer van zijne regeering, de Babyloniërs, omdat zy tegen hem waren opgestaan, zeer diep vernederd, en hunne Stad ingenomen, de wallen nedergeworpen, en 3000 van de voornaemste inwoneren ter dood gebracht, maer deze Voorzegging is in nadruk vervuld, wanneer de Hasmoneesche Vorsten de Edomiten, Syriërs, en andere oude vyanden der Joden hebben te ondergebracht, vergel. Jer. XLIX.

10. Juycht gy Joden, ende verblijdt u, gy dochter Zions: want fiet ick kome, ende (a) ick sal in 't midden van u wonen, met de kennelykste blyken van mijne gunstrijke tegenwoordigheid, spreeckt de HEERE.

11. Ende vele Heydenen fullen te dien dagen den HEERE toegevoegt worden, om Hem oprechtelyk te dienen, ende fy fullen my, zegt de Allerhoogste, tot een volck wesen: ende ick sal in 't midden van u, o Joden, met de duidelykste blyken van mijne zegenende gunst wonen, ende gy sult by ondervinding weten, dat de HEERE der heyrsharen my tot u gesonden heeft.

Dit is vervuld, wanneer vele heidenen, byzonder de Edomiten, ten tijde der Hasmoneesche Vorsten, den Joodschen Godsdienst omhelsd hebben, byzonder in de eerste dagen van het Euangelie.

12. Dan

(a) Lev. 26: 12. Ezech. 37: 27. 2 Cor. 6: 16.

12. Dan sal de HEERE Juda erven voor zijn deel, in het heylige lant Kanaan, en de Joden, door de kennelykste blyken van zijne zegenende gunst, doen ondervinden, dat zy het volk zijn van zijn byzonder eigendom, ende hy sal Jerufalem nogh of *wederom* verkiefen, tot de plaets van zijnen plechtigen eerdienst.

13. Swijgt alle vleesch voor het aengesichte des HEEREN, met eerbied en onderwerping, aen alle de wegen der Voorzienigheid, laet 'er gene onvergenoegdheid by u opkomen, over de gunsten, welke de HEER bewijst aen zijn oude volk: want Hy kan de belangen van zijn volk niet uit het oog verliezen, of langer dulden, dat de Joden mishandeld worden, hy is ontwaeckt en opgestaen, om wraek te nemen van de vyanden zijnes volks, uyt den hemel sijne heylige wooninge.

H E T III. K A P I T T E L.

D. In het vierde gezicht, werd den Propheet vertoond, hoe het Hogepriesterschap, en de gansche plechtige eerdienst, wederom in vorigen luister zouden hersteld worden, Kap. III.

A. De herstelling van het Hogepriesteramt, in den persoon van JOSUA, en van den plechtigen eerdienst, die daer aen verbonden was, wordt eigenaertig afgebeeld,

vs. 1 - 7.

a. JOSUA wordt plechtig gerechtaerdigd, en in zijn ampt hersteld, vs. 1 - 4.

VOoraf moeten wy, tot nader verstand van zaken, herinneren, dat het wettisch Priesterschap, deels door de zonden der Priesteren zelve, voorheen begaen, deels door de grouwelen van het volk, deels ook door gemeenschap met onreine personen en zaken, in de ballingschap van

370 Z A C H A R I A: III.

Babel, geheel en al bezoeteld ware. Het had derhalven eene byzondere en plechtige reiniging nodig, zoude het in den vorigen luister, en in de oorspronkelijke waardigheid hersteld worden. Deze reiniging werd den Propheet ver-
toond, onder de afteekening van eene richterlyke han-
deling.

De *Engel des HEEREN*, dat is de MESSIAS, Gods zoon
zelvs, vergel. Kap. I: 10, wordt hier vertoond als Rich-
ter, zittende op den Richterstoel, om het twistgeding tus-
schen JOSUA den Hogepriester, als gedaegden, en den Sa-
tan als beschuldiger, te beslissen. — Deze *Engel des HEEREN*
was vergezeld van andere Engelen, als zijne dienaers,
en uitvoerers van zijne bevelen vs. 4. — JOSUA de toenma-
lige Hogepriester, vergel. Hagg. I: 1. verbeeldt in zijn
persoon, niet alleen de gansche orde der wettische Prieste-
ren, van welke hy het hoofd was, maer ook het gansche
Joodfche volk, met betrekking tot den Kerkelyken Staet. —
De *Satan* komt hier voor als beschuldiger, bewerende dat
JOSUA, van wegen de gemelde onreinheid, het Hogepries-
terfchap onwaardig zy. Hy *stond aen de rechtehand van JO-*
SUA, om hem te beschuldigen, volgens de gewoonte der
Hebreeuwen, by welke de aenklager stond aen de rech-
tehand van den gedaegden, verg. Pf. CIX: 6.

a. *De beschuldiging van den Satan tegen JOSUA, voor den Rich-*
terstoel van den MESSIAS, wordt vs. 1. afgebeeld.

1. Daer na toonde hy, de Engel die met my sprak,
vergel. Kap. II: 3, my Josua den Hoogenpriester,
vergel. Hagg. I: 1. staende voor he' aengesichte van
den MESSIAS, dien Engel des HEEREN by uitnemend-
heid, als Richter, ende de satan stont aen sijne rech-
terhand, als beschuldiger, om hem te wederstaen,
en te beweeren, dat hy, van wegen de gemelde onreinhe-
den, het Hogepriesterfchap verbeurd had.

b. Hierop volgde het richterlyk vonnis, het welk, ten voordeele van JOSUA, werd uitgesproken, vs. 2.

2. Doch de Godlyke Richter, de MESSIAS, die de HEERE de JEHOVAH zelys is, seyde tot den satan, nadat hy zijne beschuldigingen voorgesteld, en met al zijn vermogen aangedrongen had. (a) De HEERE, God mijn eeuwige Vader, schelde u, gy satan, en doe u zijn rechtmatig ongenoegen, over uwe boosaertige aanklachten, door rechtvaardige straffen ondervinden, ja de HEERE schelde en straffe u, op eene zeer geduchte wijs, vergel. Ps. IX: 6. LXVIII: 31. Zo handele de HEER, die Jerusaleem wederom tot zijne woning verkiest, en de Joden op nieuws, als het volk van zijn byzonder eigendom, behandelen zal, en is dese Josua niet een vyerbrant uyt den vyere geruckt?

Een vuurbrand, uit het vuur gerukt, beteekent leenspreukig zodanig eenen, die uit het grootste gevaer, en dat niet zonder schade te lijden, met moeite gered is, vergel. Amos IV: 12. — JOSUA de Hogepriester, die, in zijn persoon, het gansche Joodsche volk, en byzonder het Priesterlyk geslacht vertegenwoordigde, heet hier eigenaartig een vuurbrand, uit het vuur gerukt. Het vuur teekent de Godlyke gramschap, waardoor het Joodsche Gemeenebest, als door eenen geweldigen brand, ten tijde van NEBUCADNEZAR vernield was. Uit dit vuur was JOSUA, met de Priesters en de Joden, die in hun Vaderland waren wedergekeerd, gerukt, en door Gods machtigen bystand bewaerd, hoewel zy in de gevangenis vele en zware rampen ondergaan hadden.

Deze merkwaardige uitrukking was een kennelyk bewijs, dat de HEER hunne vorige misdaden vergeven had; en om deze reden wordt de Satan, wegens zijne boosaertige aanklachten, in het ongelyk gesteld.

(a) Jud. vs. 9.

2. *Wijders werd JOSUA vry gesproken, en in zijn ampt hersteld,*
vs. 3, 4.

3. Jofua nu was bekleedt met vuyle kleederen, die met drek en allerlei onreinigheden bezoeteld waren, als hy voor het aengesichte en den richterstoel des ongeschapenen Engels stont.

4. Doe nu den Satan zijn eisch ontzegd was, antwoordde hy, die op den Richterstoel gezeten was, ende sprack tot de gene die voor sijn aengesichte stonden, tot de Engelen, die hem als dienaers omringden, seggende, Doet dese vuyle kleederen van hem wech: daer na sprack hy, die op den Richterstoel zat, tot hem Jofua (b) Siet, ick hebbe uwe ongerechtigheyt van u wechgenomen, ende ick sal u wiskleederen aendoen.

De *vuile klederen* van JOSUA vertoonden, niet alleen de lage en geringe omstandigheden, in welke de Priesters, met het gansche volk, tot dus ver verkeerden, maer vooral de grouwelen, met welke de Priesters, zo wel als het Joodsche volk, bezoeteld waren.

De zonden der Priesteren en van het volk, welke de HEER, door de Babylonische gevangenis, gestraft had, waren nog niet door een plechtig vonnis vergeven. Zy rustten nog op den Hogepriester JOSUA, die het gansche volk, met het Priesterlyk geslacht, vertegenwoordigde. Dit werd vs. 3, door zijne vuile klederen afgebeeld. Het *uittrekken van deze vuile klederen* was derhalven een teeken, dat die zonden vergeven ware, zodat 'er niets was, het welk de herstelling van JOSUA, in het Hogepriesterampt, verhinderen konde.

Deze zinbeeldige handelwijs werd, door den ENGEL DES HEEREN, met duidelyke bewoordingen, nader verklaerd; *ziet Ik heb uwe ongerechtigheid wechgenomen*, dat is, Ik heb de zonden, met welke gy, als het hoofd der Priesterfchaer,

62

(b) Mich. 7: 18.

en als in uw perfoon, het ganfche volk vertegenwoordigende, gunstig en volkomen vergeven, en voor dezelve zal Ik als Borg, ten meest gefchikten tijde, verzoeking doen. — En wordt 'er bygevoegd, *ik zal u wifelklederen aendoen*. De Taelkenners hebben opgemerkt, dat het oorfprongelyk woord zeer cierlyke en kostbare klederen betekene, met welke men in ftaetfe openlyk te voorfchijn komt. Byzonder wordt het by de Oosterlingen gebruikt, van klederen, welke rijkelyk met goud bezet zijn, en door Koningen, aen hunne gezanten en eerfte Staatsdienaers, tot eereteekenen gegeven werden. Zulke klederen zouden ook JOSUA worden *aangedaen*. Het geeft te kennen, dat hy in het Hogepriesterampt zou herfteld, en verciert worden met die kostbare klederen, welke de Opperpriesters gewoon waren in het Heiligdom te dragen.

ß. JOSUA werd daerom, als Hogepriester, op nieuws ingewijd,
vr. 5-7.

5. Dies fegge en gelast ick, aen de Engelen, die my als dienaers omringen, Laetfe eenen reynen hoet, of fchonen tulband, op fijn hoofd fetten: ende fy fatteden dien reynen hoet, in plaats van den bemorstten tulband, met welken hy verfchenen was, op fijn hoofd, ende fy togen hem de prachtige Hogepriesterlyke kleederen aen, ende de Engel des HEEREN ftont [*daer by*]: om nauwkeurig waer te nemen, of Jofua, tot een teeken van zijne inhuldiging, behoorlyk gekleed wierd.

6. Doe deze inwijding gefchied was, betuygde de Engel des HEEREN Jofua, en vermaende hem plechtig, om zijn ampt behoorlyk waer te nemen, feggende:

7. Soo feyt de HEERE der heyrfcharen, mijn eeuwige Vader, Indien gy in mijne wegen fult wandelen, door die wetten, welke Ik u heb voorgefchreven, gezettelyk te onderhouden, ende indien gy mijne wacht in het Heiligdom fult waarnemen, door zo

nauwkeurig acht te geven, op het gene Ik geboden heb, als een wachter doet, op het gene aen zijne zorg is aanbevolen, vergel. Lev. VIII: 35. XXII: 9, so sult gy oock mijn huys en volk richten, uwe nazaten zullen hoofden en Bestuurers der Joden zijn, ende gy zult oock mijne voorhoven bewaren, voor zo ver gy het hoogste opzigt hebben zult op alle de zaken, welke tot mijn Heilichdom, en mijnen plechtigen eerdienst behoren, ende ick fal u wandelingen geven onder dese Engelen, die [*hier*] staen als mijne dienaers.

Een dienaar wordt gezegd *voor zijnen heer te wandelen*, wanneer hy yverig bezig is in den post, die hem is toevertrouwd, verg. 1 Sam. II: 34, 35. Wanneer derhalven aen JOSUA *wandelingen* beloofd worden *onder de Engelen*, die *voor den MESSIAS stonden*, geeft het leenfpreukig te kennen, dat hy als tot den rang der Engelen zou verheven werden, en zoortgelyk eene eer genieten als de Engelen, die den MESSIAS als hunnen heirvorst dienen.

B. De herstelling van den Hogepriester zou zeer gezegende gevolgen hebben, met betrekking tot den MESSIAS, zijn huis, terriek tegenbeeld, vs. 8-10.

α. De komst van den MESSIAS wordt voorspeld, vs. 8. en

β. Het heilrijk gevolg daarvan, vs. 9, 10.

8. Hoort nu toe Josua gy, die thans op nieuws tot Hoogepriester plechtig zijt ingewijd, gy ende uwe vrienden, de overige Priesters, die als uwe bedienden voor uw aengesichte sitten, dat ook deze met u aandachtig horen, naer het gene de HEER der heirscharen, door mijnen mond, voorstelt. Zy hebben 'er groot belang by: want sy zijn een wonderreecken, en voorbeelden van toekomstende zaken, vergel. Jef. XX: 3. Ezech. XII: 6. XXIV: 24, 27, voor zo ver alle hunne amptsbedieningen zien op den MESSIAS, en de verzoenende offerande, welke Hy zal daerstellen. Hoort aandachtig gy Hogepriester, met de gemeene Priesters, uwe vrienden en

medehelpers, naer het geen de HEER der heirscharen be-
looft: want fiet, zegt Hy, ick sal mijnen knecht (c)
de SPRUYTE, mijnen eeuwigen zoon, die uit My geboren
is, in het vleesch doen komen, vergel. Jes. IV: 1.
XI: 1, Zach. VI: 12.

9. Want fiet, aengaende dien steen, welcken
ick geleyt hebbe voor het aengesichte van Josua,
op dien éénen steen sullen seven oogen wesen:
fiet ick sal sijn graveerfel graveeren, spreeckt de
HEERE der heirscharen, ende ick sal de onge-
rechtigheyt deses lants op éénen dag wechnemen.

*De HEER had eenen steen gelegd, voor het aengezicht van
JOSUA. —* Er wordt zekerlyk een zeer merkwaardige steen
bedoeld. De Joodsche Meesters berichten ons, dat 'er, in
den tweeden Tempel, een steen gelegen hebbe, in het binnenste
Heiligdom, op die plaats alwaer, in den eersten Tempel, de
Verbands-Ark gestaen had. Deze steen was gelegd voor het
aengezicht van JOSUA; hy zag dien steen telkens, wanneer
hy, als Hogepriester, in het Heilige der Heiligen inging. —
Op dien steen zouden zeven oogen wesen. Vermits 'er nu as-
tonds ook van graveeren gesproken wordt, schijnt het ons
ailerduidelykst, dat 'er geen oogen van menschen bedoeld
worden, die op dezen steen zouden nederzien, maer oogen,
welke op den steen gesneden en gegraveerd waren. Deze
steen zou, op Gods bevel, zodanig gegraveerd worden, dat
'er zeven oogen op te zien waren.

Deze steen zou derhalven dienen tot een teeken, om den
Hogepriester, en in zyn persoon het gansche volk, te ver-
zekeren, dat God, met zijne gunstige tegenwoordigheid,
tot de Joden ware wedergekeerd, en de oogen op dien
steen vertoonden de liefdezorg, welke de HEER op nieuws
voor zyn volk dragen zoude. Het zevental van deze oo-
gen teekent het nauwkeurige der Godlyke liefdezorg, vol-
gens den spreektrant der Hebreeuwen, by welke het ze-
vental voor een volmaekt getal gehouden werd.

Meer byzonder is deze steen een afbeeldsel van den

(c) Jes. 4: 2. ende 11: 1. Jerem. 23: 5. ende 33: 15. Zach. 6: 12.

376 Z A C H A R I A. III.

MESSIAS, die meermalen voorkomt, onder de benaming van eenen steen, eenen grondsteen, eenen hoeksteen, Ps. CXVIII: 22. Jes. XXVIII: 16. Matth. XXI: 42. Hand. IV: 11. Eph. II: 20. — Deze steen bekleedde hier de plaats van den Verbonds-Ark, die een luisterrijk voorbeeld was van den MESSIAS. — Deze steen was door den HEER zelven gelegd, om aftebeelden, hoe de MESSIAS zy voorverordineerd, voor de grondlegging der waereld. — De zeven oogen vertoonden de liefde zorg, welke de MESSIAS voor zijne Kerk dragen zoude.

Wijders zou de HEER *de ongerechtigheid des lands op eenen dag wechnemen*, door die volmaakte verzoening namelyk, welke de MESSIAS, door zijnes zelfs offerande, stond te weeg te brengen. — Die *éene dag* is de tegenbeeldige verzoeningsdag, op welken de Godlyke Borg de reinigmaking der zonden door zich zelven heeft te weeg gebracht.

10. Te dien dage, spreekt de HEERE der heyrscharen, sult gylieden een yegelick sijnen naesten, zonder onderscheid van volk en natie, vriendelyk noodigen tot onder den wijnstock, ende tot onder den vijgenboom.

Onder den wijnstock en den vijgenboom te zitten was een zeer gemeenzaem spreekwoord by de Joden, waardoor zy een gerust en vergenoegd leven te kennen gaven, verg. 1 Kon. IV: 25. Mich. IV: 4. — De Joden zouden *hunne naesten*, zonder onderscheid van volk of volk, *nodigen tot onder den wijnstek en den vijgenboom*. Het verbeeldt eenen tijd, in welken 'er eene algemeene menschenliefde zoude plaats hebben, de vyandschap tusfchen Joden en Heidenen zou geheel zijn wechgenomen; beiden zouden zy veilig zijn, onder Gods gunstige bescherming, en met elkander een aengenaem leven leiden.

Dit gedeelte der Godspraek zal eerst volkomen vervuld worden, in het laetst der dagen, wanneer de volheid der heidenen zal zijn ingegaen, en garsch Israël zalig worden.

H E T IV. K A P I T T E L.

E. Hier vinden wy het vijfde gezicht, het welk aen den Propheet ZACHARIA vertoond werd.

A. Het gezicht zelve wordt vs. 1 - 3. opgegeven.

B. En uitvoerig verklaerd, vs. 4 - 14.

A. In de beschrijving van het gezicht vs. 1 - 3. vinden wy,

α. De aanleiding, vs. 1.

β. Het gezicht zelve, vs. 2, 3.

1. ENde de Engel die met my sprack, quam weder, nadat ik in slap gevallen was: ende hy weckte my op, gelijk eenen man die van zijnen slap opgeweckt wort.

2. Ende hy seyde tot my, Wat siet gy? ende ick seyde, Ick sie, ende siet, een geheel gouden kandelaer, ende een oliekruyckfken, boven deszelfven hooft, ende hare seven lampen daer op, die lampen hadden seven ende seven pijpen, dewelcke boven sijn hooft waren:

3. Ende twee olijfbomen daer nevens, één ter rechter zijde van het oliekruyckfken, ende één tot deszelfven slinker zijde.

De Propheet zag eenen gouden kandelaer, hebbende seven lampen. Aen denzelven waren van boven verscheidene andere werktuigen vastgehecht, waerdoor de oly in de lampen nederliep, om het licht te onderhouden. Daerenboven zag hy twee olijfbomen, die door twee takken de oly aen de lampen mededeelden. — Het gezicht was derhalven tweederlei.

De kandelaer was gemaakt van louter goud. Er was een olykruijsken boven deszelve hooft. Het oorspronkelijk woord zegt zodanig iets, het welk rond is; men denke aan een vat van eene ronde gedaente, geschikt om oly te bevatten. Dit

378 Z A C H A R I A. IV.

ronde vat was *boven* of op het hoofd van den gouden kandelaeler geplaest, en door *pijpjes* met de lampen vereenigd. Elk een lamp had zeven zulke pijpjes, en door dezelve vloeyde de oly uit het ronde vat in de lampen, om het licht geduurig voedsel te geven.

Vervolgens waren 'er twee *olijvbomen*, één aan de rechte, en één aan de flinke zijde van het ronde olyvat, het welk boven op den kandelaeler geplaest was. Uit deze olijvbomen kwam de oly in het gemelde ronde vat. — De Propheet zegt hier niet, langs welken weg de oly uit deze bomen in de lampen kwam, maer vs. 12, 13. wordt dit nader aangewezen.

B. Dit gezicht wordt uitvoerig verklaard, vs. 4-14.

a. In het gemeen, ten aenzien van het gansche gezicht,

vs. 4-10.

B. Meer byzonder, met betrekking tot de twee olijvbomen,

vs. 11-14.

4. Ende ick antwoordde, zeer nieuwsgierig zijnde naer de geheimzinnige beteekenis van dit gezicht, ende seyde tot den Engel die met my sprack, seggende, Mijn Heere, wat zijn dese dingen? wat vertonen zy?

5. Doe antwoordde de Engel die met my sprack, ende seyde tot my, En weet gy niet, wat dese dingen zijn, en wat dit gezicht geheimzinnig beteekene? ende ick seyde, Neen, mijn Heere, maer ik ben zeer verlangende naer uwe onderrichting.

6. Doe antwoordde hy, ende sprack tot my, seggende: Dit is het woort des HEEREN tot Zerubbabel, dit gezicht vertoont het gene de HEER, omtrent Zerubbabel, en den voorspoed van zijn werk, tot my gesproken heeft, seggende, Niet door kracht, noch door geweld, maer door mijnen Geest [*sal't geschieden*], feyt de HEERE der heyrscharen.

De onzen hebben het aangevuld (*zal het geschieden*). Wat? dit wordt hier niet gezegd, maer het is, uit het gansche ver-

band

band van zaken, ligtelyk op te maken. ZERUBBABEL was de Vorst van Juda, het hoofd van den Joodschen Burgerstaet, en onder zijn opzicht werd de Tempel gebouwd. Men denke derhalven aan den gelukkigen uitflag der pogingen van ZERUBBABEL den Vorst, om het heil van het Joodsche volk te bevorderen, byzonder in het herbouwen van den Tempel. — Dit alles zou niet bevorderd worden, door menschelyke *kracht*, of menschelyk *geweld*, maer door des *HEEREN Geest*. Door den geduurigen invloed van den Goddelyken Geest, en zijne gunstige voorzorg, zouden de lovwaardige pogingen van ZERUBBABEL wel gelukken. — De almachtige ondersteuning van dien Geest zou hem nimmer begeven; de invloeden van dien Geest zouden bestendig zijn, even als de oly in de lampen van den gouden kandelaer, die aan den Propheet vertoond werd, geduurig nedervloeyde. — Hier wordt de *HEILIGE GEEST* bedoeld, die met den *MESSIAS* door den Vader gezonden is, Jef. XLVIII: 16, door welken de Propheten aangeblazen, en de helden bemoedigd werden, en welken de oude Israëlitcn verbitterd hadden, Jef. LXIII: 10.

Dit gezicht was derhalven by uitnemendheid geschikt, ter bemoediging van ZERUBBABEL, en in zijn persoon van het gansche Joodsche volk.

7. Wie zijt gy, o groote bergh, wat verftout gy u, om Zerubbabel en zijne lovwaardige pogingen, tot heil van het Joodsche volk, in den weg te staen? voor het aengesichte Zerubbabels sult gy vernederd worden tot een vlack velt: want liever *en* hy sal den hooftsteen voortbrengen, [*met*] toeroepingen, Genade, genade zy denzelfven.

De *grote berg* is hier een zinbeeld van onoverkomelyke zwarigheden, welke ZERUBBABEL in den weg stonden, en hem verhinderden den voorfpoed van het Joodsche volk zo te bevorderen, als hy wel wenschte. In het byzonder teekent een *grote berg* een machtig Koningrijk, verg. Jer. LI: 25. Wy worden hier gewezen naer het Persisch Rijk, het welk voor ZERUBBABEL een onverwinbare hinderpael was, om den geluktaet van het Joodsche volk te bevorderen. — Na

380 Z A C H A R I A. IV.

den dood van CYRUS, kwam CAMBYSES, zijn oudste zoon op den throon. Hy regeerde ruim 7 jaren, en gedurende al dien tijd, werd het bouwen van den Tempel, wiens grondslag nauwlyks gelegd was, verhinderd. Na den dood van CAMBYSES werd het werk wederom begonnen, maer de vyanden der Joden wisten, by den gewaenden SMERDIS, te bewerken, dat het voortzetten van den Tempelbouw geheel verboden wierd Ezr. IV. De tegenwoordige Persische Monarch DARIUS HYSTASPEZ had wel vryheid gegeven, om den Tempelbouw voort te zetten Ezr. V. Maer ZERUBBABEL was in geduurige vrees, dat het gemoed van den Koning, door de aanblazingen der vyanden van de Joden, zou omgezet worden, of dat een ander Koning den throon beklimmen mogt, die ongunstig dacht omtrent de Joden, en de voetstappen van den gewaenden SMERDIS naervolgde. In deze betrekking was de Persiaensche Monarchy een grote berg voor ZERUBBABEL.

Maer deze grote berg zou, voor het aangezicht van ZERUBBABEL, vernederd, en tot een vlak veld worden. Alle zwarigheden, welke ZERUBBABEL van de Persiaensche Monarchy vreesde, zouden geheel wechgenomen worden. In plaats van den Tempelbouw te verhinderen, zou de Persische Koning de Joden met uitmennende gunsten en voorrechten begiftigen, gelijk ook reeds door DARIUS HYSTASPEZ werkelijk geschied was, Ezr. VI. — Zelfs zou die grote berg in nadruk tot een vlak veld worden, naerdien de Persische Monarchy, door ALEXANDER den Groten, geheel stond vernietigd te worden. Deze merkwaardige gebeurtenis zou ZERUBBABEL zelve niet beleven, maer evenwel het zou geschieden, voor zijn aangezicht, voor zo ver hy, als het hoofd der Joden, het gansche volk vertegenwoordigde.

Hy zal den hoofsteen voortbrengen, met toeroepingen, Genade, Genade zy denzelven. De oorspronkelijke woorden zijn zeer afgebroken. De zakelyke zin is deze, hy, te weten ZERUBBABEL, zal den hoeksteen voortbrengen, onder luidruftige toeroepingen, genade, genade zy denzelven. — De hoofsteen is de topsteen, die op den top van 't gebouw pleegt gelegd te worden, tot een teeken, dat het voltrokken zy. Dit ge-

Z A C H A R I A. IV. 38

geschiedde onder een vrolyk geroep, en de blijde toejuichingen der omstanderen, die het gebouw en deszelvs bewoners alleen voorspoed toewenschten. *Genade, Genade*, was een uitroep van blijdschap en zegenwensch. Even zo zou ook de blijde menigte, wanneer zy den topsteen op den volbouwden Tempel zagen leggen, uitroepen: *genade, genade zy denzelven*.

Het geeft derhalven, in den Prophetischen zin, te kennen, dat ZERUBBABEL, tot grote blijdschap van het gansche volk, den Tempelbouw gelukkig voltooiën zoude. — Trouwens, in het zesde jaer van DARIUS HYSTASPASZ, was de Tempel geheel volbouwd, en werd kort daarna met grote plechtigheid ingewijd, Ezr. VI: 15-18.

8. Het woort des HEEREN, zo vervolgde de Engel die tot my sprak, geschiedde voorder tot my, seggende:

9. De handen Zerubbabels hebben dit Huys gegrontvest, voor zo ver de grondslag van den Tempel, ettelyke jaren geleden, onder zijn opzicht gelegd is, verg. Ezr. III: 7-13, sijne handen sullen 't oock voleyn-den, hy zal de voltooiing van het werk beleven, 'en de Tempel zal ook onder zijn opzicht voltrokken worden. Dit alles zal geschieden, voegde 'er de Engel by, op dat gy by ondervinding wetet, dat de HEERE der heyrscharen my tot ulieden gefonden heeft.

10. Want wie veracht den dagh der kleyne dingen? daer sich doch die sevene verblijden sullen, als sy het tinnen gewichte sullen sien in de hant Zerubbabels: Dat zijn de oogen des HEEREN, die het gantsche lant doortreken.

De eerste uitspraak is vry duidelyk: *wie veracht den dag der kleine dingen*. Het geeft te kennen, dat 'er, uit kleine beginfelen, zeer grote zaken kunnen voortkomen, en dat het derhalven zeer onbedachtzaam zy, de geringe beginfelen van eene gewichtige onderneming te verachten. — Dit was het geval geweest van velen der Joden. Toen de grondslagen van den nieuwen Tempel gelegd werden, waren velen zo moedeloos, dat zy verachtelyk spraken van

382 Z A C H A R I A. IV.

het werk, en wanhoopten aan den goeden uitflag, vergel. Ezr. III. Hagg. II. Dan deze zouden, by de voltooiing van den Tempel, beschaemd worden, en erkennen moeten, dat zy onbedachtzaam gehandeld hadden.

De volgende woorden zijn zeer duister, althans in onze Overzetting: *daer zich toch die zeven verblijden zullen, als zy het tinnen gewicht zullen zien, in de hand Zerubbabels: dat zijn de oogen des HEEREN, die het gansche land doortrekken.* Door het tinnen gewicht verstaat men het pasloot, zijnde een lijn, met een tinnen gewicht, om te meten, of de muuren loodrecht zijn opgehaeld. ZERUBBABEL zou, wanneer de Tempel volbouwd was, het tinnen gewicht in zijne hand nemen, om te beproeven, of het gebouw wel rechtstandig was opgetrokken. Dit zou men met grote blijdschap zien. — Maer wie zijn dan de zeven, die zich daerover verblijden zouden? en waerop slaen deze woorden, *dat zijn de oogen des HEEREN, die het gansche land doortrekken?* De LXX vertalen het duidelyker, en brengen het getal van zeven tot de oogen des HEEREN; deze zeven zijn de oogen des HEEREN enz. Dit is veel voegzamer.

Op het voetspoor van grote Taelkenners, vertalen wy het woord, het welk de Onzen, door *het tinnen gewicht*, hebben overgebracht, door *gegraveerden steen*, op deze wijs: *Zy zullen zich verblijden, wanneer zy den graveerden steen in de hand van ZERUBBABEL zien.* Door dien steen hebben wy te denken aan den topsteen des Tempels, van welken vs. 7. gesproken is. Deze zou *gegraveerd zijn* met toepasfelyke woorden, misfchien met de wenschen *genade, genade zy denzelven* vs. 7. Nu zouden de Joden zich zeer verblijden, wanneer zy dien graveerden topsteen zagen, in de hand van ZERUBBABEL, met oogmerk om denzelven op den top van den Tempel te doen plaetsen, tot een teeken, dat het gebouw geheel voltooid ware.

Er wordt bygevoegd: *die zeven zijn de oogen des HEEREN, die het gansche land doortrekken.* — Op dien steen, die, in het Heilige der Heiligen, de plaets van de Verbonds-Ark bekleedde, waren zeven oogen graveerd, verbeeldende des HEEREN waekzame lievdezorg, vergel. Kap. III: 9.

Zouden 'er nu op den topsteen ook zeven soortgelyke oogen zijn gegraveerd geweest? Dit wordt ons nergens bericht. — Wy zouden daerom liever denken, dat 'er gezien worde op de zeven lampen, welke aen den gouden kandelaer waren vs. 2. De Engel onderricht dan den Propheet, omtrent de geheimzinnige beteekenis van die zeven lampen, als of hy zeide: „ De zeven lampen, welke „ gy ziet aen den gouden kandelaer, vertonen de oogen „ van Gods Alwetendheid en waakzame lievezorg, die als „ het ware de gansche aerde doorwandelen, om al dat „ gene naer te sporen en te verzorgen, het welk den „ voorspoed van het Joodische volk bevorderen kan.”

11. Voorder antwoordde ick den Engel, die tot my sprak, ende seyde tot hem, Wat zijn en beteekenen die twee olyfboomen, eene ter rechter zijde des kandelaers, ende eene aen sijne flincker zijde?

12. Ende toen de Engel zweeg, bewoog my de nieuwsgierigheid, om de gedane vraag nog eens te herhalen; andermael antwoordende, of het woord opvattendes, so seyde ick tot hem, Wat zijn die twee takskens der olyfboomen, welke in de twee goudene kruycken zijn, die goud van haer gieten?

Hier worden ettelyke byzonderheden van de beide *olijfbomen* opgegeven, welke vs. 3. niet gemeld zijn. Deze *olijfbomen* hadden *twee takskens*, met bladen en vruchten voorzien, welke nederwaerds hingen. Deze takskens hingen *in twee gouden kruiken*, liever, in twee gouden *persen*, die de olyven persten, zodat zy goud, dat is oly, zo geel en kostbaer als goud, uitgoten. Langs dezen weg drupte 'er geduurig oly in het ronde vat, dat boven op den gouden kandelaer stond, en uit dit vat liep de oly gestadig door de buisjes in de lampen, opdat het nimmer aen voedsel voor het licht ontbrake.

13. Ende hy sprack tot my, seggende, En weet gy niet, wat dese zijn en beteekenen? ende ick seyde, Neen, mijn Heere, daerom verzoek ik nederig om uwe onderrichting.

14. Doe seyde hy, Dese zijn de twee olietaken, welke voor den Heere der gantscher aerde staen.

De verklaring, welke de Engel geeft, van de twee olytakken, of zonen der oly, is zeer kort en duister. — Veelal denkt men, dat ZERUBBABEL en JOSUA bedoeld worden, de hoofden van den Joodschen Burger- en Kerkstaet, die als dienaers voor den HEER der gantsche aerde stonden, om het heil der Joden te bevorderen, maer behalven dat deze geheimzinnige vertoning alleen betrekkelijk is tot ZERUBBABEL vs. 6, kan hier geen menschelyk vermogen te pas komen, daer alles door des HEEREN Geest geschieden zoude vs. 6b. Zouden 'er ook Engelen bedoeld worden, welker dienst de HEER gebruikt, in het bevorderen der belangen van zijn volk? Dit schijnt niet overeentekomen met de geheimzinnige vertoning. De olytakken maekten, dat 'er geduurig oly nedervloeiende in de lampen, welke de Godlyke liefdezorg verbeeldde vs. 10. Maer houden de Engelen het licht der Godlyke liefdezorg gaende? — Liever zouden wy denken aen God den Heiligen Geest, die de werkmeester is van alle genadegaven. Dan wy erkennen gaerne, dat de zaak ons duister zy.

H E T V. K A P I T T E L.

F. Het zesde gezicht, het welk onzen Propheet vertoond is, words vs. 1 - 4. beschreven.

A. Eerst het gezicht zelve, vs. 1. 2. en

B. Daarna de verklaring, vs. 3, 4.

1. **E**nde ick hief mijne oogen weder op, ende ick sagh eene andere geheimzinnige vertoning, ende siet, 'er was een vliegende rolle.

De Boeken werden oudtijds geschreven op lange stroken pergament, welke op eenen stok werden opgerold. Zulk
eene

eene rol zag de Propheet *vliegen*. Het pergament was gevolgelyk geheel ontrold, en het werd door eenen sterken wind voortgedreven.

2. Ende hy seyde tot my, Wat siet gy? ende ick seyde, Ick sie een vliegende rolle, die geheel ontrold zijnde, door den wind wordt voortgedreven, en welcker lengte is van twintigh ellen, ende hare breette van tien ellen.

3. Doe seyde hy tot my, ter verklaring van dit geheimzinnig gezicht, Dit is de vloeck, of het geschrift van deze rol behelst den schromelyken vloek, die uytgaen sal over het gansche lant der Joden: want een yegelick die steelt, sal van hier uit het land Kanaan, volgens denselven [*vloeck*], uytgeroeyt worden; dergelijcks een yegelicks die [*valscheleck*] swaert, sal van hier, volgens denselven [*vloeck*], uytgeroeyt worden.

4. Ick bringe desen [*vloeck*], en heb denzelven by wijs van een vonnis uitgesproken, spreekt de HEERE der heyrscharen, die het bewind voert over alle schepselen, dat hy kome in het huys des diefs, ende in het huys des genen die by mijnen name valscheleck swaert, of anders zware misdaden bogaet: ende hy sal in't midden sijnes huys overnachten, en 'er lang blijven, verg. IV: 14, ende hy sal het huis des boosdoeners verteeren, met sijne houten, ende sijne steenen, zodat het geheel, en ten gronde toe, zal verwoest worden.

Onder de benaming van eenen *dief* worden alle de zondigen bedoeld, die hunne naesten, in hunne bezittingen, benadeelen, door list, bedrog, en onderdrukking. Het *valscheleck* zweren sluit alle losbandige verachting van God en zijnen dienst in zich. — Deze misdaden begonden, ter dezer tijd, reeds in te kruipen, en het geheimzinnig gezicht geeft te kennen, dat zy, in volgende tijden, veelszins de overhand krijgen zouden, by de Joden. Maer de ~~HEERE~~ zou zijnen vloek, tot eene rechtvaardige straf, in hun land

zenden, en de huizen der loosdoeneren geheel verwoesten.

Er is, die menen, dat hier gezien worde, op de gehele verwoesting van het Joodische Gemeenebest, door de Romeinen, en verlaen dan, door het *huis*, bepaaldelyk den Tempel. Maer deze opvatting is op zijn alerniast zeer gedrongen, behalven dat het eindelyk oordeel der verwoesting door de Romeinen over de Joden gekomen zy, niet zo zeer om het *fielen* en *valscheelyk* zweren, als wel om het *smatelyk* verwerpen van den MESSIAS en zijn Evangelie.

Anderen denken aan de geduchte rampen, welke de Joden van den onmenschelyken wreedaert, ANTIOCHUS EPIPHANES, ondergaen hebben, tot eene rechtvaardige straf van hunne boosheden. — Dan 'er is, naer ons inzien, geen noodzaak om zo ver te gaen. Toen NEHEMIA in zijn Vaderland gekomen was, werd de Stad Jerusaleem herbouwd, en het verbond met God plechtig vernieuwd, Kap. IX - XI. Maer veler harten waren niet oprecht. Nadat NEHEMIA wedergekeerd was, naer het Perzische Hov, te Susa, braken 'er velerlei ondeugden openlyk door, byzonder het ontheiligen van den Sabbath, het verkorten der inkomsten van de Priesteren, het verachten van den Godsdienst, en het huwelyken met Heidenen, Neh. XIII. Er is derhalven alle reden, om te denken, dat de MEER zijnen vloek in Kanaan gezonden hebbe, om deze boosheden rechtvaardig te straffen.

Althans het *vliegen* van de *rol*, op welken de *vloek* geschreven was, teekent ons, hoe de bedreigde straffen spoedig en onverwacht komen zouden.

G. Vs. 5-11. wordt het zevende gezicht van onzen Propheet voorgesteld.

A. De aanleiding tot dit gezicht vinden wy, ys. 5.

5. Ende de Engel die met my sprack, en, nadat hy het vorige gezicht verklaard had, eenigermate ter zijde
ge-

geweken was, gingh uyt, hy kwam nader by my, ende seyde tot my, Hefc nu uwe oogen op, ende fiet, wat dit zy dat 'er voortkomt en zich vertoont.

B. Hierop volgt de beschrijving van het gezicht, te gelijk met de verklaring daarvan, vs. 6-11.

α. In het gemeen, vs. 6.

β. Meer byzonder, 7-11.

6. Ende ick seyde, Wat is dat, het welk zich daer op nieuws vertoont? ende hy seyde, Dit is een Ephraïm, die voorkomt, en zich aen uw gezicht vertoont: voorder seyde hy. Dit is de ooge over haerlieden in 't gantsche land.

Een Ephraïm was een zekere maet by de Joden, geschildt om droge waren te meeten, van dezelve grote als een Bath, waermede natte waren gemeten werden, verg. Ezech. XXV: 11, 14. Zulk eene Ephraïm bevatte 10 Chomers, verg. Exod. XLI: 36, en was ruim zo groot als een Schepel, volgens Amsterdamsche maet, zie II. Deel *Inleid.* p. XLIV. — Deze Ephraïm was in groot gebruik, niet alleen in den Koophandel, Lev. XIX: 36. Deut. XXV: 14, 15, maer ook vooral in den plechtigen Godsdienst, om het gene tot de offeranden behoorde te meten, Lev. V: 11. VI: 20. Num. V: 15. 1 Sam. I: 24. — Zodanig eene Ephraïm zag de Propheet te voorschijn komen.

By die gelegenheid zeide de Engel, tot verklaring van deze geheimzinnige vertoning: *Dit is de oog over hen lieden in het gantsche land.* Deze woorden zijn volstrekt onverstaenbaer. Wat zal hier het oog beteekenen? Wie zijn die hen lieden? wat zegt het oog, over hen lieden? wat zegt een oog in het gantsche land? en hoe kan de Ephraïm, welke den Propheet vertoond werd, gezegd worden het oog te zijn over hen lieden in het gantsche land? — De uitleggers hebben zich zeer veel moeite gegeven, om de zaak op te helderen. Men heeft 'er een aengenaem licht aen bygezet, door op te merken, dat het oorspronkelijk woord, het welk de onzen door oog vertaald hebben, meermalen gebruikt worde, voor het

aengezicht, de gedaente, en het uiterlyk voorkomen van eene zaak. De springhanen bedekten het *gezicht*, eigenlyk het oog des lands, dat is, de oppervlakte des lands, Exod. X: 5; de gedaente, eigenlyk het oog der plage, is de uiterlyke vertoning van de plaeg, Lev. XIII: 55. Men vertaelt daerom de woorden van den Engel: dat is, de *gedaente van hen lieden*, dat is, de toestand der Joden, *in het gansche land Kanaan*. De zakelyke zin is derhalven: „dit, het „welk u vertoon d is, de Ephraïm, welke gy daer ziet, ver- „beeldt den toestand der Joden, de gesteldheid van hunne „zaken, *in het gansche land Kanaan*.” — Maer 'er blijft vry wat gedrongens over, Het oog wordt meermalen genomen voor de uiterlyke vertoning eener zaak, en daerom kan het hier de gesteldheid der zaken zelve beteekenen!

Men moet niet ligtvaardig de toevlucht nemen tot eene andere lezing. Maer de LXX Grieksche Overzetters geven er ons aanleiding toe, die de woorden dus vertaald hebben *ταυτη η̄ αδικια αυτων εν παση τη γη*, dit is hunne ongerechtigheid in het gansche land. De gissing van den uitmunten- den Taelkenner, welken wy reeds dikwyls hebben aangehaeld, komt ons daerom zeer aennemelyk voor, dat de LXX in het handschrift, het welk zy gebruikten, niet gelezen hebben **עין** het oog van henlieden, maer **ענין** hunne ongerechtigheid. Het verschil is slechts van eene letter, en 'er is zo weinig onderscheid, tuschen de ם en de ן, dat dezelve, door eenen onachtzamen affchrijver, ligtelyk met malkander hebben kunnen verwisseld worden. De waerschyndykheid wordt nog groter, om dat men dit zelvde woord **ענין** hunne oogen Hof. X: 10, in den text ontmoet, daer men op den rand vindt **ענין** hunne ongerechtigheid.

Men leze dan, op den gelegden grond, *dit is hunne ongerechtigheid in het gansche land Kanaan*. Zodanig is de verklaring, welke de Engel gav, omtrent de geheimzinnige beteekenis van den gemelden Ephraïm; maer dit moet niet verstaen worden van den Ephraïm op zich zelve, maer van het

gene in de Ephra befloten was. De Ephra op zich zelve kon de ongerechtigheid niet afbeelden; maer eene vrouw, welke in die Ephra befloten was, vertoonde de gemelde ongerechtigheid. — Ondertusfchen had de Propheet nog niets anders gezien, dan de Ephra zelve. Zy was bedekt met eene loden plaet, en, toen die loden plaet werd opgeligt, ontdekte de Propheet eerst, dat 'er eene vrouw in de gemelde maet was opgefloten, vs. 7, 8, In het vervolg zullen wy daerom, over de geheimzinnige beteekenis, beter kunnen oordeelen.

7. Ende fiet, een plate loots, welke boven op de Ephra lag, wiert opgeheven, opdat ik zou kunnen waarnemen, wat 'er in deze maet verborgen was: ende daer was ééne vrouwe, fittende in 't midden der Ephra.

Men ftelle zich de zaak voor op deze wijs. De Propheet zag in het eerst niet anders dan de Ephra, die met eene loden plaet bedekt was. Binnen in de Ephra zat eene vrouw, gebukt en nederwaerds gedrukt, vermits zy het loden dekfel niet kon opligten. Maer zodra de loden plaet werd opgeheven, richtte de vrouw zich op, en ftak het hoofd uit boven de Ephra.

8. Ende hy, de Engel die my onderrichting gav, feyde, Dese vrouw is en beteekent de godtloofheyt, ende hy wierpfe, nadat ik haer genoegzaam gezien had, weder in 't midden van de Ephra, de Engel drukte haer hoofd wederom binnen de Ephra: ende hy wierp het looden gewichte op den mont derfelfver, zodat zy wederom gefloten was.

9. Ende ick hief mijne oogen op, ende ick fagh verder toe, ende fiet, twee wijven quamen voort, ende wint was in hare vleugelen, zodat zy zeer gezwind door de lucht gevoerd wierden, ende fy hadden grote vleugelen, zoortgelyke als de vleugelen eenes oyevaers: ende fy voerden de Ephra, welke tot dus lang op de aerde geftaen had, met de vrouw, die daerin befloten was, tuffchen d'aerde, ende tuffchen den hemel, en vlogen 'er mede wech.

10. Doe feyde ick tot den Engel, die met my sprack: Waer henen brengen fy dese Ephra, en wat moet 'er worden van de vrouw, welke in dezelve befloten is?

11. Ende hy feyde tot my, zy brengen de vrouw, welke binnen in de Ephra zit opgesloten, naer Babylonien, Om haer een huys te bouwen, en eene vaste woonplaats te beschikken, in den lande Sinear: dat fy, liever dat *het zelve*, het huis namelyk, voor de gemelde vrouw, in Babel te bouwen, dat het huis daer gevestigd ende gestelt worde op hare grontvestinge, zo dat zy hare vaste verblyfplaats in Babel hebben, en niet meer in Kanaan komen zal.

Het *land Sinear* is Babel, verg. Gen. X: 10. XI: 2.

Maer wat was nu de geheimzinnige en Prophetische be-teekenis van dit gezicht? — De zaak wordt verschillendlyk begrepen, en de gedachten der uitleggers lopen wijd uit één. Het zou geheel buiten ons bestek wezen, deze alle ter toetse te brengen. — In het algemeen zullen wy maer opmerken, dat 'er in dit gezicht drie zaken zeer natuurlyk liggen opgesloten, 1. dat de ongerechtigheid zich wijd en zijd verspreid had, over het gansche Joodsche land, volgens vs. 6; 2. dat deze godloosheid met geweld beteugeld wierd: want de vrouw, die de godloosheid verbeeldde, zat in eene Ephra opgesloten, en wel zodanig, dat zy, van wegen het loden dekfel, het hoofd niet konde oprichten vs. 8; 3. dat deze godloosheid met groten spoed naer Babylonien werd overgevoerd, om aldaer haer bestendig verblyf te houden, vs. 9-11.

De grote vraag is derhalven, welke eene *ongerechtigheid* wordt hier bedoeld? wy zullen onze gedachten met een enkel woord voorstellen, en aen beter oordeel onderwerpen. — Het oorsprongelyk woord, door *godloosheid* vertaald vs. 8, zegt meer byzonder geweld, onderdrukking, en dwingelandy. Zulk eene godloosheid was 'er in het gansche land. Dit, zegt de Engel, de Ephra, met het gene 'er in befloten is, dit is *hunne ongerechtigheid in het gansche land*, vs. 6. Welker ongerechtigheid? dit wordt niet bepaald. Voor het

Het naest zouden wy denken, dat hier de ongerechtigheid, het geweld, de onderdrukking, en dwingelandy der Syriërs bedoeld worde, ten tijde van den beruchten ANTIOCHUS EPIPHANES, die de grootste wreedheden, en de meest onmenschelyke vervolgingen, in het gehele Joodische land heeft aengericht, gelijk uit de boeken der Maccabeeuwen, byzonder 1 Macc. I. en 2 Macc. VI, VII, ten overvloed bekend is.

Maer de Propheet zag de vrouw, welke deze ongerechtigheid verbeeldde, opgesloten in eene Ephraïm. — Dit wijst ons naer eene tijd, in welken het geweld der Syriërs beteugeld was, en wel zoodanig, dat het alle kracht verloren had, en zich zo min wederom verheffen konde, als het de vrouw, van wegen het loden dekfel, onmogelyk was om zich op te richten. Onzes erachtens wordt derhalven die tijd bedoeld, wanneer judas de Maccabeer de dwingelandy der Syriërs, onder den Godlyken zegen, krachtadig beteugeld, en verhinderd heeft het hoofd wederom op te steeken.

De vrouw, welke de ongerechtigheid verbeeldde, werd met groten spoed naer Babylonien overgevoerd, om aldaar haer bestendig verblijf te houden, en nooit weder in Kanaän te komen. Het geeft te kennen, dat de geweldige overheersching der Syriërs voor altoos uit Kanaän zoude verbannen worden, en voortaan haer bestendig verblijf houden, in het land Sinear, dat is in Babylonien, het welk nu aan de Syriërs onderworpen was. Het geweld der Syriërs zou binnen hun eigen land bepaeld blijven, en zich nimmer wederom uitstrekken tot het Joodische land. Dit is ook geschied, toen de Syriërs, door de Maccabeeuwsche helden, uit Kanaän verdreven, en naer hun eigen land verjaegd zijn.

Het wechvoeren van de Ephraïm geschiedde door twee vrouwen. Licht daer in ook iets geheimzinnigs opgesloten? Vermits de dwingelandy, onder de zikprent van eene vrouw, vertoond was, vorderde de welvoeglykheid van het tafereel, dat zy door vrouwen wierd wechgevoerd. Of men

zou het zo begripen kunnen, dat 'er vrouwen vertoond wierden, om aftebeelden, dat de benden der Maccabeeuwen in zich zelven zwaken onvermogen wezen zouden. Wil men het nog meer gebyzonderd hebben, dan zouden de twee vrouwen de beide broeders JONATHAN en SIMON kunnen afbeelden, die, na den dood van hunnen heldhaftigen vader JUDAS, de aenzangelyke overwinning voltrokken, en het geweld der Syriers geheel verdreven hebben.

De beide vrouwen hadden vleugelen, als die eenes ojevaers. Men heeft opgemerkt, dat de Ojevaers, in het Hebreewsch, hunnen naem ontleen van de *Godsvrucht*, van wegen den eerbied en liefde, welke men zegt dat de jonge ojevaers aan de ouden bewijzen. Dit kan eene eigenaartige toespeling hebben, op de godvrucht van de Maccabeeuwen en hunne medestanders, die den naem droegen van *Chafideers* of *Godvruchtigen*.

Hoe het zy, op de gelegde gronden, wordt althans dít algemeene voorspeld, dat de Syriers niet het gehele Joodsche land, met hun onmenschelyk geweld, zouden vervullen, maer ook door de Maccabeeuwen beteugeld, en voor altoos uit Kanaan verjaegd worden.

H E T V I. K A P I T T E L.

H. *Het achtste gezicht van den Propheet ZACHARIA, worde vs. 1-8. beschreven.*

A. *Het gezicht zelve vinden wy, vs. 1-3. en*

B. *De verklaring daervan, vs. 4-8.*

1. **E**nde ick hief mijne oogen weder op, ende ick sagh nog een ander gezicht, ende siet, vier wagenen, met paerden bespannen, gingender uyt van eene engte, welke was tusschen twee bergen: ende die bergen waren bergen van koper.

2. **Aen**

2. Aen den eersten krijgswagen waren roode peerden: ende aen den tweeden krijgswagen waren swarte peerden.

3. Ende aen den derden krijgswagen, witte peerden: ende aen den vierden krijgswagen, hagel- vleckige peerden die sterck of *geelachtig* waren. De vierde wagen was derhalven bespannen met geelachtige paerden, maer die witte plekken hadden, als of zy met hagel bestrooid waren.

4. Ende ick antwoordde, ende seyde tot den Engel, die met my sprack: Wat zijn dese, mijn Heere? Wat is de geheimzinnige beteekenis van dit gezicht?

5. Ende de Engel antwoordde, ende seyde tot my: Dese vier wagenen zijn en beteekenen de vier winden des hemels, uytgaende van daer sy stonden voor den Heere der gantscher aerde, in alle de vier hoeken der aerde.

Anderen vertalen het woord, het welk de Onzen door *winden* overbrengen, door *geesten des hemels*, en denken aen Engelen, die uit den hemel worden uitgezonden, en van God, als zijne dienaers gebruikt worden, in het bestuuren van de waereld. — In de daed, dit komt ook beter overeen met de volgende woorden, zy *stonden voor den HEER*, den rechtvaardigen Richter *der gansche aerde*. De winden kunnen niet, dan zeer oneigen, gezegd worden te *staen voor den HEER der gansche aerde*. Maer dit past ongemeen wel op de Engelen, die voor Gods throon staen, om op zijne wenken te passen, Dan. VII: 10. — De Engelen worden zeer voegzaam verbeeld door *wagenen*, om hunne snelheid en vaerdigheid afteekenen, en byzonder door *krijgswagenen*, wanneer zy uitgezonden worden, om de Godlyke oordeelen uit te oeffenen, vooral in het verdelgen van aerdsche Koningrijken.

6. Aen welcken [*wagen*] de swarte peerden zijn, [*die peerden*] gaen uyt nae 't noorderlant, ende de witte gaen met den tweeden krijgswagen uyt,

defelve achter na: ende de hagelvleckige gaen uyt nae 't zuyderlant.

7. Ende die ftercke of *rode* [*peerden*] gingen uyt, ende fochten voort te gaen, om 't lant te doorwandelen: want hy, die de Heer der gansche aerde is, verge. vs. 5. hadde gefeyt, Gaet henen, doorwandelt het Joodfche lant, ende fy doorwandelden het Joodfche lant, gelijk de *HEER* hun geboden had.

Vermits 'er van de *rode* paerden nog niets vermeld is, fchijnen deze hier, onder den naem van *fterken*, bedoeld te zijn.

8. Ende hy, die de Richter der gansche aerde is, riep my toe, ende fprack tot my, in eene Openbaring, feggende: Siet, dese die uytgegaen zijn nae het noorderlant, hebben mijnen Geest doen rusten, dat is, zy hebben mijnen toorn gefild, in het noorderlant, door mijne wrack uit te oefenen.

Het woord, door *geest* vertaald, beteekent ook den *adem*, en wordt zeer gemeenzaem voor de *gramfchap* genomen, omdat de toorn iemand verhit, en maekt dat hy geweldiger ademe, vergel. Gen. VI: 3. Richt. VIII: 3, Spreuk. XIV: 29. XXIX: 11, Pred. X: 4. — Het wortelwoord, het welk de Onzen vertalen, door *doen rusten*, wordt eigenlyk gebruikt van eenen froom, die in den loop gefluit wordt, en tot bedaren komt. Nu wordt iemands *geest* of *gramfchap* tot bedaren gebracht, wanneer hy zijne wrack heeft uitgeoeffend. — In dien zelvden zin zou de Godlyke *gramfchap*, in het Noorderland, tot bedaren gebracht worden, door eene geduchte wrackoeffening, vergel. Ezech. V: 13. XXI: 22. XXIV: 13.

Wy zullen 'er een kort woord byvoegen, ter opheldering van de geheimzinnige beduidenis.

Krijgswagenen zijn zinbeelden van geweldige verwoestingen, welke door den oorlog worden aengericht. — Deze krijgswagenen vertoonden Engelen, welker dienst de opferfte Richter gebruikt, om zijne oordeelen uitteoeffenen, door het verwekken van oorlogen. — De paerden van deze

deze wagenen hadden verschillende kleuren; voor den eersten waren *rode*, voor den tweeden *zwarte*, voor den derden *witte*, en voor den vierden *geplekte geelachtige* paerden. Zoortgelyk een gezicht vinden wy ook Openb. VI. JOHANNES zag een *wit* paerd, en den ruiter die daer op zat, werd eene kroon van overwinning gegeven vs. 2; wijders zag hy een *rood* paerd, wiens ruiter een groot zwaard gegeven werd om te doden vs. 4, vervolgens zag hy een *zwart* paerd, en die daerop zat had eene weegschael in de hand, om het gebrek van levensmiddelen aftebeelden vs. 5; eindelyk zag hy een *vael* of geelachtig paerd, en de naem des genen die daerop zat, was de dood, dat is de pest vs. 8. Wy leren 'er uit, dat de verschillende kleuren der paerden de onderscheidene uitwerkselen der krijgsondernemingen aenwijzen, welke aen de Engelen, als zo vele heirvoerers, waren aenbevolen. — De *rode* kleur der paerden van den eersten wagen vertoont bloedige slachtingen; de *sombere zwarte* kleur der paerden van den tweeden wagen verbeeldt allerlei treurige rampen en onheilen; de *witte* kleur der paerden van den derden wagen teekent de overwinningen, welke de Engelen, in hunne krijgsverrichtingen behalen zouden; de *gele* kleur der paerden van den laetsten wagen, met *plekken* gemengd, schildert verschillende uitkomsten, dan eens voorspoedig, dan eens nadeelig.

De wagens sloegen verschillende wegen in. — De wagen, met *zwarte* paerden bESPANNEN, ging naer het *Noorderland*, en die door *witte* paerden getrokken werd, *volgde mede* derwaerds. De wagen met de *hagelvlekkige* paerden reed naer het *Zuiderland* vs. 6. De *rode* paerden kregen, nadat zy eenigen tijd beteugeld waren, *vryheid*, om, door het Joodsche land, rond te rijden vs. 7. Eindelyk de *zwarte* en *witte* paerden, die naer het Noorderland waren heen gegaen, hadden aldaer de Godlyke gramschap gestild vs. 8. — Het *Noorderland* beteekent Syrien, het welk ten Noorden van het Joodsche land, en het *Zuiderland* beteekent Egypten, het welk ten Zuiden van Kanaan gelegen was, vergel. Dan. XI.

Nog eene aenmerking moesten wy 'er byvoegen, dat men
XVII DEEL.

de orde van den tijd, in de vervulling, niet moet afleiden, uit de orde, in welke deze wagens aan den Propheet ver- toond werden: want in de beschrijving der wagenen is een geheel andere orde vs. 2, 3, dan in de teekening van der- zelfver uitgang vs. 6, 7. Hier uit blijkt het klaer genoeg, dat de kriegsverrichtingen, welke door de vier wagens worden afgebeeld, niet in de voorgestelde orde op elkan- der gevolgd zijn. Alleenlyk leren wy uit vs. 6, dat de wagen met de *witte* paerden bESPANNEN, onmiddelyk ge- volgd zy op den wagen, die door zwarte paerden werd voortgetrokken.

Op deze gronden zijn wy van oordeel, dat dit Prophe- tisch gezicht de kriegsverrichtingen vertone, welke het Sy- risch en Egyptisch Rijk verstoren zouden, te gelijk met de geweldige onheilen, welke de Joden, van beide deze hunne nabuurige Koningrijken, ondergaen zouden.

De wagens kwamen voort uit eene engte, tusschen *twee kopelen bergen* vs. 1. Dit schijnt ons het onveranderlyke van het Godlyk besluit te teekenen, door het welk de hier voorspelde kriegsverrichtingen bepaeld waren.

De wagen, met de *rode* paerden bESPANNEN, die eerst eenigen tijd bedwongen werden, en daarna het Joodsche *land doorwandelden* vs. 7, vertoont die kriegsverrichtingen, welke de Syrische Koningen tegen de Joden hadden voor- genomen, en ten laetsten, toen de boosheid van 's HEE- REN volk was toegenomen, werkelyk hebben uitgevoerd.

De tweede wagen, met *zwarte* paerden bESPANNEN, die naer het *Noorderland* trokken vs. 6, schildert de oorlogen, welke de Lagiden van Egypten, tegen de Syriers gevoerd; en waardoor de Joden, liggende tusschen Egypten en Sy- rien in, veelerlei zware onheilen ondergaen hebben.

De derde wagen, door *witte* paerden voortgetrokken, die onmiddelyk op de tweede volgde vs. 6, teekent de ze- gepralende overwinningen, welke de Maccabeeuwen op de Syriers behaald hebben.

De vierde wagen, bESPANNEN met *geelachtige geplekte* paer- den, die naer het *Zuiderland* gingen vs. 6, beteekent de oorlogen, welke de Syriers tegen de Egyptenaers, met eenen wisselenden kans, gevoerd hebben. Ook

Ook is des HEEREN gramfchap in het Noorderland tot be-
 jaren gebracht, volgens vs. 8, wanneer Hy wraek geno-
 men heeft van het geweld, het welk de Syriers den Joden
 hadden aengedaen.

I. Eindelyk volgt het negende of laetste gezicht, vs. 9-15.

Het overige van dit Kap. behelst wel geen eigenlyk ge-
 zegd gezicht, maar het mag evenwel in zo ver onder de
 gezichten geteld worden, als de verrichting des Propheten
 van eene geheimzinnige beduidenis geweest is.

A. De Inleiding of het opschrift, vinden wy vs. 9.

9. Ende des HEEREN woort geschiedde tot
 my, in eene Openbaring, nadat my de gemelde gezichten
 vertoond waren, feggende:

B. Hierop volgt de Godfpraak zelve, vs. 10-15.

*a. De Prophheet kreeg bevel, om eene kostbare kroon te
 maken, en dezelve op het hoofd van JOSUA den Ho-
 gepriester te zetten, vs. 10.*

10. Neemt goud en zilver van de gevanckelick-
 wechgevoerde Joden, byzonder van de gezanten, welke
 zy naer hun Vaderland hebben afgevaardigd: te weten
 van Cheldai, van Tobia, ende van Jedaja: ende
 komt gy te dien dage, ende gaet in ten huyfe van
 Jofia, den fone Zephanja, dewelcke uyt Babel ge-
 komen zijn:

Er waren zeer vele Joden in Babel gebleven, die aldaer
 gehuwd en wel gezeten waren. Maer toen deze gehoord
 hadden, dat de tempelbouw, met toestemming van den Ko-
 ning DARIUS HYSTASPESZ, vlijtig werd voortgezet, zonden
 zy 'er eenigen uit hun midden, met name CHOLDAI, TOBIA,
 en JEDAJA, om goud en zilver over te brengen, ten einde
 den Tempelbouw te bevorderen. Deze waren te huis by
 eenen zekeren JOSIA, zoon van ZEPHANJA.

XVII. DEEL.

De Propheet moest zich *te dien dage*, dat is aanstonds en zonder uitstel, naer deze gezanten begeven, om van hun geschenken te vragen, gelijk vs. 11. nader verklaerd wordt.

11 Te weten, neemt van deze gezanten een gedeelte van het silver ende gout, het welk zy tot een geschenk voor den Tempel hebben medegebracht. Verklaer hun, dat Ik u gezonden hebbe, om deze kostbaerheden te ontvangen, ende maeckt 'er kroonen van, of laet 'er eene kroon van maken: ende setse op 't hoofd van Josua, den sone Jozadaks den Hoogenpriester.

De Hebreeuwen zijn gewoon iets in het meervouwig getal te noemen, wanneer zy de grootheid en voortreffelykheid van eene zaak willen uitdrukken. Volgens dit tael-eigen beteekent het meervouwig woord *kronen*, eene grote en zeer sierlyke kroon, verg. Job XXXI: 36.

Deze kroon moest de Propheet *zetten op het hoofd* van den toenmaligen Hoge priester JOSUA, den zoon van JOZADAK, om daerdoor aftebeelden, dat de Hoge priesters, in volgende tijden, ook de hoogste macht, in het burgerlyke, zouden bezitten en uitoeffnen, gelijk uit de geschiedenis genoegzaam bekend is. Maer meer byzonder kwam JOSUA hier voor, als een luisterrijk voorbeeld van den MESSIAS, die te gelijk Hoge priester en Koning wezen zoude, vs. 12, 13.

β. *By deze gelegenheid kreeg de Propheet een nader onderricht, omtrent toekomende gebeurtenissen, vs. 12-15.*

a. *Eerst wordt JOSUA voorgesteld, als een luisterrijk voorbeeld van den MESSIAS, vs. 12, 13.*

12. Ende spreekt gy, Propheet Zacharia, tot hem Josua, wanneer gy hem de Koninglyke kroon op het hoofd zet, uit 's HEEREN naem, om hem de beduidenis van deze geheimzinnige verrichting aen te wijzen, seggende, Alsoo spreekt de HEERE der heyrsharen, seggende: Siet, een Man, wiens name is SPRUYTE, omdat Hy, als Gods eeuwige Zoon, uit het wezen van den eeuwigen Vader, is voortgebracht, die sal uyt sijne lage plaetse

plaatse spruyten, voor zo ver Hy de menschelyke natuur, in lage en geringe omstandigheden, zal aennemen, ende hy sal des HEEREN geestelyken Tempel bouwen, voor zo ver Hy de Kerk van het Nieuwe Testament zal oprichten, en den grond daervan leggen, in eene alge- noegzame verzoening, en byzonder, voor zo ver Hy, tot Koning verhoogd, deze Kerk zal uitbreiden.

13. Ja hy sal in den gezegden zin den Tempel des HEEREN bouwen, ende hy sal daerenboven den cieraet of de heerlijkheid dragen, Hy zal eene onnadenkelyke heerlijkheid erlangen, tot eene beloning van het grote werk der verzoening, ende hy sal als Koning sitten, ende heerschen op zijnen throon, op den throon namelyk van JAHOVAH zijnen eeuwigen Vader: ende hy sal niet alleen Koning, maer ook te gelijk Priester zijn op zijnen throon, op den throon namelyk van God zijnen Vader, ende de raet des vredes sal tusschen die beyde wesen.

De MESSIAS derhalven, dit is de hoofdsom der aengele- gene zaken, welke hier voorspeld worden; de MESSIAS, die naer zijne Godlyke natuur, de man spruete en Gods eeuwige Zoon is, verg. Jes. IV: 2, zou de menschelyke natuur aennememen, in zeer vernederende omstandigheden, en in zo ver uit zijne lage plaatse spruiten. Deze verheven persoon zou niet den stoffelyken Tempel bouwen, gelijk JOSUA en ZERUBABEL deden, maer Hy zou een veel voortreffelyker gebouw stichten, de Kerk namelyk van het Nieuwe Testament, Hebr. III. Ten dien einde zou Hy niet alleen eenen onwankelbaren grondslag leggen, in zijne volmaekte verzoening, maer ook eene onnadenkelyke heerlijkheid erlangen, en den cieraet dragen. Hy zou met God zijnen Vader op zijnen throon zitten, niet alleen om als Koning te heerschen, maer ook, als Priester, voorbidder van zijn volk te wezen.

In den MESSIAS zouden zich de Koninglyke en Priesterlyke waardigheid versenigen. Dit zou ten aanzien van het aardsche ook plaats hebben, in de opvolgeren van JOSUA

400 Z A C H A R I A. VI.

den Hogepriester. Behalven den Priesterlyken Tulband; Kap. III: 5¹, moest daerom de Propheet dezen JOSUA ook eene Koninglyke kroon op het hoofd zetten. In deze opzichten nu was JOSUA een luisterrijk voorbeeld van den MESSIAS.

Maer wat zegt de laetste uitdrukking, *de raed des vredes zal tusfchen die beide wezen?* — Wie zijn die beiden? Zommigen denken aan beide de ampten van Koning en Priester, die zich in eenen perfoon vereenigen zouden. Volgens deze opvatting zal de zin zijn: „*De raed des vredes*, „*of de vaste band des vredes, zal tusfchen die beide thro-* „*nen of ampten wezen.* De Koninglyke en Priesterlyke „*waardigheid zullen, in eenen perfoon, vriendelyk ge-* „*paerd gaen.* Voor de Babylonifche gevangenis, waren „*deze beide waardigheden verdeeld, maer zy zullen ver-* „*eenigd worden, in de opvolgeren van JOSUA, byzonder* „*in de Maccabeuwen, die te gelijk Priesters en Burger-* „*lyke Opperhoofden wezen zullen.* By uitnemendheid zal „*deze vereeniging plaets hebben in den MESSIAS, het luis-* „*terijk tegenbeeld van JOSUA.*” — Dan 'er was te voren gene melding gemaekt van twee thronen; maer van een zitten op den thron, in tweederlei betrekkingen. Er was gesproken van eenen en denzelyden thron, op welken de MESSIAS, na zijne verhoging, zitten zou, en als Koning en als Priester.

Door *die beide* verstaen wy daerom den HEER, en *den man, wiens naem SPRUITE is*; God den Vader, en God den Zoon. *De raed des vredes* is het Godlyk voornemen, om vrede en allerlei zegeningen te schenken aan de menschen, meer byzonder het eeuwig verdrag, het welk God de Vader, met zijnen eeuwigen Zoon, heeft vastgesteld, om zondaren zalig te maken. Deze raed des vredes zou zijn tusfchen die beide, den JEHOVAH, en *den man, wiens naem SPRUITE is*; voor zo ver dat verdrag het richtfnoer van MESSIAS handelingen wezen zoude.

b. Wijders kreeg de Propheet bevel, dat de gemelde kroon van JOSUA, tot eene gedachtenis, in den Tempel, moest bewaerd worden, vs. 14.

14. Ende die kroonen fullen wesen voor of ter eere van Chelem, ende voor Tobia, ende voor Jedaja, ende voor Chen den sone Zephanja; tot eene gedachtenisse van hunne milddadigheid, in den Tempel des HEEREN.

De kroon, welke op het hoofd van JOSUA gezet was, moest bewaerd worden in den Tempel, ter gedachtenis van de mededeelzaamheid der voorheen gemelde gezanten, die daertoe het goud en zilver gegeven hadden vs. 10, 11. Ondertusfchen worden de namen van die gezanten hier anders gespeld, dan vs. 10; wat de reden zy van die verandering, kunnen wy niet bepalen.

c. Eindelyk wordt 'er eene belovte bygevoegd, volgens welke de vreemdelingen, ook in het vervolg, tot den Tempelbouw, het hunne zouden toebrengen, vs. 15.

15. Ende die verre zijn, fullen komen, ende fullen bouwen in of immers geschenken brengen tot het bouwen van den Tempel des HEEREN, ende gylieden sult by ondervinding weten, dat de HEERE der heyrfscharen my tot u gefonden heeft: Dit sal geschieden, indien gy vlijtiglick sult hoo- ren nae de stemme des HEEREN uwes Godts.

In den letterlyken zin, is deze belovte vervuld, niet alleen toen vele Joden, die nu nog in Babel woonden, naer hun Vaderland zijn wedergekeerd, en aenmerkelyke geschenken gegeven hebben, tot opbouwing en verciering van den Tempel, maer voornamelyk toen zelfs *vreemde* en vermogende heidenen het hunne, ter eere van den Tempel, hebben toegebracht, vergel. 2 Macc. III: 2. JOSEPHUS *Antiq. Jud.* l. XII. c. 2. — In den Geestelyken zin kan
XVII. DEEL, Cc

men denken, aen de Leeraers uit de heidenen, die onder den dag van het Euangelie medegewerkt hebben, aen den opbouw van den geestelyken Tempel der Kerke van het Nieuwe Testament. Deze vreemdelingen zouden in des **HEEREN** geestelyken Tempel bouwen met de Joden, *indien zy vlijtiglyk hoorden, naer de stem des HEEREN*. Maer, wanneer zy des **HEEREN** stem in het Euangelie ongehoorzaem waren, zouden zy uitgeworpen, en de heidenen in hunne plaets aengenomen worden, om Gods volk te wezen, en zijnen Tempel te bouwen.

H E T VII. K A P I T T E L.

III. **H**ier beginnen de Prophetische Redenvoeringen van ZACHARIA, welke zich uitstrekken tot het einde van dit Boek.

N. De eerste bestaat in een Godlyk antwoord, gegeven op de vraag van zommige Joden, die uit Babel, naer Jerusaleem waren afgezonden, Kap. VII en VIII.

A. De aanleiding derhalven tot deze Godspraak, was het gezantschap van zommige Joden uit Babel, die te Jerusaleem gekomen waren, om de Priesteren en Propheten te vragen, of zy verplicht waren, om de Feesten, ingesteld ter gedachtenis der verwoesting van Jerusaleem, en de daerop gevolgde gevangenis, nog te blijven onderhouden, vs. 1-3.

1. Het gebeurde nu in den vierden jare van de regeering des Konings Darii, [*dat*] het woort des **HEEREN**, in eene Openbaring, geschiedde tot Zacharia, op den vierden der negender maent, [*namelick*] in Chisleu, zijnde volgens onze rekening, 30 November van het jaer 3486, na de schepping der wereld, vergel. IX Deel, *Tijdsafel* p. 65.

2. Doe

Z A C H A R I A. VII. 403

2. Doe men [*nae*] het huys Godes gefonden hadde Sarezzer, ende Regem-Melech, ende sijne mannen, die hem vergezelden. Deze waren uit Babel gekomen, en van de aldaer geblevene Joden afgevaardigd; om het aengesichte des HEEREN te smeecken: niet alleen om vergeving van de vorige overtredingen, maer ook voornamelyk om licht te ontvangen in de vraag, welke zy hadden voor te stellen, verg. Jer. XLII: 1-3.

3. Seggende tot de Priesters, die in het huys des HEEREN der heyrscharen bezig waren, om de beurt van hunne dagordening te vervullen, ende tot de Propheten, die met buitengewone Openbaringen begunstigd werden, seggende, uit naem van het gansche volk: Moet ick nog voortgaen, met weenen in de vijfde maent, my affonderende, gelijk als ick gedaen hebbe nu soo vele jaren?

Zy hadden geweend, zich afzonderende vele jaren lang, en wel bepaeldelyk in de vijfde maend. — In het 19de jaer van NEBUCADZAR, in de vijfde maend op de zevenden dag, had NEBUZARADAN den Tempel te Jerusaleem verbrand, met alle de huizen, vooral die der Groten, 2 Kon. XXV: 8, 9. Hiervan hadden de Joden, op dien bepaelden tijd, jaarlyks gedachtenis gevierd, door te wenen, zich afzonderende, en te vasten. Maer nu was de Tempelbouw reeds aenmerkelyk gevorderd; het kwam daerom in bedenking, en dit was de vraag, of men dit Feest, ter gedachtenis der verbranding van den Tempel, nu nog langer onderhouden moest.

E. Op deze vraag antwoordde de HEER, door den mond van onzen Propheet, Kap. VII: 4— VII: 23.

Het Godlyk antwoord bestond hoofzakelyk hierin, dat men de voornamere delen van de Godlyke wet moest waarnemen, om niet in dezelve oordeelen te vallen, welke hunnen Vaderen, om het overtreden der Godlyke wetten, waren overgekomen.

Tot viermalen toe komt 'er een nieuwe aanhef voor,
XVII. DEEL. Ce 2

404 Z A C H A R I A. VII.

doe, voorder, daarna, en wederom, geschiede het woord des HEEREN der heirscharen tot ZACHARIAS, Kap, VII: 4, 8. VIII: 1, 18. Dan soortgelyke uitdrukkingen ontmoeten wy meer-malen, in het midden van ééne en dezelve redevoering, tot opwekking van aendacht, vermeerdering van nadruk, en om gezach aan het voorstel van zaken by te zetten. Voorts hebben wy nog op te merken, dat 'er in de opgemelde plaetsen eenvoudig staet, *EN het woord des HEEREN geschiedde* het gene de Onzen door *doe, voorder, daarna, en wederom,* hebben overgezet. Evenwel kan men de zaak zo begrijpen, dat deze Godspraak vier hoofddelen in zich bevatte, welke eene allernaauwste betrekking op elkander hebben, maer by tuschenposen, door nieuwe Openbaringen, aan den Propheet zijn bekend gemaakt, om het volk telkens eenigen tijd tot nadenken te geven. De wijs van voorstel, waarmede elk hoofddeel begint, en de verscheidenheid van zaken bevestigen deze opvatting.

Wy onderscheiden daerom, in deze Prophetische Leerreden, vier Godspraken.

A. De eerste Godspraak vinden wy, Kap. VII: 4-7.

Deze eerste Godspraak behelst eene bestraffing over het ongodsdiensfige der plechtigheden van de Joden, overeenkomstig het gene de HEER hun reeds van ouds had laten voorstellen.

a. Vooraf gaet het opschrift of het voorbericht, vs. 4.

4. Doe geschiedde het woort des HEEREN der heirscharen, behelzende de eerste Openbaring, welke ik aan de gemelde gezanten moest voorstellen, tot my, zeggende,

β. De

β. De Godſpraek zelve, vs. 5-7, beſtaet

a. Uit eene beſtraffing over het ongodsdienſtige der heilige plechtigheden van de Joden, vs. 5, 6.

b. Uit eene herinnering van het gene de HEER hun derwegens reeds van ouds had laten voorſtellen, vs. 7.

5. Spreekt tot den gantschen volcke deſes lants, ende tot de Priesters, die de vraag der afgevaardigden voor mijn aengezicht gebracht hebben, ſeggende, ter beantwoording van dezelve: Doe gy vastedet, ende rouwklaegdet, ter gedachtenis der verbranding van Jeruſalem en den Tempel, in de vijfde, ende in de ſevende [*maent*], namelijk nu tſeventigh jaren, hebt gylieden my, my eenigſins gevaſtet?

De HEER voegt by het vasten in de vijfde maend, waervan de gezanten vs. 3. geſproken hadden, nog een tweede vasten in de zevende maend. Dit vasten ſchijnt ingevoerd te zijn, ter gedachtenis van den moord, gepleegd aen GEDALIA, wel-NEBUCADNEZAR had aengeſteld tot Landvoogd over de Joden, die, na de verwoesting van Stad en Tempel, in Kanaan waren overgebleven, verg. 2 Kon. XXV: 25, Jer. XLI: 1-10.

Kap. VIII: 19, vinden wy nog twee andere vasten, een in de vierde, en een in de tiende maend. — Het vasten van de tiende maend was ingeſteld ter gedachtenis, dat NEBUCADNEZAR, in het negende jaer van ZEDEKIA, in de tiende maend, op den tienden der maend, met zijn leger tegen Jeruſalem gekomen was, en eene ſterkte rondom de Stad gebouwd had, verg. Jer. LII: 5. 2 Kon. XXV: 1. — In het 11de jaer van ZEDEKIA in de vierde maend, op den negenden der maend, werd de Stad doorgebroken en ingenomen, verg. Jer. LII: 7. Ter gedachtenis van deze gebeurtenis, was het vasten der vierde maend ingeſteld.

Ondertuſſchen verkeerde de vraag der afgevaardigden alleen omtrent het vasten in de vijfde maent, vs. 3, omdat die plechtigheid, wegens het herbouwen van den Tempel, nu overtuollig ſcheen. — Dit vasten hielden de Joden nu reeds

zeventig jaren lang onderhouden: want nu was 'er juist zo veel tijd verlopen, na het verbranden van den Tempel. Verg. VII Deel *Inleid.* p. cxxix en IX Deel *Tijlceek.* p. lxxv.

Omtrent dit vasten, vraegt de HEER, *hebt gylieden my, my eenigszins gevast?* of, gelijk 'er eigenlyk staat, *hebt gylieden vastende gevast my, ja my?* Deze vraeg sluit eene sterke ontkenning in zich, dat de Joden den HEERE op generlei wijs gevast hadden. — Het geeft twee zaken te kennen. 1. Dat dit vasten eene willekeurige instelling ware, welke de HEER niet had voorgeschreven. 2. Dat de Joden den HEER met dit vasten niet geëerd of gediend hadden. Zy treurden over het kwaad, het welk hun was overgekomen, maer niet over hunne zonden, welke dit kwaad veroorzaakt hadden. Ook waenden zy, dat dit uitwendig treuren hun eenige gerechtigheid voor God zou aenbrengen.

6. Of als gy atet, ende als gy droncket; en waert gy het niet die daer atet, ende gy die daer droncket?

In deze tweede vraeg is eene tegengestelde zaak. Te voren vroeg de HEER over het vasten, maer nu over het *eten en drinken*, op feestdagen namelyk, en by andere plechtigheden. Wannser zy aten en dronken, waren zy het zelve die aten en dronken. Zy alleen hadden 'er het genot van, maer zy gaven 'er Gode de eer niet van. De HEER werd even zo weinig in hun vasten geëerd, als in hunne feesten. Zy dienden 'er God niet mede, hun inwendig bestaen werd daerdoor niet veranderd en verbeterd, maer zy bleven in het uiterlyke der plechtigheden hangen en berusten.

7. Zijn 't niet de zelve woorden welke de HEEREN uytriep door den dienst der vooriger Propheten, voor de Babylonische gevangenis, doe Jerusalem nog bewoont ende geruft was, eigenlyk toen *Jerusalem zittende was en in rust*, toen men nog ongestoord en veilig was in Jerusalem, ende in hare mindere steden ront-haer? ende toen het zuyden, ende de leegte bewoont was?

Het erfdeel van Juda werd oulings, volgens Jos. XV: 21-62, in vier dalen ondericheiden. 1. Het Zuiden grensde

de het naest aen het land der Edomiten, Jof XV: 21-32.
2. De *laegte* strekte zich meer Westwaerds, naer de Middellandsche Zee, vs. 33-37. 3. Het gebergte was het middenste gedeelte des lands, vs. 48-60. 4. De woestijne lag ten Oosten, vs. 61, 62. — Er wordt in ons geval gezien, op deze verdeling van Juda, wanneer 'er gesproken wordt van *steden in het Zuiden, en der laegte*, en derhalven op dat gedeelte, het welk het naest lag aen de Edomiten en Philistijnen.

De HEER heeft hier het oog op het gansche Joodsche land. Onder de benaming van *Jerusalem, en de steden rondom haer*, schijnt het gebergte en de woestijne begrepen te zijn. Het *Zuiden* en de *laegte*, of het Westerdeel, worden uitdrukkelijk genaemd. — Voor de verwoesting, door de Babylo-niers aegericht, *was Jerusalem, met de steden rondom haer, zittende in rust*, zodat men voor genen vyandigen inval te vrezen had. Ook *was het Zuiden en de laegte bewoond*. Zodanig was de gesteldheid der zaken, ten tijde van Koning UZZIA, die ook in de *laegte* zijne bezittingen had, 2 Kron. XXVI: 10. Maer, onder JOJAKIM waren reeds de steden van het Zuiden toegesloten, en 'er was niemand, die dezelve opende, Jer. XIII: 19; en, in het tiende jaer van ZEDERIA was het land woest, Jer. XXXII: 43, 44.

Gedurende dien tijd nu, dat het Joodsche land nog in rust en voorspoed was, had de HEER zijn volk, door den mond der Propheten, vermaend tot het rechte vasten, en onderricht, hoe zy Hem welbehagelyk dienen moesten, men zie ten voorbeelde, Jof. LVIII: 3 7. Jer. VII: 3-10.

B. Vs. 8-14. volgt de tweede Godspraak.

a. De voorreden is vervat, vs. 8.

8. Voorder of *ende* geschiedde het woort des HEEREN, in eene Openbaring, tot Zacharia, seggende:

β. De Godſpraak zelve vs. 9-14, behelst

- a. Een nader verhael van Gods handelingen, met de voorvaderen, door den dienst der Propheten, vs. 9, 10.
- b. Eene beſchrijving van hunne moetwillige ongehoorzaemheid, vs. 11, 13.
- c. Een vertoog van Gods rechtvaerdigheid, in het ſtraffen van zulk een volk, vs. 13, 14.

9. Alſoo ſprack de HEERE der heyrſcharen, tot uwe vaderen, door den mond van zijne Propheten, ſeggende: Richtet een waerachtigh gerichte, ende doet goedertierenheyt, ende barmhertigheden, de eene aen den anderen:

10. Ende en verdruckt (a) de weduwe, noch den weefe, den vreemdelingh, noch den elendigen niet: ende en denckt niet in uw herte d'een des anderen quaet. Trouwens de Godebehaeglyke eerdienst beſtaet niet in uitwendige plichtigheden, maer in de waerachtige vrees voor God, welke zich ook naer buiten openbaren moet, in nuttige verrichtingen tot Gods eer, en in liefde werken omtrent de naesten.

Volgens onze Overſetting, is de eerſte vermaning, *richt een waerachtig gericht*, betrekkelyk tot de Overheden, die het Richteramt bedienen, en daertoe waren Overſten van onderscheidene rangen aengeſteld, Deut. I: 16, 17. Maer, vermits de Heer Jesus het oordeel en de *barmhartigheid* zamenvoegt, Matth XXIII: 23, vertalen wy het liever, *oordeelt een waerachtig oordeel*. Dit geſchiedt niet alleen door de Richteren, wanneer zy, in het uitspreken van vonniſſen, volgens de geſtrengſte regelen van rechtvaerdigheid handelen, maer ook door byzonde perſonen, in de menſchelyke zamenleving. Liefde en haet overdwarſen ons oordeel, omtrent de beſinſelen, bedoelingen, en daden van anderen: wanneer wy iemand beminnen, oordeelen wy gunſtig over hem, maer wanneer wy tegen iemand zijn vooringenomen, beſchouwen

wy

(a) Exod. 22: 22:

wy al wat hy doet in een ongunstig daglicht. Men oordeelt derhalven een *waerachtig oordeel*, wanneer men alle vooroordeelen en partijdigheid uit zijn gemoed verbannende, over de zaak en daden van zijne naesten oordeelt, volgens de gronden van recht en billykheid.

Hier wordt bygevoegd, het *doen van goedertierenheid en barmhartigheden*. Het eerste beftaet daerin, dat men anderen in alle omftandigheden zoekt nuttig te wezen, en het tweede, dat men de noden en behoeften der ellendigen vervult, verg. Mich. IV: 18. Matth. VI: 1.

Vs. 11. wordt alle *verdrukking* en mishandeling verboden, vooral omtrent zulke perfonen, die zich zelven niet redden kunnen, *weduwen, wezen, vreemdelingen, en ellendigen*. Ook moest *de een niet in zijn hart denken*, noch, uit haet en wreke-zucht, middelen beramen, om *den anderen kwaed* te doen. — De HEEER fpreekt hier bepaeldelyk van deze lievedplichten, omtrent de naesten, omdat de Joden, in ZACHARIAS tijd, daarin het meest zondigden, verg. Neh. V: 3, 4.

I 1. Deze plichten heb Ik uwen vaderen, door den mond van mijne Propheten, ernftig laten aenprijzen. Maer fy weygerden op te mercken, eigenlyk zy waren *zwaer om te zuiveren*, namelyk van ooren. Zy hielden zich doov voor mijne vermaningen, zy hoorden 'er al zo weinig naer, als iemand, wiens ooren vervuuld zijn, ende zy togen hare fchouder te rugge. Ik wilde hen onder het zachte juk van gehoorzaamheid brengen, maer zy verzetten zich tegen mijne voorfchrijven, even als het ftugge vee, het welk de fchou- ders opheft, om het juk aftewerpen, verg. Neh. IX: 29. Jer. VII: 24. By dit alles kwam de moetwil; ende fy verfwierden of verftopten hare ooren, zy maekten zich met opzet doov, en ftelden zich buiten ftat, om mijne geboden te horen; zy wendden moetwillig alle middelen aen, op dat fy niet en hoorden.

12. Ende fy maekten haer herte [*als*] een diamant. Zy waren zo hardnekkig, dat zy hunne gemoeden, noch door vermaningen, noch door waerfchouwingen, noch door bedreigingen, lieten vermurwen. Zy ftijfden zich in het kwaed, op dat fy niet en hoorden de

410 Z A C H A R I A. VII.

wet, ende de woorden die de HEERE der heyrſcharen ſondt in, of op ingeving van ſijnen Geest, door den dienſt der vooriger Propheten: waer nyt ten laetſten rechtvaerdig ontfiaen is, een groote toorn van den HEERE der heyrſcharen, waarvan zy de geduchte uitwerkſelen ondervonden hebben, toen de Babyloniers hun land verwoestten, verg. Zach. I: 12.

13. Daerom zijn zy behandeld, volgens de wet der rechtvaardige wedervergelding. Uit dezen hoofde is 't geſchiet, gelijk als hy, die de hoogſte Wetgever is, door den mond zijner Propheten, geroepen hadde, om hen te vermanen, doch ſy niet gehoord en hebben: (b) alſoo riepen ſy oock, toen zy in de benauwdheid waren, om mijne hulp, maer ick en hoorde niet, en gav genen acht op hunne ſmekingen, ſeyt de HEERE der heyrſcharen:

14. Maer ick hebſe als door een vreesfelyk onweder, door de Babyloniers, uit Kanaän wechgeſtormt onder alle de Heydenen en vreemde volken, die aen de Babyloniſche Monarchy onderworpen waren, en welke ſy niet en kenden, ende het lant wiert achter haer, toen zy gevangelyk werden wechgevoerd, verwoest, en het bleev vele jaren woest liggen, ſo dat 'er niemant door en gingh, noch wederkeerde: want ſy ſtelden het gewenſchte lant, het vruchtbaer Kanaän, tot eene verwoeftinge, voor zo ver zy, door hunne hardnekkige zonden, de oorzaken waren van deze vreesfelyke onheilen.

De herinnering van dit alles was recht geſchikt, om den Joden de rechtvaardigheid van des HEEREN handelingen te doen opmerken, en tevens om hen, van het grouwzaam gedrag hunner voorvaderen, afteſchrikken.

(b) Spr. 1: 28. Jef. 1: 15. Jer. 11: 11. ende 14: 12.

H E T VIII. K A P I T T E L.

C. De derde Godſpraak Kap. VIII: 1-17, behelst eene belofte, aen de wedergekeerde Joden, dat de HEER hunnen Kerk- en Burgerſtaet weder, als in vorige dagen, herſtellen zoude, mits dat zy zich betamelyk, en overeenkomſtig hunne verplichting gedroegen. — Wy onderscheiden'er in:

g. Eene aankondiging van heilriike beloften, aen de wedergekeerde Joden, vs. 1-8.

a. Vooraf gaet de gewone voorreden, vs. 1.

1. Daer na geſchiedde het woort des HEE-
REN der heyrſcharen, in eene Openbaring, [tot my], ſeggende:

b. In de aankondiging der beloften zelve, vs. 2-8.

g. Verklaert de HEER eerst in het algemeen zijne gunſtrijke genegenheid, omtrent Zion, vs 2.

h Daarna ſtelt Hy zijne bemoedigende beloven, in ettelyke byzonderheden, nader voor, vs. 3-8.

2. Alſoo ſeyt de HEERE der heyrſcharen, die het bewind voert over alle ſcheppſelen: Ick hebbe ge-
yvert over Zion met eenen grooten yver: ja met groote grimmigheyt (a) hebbe ick over haer ge-yvert.

De benaming *Sion* komt meermalen voor, in eenen bepaelden zin, maer volgens het ganſche verband van zaken, hebben wy hier te denken aen het Joodſche volk, met des-
zelvs Kerk- en Burgerſtaet. — Over dit Zion, of liever, volgens den aert der Hebreeuwſche ſpreekwijs, voor Zion

(a) Zach. 1: 14.

XVII. DEEL.

412 Z A C H A R I A. VIII.

had de HEER *geyverd met eenen groten yver*, dat is, om Zions wil, om het Joodfche volk met verlossen van alle deszelvs benauwers, om het zelve te bevrijden van alle fmaed, hoon, fchande, en verdrukking, en in den vorigen lufter te herftellen. — Ook had de HEER *geyverd met grote grimmigheid, voor Zion*, over de vyanden van het Joodfche volk. Dan men kan het anders vertalen: *Ik heb met eene brandende liefde geyverd voor Zion*, om my te wreken over allen den fmaed, en alle de fchande, het Joodfche volk aengedaen.

Trouwens dat wy de woorden vs. 2, van des HEEREN gunftige toegenegenheid, jegens het Joodfche volk, als de bron, waeruit al hun heil zoude voortvloeien, moeten opvatten, leert niet alleen het verband, met het volgende vs. maer dit vordert ook de aert der grondtale, verg. Num. XI: 29. Joël II: 29. Zach. I: 14. — De betrekking, welke de HEER, door het Sinaïtisch verbond, tot het Joodfche volk had aengenomen, komt zeer gemeenzaem voor, onder de zinprent van eene echtverbindtenis. Maer deze echtverbindtenis had Juda door afgodery, als een geestelyk overfpel, allerschandelykst verbroken. Daer over had de HEER in vorige dagen, vooral geduurende de Babylonifche gevangenis, rechtvaerdig geyverd. Dan evenwel Hy had Zion niet verlaten. Zijne liefde was onveranderlyk, en nu als het ware by vernieuwing ontftoken, zodat Hy voor het Joodfche volk, met eenen groten yver, yverde, om wreak van hunne vyanden. Hier van hadden zy de kennelykste bewijzen ondervonden, in hunne verlosfing uit Babel, en in de aenvangelyke afwending van veelerei onheilen, nadat zy in hun Vaderland waren wedergekeerd.

3. Alfoo feyt de HEERE, de Onveranderlyke, die getrouw blijft, offchoon de Joden ontrouw geworden zijn, Ick ben wedergekeert tot Zion, ende ick fal in 't midden van Jerufalem woonen: ende Jerufalem fal geheeten worden eene ftadt der waarheyt, ende de bergh des HEEREN der heyrfcharen, een bergh der heyligheyt.

De HEER had den Joden in vorige dagen, om hunne fnode grouwelen, niet alleen de uitwerkfelen van zijne liefde onttrokken, maer hen ook rechtvaerdig overgegeven, aen de

woede van hunne vyanden. Maer nu was Hy, met zijne gunst en lievde, tot *Zion wedergekeerd*; Hy had de Joden wederom in zijne gunst en bescherming aengenomen. Hier van hadden zy reeds de bewijzen, in de aenvangelyke herstelling van hunnen Kerk- en Burgerstaet. Ja Hy had *Jerusalem* wederom, tot de plaets van zijne inwoning, verkozen. Hy zou wederom in *haer midden wonen*, en zijn verblijf, als in vorige dagen, in den Tempel houden, vergelyk Ezech. XLIII.

Jerusalem zou *geheten*, dat is, volgens het gewoon gebruik van deze spreekwijs, openlyk erkend worden, *als eene Stad der waarheid*, of *trouw*, en *de berg van den HEER der heirscharen*, om dat de Tempel op Zion zou hersteld worden, en de HEER daerin wederom zijn intrek nemen. Dit Zion zou een *berg der heiligheid* zijn, voor zo ver de HEER aldaer wederom plechtig zou gediend worden.

Er is, die deze belovte in eenen lydelyken zin verklaren van den HEER, die nu zijne *waarheid*, *trouw*, en heiligheid, in het vervullen van zijne toezeggingen, en het bevestigen van zijn verbond aen de Joden, zo luisterrijk zou ten toon spreiden, dat Jerusalem en Zion deswegens openlyk, als eene *Stad der waarheid*, of *trouwe*, en een *berg der heiligheid*, zou genaemd worden, omdat de HEER deze deugden daarin op het allerglansrijkst vertoond had. — Dan het schijnt beter over een te komen, met het verband van zaken, dat Jerusalem, welke, voor hare verwoesting, eene Stad was vol leugen, bedrog, en allerlei godloosheid, nu wederom eene Stad zou wezen, welker inwoners de *waarheid* en de *trouw* liev hadden, en dit in al hunnen handel en wandel betoonden; alsmede dat Zion, zijnde, voor de Babylonische gevangenis, een berg, waarop allerlei grouwelen en afgoderyen gepleegd werden, nu wederom eene heiligheid wezen zou, geheel en alleen toegewijd aen den plechtigen eerdients van den waren God.

Deze belovte is ook kennelyk vervuld, na des HEEREN wederkeering tot, en inwoning onder de Joden, in den Tempel te Jerusalem, aenvangelyk ten tijde van EZRA en NEHEMIA, en vooral onder het bestuur der Maccabeeuwſche Vor-

414 Z A C H A R I A. VIII.

sten. — Dan, daer Zion en Jerufalem een voorbeeld was van de Kerk des Nieuwen Testaments, kan men de vervulling van deze Godfpraak by uitnemendheid zoeken, in dien tijd, toen de MESSIAS, in den hemel verhoogd zijnde, het gebied over zijn Geestelyk Koningrijk aenvaard, en zijne onderdanen, met eene ruime maat van zijnen Geest, beschonken heeft.

By deze geestelyke voorrechten, zouden ook lichamelijke zegeningen komen.

4. Alfoo feyt de HEERE der heyrfcharen, die het lot der Natien beflist, de Joden zullen te Jerufalem een lang en gerust leven leiden; Daer fullen nogh oude mannen, ende oude vrouwen fitten op de ftraten, of ruime pleinen en markten van Jerufalem. De bewoners van die Stad zullen lang en gezond leven; de oude lieden zullen zich, ter verlustiging, en om anderen van raed en daed te dienen, op de openbare plaetsen nederzetten, om zich, als gelenkteekenen van 's HEEREN weldadigheid, te vermaken in het befchouwen van het goede, het welk de HEER aen zijn volk en Stad doen zal, ende yeder fal fijnen ftock in fijne hant hebben, om 'er op te leunen van wegen de veelheyt der dagen, en den hohen ouderdom.

5. Ende men zal gerust en veilig leven in Jerufalem; de ftraten dier ftaadt fullen vervult worden met knechtskens, ende meyskens, spelende op hare ftraten.

6. Die verbazende verandering, welkē, van wegen den tegenwoordigen verachten ftaat der Joden, ongelooftbaer fchijnt; zal zekerlyk plaets hebben. Alfoo feyt de HEERE der heyrfcharen, welken het noch aen macht, noch aen goedheid ontbreekt, Om dat het wonderlick is in de oogen des overblijffels defes volcks, het welk in hun Vaderland is wedergekeerd, in defe dagen, in welke deszelvs toefland nog zeer gering is, foudē het [*daerom*] oock in mijne oogen wonderlick zijn? zou het daerftellen van deze merkwaerdige omwenteling der zaken te wonderlyk zijn voor my, die het bewind voer over alle dingen, en zo

menigmalen de duidelykste blyken van mijn Alvermogen gegeven hebbe? spreekt de HEERE der heyrſcharen, de Beſtuurer aller dingen.

7. Alſoo ſeyt de HEERE der heyrſcharen, Siet ick ſal mijn volck verloſſen, eigenlyk *Ik ben mijn volk verloſende*, uit alle de rampen en ellenden, onder welke zy, zo vele jaren gezucht hebben, en in hun Vaderland wederbrengen, uyt den lande des opgangs, ende uyt den lande des nedergangs der ſonne.

Die van Juda, zo wel als die van Israël, waren door gevangelyke wechvoeringen, en door de vlucht onder de Heidenen, verſpreid in de vier winden des hemels, vooral *in den lande des opgangs* of in het Ooſten, onder de Perſen en Meden, die thans het gebied voerden over de Babyloniers, en in *den lande des nedergangs der zonne* of in het Weſten, onder de Tyriers en Sidoniers. — Deze belofte had de HEER reeds aenvangelyk vervuld, ten tijde van CYRUS en DARIUS, maer vele Joden waren zodanig verkleevd aen hunne bezittingen en betrekkingen in Babel, dat zy verkozen hadden, aldaer te blyven. Andere, die onder de Ammoniten, Moabitén, Edomiten, Tyriers, Sidoniers, Egyptenaers, en andere volken verſpreid waren, hadden nog gene gelegenheid gehad, om naer hun Vaderland weder te keeren, maer nu zou de HEER dezen, zo wel als dien, daer toe vryheid bezorgen.

8. Ende ick falſe herwaerts naer hun Vaderland brengen, dat ſy in 't midden van Jeruſalem, en de overige ſteden van Kanaan, veilig woonen ſullen: ende ſy ſullen my tot een volck des byzonderen eigendoms zyn, ende ick ſal haer tot eenen Godt en machtigen Beſchermer zyn, in waerheyt ende in gerechtigheyt.

De laetſte woorden in *waerheid en in gerechtigheid* zyn betrekkellyk tot beide de onrildelyk voorgaende beloften. Het geeft te kennén, dat de wedergekeerde Joden in *waerheid* en oprechtigheid zich, ongeveinsd en van ganſcher harte, aen den HEER en zynen dienst verbinden zouden, en hier van zouden zy, in *gerechtigheid*, door het beoeffenen van hunnen plicht, omtrent God, zich zelve, en hunnen evenmensch,

416 Z A C H A R I A. VIII.

bewijzen geven. Maer ook van zijnen kant, zou de **HEER** hun tot eenen God zijn, in *waerheid*, door het vervullen van alle zijne beloven, en in *gerechtigheid*, door hen blijkbaar te zegenen, zo zy Hem gehoorzaam waren, en door hen met rechtvaardige straffen te bezoeken, wanneer zy Hem verlieten.

§. Hierop volgt een voorstel van het gene de **HEER** van de *Joden* vorderde, zouden zy deelgenoten zijn van de beloofde zegeningen, vs. 9-16.

a. Zy moesten yverig voortgaen, in het volbouwen van den Tempel, vs. 9-15.

h. De opwekking daertoe vinden wy, vs. 9.

h. De drangredenen daertoe, vs. 10-15. Deze zijn genomen

1. Uit de verschrikkelyke onheilen, welke zy te voren, wegens hunne nalatigheid, ondergaen hadden, vs. 10.

2. Uit de heilrijke zegeningen, welke zy, in geval van gehoorzaamheid, te wachten hadden, vs. 11-15.

9. Alfoo feyt de **HEERE** der heyrscharen, Laet uwe handen sterck zijn, verlaet u op mijnen bystand, en gaet yverig en blijmoedig voort, ondanks alle hindernissen, met opbouwen van den Tempel, gylieden die in dese dagen dese woorden van opwekking gehoord hebt uyt den mont der Propheten, Haggai en Zacharia, die geweest zijn ten dage als de gront van 't huys des **HEEREN** der heyrscharen geleyt is, dat de Tempel gebouwt soude worden, en die u, toen de verdere opbouw van den Tempel gesticht was, ernstig vermaend hebben, om rustig voort te gaen.

10. Want voor die dagen, dat gy de opwekking der gemelde Propheten gehoorzaemd hebt, quam des menschen loon te niete, de vrucht van zijnen arbeid ging verloren, in weerwil van allen aangewenden arbeid, mislukte de landbouw, de aerde gav hare vrucht niet, en, wierd

'er al iets verdiend, het baette niet, 'er was geen zegen in, ende de loon des vees en was geen, de bezitters trokken 'er geen voordeel van, in alles was de vloek, die het verteerde, verg Hagg. I, II; ende de uytgaende, ende de inkomende, en hadden geen vrede van wegen den vyant, de vyanden, onder de omliggende volken, maekten het land zo onveilig, dat niemand zijne goederen buiten Jerusaleem wagen durvde, zelfs was zijn perfoon en leven niet zeker: want of *ende* ick sondt alle menschen, een yegelick tegen sijnen naesten, 'er heerschten onderlinge twisten en verdeeldheden, zodat de liefde verkoeld was, en de een tegen den anderen opstond, Neh. V.

11. Maer nu en sal ick aen het overblijffel deses volcks, het welk in hun Vaderland is wedergekeerd, niet wesen, gelijk in de voorige dagen, toen het rechtvaardig, om deszelvs wangedrag, aen alle de gemelde onheilen onderworpen was, spreekt de HEERE der heyrsharen. Nu zullen allerlei zegeningen de plaets van die gerichten vervangen.

12. Want het zaet sal voorspoedigh zijn, de veldvruchten zullen in overvloed worden ingezameld, de wijnstock sal sijne vrucht geven in overvloedige maet, ende de aerde sal haer inkomen geven, zodat 'er gras zal wezen voor de beesten, en voedsel voor de menschen, ende de hemelen, die te voren als koper waren, sullen haren daeuw geven, om de aerde te bevochtigen: ende ick sal het overblijffel deses volcks dit alles doen erven, en bestendig genieten.

13. Ende het sal geschieden, gelijk als gy, o huys Juda, ende gy, o huys Israëls, geweest zijt een vloek onder de Heydenen; alsoo sal ick ulieden behoeden, ende gy sult een segeninge wesen: en vreeft niet, laet uwe handen sterck zijn.

Het huis van Juda, dat is, de overgeblevenen van het Rijk van Juda, en *het huis Israëls*, zijnde de overgeblevenen van het

Rijk der X stammen, worden hier afzonderlyk aengesproken, om dat 'er velen, uit het Rijk der X stammen, die naer Assyrien waren wechgevoerd, met de Joden, naer hun Vaderland zijn wedergekeerd, verg. Ezr. I, VII.

Zy waren een vloek geweest onder de Heidenen. Zy waren niet alleen by de Heidenen zeer gehaat geweest, maer ook Gods geduchte gram'schap had, door buitengewone strafgerichten, op hen zo zichtbaer gerust, dat zy tot een spreekwoord geworden waren, onder de Heidenen, dit 'er zich van bedienden, wanneer zy iemand wilden vervloeken, en hem de schromelykste onheilen toewenschen. Vergel. Deut. XXVIII: 37. Jer. XXIV: 9. XXIX: 18, 22.

Maer, gelijk zy een vloek geweest waren onder de Heidenen, *alzo zou de HEER hen behoeden, eigenlyk verlossen*, uit de engte in de ruimte stellen, en zy zouden *eene zegening wezen*; dat is, de HEER zou hen zo blijbaer verlossen, uit alle hunne ongelegenheden, en hen zo kennelyk beweldadigen, dat men 'er een spreekwoord van maken zoude, wanneer men iemand zegenen wilde, zeggende: zijt zo uitnemend gezegend, als het huis van Israël en Juda.

Om deze reden moesten zy niet kleinmoedig zijn, en yverig voortgaen, in het voltrekken van den Tempelbouw; daerom wordt 'er bygevoegd: *vrees niet, laten uwe handen sterk zijn.*

14. Want alsoo feyt de HEERE der heyr'scharen, die met het heir des hemels, en de inwoneren der aerde, doet naer zijnen wil, Gelyck als ick gedacht en vastelyk voorgenomen hebbe, of hadde, om ulieden, tot eene rechtvaardige straf van uwe hardnekkige boosheid, quaet te doen, en de meest geduchte rampen toe te zenden, doe my uwe vaders, door allerlei snode grouwelen, grootelicks vertoornden, feyt de HEERE der heyr'scharen; ende 't en heeft my niet berouwen: maer Ik heb het gemelde voornemen werkelyk ter uitvoer gebracht.

15. Alsoo dencke ick, en heb Ik vastelyk bsloten, wederom in dese dagen goet te doen aen Jerusaleem, ende

ende aen den huyfe Juda, door ulieden de uitnemendste weldaden te bewijzen: en vreeft daerom niet, maer zet den Tempelbouw yverig en blijmoedig voort.

b. Wijders moesten zy zich, op de betrachting der deugt, yverig toeleggen, vs. 16, 17.

g. Zy moesten het goede doen, vs. 16, en

h. Het kwade nalaten, vs. 17.

16. Dit zijn de dingen die gy doen sult, de deugden, op welker betrachting gy u moet toeleggen, indien gy lieden mijne gunst en zegeningen genieten zult, *(b)* Spreeckt de waarheyt een yegelick met sijnen naesten. stelt de inwendige gedachten van uwe harten oprechtelyk voor, en zegt nooit iets, dan van welks zekerheid gy, op goede gronden, overtuigd zijt; oordeelt de waarheyt ende een oordeel des vredes in uwe poorten, en in de plaetsen van het gericht, gy die het ampt van Overheden bekleedt; velt het vonnis, zonder aenneming des persoons, na een naeuwkeurig en onzydig onderzoek, overeenkomstig de regelen van recht en billykheid. Dusdoende zal de zamenleving genoeglyk zijn, en elk in het gerust bezit van zijne goederen en voorrechten beveiligd worden. Langs dezen weg zal de bloei der maetschappy kennelyk bevorderd worden.

17. Ende *(c)* en denckt niet d'een des anderen quaet in ulieder herte, dat niemand, uit nijd en wraekgierigheid, by zich zelven ontwerpen make, om zijnen broeder, met list of geweld, te benadelen; ende *(d)* en hebbet eenen valschen eedt niet lief, maer hebt 'er eenen afkeer van, en waekt 'er u zorgvuldig voor: want alle dese ondeugden zijn [*dingen*] die ick hate, en, uit kracht van mijne vlekkelofte heiligheid, niet ongestraft kan laten, spreeckt de HEERE.

(b) Eph. 4: 25.

(c) Zach. 7: 10.

(d) Zach. 5: 3, 4.

*D. Eindelyk volgt de vierde en laeſte Godſpraak , vs. 18 - 23.
a. Vooraf gaat de gewone voorreden , vs. 18.*

18. Wederom of *ende* geſchiedde het woort des HEEREN der heyrſcharen, tot my, in eene Openbaring, ſeggende:

*β. De Godſpraak zelve , vs. 19 - 23. behelst het antwoord ,
op de vraag , betreffende het vasten , Kap. VII: 3.
voorgeſteld.*

19. Alſoo ſeyt de HEERE der heyrſcharen, Het vasten der vierde, ende het vasten der vijfde, ende het vasten der ſevende, ende het vasten der tiende [*maent*], ſal den huylſe Juda tot vreugde, ende tot blijſchap, ende tot vrolicke hoogtijden weſen: hebt dan de waarheyt ende den vrede lief.

Het antwoord ſtrekt zich veel verder uit, dan de vraag. — In de vraag Kap. VII: 3, was alleen geſproken van het vasten in de vijfde maend, ter treurige nagedachtenis van het verbranden des Tempels door NEBUZARADAN, verg. Jer. LII: 12, 13. Maer hier is ook melding van het vasten in de vierde, zevende, en tiende maend. Het vasten in de vierde maend op den 9^{den} dag, was ter gedachtenis der inneming van Jeruſalem, door de Babyloniers, verg. Jer. LII: 6. De moord van GEDALIA, die eene grote menigte van rampen na zich geſleept had, voor die Joden, die de algemeene verwoesting ontkomen waren, werd by het vasten in de zevende maend herdacht, verg. Jer. XLI: 1, 2. Het vasten eindelyk in de tiende maend, op den 10^{den} dag, was ingeſteld, ter herinnering van dien tijd, op welken NEBUCADNEZAR het beleg voor Jeruſalem geſlagen had.

Vermits nu de HEER niet alleen de afwending van alle de vorige rampen beloofd had, maer ook de herſtelling van Jeruſalem en gansch Juda, in den vorigen luister, vorderde de

na-

natuur der zake , dat het Godlyk antwoord zich uitstreckte tot alle de gemelde vastendagen.

Alle die vastendagen zouden *den huize Juda, tot vreugde en tot blijdschap. en tot vrolyke hoogtijden* wezen. — De Jo en waren gewoon geweest, die vastendagen met alle uiterlyke teekenen van rouw te vieren, hoe zeer de ziel der zake ontbrak, eene oprechte verootmoediging voor God, over de boosheden, welke alle die onheilen veroorzaekt hadden. Maer die treurige vastendagen zouden nu veranderd worden in vrolyke feesten, ter dankbare nagedachtenis, dat de HEER de gevangenis gewend, en den Kerk- en Burgerstaet hersteld had. Men zou *vreugde* hebben in het hart, en uitwendige blijken geven van *blijdschap*. Het zouden *vrolyke hoogtijden* wezen, waerop men zich van goeder harte zou verlustigen, verg. 1 Sam. XXV: 8. E th. VIII: 17. IX: 19.

Maer wilden zy deze blijde gedenkdagen by aenhoudendheid vieren, dan moesten zy de *waerheid en vrede*, of, gelijk men het ook vertalen kan, de *oprechtheid liefhebben*. — Door de *waerheid* zou men het spreken van de waerheid verstaen kunnen, en door den *vrede* of de *oprechtheid*, het oordeel des vredes, of een oprecht en onzijdig oordeel. Dan vermits de HEER het een en ander reeds vs. 16. bevolen had, zou men, door de *waerheid*, het geopenbaerde woord van God verstaen kunnen, met alle de plichten van Godsdienst, daer in voorgeschreven, en, door den *vrede* of de *oprechtheid*, alle plichten van het gezellig leven, omtrent andere menschen. Deze deugden moesten de Joden *liefhebben*, dezelve met blijdschap betrachten, en daerin hun vermaak stellen. Dan zouden zy zich bestendig over het heil des HEEREN verblijden kunnen.

20. Alsoo seyt de HEERE der heyrscharen: Nogh, boven de zegeningen, welke u tot dus ver beloofd zijn, sal 't geschieden, dat de Heidensche volcken, ende de inwoonders van vele Heidensche steden te Jerusaleem komen fullen:

21. Ende de inwoonders der eene [*stact*] fullen gaen tot de [*inwoonders der*] andere, seggende, de een tot den anderen, Laet ons vlijtigh henen gaen,

422 Z A C H A R I A. VIII.

eigenlyk *laten wy gaende gaen*, laten wy met allen yver, haestig en zonder uitsfel gaen, om te smeeken het aengesichte des HEEREN, om den JEHOVAH, den eenigen en waren God, die te Jerusaleem gediend wordt, in het openbaer hulde te doen, ende om den HEERE der heyr-scharen, die het bewind voert over alle geschapene wezens, te soecken, om zijne gunst en bescherming te genieten: ick sal oock henen gaen. Zodat 'er een eenstemmige yver onder de Heidenen zal plaats hebben, om den eenigen en waren God te dienen.

22. Also sullen vele volcken, ende machtige Heydenen in grote menigte komen, om den HEERE der heyr-scharen en zijne hoge gunst te Jerusaleem te soecken; ende om het aengesichte des HEEREN te smeeken.

23. Deze Heidenen zullen, met het volk van Israël, één hart en ééne ziel zijn, en in deszelvs vriendschap het hoogste belang stellen. Alsoo seyt de HEERE der heyr-scharen, 't Sal in die gezegende dagen geschieden, dat tien mannen uyt allerley tongen der Heydenen, grijpen sullen, ja de slippe grijpen sullen van eenen Joodschen man, seggende, Wy sullen met ulieden gaen, want wy hebben gehoord, [*dat*] Godt met ulieden is.

Tien mannen beteekent eene grote menigte van mannen, *uit allerlei tongen der Heidenen*, dat is, uit allerlei Heidsche volken, hoe zeer in tael en tongval onderscheiden, een bepaeld getal, voor een onbepaeld groot getal, genomen zijnde. Zy zouden grijpen, ja de slippe grijpen van eenen Joodschen man. De herhaling van het woord *grijpen* dient hier om den ernst en yver uit te drukken. — Maer wat zegt het, *de slippe van eenen Joodschen man te grijpen*? De spreekwijz is ontleend van de gewoonte der Joden, die, wanneer zy iemand in hunne byzondere bescherming aernamen, de slippen van hunnen langen overrok over hem uitbreidden, verg. Richt. III: 9. Ezech. XVI: 8, alwaer het zelve oorsprongelyk woord door *vleugel* vertaeld is. Iemands *slippe te grijpen* geeft derhalven te kennen, zich, aan iemands be-

scher-

ſcherming, over te geven. Het ganſche voorſtel geeft ge- volgelyk te kennen, dat de Joden, in dien tijd, zo gezien en machtig wezen zouden, dat wel tien Heidenſche man- nen, uit allerlei natien, eenen Joodſchen man, wanneer zy hem buitenlands ontmoetten, om zijne hulp en beſcher- ming verzoeken zouden, opdat hy hen tot de ken- nis en den dienst van den eenigen en waren God bren- gen wilde.

Zy zouden by zulk eene gelegenheid zeggen: *wy zullen met ulieden naer Jeruſalem gaen*, om den JEHOVAH hulde te doen, uwe God zal onze God, en uw volk zal ons volk wezen: *want wy hebben gehoord dat God met ulieden is*, dat is: „ Het gerucht der verloſſing van uw volk, uit Babels ge- „ vangenis, de herſtelling van den Tempel en den Gods- „ dienst, de bloei en luister, tot welken uw Kerk- en Bur- „ gerſtaet, en dat zo ſpoedig, geklommen is, dit gerucht is „ tot ons gekomen, en dient ons tot een kennelyk bewijs, „ dat de God des hemels, in eene byzondere betrekking, „ uwe God, Verloſſer, en Beſchermer zy. Wy willen „ daerom met u gaen, opdat wy ook dien God kennen, „ Hem hulde doen, en in zijne gunſt delen mogen.”

De vervulling dezer belovte kan men niet brengen tot de tijden van het Nieuwe Testament, en nog veel minder tot het laetſt der dagen. Dit begrip ſtrookt in het geheel niet met het oogmerk van deze Godspraek, het welk was het moedeloos Zion, in de dagen van ZACHARIA, te troosten. De hier beloovde voorrechten worden tot het overblijvſel van Juda uitdrukkelyk bepaeld, verg. vs. 6. Voeg 'er by, dat de beſtraffing in het eerſte, dat waerſchouwing in het tweede, en de bemoediging in het derde deel van deze Pro- phetiſche Redevoering, het volk van dien tijd raekte. Ook vinden wy eerſt vs. 19, de regelrechte beantwoording der vraege, welk Kap. VII: 3. was voorgeſteld.

In en na dien tijd, op welken ZACHARIA deze leerreden gehouden heeft, zijn de Joden, door den God des hemels, zo blykbaer begunſtigd, dat er velen uit de volken des lands, uit de wijduitgeſtrekte Heerſchappy der Perſianen, hunnen Godsdienst hebben aengenomen, verg. Eſth. VIII: 17.

Toen hebben, volgens het verhael van JOSEPHUS, de naburige volken den HEER vereerd, de Joden geëerbiedigd, als Gods verlosser, en hunne gunst gezocht, Ezr. IV: 1, 2; en het is bekend, hoe de Edomiten, ten tijde van JOHANNES HYRCANUS, der Joodische Kerk zijn ingelijvd, verg. 1 Macc. XIII—XVI.

H E T IX. K A P I T T E L.

2. **M**Et dit Kapittel begint de tweede Prophetische Re-devoering, welke zich uitstrekt tot het einde van K^{ap.} XI.

A. Het eerste deel betreft de vyanden van Gods volk, Kap. IX: 1-7. De Godlyke oordeelen worden bedreigd.

A. Over CHADRACH en DAMASCUS, vs. 1.

B. Over HAMATH, vs. 2^a.

C. Over TYRUS en SIDON, vs 2^b-4.

D. Over de PHILISTIJNEN, vs 5-7.

1. De Last of het vonnis, verg. Hof. XIII: 1, van het woort des HEEREN, my zijnen Propheet, door eene Openbaring, medegedeeld, over het lant Chadrach, ende Damascus, desselven ruste: want de HEERE heeft een ooge [*over*] den mensche, gelijk [*over*] alle de stammen Israëls.

Wat hebben wy te verstaen, door het *land Chadrach*? De gedachten der Uitleggers lopen zeer wijd uit één. Het is geheel buiten ons ontwerp, deze alle op te tellen en ter toetse te brengen. — *Chadrach* wordt hier uitdrukkelijk een *land* genaemd, en zamengevoegd met *Damascus*, de Hoofdstad van gansch Syrien. Het komt ons daerom zeer waerschyndelyk voor, dat hier het gansche land van Syrien bedoeld worde. — Ondertuschen komt het woord *Chadrach* hergens meer voor. Misschien is het de naem van eenen afgod

afgod der Syriers, zodat gansch Syrien het land van dien afgod geheten worde, op soortgelyk eene wijs, als de Moabit en het volk *Chamos* genaemd worden, Num. XXI: 29.

Maer wat zegt de duistere uitdrukking *deszelvs rust*? — De Godlyke straf wordt gezegd op een volk te rusten, wanneer het door zware oordeelen als gedrukt wordt. Zo wordt de scepter der godloosheid gezegd, niet te *rusten* op het lot der rechtvaardigen, Ps. CXXV: 3. Er schijnt derhalven gesproken te worden, van *deszelvs rust*, dat is, de rust van het land Chadrach en van Damascus, omdat de Godlyke straf rusten en al hare kracht uitoeffenen zoude, op het land Syrien en deszelvs hoofdstad Damascus.

De volgende woorden zijn mede zeer donker: *want de HEER heeft een oog over den mensch, gelijk over alle de stammen Israëls*. Volgens onze Overzetting, welke 'er het woordje over tweemaal heeft ingelascht, moet men door den *mensch* de Heidenfche volken verstaen, zodat de zin deze zy: „ de „ HEER heeft een richterlyk oog op de Heidenen, gelijk op „ alle de stammen van Israël; Hy wil de Heidenen, om „ hun wangedrag, zo wel straffen als zijn volk Israël.” Maer de zamenstelling der oorsprongelyke woorden vordert eene andere vertaling, en dan zal alles duidelyk zijn, op deze wijs: *want het oog der menschen, en van alle de stammen Israëls is tot den HEER*, dat is te zeggen: „ het oog der „ menschen, die door de Syriers onderdrukt zijn, en vooral „ dat der Israëlieten, die van dit volk zeer veel leed onder- „ gaen hebben, is op den HEER gevestigd, om van Hem, „ als eenen machtigen beschermder der onderdrukten, verlos- „ sing en wraek te verwachten; en daerom zal ook de Godly- „ ke straf eens rusten op het land der Syriers, en hunne „ hoofdstad Damascus.”

2. Ende oock sal hy Hamath met deselve bepalen: Tyrus ende Zidon, hoewel sy seer wijs is:

En ook zal hy Hamath met deselve bepalen. — *Hamath* was een landschap in Syrien, anders het lage Syrien genaemd, gelegen ten Noorden van Kanaan, grenzende aen het erdeel van Napthali. De hoofdstad van dit landschap heet ook

426 Z A C H A R I A: IX.

Hamath en zomtyds het grote *Hamath*, Amos VI: 2. Men meent dat dit landschap zy bevolkt geworden, door de nakomelingen van *Hamathi*, den jongsten zoon van Kanaan, Gen. X: 18, en naer denzelfen *Hamath* genaemd zy. — Maer wat zegt de bedreiging: ook zal hy *Hamath* met dezelve bepalen. Zy wordt veel duidelyker, wanneer men de woorden dus vertaelt: ook zal *Hamath* in dezelve bepaeld of begrepen zijn. In dezelve; in welke? in de plaets der ruste van de Godlyke straffen. De zakelyke zin is dan met één woord, de straf-oeffening zal zich uitstrekken, niet alleen over Syrien en Damascus, maer ook bepaeldelyk over het landschap *Hamath*.

De vervulling van deze Godspreek is bekend. — Nadat ALEXANDER de Grote zich geheel Afien onderworpen had, versloeg hy het leger van DARIUS CODOMANNUS geheel en al, in de engten by *Jesus* in Cilicien. Vervolgens voorttrekkende, veroverde hy Syrien. DARIUS had, voor den strijd, zijnen schat en zijne bywijven naer Damascus gezonden. Dit maakte dat ALEXANDER, by het innemen van die Stad, eenen verbazenden rijkdom, benevens 329 bywijven van DARIUS, en zeer vele andere aanzienlyke Perfiaensche vrouwen, in handen kreeg.

Omtrent *Tyrus* en *Sidon*, zegt de Godspreek: *Tyrus en Sidon*, hoewel zy zeer wijs is vs. 2^a, en 'er wordt by gevoegd:

3. Ende *Tyrus* sich sterckten gebouwt heeft, ende silver versamelt heeft als stof, ende sijn gout als slijck der straten.

De benamingen van *Tyrus en Sidon*, vs. 2b. moeten by het vorige gevoegd worden, op deze wijs: „ *Tyrus en Sidon* „ zullen ook bepaeld zijn, in de plaetse der ruste. Die ste- „ den zullen mede deelen in de Godlyke strafgerichten.” — De woorden, hoewel zy zeer wijs is, behoren beide tot *Tyrus en Sidon*. De ingezetenen van *Tyrus en Sidon* waren zeer bedreven in kunsten en wetenschappen, maer zy waren tevens trotsch op hunne wijsheid, Ezech. XXVIII: 3-5. Dan hoe zeer zy hun vertrouwen vestigden op hunne wijsheid, zy zouden, even als de Syriers, door de Godlyke oordeelen geweldig gedrukt worden. — Het zou hun ook niet

baten, dat zy *sterkten* gebouwd hadden, noch dat zy ongemeen verrijkt waren, door den koophandel, *zodat zy het zilver verzameld hadden als stof, en het goud als slijk der straten* geacht wierd.

Nadat het oude Tyrus, aen den vasten wal, door NEBU-CADNEZAR verwoest, herleevende het zelve in het nieuwe Tyrus, het welk op een eiland daer tegen over gebouwd was, De koophandel had aen die Stad zeer grote rijkdommen verschaft. Zo was het ook gelegen met Sidon, DIODORUS SICULUS l. XVI. p. 442. — Maer deze machtige steden werden mede door ALEXANDER veroverd, die de ingezetenen deels gedood, deels tot slaven gemaakt heeft, DIODORUS SICULUS l. XVII. c. 16. CURTIUS l. IV. c. 3.

4. Siet, de Heere false uyt het besit slooten, of de Heer, de rechtvaardige Richter, zal ze *maken tot eene ervbezitting*, namelijk van de vyanden, ende hy sal hare vestinge en rijkdommen in de zee verslaen. Tyrus zal van alle hare sterkten en schatten zodanig beroemd worden, als of dit alles in de zee verzonken ware: ende sy, te weten Sidon, sal met vyere verteert worden.

Dit is letterlyk vervuld. — ALEXANDER gebruikte de puinhopen van het oude Tyrus, om eenen dam door de zee te maken, tot het eilandsch Tyrus. Hy veroverde de Stad, en het was al of al hare rijkdommen daer door in de zee verzonken. DIODORUS SICULUS l. c. CURTIUS l. IV. c. 4. — Sidon is met vuur verteerd, in den allereigenlykste zin. De Perisiaensche Koning ARTAXERXES OCHUS heeft die Stad belegerd, maer om niet tot de overgaev gedwongen te worden, hebben 'er de ingezetenen den brand ingestoken. DIODORUS SICULUS l. XVI. p. 443.

5. Afkelon, die Vorstelyke Stad der Philistijnen, sal 't verwoesten van Tyrus met ontroering sien, ende sal daerom voor soortgelyken ondergang vreesen, desgelijcks zal het ook Gaza, eene andere vermaerde stad der Philistijnen, zien, ende zy sal groote smarte hebben, mitfgaders Ekron, dewijle 't gene daer sy op sagen, [*haer*] heeft te schande gemaakt: ende de Ko-

XVII. DEEL.

ningh uyt Gaza fal vergaen, ende Askelon en fal niet bewoont worden.

De reden der ontroering van de Philiftijnsche steden wordt dus opgegeven: *dewijl het gene daer zy op zagen, haer heeft te schande gemaekt. Het gene daer zy op zagen, beteekent het voorwerp, waarop zy het oog van vertrouwen vestigden. Dit heeft hen te schande gemaekt, of liever is beschaamd geworden en te schande gemaekt.* — De zaak is deze: Het machtig Tyrus was een voormuur voor de Philiftijnen. Zy vertrouwden op de onverwinbaarheid van Tyrus, en verwachtten, dat ALEXANDER daer voor het hoofd zou stoten. Maer toen Tyrus had moeten bukken, werden zy zeer bevreesd, en begrepen zy wel, dat het ook eerlang hunne beurt worden zoude.

Gaza was een andere Vorstelyke Stad der Philiftijnen. De Koning zou uit Gaza vergaen; dat is, het burgerlyk bestuur zal in Gaza ophouden, zy zal aen eenen vreemden Vorst onderworpen worden. Ook zou Askelon niet bewoond, en van ingezetenen ontledigd worden.

6. Ende de bastaert en allerlei zoort van verachte lieden fal te Afdod, die vermaerde Stad der Philiftijnen, woonen: ende ick, die het lot der volken beflisfe, fal den hoogmoet der Philiftijnen uytroeyen, en een einde maken van alle de geweldenaryen, welke zy mijn volk hebben aengedaen.

7. Ende ick fal sijn bloet uyt sijnen monde wechdoen, ende sijne verfoeyfelen van tusschen sijne tanden; also fal hy oock onsen Godt overblijven: ja hy fal zijn als een Vorst in Juda, ende Ekron, als de Jebusiter.

Het volk der Philiftijnen wordt hier afgeteekend, als een veracheurend dier, het welk zich met bloed verzadigde, en verfoeyfelen of onreinheden, dat is, allerlei dood aes, tusschen de tanden had. zodanig hadden zy zich gedragen, omtrent de Israëlitien, en tot Gods volk eene eeuwige vyandschap gehad, verg. Ezech. XXV: 15. — Van SIMONS geboorte tot de tijden van DAVID en SALOMO, hebben zy

geduurige oorlogen gevoerd tegen Israëel. Maer DAVID heeft hen geweldig vernederd, en SALOMO heeft hen schattingplichtig gemaakt, 2 Sam. VIII: 1. 1 Kon. IV: 21. Onder JORAM begonden zy weder het hoofd op te steken, maer zy werden door UZZIA beteugeld, 2 Kron. XXVI: 6. Vervolgers zijn zy door NERUCADNEZAR, met de Joden en vele andere volken, te onder gebracht, verg. Jer. XLVII. Na de Babylonische gevangenis hebben zy zich wederom weten te herstellen. Maer toen ALEXANDER Tyrus had ingenomen, is hy langs den zeekant van Phœniciën naer Egypten getrokken, en heeft in het voorbygaen, de steden der Philistijnen veroverd en verwoest. — Op deze wijs heeft de HEER den Philistijnen de gelegenheid benomen, om den Joden verder leed aan te doen; en dit wordt hier, onder het zinbeeld van een roovdier, voorgesteld. De HEER zou het bloed uit zijnen mond wech doen, en de verfoeiselen, of het dood aen, van tuschen zijne tanden.

Maer wat zegt de volgende uitdrukking: *also zal hy ook enzen God overblijven?* — Men kan deze uitspraak betrekke-lyk maken, niet alleen tot de Philistijnen, maer ook tot de andere volken, van welke vs. 1-4. gesproken is. Dan is de zin, dat die Heidenen niet geheel stonden uitgeroeid te worden, maer dat 'er eenigen van zouden overblijven, en zich bekeeren tot den dienst van den waren God. Trouwens velen uit deze volken zijn, ten tijde der Maccabeeën, Jodengenoten geworden; en wat byzonder de Philistijnen aengaet, deze hebben zich aen JOHANNES HYRCANUS en ALEXANDER JANNÆUS geheel moeten onderwerpen, verg. JOSEPHUS *Antiq. Jud.* l. XIII. c. 13, en velen hebben den Joodschen Godsdienst aengenomen, verg. JOSEPHUS *Antiq. Jud.* l. XIII. c. 23. 1 Macc. X—.

Hy zal zijn als een Vorst in Juda. — Het woord, door *Vorst* vertaald, zegt eigenlyk een metgezel, die met iemand vereenigd is, eenen gemeenzamen vriend, verg. Spreuk. XVI: 28. — *Ekron zal zijn als de Jebusiter.* Ekron was mede eene vermaerde Stad der Philistijnen. De *Jebusiters* hadden vryheid gekregen onder Israëel, te Jerusaleem te wonen, zie 2 Sam. XXIV: 16. — De voorzegging geeft derhalven te ken-

430 Z A C H A R I A. IX.

nen, dat de overgeblevene Philistijnen vrienden der Joden wezen zouden, en vryheid hebben, om, even als oulings de Jebusiters, te Jerusaleem te wonen.

B. Het tweede deel van deze Prophetische redevoering behelst zeer troostrijke beloften, aen de Joden, die in Kanaan waren wedergekeerd, vs. 8-10.

A. Eerst wordt hun bescherming tegen alle vyanden beloofd, vs. 8.

B. Wijders wordt 'er eene merkwaardige toezegging bygevoegd, omtrent de komst van den MESSIAS, en de gezegende gevolgen daarvan, vs. 9-10.

8. Ende ick sal my, met mijne machtige bescherming, rontom de Joden, die mijn huys en byzonder volk uitmaken, legeren, van wegen het heyrleger, liever als eene gewapende wacht, van wegen den doorgaenden, ende van wegen den wederkeerenden, om namelyk voor te komen, dat de Syriers niet langer, door het Joodsche land, vyandig heen en weder trekken, op dat de drijver en onderdrukker niet meer door haer land door en gae, en geweld plege: want nu hebbe ick [*het*] met mijne richterlyke oogen aengesien, hoe de Joden, door de omliggende volken, mishandeld zijn, en zal 'er daerom wraek van nemen.

Deze belovte heeft de HEER ter uitvoer gebracht, toen de Asmoneefche Vorsten de Joden van het geweld der Syriers verlost, en zich de omliggende volken onderworpen hebben. Het is waer, naderhand zijn de Joden door de Romeinen overheerscht, maer dit hadden zy aen zich zelven te wijten, daer zy de Romeinen getergd, en zich de Godlyke wraek, door hunne hardnekkigheid, hebben op den hals gehaald.

9. Verheugt u feer, gy dochter Zions, juycht gy dochter Jerusalems: want u zal, by de Openbaring van den MESSIAS, een uitnemend geluk te beurt vallen. Siet de lang beloovde Verlosfer van zondaeren, uw Koningh sal tot heil van u in de waereld komen, recht-
veer-

veerdigh , ende hy is een Heylant : arm , ende rijdende op eenen ezel , ende op een veulen , een jongh der ezelinnen.

Hy is een Heiland. — Wy vinden hier in het Hebreuwsch het lijdelyk deelwoord , beteekenende iemand , *die geholpen is*. Het oorsprongelyk woord zegt eigenlyk in de ruimte te zetten , en van daer uit noden redden , uit benauwdheden helpen , verlossen , behouden , zaligmaken. Maer iemand , die tot eer en waerdigheden verheven is , kan ook gezegd worden , in de ruimte gesteld te worden. Nemen wy het in dezen zin , dan wordt de MESSIAS hier afgeteekend in zijne verhoging. Hy is na zijn lijden in de ruimte gezet , voor zo ver Hy uitermaten zeer verhoogd is , en ontvangen heeft alle macht in hemel en op aerde.

Het ander woord , door *arm* vertaald , kan men , in naervolging van de LXX en van MATTHÆUS , Kap. XXI: 5 , overbrengen door *zachzinnig*. Trouwens de Heer JESUS was nederig en zachtmoedig , Matth XI: 29—. Ten blijke van zijne nederigheid en zachtmoedigheid , zou Hy *rijden op eenen ezel , en op een veulen , een jong of zoon der ezelinnen*. Hy zou zich niet van wagenen en paerden , maer eenvoudig van eenen ezel bedienen. Zo lang de Israëlitzen by de oude eenvoudigheid bleven , reed men op ezelen , maer , nadat SALOMO eene menigte van paerden uit Egypten had laten komen , waren deze dieren in gebruik gekomen , en het was , voor lieden van aerzien , te gemeen geworden op ezelen te rijden.

Deze Voorzegging is letterlyk vervuld , gelijk MATTHÆUS omstandig verhaelt , Matth. XXI: 2—. De Euangelist spreekt uitdrukkellyk , van eene ezelin en haer veulen. Blijkens het verhael der andere Euangelisten , reed onze Verlosfer eigenlyk op het veulen , maer Hy liet beide de ezelin en haer veulen halen , en de omstanders spreidden op beide hunne kleederen , omdat zy nog niet wisten , welke Hy verkiezen zoude.

10. De verhoogde MESSIAS zal zijn Koningrijk luisterrijk uitbreiden , niet door geweld van wapenen , maer door de minzame prediking van het Euangelie. Ende ick de Aller-

hoogste fal de wagenen uyt Ephraim uytroeyen, ende de peerden uyt Jerusaleem; oock fal de strijt-boge uytgeroeyt worden, ende hy fal den Heydenen vrede spreken: ende sijne heerschappye fal zijn van zee tot aen zee, ende van de riviere tot aen de eynden der aerde.

Ephraim, het welk eene benaming is van de overgeblevenen, uit het Rijk der X stammen, en *Jerusaleem*, de hoofdstad van het Joodsche land, worden hier zamengevoegd. Dit wijst ons naer het Koningrijk van CHRISTUS, de Kerk van het Nieuwe Testament. — De *wagenen*, de *paerden*, en de *strijtboog* zouden *uitergeroeyd* worden, voor zo ver gene middelen van geweld van eenigen dienst wezen zouden, in het uitbreiden van MESSIAS Koningrijk. — Dit Koningrijk zou wijd en zijd worden voortgeplant. De *heerschappy* van den MESSIAS zou zijn *van zee tot aen zee, en van de riviere tot aen de einden der aerde*. Er wordt gezinspeeld, op de uitgestrektheid des Koningrijks van SALOMO, die heerschte van de Euphraet, tot aen de grenspael van Egypten, 1 Kon. V: 1. Maer de heerschappy van den MESSIAS zou zich nog veel verder uitstrekken, naerdien SALOMO nooit geheerscht heeft, tot aen de einden der aerde. Maer gelijk SALOMO heerschte van de rode, tot aen de Middellansche zee, zo zou de MESSIAS heerschen van de verst afgelegene zee, tot aen de uiterste zee, aen den anderen kant, en gelijk SALOMO heerschte, van de rivier de Euphraet, ten Westen tot de Wester grenspael van Palestina, zo zou het Koningrijk van den MESSIAS zich uitstrekken, van het Oosten, tot het Westen, vergel. Ps. LXXII: 8.

C. *Het derde deel van deze Godspreek raekt de Joden, die nog in Babel gebleven waren, vs 11 - 17.*

Hier worden zeer uitnemende voorrechten aen de Joden beloofd, om de zulken, die nog in Babel gebleven waren, te bewegen, dat zy in hun Vaderland wederkeerden, en deelden in de toegezegde zegeningen.

A. *Vs.*

A. Vs. II. wordt de verlossing beschreven, welke de HEER aan de Joden reeds bewezen had.

II. U oock aengaende, [*o Zion,*] door (*a*) het bloet uwes verbonts, hebbe ick uwe gebondene uyt den kuyl, daer geen water in en is, uytgelaten.

Onder den naem van *u*, wendt zich de **HEER** tot de Joden die nog in Babel woonden, en beschreven worden als *gebondene*, zodat de inliefching van *o Zion* niet noodzakelyk zy. — *De kuil daer geen water in is*, wijst ons naer eene zeer akelige gevangenis. De spreekwijs is ontleend van eenen gevangenen, die in eenen diepen kuil geplact is, maer daer geen water in is, zodat hy 'er het leven in houden kan, verg. Jer. XXXVIII: 6. Er wordt gedoeld op de Babylonische ballingschap, welke voor de Joden eene allerakeligste gevangenis geweest was. — Uit dezen kuil had de **HEER** *hunne gebondenen uytgelaten*, voor zo ver Hy, in den weg van zijne gunstige Voorzienigheid, de zaken zodanig bestuurd had, dat de Joden vryheid gekregen hadden, om Babel te verlaten, en naer hun Vaderland weder te keren. — Dit was geschied door het bloed van hun verbond. Het bloed des Verbonds is dat bloed, waardoor het Sinaïtisch Verbond bevestigd was. In dit verbond had de **HEER** aan Israëel eene geruste inwoning in Kanaan beloofd, onder het genot van allerlei zegeningen. Dit verbond hadden de Joden, door hunne grouwelen, geschonden. Maer God bleef getrouw. Toen zy in Babel, om hunne ongehoorzaamheid, lang genoeg gestraft waren, gedacht de **HEER** aan dat verbond, en, uit kracht van dat verbond, had Hy de Joden, uit de gevangenis van Babel, verlost.

(*a*) Matth. 26: 28. 1 Cor. 11: 25. Hebr. 9: 19, 20, 21.

B. Wijders worden de Joden, die nog in Babel waren, opgewekt, om in hun Vaderland weder te keren, door bemoedigende toezeggingen van veelerlei zegeningen.

vs. 12 - 17.

12. Keert gylieden weder tot de sterckte, naer Kanaan, het welk Ik tot eene sterkte, en eene veilige woonplaats maken zal, gy gebondene, die nog in Babel, het land van uwe ballingschap, gebleven zijt, en daer hopet, om nog eens in uw Vaderland weder te keren; oock heden verkondige ick, dat ick u dobbel sal wedergeven: en uitnemender zegeningen schenken, dan die, welke gy ooit te voren genoten hebt.

13. Ik zal u niet alleen tegen uwe vyanden beveiligen, maer ook met allerlei weldaden overladen. Als ick my Juda als eenen boog sal gespannen, [ende] ick Ephraim den boge sal gevult en uitgerekt hebben, zodat zy, de Joden, vereenigd met de wedergekeerden uit Ephraim, of het Rijk der X stammen, door mijne kracht gewapend en gesterkt, bestand zullen zijn, tegen alle hunne vyanden: ende ick uwe kinderen, o Zion, sal verweckt hebben, tot vyandige aanvallen, tegen uwe kinderen, o Griekenlant; ende u o Joden gestelt sal hebben als het sweert eenes zegepralenden helts, die alles verslaet.

Door Griekenland, of de kinders van Javan, hebben wy de Syro-Macedoniers te verstaen, die uit de Grieksche Monarchy van ALEXANDER zijn voortgekomen. Tegen de ze hebben de Joden, onder het geleide der Maccabeuwische helden, geweldige oorlogen gevoerd, en zich ten laetsten roemruchtig in vryheid hersteld.

14. Ik zal u, in het bestrijden van uwe vyanden, mijnen machtigen bystand verlenen. Ende de HEERE sal uwe helden en heirlegers sterken, over haerlieden, met kennelyke bliken van zijne byzondere tegenwoordigheid, verschijnen, ende sijne pijlen sullen tegen de vyanden

VAN

van zijn volk uytvaren (*b*) als een blicksem: ende de Heere HEERE sal met de basuyne blafen, om op de vyanden moedig los te gaen, ende hy zelfs sal als opperste Veldheer, in de spitze voorttreden, als omringd zijnde met stormen uyt den zuyden.

De pijlen zouden uytvaren *als een blicksem*, en de HEER zou voorttreden *met stormen uit het Zuiden*. — De spreekwijzen zijn ontleend van een ontzettend omweder. Er ontfonden vreesfelyke stormen, uit de hete woestijnen van Arabien, welke ten Zuiden van Kanaan gelegen waren; verg. Jes. XXI: 1. — De HEER wil met één woord te kennen, dat Hy zoortgelyke kennelyke proeven van zijn Alvermogen geven zou, om de Joden overwinnaers te maken van hunne vyanden, als Hy oudtijds vertoond had, toen Hy zich van de elementen des hemels bediende, om zijn volk te helpen.

15. De HEERE der heyrſcharen false door zijnen machtigen bystand beschutten, ende sy fullen eten van den roov, na dat sy de slingerſteenen en alle wapentuigen der vyanden fullen t'ondergebracht hebben; sy fullen oock vrolyk drincken, [*ende*] een gedruys maken als zulken, welke de wijn bevangen heeft: ende sy fullen vervult worden, met het bloed van hunne vyanden, gelijk het becken, gelijk de hoecken des altaers, met het bloed der geslachte offerdieren.

16. Ende de HEERE hare Godt false te dien dage behouden, voor alle gevaren beveiligen, en van alles verzorgen, als zijnde de kudde sijnes volcks, het volk van zijn byzonder eigendom, met dezelve zorg, als een herder zijne schapen behoedt: want gekroonde ſteenen, ſtenen gedenkzuilen, fullen in ſijn lant, in het land van mijn volk, als een baniere opgericht worden, ter gedachtenis der roemruchtige overwinningen, welks de Maccabeeuwsche helden behalen zullen.

17. Want hoe groot sal ſijn goet, en hoe over-

(*b*) Nah. 2: 4.

vloedig zal de zegen van het Joodfche volk wesen! ende hoe groot fal sijne fchoonheyt, hoe luifterrijk zal de bloeiftaat van mijn volk wesen. De oogst zal zeer gezegend, en 'er zal een overvloed van veld- en boomvruchten wezen; het koorn fal de jongelingen, ende de most fal de jonckvrouwen fprekende maken, en vrolyk doen zingen, zodat 'er allerwegen overvloed en blijdfchap heerfchen zal.

Zodanig was de gefteeldheid der zaken, ten tijde der Maccabeeuwen, verg. 1 Macc. XIV. — En 'er is geen twijffel, of velen der Joden, die eerst in Babel gebleven waren, zullen daerdoor uitgelokt wezen, om naer hun Vaderland weder te keren, verg. 1 Macc. III: 9.

HET X. KAPITTEL

D. Het vierde deel van deze Godfpraak, Kap. X. behelst eene vermaning, aen de wedergekeerde Joden, om hun heil alleen by den HEER te zoeken, aangedrongen door zeer bemoedige beloven.

A. De vermaning zelve vinden wy, vs. 1-3^a.

B. Daerop volgen de beloven, vs. 3^b-12.

a. Ontrent de herftelling van den vorigen luister, zodat zy, van alle fchande en fmaedheid bevrijd, geducht wezen zouden voor hunne vyanden, vs. 3^b-5. Dit wordt

a. Eerst in het gemeen voorgedragen, vs. 3^b, en

b. Daerna meer byzonder afgeteekend, vs. 4, 5.

1. BEgeert van den HEERE, den eenigen en waren
 God, die zijne opperzalen zoldert in de wateren, en, van de wolken zijnen wagen maekt, den nodigen regen, ten tijde des fpaden regens; de HEERE alleen maekt de weerlichten, en verwekt de donderbuien, welke met overvloeigen regen gepaerd gaen. Bidt den eenigen
 en

en waren God om regen, die zo nodig is tot eenen gezegenden oogst, ende hy sal haer, die het volk van zijn byzonder eigendom uitmaken, regens genoeg geven voor yeder kruyt op den velde.

2. Zoekt vooral gene hulp by de afgoden: Want de Teraphim spreken ydelheyt, de Godspraken, welke de Heidenen aan de stomme beelden toefchryven, zijn enkele verdichtfelen, ende de waerfeggers sien en voorfpellen valscheyt, ende sy spreken (a) ydele droomen, sy troosten [*met*] ydelheyt, of zy brengen al zuchtende een nietig geblaes voort. Eenwel waren uwe voorvaders zeer verkleevd aan deze ydelheden; daerom zijn sy, tot eene rechtvaardige straf, naar de gevangenis van Babel henen getogen als weerloze schapen, sy zijn onderdruct geworden, want daer en was geen herder, of uithelper en geleider.

God had den Joden wel *herderen* gegeven, voorgangers in den Burger- en Kerkstaet. Hy zelfs was hun opperherder. Maer zy hadden Hem versmaet, en de toevlucht genomen tot de afgoden. De herders, die door God waren aengefteld, verwaerloosden de herderlyke plichten, en waren, gevolgelyk, in de daed gene herders.

3. Tegen de evengemelde trouwloze herders was mijn rechtmatige toorn ontfteken, ende over de bocken hebbe ick, met welverdiende straffen, befoeckinge gedaen; maer mijne gramschap is nu geëindigd, en het Joodfche volk zal in den vorigen luister hersteld worden: de HEERE der heyrfcharen, die het lot der volken beflist, sal de Joden, die sijne kudde, die het volk van zijn byzonder eigendom uitmaken, met kennelyke bliken van zijne gunst en zegenende goedheid befoecken. Hy zal het huys of de nakomelingen van Juda by uitnemendheid beweldadigen, ende hy salse ftellen, gelijk het peert fijner majesteit in den strijt.

Wie zijn de *bokken*, vs. 3^a? — Zy zijn zinprenten van

(a) Pred. 5: 6.

438 Z A C H A R I A: X.

verschillende personen, naer de onderscheidene hoedanigheden van deze dieren, welke men zich vertegenwoordigt. Ziet men op de sterkte der *bokken*, dan kunnen zy de Joodsche Overheden verbeelden, die, in macht en gezach, boven anderen uitmunten, verg. Jef. XIV: 9. Ezech. XXXIV: 17. Ziet men op de dartelheid der *bokken*, dan kan men denken aan rijke en vermogende lieden, die, in weelde en brooddronkenheid henen leven. Vestigt men de aandacht op den moed en de stoutheid der *bokken*, dan kunnen zy zinbeelden zijn van dappere helden. Let men op de trotschheid der *bokken*, dan kunnen zy eigenaertig de valsche Propheten verbeelden, die zich boven het gemeen verhieven, en het volk tot afgodery verleid hadden. — De laatste opvatting schijnt, in het verband met vs. 2, best te stroken.

De *HEER* zou Juda stellen, gelijkt *het paerd zijner Majesteit in den strijd*. — De zinprent is ontleend van Koningen en Veldheeren, die zich, wanneer zy ten strijde gingen, van een paerd bedienden, het welk zeer luisterrijk was uitgedost, met alle teekenen van majesteit. Zulk een paerd wordt uitvoerig afgeteekend, Job. XXXIX: 22-28. — Gelijkt een paerd van Gods Majesteit in den strijd zou Juda wezen. Het geeft te kennen, dat de *HEER* den Joden niet alleen eenen onverschrokken heldenmoed zou inboezemen, maar dat Hy zelfs hun onzichtbare Veldheer wezen zoude, en voor hun strijden.

4. Van het selve volk der Joden, sal de hoecksteen, van het selve sal de nagel, van het selve sal de strijthoog, te samen sullen van het selve alle drijvers voortkomen

Een *hoeksteen* beteekent hier eenen kroonsteen, die boven op den hoek van het gebouw uitsteekt. De *nagel* is een nagel, waarmede eene tent wordt vastgezet. Een *strijthoog* is bekend. Een *drijver* is iemand, die wetten voorschrijft — Het zijn alle verbloemde spreekwijzen. De *hoeksteen* ver- toont ons eenen Veldheer, die, aan den hoek van het geschaerde leger, boven anderen uitmunt. De *nagel* verbeeldt mindere Krijgsbevelhebbers, die tot sterkte en

vereeniging zijn van het heirleger. De *strijdboog* schildert de gewapende Krijgsknechten. De *drijver* vertegenwoordigt ons de burgerlyke Overheden, verg. Jes. III: 12, XIV: 2. LX: 17. — Deze alle zouden uit Juda voortkomen. Het geeft te kennen, dat de Joden, die nu nog een zwak en weerloos volk waren, Veldheeren, Krijgsbevelhebbers, Soldaten, en burgerlyke Overheden hebben zouden, uit het midden van hun eigen volk. Het Joodfche Gemeenebest derhalven zou in den vorigen luister hersteld worden.

5. Ende fy fullen zijn als de helden, die in 't slijk der straten treden in den strijt. Het slijk der straten wordt niet geacht, en zonder bedenking vertreden. Op zoortgelyk eene wijs, zullen ook de Joden, in roemrijke veldslagen, hunne vyanden vertreden; ende fy fullen strijden, den vyand, met onverschrokken moed, onder de oogen zien, en de overwinning behalen: want de **HEERE**, by welken de volken geacht zijn als springhanen, sal bijkbaer met haer wesen: ende fy fullen, schoon niet voorzien van rukery, die beschemen, en, door hunne zegepralende wapenen, tot schande maken die op peerden rijden.

Trouwens de **HEER** heeft, in volgende tijden, zeer grote mannen, uit het midden der Joden, verwekt, in den burgerstaet en in de Kerk, die het volk, in oorlog en vrede, bestuurd. De boeken der Maccabeeuwen leveren ons merkwaardige voorbeelden op, hoe zy, onder hunne beroemde Veldheeren, den vyanden slag geleverd, dezelve overwonnen, en hun de wet voorgefchreven hebben.

β. De tweede belofte voorspelt de herstelling van den vorigen welvaart en bloeistaet, vs. 6, 7.

6. Ende ick sal het huys Juda verstercken. zodat de Joden, die thans in vernederende omstandigheden verkeerren, wederom moed en krachten krijgen zullen, ende het huys Josephs, die, uit de overgeblevenen van het Rijk der X stammen, naer Kanaan zullen wederkeren, sal ick, te gelijk met de Joden, behouden

ende bevelligen, in alle gevaren, en tegen den euvelmoed van alle vyanden; ick false, die nu reeds in hun Vaderland zijn wedergekeerd, en, in het vervolg nog wederkeeren zullen in Kanaan, weder insetten, zodat zy aldaer een duurzaam verblijv, en eene veilige woonplaats hebben zullen: want ick hebbe my harer ontfermt, en de vorige boosheden gunstig vergeven, ende fy fullen wesen als of ickse niet verstootten en hadde, naedien Ik hen wederom, als het volk van mijn byzonder eigendom, zal begunstigen, en de keur van mijne beste zegeningen over hen uitstorten, en 'er zullen gene merkteekenen van de vorige verwerping overblijven: want ick ben de HEERE haer Godt, die hen onder mijne byzondere bescherming heb aengenomen, ende ick false verhooren, zo menigmalen zy uit hunne noden tot my roepen.

7. Ende fy fullen zijn als een helt Ephraïms, die wel gemoed is en geen gevaer vreest, gelijk de Stam Ephraïm oulings vele zulke dappere mannen heeft uitgeleverd, ende haer herte sal sich over den bloeienden staet van het volk verblijden, even als iemand, door een matig gebruik [*van*] den wijne, verheugd wordt. Deze bloeistaet zal niet slechts van eenen korten duur, maer bestendig wezen, ende hare kinderen fullen 't sien, ende hunne nakomelingen zullen haer verblijden, haer herte sal sich bestendig verheugen in den HEERE, over de gezegende herstelling van hunne voorrechten.

7. *De derde belovte voorspelt eene zeer grote volkrijkheid,*

vs. 8 - 12.

a. De belovte zelve vinden wy, vs. 8 - 10.

b. De wegen, langs welke zy zou vervuld worden,

vs. 11, 12.

8. Ick false toe-tfissen, en by een verzamelen, gelijk een herder zijne schapen doet, door middel van t'fissen of fluiten, ende false dusdoende vergaderen, uit alle plaetsen, in welke zy verspreid zijn: want ick heb hen reeds aenvangelyk verlost, en false in het vervolg nog verder ver-

verloffen: ende fy fullen vermenigvuldigt worden, gelijk fy [*te voeren*] vermenigvuldigt waren. Zodat zy een talloos en machtig volk zullen uitmaken.

9. Ende ick false onder de volcken zaeyen, zodat zy allerwegen in grote menigte zullen uitspruiten, ende fy fullen mijner en aen mijnen dienst gedencken in verre plaetsen, in welke zy nog verstrooid zijn: ende fy fullen niet verdeigd worden, maer leven met hare kinderen, ende wederkeeren in hun Vaderland.

10. Want ick false wederbrengen uyt Egyptenlant, werwaerds zommige Joden, na het vermoorden van Gedalia, gevlucht zijn, verg. Jer. XLIII: 1-7., ende ick false vergaderen uyt Assyrien, werwaerds de X stammen gevangelyk zijn heengevoerd: ende ick false in 't vruchtbaer lant Gilead, ten Oosten van Kanaan gelegen, ende in de vermakelyke landstrecken Libanons, ten Noorden van Kanaan, verg. Jer. XXII: 6. Mich. VII: 14, brengen, maer 't en sal haer niet genoegh en te eng wesen, om 'er in te wonen, zo zeer zullen zy vermenigvuldigd zijn.

11. Ende hy sal door de zee gaen, die benaauwende, ende hy sal de golven in de zee slaen, ende alle de diepten der rivieren fullen verdroogen: dan sal de hoogmoet van Assur nedergeworpen worden, ende de scepter van Egypten sal wechwijcken.

Het eerste lid van vs. 11. is zeer moeilyk, en wordt daerom zeer verschillendlyk begrepen. — *Hy zal door de zeen gaen, die benaauwende, eigenlyk staet 'er de benauwdheit, de stremming; en hy zal de golven in de zee slaen, en alle de diepten der rivieren zullen verdroogen. Welke zee en welke rivieren worden hier bedoeld? Wie zou door de zee gaen? zommigen denken aen God, zommigen aen de joden, zommigen aen die benaauwerde, of de benauwdheit.*

Hy is by de Hebrceuwen zeer gewoon, Koningrijken by zeen en wateren te vergelyken. Wy menen daerom, uit de volgende woorden vs. 11^b, *dan zal de hoogmoet van Assur nedergeworpen worden, en de scepter van Egypten zal wech-*

wijken, te mogen besluiten, dat de zee de heerschappy der Assyriërs beteekene, en dat de *rivieren* ons wijzen naar het Koningrijk van Egypten, het welk zeer beroemd was, van de rivier den Nijl. Wanneer een Koningrijk machtig is, overheerscht het andere volken, op zoortgelyk eene wijs, als de zee en de rivieren, met hare golven en wateren, alles verzwelgen. Maer wanneer het vermogen van een Koningrijk geweldig gefnuikt wordt, dan worden de *golven* van deszelvs overheersching *geslagen* en nedergeworpen, dan worden de wateren, die alles inzwolgen, in haren loop gestuit, en de *rivieren verdrogen*. — In deze teekening schijnt gezinspeeld te worden, op den doorgang van Israël, door de rode zee.

De *benauwdheid* nu, of de *stremming*; zou door de zee van de Assyrische heerschappy gaen, zodat de wateren van hare overheersching, welke zich wijd en zijd verspreid hadden, in derzelver loop stonden gestuit te worden. Die *stremming*, door het bevel der Godlyke Voorzienigheid te weeg gebracht, zou de *golven in de Assyrische zee slaen*, dezelve nederwerpen, effen maken, en daer door tot stilstaen brengen. Dit alles teekent eigenaertig de vernedering van de Assyrische Heerschappy. — *Alle de diepten der rivieren zouden verdroogd worden*, dat is, het Egyptisch Koningrijk zou geweldig gefnuikt worden.

De Prophetische teekening geeft derhalven zakelyk te kennen, dat de geweldige Heerschappy der Assyriërs, en het machtig Koningrijk van Egypten, diep vernederd zouden worden. — Dit wordt vervolgens met eigenlyke bewoordingen, nader verklaard vs. 11^b, *dan zal de hoogmoed van Assur nedergeworpen worden, en de scepter van Egypten zal wechwieken*. Men denke aan het Syro-Macedonisch Rijk, het welk een overblijfsel was van de oude Assyrische Monarchy, en het Egyptisch-Macedonisch Rijk der Lagiden.

12. Ende ick zal de Joden bystaen, en ik false stercken in den HEERE, door een gemoedigd vertrouwen op zijne allesvermogene hulp, ende in sijnen name, onder zijn veilig opzicht, sullen sy met aengenaemheid wandelen, en vergenoegd leven; spreeckt de HEERE.

Van

Van de vervulling dezer beloven vinden wy de kenmerkelykste bewijzen, by JOSEPHUS, en in het eerste boek der Maccabeeuwen.

De Joden hebben hun bestendig verblijf, en hunne veilige woonplaats, gekregen in Kanaan. Zy zijn in dat land groatelyks vermenigvuldigd. Men kan hunne wederkeering uit alle landen, by gebrek van geschiedkundige bescheiden, niet volkomen bewijzen. Maer 'er is geen twijfel aen, of de herstelling van het Joodsche Gemeenebest. in den vorigen luister, zal 'er zeer velen, die nog onder de vreemde volken woonden, hebben uitgelokt, om naer hun Vaderland weder te keren. JOSEPHUS verhaelt ons ook, dat PROLOMÆUS PHILADELPHUS, Koning van Egypten, 120000 Joden in vryheid gesteld hebbe, toen hy de schriften van het Oude Testament in het Grieksch liet overzetten. Voorts is het bekend, hoe de Maccabeeuwfche Vorsten de zegepralende wapenen overal hebben rond gevoerd, en hoe zy den Syriers en Egyptenaers zeer gevoelige slagen hebben toegebracht.

HET XI. KAPITTEL.

E. In het laatste deel der Godspraak, Kap. XI, wordt de verwoesting van Jerusaleem bedreigt, als eene rechtvaardige straf van de hardnekkigheid der Joden, in het smadelijk verwerpen van den MESSIAS.

A. Dit oordeel wordt bedreigt, vs. 1 - 3.

B. De oorzaken daarvan worden aangewezen, vs. 4 - 14.

C. De omstandigheden en gevolgen worden nader beschreven, vs. 15 - 17.

DE Godspraak gaet in eene geregelde orde voort. Kap. IX, X. waren de lotgevallen der omliggende volken voorspeld, en de voorspoed aangewezen, welke de Joden genieten zouden, tot op de dagen van den MESSIAS. Na
XVII. DEEL.

gaet zy over, tot de onheilen, welke over de Joden zouden komen, en geëindigd worden, in eene gehele sloping van hun Gemeenebest, door de Romeinen tot eene rechtmatige straf, over het verwerpen van den MESSIAS.

A. Dit oordeel wordt bedreigd, vs. 1 - 3.

a. De bedreiging zelve vinden wy, vs. 1.

β. De nadere uitbreiding en verklaring, vs. 2, 3.

Zommigen denken, dat hier die schromelyke rampen voorspeld worden, welken de Joden, ten tijde van ANTIOCHUS EPIPHANES, van de Syriers ondergaen hebben; maer dit komt in het geheel niet overeen, met het verband van zaken, in deze Prophetische redevoering. Ook laten zich de byzondere uitdrukkingen niet, dan zeer gedrongen, op de tijden van ANTIOCHUS EPIPHANES toepassen; toen is Jerusaleem en de Tempel niet verbrand, gelijk vs. 11. voorspeld wordt, noch het volk geheel van God verlaten, vs. 6. — Voeg 'er by, dat vs. 12, 13. allerkennelykst op den MESSIAS zien.

1. Doet uwe deuren op, o Libanon, op dat het vyer uwe cederen verteere:

De Propheet, in 's HEEREN naem sprekende, richt zijne tael tot den Libanon, dat vermaerde vruchtbare gebergte, aen de Noorder grenzen van het Joodschen land. Libanon moest zijne deuren opdoen, opdat het vuur zijne cederen verteerde. Op het gebergte Libanon waren zeer grote boschen, byzonder van cederbomen.

Door den Libanon wordt hier de Stad Jerusaleem bedoeld, omdat de Tempel, en vele andere prachtige paleizen, gemaakt waren van cederenhout, het welk op dat gebergte in overvloed groeide, verg. Jef. XXXVII: 24. — Dit Libanon zou zijne deuren moeten openen, en den Romeinen den indrang niet kunnen verhinderen, en de cederen, dat is, de Stad, byzonder de Tempel en de prachtige paleizen, uit cederenhout gemaakt, zouden door het vuur verteerd worden. — De gebiedende wijs van aanspraak, doe uwe deuren open, o Libanon, geeft de zekerheid van deze gebeurtenis te kennen.

2. Huylet gy dennen, dewijle de cederen gevallen zijn, dewijle die heerlicke [*boomen*] verwoestet zijn: huylet gy eycken Bafans, dewijle het stercke wout nedergevallen is.

De *dennen*, die lager en van minder waerdy zijn, dan de cederen, kunnen hier de mindere steden van het Joodsche land afbeelden. Deze moesten *huilen*, *dewijl de cederen gevallen waren*, *dewijl die heerlyke bomen verwoest waren*. De mindere steden van het Joodsche land zouden als van droevheid kermen, omdat de hoofdstad Jerusaleem, met den Tempel, en alle hare prachtige paleizen, door de Romeinen verbrand was.

De *eiken van basan* zijn, in den letterlyke zin, de hoge en zware eiken, welke in de vruchtbare landstreek Bafan, in het Overjordaensche, groeiden. In het zinbeeldige kunnen wy denken, aen de gesterkte steden van het Joodsche land. Ook dezen zouden *huilen*, en van wederom kermen, *dewijl het sterke woud was nedergevallen*. — Het *sterke woud* is het gebergte Libanon, op het welk grote bosschen waren, en dat op vele plaetsen ontoegankelijk was. De zinbeeldige Libanon, *dat sterke woud*, de Stad Jerusaleem, zou, door de wapenen der Romeinen, *nedervallen*, gelijk bomen, welke gekapt worden, en geheel verwoest worden.

3. Daer is een stemme des gehuyls der herderen, der Overheden van het Joodsche volk, dewijle hare prachtige hoofdstad Jerusaleem, die hare heerlickheyt was, verwoestet is: een stemme des gebruls der jonge leeuwen, dewijle de hoogmoet der Jordane verwoestet is.

Door de *jonge leeuwen* worden wederom de Overheden van het Joodsche volk bedoeld, dus genaemd, om dat zy de minderen door onderdrukking verslonden, verg. Zeph. III: 3. Deze zouden *eene stemme des gebruls* doen horen, en jammerlyk kermen, *dewijl de hoogmoet der Jordane verwoest was*. — De *hoogmoet der Jordane* is wederom de hoofdstad Jerusaleem. De landstreek, en de nabuurschap van de Jordaan, was met digte bosschen omringd, waerin zich de leeuwen onthielden, verg. Jer. XLIX: 19. Deze landstreek schijnt de

446 Z A C H A R I A. XI.

hoogmoed of verheffing der Jordaen genaemd werden, om dat de Jordaen, by hare opzwellling, over dezelve heen stroomde, verg. Jer. XII: 5. Jerusaleem wordt by deze landstreek vergeleken, om dat 'er vele onderdrukkers waren, byzonder onder de machtigen en aanzienlyken, die de minderen verslonden, even als de leeuwen, in de bosschen by de Jordaen, andere dieren verslonden.

β. *Vs. 4-14. worden de oorzaken der verwoesting van Jerusaleem, door de Romeinen, aangewezen.*

Dit oordeel zou allerrechtvaardigst wezen, om dat de Joden alle middelen ter verbetering hardnekkig verfmaden, en daer door betonen zouden, dat het zedelyk kwaed ten eenemael ongeneesbaer ware. Zelfs zou de HEER den MESSIAS zenden, maer ook dezen, en de prediking van zijn Euangelie, zouden zy hardnekkig verfmaden.

α. *De MESSIAS zou komen, en onder de Joden prediken, maer ook dit zou, by dat hardnekkig volk, geheel vruchteloos wezen, vs. 4-8.*

β. *Deze Godlyke gezant zou daeron de Joden aen hun eigen rampzigtig lot overlaten, vs. 9-11.*

γ. *Vs. 12-14. wordt 'er een merkwaardig voorbeeld, van hunne verachtelyke handelwys met den MESSIAS, bygevoegd.*

4. Alsoo feyt de HEERE mijn Godt; Weydet dese slachtschappen:

Hier wordt de MESSIAS zelfs sprekende ingevoerd, ten zy men liever denken wil aen den Propheet, die, in zynen persoon, den MESSIAS vertegenwoordigt. Althans de MESSIAS moest, op bevel van den HEER *zijnen God*, wiens dienstknecht Hy was, in deze betrekking, vergel. Jes. XLII: 1, *deze slachtschappen weiden.*

De Joden worden hier afgeteekend, als *slachtschappen*, omdat zy de slachting rechtvaardig verdiend hadden, en daerom eerlang eene allergeweldigste slachting, door de Romeinen, ondergaen zouden. — Deze zou de MESSIAS

welden, als een herder, voor zo ver Hy onder de Joden zou prediken, om hun den rechten weg aen te wijzen, ten einde zy nog, door eene tijdige bekeering, het bedreigde oordeel der slachting mogten voorkomen.

Dat de Heer Jesus deze slachtschapen, in dien zin, getrouwelyk en lieverdyk geweid hebbe, heeft geen betoog nodig, Matth. XXIII: 37.

5. *Weid* deze slachtschapen, welcker besitters haer dooden, ende en houden 't voor geen schult, vermits zy het ongesraft doen, en niemand wraek neemt van deze misdaed, ende een yeder der gener, diese verkoopen, verblijdt zich over den gelukkigen uitflag van zijne onderneming, en seyt gewetenloos, zonder aen het grouwzame van hunne handelwijs te denken, Gelooft zy de HEERE, dat ick rijk geworden ben. Zo onbetamelyk handelen die herders met hunne schapen, ende niemant van de gene diese weyden, verschoontse, elk is even wreed, en zoekt niets dan zijn eigen voordeel.

De herders waren veranderd in slachters, in plaats van het nut der schapen te bevorderen, waren zy 'er uit, om zich te verrijken, door dezelve te slachten en te verkopen. Dit is eene zinbeeldige teekening van het gedrag der Joodsche opperhoofden, omtrent dien tijd, toen de MEESIAS gekomen is. De Joden werden grotelyks mishandeld, door hunne voorgangeren, in de Kerk en in den Burgerstaet. Zonder het wezenlyk belang van het volk in aenmerking te nemen, zocht elk zijn eigen voordeel. — De burgerlyke Overheden hadden het volk, aen de macht der Romeinen, overgegeven, om hun eigen belang te bevorderen. Dit was reeds begonnen, toen HYRCANUS en ARISTOBULUS over het oppergezach streden, en de toevlucht namen tot den bystand van POMPEJUS, en voltooid, toen het Joodsche land een wingewest der Romeinen geworden is. — Even zo onbarmhartig handelden ook de Kerkelyke Overheden. In plaats van het volk de leer van MOSE en de Propheten voor te stellen, en de kenmerken van den MEESIAS aen te wijzen, hadden zy de wet, door eene menigte van wille-

keurige inzettingen, verbasterd; eene eigene gerechtigheid ingevoerd, en het volk allerlei vleeschelyke vooroordeelen ingeboezemd, welke het zelve van den **MESSIAS** afkeerig maakten.

6. Sekerlick ick en sal niet meer de inwoonderen deses lants, in het welk zo vele grouwelen gepleegd worden, verschoonen, spreeckt de **HEERE**: maer siet, ick sal de menschen overleveren, elck-een in de hant sijnes naesten, door onderlinge verdeeldheden, en burgerlyke oorlogen, ende in de hant sijnes Konings, die het land tot een wingewest der Romeinen maken zal; ende sy, die het volk overheerschen, de Romeinen namelyk, fullen dit lant te morfel slaen, alles verwoesten. Dan zullen de Joden aen hun eigen lot overgelaten, ende aen de woede van hunne vyanden overgegeven worden: want ick en false uyt hare hant niet verlossen.

Hier worden de vreesfelyke verwoestingen voorspeld, welke de Joden, in den laetsten tijd van hun Gemeenebest, door onderlinge twisten, oproeren, en burgerlyke oorlogen hebben aengericht, en welke eindelyk door de wapenen der Romeinen voltooid zijn.

Dan, offchoon het land, om het wangedrag der Herderen en Overheden, niet zou kunnen verschoond blijven, zou evenwel de **MESSIAS**, uit mededogen met de ellendige slachtschapen, de Joden in persoon weiden, en zich daertoe bedienen van twee stokken, de eene genaemd **LIEFFELYKHEID**, dat is, de verkondiging van het Euangelie, en de andere genaemd **ZAMENBINDERS**, dat is, eene ernstige opwekking tot onderlinge liefde, vs. 7. Maer ook deze liefdepoging zou vruchteloos wezen, vs. 8.

Met vs. 7. derhalven wordt de **MESSIAS** sprekende ingevoerd, verklarende, hoe Hy het Godlyk bevel, om de slachtschapen te weiden, vs. 4, volbracht had, en hoedanig de uitkomst geweest ware.

7. Dies hebbe ick, de **MESSIAS**, in gevolge het Godlyk bevel vs. 4, dese slachtschapen geweydet, onder de Joden verkeerd, en hun den rechten weg, door de predi-

king

king van het Euangelie, met een mededogend hart, dewijle sy elendige schapen zijn, die door hunne herders wredelyk mishandeld worden, ende ick hebbe my ten dien einde genomen twee stocken, den eenen hebbe ick genoemt LIEFLICKHEYT, ende den anderen hebbe ick genoemt T'SAMENBINDERS; ende ick hebbe die schapen geweydet.

Een *stok* is hier een herdersstav, verg. 1 Sam. XVII: 40, 43. Zulk een *stok* is een zinbeeld van alle de zorg en yver, welken een herder aanwendt, om het welzijn van zijne schapen te bevorderen. De MESSIAS zou den herdersstav *nemen*; het geeft te kennen, dat Hy het herderlyk bestuur, over het Joodsche volk op zich zou nemen, en alle middelen aanwenden om hen te behouden.

De MESSIAS zou *twee stocken nemen*. Dit teekent niet alleen de gansch zeer byzondere zorg van den MESSIAS, voor het Joodsche volk, maer het wijst ons voornamenlyk naer het tweederlei middel, van het welk Hy zich bedienen zou, om deze ellendige slachtschapen te weiden. — De eene *stok*, LIEVLYKHEID genaemd, verbeeldt de zachte en aengename middelen, welke de MESSIAS gebruiken zou, om de Joden te recht te brengen; Hy zou hen, door de prediking van het Euangelie, op eene innemende wijs, van hunne dwaling zoeken aftebrengen, en, door allerlei bemoeidigende drangreden, uit te lokken, om Hem te eerbiedigen, als den beloovden Verlosser, en door Hem tot God te komen. — De andere *stok* ZAMENBINDERS, of *vereenigingen*, vertoont ons, hoe de MESSIAS de Joden, tot onderlinge liefde, op het allerernstigst zou aanmanen.

Dat de Heer JESUS, op deze wijs, de ellendige slachtschapen der Joden geweld hebbe, is uit de Euangelische Geschiedverhalen overbekend. Maer het was alles vruchteloos.

8. Ende ick hebbe drie herders in ééne maent afgesneden: want zy hebben mijnen raed verworpen, en alle mijne lievedepogingen waren ten eenemaal vruchteloos, by dit wederstrevig volk; mijne ziele was daerom over haer verdrietigh geworden, ende oock hadde

hare ziele eene walge van my. Die ellendige slachterschapen waren, door vleeschelyke vooroordeelen, dermate tegen my ingenomen, dat zy zich hardnekkig tegen my en mijn Euangelie hebben aengekant.

De MESSIAS had drie herders in ééne maend afgesneden. — Deze voorzegging wordt zeer verschillendlyk begrepen? wie zijn de drie herders? wat beteekent hunne *afsnijding*? en wat hebben wy, door de tijdsbepaling van *ééne maend*, te verstaen?

Dit mogen wy vooraf vaststellen, dat hier zulke gebeurtenissen bedoeld worden, welke, na de komst van den MESSIAS, en zijne prediking, zijn voorgevallen, gelijk uit het verband van zaken allerduidelykst is. Gevolgelyk kunnen hier de drie Koningen van Juda, JOACHAZ, JOAKIM, en ZEDEXIA, niet bedoeld worden, die, binnen den tijd van 22 jaren, door de Chaldeeuwen, van den throon gebonsd zijn. — Wijders moest het *afsnijden* van deze herders beschouwd worden, als een onheil voor de Joden. Het komt hier kennelyk voor, als een uitwerksel van MESSIAS rechtmatig ongenoegen. Hy zou drie herders in ééne maend afsnijden, om dat *zijne ziel* over de Joden *verdrietig* geworden was. Hier uit volgt, dat, door de drie herders, de drie hoofdsteden onder de Joden niet beteekend worden, de Pharizeeuwen, Sadduceeuwen, en Esfeers: want, behalven dat deze Seften, door den MESSIAS, niet zijn uitgeroeid, zou dit niets minder dan eene straf geweest zijn voor de Joden.

Voor het naest schijnt ons, door de drie herders, drierlei soort van Overheden bedoeld te worden, welker afsnijding den ondergang van den Joodschen Kerk- en Burgerstaet naer zich gesleept heeft, Koningen, Priesters, en Leeraers. Deze drie herders heeft de MESSIAS afgesneden, wanneer Hy deze drierlei ampten deed ophouden, het welk niet anders dan hoogstverdervelyk, voor het Joodsche volk, wezen konde. Men denke aan den Koning AGRIPPA, met wiens dood de Koninglyke waardigheid een einde nam; aan ANANUS den Hogepriester, die de laetste geweest is van AARONS opvolgeren; en aan GAMALIEL, dien be-

roemden Leeraer , na welken de stoel van MOSE ledig stond.

De tijdsbepaling van ééne maend is te verstaen , voor eene Prophetische maend , bestaende uit 30 jaren . Nu heeft de MESSIAS de drierlei Herders , de Koningen , Priesters , en Leeraers , *afgesneden* , en die ampten doen ophouden ; binnen ééne Prophetische maend van 30 jaren , welke verlopen in , van CHRISTUS dood , tot aen de verwoesting van Jerusaleem .

Voorts zou de MESSIAS de Joden , om hunne hardnekkigheid , aen hun eigen rampzalig lot overgeven , vs. 9-11.

9. Ende ick seyde , Ick en sal ulieden niet [*meer*] weyden , maer aen u zelven overlaten , gelijk gy rechtvaerdig verdiend hebt ? wat sterft , en geslacht wordt van deze weerbarstige schapen , dat sterve , en worde geslacht , ende wat afgesneden is , of , door gebrek van zorg , verloren gaet , dat zy afgesneden en gae verloren . Ik zal my aen dat hardnekkig volk niet meer laten gelegen liggen , ende dat de overgeblevene d'een des anderen vleesch verslinden , in de algemene beroeringen , twisten , en burgerlyke oorlogen .

10. Ende ick nam mijnen stock LIEFLICKHEYT , ende ick verbrack denselven ; en onttrok den Joden de prediking van het Euangelie , waer door zy zo lang , op eene vriendelyke wijs , maer vruchteloos , genodigd waren , om tot God weder te keren en behouden te worden ; te niet doende mijne verbont , 't welck ick met alle dese volckeren gemaect hadde , voor zo ver Ik beloofd had , dat de Romeinen het Gemeenebest der Joden , wanneer zy naer mijnen raed gehoord hadden , niet verwoesten zouden .

11. Dus wiert het gemelde verbond te dien dage vernietigt : ende alfoo hebben die weinigen uit de elendige onder de schapen , die op my wachteten , die weinigen onder de Joden , die my geëerbiedigd , en mijn Euangelie geloofd hebben , bekent , en by de uitkomst gezien , dat het gene Ik den Joden , wanneer zy in hunne hardnekkigheid voortgingen , bedreigd hadde ,

des HEEREN woort was, het welk kennelyk vervuld werd.

12. Want de onverbaterlyke Joden hadden dit oordeel rechtvaardig verdiend. Zy hadden my, die uit den hemel ben nedergedaeld, om hen te roepen tot bekeering, smadelyk veracht, en onmenschelyk mishandeld. Laet Ik 'er een voorbeeld van bybrengen; ick hadde, toen het werk, het welk Ik te verrichten had, ten einde liep, tot haerlieden gefeyt, het is tijd dat Ik om mijnen loon vrage; Indien 't goet is in uwe oogen, brengt mijnen loon, ende so niet, laet het na, bedenkt zelve, wat u te doen stae, en wat de billykheid vordere: ende (a) *ly* hebben mijnen loon gewogen, dertigh silverlingen. Welk eene flachte vergelding, voor al mijnen lievedarbeid! zy hebben my op den zelvden prijs gesteld, als eenen slaev, verg. Exod. XXI: 32.

13. Doch de HEERE, God mijn Vader, hoogst vertoornd, over de smaetheid, welke My werd aengedaen, feyde tot my, Werptse met verachting henen voor den pottebacker, eenen heerlicken prijs voor; waer, welcken ick, een persoon van zulk eene onnadenkelyke waardigheid, die zo vele lievedepogingen heb aangewend, weert geacht ben geweest van haer, die my versmaedden; ende ick nam die dertigh silverlingen, ende wierpse [*in*] het huys des HEEREN voor den pottebacker, voor zo ver Ik de zaken zo bestuurde, dat die bloedprijs in den Tempel gesmeten, en gebruikt wierd, om daer voor eenen akker des pottebackers te kopen, tot eene begraevplaats voor de vreemdelingen, verg. Matth. XXVII: 5-10.

14. Doe, kort nadat de Joden my die hoogstgaende versmading hadden aengedaen, verbrack ick ook mijnen tweeden stock T'SAMENBINDERS, ten blyke dat de vereeniging onder de Joden verbroken was; te niete doende de broederschap tusschen Juda, ende tusschen Israël.

Hier

(a) Matth. 26: 15. ende 27: 9.

Hier wordt kennelyk gezinspeeld, op de scheuring van het Rijk onder REHABEAM, toen Juda, dat DAVIDS huis getrouw bleef, van Israël werd afgescheiden. — Zoortgelyk eenete *niet doening der broederschap tusſchen Juda en Israël* heeft 'er plaats gehad, toen de Christenen, die in het eerst als bekeerde Joden, en leden van dezelve maetschappy, beschouwd werden, zich van hunne hardnekkige broeders afgescheiden, en een afzonderlyk genootſchap uitgemaekt hebben.

C. De omſtandigheden en gevolgen der verwoesting van Stad en Tempel worden nader beſchreven, vs. 15-17.

15. Voerder feyde de HEERE tot my, zijnen Propheet, in die zelve Openbaring, *Neemt u nogh eenes dwaſen herders gereetſchap, het welk geheel ongeſchikt is, om eene kudde te weiden, en waervan zich geen verſtandig herder, die eenige zorg heeft voor zijne ſchape, bedienen zal. Dusdoende zult gy die dwaze herders afbeelden, welke ik over de Joden, in de laetſte dagen van hun Gemeenebeſt, ſtellen zal, om hen te verderven.*

16. Want ſiet, ick ſal eenen dwazen herder, en een zoort van ondeugende leiſdsieden verwecken in dit lant, dat gereet is om afgeſneden te worden, dat is, de ſchape, welke verloren gaen, en ſal hy niet beſoecken, of 'er eenige de minſte zorg voor dragen, het jonge, liever het *afdwalende*, en ſal hy niet foecken, om het op den rechten weg te brengen, ende het verbrokene en ſal hy niet heelen; ende het ſtilſtaende, dat, uit hoofde van ziekte en vermoedheid, niet langer voort kan, en ſal hy niet dragen: maer het vleefch van het vette ſal hy eten, ende zelfs derſelver klauwen ſal hy verſcheuren, zo hy 'er winſt voor zich zelve mede doen kan.

Onder het zinbeeld van zulken trouwlozen en wreedaertigen herder, worden hier de ſnode Overheden van het
XVII. DEEL. Ff 3

Joodsche volk bedoeld, die het zelve bestuuren, of liever verderven zouden, in de laatste dagen van hun Gemeenebest. Lieden, die alleen hun eigen belang zoeken, en de belangen van het volk geheel verwaerlosen zouden, verg. Ezech. XXXIV: 3. — In de daed zodanig was de gesteldheid van de Priesters, Schrijtgeleerden, en Leeraers van het Joodsche volk in de laatste tijden. In plaats van den waren Godsdienst voor te stellen en aen te dringen, schreven zy het volk menschelyke instellingen voor, welke niet alleen willekeurig waren, maer ook in vele opzichten ydel, niets beteekenende, en verdervelyk. Voor het overige verwaerloosden zy de belangen van het volk, en waren alleen bedacht, op eigen eer en voordeel. Allerbyzonderst openbaerden de Opperhoofden van het Joodsche volk hunne wreedheid, omtrent de zulken, uit hun volk, die van het geloov in jesus belijdenis deden, en vervolgden hen op eene onmenschelyke wijs.

17. (b) Wee den nietigen en dwazen herder, den verlater der kudde, het sweert sal over sijnen arm zijn, ende over sijn rechter oog: sijn arm sal t'eenemaal verdorren, ende sijn rechter oog sal t'eenemaal doncker worden.

Het zwaard schijnt hier niet te pas te komen, vooral by het oog en de *verdorring*. — Het oorsprongelyk woord door, *zwaard* vertaald, beteekent hier, volgens het gansche be-
loop van zaken, eene *uitdroging*. Zo komt het ook voor, Deut. XXVIII: 22, alwaer het door *teering* vertaald is. Er zou eene *verdoring*, of uitteering van krachten zijn, *tegen den arm* van den nietigen *herder*, en *tegen sijn rechter oog*. Een herder heeft, tot het verrichten van sijn werk, vooral den arm nodig, om de kudde te bestuuren, en *het rechter oog*, om in alle de ongelegenheden der schapen te voorzien. Maer *de arm* van den dwazen herder zou, door de *verdoring* of teering, *ten eenemaal verdorren*, en *sijn rechter oog ten eenemaal donker worden*. — Het geeft leenfpreukig te kennen,

dat

(b) Jer. 23: 1. Ezech. 34: 2. Joh. 10: 12.

dat de trouwlofe leidslieden van het Joodsche volk al hun vermogen verliezen zouden, en aen een oordeel der verblindings worden overgeven.

Zo is het ook geschied. Er zijn wel Herders, en Lee-
raers, na de verwoesting van Jerusaleem, onder de Joden
overgebleven, maer zy zijn van alle gezach en vermogen
berooft. *Hun arm is verderd.* Zy hebben genen wettigen
invloed meer, en zijn geheel onvermogen. Zy zijn,
in Godlyke zaken, geheel blind; *hun rechter oog is een
eenemaal donker geworden.*

H E T XII. K A P I T T E L

3. De derde Prophetische Leerreden van ZACHARIA is vervat,
Kap. XII—XIV.

A. Het opschrift en de voorreden vinden wy, vs. 1.

I. **D**E Laft des woorts des HEEREN over
Israël: De HEERE spreekt, die den
hemel uytbreydet, ende de aerde grontvestet,
ende des menschen geest in sijn binnenste
formeert.

Dus luidt het opschrift van deze Prophetische Leerreden
vs. 1^a, *de last des woords des HEEREN over Israël.* — De
Godspraak verkeert derhalven omtrent Israëls volk. — Er is
die menen, dat alleen het Rijk der X stammen bedoeld
worde, het welk, in onderscheiding van het Koninkrijk van
Juda, doorgaens Israël genaemd wordt, zodat de HEER in
deze Godspraak, door eene belovte omtrent den uitnemen-
den voorspoed der Joden, hier een vonnis zou uitspreken,
tegen de overgeblevenen uit het Rijk der X stammen, die
zich, door in de landen van hun vreemdelingschap te blij-
ven, aen deze voorrechten moettwillig onttrokken hadden. —
Dan, na de wederkeering der Joden uit Babel, gebruiken
de Propheten doorgaens den naem van Israël, wanneer zy

fprekten van alle de genen uit de XII ſtammen, die in hun Vaderland waren terug gekomen. Niet alleen hadden die van Juda en Benjamin gebruik gemaakt van de vryheid, welke CYRUS daertoe gegeven had, maer ook velen der overgeblevenen van het Rijk der X ſtammen hadden zich by de Joden gevoegd, en deze alle maakten nu wederom te zamen één volk uit. Ook leert de inhoud van deze verhevene Godspraak, dat zy zo wel tot Juda en Jeruſalem, als tot de overige Stammen betrekkelyk zy.

De voorreden van deze merkwaardige Voorzegging vinden wy vs. 1^b: *de HEEER ſpreekt, die den hemel uitbreidt, en de aerde grondvest, en des menſchen geest in zijn binnenſte formiert.*

De HEEER *breekt den hemel uit*, voor zo ver Hy die onafmaeibare ruimten, welke wy den Starrenhemel noemen, van rondom over de aerde uitſtrekt, zodat zy zich vertonen als gordiſaen van eene heerlyke tent, over den aerdbol aen alle zijden uitgespannen; verg. Pf. CIV: 2. — Hy is *het die de aerde grondvest*, voor zo ver Hy aen onzen aerdbol, in het onmeetbaar ruim, hare vaste plaats, en haren beftendigen wandelkring gegeven heeft. — Beide deze uitdrukkingen herinneren ons de eeuwighe kracht en godlykheid van den oneindigen Schepper aller dingen, die alles in die wijze orde, in welke Hy het geſteld heeft, onderhoudt en beſtuurt.

Als een byzonder blijk van 's HEREN goedheid, wordt 'er nog bygevoegd, *die 's menſchen geest in zijn binnenſte formiert.* — By de Schepping van den eerſten menſch, heeft de almachtige Maker van ons wezen, hem niet alleen eenen redelyken en onſtervelyken geest medegedeeld, maer Hy ſchept en onderhoudt ook dit onſtoffelyk beginſel, in elk eenen. — Hy is derhalven de Vader der geesten van alle vleesch, tegen wiens wil wy ons noch roeren noch bewegen kunnen,

Deze voorreden was recht geſchikt, om Israël gepaste dankbeelden, omtrent het verhevene der Godlyke Majesteit, in te boezemen, en hun de Godlyke Almacht te herinneren, alsmede de volſlagen ahangelykheid van alle ſchepe-
ſelen

felen in het gemeen, en van alle neigingen der menschelyke gemoederen in het byzonder.

B. Hierop volgt de Godspreek zelve, Kap. XII: 2— XI⁵: 21.

A. Het eerste deel behelst eene belofte, omtrent Gads gunstige voorzorg voor Israëls burgerstaat, byzonder door het verdalgen der vyanden, vs. 2-9.

α. Deze belofte wordt in het algemeen voorgefeld, vs 2.

2. Siet, ick sal Jerusaleem stellen [*tot*] een drinckschale der swijmeling alle volcken rontom: ja oock false zijn over Juda, in de belegeringe tegen Jerusaleem.

Er wordt onderscheidenlyk gesproken van *Juda*, en de hoofdstad *Jerusaleem*, welke reeds gedeeltelyk herbouwd was, toen onze Propheet deze Openbaring ontvangen heeft. — Ik, zegt de HEER, zal *Jerusaleem* stellen tot eene drinckschael der swijmeling allen volken rondom. Het voornaemwoord ik wordt by de Hebreewen gemeenlyk begrepen in het werkwoord zelve, maer hier wordt het uitgedrukt. Dit heeft eenen zeer byzonderen nadruk. Het is als of de HEER zeide: IK, die de Schepper en Bestuurer ben van de gansche waereld, verg. vs. 1, die met het heir des hemels, en de inwoneren der aerde doen kan, naer mijnen wil, zodat 'er niemand zy, die mijne hand kan afslaen, of zeggen: wat doet gy? IK, de almachtige Bouwmeester en onafhangelijke Reheerscher van het gansch Geheelal, IK zal *Jerusaleem* stellen, enz.

Een *drinckschael*, of een beker der swijmeling, is een beker, gevuld met eenen bedwelmenden en schadelyken drank, die alle, welke 'er van drinken, doet zuizebollen, waggelen, en vallen. — Zulk een beker der swijmeling zou *Jerusaleem* wezen; door middel van die Stad, zou de HEER den swijmelwijn toedienen. Alle, die 'er van dronken, zouden tot schande worden, vallen, en in het verderv storten.

De zaak wordt eenigszins nader verklaerd, door de volgende uitspraak: ja ook zal zy zijn over *Juda*, in de belegering tegen *Jerusaleem*. — *Jerusaleem* zou derhalven biegerd wor-

den , en de belegeraers zouden gretig drinken uit deze drinkfchael , maer het zou voor hun een beker der zwijmeling wezen ; de pogingen der belegeraers zouden tot hun eigen verderv uitloopen. Zo zou het gaen met hen , die het kwade en den ondergang van Jerufalem zochten. — Maer wie zijn deze ? *alle volken rondom* , dat is de volken , die in de nabuurfchap van Kanaan woonden , en die , uit eenen ingekankerden haet tegen de Joden , of afzonderlyk , of met vereenigde krachten , de hoofdstad Jerufalem , met het daeraen onderhorlig volk , poogden te verderven. Maer wel verre van hun oogmerk te bereiken , en Jerufalem te verdelgen , zouden zy zich de grootfte onheilen op den hals halen. — Dan niet alleen zouden de Heidenfche volken , maer ook de Joden zelve , in die bedreigde rampen delen , wanneer zy zich , in de benauwing van Jerufalem , met die vyanden vereenigden. Dit fchijnt de mening te zijn van deze woorden , ook zal zy , te weten de drinkfchael der zwijmeling , *zijn over Juda , in de belegering tegen Jerufalem*. Evenwel zou gansch Juda niet drinken van dien zwijmwijn. Wy hebben hier te denken , aan de zodanigen uit Juda , die zich , by de belegering van Jerufalem , verraderlyk by de vyanden zouden voegen , en met de Heidenen zamenfpannen , om die hoofdstad van hun volk en Vaderland te verderven. Voor deze verraders zo wel , als voor de vyanden , uit de omliggende volken , zou de *HEER Jerufalem fteilen* , tot eene drinkfchael der zwijmeling , zodat beide Joden en Heidenen uit dezen beker , tot hun eigen verderv , drinken zouden.

De Voorzegging fpreekt derhalven van eenen tijd , waerin Jerufalem , het welk zich , in ZACHARIAS dagen , uit de puinhopen begon te verheffen , niet slechts van de omliggende Heidenen , maer ook door zommigen uit het Joodsche volk zelve , zeer zou benauwd worden. Dan , door het Godlyk beftel , zou deze onderneming het verderv , zo van de vyandige Heidenen , als van de verraderlyke Joden , ten gevolge hebben.

Dit zy genoeg , omtrent den letterlyken zin. Maer welke eene *belegering van Jerufalem* wordt hier bedoeld ?

De

De zaak wordt zeer verschillendlyk begrepen. — Zommigen blijven alleen by den letterlyken zin. Anderen denken, in den geestelyken zin, aen de Kerk van het Nieuwe Testament, of zo als zy, in den beginne alleen uit de Joden, of zo als zy in het vervolg, uit Joden en Heidenen te zamen, verzameld is. — Anderen brengen dit Kap. tot de laetste dagen van het Nieuwe Testament.

Het is eene onbetwistbare stokregel, in de uitlegkunde der Heilige Schiften, dat eene verklaring, in welke de letterlyke beteekenig der woorden wordt behouden, en aen den nadruk der gezegdens beantwoordt, ver weg te verkiezen zy, boven zodanig eene, volgens welke de woorden eene beteekenis krijgen, welke, van den eigenlyken zin, en het gewone gebuik derzelve geheel afwijkt. — Daerenboven was het eerste en voornaemste oogmerk der Voorzeggingen, om aen het Israël van dien tijd, in welchen zy werden uitgesproken, nuttig te wezen. Wanneer 'er derhalven, in de Voorzeggingen, gene duidelyke kenmerken gevonden worden, welke ons naer latere tijden henen wijzen, is 'er niets natuurlyker, dan dat men dezelve op de Joden toepasfe, en op zulke tijden te huis bringe, welke het naest komen aen de dagen van den Propheet, die dezelve verkondigd heeft, voor zo ver zy daerop kunnen betrekke-lyk gemaakt worden. — Ook zijn 'er onder de Uitleggers, die anderszins gereedelyk tot eene geheimzinnige beteekenis in vele Godspraken overhellen, die in de eerste versen van dit Kap., den staet der Joden, ten tijde der Macabeeuwen, menen te vinden, offchoon zy het volgende gedeelte brengen tot de bekeering der Joden, in de eerste dagen van het Euanglie.

De Godspraak is, in het eigenlyk gezegde Jerusalem, blijbaer vervuld. *Jerusalem is belegerd door ANTIOCHUS EPIPHANES*, die ook de Stad innam, en 'er onmenschelyke wreedheden aerrichtte, 1 Macc. 2 Macc. V. Niet alleen vielen hem de Samaritanen toe, maer ook vele Joden, uit vrees, 1 Macc. I. 2 Macc. VI. Daerenboven waren 'er verraders onder de Joden, die den dwingeland ondersteunden. Onder deze was vooral MANELAWS, die het Hoga-

priesterfchap kocht, en een deel der gouden Tempelvaten tot geld maakte, om ANTIOCHUS te betalen, 2 Macc. IV, en dien wreedaert in het Heilige der Heiligen inleidde, 2 Macc. — Dan toen is *Jerufalem gefield tot eene drinkschael der zwijmeling*, voer die kwaedaertige Joden, die zich in de belegering by de vyanden voegden, en zelfs, door hunne twisten over het Hogepriesterfchap, aanleiding gaven tot de Maccabeeuwsche oorlogen. Zy verwoestten elkan- der, en de gemelde MENELAUS, die zijnen broeder ONCUS had laten vermoorden, werd ten laetften, op de aanklachte van LYCIUS, in asch verfmoord. Ook is ANTIOCHUS EPI- PHANES, die zo vele wreedheden te Jerufalem gepleegd had, door een verschrikkelyk oordeel Gods, gestorven, 1 Macc. VI: 2 Macc. IV, en het is bekend, hoe de Maccabeeuwsche helden de vyanden van het Joodfche volk roemruchtig overwonnen, en het zelve in vryheid gefield hebben.

β. *Deze belofte wordt, in de byzonderheden, nader uitgebreid, vs. 2 - 9.*

- a. *Vs. 3. wordt onder eene eigenaertige gelykenis vertoond, hoe de HEER Jerufalem onverwinnelyk, en tot een verderv der vyanden, stellen zouden, vs. 3.*
- b. *Vervolgens wordt de weg aangewezen, langs welken dit gefchieden zoude, met de gevolgen daervan, vs. 4 - 9.*

3. Ende het fal te dien dage, op dien tijd, waer- van vs. 2. gefproken is, gefchieden, dat ick Jerufalem stellen fal tot eenen lastigen fteen allen volc- ken; alle die fich daer mede beladen, fullen ge- wiffelick doorsneden worden: ende alle de volckeren der aerde fullen fich tegen haer ver- famelen.

De gelykenis is ontleend van eenen groten fteen, die te zwaer is, dan dat men denzelven verplaetsen kan. — De Kerkvader HIERONYMUS heeft aengeteekend, dat 'er in het Joodfche land, alwaer hy gewoond heeft, eene oude ge- woonte plaets had, dat 'er hier en daer, in de fteden, vlekken, en dorpen van Palestina, ftenen geplaeft waren

van eene zeer grote zwaarte, en dat de jongelingen, ter beproeving en oeffening van hunne krachten, hunne pogingen aanwendden, om die stenen op te tillen. — Dan, wat 'er ook van die gewoonte wezen moge, dit algemeene staet vast, dat iemand, die onderneemt, eenen steen op te beuren en te verplaatfen, die hem te zwaer valt, 'er altoos schande en schade van hebbe. In deze toespeling zou Jerufalem door den HEER gesteld worden, tot eenen lastigen en zwaren steen voor alle volken, die namelyk die hoofdstad vyandig waren, met dat gevolg, dat alle die zich daarmede belaadden, die het ondernamen, om die Stad te verderven, gewisfelyk zouden doorsneden en zeer zwaer gewond worden; dat is, zy zouden 'er met schande en schade afkomen, en de zaak zou tot hun eigen verderv uitvallen.

Alle volken der aerde, wordt 'er bygevoegd, *zullen zich tegen haer*, Jerufalem namelyk, *verzamelen*. Dan men vertaelt het, met onze Randfchrijvers, alzo wel: *al verzamelden zich tegen haer alle de volken der aerde*, en dan geeft het te kennen, dat de vereenigde krachten der vyanden van Jerufalem tegen haer niets vermogen, maer tot hun eigen nadeel zouden uitvallen.

4. Te dien dage, op dien tijd, welke vs. 2. gemeld is, spreekt de HEERE, de onfeilbare vervuller van alle zijne belovten, sal ick alle peerden, welke de ruitery der vyanden van Jerufalem uitmaken, door mijne verborgene bestuuring, met fchouwigheyt slaen, zodat de ruiters niet in staet zullen zijn, om dezelve te bestuuren, ende hare ruyters met finneloofheyt, zodat zy niet weten zullen, wat en hoe zy doen zullen. Dit zal de grootste verwarring, onder de krijgsmacht der vyanden van Jerufalem, te weeg brengen; maer, door mijne gunstige voorzorg, zal het geheel anders gesteld zijn, met mijn volk, over het huys Juda, zo veel 'er my met de belangen van hun volk, Stad en Godsdienst getrouw blijven, sal ick mijne oogen openen, en waekzaam zijn voor hunne belangen, zodat alle hunne ondernemingen wel gelukken zullen, ende alle peerden der vyandige volckeren sal ick met

blintheit slaen, zodat de ruiters niet weten zullen, *wer-*
waerds zy zich keren of wenden moeten.

5. Dan sullen de Leydslieden van Juda, die de
Joden, in den krijg tegen hunne vyanden, voorgaen en ge-
leiden, by zich zelven in haer herte seggen, De in-
woonders van Jerusaleem sullen my, elk van ons ge-
leidslieden, eene sterckte zijn, of *zijn ons tot eene sterkte*
geweest, voor zo ver zy zich dapper gedragen hebben, in
het strijden tegen onze vyanden, en het verdedigen van
hunne zaak, in den HEERE der heyrscharen haren
Godt, die hun moed en krachten geeft.

6. Te dien dage, sal ick de Leydslieden van
Juda stellen als eenen vyerigen heert onder het
hout, ende als eene vyerige fackel onder de scho-
ven, ende sy sullen ter rechter ende ter sincker
zijde alle volcken rontom verteeren: ende Je-
rusaleem sal nogh blijven in hare plaetse te Je-
rusaleem.

Dit voorbeeld is zinbeeldig. — *Een vuurige haert* is een
rond vat, vervuld met vuur. Wanneer zodanig een vuu-
rige haert *onder het hout* geplaatst wordt, is het zeer spoed-
dig verbrand. By zulk eenen vuurigen haert, worden de Leids-
lieden van Juda vergeleken, voor zo ver zy de vyanden
van hun volk, die hier by hout vergeleken worden, zeer
spoedig geheel verteren zouden. — Zy zouden zijn als
een vuurige fackel onder de schoven. Een vuurige fackel maekt
zeer spoedig eene grote verwoesting onder de koorn-
schoven. Even zo zou het ook gaen, met Israëls Leids-
lieden; zy zouden hunne vyanden zo gemakkelyk overwin-
nen, als een vuurige fackel de koornschoven verteert. — Zelv
zouden zy *ter rechter en ter sincker zijde, alle volken rondom*
verteeren, dat is, van alle kanten zouden zy hunnen vyanden
afbreuk doen, de omliggende volken, die hun verderv
zochten, vernielen of aen zich onderwerpen, zodat zy niet
meer als onderscheidene volken bestaen zouden.

Maer geheel anders zou het gaen met Jerusaleem. *Jeru-*
salem zal nog blijven in hare plaats, te Jerusaleem. Men kan
door

door *Jerusalem*, de hoofdstad van dien naem zelve verstaen, of; in eenen vervangenden zin, aen de inwoners van *Jerusalem*, het volk van *Juda* denken. De mening is hoofdzakelyk deze: „welke pogingen 'er ook worden aenge-
 „wend, om *Jerusalem*, met den aldaer gevestigden Kerk-
 „en Burgerstaet der *Joden*, te verderven, dit alles zal te
 „vergeevsch zijn; die Stad zal blijven, daer zy gebouwd
 „is; velen zullen hunne krachten, aen dien zwaren steen,
 „verspillen, maer men zal denzelven niet kunnen ver-
 „plaetzen.”

7. Ende de HEERE sal de tenten *Juda* ten voor-
 sten of *allereerst* behouden: op dat de heerlickheyt
 des huys *Dauids*, ende de heerlickheyt der in-
 woonderen van *Jerusalem*, haer niet en verheffe
 tegen *Juda*.

De tenten van *Juda*, welke de HEER *allereerst* behouden zou-
 de, worden tegen *Jerusalem* overgesteld. Men kan 'er de
 mindere steden, vlekken, en dorpen, door verstaen, met
 toespeling op den geringen staet der voorouderen, die hier
 in tenten woonden. Waerschijnlyk waren de woningen
 van het volk buiten *Jerusalem*, in de dagen van onzen
 Propheet, nog zeer gering en onaenzienlyk, en mischien
 woonden 'er zommigen nog maer in tenten. — Deze ten-
 ten zou de HEER *allereerst* behouden; en nog eer dan de
 hoofdstad *Jerusalem*, van den overlast der vyanden, be-
 vrijden.

Het oogmerk dezer verlossing wordt dus opgegeven: op-
 dat de heerlykheid van *DAVIDS* huis, en de heerlykheid der inwoners
 van *Jerusalem* zich niet verheffe tegen *Juda*. — *Jerusalem* was
 de zetel der heerschappy; deze werd door *DAVIDS* huis be-
 zeten, tot dat het Koninkrijk, door de *Babyloniërs*, gesloopt
 werd. In den eersten tijd na de herbouwing van *Jerusalem*,
 had men wederom Vorsten, uit *DAVIDS* huis, aen het roer
 der Regeering. Men denke daerin, aen de plaetsvervangers
 van *DAVID* en zijn huis, welke hier voorkomen, onder den
 naem van de heerlykheid des huys *DAVIDS*. — Door de heerlykheid
 der inwoneren van *Jerusalem*, kan men de machtige en aenzien-
 lyke van *Jerusalem* verstaen. — Nu zou de HEER de tenten

van Juda allereerst behouden, opdat de opvolgers van DAVID in de heerschappy, en de mindere Overheden zich niet verheffen mogten, en de HEER alleen de eer van deze behoudenis en verlossing hebben zou.

8. Te dien dage sal de HEERE de inwoonders van Jerusaleem beschutten, tegen het geweld der vyanden, ende die die onder haer struyckelen soude, de zwakke en vreesachtige, sal te dien dage zo dapper zijn, als David, die beroemde oorlogsheld: ende het huys Davids, de Regeerers van het Joodsche volk, sal zijn als Engelen, op welke God eene grote maet van zijn zijne heerlijkheid gelegd heeft, en die daerom meermalen goden genaemd worden. Hun helden zullen zijn, als de Engel des HEEREN voor haer aengesichte, zodat hunne daden eenigzins zullen zwemen naer die van den Engel des Verbonds, die voor het aengezicht van Israël henen toog, by hunne verlossing uit Egypten.

9. Ende 't sal te dien dage geschieden, dat ick sal foecken te verdelgen alle die vyandige Heydenen, die tegen Jerusaleem aenkomen, verg. vs. 2. Deze zal Ik opzoeken, om hen te verdelgen.

Dit alles is blijkbaer vervuld, — Hoe zeer de Koning van Syrien zich, met *alle de volken*, welke onder zijn gebied stonden, en zijn machtig heirleger uitmaekten, tegen *Jerusalem verzumelden*, die Stad was hun een lastige steen, alle die denzelven verplaezen wilden, berokkenden zich schande en smerten, vs. 3. ANTIOCHUS EPIPHANES was voornemens den geheelen burgerstaat der Joden uitteroeien, en den Godsdienst om te keren, zelfs drong hy in de Stad Jerusaleem, pleegde 'er vele wreedheden, en ontheiligde den Tempel, 1 Macc. I: 21-29. 2 Macc. V: 1-23. Opk ontzach hy zich niet, om den Tempel, aen Jupiter Olympius, toestewijden, en zijn beeld op het brandofferaltaer te zetten, 1 Macc. 30-68. 2 Macc. VI: 1-26. Maer, toen de woede van den dwingeland op het hoogst geklommen was, vatte de Priester MATTATHIAS de wapenen op, die aenstonds eenen sterken aanhang kreeg. Na zijnen dood werd zijn zoon JUDAS MACCABEUS legerhoofd, die verscheidene over-

winningen op de Syriërs behaalde, 1 Macc. II, III, IV. 2 Macc. VIII. De heer zegende de pogingen van judas en andere dappere Leidslieden der Joden zo blijbaer, dat de vyanden, hoe machtig ook, tegen hen niet bestand waren; het was als of de vyandige paerden met schouwighed, en de Ruiters met zinneloosheid geslagen waren, volgens vs. 4, 5. — Lysius, de Veldheer van ANTIOCHUS EPIPHANES, kwam tweemaal met een machtig leger tegen judas, maer, door Gods verborgene hand, werden zy zo gemakkelyk verflagen, als een vuurige haert het hout, of een vuurige fakkel de schoven verteert. Ook werden de volken ter rechter en ter linker zijde rondom verteerd: want judas versloeg mede de Ammoniten en Edomiten, andere volken, die zich met de Syriërs vereenigden, 1 Macc. VI. 2 Macc. XI. Maer, onder alle die woelingen bleef Jerusaleem in hare plaats, te Jerusaleem, vs. 6. judas reinigde den Tempel, herstelde den Godsdienst, en maekte zelfs, van den roov der vyanden, nieuwe gereedschappen voor het Heiligdom, 1 Macc. IV: 36-61. 2 Macc. X. ANTIOCHUS hoorde met ontroering den voorspoed der Joden, en stierf door een verschrikkelyk Godlyk oordeel, 1 Macc. VI: 16. 2 Macc. IX.

Door de overwinningen, welke judas behaalde, werden de Joden, die op het land woonden, eerst verlost uit het geweld der vyanden, volgens vs. 7. Vervolgens reddde hy ook de Overjordaensche Joden, door het verslaen van TIMOTHEUS, den Syrischen Bevelhebber, en voerde vele Joden uit Galilæa, naer Judæa, om de verwoeste plaetzen wederom te bevolken.

De Maccabeeuwfche helden waren ongemeen dapper, en de daden, welke zy verrichtten, zo roemruchtig, dat zy het menschelyk vermogen te boven gingen, volgens vs. 8, verg. 1 Macc. III—VI.

Eindelyk heeft de heer alle de vyandige Heidenen, die tegen Jerusaleem aenkwamen, opgezocht, en dezelve te verdelgen, volgens vs. 9, zodat hunne namen onder de volken nauwlyks meer zijn overgebleven.

B. Het tweede deel van deze Godspreek behelst eene belofte van geestelyke weldaden, vs. 10— Kap. XIII: 1.

α. De mededeeling der geestelyke weldaden wordt beloofd, vs. 10².

β. Het gevolg en de uitwerking, alsmede de grond daarvan, wordt beschreven, vs. 10^b. Kap. XIII: 1.

a. De uitwerkselen zouden bestaan in eene algemeene boetvaardigheid, vs. 10^b - 14.

10. Doch of ende over het huys Davids, ende over de inwoonders van Jerusaleem, sal ick (a) uytstorten den Geest der genade, ende der gebeden, ende sy fullen my (b) aenschouwen, dien sy doorsteken hebben: ende sy fullen over hem rouwklagen, als [met] de rouwklage over eenen eenigen sone; ende sy fullen over hem bitterlick kermen, gelijck men bitterlick kermt over eenen eerstgeborenen.

Het huis van DAVID, eu de inwoners van Jerusaleem, worden hier afzonderlyk genoemd. — Door het huis van DAVID kan men de nakomelingen van dien beroemden Koning verstaen, die in eenen vervallen en staet leevden, of liever Israëls Oudsten en Overheden, die, hoe zeer gene eigenlyk gezegde afstammelingen van DAVID, echter zaten op zijnen thron, die wederom was opgericht. De inwoners van Jerusaleem beteekenen hier het Joodsche volk in het gemeen, die, uit hoofde van de betrekking, welke zy hadden op Jerusaleem, de hoofdstad van hun land, en den zetel van den openbaren Godsdienst, zeer dikwerv onder den naem van Jerusalems inwoners voorkomen.

De beloovde zegen heet hier de Geest der genade en der gebeden. Twee woorden, welke, in den oorspronglyken text, van denzelvden wortel afstammen, maer in den klank, en ook eenigzins in beteekenis, onderscheiden zijn. Zy zijn herkomstig van een werkwoord, het welk zo veel zegt, als

(a) Ezech. 39: 29. Joel 2: 28. (b) Joh. 19: 37. Openb. 1: 7.

als een *kirrend* geluid te maeken , gelijk de dieren doen over hunne jongen , om de tederste toegenegenheid uit te drukken , en ook de jongen , omtrent de ouden , byzonder de moeder.

Hiervon daen worden deze woorden overgebracht , om de tederste liefde uit te drukken , niet slechts van den eenen mensch tot den anderen , maer ook van God tot menschen , en van menschen tot God. — Dit is de gewone beteekenis van het eerste woord. Het tweede zegt meer byzonder dat teerhartig en aendoenlyk geluid , het welk zich openbaart , in ootmoedige en ernstige *smekingen* , in welke iemand op eene beweeglyke wijs tot God roept , om de vergeving van zijne zonden.

De Geest der Genade en der gebeden of der *smekingen* , gelijk het laatste woord vertaald wordt , Ps. LXXXVI: 6 , is dan zulk een geest , of zulk eene gemoedsgesteldheid , waerin zulke aendoeningen plaats hebben , en waaruit zulke *smekingen* voortvloeien , als gewrochten van des HEEREN Geest , in de harten der menschen. — Laten wy dezen *Geest der genade en der gebeden* , of der *smekingen* , wat meer onderscheidenlyk beschouwen.

Daer zijn genadegaven , en gemoedsbewegingen , door den Geest veroorzaekt , welke juist niet met de zaligheid gevoegd zijn. Men moet onderscheid maken , tusfchen buitengewone en gewone gaven van den Geest , en wederom tusfchen gemeene en zalmakende. — BEZALEEL , en AROLIAB , by voorbeeld , ontvingen buitengewone gaven , tot de kunstwerken , welke zy vervaerdigen moesten , in den Tabernakel ; zo was het ook gelegen met SAUL , over welchen de Geest des HEEREN vaerdig werd , met dat gevolg , dat hy propheteerde , 1 Sam. X. — Er zijn gewone en gemener werkingen van den Geest , waardoor eenige verandering in de gesteldheid van 's menschen ziel wordt te weeg gebracht , met eenige neiging tot zommige , schoon niet tot alle goede dingen ; hoewel dit alles dikwijls wederom onderdrukt , verdoovd , en zomwijlen geheel uitgeblust wordt. Deze gemener werkingen van den Geest maken de menschen gedwee , en uiterlyk boetvaardig , in onderscheit

ding van zulken, welker harten gefladig verfteend blijven, zodat vermaringen, beffraffingen en waerfchouwingen geen den minften indruk maken. — Veel voortreffelyker evenwel is de byzondere en zaligmakende genade van den Geest, welke door de woorden van onzen Propheet in nadruk bedoeld wordt. Deze brengt een waerachtig berouw te weeg, niet flechts over grove en in het oog lopende, maer over alle zonden, en eene oprechte zucht, om voor den HEER te leven.

Dan met dezen *Geest der genade*, gaet die der *gebeden*, of der *fmekingen* gepaerd. Men denke aen eene lust en aendrijving tot, en eene gezegende hebbelykheid in het bidden. — Naer de onderscheidene wijs nu, op welke wy de werkingen van den *Geest der genade* befchouwd hebben, moeten wy ook den *Geest der fmekingen* nemen. — Is het hart niet in waerheid gereinigd, dan kunnen de fmekingen ook flechts uit eene hartstochtelyke aendoening voortkomen, en meer verkeren, omtrent de ftrafgevolgen der zonden, dan omtrent de zonden zelve, Zulk een Geest der fmekingen kan plaats hebben, by menfchen, die eenige gemenere verlichting van het verftand hebben, en welker geweten hen ontrust over deze of gene grove misdaden. Maer komen de fmekingen voort uit een hart, het welk door genade gereinigd, en vervuld is met liefde tot God, dan fmert het hem gevoelig, dat hy zijnen hemelfchen weldoener zo fchromelyk beledigd heeft, en hy verlangt niets vuuriger, dan de vergeving van zijne zonden, en herfteld te worden in de Godlyke gunst.

Maer, in welken zin wordt nu hier de *Geest der genade en der fmekingen* genomen. De belofte is onbepaald, wy mogen de uitdrukkingen daarom in de ruimte opvatten. Daerenboven wordt deze Geest aen het gansche volk der Joden toegezeid. Wy zullen derhalven niet mistasten, wanneer wy het een en ander zamenvoegen.

Dezen *Geest der genade en der fmekingen* zou de HEER over het huis van DAVID en de inwoneren van Jerufalem *uitfporten*. — Het geeft in het gemeen te kennen, dat God zulk eene gemoedsgefteeldheid, als wy befchreven hebben, aen

de Joden fchenken 'zou, door eene verborgene werking van zijnen Heiligen Geest. De Geest der genade en der fmekingen zou op de gemoederen der Joden werken: en by zommigen overreding van fchuld, en gemoedsontroeringen verwekken, om uiterlyk belijdenis te doen van hunne grove misdaden; maer by anderen zou de Geest het gemoed vervullen met ware boetvaardigheid, hartelyk berouw, en een ernftig verlangen naer eene genadige vergeving. — Het *uitfporten* van dien Geest, zijnde de zieleprent ontleend van water, vertoont ons deels den hemelfchen oorfprong van dien Geest, die uit den hemel zou gezonden worden, deels den groten overvloed van dezelve gaven.

Het onmiddelyk uitwerkfel der uitforting van den Geest der genade en der fmekingen wordt dus voorgesteld: *en zy zullen my aefchouwen, dien zy doorftoken hebben.* — Deze woorden worden allerduidelykst toegepast op den Heer CHRISTUS, by gelegenheid, dat zijne zijde, toen Hy aen het kruis hing, met eene fpeer doorftoken werd, Joh. XIX: 37. Dan hier rijzen twee bedenkingen.

Vooreerst mag men vragen, hoe kan deze plaets op den MESSIAS zien, die aen het Kruis doorftoken is, daer God de Vader hier het woord voert, en van zich zelve zegt, *zy zullen my aefchouwen dien zy doorftoken hebben.* Er is die menen, dat 'er, in den oorfprongelyken text, in plaets van 'לך *op my*, moet gelezen worden 'לך *op hem*, zodat de zin *zy, zy zullen op hem, op den MESSIAS zien, welken zy doorftoken hebben.* Het is waer de beide letters ' en ך, welke zeer veel gelykformigheid hebben, kunnen ligtelyk met elkander verwifeld worden; maer, behalven dat de zeer geleerde KENNICOT maer één handfchrift gevonden heeft, in het welk 'לך gelezen wordt, wordt de gewone lezing van 'לך bevestigd, door de LXX, die het vertaald hebben, *επισταφονται προς με zy zullen op my zien.* Trouwens, vermits de Vader en de Zoon één zijn, en de MESSIAS het voorwerp is van Gods allerbyzonderfte lieyde, werden de fmerten en fmaedheden, welke de Heer CHRISTUS onderging, ook te gelyk aen zijnen eeuwigen Vader aengedaen.

De andere bedenking laet zich zeer gemakkelyk oplossen. Zy is deze. Het was een Romeinsche Krijgsknecht, die de zijde van den gekruisten Zaligmaker doortoken heeft; hoe kan dit aan de Joden worden toegeschreven? Dan men herinnere zich, dat de Joden de eerste aenleggers waren van den messias moord, en de Romeinen waren slechts de uitvoerers en werktuigen van de woede der Joden. — Voor het overige kan men, onder het woord van *doortoken*, alle de mishandelingen begrijpen, welke den lijdenden Borg zijn aengedaen.

Het woord *aenschouwen* zegt eigenlyk sterk op iemand te zien, zijne oogen op hem gevestigd te houden, gelijk men doet op zulk eenen, van welken men hulp verwacht. Eenwelgeest deze uitdrukking niet volstrektelyk eene werkzaamheid des geloovs te kennen. Zelfs wordt het woord in eenen gansch anderen zin bygebracht, Openb. I: 7., daer een aenschouwen met verheerlijking beloofd wordt. — Dit *aenschouwen* van de messias zou by de Joden onderscheiden zijn, naer de verstande werking van den Geest der genade en der singeling. Zommigen zouden, uit eene geringere overtuiging, wel ontroerd worden, door de herinnering van de mishandelingen, welke zy den messias hadden aengedaen; maer het byz. I zou slechts de vrees wezen, voor de uitwefelen van Gods getuigde glanschap. Maer anderen, welker harten door genade gereinigd waren, zouden met verfoeiing van zich zelven, en met een haatlyk berouw, het geloovsoog vastgen op den messias, en de eeuwige gerechtigheid, welke Hy had te weeten, geacht.

Dit zou het onmiddelyk gevolg zijn der *uitstorting van den Geest der genade en der singeling*.

Er zou vervolgens een openbaer en algemeen rouwgebaer by komen. *Ende zy zullen over hem rouwklagen, als met de rouwklage over eenen eerigen zoon, en zy zullen over hem bitterlyk kermen, gelijk men bitterlyk kermt over eenen eerstgeborenen. — Over Hem, dat is, over den messias, welke zy doortoken hadden. Anders kan men het ook vertalen, daarover, dat is, over het schandelyk mishandelen van den messias, het welk de heer rekent, als of het Hem zelfs ware aengedaen.*

zen. — Daerover zouden de Joden *rouwklagen*, dat is, zeer bedroefd zijn, en die droefheid met uiterlyke teekenen openbaer maken, gelijk men oudtijds gewoon was te doen, door plechtige rouwklachten, het wringen der handen, het slaen op de borst, het strooien van asch op het hoofd, en dergelyke gebaerden van treurigheid. Het verstaet zich ondertusfchen van zelfs, dat dit wederom, naer de onderscheidene gesteldheid van het gemoed der Joden, moet begrepen worden. By sommigen zou de droefheid en verootmoediging meer uitwendig, en by anderen meer hartelyk wezen.

Deze droefheid der Joden, over het mishandelen van den MESSIAS, zou zeer gevoelig wezen. Zy wordt daerom vergeleken by die grote en hartbrekende droefheid, welke Ouders gevoelen, wanneer zy hunnen *eerstgeborenen zoon* verliezen. die tevens de *eenige* is. — Ook zou de droefheid algemeen wezen, vs. 11 - 13.

11. Te dien dage sal te Jerufalem de rouwklage groot zijn, gelijk die rouwklage van Hadadrimmon, in het dal van (c) Megiddon.

Er wordt allerduidelykst gezinspeeld op de zware rouwklachte, welke 'er plaets had, over den dood van den Godvruchtigen Koning JOSIA, die, in den veldslag tegen PHARAO NECHO, ongelukkig gesneuveld was. Deze veldslag viel voor by *Megiddo*, 2 Kop. XXIII: 29. Dit verlies was zeer zwaar voor de Joden; de droefheid was daerom ook groot en algemeen. De rouwklacht begon by het sneuvelen van den brave Vorst, en duurde tot de overbrenging van zijn lijk naer Jerufalem, alwaer het begraven werd, 2 Kron. XXXV: 20 - 24. Naer het voorbeeld nu van dit rouwmisbaer des volks, over den dood van Koning JOSIA, zou ook de droefheid der Joden, over het mishandelen van den MESSIAS, groot en algemeen wezen.

Maer wat is *Haddadrimmon in het dal van Megiddon?* — Nergens komt de naem van *Haddadrimmon* in de Heilige Schriften voor, dan alleen ter dezer plaets. Waerschiyn-

(c) 2 Kon. 23: 29. 2 Chron. 35: 22, 24.

lyk was het eene plaats in *het dal van Megiddon*, dat is, in de vlakke van Jizreël, waerin het dal Megiddon begrepen was. HIERONYMUS, die in het Joodsche land gewoond heeft, verhaelt, dat 'er eene Stad, met name *Hadradinmon*, in het dal Megiddon gelegen hebbe, welke in zijnen tijd Maximianopolis geheten werd.

12. Ende het Joodsche lant, met deszelvs inwoneren, sal rouwklagen, elck geslachte bysonder: het geslachte des huys Davids bysonder, ende haerlieder wijven bysonder; ende het geslachte des huys Nathans bysonder, ende hare wijven bysonder.

13. Het geslachte des huys Levi bysonder, ende hare wijven bysonder: het geslachte Simeï bysonder, ende hare wijven bysonder.

14. Alle de overige geslachten, elck geslachte bysonder, ende haerlieder wijven bysonder.

Elk een geslacht Israëls zou eene *byzondere* of afzonderlyke plaats hebben, om rouw te bedrijven, of liever elk een *geslacht* zou *byzonder*, het ééne na het andere, rouw bedrijven. — Allerwaerschijnlijkst is de teekening ontleend, van het plechtig rouwmisbaer, het welk by het sneuvelen van Koning JOSIA had plaats gehad, wanneer de rouwplechtigheid zodanig schijnt ingericht te zijn, dat elk een geslacht op zijne beurt rouw bedreev.

Dat moet men ook in het oog houden, by de nadere uitbreiding, *het geslacht des huizes Davids byzonder*, enz. — Eerst worden de Koninglyke geslachten genoemd, het *geslacht van* DAVIDS huis, dat is, de nakomelingen van DAVID, door SALOMO, en *het geslacht des huizes* NATHANS, die een der Princen van den bloede was, 2 Sam. V: 14, en derhalven de nazaten van DAVID, uit eene andere linie. — Hierop volgt de Priesterstand, waarvan ook twee onderscheidene liniën gemeld worden, *het geslacht des huizes van* LEVI, waardoor de Priesters bedoeld worden, die door KATHATH, uit LEVI waren voortgesproten, en *het geslacht van* SIMEI, waardoor wy de gemeene Leviten te verstaen hebben, die door SIMEI en GERSON, uit LEVI oorspronkelijk waren, verg. Exod. VI: 16. 1 Kron. VI: 17, 42.

Op de voorgangers in den Burgerstaet, en in de Kerk, volgden de gemenen, *alle de overige geslachten, elk geslacht byzonder*, naer zijnen rang en orde.

Ook zouden de *wijven byzonder* rouwklagen. By Israël waren de mannen en vrouwen van elkander afgescheiden, in het uitoeffenen van den openbaren Godsdienst. Vooral werd alle gemeenschap, tuschen mannen en vrouwen, geheel afgesneden, op tijden van plechtige boetvaardigheid, en van statelyk rouwmisbaer. Mannen en vrouwen bedreven eik afzonderlyk rouwe. — Zodanig had zich de plechtige rouw toegedragen, by den dood van Koning JOSIA. Hier van daen is de teekening ontleend, om aen te tonen, dat de droefheid over het mishandelen van den MESSIAS, by de Joden, onder allerlei rangen en standen van menschen, zou plaets hebben.

Maer waar moet de vervulling van deze belofte, welke wy vs. 10-14. vinden, gezocht worden?

De zaak wordt zeer onderscheidenlyk begrepen.

Zommigen brengen deze belofte, in den letterlyken zin, op de tijden der Maccabeeuwen, van welke vs. 1-9. gesproken is. Toen heeft God den *Geest der genade en der smekingen* over de Joden uitgestort, met dat gevolg, dat 'er vele bitterlyk bedroefd waren, over de vorige misdaden, met welke zy God als het ware doortoken hadden, voor zo ver Hy daer door hoogst beledigd was. Ook vindt men voorbeelden van soortgelyk een aendoenlyk rouwbedrijf, by plechtige gelegenheden, 1 Macc. I: 26-29. III: 46—, IV: 35—.

Maer hierin kunnen wy niet berusten. Deze opvatting voldoet, onzes erachtens, in het geheel niet aen den nadruk van deze toezegging. — Kan men van de tijden der Maccabeeuwen zeggen, dat de *HEER* toen den *Geest der genade en der smekingen* hebbe *uitgestort*? die uitdrukking wijst ons naer eene meer dan gemeene en zeer overvloedige mededeeling der gaven van Gods Geest, verg. Jef. XLIV: 3. Is 'er nu eenige schijnbare aanleiding, dat 'er iets van dien aert,

ten tijde der Maccabeeuwen, hebbe plaets gehad? Was 'er toen zulk eene grote en zeer merkwaardige verflagenheid en boetvaardigheid onder het volk, gepaerd met een oprecht berouw by velen? Hoe flauw is de beteekenis, welke men geeft aan die nadrukkelyke uitspraek, *zy zullen my aerschouwen, welken zy doorstoken hebben*, het welk niet anders zal zeggen, dan de Joden zullen met oogen, zommigen van verlegenheid, anderen van geloov, op God zien, welke zy door hunne misdaden, hoogst beledigd en als doorstoken hebben? Hoe kon de Euangelist JOHANNES, indien 'er niets meer bedoeld wordt, deze woorden aanhalen en toepassen, op het doorsteken van CHRISTUS zijde? Is dit eenvoudig eene blote overneming van ZACHARIAS woorden? Waerlyk dan waren zy op dit geval niet meer toepasfelyk, dan op eenige andere mishandeling van den lijdenden Verlosfer. Daerenboven zegt de Euangelist uitdrukkelyk, dat de aengehaalde *schryft*, in het geval, het welk hy verhaeld heeft, *vervuld* zy, Joh. XIX: 37.

Anderen denken daerom aan de algemeene bekeering der Joden, welke in het laetst der dagen zal plaets hebben. — Dan zal de HEER zijnen Geest, in eene zeer ruime maet, over zijn oude volk uitsorten; dan zullen de Joden een hartelyk berouw hebben, over het verfmaden en vermoorden van den MESSIAS. De droefheid en het berouw zal algemeen zijn. Zy zullen ernstig om vergeving smeken, en met oogen des geloofs zien op den MESSIAS, welken zy doorstoken hebben. — Dit alles strookt ongemeen wel, met den nadruk der bewoordingen, maer in het geheel niet met het verband van zaken. Vs. 1-9. is van de tijden der Maccabeeuwen gesproken, maer het is een al te grote en onnatuurlyke sprong, dat de Propheet, van de tijden der Maccabeeuwen, onmiddelyk zou overgaen tot de algemeene bekeering der Joden, in het laetst der dagen.

Wy voegen ons daerom by de zulken, die denken aan de bekeering der Joden, in de eerste dagen van het Euangelie. Dit begrip komt volmaekt wel overeen, en met den nadruk der bewoordingen, en met het verband van zaken.

In de eerste dagen van het Euangelie heeft dat gene by de Joden plaats gehad, het welk hier, met zeer nadrukkelyke be-
 woordingen, voorspeld wordt. — Op den Pinksterdag heeft de HEER den Geest der genade en der smekingen over de Joden rijkelyk uitgeeft. Toen werden niet alleen de Apostelen met buitengewone gaven beschonken, maer ook een iegelyk der Joden, die zich bekeerde, en gedoopt werd, in den naem van JESUS CHRISTUS, tot vergeving van zonden, ontving de gaven van den Heiligen Geest, Hand. II: 38. Duizenden van Joden omheldden het Euangelie, velen geloovden met hun gansche hart, en zagen op CHRISTUS, welke zy doortoken hadden, als op den eenigen en algenoegezamen Verlosfer. De eerste redevoering van PETRUS bracht zulk eene grote verslagenheid en ontroering voort, onder de Joden die hem hoorden, dat zy verslagen wurden in het harte, en in verlegenheid, op eene aendoenelyke wijs, uitriepen: wat zullen wy doen, mannen broeders! Hand. II: 37. De gebeurtenis veroorzaakte eene algemeene ontroering, by de gansche Natie. De bekeerde Joden hadden genade by het gansche volk, Hand. II: 47 — Het is waer, deze uitwerking van het Euangelie was zo algemeen niet, als zy hier geteekend wordt by onzen Propheet, vs. II-14. Maer de HEER vergelykt de droefheid der Joden, in de eerste dagen van het Euangelie, over den MESSIAS moord, by de droefheid, welke 'er plaats had, by het sneuvelen van den braven Koning JOSIA, om aen te tonen, dat het by zulke Joden, die zich van harten bekeerden, eene zeer gevoelige droefheid wezen zou. — Voorts moet men, ten aanzien van het afzonderlyk wenen der byzondere geslachten, en der mannen en vrouwen, in het oog houden, dat de zaak zich zodanig hebbe toegedragen, by de rouwklage over Koning JOSIA. In den Prophetischen zin, geeft het eenvoudig te kennen, dat de boetvaardigheid en het geloov zou plaats hebben, by de Joden onder allerlei rangen van menschen. Zo is het ook geschied, niet alleen deed het Euangelie, door de medewerking van den Geest der genade, vrucht op de gemoederen van gemeene lieden, meer ook van aanzienlyken, in zo ver, dat eene grote schaer der Priesteren het geloov gehoorzaam wierd, Hand. VI: 7.

476 Z A C H A R I A. XII.

Deze opvatting komt ook zeer wel overeen, met het verband van zaken in het vorige en volgende. — Vs. 1-9. heeft de Propheet gesproken van de Maccabeeuwfche tijden, en de Propheten zijn meermalen gewoon, daerop onmiddelyk te laten volgen de zegeningen, welke, onder den dag van het Euangelie, ftonden plaats te hebben. — In het volgende Kap. XIII: 1. wordt de grond van de beloovde zegeningen, en der uitftorting van den Heiligen Geest, aange- wezen, namelyk de verzoening van den Middelaer. Voorts worden, onzes erachtens, alle volgende lotgevallen der Joden befchreven, tot op huanne algemeene bekeering, Kap. XIII: 2— XIV: 21.

M E T XIII. K A P I T T E L.

b. De grond der geestelyke weldaden, welke Kap. XII: 10-14. beloofd zijn, wordt vs. 1. aangewezen.

1. **T**E dien dage, wanneer de Geest, in eene overvloedige maet, ftaet uitgeftoert te worden, en velen der Joden berouw zullen hebben, over den grouw- zamen Maffasmoord, vergel. Kap. XII: 10—; te dien dage falden een fonteyne geopent zijn voor het huys Davids, ende voor de inwoonders van Jerufalem, tegen de fonde, ende tegen de onreynig- heyt.

Er zal een fontein geopend zijn. Men denke aan eene bron, dié eenen groten overvloed van water oplevert, en tot welken ieder één den vryen toegang heeft, om 'er ge- bruik van te maken. Denkelyk wordt 'er gezinspeeld op de fontein Siloa, in het Zuidwesten van den berg Zion, uit welke men het water fchapte, het welk op het loov- huttenfeest werd uitgegoten, vergel. Joh. VII. Uit deze fontein heeft salomo waterleidingen tot in zijnen hov ge- maakt, en de volgende Koningen hebben dezelve tot bin- nen

nen Jerufalem gebracht. — In den geestelyken zin, be-
teekent deze *geopende fontein* den Heer CHRISTUS en de vol-
maakte verzoening, welke Hy heeft te weeg gebracht.

Te weten, de burgers van Jerufalem bedienden zich van
dat water, niet alleen tot dagelyksch gebruik, in het ge-
meene leven, maer ook byzonder tot de schaduwachtige
waschingen en reinigingen. Wanneer iemand, door het
aenraken van eenen doden of anderszins, onrein geworden
was, volgens de wet van MOSZ, dan moest hy zijn vleesch
en zijne klederen met water waschen en reinigen. —
Deze wettische onreinheid verbeeldde de geestelyke onrein-
heid, welke uit het zedelyk bederv, en het bedrijven der
zonden voortvloeit, waardoor de geheele mensch onrein
en walgelyk is voor Hem, die te rein van oogen is, dan
dat Hy het kwade zou kunnen aenschouwen. De schaduw-
achtige waschingen der onreinen vertoonden de noodzake-
lykheid van eene geestelyke reiniging voor eenen zondaer,
zal hy in de Godlyke gunst hersteld worden. Deze gees-
telyke reiniging bestaet niet alleen in de bevrijding van
de schuld en straf der zonden, maer ook in de heiligma-
king, waardoor een mensch van de vuile smet der zonden
ontheven, en der Godlyke natuur wederom gelijkvormig
gemaakt wordt. De schaduwachtige waschingen geschied-
den met water, uit de *fontein Siloa*. Dit water schilderde
de verzoening af, welke de MESSIAS zou te weeg brengen,
en den Geest der heiligmaking, welke hy verwerven zou.

De Geest der Godspraak wil derhalven, met deze be-
lovte; *'er zal eene fontein geopend zijn*, te kennen geven, dat
de MESSIAS eene volkomene reinigmaking der zonden zou te
weeg brengen, zodat onreine en doemfchuldige zondaers
de vryheid hebben zouden, om de verzoening, welke de
Middelaer had te weeg gebracht, door het geloov, voor
zich zelve aen te nemen, met dat gevolg, dat zy, uit
kracht van die verzoening, van de schuld en de straf der
zonden zouden ontslagen worden, en daerby tevens de
heiligende genade van den Geest erlangen, om hart en
wandel te reinigen.

Maer voor wien zou die fontein geopend zijn? voor het
XVII. DEEL.

478 Z A C H A R I A. XIII.

huis van DAVID en de inwoneren van Jerusaleem. — Door het *huis van DAVID* kunnen wy, gelijk wy Kap. XII: 12. reeds hebben opgemerkt, de nakomelingen van DAVID verstaen; byzonder de Vorsten, lieden van rang en aanzien, en door de *inwoneren van Jerusaleem*, de gemeene Joden. — De belovte sluit derhalven in zich, dat niet alleen de gemeene Joden, maer zelfs de Opperhoofden, die zich het meest tegen den MESSIAS vergrepen hebben, vergeving zouden kunnen erlangen, met den Geest der reinigmaking, uit kracht van die volmaekte verzoening, welke de Middelaer had te weeg gebracht.

Ter nadere opheldering wordt ter bygevoegd, *tegen de zonde en tegen de onreinigheid.* De Hebreeuwſche woorden; byzonder het tweede, beteekenen in nadruk zeer grote en grouwzame zonden, welke den mensch het meest verontreinigen. Vooral wordt hier gezien op het vermoorden van den MESSIAS. Dit was eene allergrouwzaamſte zonde, want daerdoor was de vloek en eene allervuilſte onreinigheid gekomen over het ganſche volk.

Niets is bekender, dan dat PETRUS en andere Apostelen die fontein door het Euangelie geopend hebben, en aan de Joden de vergeving van hunne ſnode misdaden, uit kracht der reinigmaking, welke CHRISTUS door zich zelve heeft te weeg gebracht, gepredikt hebben. Die verzoening was de grondslag der uitſtorting van den Geest, die eene hartelyke boetvaardigheid onder de Joden heeft te weeg gebracht, volgens Kap. XII: 10— Vergel. Hand. II, III, IV.

C. *Het derde deel van deze Godſpraak vs. 2-6. behelst eene belovte, omtrent de uitroeijing der afgodery en der valſche Propheeten.*

a. *Deze belovte wordt in het gemeen voorgesteld, vs. 2. en*

β. *In de byzonderheden nader uitgebreid, vs. 3-6.*

2. Ende het ſal te dien dage, wanneer de fontein zal geopend zijn, en de reinigmaking der zonden onder de Joden zal gepredikt worden, zekerlyk geſchieden, ſpreekt

fpreekt de HEERE der heyrſcharen, die het bewind voert over alle ſchepſelen, dat ick uytroeyen ſal uyt den lande, de namen der afgoden, datſe niet meer gedacht en ſullen worden. Niemand zal aen de ſtomme afgoden denken, om dezelve eer of hulde te bewijzen, maar ieder een zal eenen afkeer hebben van de afgodery; ja oock de valſche Propheten, die verdichte openbaringen voorwenden en leugens leeren, ende den onreynen geeſt, door welken die valſche Propheten beſtuurd worden, ſal ick uyt den lande wechdoen.

3. Ende in die dagen, zal de afkeer van afgodery en valſche Propheten zo groot en algemeen zijn, dat niemand meer den naem van afgodendienaer of van Propheet zal willen dragen: want het ſal geſchieden, wanneer yemant meer propheteert, dat ſijn vader ende ſijne moeder, die hem gegenerceert hebben, tot hem ſullen ſeggen, Gy en ſult niet leven, dewijle gy valſcheyt geſproken hebt in den name des HEE-REN: ende ſijn vader ende ſijne moeder, die hem gegenerceert hebben, ſullen hem doorſteken, wanneer hy propheteert.

De Propheet ſtelt hier een geval voor. *Wanneer iemand meer propheteert*, dat is, wanneer iemand, wie hy ook wezen moge, in de hier bedoelde tijden, *meer of nog* voorwendt, dat hy den geeſt der Prophecy bezitte, en openbaringen voorwendt, om langs dien weg het volk tot afgodery te vervoeren. In dit geval zou de yver, voor God en zijnen dienſt, zo groot wezen, dat hy, zelfs van zijne naeste bloedverwanten, zonder verſchoning zou gedood worden. De yver voor Gods eer zou veel ſterker werken, dan de nauwſte betrekking van bloedverwantſchap. Niet alleen zouden vreemden, maar zelfs zy, die op hem de allermeeſte betrekking hadden, *zijn vader en zijne moeder, die h in gegenerceerd hebben*, zullen tot hem zeggen, *gy zult niet leven, dewijl gy valſchheid geſproken hebt, in den naem des HEE-REN, en zijn vader en zijne moeder, die hem gegenerceerd hebben, zouden hem doorſteken, wanneer hy propheteerde*, en verdichte openbaringen voor-

wendde. — Hier wordt gezinspeeld op de Godlyke Wet; Deut. XIII: 6— en op den yver van PINEHAS.

4. Ende het sal geschieden te dien voorheen gemelden dage, dat die Propheten, die het volk, door gewaende Openbaringen, tot afgodery verleiden, beschaemt, met schande en verachting fullen overladen worden, een yegelick van wegen sijn gewaend Gesichte en voorgewende Openbaring, wanneer hy propheteert: ende sy en fullen geen hayren mantel aendoen, om te liegen.

Zy zullen genen hairen mantel aendoen om te liegen. — De oude Propheten waren gewoon, eenen hairen mantel, of een rugge over de rok te dragen, vergel. 2 Kon. I: 8. Jes. XX: 2. Dit volgden de valsche Propheten naer. Maer nu zouden zy *genen hairen mantel aendoen*, noch de vertoning maken van Propheten te zijn, *om te liegen*, om verdichte Godspraken voor te stellen, en het volk tot den dienst der afgoden te vervoeren.

5. Niemand zal den naem van Propheet of afgodendienaar dragen willen. Maer, wanneer iemand onder de verdenking gevallen is, zal hy het op alle mogelyke wijzen ontkennen; hy sal, om smaetheid en verachting voor te komen, aenstonds seggen, Ick en ben geen Propheet, en om zijne ontkenning nader te bevestigen, zal hy 'er byvoegen, ick ben een man die het lant bouwt, een eenvoudig landman, en gevolgelyk in het geheel niet geschikt, om anderen, onder den schijn van eene Prophetische zending, te misleiden. Ook ben ik niet eens mijn eigen meester: want een mensche heeft my [*daer toe*], tot het bebouwen van het land, geworven, en tot zijn byzonder eigendom gebracht, van mijner jeugt aen, en gevolgelyk brengt mijn stand in de waereld in het geheel niet mede, dat ik my voor eenen Propheet zou uitgeven.

6. Ende so yemant, om zijne verdenking te staven, verder tot hem seyt, Wat zijn dese wonden in uwe handen? so sal hy seggen, Het zijn [*de wonden*]
daer

daer mede ick geslagen ben, of welke my ingebrand zijn, [in] het huys mijner liefhebbers.

Hier wordt gezinspeeld op eene gewoonte, welke by de afgodische heidenen plaats had, dat hunne Priesters en Propheten zekere merkteekenen in hunne handen droegen, welke daerin gesneden of gebrand waren, tot een teeken, dat zy aen zulk of zulk eene Godheid waren toegewijd, vergel. Openb. XIII: 16, 17. XIX: 20. — Er wordt derhalven een geval verondersteld, dat iemand zodanige merkteekenen in zijne handen droeg, en daerdoor onder de verdenking gekomen was, dat hy aen den dienst van den eenen of anderen afgod ware toegewijd. Maer hy zou zich verontschuldigen met te zeggen: *het zijn wonden, daarmede ik geslagen ben, of welke my ingebrand zijn, in het huis van mijne liefhebbers.* Het was oudtijds gebruikelijk, dat men slaven, en zulke personen, welke men onder zijne byzondere bescherming en verzorging aennam, tot een blijk daarvan, met zekere merkteekenen, in hunne handen teekende. De liefhebbers zijn hier de meesters of beschermheeren, die iemand tot hun eigendom, en onder hun byzonder opzicht aennemen.

De zin is eenvoudig deze, dat elk zich, van allerlei uitvluchten en voorwendfels, bedienen zou, om de verdenking te ontwijken, dat hy een valsch Propheet of afgodendienaar wezen mogt.

Maer waer moet de vervulling van deze Godspreek gezocht worden?

Zommigen denken aen de tijden der Maccabeeuwen. — Onder de overheersching van ANTIOCHUS EPIPHANES, dien tomelosen dwingeland, begon de afgodery onder de Joden door te breken, vergel. 1 Macc. I: 46, 56. II: 23. Maer door den yver der Maccabeeuwfche helden, is de afgodery volkomen uitgeroeid, met dat gevolg, dat de Joden, zedert dien tijd, eenen altoosduurenden afkeer van den dienst der afgoden gehad hebben. Even zo groot en alge-

meen was ook de afkeer van de valsche Propheten, die het volk van den waren God zochten aftrekken. — De tederste banden van bloedverwantschap konden niet verhinderen, dat de afgodendienaers met den dood gestraft werden. Bekend is het geval van den Hogepriester MATTATHIAS, die, wanneer hy eenen Joodschen man den afgoden zag offeren, door eenen heiligen yver dermaten ontstoken werd, dat hy hem op het altaer doodde, en zelfs den man van kant maekte, die de lieden, op 's Konings bevel, dwong om te offeren, 1 Macc. II: 24. Ook waren 'er vele Joden, die liever verkozen de geweldigste folteringen, en den wreedsten dood te ondergaen, dan Gods wet te overtreden, en den afgodischen Koning te gehoorzamen, 1 Macc. II: 34. 2 Macc. VI. — Wijders zijn ook de Godlyke Openbaringen opgehouden, en niemand durfde zich verstitouten, om zich voor eenen Propheet uittegeven.

Dan deze opvatting schijnt ons met het verband van zaken niet te stroken. Kap. XII: 10— is de boetvaardigheid voorspeld, welke 'er by vele Joden, na de uitstorting van den Heiligen Geest, heeft plaats gehad, en Kap. XIII: 1. de prediking der verzoening, welke CHRISTUS verworven heeft, door het Euangelie. Op dien grond is het onvoegzaam, dat de Propheet nu tot de tijden der Maccabeeuwen zou wederkeeren. Daerenboven wordt vs. 7. de uitroeiing van den MESSIAS beschreven, het welk wederom genen Zusammenhang kan hebben met de Maccabeeuwsche tijden.

Wy zouden daerom voor het naest denken, dat door de uitroeiing van de afgoden vs. 2, de afschaffing van den schaduwtijden Tempeldienst bedoeld worde. Nadat de schaduwen vervuld waren, was de onderhouding der Mosaïsche plechtigheden niet alleen onnodig, maar zy veronderstelde, dat God zijne beloften niet vervuld had, en zy kon, in zekeren zin, aangemerkt worden als afgodery, naedien men zijn vertrouwen stelde op ydelheden, welke op zich zelve van gene de minste waarde waren. Trouwens Jesh. LXVI: 3, 4. verklaart de HEER uitdrukkelijk, dat de plechtige

tige dienst in den aërdſchen Tabernakel Hem, onder den dag der vervulling, zo zeer mishage, als de ſnoodſte afgodery.

Door de valſche Propheten vs. 2^b-6, kan men dan de Pharizeeuwen en Schrivtgeleerden verſtaen, die alle midde-len in het werk ſtelden, om het volk by den ſchaduwachtigen Tempeldienst te doen blijven. Deze zijn ook wech-gedaen uit het Joodſche land, en hunne leer, omtrent de altoosduurende verplichting aen MOSES ſchaduwwet, is door de verwoesting van den Tempel zo blijkbaer geleugenſtraft, dat niemand zich na dien tijd onderwonden hebbe, om zoortgelyke ſtellingen te beweren.

D. Het vierde deel dezer Godſpraak beſchrijft de lotgevallen der eerste Christenen, vs. 7-9.

a. Eerst wordt de dood van den MESSIAS voorgeſpeld, vs. 7^a. en

β. Daarna worden de gevolgen voorgedragen, welke de dood van den MESSIAS hebben zou, vs. 7^b-9.

a. Ten aenzien van de eerste Christenen, vs. 7^b.

b. Met opzicht tot het Joodſche volk, vs. 8, 9.

7. Sweert, ontwaeckt tegen mijnen Herder, ende tegen den Man, die mijn metgeſelle is, ſpreect de HEERE der heyrſcharen; (a) ſlaet dien Herder, ende de ſchapen ſullen verſtroyt worden; maer ick ſal mijne hant tot de kleyne wenden.

De Spreker, die hier het woord voert, is de HEER der Heiſcharen, de Opperheer van het gansch Geheelal, die het bewind voert over alle geſchapene wezens. Hy zegt tot het zwaerd, het welk hier, onder sene perſoonsverbeel-ding, voorkomt, zwaerd, ontwaek tegen mijnen herder, en tegen den man, die mijn metgezel is.

Wie is de hier bedoelde Herder? Er wordt zekerlyk een zeer uitſtekend perſoon bedoeld. De HEER der Heiſcharen

(a) Matth. 26: 31. Marc. 14: 27.

noemt hem *mijnen herder*, en den *man*, eigenlijk den *sterken en voortreffelyken man*, die *mijn metgezel* is. — Zommigen denken aan JUDAS MACCABEUS, en dan zou men tuschen deze Voorzegging, en de vorige, in welke men veronderstelt, dat van de Maccabeuwsche tijden gesproken worde, een geleidelyk verband kunnen aanwijzen. Het is waer, deze JUDAS DE MACCABEER was een rechtgeaert voorganger der Joden, en zou in zo ver de *Herder* des volks kunnen genaemd worden. Ook was hy een zeer voortreffelyk man, een *man* by uitnemendheid, een *metgezel* en *beminde* des HEEREN, gelijk men het vertaelt. Tegen hem is het *zwaerd ontwaekt*, wanneer hy in den veldslag tegen BACCHIDES gesneuveld is, JOSEPHUS de Bell. Jud. l. XII. c. 18.

Dan, met dit begrip kunnen wy ons in het geheel niet vereenigen, om dat de Heer CHRISTUS deze Godspraak alleduidelykst op zich zelven toepast, voor zo ver de gevolgen, welke hier van het versien dèzes herderts voorspeld worden, in zijne Apostelen zouden vervuld worden, Matth. XXVI: 31. Ook beteekent het oorspronkelyk woord, het welk de Orzen door *metgezel* vertaald hebben, geenszins eenen *beminden*. Het wordt gebruikt om menschen aan te duiden, die onze natuurgeloven, en ons in alles gelijk zijn, die met ons derzelver natuur deelachtig zijn.

De *Herder*, de *voortreffelyke man*, des HEEREN *metgezel* of natuurgeloot, kan niemand anders zijn dan de MESSIAS, die zeer gemeenzaem voorkomt, onder de zinbeeldige benaming van eenen herder, verg. Kap. XI: 4. Jes. XL: 11. Ezech. XXXIV: 23. — De HEER noemt Hem *zijnen herder*, om dat God de Vader Hem daertoe van eeuwigheid verordineerd heeft, en in den tijd werkelyk aengesteld. — Hy is een *man* by uitnemendheid, een zeer voortreffelyk man, voor zo ver Hy volmaekt heilig is, en nimmer zonde gekend heeft. — Hy is Gods *metgezel*, en een deelgenoot derzelver Godlyke natuur, met zijnen eeuwigen Vader.

Omtrent dezen MESSIAS, zegt de HEER der heirscharen: *zwaerd, ontwaek tegen mijnen herder*. — Een *zwaerd* wordt gezegd tegen iemand te ontwaken, wanneer het zich gereed maakt om op iemand aan te vallen, en hem ter neder te vellen. —

len. — Er wordt bygevoegd: *flae dien herder*. Dit dient ter nadere opheldering. Het zou 'er niet by blijven, dat het zwaerd ontwaakte, maer het zou den gemelden Herder werkelijk slaen en ter nedervellen.

Het gehele voorstel is verbloemd, en geeft te kennen, dat het zwaerd van het waereldlyk gericht den MESSIAS zou nedervellen, alsmede dat de Opperhoofden van Joden en Heidenen, in dit geval, zouden doen, het gene Gods hand en raed te voren bepaeld had, dat geschieden zoude, maer zo evenwel, dat zy, als vrywerkende wezens, uit een beginfel van bitteren haet tegen den Heer JESUS, werken zouden. — De zaak vordert hier gene nadere uitbreiding.

Het slaen en doden van den herder zou de verstrooiing der schapen ten gevolge hebbe; *en de schapen zullen verstrooid worden*. — Het wijst zich van zelfs, dat de schapen hier zinbeelden zijn van 's Heilands gelovige naervolgers in het gemeen, en van de Discipelen, die Hem altoos en overal vergezelden, in het byzonder. — Deze weerlofe schapen zouden, wanneer hun Herder geslagen werd, *verstrooid worden*, zodat zy naer alle kanten moedeloos zouden wech vluchten.

Dan 'er wordt bygevoegd: *maer Ik zal mijne hand tot de kleinen wenden*. — Het woord, door *kleinen* vertaald, wordt meermalen bepaeldelyk genomen, voor het *kleine* vee, voor weerlofe schapen, die zonder herder overal omdolen, en zich tegen het roovgedierte niet verdedigen kunnen, verg. Jer. XLIX: 20. L: 45. — Tot deze zou de HEER der heirscharen, die hier het woord voert, *zijne hand wenden*. Men kan het oorsprongelyke ook vertalen, *tegen de kleinen*, gelijk het even te voren genomen wordt, *TEGEN mijnen herder*. Sommigen vatten daerom deze woorden op in eenen goeden zin, zodat de mening zy: „Ik, de Opperbestuurer van het gansch Geheelal, zal mijne machtige hand uitstrekken, tot en „ten voordeele van die kleinen, om de weerlofe schapen, „die van hunnen Herder beroofd zijn, te beschermen en „te begunstigen.” — Dan, vermits het woordje *hy* altoos voorkomt in eenen kwaden zin, voor *tegen*, en ook even te voren op die wijs genomen wordt, *zwaerd, ontwaak TEGEN*

mijnen Herder, schijnt 'er geen bedenking op, of de **HEERE** wil dit zeggen: „Ik zal mijne hand tegen die verstrooide „schapen ten kwade wenden, en hen, in den weg mijner „allesbestuurende Voorzienigheid, aen velerlei rampen en „zware vervolgingen bloot stellen.”

De vervulling van 'deze Godspreek is bekend. — Het *zwaard is ontwaakt tegen Gods Herder, en heeft Hem geslagen*; toen Hy, door het zwaard van het waereldlyk gericht, is ter neder geveld, namen zijne Discipelen als vreesachtige schapen de vlucht, en de eerste Christenen waren, aen veelerlei tegenspoeden en vervolgingen, bloot gesteld.

8. Ende het sal geschieden in den gantschen lande der Joden, spreeckt de **HEERE**, de Onfeilbare, de twee deelen daer in fullen uytgeroeyt worden, [*ende*] den geeft geven: maer het derde deel sal daer in overblijven.

Twee delen in het gansche Joodsche land, beteekent ver weg het grootste deel van deszelfs inwoneren. Het *derde deel* be- duidt een klein getal, in vergelyking van de eertgemelde. *Twee delen* zouden *uitgeroeyd worden*, de spreekwijs is ontleend van eenen boom, die uitgeroeyd en ter neder geveld wordt, Zy zouden *uitgeroeyd* worden met geweld, zodat zy *den geest geven* zouden. Het geeft met één woord te kennen, dat het grootste deel der Joden, door het zwaard, den honger, en de pestilentie, op de geweldigste wijs zou overkomen. Maer het *derde deel*, het minste getal, zou *daerin overblijven*, en by het leven behouden worden.

Dit is kennelyk vervuld, by de verwoesting van Jerusa- lem, wanneer 'er eene verbazende menigte van Joden, op de geweldigste wijs, is omgekomen, terwijl evenwel de Chris- tenen, volgens de aenteekening van den Kerkelyken Geschied- schrijver EUSEBIUS *Hist. Eccl.* 1, III: c. 5, uit kracht eener Godlyke vermaning, naer Pella gevlucht, en aldaer beveel- digd zijn.

9. Ende ick sal dat derde deel der Joden, het welk het Evangelie gelovig zal aennemen, en naer Pella vluchten, in 't vyer brengen, ende ick sal het louteren, ge- lijck men silver loutert, ende ick sal 't beproe-

ven, (b) gelijk men gout beproeft: (c) het sal mijnen name aenroepen, ende ick sal het verhooren; ick sal seggen, (d) Het is mijn volck, ende het sal seggen, De HEERE is mijn Godt.

De ontkomene en gelovige Joden, of de eerste Christenen, zouden eene zeer zware beproeving ondergaen moeten. *Ik*, zegt de HEER der heirscharen, *zal dat derde deel in het vuur brengen, en Ik zal het louteren, gelijk men zilver loutert, en Ik zal het beproeven, gelijk men goud beproeft.* — De spreekwijzen zijn ontleend van metalen, die door middel van vuur gesmolten, en van het schuim gezuiverd worden. De Godspraak geeft door deze verbloemde spreekwijzen te kennen, dat de eerste Christenen, in den weg der aanbiddelyke Voorzienigheid, aen zeer zware verdrukkingen en vervolgingen zouden worden blootgesteld, om hen te zuiveren. Door dit middel zouden de ware gelovigen, van het schuim der Naemchristenen en mondbelijders, gezuiverd, en ook in hart en wandel meer geheiligd worden.

De vervulling van deze Voorzegging is overbekend, en heeft geen nader betoog nodig.

Dit derde deel, zegt de HEER wijders, *zal mijnen naam aenroepen, en Ik zal 't verhoren.* — De uitdrukking, des HEEREN naam aen te roepen, beteekent den ganschen Godsdienst, waervan het gebed een zeer voornaam gedeelte uitmaekt. De eerste Christenen, byzonder die standvastig bleven onder alle de beproevingen en vervolgingen, zouden des HEEREN naam aenroepen, Hem in het openbaer en oprechtelyk dienen. Ook zou de HEER hen *verhoren*, en hun geven naer hun hart, zodat de Kerk, in weerwil van den allergeweldigsten tegenstand, zou bewaerd en aenmerkelyk uitgebreid worden.

Eindelyk zou de HEER, van die eerste Christenen, *zeggen*, en het met sprekende daden bevestigen: *het is mijn volk*, dat is, zy maken het volk van mijn byzonder eigendom uit, Ik zal voor hunne belangen zorgen, zodat alle de pogingen der vyanden, om het zelve te verdelgen, ten eenemaal vruchte-

(b) 1 Petr. 1: 6, 7. (c) Psalm 50: 15. ende 91: 15. (d) Psalm 144: 15. Joh. 20: 28.

488 Z A C H A R I A XIII.

loos wezen zullen; en dit heilig volk zal met mond en daden zeggen: de HEER is mijn God, welken wy dienen, en die voor ons zorgt.

Ook deze belovte is, in de eerste Christenen, zeer kenmerkelyk vervuld.

Maer hoe staet deze Godspraak, vs. 7-9. in het verband met het vorige?

Die de vorige Godspraak vs. 2-6, op de tijden der Macabeeuven, toepassen, zijn met dit stuk eenigermate verlegen. De zeer geleerde Doctor DRYFHOUT, *Verzameling van Leerredenen over* JES. LX, Zach. XIII, Matth. II, en Joh. VII, p. 110, 111, 128, 129 is, op het voetspoor van den uitmuntenden Taelkenner, den Hooggeleerden Heer SCHROEDER, van oordeel, dat deze Godspraak, als een afzonderlyk stuk, moet beschouwd worden, het welk geen verband heeft met het vorige en volgende: „ Om deze rede is een der „ eerste Bijbelverklarers van onzen tijd, ik bedoel den „ Hoogleeraer SCHROEDER, van gedachten, dat wy deze drie „ versen moeten beschouwen, als den korten inhoud eener „ afzonderlyke Leerreden, die de Propheet, by deze of gene „ gelegenheid, voor het volk gehouden heeft, en welk, by „ het verzamelen van ZACHARIAS Godspraken, hier ter „ plaats is ingevoegd, zonder dat zy eene lijnrechte betrekking tot het voorgaend of volgende hebbe; hoedanige voorbeelden deze grote Man meent, dat wy elders meermalen, vooral in de schriften van JEREMIAS vinden. — Ik twijfel nauwelyks, of men zal geredelyk aen die Uitleggers byvallen, die onze textwoorden (vs. 7-9,) als een gansch afzonderlyk stuk, dat geheel op zich zelve staet, aenmerken.”

Dan wanneer men de verklaring overneemt, welke wy van de vorige Godspraak vs. 2-6, gegeven hebben, dat 'er namerlyk de afschaffing van den schaduwachtigen Godsdienst, en het uitroeien der Pharizeeuven voorspeld worde, volgt 'er de Voorzegging vs. 7-9 eigenaertig op, in het verband van zaken, als eene beschrijving van de lotgevallen der Joden,

den, na het vermoorden van den MESSIAS, zo van de zulken die het Euangelie hardnekkig verwierpen, als die het zelve gelovig aennamen.

H E T XIV. K A P I T T E L.

IN dit Kapittel wordt, ten aanzien van JERUSALEM, voorspeld, dat die Stad, door vele en machtige vyanden, zou belegerd en ingenomen worden, dat de HEER van die vyanden, op eene zeer geduchte wijs zou wraek nemen, dat de Stad daerop by uitnemendheid zou bloeien, en op allerlei wijzen gezegend worden.

N. Deze Godspraak wordt vs. 1-11. voorgesteld, en
D. Daerna, in de byzonderheden, nader opgehelderd,
 vs. 2-21.

Aenstonds rijzen 'er twee vragen, of men deze Godspraak te beschouwen hebbe als eene nieuwe Leerreden, dan als een vervolg der vorige Redevoering? en of JERUSALEM hier eigenlyk dan zinbeeldig genomen worde? — Onzes erachtens komt Jerusaleem hier zinbeeldig voor, en vermits het gene van van Jerusaleem voorspeld wordt, geen verband heeft met het vorige, zouden wy dit Kap. liefst voor eene nieuwe Godspraak, en eene afzonderlyke Leerreden houden. Ook schijnt de aanhef: *Ziet, de dag komt den HEERE*, aen te duiden, dat hier eene nieuwe Redevoering beginne.

Deze Godspraak is, volgens de algemeene erkenenis van alle de Uitleggers, zeer duister, en wordt zeer verschillendlyk begrepen. Wy zullen dat gene opgeven, het welk ons het meest aennemelyk is voorgekomen, en ons begrip zeer gaerne laten varen, zodra wy beter onderricht worden, en wy willen onze verklaring alleenlyk als eene voor ons waarschijnlyk gisfing hebben aangemerkt.

JERUSALEM wordt hier, gelijk wy gezegd hebben, naer ons

beste inzien, zinbeeldig genomen. Maer welke zijn de gronden van dit begrip? en wat wordt door JERUSALEM in den verbloemden zin bedoeld? Op deze vragen zullen wy het best kunnen antwoorden, nadat wy den letterlyken zin van het eerste deel der Godspraak zullen opgehelderd hebben.

N. *Vs. I - II. wordt de Godspraak op zich zelve voorgesteld. Zy behelst drie hoofdbyzonderheden*

A. *Eerst wordt het innemen van Jerusaleem, door machtige vyanden, voorspeld, vs. I, 2.*

B. *Daerna wordt des HEEREN geduchte wraek, over die vyanden, voorspeld, vs 3 - 5.*

C. *Eindelyk worden de zeer voordeelige omstandigheden beschreven, in welke Jerusaleem, na dit alles, stond geplaatst te worden, vs. 6 - II.*

A. *Vs. I - 2. voorspelt de Propheet, dat Jerusaleem, door machtige vyanden, zou ingenomen worden,*

1. Siet, de dagh komt den HEERE, of de dag des HEEREN komt, de tijd, op welke de HEER zijne oordeelen, op eene zeer geduchte wijs, zal uitoeffenen, vergel. Joel II: 31. is aenstaende. Dan zal het geschieden, dat uw roof sal uytgedeylt worden in 't midden van u, [*o Jerusaleem,*] zodat alle de schatten, welke binnen uwe muuren gevonden worden, door uwe vyanden zullen geroovd worden.

Dat hier de aanspraak geschiede aen Jerusaleem, is kennelyk uit het volgende vs. 2. De Onzen hebben het daerom te recht aangevuld: (*o Jerusaleem.*)

2. Want ick de Allerhoogste, die het lot der volken besnisse, sal alle soorten van Heydenen, in den weg van mijne allesbestuurende Voorzienigheid, tegen Jerusaleem ten strijde versamelen, ende de stadt sal, door hunne overmacht ingenomen, ende (*a*) de huysen sullen geplondert, ende de wijven sullen geschendt

(a) JcII 13: 16.

schendt worden: ende de helft of een groot gedeelte der inwoneren van die beroemde stad sal uytgaen in de gevanckenisse, maer het overige des volcks en sal uyt der stad niet uytgeroeyt worden, en vryheid hebben, om aldaer te blijven wonen.

B. *Over deze vyanden van Jerusaleem, zou de HEER eene geduchte wraek uitoeffenen. vs. 3-5.*

3. (b) Ende nadat de HEERE de wosde van die vyanden, om wijze redenen, zal hebben toegelaten, sal Hy als de Verlosser van Jerusaleem uyttrekken, ende hy sal, door zijn Alvermogen, strijden tegen die Heydenen: gelijk Hy meermalen gedaen heeft; ten dage als hy zichtbaer voor zijn volk, en tot hunne verlossing, op eene buitengewone wijs gestreden heeft, ten dage des strijts.

4. De HEER zal uit den hemel nederdalen, om de inwoners van Jerusaleem tegen die machtige vyanden te verdedigen. Ende sijne voeten sullen te dien dage staen op den olijfbergh, die voor Jerusaleem leyt tegen 't oosten, ende de olijfbergh sal in twee gespleten worden nae 't oosten, ende nae 't westen, [*so dat 'er*] eene seer groote valleye sal zijn, in het midden van den olijfberg, die zich van het Oosten zal uitstrekken naer het Westen, ende d' eene helft des bergs sal wijcken nae het noorden, ende de helft desselven nae 't zuyden.

De teekening is ontleend van eene zeer geweldige aerdbeving, door welke de bergen gespleten worden. De Olijfberg lag aan de Oostzijde van Jerusaleem. Deze berg zou dwars door gespleten worden; de eene helft zou naer het Zuiden, en de andere naer het Noorden verschoven worden. Hierdoor zou eene vallei veroorzaakt worden, zodat men uit Jerusaleem, langs eenen vlakken weg, rechthout zou kunnen gaen naer het Westen.

(b) Jes. 42: 13.

XVII. DEEL.

5. Dusdoende zal 'er een weg gebaend worden, dwars door den olijvberg door, opdat gy, inwoners van Jerufalem, gelegenheid hebben moogt, om te vluchten. Dan sult gy-lieden vlieden [*door*] de valleye mijner bergen, door de fcheuring, welke Ik, tusfchen het Noorder en Zuider gedeelte van den Olijvberg, maken zal, (want defe valleye der bergen, de gebaende weg, dwars door den Olijvberg henen, fal reycken tot Azal;) ende gy sult met zeer grote ontroering en overhaesting vlieden, gelijk als gy vlodet (*c*) voor de aerdbeevinge in de dagen van Uzziä den Koningh van Juda, vergel. Amos I: 1. Dan fal de HEERE mijn Godt komen, [*ende*] alle de heyligen of Engelen met u [*o HEE-RE*], om de overgeblevene inwoners van Jerufalem te verlossen. .

Azal is zekerlyk de eigen naem van eene plaets, die nergens meer voorkomt. Voor het naest fchijnt deze plaets gelegen te hebben aen den voet van den olijvberg, naer den kant van Jerufalem. Wanneer nu de fcheuring van den Olijvberg zich uitftrekte tot Azal, kon men zonder verhin-dering regelrecht uit Jerufalem vluchten, langs eenen vlakken weg.

C. Hierop volgt eene belovte van uitnemende voorrechten, welke aen Jerufalem zouden gefchonken worden, vs. 6-11.

A. Vs. 6, 7. wordt een bestendige voorspoed en blijdschap beloofd.

6. Ende 't fal te dien dage gefchieden, wanneer de HEER de evengemelde wonderen, ten voordeele der overgeblevene inwoneren van Jerufalem, verrichten zal, dat 'er niet en fal zijn het kostelick licht, ende de dicke duysterniffe.

Deze woorden zijn zeer duister, en worden verschildendlyk begrepen. — De zaak wordt vs. 7. nader opgehelderd; aldaer wordt gesproken van eenen tijd, in welke gene ver-

wis-

wisfeling van dag en nacht zou plaats hebben. Het zou des avonds, op dien tijd, wanneer anders de duisternis van den nacht eenen aenvang neemt, volkomen licht wezen. Het zou een éénige en steedsduurende dag wezen, die met den nacht niet zou afgewisfeld worden. Wy kunnen daerom den zulken niet toevallen: die menen dat vs. 6. een tijd beschreven worde, in welken het noch geheel licht, noch geheel duister, maea eene schemering wezen zoude, gelijk wy gewoon zijn te zeggen, *tusfchen licht en donken*. Dit komt in het geheel niet overeen met de nadere verklaring, vs. 7.

De uitdrukkingen, zo als zy in onze vertaling liggen, *dat 'er niet zal zijn het kostelyk licht, en de dikke duisternis*, fchijnen eenen tijd aan te duiden, in welken het noch helder dag, noch ftikdonkere nacht wezen zou. Maer het oorsprongelyke geeft iets anders te kennen. Eigenlyk staet 'er woordelyk: *'er zal geen licht der zwaerten en der verdikking wezen.* — *Geen licht der zwaerten.* Het woord *zwaer* of gewichtig wordt by de Hebreeuwen genomen voor al wat kostbaer en luisterrijk is, en in het byzonder wordt het overgebracht tot het licht, om deszelvs glans en luister uit te drukken, verg Job XXXI: 26. *Het licht der zwaerten* is derhalven een zeer glansrijk, een allerhelderst licht. — Het oorsprongelyk woord, het welk de Onzen door *dikke duisternis* vertalen, beteekent zodanig iets, het welk verdikt en in een gedrongen is. Zo wordt het genomen van melk, die verdikt is, en tot een kaes zaemgeronnen, Job X: 10.

De zin is derhalven deze, *'er zal geen glansrijk licht en verdikking zijn*, dat is, „ 'er zal geen glansrijk licht zijn, het „ welk met dikke en verduisterende delen vermengd is, maer „ het zal een allerzuiverst, een allerhelderst, een geheel „ onvermengd licht wezen, zonder dat 'er eenige dampen „ zijn, welke dat helder licht eenigermate zouden verdoven „ kunnen.”

7. Maer (d) het sal een eenige dagh zijn, een dag eenig in zijn zoort, een bestendige dag, die door genen nacht zal afgewisfeld worden, en die den **HEERE** be-

(d). Openb. 21: 25.

kent fal zijn, 't en fal noch dagh noch nacht zijn: 'er zal gene afwisseling van dag en nacht plaets hebben, maer het zal altoos volle dag zijn, ende het fal geschieden ten tijde des avonts, wanneer de duisternis van den nacht pleegt te beginnen, dat het volkomen licht fal wesen en blijven.

Die buitengewone en altoosduurende dag, die eenig in zijn soort is, zal den HEER bekend zijn. — Dit geeft volgens de gewone opvatting té kennen, dat die dag den HEER alleen, en niemand anders bekend zy. Maer zo is het geslagen met alle toekomstige zaken, wanneer zy niet geopenbaerd worden. Wy voegen ons daerom liever by anderen, die het vertalen: *die dag zal bekend worden, als een dag des HEEREN*, dat is, „het zal kennelyk blijken, dat die zon, „derlinge dag door Gods Alvermogen veroorzaekt, en „geschikt is, tot eenen tijd, om wat groots en buitenge- „woons te verrichten.”

Er is geen twijffel aen, of deze dag moet in eenen verbloemden zin genomen worden. — Het licht is eene zeer bekende zinprent van voorspoed en blijdschap, de duisternis daertegen van onheilen en droevheid. Er wordt derhalven een tijd van bestendigen voorspoed en aenhoudende blijdschap bedoeld, wanneer de voorspoed, met gene onheilen, en de blijdschap, met gene de minste droevheid zou vermengd wezen.

B. Vs. 8. worden geestelyke zegeningen toegezegd.

8. Oock fal het te dien zonderlingen dage, wanneer het altoos licht zal wezen, geschieden, (e) dat 'er levendige wateren uyt Jerusaleem vlieten sullen; de helft van die nae de oostzee, dat is, het meir van Sodom of de dode zee, liggende ten Oosten van Jerusaleem, Ezech. XLVII: 8, ende de andere helft van die nae de Middellandsche of achterste zee aen: welke ten Westen van Jerusaleem gelegen is, Deut. XI: 24. De wateren zullen

(e) Ezech. 48: 1, &c. Joël 3: 18. Openb. 22: 1.

len door het gantsche Joodfche land henen ftromen, Oostwaerds, tot dat zy in de dode, en Westwaerds, tot dat zy in de Middellandsche zee verzwolgen worden. Deze wateren zullen nimmer ontbreken, of uitdrogen, maer door alle jaergetijden henen in overvloed ftromen, fy fullen des fomers, ende des winters zijn.

C. Vs. 9. wordt eene algemeene bekeering van alle volken tot den waren God voorspeld.

9. Ende de HEERE zelfs, de Koning der Koningen, en de Heer der Heeren, fal tot Koningh over de gantsche aerde zijn: alle de inwoners der aerde zullen den eenigen en waren God hulde doen, en zijne geboden blijmoedig gehoorzamen. Te dien dage fal de HEERE één zijn, JEHOVAH zal alleen, met verwerping van alle de afgoden, gediend worden, ende fijn name en eerdienst zal één en de eenigfte zijn.

D. Eindelyk wordt de luisterrijke herftelling van Jerusalems burgerftaet beloofd, te gelijk met het genot van eenen ongeftoorden vrede, vs 10, 11.

10. Dit gantsche lant, het welk thans zeer bergachtig is, fal rontom als een vlack velt gemaect, en alle de heuvels zullen geflecht worden, van Geba ten Noorden af, tot Rimmon toe, zuydwaerts van Jerusaleem, ende Jerusaleem zal eene zeer luisterrijke vertoning maken: want fy fal verhoogt ende door eene zeer grote menigte van burgeren bewoont worden in hare plaetse, van de poorte Benjamins af, tot aen de plaetse van de eerfte poorte, tot aen de hoeckpoorte toe, ende [van] den toren Hananeël tot aen des Konings wijnbacken toe, verg. Neh. III, XII.

Hier wordt de omtrek van Jerusaleem beschreven, zo als zy uit de verwoesting, door de vyanden aengericht, volgens vs. 1, 2, luisterrijk verrijzen zou en beroemd worden. — Van de Benjamins poort, aen de Noordzijde van de Stad, zou

496 Z A C H A R I A. XIV.

Jerusalem bewoond worden, tot aan de *eerste* of oude poort Zuidwaers, verg. Neh. III: 6. XII: 39; van daer vervolgens tot aan de hoekpoort, in het Zuidwestelyk gedeelte van de Stad, en van den toren *Hannaneël*, in het Zuider deel, tot aan des Konings wijnbakken, in het Noorder deel, verg. Jer. XXXI: 38, 39.

11. Ende fy fullen daer in gerust en veilig woenen, ende daer en sal geene verbanninge of verwoesting meer zijn: want Jerusalem sal seker woenen, en hare inwoners zullen eene ongestoorde rust, en eenen bestendigen vrede genieten.

Welk een JERUSALEM wordt nu hier bedoeld, en waer moet de vervulling van deze merkwaerdige Godspreek gezocht worden?

Laten wy vooraf eenige kenmerken, uit den inhoud der Voorzegging zelve, opzamelen.

1. Jerusalem zou door *alle Heidenen*, dat is, allerlei soort van volken, *ingenomen* en geplunderd worden. De vyanden zouden de bezittingen der ingezetenen roven, zy zouden de huizen plunderen. Ook zouden zy allerlei baldadigheid bedrijven, en de wijven schenden, vs. 1, 2.
2. Een gedeelte van Jerusalems burgers zou *gevangelyk* worden wechgevoerd, maer de overige zouden in de Stad blijven wonen, en uit dezelve *niet uitgeroeid worden*, vs. 3.
3. De HEER zou, op eene zeer geduchte wijs, wraek nemen van die vyanden. Hy zelfs zou, door eene buitengewone tuschenkomst van zijn Alvermogen, tegen die Heidenen strijden, en hen op soortgelyk eene wonderdadige wijs verdoen, als Hy, tegen de Egyptenaren, de Kanaaniten, en andere vyanden van Israël, in oude tijden gestreden heeft, vs. 3.
4. De HEER zou op den *Olijfberg* zichtbaer verschijnen, of zich ten minsten, met buitengewone teekenen van zijne byzondere tegenwoordigheid, aldaar vertonen, vs. 4.

5. De Olijvberg zou wonderdadig gefpleten worden, zod. t 'er een vlakke weg zou wezen, dwars door dien berg henen, van het Oosten tot het Westen. De eene helft van den berg zou naer het Noorden, en de andere naer het Zuiden gefchoven worden, vs. 4.
6. Langs dien gebaenden weg zouden de overgeblevene inwoners van Jerufalem, in grote overhaesting, wechvlieden, vs. 5. Dit veronderftelt, dat zy binnen Jerufalem woonden, te midden van de vyanden, die zich aldaer gevestigd hadden, en hen op allerlei wijzen geweldig onderdrukten.
7. De nacht zou ophouden, het zou een beftendige dag zijn, 'er zou een allerhelderst en onafgebroken licht van voorfpoed en blijdfchap plaets hebben, vs. 6, 7.
8. Er zou een fontein zijn binnen Jerufalem, waeruit de wateren, zonder immermeer uit te drogen, zo wel des zomers als des winters, het gansche land zouden doorftromen, Oostwaerds tot aen de dode, en Westwaerds tot aen de Middellandfche zee, vs. 8.
9. De afgodsdienst zou geheel en al van den aerdbodem verbannen worden, en alle volken zouden den eenigen en waren God dienen, vs. 9.
10. Het gansche Joëdsche land, het welk zeer bergachtig is, zou een vlak veld, en alle de heuvelen geflecht worden, vs. 10^a.
11. Jerufalem, het welk door de vyanden ingenomen en grotelyks verwoest was, zou luifterrijk herbouwd en bewoond worden, vs. 10^b.
12. Jerufalem zou, na dien tijd, niet meer verwoest worden, de ingezetenen zouden 'er veilig wonen, 'onder het genot van eene ongeftoorde rust, en eenen beftendigen vrede, vs. 11.

Wanneer wy nu met deze kenmerken raedplegen, zal men de Godfpraek niet kunnen tofpafen op het eigenlyk Jerufalem.

Zommigen hebben gedacht aen de verwoesting van Jerufalem, door de Romeinen. — Maer dit begrip is blijk-

baer strijdig met de opgegevene kenmerken. De Romeinen hebben Jerusaleem ingenomen en geheel verwoest, maer hier wordt gesproken van eene inneming, welke alleen met plundering, en veelerlei baldadigheden, zoude gepaerd gaen, vs. 1. Een gedeelte der inwoneren van Jerusaleem zou gevangelyk worden wechgevoerd, maer de overige zouden aldaer onder de vyanden blijven wonen, en door dezelfde geweldig verdrukt worden, tot dat de HEER hun wonderdadig eenen weg banen zou, om te ontvlieden, vs. 1, 2, 5. Maer by het innemen van Jerusaleem, door de Romeinen heeft niets van dit alles plaats gehad. Volgens vs 3, zou de HEER, op eene buitengewone wijs, strijden tegen de vyanden van Jerusaleem, en van hun eene geduchte wraek nemen; maer, by de inneming van Jerusaleem, door de Romeinen, heeft de HEER veel eer tegen die Stad gestreden. Eindelyk, om 'er niet meer by te voegen, de vervulling van die merkwaardige beloften, welke vs. 6 II. gedaan worden, zijn zekerlyk niet gevolgd, op de inneming van Jerusaleem, door de Romeinen.

Anderen brengen deze Godspraak tot het eigenlyk Jerusaleem, toen die Stad door ANTIOCHUS EUPATOR belegerd is. — Te weten na den dood van den wreden dwingeland ANTIOCHUS EPIPHANES, werd zijn zoon ANTIOCHUS EUPATOR, een kind van 9 jaren, Koning van het Syro-Macedonische Rijk, onder de voogdy van LYSIAS, 1 Macc. VI: 16, 17. Deze LY-*IAS*, door JUDAS MACCABEUS overwonnen zijnde, maakte op het einde van het 149ste jaer der Seleuciden, in den naem van ANTIOCHUS EPIPHANES, vrede met de Joden, 1 Macc. VI: 18 20. 2 Macc. XI. Maer nog dat zelve jaer begav zich ANTIOCHUS EUPATOR, met zijnen voogd LY-*IAS* aen het hoofd van een ontzachelyk leger, naer Jerusaleem. JUDAS de *Maccabeer* was voor de overmacht in de Stad gewezen, en werd door EUPATOR in het Heiligdom belegerd; maer op de tijding, dat PHILIPPUS zich de kroon van Syrien had aengematigd, trok hy af, en maakte vrede met de Joden, 1 Macc. VI: 21-63. 2 Macc. XIII. — Nog anderen denken aen het innemen van Jerusaleem, door ANTIOCHUS EPIPHANES, die 40000 menschen liet

het ombrengen, en een gelijk getal tot slaven maakte, 1 Macc. I. 2 Macc. V., en die, by de terugkomst van zijnen laetsten tocht naer Egypten, woedende op het Joodsche land aenviel, en zijnen Veldheer APOLLONIUS vooruit zond, die de Stad indrong, en veelerlei wreedheden pleegde, 2 Macc. V: 23-26.

Het is waer, op dien tijd is Jerusaleem ingenomen, door een leger, zaemgesteld uit krijgsknechten van verscheidene Natien, en een groot getal der ingezetenen zijn als slaven wechgevoerd, terwijl de overige aldaer, te midden van de vyanden, bleven wonen, gelijk vs. 1, 2, 5. voorspeld wordt. Men kan ook zeggen, dat de HEER, op eene buitengewone wijs, tegen de Syriërs gestreden hebbe, gelijk vs. 3. beloofd wordt, wanneer de Maccabeeuwfche helden, door den Godlyken bystand, daden verricht hebben, welke het menschelyk vermogen te boven gingen. — Maer waer zal men dan de vervulling vinden, van het gene vervolgens voorspeld wordt, omtrent het spijten van den Olijvberg vs. 4, omtrent het vluchten der overgeblevene inwoners van Jerusaleem, langs eenen weg, welchen God zelfs gebaend had, dwars door den Olijvberg henen vs 5, omtrent den bestendigen dag, zonder door den nacht te worden afgebroken vs. 6, 7, omtrent de wateren, die Oost- en Westwaerds uit Jerusaleem stonden voort te vlieten vs. 8, omtrent de bekeering van alle volken, tot den dienst van den waren God vs. 9, omtrent het veranderen van het bergachtig Kanaan, in een vlak veld vs. 10; waer zal men de vervulling van dit alles vinden?

Dit alles, zegt men, moet zinbeeldig worden opgevat. Dit staen wy gaerne toe. Maer kan men aen die beloven zulk eenen verbloemden zin geven, dat dezelve voegzaam op de Maccabeeuwfche tijden kunnen worden toegepast? — Het spijten van den Olijvberg, en het banen van eenen vlakken weg door denzelven henen, zal in het gemeen te kennen geven, dat de HEER zijne macht, op eene zeer lusterrijke wijs, openbaren zou, om de Joden te verlossen, en hunne vyanden te verdelen. Maer waerlyk dit zou eene zeer flauwe beteekenis zijn, van zulk eene verhevene spij-

dery. — De bestendige dag, zonder opvolging of inmenging van eenige duisternis, teekent eenen tijd van langduurigen en ongestoorden voorspoed, vs. 6, 7. Dit zal op die dagen van rust, voorspoed en blijdschap zien, welke de Joden, ten tijde van SIMON, beleefd hebben, 1 Macc. XIV. Maer was die voorspoed zo groot en volkomen, dat dezelve kan vergeleken worden by een allerhelderst licht, het welk door gene dampen eenigermate verdoofd wordt? Was die voorspoed zo langduurig, dat dezelve door eenen altoosduurenden dag, op welken geen nacht volgt, kon afgeteekend worden? Nauwlyks was SIMON drie jaren in het opperbewind over de Joden geweest, of ANTIOCHUS SIDETES eischte Jerusaleem terug, 1 Macc. XV; drie jaren later werd SIMON omgebracht, en SIDETES deed Jerusaleem belegeren, tot dat de vrede, op zeer ongunstige voorwaarden, hersteld werd, 1 Macc. XVI. Het was eerst HYRCANUS, de zoon van SIMON, die zich volkomen onafhankelijk maakte van de Syriërs. — De wateren, die uit Jerusaleem voortvlieten vs. 8, beteekenen de zuivere leer van den Godsdienst. Het vlieten van die wateren, Oostwaards en Westwaards, zal aanduiden, dat de leer van den waren Godsdienst, ten tijde der Maccabeeuwen, zich verspreiden zou onder de omliggende Heidenen, van welke 'er velen den Joodischen Godsdienst omhelsd hebben. Maer de teekening is wat sterk, voor zulk eene flauwe beduidenis. — Even zo is het ook gelegen met vs. 9. Of kon men ten tijde van SIMON zeggen: de HEER is en wordt erkend als *Koning over de gansche aarde*? was toen de afgodery allerwegen zodanig verbannen, dat men zeggen kon: *de HEER is één en zijn naam is één*? — Het veranderen van het bergachtig Kanaan, in een vlak veld vs. 10. zal zeggen, of dat het grondgebied van Jerusaleem zich zo ver zou uitstrekken, als oudtijds het gehele Joodische land gedaen had, of dat alle hinderpalen stonden wechgenomen te worden, welke verhinderen konden, dat Jerusaleem niet den hoogstmogelyken trap van luister beklimmen zou. Waerlyk eene uitlegging, welke zeer gedwongen is.

Eindelyk, na den tijd, die hier bedoeld wordt, zou Je-

rusalem niet meer verwoest worden, en de ingezetenen zouden eenen bestendigen vrede genieten, volgens vs. 11. Deze ééne byzonderheid zou onzes erachtens genoeg zijn, om het begrip der genen te wederleggen, die denken aan de tijden der Macabeeuwen, daer 'er niets bekender is, dan dat Jerusaleem na dien tijd nog zeer veel geleden heeft. Ten tijde van ALEXANDER JANNÆUS, ontstond 'er een geweldig oproer tegen hem, het welk hy niet kon dempen, dan door het doden van duizenden. Na den dood van ALEXANDER JANNÆUS, ontstonden 'er grote verwarringen, tuschen HYRCANUS II en zijnen broeder ARISTOBULUS II. Kort daarna werd Jerusaleem belegerd, door den Arabischen Koning ABETAS, tot dat CAURUS, de Roomsche Veldheer, hem noodzaakte, om het beleg op te breken. Zelfs plunderde CRASSUS naderhand den Tempel te Jerusaleem. Om ANTIGONUS, den zoon van ARISTOBULUS, op den thron te zetten, werd Jerusaleem door de Parthers ingenomen. Met behulp der Romeinen, overmeesterde HERODES vervolgens Jerusaleem, en ten laetsten is Jerusaleem, door de Romeinen, ten eenemaal verwoest, en zy zal door de Heidenen vertreden worden, tot dat de tijden der Heidenen vervuld zijn. — Hoe zou'er dan van Jerusaleem, ten tijde van SIMON, vs 11. kunnen gezegd worden: *'er zal gene verbanning meer zijn: want Jerusaleem zal zeker wonen?*

Uit al het beredeneerde menen wy te mogen besluiten, dat deze Voorzegging, in het eigenlyke Jerusaleem, nimmermeer is vervuld geworden. — Maer volgens de Voorzeggingen der Propheten, zal Jerusaleem nog eens herbouwd, en wederom door de Joden bewoond worden. Zouden hier ook gebeurtenissen bedoeld worden, welke omtrent het herbouwde Jerusaleem, in het laetst der dagen, zullen plaats hebben? Dan die zelve Godspraken verzekeren ons, dat Jerusaleem, na hare nog toekomstige herstelling, niet meer door eenigen vyand zal ingenomen worden. Zy zal den HEER eene heiligheid zijn; daer zal niets weder uitgerukt, noch afgebroken worden in eeuwigheid, Jer. XXXI: 40. Het is waar Ezech. XXXVIII, XXXIX. wordt voorspeld, dat de Gog van Magog, met een ontzettend leger, tegen de

Joden zal optrekken. Dan die Godspreek leert allerduidelijkst; dat die vyanden Jerusaleem niet zullen innemen, maer op de bergen van het Joodische land wonderdadig verflagen worden.

Er blijft derhalven niets anders overig, dan dat wy Jerusaleem zinbeeldig nemen, voor de Kerk van het Nieuwe Testament. Nu is 'er, tot nog toe, omtrent de Kerk van het Nieuwe Testament, niets van dien aert voorgevallen, dat 'er deze Godspreek, in alle de byzonderheden, op zou kunnen worden toegepast. Die geestelyke zegeningen, welke vs. 8, 9, die ongestoorde vrede, welke vs. 10, 11, en die onafgebroken voorspoed, die vs. 6, 7, beloofd worden, zijn nog toekomstende. — Onzes erachtens zal daerom deze Godspreek aen de Kerk vervuld worden, in het laetst der dagen.

Wy leren 'er uit, dat de Kerk geweldig zal aengevallen en benauwd worden, door vele en machtige vyanden; dat de heer de kennelykste proeven van zijn onbeperkt Alvermogen, ter harer uitredding, zal openbaer maken; dat zy daerop eenen onafgebroken voorspoed hebben zal, onder het genot van vrede en allerlei geestelyke zegeningen; dat het een tijd van blijdschap wezen zal. die door gene rampen of droevheden zal worden afgewisseld; en dat daerna alle volken zich, tot den dienst van den waren God, bekeeren zullen. De olyfberg schijnt ons een machtig Rijk te beelden, het welk de Kerk benauwen zal, en hinderlyk zijn, aen de vlucht van dat gedeelte van Gods volk, het welk door vlieden ontkomen zal vs. 4, 5, het splijten van dien olyfberg kan te kennen geven, dat God grote verdeeldheden in dat Rijk zal te weeg brengen, welke gelegenheid geven zullen, dat velen van Gods volk, naar eene veilige plaats, zullen kunnen wechvluchten.

Voorzeggingen, omtrent nog toekomstige zaken, kunnen niet dan zeer duister wezen, en daerom durven wy, omtrent de byzonderheden, niets nader bepalen.

2. *In het tweede deel van deze Godſpraak, wordt de Voorzegging, in ettelyke byzonderheden, nader uitgebreid en opgehelderd, vs. 11-21.*

A. *Vs. 12-15. wordt de ſtraf beſchreven, welke de HEER, over de vyanden van Jeruſalem, zou uitoeffenen.*

12. Ende dat ſal de plage of rechtvaardige ſtraf zijn daer mede de HEERE alle de volckeren plagen ſal, die tegen Jeruſalem krijghe gevoert ſullen hebben: Hy ſal eenes yegelicken vleefch, daer hy op ſijne voeten ſtaet, door eene inwendige en zonderlinge krankheid doen uytteeren, ende eenes yegelicks oog en ſullen uytteeren in hare hollen, ende yegelicks tonge ſal in haren mont uytteeren, zodat zy zelfs gene gelegenheid hebben zullen, om elkander op te beuren en te vertroosten.

Door deze uitdrukkingen wordt een buitengewoon oordeel bedoeld, waardoor de vyanden van Jeruſalem zouden verteerd worden, op zoortgelyk eene wijs, als menſchen die de teering hebben, of door de peſt worden wechgerukt.

13. Oock ſal het te dien dage geſchieden, dat 'er een groot gedruys en eene geweldige beroering, door de ſtraffende hand van den HEERE onder haer ſal weſen: ſo dat ſy een yeder ſijnes naeſten hant ſullen aangrijpen; om geweld te plegen, ende eenes yederen hant ſal tegen de hant ſijnes naeſten opgaen.

De vyanden van Jeruſalem zouden tegen elkander verdeeld raken, en de een zou den anderen verſlaen.

14. Ende oock ſal Juda te Jeruſalem, tegen hunne vyanden, door des HEEREN machtigen byſtand, dapper ſtrijden: ende groten buit maken: want 't vermogen en de bezitting aller vyandige Heydenen rontomme ſal binnen Jeruſalem verſamelt worden, goud ende ſilver, ende kleederen in groote menigte.

15. Gods buitengewone oordeelen zullen zich, niet

alleen tot de vyanden van Jerufalem bepalen, maer zich zelfs uitsprekken tot hun vee. Alfoo fal oock de plage der peerden, der muylen, der kemelen, ende der eselen, ende aller beesten zijn, die in die selve heyrlegers geweest zijn sullen, om dezelve te verteerren. Dit zal een buitengewoon oordeel zijn, gelijk voorheen gener plage geweest is.

Deze beschrijving van zulke buitengewone oordeelen kan wederom niet toegepast worden, noch op de Syriers, die Jerufalem, ten tijde der Maccabeeuwen, noch op de Romeinen, die deze Stad naderhand belegerd en ingenomen hebben. Er worden zeer zonderlinge straferichten bedoeld, welke de HEER in volgende tijden, over de vyanden der Kerke, zal uitoeffenen.

B. Vs. 16-21. wordt de heerlyke Kerkstaat, in het laetst der dagen, beschreven.

A. Eene zeer grote menigte van Heidensche volken zouden zich tot den levendigen God bekeeren, terwijl 'er geduchte oordeelen over de hardnekkige en onbekeerlyke volken zouden worden uitgeoeffend,

vs. 16-19.

a. De bekeering der Heidenen vinden wy, vs. 16, en

β. De oordeelen over de hardnekkige volken, vs. 17-19.

B. Eindelyk wordt de gansche Goetspraek besloten, met eene luisterrijke afteekening van den heerlyken staat der Kerke, in het laetst der dagen, vs. 20, 21.

16. Ende het sal geschieden, dat alle de overgeblevene van alle Heydenen, die tegen Jerufalem sullen gekomen zijn, om het zelve te benauwen, en de voorheen gemelde rampen ontkomen zijn, dat die sullen van jaer tot jaer naer Jerufalem optrekken, (f) om aen te bidden den Koningh der gansche waereld, den HEERE der heyrsharen, den eenigen en waren God, die het bewind voert over alle
schep-

(f) Jes. 66: 23.

ſchepſelen, ende om te vieren het feest der Loofhutten.

Hier wordt kennelyk gezinspeeld op de gewoonte der oude Joden, die, volgens de Godlyke wet, driemalen des jaers naer Jeruſalem optrokken, om de hooge Feesten te vieren, byzonder op het Feest der Loovhutten. Dit Feest werd gevierd op den 15^{den} dag van den maend Tizri, nadat alle de vruchten geheel waren ingezameld. Dan namen de Joden, geduurende zeven dagen, hun verblijf in tenten of tabernakelen, ter gedachtenis dat zy, op hunne reis naer Kanaan, in tenten gewoond hadden, en ter dankbare erkentenis voor den ingezamelden oogst, en andere zegeningen, welke zy genoten hadden. — Hier wordt alleen van het *Feest der Loovhutten* geſproken, om dat ter dier tijd by de Joden de gewoonte was ingekropen, dat zy, die ver van Jeruſalem woonden, zich alleen op het Loovhuttenfeest derwaerds begaven, vermits deze tijd de meest gelegene was, zijnde de oogst geëindigd en alle vruchten ingezameld.

Het vieren van het *Feest der Loovhutten* is derhalven eene beſchrijving van den ganſchen plechtigen Godsdienst onder Iſraël. — In den Prophetiſchen zin, wil de HEEER te kennen geven, dat de overgeblevene vyanden der Kerke, die de ſtrafgerichten, vs. 12, 13. vermeld, ontkomen waren, zich by de Kerk van CHRISTUS voegen zullen, om den eenigen en waren God, als den Opperheer der ganſche wereld, te dienen.

Immers deze Voorzegging kan niet worden toegepast op de vyanden van het eigenlyk Jeruſalem. — Of zal men denken aan de Romeinen, die Jeruſalem verwoest hebben? maer wie zijn dan de overgeblevenen, daer de Romeinen, over hun geweld aan den Joden en Jeruſalem gepleegd, nimmer geſtraft zijn. — Of zou 'er geoogd worden op de Syriers en andere Heidenſche volken, ten tijde van den voorspoed der Joden onder de Maccabeeuwen? kan men van deze zeggen, dat zy jaarlyks naer Jeruſalem zijn opgetrokken, om den HEEER te aanbidden, en het Feest der Loovhutten te vieren? JOSEPHUS zegt wel *Ant. Jud.* l. XIII: 10, dat 'er

506 Z A C H A R I A. XIV.

onder de Oversten der Romeinen, Syriers, en Egyptenaers waren, die grote gedachten hadden van den God der Joden, ook zijn de Joden vereerd met de vriendschap en den bystand der Romeinen. Maer voldoet dit alles, om daerin de vervulling van zulk eene verhevene Godspraak te zoeken?

Onzes erachtens wordt 'er iets beloofd, het welk aan de Kerk nog in volgende tijden zal vervuld worden, dat namelijk hare vyanden, op eene vreesfelyke wijs, zullen gestraft worden, en dat de overgeblevenen zich tot den waren Godsdienst bekeeren zullen.

17. Ook zal de **HEER** bezoeking doen, over de Heidenen, die zich niet tot Hem bekeeren. Ende 't sal geschieden, so wie van de geslachten der aerde niet en sal optrecken nae Jerusaleem, om den Koningh den **HEERE** der heylscharen te aenbidden; so en salder over haerlieden geen regen wesen.

De *regen*, die de vruchtbaerheid der aerde bevordert, en in de hete landen van het Oosten zo onontbeerbaer is, moet hier aangemerkt worden, als eene eigenaertige zinprent van overvloed en alle zegeningen. — Het onthouden derhayen van den regen teekent eenen tijd van gebrek en allerlei onheilen.

18. Ende indien 't geslachte der Egyptenaers, over dewelcke [*de regen*] niet en is, niet en sal optrecken noch komen; so sal die plage [*over haer*] zijn, [*met*] dewelcke de **HEERE** die Heydenen plagen sal, die niet optrecken en sullen, om te vieren het feest der Loofhutten.

De zin is meer vloeiende en duidelyker, wanneer men het dus vertaelt: *Wat aengaet het geslachte der Egyptenaers, indien het niet zal optrekken of komen, zo zal over dezelve geen (regen) zijn. Dit zal de plage zijn, waarmede de HEER de Heidenen plagen zal, die niet optrekken zullen, om te vieren het Feest der Loofhutten.*

De Egyptenaers konden den *regen* zeer wel derven, vermits de overstroming van den Nijl de vruchtbaerheid des lands by uitnemendheid bevorderde. Deze overstroming

van den Nijl wordt hier de *regen* genaemd, omdat zy, by de Egyptenaren, de plaets van den regen vervulde. — De Egyptenaers zouden derhalven mede, met honger, gebrek, en andere daeruit voortspruitende oordeelen, gestraft worden, wanneer zy weigerden om hulde te doen aan den eenigen en waren God.

Onder den naem van *Egyptenaren* wordt hier een bepaeld volk voorgesteld, het welk in volgende tijden weigeren al, om zich tot den waren God te bekeeren. Maer welk een volk 'er bedoeld worde, durven wy niet bepalen.

19. Dit sal de sonde, dat is, de straf van de zonde en onbekeerlykheid, der Egyptenaren zijn, mitsgaders de straf der sonde en hardnekkigheid aller Heydenen, die niet optrecken en fullen, om te vieren het feest der Loofhutten.

20. Te dien dage sal op de bellen der peerden geschreven staen, DE HEYLIGHEYT DES HEEREN: ende de potten in den huysse des HEEREN, fullen zijn, als de sprengbeckens voor den altaer:

Op de bellen der paerden zal geschreven staen: DE HEILIGHEID DES HEEREN. — Men kan uit de gedenkstukken der guden niet bewijzen, dat het oudtijds de gewoonte geweest zy, om de *paerden* met *bellen* te versieren. Dan het is nog, ten huidigen dage, in China gebruikelijk, dat de postpaerden een bos bellen voor de borst hebben hangen, opdat men niet alleen van verre hunne aankomst horen zou, maer ook om dezelve, door het geklank, tot lopen aen te moedigen. Nu zijn 'er zeer schijnbare redenen, om het daervoor te houden, dat de Chinezen van de oude Egyptenaren afstammen, en men besluit 'er uit, dat deze gewoonte ook oudtijds in Egypten hebbe plaets gehad. — Hoe het zy, hier komen paerden voor met bellen, op welke geschreven stond: DE HEILIGHEID DES HEEREN. Dit opschrift was oudtijds gegraveerd op de gouden plaet, welke de Hogepriester voor het voorhoofd droeg. Het vertoonde de eerwaardigheid van den Aertspriester, de onbevleete heilichheid, tot welke

508 Z A C H A R I A. XIV.

hy, uit kracht zijner bediening, verbonden was, en voornamelyk de volmaakte heiligheid van CHRISTUS, den tegenbeeldigen Hogepriester.

Men zou de *paerden* hier beschouwen kunnen, als zinbeelden van de Overheden des volks, en de machtigen der aerde. Deze hebben doorgaens, even als de paerden, eene achtbare gedaente, en zijn groot van vermogen. Dan kunnen de *bellen* der paerden dat alles beteekenen, het welk aan de Overheden des volks tot luister en cieraad verstrekt, in het byzonder heilzame wetten, en voorbeeldige gedragingen, waarmede zy zich, als met zo vele kostbare versierfelen, veraengenen by God en menschen. — Op deze grond zal de Voorzegging, *op de belten der paerden zal staan de heiligheid des HEEREN*, te kennen geven, dat de edelen des volks zich, in het laetst der dagen, aen den HEER en zijnen dienst, met alle hunne vermogens, zullen opdragen, alsmede dat de Godsvrucht, in hunne wetten en gedragingen, kennelyk zal doorsralen.

In het huis des HEEREN, dat is, in den Tempel, was eene menigte van *potten* en dergelyk keukengereedschap, het welk dagelyks, vooral op de hoge Feesten, en allerbyzonderst op het Loovhuttenfeest gebruikt werd, om daerin de menigvuldige spijs- en drankofferen toe te bereiden, en dezelve, zo aen de Priesters, als aen de offeraers, toe te dienen. SALOMO had eene zeer grote menigte van zulke potten uit gepolijst koper laten maken, 2 Kron. IV: 16-18. — Door de *sprengbekkens voor het altaer*, hebben wy te denken aen bekkens, welke tot den dienst van het Heiligdom, van louter goud gemaakt waren, en gebruikt werden, om het bloed der geslachte dieren, naer het brandofferaltaer te brengen; om het zelve daarmede te besprengen. — *De potten in het huis des HEEREN zullen zijn, als sprengbekkens voor het altaer.* Het geeft in den letterlyken zin te kennen, dat de gemeene potten van den Tempel niet meer van koper, maer, zo wel als de sprengbekkens voor het altaer, van louter goud wezen zouden.

De *potten in het huis des HEEREN* kunnen, in onderscheiding van alle potten in Jerusaleem en Juda, welke vs. 21. vermeld worden, zulke menschen verbeelden, die aen den HEER en
 zijnen

zijnen dienst, op eene meer byzonder wijs, zijn toegewijd, de dienaers namelyk van het Euangelie, en de opzieners der Gemeente. — Deze zullen zijn, *als sprengebekkens voor het altaer*. Het geeft dan te kennen, dat de Leeraers in de laatste dagen die der vorige tijden, in wijsheid en Godsvrucht, zo ver overtreffen zullen, als gouden sprengebekkens heerlyker zijn dan koper, verg. Jes. LX: 17.

21. Ja alle de potten in Jerusaleem, ende in Juda, sullen den HEERE der heyrfscharen heyligh zijn; so dat alle die offeren willen, sullen komen, ende van deselve nemen, ende in deselve koken. Ende daer en sal (g) geen Canaaniter meer zijn in het huys des HEEREN der heyrfscharen te dien dage.

Alle potten in Jerusaleem en in Juda zijn, in den letterlyken zin, alle vaten en keukengereedschappen, welke tot dagelyks gebruik, ter voorbereiding der spijsen, zo binnen de Stad Jerusaleem, als door het gansche land, gebruikt werden. — Deze zullen den HEER der heyrfscharen heilig zijn, dat is, even als de heilige vaten van den Tempel, aen den dienst des HEEREN toegewijd wezen, zodat alle die offeren willen, niet meer zullen genoodzaekt zijn eenen gewijden pot van den Priester te vragen, om daerin het vleesch van hunne offeranden te koken, maer zy zullen komen, en van deselve nemen, van hunne keukenpotten namelyk, en in deselve koken, om dat zy niet minder heilig zijn, dan de gewijde vaten van den Tempel.

De gemeene potten in Jerusaleem en Juda kunnen dan de gemeene gelovigen betekenen, de gewone lieden der gemeente. Deze zouden den HEER der heyrfscharen heilig zijn. Het geeft te kennen, dat alle de leden der Kerke zich aen den HEER en zijnen dienst oprechtelyk zullen toewijden, en zich, met inspanning van alle hunne vermogens, op de betrachting van ware heiligheid toeleggen, zodat de Godsvrucht, in al hun doen en laten, niet minder dan in dat der Overheden en Leeraren, zal doorstralen.

Er zouden komen, *die offeren wilden*. Het zegt in den Pro-

(g) Jes. 35: 8. Joël 3: 17. Openb. 21: 27. ende 22: 15.

phetischen zin, dat 'er zich van tijd tot tijd meer en meer Heidenen, tot de gemeenschap der Kerke, zullen toevoegen. — Zy zouden van de potten in Jerusaleem en Juda *nemen, en in dezelve koken.* Het leert ons, dat de aenkomende Heidenen zich van de onderwijzingen, vermaningen, en vertroostinggen, bedienen zullen, om hunne offeranden den HEERE, op zene Godde betamelijke wijs, op te offeren.

Volgens dit begrip is hier eene zeer fraeie en eigenaertige opklimming. — De burgerlyke Overheden zullen eene glansrijke heiligheid, zo in hunne regeering, als in hun gedrag, vertonen; de Leeraers zullen eene ongeveinsde Godsvrucht, zo in hunne bediening, als in hunnen wandel doen doorstralen; ja zelfs de gemeene lieden der Kerke zullen den HEERE der heirscharen in alles dienstbaer wezen.

Ten slotte wordt 'er bygevoegd: *en daer zal geen Kanaaniter meer zijn, in het huis des HEEREN der heirscharen te dien dage.* — De inwoners van Kanaän waren grouwzame afgodendienaers. Een *Kanaaniter* teekent ons derhalven eenen openbaren godlofen, die zich aen allerlei grouwelen overgeeft. *Er zal geen Kanaaniter meer zijn in het huis des HEEREN* zegt derhalven: 'er zal, onder de leden der Kerke, niemand meer gevonden worden, die zich aen de boosheid breidloos overgeeft, verg. Jes. LXV: 25. — Dan het woord *Kanaaniter* wordt meermalen voor eenen *Koopman* genomen, verg. Jes. XXIII: 8. Het zou daerom de burgers van het geestelyk Tyrus kunnen aanduiden, die koophandel drijven met de zielen der menschen, de leden namelyk van het Roomsche Kerkgenootschap, die meermalen voorkomen, onder den naem van Kooplieden, verg. Openb. XVIII: 3, 11. Neemt men het in dezen zin, dan wordt 'er voorspeld, dat 'er ten dien tijde geen aanbidders der Roomsche hoere meer, op den ganschen aerdbodem, zal gevonden worden.

D E
P R O P H E T
M A L E A C H I

XVII. DEEL.

D E

P R O P H E E T

M A L E A C H I.

H E T I. K A P I T T E L.

1. **D**E Laft, of aengelegene boodfchap des woorts des **HEEREN** tot **Israël**, uitgesproken door den dienst van **Maleachi**.

Vs. 1. behelst het algemeene opfchriфт van dit Propheetfche Boek.

De Propheet draegt den naem van **MALEACHI**, beteskenende eenen **GEZANT** *des HEEREN*, of liever **MIJN GEZANT**, **MIJN ENGEL**, zo als Kap. III: 1. — Zommigen houden het woord **MALEACHI** voor den naem van eene bediening, anderen voor eenen eigen naem. Maer al neemt men het woord **MALEACHI** voor den naem van eene bediening, dan is 'er nog gene reden altoos, om aen eenen eigenlyk gezegden Engel, aen eenen hemelbode te denken. Dit begrip fteunt alleen op de vertaling der **LXX**, maer het is geheel en al ftrijdig met Gods gewone handelwijfs, die zich van menfchen pleegt te bedienen, om zijn volk te beftreffen en te vermanen. Voeg 'er by, dat **MALEACHI** zich met menfchen vereenige, Kap. I: 9.

Het komt naer, dat het woord **MALEACHI** een naem zy van bediening, en dat onder denzelven de Propheet **HAGGAI**, of **EZRA** de Schriфтgeleerde, bedoeld worde. Dan wy houden ons aen het gemeene begrip, dat de Propheet, die de Schrijver is van dit Boek, in zijnen tijd bekend was,

onder den eigen naem van MALEACHI. — Over deze zaak hebben wy, in onze INLEIDING tot dit Boek, nader gehandeld.

Zijn *last* en Prophetische bediening hield aen *Israël*. — Onder den naem van *Israël*, worden de Joden bedoeld, die uit Babel in hun Vaderland waren wedergekeerd. Deze waren wel meerendeels oorspronkelijk uit Juda en Benjamin, maer 'er hadden zich velen uit *Israël*, of het Rijk der X stammen, bygevoegd, die door de Asfyriërs waren wechgevoerd. Het is daerom zeer gewoon, dat de Joden, na hunne wederkeering uit Babel, onder den algemeenen naem van *Israël* voorkomen. Ook gebruikt onze Propheet de namen *Israël* en *Juda*, by verwisfeling, het welk niet anders, dan op de wedergekeerden uit Babel, kan worden toegepast.

Maer wanneer heeft de Propheet MALEACHI zijne Leerredenen tot de wedergekeerde Joden gehouden? De zaak wordt verschillendlyk begrepen, — Zo veel staet in het gemeen vast, en dit blijkt duidelyk genoeg, uit den inhoud van zijn Boek, dat MALEACHI propheteerde tot een volk, het welk den Tempeldienst ontheiligde, de offeranden verontreinigde, de naesten onderdrukte, God beroovde in de tienden en het heoffer, en daer de echtscheidingen waren gewoon geworden. Zodanig nu was het gesteld, met de Joden, na hunne wederkeering uit Babel, en de herstelling van den Tempeldienst, ten tijde van EZRA en NEHEMIA. — Nu is de Tempel herbouwd in het 6de jaer van DARIUS HYSTASPESZ, Ezr. VI: 15, zijnde het jaer 2489 na de Schepping der waereld, verg. IX Deel *Tijdrekening*, p. LXVI, en MALEACHI veronderstelt allerduidelykst, dat de Tempel reeds volbouwd, en de Tempeldienst hersteld was. — Maer men verschilt in de nadere bepaling van dien tijd, of MALEACHI *voor*, dan *na* de komst van NEHEMIA in het Joodsche land, gepropheteerd hebbe. Over dit geschil hebben wy, in onze Inleiding, nader gehandeld. Ondertuschen doet het weinig ter zake. Zo veel is zeker, en dit is tot nader verstand der Godspraken van onzen Propheet genoeg, dat hy zijne Leerredenen gehouden hebbe, op

eenen tijd, toen de Joden, die uit Babel in hun Vaderland waren wedergekeerd, in het gemeen, en de Priesters in het byzonder, aan de overtredingen en misbruiken, over welke zy, in dit Boek, bestraft worden, schuldig stonden, en daer in onverbeterlyk voortgingen.

Dan, in hoe veel Leerredenen moet dit Boek onderscheiden worden? Deze zaak is zeer moeilyk te bepalen. Zommigen verdeelen dit Boek in twee Prophetische Leerredenen, waarvan de eerste Kap. I, II, en de andere Kap. III, IV vervat is. Anderen beschouwen Kap. I, als eene afzonderlyke Redevoering, en dan zal al het overige Kap. II—IV. de tweede Leerreden uitmaken. — Dan het gansche Boek kan gevoeglyk aangemerkt worden, als ééne doorgaende Leerreden, welke Kap. I: 1. de *last* genoemd wordt, Deze Leerreden was gericht tot de tijdgenoten van den Propheet, behelzende bestraffingen, vermaningen, bedreigingen, en belovten, waeronder tevens Voorzeggingen begrepen zijn, welke op latere tijden zien.

1. *Vooraf gaet eene Inleiding, vs. 2 - 5. Daerin worden de grondbeginselen van het heerschend verval opgegeven. Zy bestonden in ondankbaerheid, en wantrouwen aan Gods gunstige voorzorg.*

N. *Eerst betuigt de HEER zijne liefde tot de wedergekeerde Joden, welke zy ondankbaer lochenden, vs 2^a.*

2. *Daerna b toogt Hy zijne liefde, uit aenmerking, dat hy, met de nakmelingen van ESAU, geheel anders gehandeld had, en ook in het vervolg handelen zoude, dan met die van JACOB, vs. 2^b - 5.*

2. Ick hebbe ulieden lief gehad, en Ik heb u nog liev, boven alle andere volken, seyt de HEERE, de Onfeilbare; Ik heb u, in vorige tijden, de kennelykste proeven van mijne onderscheidende gunst gegeven, en Ik bewijs u, nog tot op den huidigen dag, de uitnemendste weldaden, zodat gy, wedergekeerde Joden, boven alle andere Natien, blijkbaer gezegend zijt: maer dit alles beantwoordt gylieden met ondankbaerheid en wantrouwen: want gy segt,

316 M A L E A C H I I

by uzelfven, en tot elkander, Waer in hebt gy ons lief gehadt? waer zijn de blijken van 's HEEREN onderscheidene gunst? waerin zijn wy beweldadigd geweest, en waerin worden wy nog bevoorrecht, boven andere volken? Was niet Esau Jacobs broeder, met hem ter eener dracht geboren? waren deze beide niet kleinzonen van Abraham? hadden zy beide niet dezelve betrekking tot dien Aertsvader, met welken Ik mijn verbond heb opgericht? immers ja, spreeckt de HEERE; (a) nochtans hebbe ick Jacob lief gehadt, en hem by uitnemendheid, zo in zijn persoon, als in zijn nageslacht begunstigd, met kenelyke blijken van mijne onderscheidende weldadigheid.

3. Ende Esau zijnen broeder, die met hem in dezelve betrekking stond, hebbe ick in vergelyking met Jacob gehadt, voor zo ver Ik hem en zijn nageslacht op verre na niet zulke weldaden bewezen had: ende hiervan zult gy aenstonds overtuigd wezen, wanneer gy u de wegen herinnert, welke Ik met de Edomiten heb ingeslagen: want ick hebbe sijne bergen, het gebergte Seir, op het welk de nazaten van Esau vele eeuwen lang gewoond hebben, verg. Deut. II: 5. Jos XXIV: 4; gestelt [tot] eene verwoestinge, ende sijne erve voor de draken en andere wilde dieren der onbewoonde woestijne.

Weinige jaren na de verwoesting van Jerusaleem, heeft NEBUCADNEZAR, terwijl hy bezig was met Tyrus te belegeren, het land der Edomiten ingenomen, de steden verwoest, en de inwoners verdreven. verg. Obadj. vs. 8. — By de wederkeering der Joden uit Babel, waren de Edomiten nog in dien zelfden staet van vernedering, Jes. XXI: 11, 12. Ook hebben zy nimmer het gebergte Seir, de oude woonplaats van hunne Voorvaderen, wederom ingenomen, en gene ééne van hunne Steden is, op de vorige standplaats, herbouwd geworden.

4. Ook zal het land der Edomiten, in het vervolg, eene onbewoonde wildernis blijven. Of schoon Edom seyde, en by zich zelve overleggen zal, Wy zijn verarmt,

62

(a) Rom. 9: 13.

en diep vernederd, doch laten wy moed houden, en ons herstellen, wy sullen de woefte plaetsen weder bouwen; alsoo seyt de HEERE der heyrsharen, die onderneming zal nimmer gelukken; Sullen sy bouwen, so sal ick afbreken. Elk zal mijne slaende hand, in hunne vorige woonplaats, opmerken, ende men salse noemen, Lantpale der godtloofheyt. Elk zal erkennen moeten, dat het land der Edomiten, om de boosheid der inwoneren, blijkbaer gestraft is, ende de Edomiten zullen met reden beschouwd worden, als een volck op het welcke de HEERE vergramt is tot in der eeuwigheyt

Nimmer hebben de Edomiten hunne oude woonplaats herbouwd, gelijk wy reeds zo even opmerkten. Zy hebben altoos het Godlyk ongenoegen ondervonden. — Naderhand hebben zy zich wel, in de Zuiderdelen van Judæa, gevestigd, maer onder judas den Maccabeer, zijn zy door de Joden zeer gevoelig geslagen, 2 Macc. X: 15-33. Einde-lyk heeft JOHANNES HYRCANUS hen geheel te onder gebracht, en hun land aen de heerschappy der Joden onderworpen, Zelfs werden zy gedwongen, om zich te laten besnijden, en den Joodschen Godsdienst te omhelzen, JOSEPHUS *Antiq. Jud.* l. XIII. c. 17. Ten laetsten is hun naem onder de volken geheel uitgedelgd. — Zodatig is de HEER op hen vergramd geweest tot in eeuwigheid. Verg. Jer. XLIX: 20-22.

5. Ende uwe oogen sullen 't met blijdschap over uwen voorspoed sien, hoe Ik mijne gramschap over de Edomiten zal uitoeffenen, ende gylieden sult alsdan by u zelven en tot elkanderen seggen, De HEERE zy groot gemaect van de lantpale Israëls af. Dan zal uw voorspoed en bloesfaet zo groot wezen, dat gy den HEER deswegen, met blijdschap en dankzegging, loven zult. Moet gy dan niet erkennen, dat Ik u, boven andere volken, en zelfs boven uwe broederen de Edomiten, beweldadigd heb, en ook in het vervolg begunstigen zal?

II. Na deze inleiding volgt de Prophetische Redevoering zelve, Kap. I: 6— IV: 6. Zy behelst eene zeer aendoenlyke be-
stroffing en bedreiging.

1. Eerst aen de Priesteren, Kap. I: 6— II: 9.

2. Daarna tot het volk en de Priesteren te zamen, Kap.
II: 10— IV: 6.

3. De aenspraak, welke meer byzonder tot de Priesteren is
ingericht, Kap. I: 6— II: 9, bestaat

A. In eene bestroffing, Kap. I: 6 - 14.

B. In eene bedreiging, Kap. II: 1 - 9.

A. In de bestroffing, vs. 6 - 14. verwijt de HEER
den Priesteren het verotreinigen van zijn altaer,
door het aenbrengen van offeranden, welke kreu-
pel en gebrekkig waren.

A. Vooraf legt de HEER eene algemeene waarheid
ten grondslage, dat een zoon aen eenen Vader,
en een knecht aen zijnen Heer, eer en
achting verschuldigd zy, vs. 6^a.

B. Op dien grond overtuigt de HEER de Pries-
teren, dat zy Hem niet vreesden, maer
zijnen naem verachtten, vs. 6^b - 14.

a. Dit wordt in de byzonderheden aenge-
toond, vs. 6^b - 12. en

β. Tegen eene bedenking verdedigd,
vs. 13, 14.

6. Een sone, wanneer hy niet geheel ontaert is, sal
den vader eeren, dit vordert de natuur zelve, ende een
knecht sijnen heere; dat vloeit voort uit de verbindtenis,
welk een knecht, het zy vrywillig, het zy gedwongen,
op zich genomen heeft. Maer zo snood is uwe ondankbaer-
heid, gy wedergekeerde Joden, tegen my, uwen Weldoener,
daer mijn eer en dienst ten eenemaal verwaerloosd wordt?
ben ick dan een Vader, die u, door wonderen van
mijn Alvermogen, tot een volk gemaakt heb, waer is
mijne eere, welk gylieden my bewijzen moest? ende
ben ick een Heere, die u verscheidene geboden ter be-
trach-

trachting heb voorgeschreven, waer is mijne vreesfe, het ontzach, de onderwerping, en de gehoorzaamheid, welke gyliden aen my verschuldigd zijt? zo seyt de HEE-RE der heyrfscharen, die het bewind voert over alle schepfelen, byzonder tot u, o Priesters, verachters mijnes naems, en verwaerlofers van mijnen dienst, die u boven alles behoorde ter harte te gaen; maer zo groot is uwe verblindheid en hardnekkigheid, dat gy uw wangedrag niet erkennen wilt, gy segt, Waer mede verachten wy uwen name, waer zijn de blijken, dat wy uwen eerdienst veronachtzamen?

7. Ik zal het u ordentlyk voor oogen stellen. Gy brengt op mijnen altaer verontreinigt broot, ende segt dan nog onbeschaemd, Waer mede verontreinigen wy u? Daer mede verontreinigt gy my, dat gy by u zelve denkt, en tot elkanderen segt, Des HEEREN tafel is verachtelick.

De Priesters brachten *verontreinigt broot*, op des HEEREN altaer. — Allerhande offeranden, zo bloedige, als onbloedige, worden des HEEREN *broot* en spijs genaemd, Lev. III: 10, 11. XXI: 17, 21, enz. Hier schijnen evenwel onbloedige offeranden bedoeld te worden, om dat 'er vs. 8. van slachtofferen gesproken wordt, en om dat het spijsoffer vs. 13, van het slachtoffer onderscheiden wordt.

Maer wat is dan *verontreinigt broot*? De spijsoffers moesten bestaan uit beste meelbloeme, gekneed met oly en zout, ook werd 'er wierook en wijn bygevoegd, maer 'er moest geen zuurdeesem by komen. Verontreinigt broot is dan een spijsoffer, het welk niet, volgens de Godlyke wet, op de behoorlyke wijs was toebereid. Dit kon geschieden, wanneer men 'er garst, in plaets van beste tarwe, toe gebruikte; of wanneer men 'er zuurdeeg by deed; of wanneer 'er de oly, wierook, en wijn aen ontbrak; of wanneer het spijsoffer, door het aenraken van iets, het welk onrein was, verontreinigt werd; of wanneer het offer, door de handen van grouwzame zondaren, werd aengerakt, verg. Jef. I: 15. Hagg. II: 13.

De Priesters verontreinigden den HEER en zijn altaer,

door te zeggen: *des HEEREN tafel is verachtelyk*. — Hoe groot het bederv der zeden ook wezen mogt, is het evenwel niet vermoedelyk, dat de Priesters des HEEREN *tafel*, dat is zijn altaer voor een *verachtelyk* ding hebben uitgekreten. Maer zy zeiden: *des HEEREN tafel is verachtelyk*, voor zo ver zy met hun gedrag betoonden, dat zy gene ware achting, noch behoorlyken eerbied haddén, voor des HEEREN altaer.

8. Want gy maekt gene zwarigheid, om het altaer te bezoetelen, met zodanige offeranden, als de Wet uitdrukkelyk heeft afgekeurd, zelfs als gy wat blints aanbrengt om te offeren, 't en is [*by u*] niet quaet of onwaerom, voor des HEEREN heilig altaer, ende als gy wat krapels ofte krancks aanbrengt, 't en is niet quaet. Daerdoor betoont gy allerduidelykst, dat gy den behoorlyken eerbied niet hebt voor mijn altaer. Brengt dat doch uwen Vortl. Zoudt gy het durven ondernemen, om zulke gebrekkige geschenken aen het Opperhoofd van uw volk aen te bieden? sal hy een welgevallen aen u hebben? ofte sal hy uw aengesichte opnemen, en zulke geschenken gunstig ontvangen? zoudt gy hem daer door niet grotelyks beledigen en vertoornen? en zult gy dan zo handelen met my, die de Koning de Koningen ben? seyt de HEERE der heyrfscharen, de Opperheer van het gansch Geheel!

9. Nu dan, smeeckt doch het aengesichte Godes, dat hy ons genadigh zy, en de welverdiende oordeelen afwende, mag het volk tot u zeggen, o gy Priesters, sulcks is van uwe hant geschiet, dat is uw plicht, en het wordt met recht van u gevorderd. Maer wat zal dit bidden helpen, zo lang gy des HEEREN altaer op de gezegde wijs verontreinigt? zal een gebed van zulke menschen Gode aengenaem zijn, sal hy uw aengesichte opreuen? zal Hy uwe gebeden gunstig verhooren? kunt gy dit met mogelykheid verwachten? seyt de HEERE der heyrfscharen.

10. Wie is 'er oock onder u die de deuren [*om niet*] toefluit? ende gy en steekt het vyer niet aen

aen [op] mijnen altaer om niet. Ick en hebbe geen lust aen u, feyt de HEERE der heyrſcharen, (b) ende het ſpijs-offer en is my van uwe hand niet aengenaem.

In de eerſte uitſpraak, hebben de Onzen de woordekens om niet ingelaſcht. Eigenlyk ſtuet 'er: *wie is 'er ook onder ulieden, en dat hy de deuren ſluite.* De mening is deze: „ dat een ieder van ulieden vry de deuren van den Tempel ſluite, het is nog beter, en Ik de HEER heb liever, dat „ gy Priesters de deuren van den Tempel toefluit, zodat „ de offerdienſt geheel geſtaekt worde, dan dat 'er zulke „ gebrekkige en onwettige offeranden worden aengebracht.” De zaak zal duidelyk worden, wanneer men de volgende woorden vertaelt op deze wijs: *en ſteekt het vuur niet te vergeevſch aen op mijn altaer*, dat is: „ zulke offeranden, als thans op mijn altaer gebracht worden, „ kunnen u niet baten, en zy zijn my tot eenen grouvel; „ het is daerom beter, dat de ganſche offerdienſt geſtaekt, „ en dat 'er geen vuur meer op mijn altaer aengeſtoeken „ worde.”

Dat dit des HEEREN mening zy, blijkt duidelyk genoeg, uit de volgende verklaring: „ *Ik heb geen lust aen u*, zegt „ de HEER der heyrſcharen, Ik heb eenen afkeer van uwe perſonen en handelingen, en het onwettig ſpijs-offer, met al „ het gebrekkige, het welk gy op mijn altaer brengt, is „ my van uwe hand niet minder dan aengenaem. Uwe perſonen en gaven zijn my tot eenen walg.”

II. Maer Ik ben voornemens, om my eenen anderen en oprechten dienſt te beſchikken, onder de Heidenen. Er zal eens een tijd komen, dat Ik, op allerlei plaetſen van den aerdbodem, zal gediend worden, van den opgangh der ſonne tot haren ondergangh. De eerdienſt, welken de Heidenen my bewiſzen zullen, zal in het Oosten eenen aenvang nemen, en zich vervolgens uitſtrekken tot het Westen. Zo doende ſal mijn name groot zijn onder de Heydenen, alle volken zullen mijne Volmaektheden en

(b) Jef. 1: 11, Jerem. 6: 20: Amos 5: 21, 22.

werken kennen en eerbiedigen; ende aen alle plaetse op den aerdbodem, sal mijnen name zuiver reuckwerck toegebracht worden, ende een reyn spijs-offer: want mijn name sal groot zijn onder de Heydenen, seyt de HEERE der heyrscharen.

Het woord, door *reuckwerk* vertaald, wordt ook wel eens van een brandoffer genomen, Lev. I: 9, 13, 17. IX: 13. 2 Kon. XVI: 13. Deze beteekenis schijnt hier beter te pas te komen, om dat 'er vervolgens van een *spijs-offer* gesproken wordt. Er worden dan allerhande offeranden bedoeld, zo bloedige als onbloedige. Beide zonden zy *rein* zijn, zo als het de wet vorde. — In den Geestelyken zin hebben wy te denken, aen alle welmenende bewijzen van hulde en eerdienst, aen den eenigen en waren God, verg. Rom. XII: 1. 1 Petr. II: 5.

13. Maer geheel anders handelt gy Priesters, die by uitnemendheid aen mijnen dienst zijt toegewijd, gy ontheyligt mijnen groten naem, dien de Heidenen eerbiedigen zullen, als gy met sprekende daden segt, Des HEEREN tafel is ontreyngt, des HEEREN altaer is een onrein ding: want als zodanig iets behandelt gy mijn altaer, ende gy zegt met uw gedrag, haer inkomen, hare spijs is verachtelick.

Haer inkomen, hare spijs is verachtelyk. Liever dat inkomen, de vrucht en het voortbrengsel der aerde, is zijne verachtelyke spijs, voor zo ver namelyk de Priesters het geringste van de voortbrengfelen der aerde op het altaer brachten, en daerdoor maekten dat des HEEREN spijs verachtelyk ware.

13. Nogh zoekt gy, onder dit alles, uw wangedrag te verschonen. Daerom segt gy, Siet, wat eene vermoeytheyt of *benaauwdheid*! wat beleven wy dagen van schaersheid! maer gy soudt het kunnen wechblasen, seyt de HEERE der heyrscharen; gy brengt oock 't gene dat gerooft, of door roovdieren gewond is, ende dat kreupel, ende kranck is; gy brengt oock spijs-offer, of dit gebrekkig vee *brengt* gy my tot een geschenk, soude my sulcks aengenaem zijn van uwe hant? seyt de HEERE.

De

De Priesters zochten zich te verschonon, uit hoofde van de *vermoedheid*, of tijden van benauwdheid. Er schijnt, in dien tijd, gebrek en schaersheid geheerscht te hebben, als eene kennelyke straf van Gods ongenoegen, over het ver-smaden van zijnen dienst. Hier by kwamen de drukkende schattingen, welke door de Perlianen gevorderd werden, vergel. Neh. III: 9. IX: 37.

Maer gy zoudt het kunnen wechblasen, zegt de HEER der heirscharen. Deze uitspraak schijnt betrekkelyk tot den naem des HEEREN, van welken vs. 11 en 12. is melding gemaakt. Men vertale het, *maer gy doet denzelven*, den naem des HEEREN namelyk, *wechblasen*, dat is, gy maekt door uw gedrag, dat de HEER en zijn dienst gesmaed en veracht worde.

Er was gebrek en schaersheid van vee. Daarmede verschoonden zich de Priesters, dat zy zulk volkomen vee niet tot het altaer brachten als behoorde. Maer in plaets van dit gebrek te beschouwen, als een blijk van het Godlyk ongenoegen, gingen zy voort, met aanleiding te geven, dat des HEEREN dienst veracht wierd. Zy brachten vee op het altaer, het welk door de *roovdieren* gewand, of *kreupel*, of *krank* was.

14. Ja vervloecht zy de bedrieger, die een volkomen manneken in sijne kudde heeft, ende den Heere het zelve belooft, ende hy offert middelerwijl, in deszelvs plaets, dat gebrekkig en verdorven is. Zulk eene misdaed is allergrouwzaamst: zou iemand zich verstouten durven, om zo te handelen met eenen aerdschen Vorst? en zo handelt gylieden met my, die hoger ben dan alle de hogen: want ick ben een groot Koningh, seyt de HEERE der heirscharen, mijne heerschappy strekt zich uit over alle geschapene wezens, ende mijn naem is vreeslick, en als zodanig zal dezelve eens bekend en geëerbiedigd worden onder de Heydenen.

H E T II. K A P I T T E L.

ER is die menen, dat 'er met dit Kap., eene nieuwe Leerreden beginne, die tot het einde van het Boek doorloopt. Maer 'er is niets in het begin van dit Kap., het welk eenig kenteeken behelst van eene nieuwe Redevoering. Ook wordt de rede voortgezet, tot de zelfde personen, tot de Priesters namelyk, die Kap. I. zijn aengesproken. — Een zeer uitmuntend Schrivtverklarer heeft de zaak zo begrepen, dat 'er niet alleen met Kap. II. eene nieuwe Leerreden beginne, maer ook dat dezelve in lateren tijd gehouden zy dan de eerste, welke Kap. I. vervat is. De Redevoering, welke Kap. I. beschreven is, zou de Propheet hebben uitgesproken, voor de eerste komst van NEHEMIA in zijn Vaderland, welke voorviel in het 20ste jaer van ARTAXERXES LANGHAND, Neh. II: 1 9, zijnde het jaer 3553 na de schepping, vergel IX Deel. *Tijdstafel* p. LXXIII. De tweede Leerreden Kap. II—IV. zou gehouden zijn, tusschen het vertrek van NEHEMIA, in het 32ste jaer van ARTAXERXES LANGHAND, Neh. XIII: 6, en zijne tweede komst te Jerusaleem. In dien tusschentijd waren 'er vele en groote misbruiken ingeslopen, welke NEHEMIA, by zijne tweede komst, hersteld heeft, Neh. XIII: 7-31.

Maer Kap. II is met Kap. I. te nauw verbonden, om 'er twee onderscheidene Leerredenen van te maken, Kap. I. waren byzonder de Priesters bestraft, en de rede gaet tot die zelfde personen voort, Kap. II: 1. *en nu gy Priesters* enz.

Na het opschrijft en de inleiding Kap. I: 1 5. volgt de doorgaende Prophetische Leerreden, in welke eerst de Priesters meer byzonder worden aengesproken, Kap. I: 6—11: 9. zy werden Kap. I: 6-14. zeer ernstig bestraft, over de verachtelyke manier, op welke zy, omtrent den plechti-

gen

gen offerdienst , in den herbouwden Tempel verkeerden. Deze bestraffing wordt nader aengedrongen , door

B. Eene bedreiging , Kap. II: 1-9.

A. De bedreiging zelve vinden wy , Kap. II: 1-3.

B. De billyking van die bedreiging , vs. 4-9.

1. Ende nu , gy Priesters , tot u wort dit gebodt [*gesonden*] , om uw gedrag in den offerdienst te verbeteren , en daerin , volgens de Godlyke wet , betamelyk te verkeerden. Daertoe wordt gy nu ernstig vermaend en opgewekt. Gehoorzaemt daerom dit Godlyk bevel , zonder uistfel.

2. Indien gy [*het*] niet en sult hooren en gehoorzamen , ende indien gy 't gene , ter uwer bestraffing en vermaning , thans uit 's HEEREN naem gesproken wordt , niet en sult ter herte nemen , noch acht geven op mijne bevelen , om my en mijnen name , in mijnen ganschen dienst , volgens de uitdrukkelyke voorschriften van mijne wet , de verschuldigde eere te geven , seyt de HEERE der heyrsharen , so sal ick den (a) vloeck , welken Ik zo even bedreigd heb Kap. I: 14 , als eenen uitgeschoten blixem , onder u senden , ende ick sal uwe segeningenvloecken , voor zo ver Ik in die middelen , welke Ik gewoon ben als een zegen te bedeelen , den vloek leggen zal , zodat gy 'er dat goede en aengename niet uit trekken zult , het welk gy daeruit zoudt kunnen verwachten. Integendeel die zaken , welke anderszins billijk als een zegen worden aangemerkt , zal Ik gebruiken als werktuigen , om den vloek over u te brengen. Ja ick hebbe oock [*alreede*] elck-een derselver vervloecht. Ik heb reeds begonnen , met u in tegenheden te wandelen , en u de blijken van mijn rechtmatig ongenoegen doen ondervinden , om dat gy [*het*] niet ter herte en neemt , het gene uw plicht en de Wet , omtrent mijnen plechtigen eerdienst , vorderen.

(a) Levit. 26: 14 , &c. Deuter. 28: 15 , &c.

De hoofdsom der zaken, welke van de Priesteren gevorderd werden, bestond hierin, dat zy des **HEEREN naem**, welken zy dus lang ontheiligt hadden, *eer* zouden *geven*. Zy moesten afstaen van alles, waerdoor zy betoond hadden, dat zy den **HEER** en zijnen naem verachtten, door het aebrengen van verontreinigde en gebrekkige altaergaven. Hunne indrukkeloosheid, omtrent den **HEER** en zijne heiligheid, de slofheid in hunnen post, en hunne onverschoonbare toegeevlykheid, in het laten doorslippen van de gebrekkige offergaven, welke door het volk werden aangebracht, vloeiden voort uit eene ondankbare ongevoeligheid, omtrent den **HEER** en de blijken van zijne liefde. — Wanneer zy nu dit verzuim verbeterden, yverig waren in hunnen post; en betoonden dat zy met ontzag voor den **HEER** en zijnen dienst waren aengedaen, dan zouden zy des **HEEREN naem eer geven**, gelijk zy denzelven voorheen verasmaed hadden, 1 Sam. II: 30. Maer bleven zy zich in hunne boosheid verharden, dan zouden zy des **HEEREN vloek**, en de meest geduchte blijken van zijn rechtvaardig misnoegen ondervinden.

Deze bedreigde vloek wordt vs. 3, in ettelyke byzonderheden nader beschreven.

3. Siet, ick sal u het zaet, gezaeisel, en veldvruchten verderven, zodat het zaed niet zal uitspruiten, en gene vruchten voortbrengen. Ik zal het zaed, by wijs van een richterlyk vonnis, *schelden*, vergel. Ps. LXXXVI: 7. Jer. XXIX: 27. Daer uit zal schaersheid voortspruiten, en daerdoor zullen ook de inkomsten van uwe tienden aenmerkelyk verminderd worden, ende ick sal dreck op uwe aengesichten stroyen, den dreck uwer feesten; so dat men u met denselven wechnemen sal.

Het woord door *drek* vertaald, wordt Exod. XXIX: 14. en Lev. IV: 11. door *mist* overgezet, en doorgaens gebruikt van al het onreine, het welk men van de offerdieren afscheidde, zodat het niet op het altaer, of ten nutte van den offeraer kwam, maer wechgeworpen en buiten de legerplaats verbrand wierd. — *Drek op iemands aengezicht te strooien*

strooien, kan beteekenen, iemand op eene smadelijke wijs te behandelen, en hem verachtelyk te maken.

Er wordt bygevoegd *den drek uwer feesten*, zodat men *u met denzelven wechnemen zal*. — Op de grote feesten werd eene menigte van offeranden aangebracht, welker drek, by de opoffering, werd afgescheiden en wechgedaen. *De drek der feesten* is dan de drek der feestoffaren, vergel. Pl. CXVIII: 27. Jes. XXIX: 1. — Dezen drek zou de **HEER** *strooien*, op het aangezicht der Priesteren. Het zal aanduiden, dat de gebrekkige offers, welke zy op de feesten aanbrachten, in Gods oog geheel drek waren, en beschouwd werden als onreine en verachtelyke zaken, welke van zijn altaer moesten geweerd worden. Dien drek zou de **HEER** den Priesteren in het aangezicht werpen, dat is hen ten eenemaal te schande maken, en wel zo, dat men hen met denzelven zou wechnemen. Die drek en versmaedheid zou den Priesteren zodanig aenkleven, dat de verachting, op hen gebracht, niet zou kunnen wechgevaegd worden, dan door hunne personen tevens wech te nemen, het welk de zwaerste strafgerichten te kennen geeft.

Een zeer beroemd Uitlegger van dit boek vertaelt het op deze wijs: *Drek zijn geworden uwe feesten*, en dan zal de mening deze zijn. „ Daer uwe feesten voorheen, in tijden „ van zegen, vrolyk en luisterrijk waren, zal 'er nu treu- „ righeid en smaed op dezelve plaets hebben.” — Het volgende, het welk de onzen overbrengen, zodat men *u met denzelven wechnemen zal*, vertaelt hy, en het gene u, tot dat, verhoogd heeft, zodat de zin zy: „ dat gene zelfs, het „ welk u in de hoogte heeft opgevoerd, waardoor gy, „ als geheiligde personen boven anderen uitmunt; dat zelve „ is daertoe gekomen, dat gy nu, als bevuild en bemorst, „ in versmading leven moet.”

4. Dan, wanneer Ik u zo verachtelyk zal gemaekt hebben, sult gy by ondervinding weten, en erkennen moeten, dat ick dit gebodt, om uw gedrag in mijnen offerdienst te verbeteren, tot u, door den dienst van mijnen Propheet, gefonden hebbe: op dat mijn verbont met Levi zy, feyt de **HEERE** der heyrsharen.

DE HEER had een verbond met LEVI, voor zo ver Hy deze Sam had uitverkoren, uit alle de overige, om hem heilig te zijn, Num. III: 12. XVIII: 19. XXV: 12, 13. Dit verbond behelsde, dat AARON en zijne zonen het Priesteramt bekleeden, en dat de overige nazaten van LEVI aan de Priesteren zouden dienstbaer wezen. — Schoon de Leviten geen erfdeel hadden onder Israël, waren hun evenwel steden ter woning, en de tienden tot hun onderhoud toegevoegd, Jof. XXI: 3. Num. XVIII: 21. Ook werden zy genodigd by de Dankofferen op de feesten, Deut. XII: 12, 18. Vermits nu de Leviten dit verbond van hunnen kant geschonden hadden, wilde ook de HEER van zijne zijde hun deel inhouden, en eene blijkbare verachting over hen brengen. Dan, hoe zeer dit oordeel zich reeds begon te openbaren, liet de HEER hen nu nog waerschouwen, om tot hunnen plicht weder te keren, en dan zou Hy ook van zijnen kant het goede beschikken.

5. Mijn verbond met hem was, het leven, ende de vrede, ende ick gaf hem die [*tot*] een vreesfe, ende hy vreesde my: ende hy wert om mijnes naems wille verschrikt.

DE HEER geef eene nadere beschrijving van zijn verbond met LEVI. — *Mijn verbond was met hem leven en vrede*, dat is, de HEER had den nazaten van LEVI beloofd, dat zy, wanneer zy getrouw waren in hunnen plicht, een voorspoedig en aangenaem leven genieten zoude, met overvloed en alles wat hun genoeggen verschaffen konde. — *Ik gav hem die tot eene vrees*, dat is, Ik gav den Leviten dit verbond, en deed hun deze beloven, om hen aansporen, dat zy My zouden vrezen, en mijne geboden naerftig onderhouden, *en hy vreesde my, en hy werd om mijnes naems wil verschrikt*, dat is, mijne vrees, en het outzach voor mijnen naem, woog oudtijds zo zwaer op het hart der Leviten, dat zy yverig en getrouw waren in mijnen dienst.

De gemelde Uitlegger heeft eenige bedenkingen tegen deze gewone verklaring, — dat deze dingen niet passen op de Leviten in het gemeen, — dat hier van eenen enkelen persoon in het byzonder gesproken worde, — dat de

de eernaem van *Engel des HEEREN* vs. 7, op de Leviten niet voege — dat men dit, wanneer het toepasselyk was op eenen byzonderen perfoon, tot AARON of PINEHAS zou moeten brengen, en dat dit getuigenis voor elk hunner te voortreffelyk is, — en dat hy, van welken hier gesproken wordt, boven het Priesterdom verheven wordt, als zijnde een *Engel des HEEREN*, uit wiens mond men de wet moest zoeken, vs. 7.

Op dezen grond meent hy, dat de HEER in het vervolg vs. 5-7, bepaeldelyk spreke van EZRA, die zijns bedunkens onder den naem van MALEACHI, of gezant van JEHOVAH, voorkomt, en dan zou de mening van vs. 4. deze zijn: „ o Priesters, Ik heb aen hem, aen EZRA namelyk, als „ eenen Leeraër, welken Ik tot u zond, *het leven en den „ vrede gegeven*, om dezelve aen u voor te stellen en aen „ te bieden. Daerop zou de perfoon van den gemelden „ EZRA beschreven worden, als die den HEER vreesde, en om „ zijns naems wil verschrikt werd, als hy, tot zijn leedwezen „ en met ontroering, zag, hoe des HEEREN naem onteerd „ werd,” verg. Ezr. IX: 3. — Dan zou de zin van vs. 6 en 7 zijn: „ *De wet der waerheid*, dat is, de wáré „ leer was in den mond van EZRA, zijnde een vaerdig Schryver, „ geleerde, en ’er werd geen onrecht in zijne lippen gevonden; „ zodat hy de leer zou verdraeid of personen aengenomen „ hebben. *Hy wandelde met my in vrede, en in rechtmatig- „ heid, en bekeerde ’er velen van de ongerechtigheid*, verg. Ezr. „ IX. Hy heeft zich niet alleen gedragen als een Priester, „ wiens lippen de wetenschap bewaren moeten, maar hy is ook „ geweest als een *Engel des HEEREN*, uit wiens mond men de „ Wet moest zoeken.”

Het is waer, in deze Uitlegging zijn vele zaken, welke byzonder op EZRA pasfen, als zijnde een rechtgeaert afftammeling van LEVI. Ook is het zeker, dat alle afftammelingen van LEVI zich zo niet gedroegen, als hier wordt voorgesteld, en dat het moeilyk zy, buiten EZRA, byzondere personen aen te wijzen, in welke alle de hier gemelde dingen gevonden worden. — Dan met dit alles, schijnt het zeer gedrongen, dat ’er van LEVI, die door hem bedoeld wordt,

in de woorden *mijn verbond was met HEM, het leven en de vre^{de}*, zo terstond zou overgesprongen worden op EZRA. Het schijnt daerom veel eenvoudiger en natuurlyker, dat men hier by LEVI blijve, en onder dien naem, by vervanging, versta het gansche lichaam der Leviten, over het algemeen beschouwd, waeronder 'er altoos geweest zijn, die aen kunnen plicht getrouw waren.

Vervolgens wordt het rechte bestaan der Leviten, in leer en wandel, aangewezen.

6. De wet der waarheyt was in sijnen monde, ende daer en wert geen onrecht in sijne lippen gevonden: hy wandelde met my in vrede, ende in rechtmatigheyt, ende hy bekeerd'er vele van ongerechtigheyt.

De Godlyke wet heet hier *de wet der waarheid*, om dat de HEER daerdoor de rechte wijs, om Hem te dienen, geopenbaard had. — *Zy was in zijnen mond*, in den mond der Leviten, voor zo ver zy de Godlyke wet voor het volk verklaarden, verg. Deut. XXXIII: 9, 10. — *Er werd geen onrecht in zijne lippen gevonden*. De oude Leviten hadden de leer niet vervalscht, of de wet verdraeid.

De wandel der Leviten kwam met hunne leer overeen. Het Levitisch Priesterdom *wandelde met den HEER in vrede*, en in byzondere vriendschap, *ende in rechtmatigheid*, voor zo ver zy zich, in hunnen ganschen wandel, betamelyk gedroegen. Hunne leer en voorbeelden hadden eenen gewenschten invloed, op de verbetering van het volk, zodat zy 'er *velen bekeerden van ongerechtigheid*, en bewogen, om den HEER oprechtelyk te gehoorzamen.

7. Trouwens dit was ook de plicht van Priesteren en Leviten. Want de lippen des Priesters fullen en zijn verplicht, de wetenschap, de leer der waarheid, en de kennis van God en zijnen wil, door hun onderwijs, tot nut van het volk, te bewaren, ende men sal uyt sijnen mont de wet foecken. Wanneer iemand onkundig is, hoe hy zich, in een bepaeld geval, gedragen moet, dan zal hy daer over den Priester raad vragen: want hy is een Engel des HEEREN der heerscharen, hy is een af-

gezant van den HEER tot het volk, om Gods wil bekend te maken, en den onkundigen den weg aen te wijzen, welken zy bewandelen moesten, verg. Deut. XVII: 8-13.

8. Zodanig was de oorsprongelyke gesteldheid der Priesteren en Leviten, en zo behoren zy zich te gedragen. Maer hoe zeer verschilt daer van het gedrag der tegenwoordige Priesteren. Gy Priesters, die thans in den dienst van mijn Heiligdom gesteld zyt, gy zyt van den rechten wegh der ware leer en zuivere Godvrucht afgeweken, tot zorgloosheid, verzuim, en onrecht overgeflagen, gy hebt door het vervalschen van de leer, en door uwe kwade voorbeelden, 'er vele doen struyckelen in de wet, en verleid om verkeerde wegen te bewandelen; gy hebt het verbont met het geslacht van Levi, waerin Ik leven en vrede beloovde, verdorven en geschonden, door my niet te eeren, mijne geboden te verachten, en mijnen naem te ontheiligen, seyt de HEERE der heyrscharen, die yverig is over zijne eer.

9. Daerom heb Ik ook mijn rechtvaerdig ongenoegen doen blijken. Tot eene gepaste straf van uw onverschoonbaer wangedrag, hebbe ick oock u verachtelick ende onweert gemaect voor den gantschen volcke, zodat het genen acht geeft op uwe woorden, uwe personen versmaedt, en het nodige tot uw onderhoud niet bezorgt: dewijle gy mijne wegen niet en houdt, en mijne voorscriften niet gehoorzaemt, maer het aengesichte aenneemt in de wet, voor zo ver gy de wet verdraeid hebt, naer uw eigen goeddunken, en ten genoeye der menschen, deels in het verklaren van de wet, deels in het toepassen van dezelve, op voorkomende gevallen; deels in het uitspreken van vonnissen.

2. *Het overige gedeelte van deze Godspreek is ingericht tot het volk en de Priesteren te zamen, Kap. II: 10— IV: 6. Wy vinden hier ernstige bestraffingen, en nadrukkelyke overtuigingen, aen het gansche volk, met insluiting van de Priesteren.*

A. *Over hunne trouwloosheid, vooral in den echt, Kap. II: 10-16.*

B. *Over hunne Godonteerende gevoelens, Kap. II: 17— IV: 6.*

A. *Eerst wordt het volk, met insluiting van de Priesteren, ernstig bestraft over de trouwloosheid, vooral in den echt, Kap. II: 10-16.*

A. *De trouwloosheid wordt in het gemeen voorgesteld, vs. 10.*

10 En hebben wy niet alle éénen vader? en heeft niet één Godt ons geschapen? waerom handelen wy [*dan*] trouwlooslick d'een tegen d'ander, ontheyligende het verbont onser vaderen?

Hier moeten wy den Propheet als Spreker beschouwen, zich met het gansche volk vereenigende, en klagende over de heerschende trouwloosheid, omtrent de medemenschen. — Vooraf worden twee waerheden ten grondslage gelegd: *hebben wy niet alle éénen Vader? en heeft niet één God ons geschapen?* Zommigen oordeelen, dat de namen *Vader* en *God* hier met elkander verwisfeld worden, en bedienen zich van deze plaats ten betoge, dat alle menschen God hunnen Vader noemen kunnen, uit kracht van schepping. Anderen verstaen door den *Vaer*, of ADAM, den Stamvader van het gansche menschedom, of ABRAHAM, den Vader van gansch Israël. Zo men het eerste verkiest. dan wordt 'er herinnerd, dat alle de Joden, als schepsels van éénen God, en kinderen van éénen gemeenschappelyken Vader, die hen alle geschapen heeft, eens zeer nauwe betrekking tot elkander hebben, welke in de natuur zelve gegrond is. Maer verstaet men ADAM, of ABRAHAM, onder den naem van Vader, dan wordt den Joden herinnerd, dat zy alle broederen waren, uit hoof-

de van eene gemeene afkomst uit het zelvde bloed; en dat zy alle dezelvde waardigheid hadden, als fchepfels van eenen en denzelvden Maker.

Deze gronden worden vooraf gelegd, om het onbetamelijke der misdaed, welke hier veroordeeld wordt, des te levendiger af te teekenen. — Deze misdaed was het *trouwlooslyk handelen, van den eenen tegen den anderen*. Het oorspronkelijk woord, door *trouwlooslyk handelen* vertaald, zegt eigenlijk eenen verborgen toezeg koesteren, om iemand nadeel toe te brengen. Het is derhalven zeer geschikt, om eenen bedrieglyken handel aan te duiden, waardoor men ontrouw is, en zijnen naesten benadeelt. Deze misdaed werd gepleegd van den *éenen tegen den anderen*, eigenlijk staet 'er van *den man tegen zijnen broeder*. — Maer waerin bestond deze trouwloosheid? Gemeenlyk besluit men uit vs. 15, dat zy plaets had in het huwelyk, en gepleegd werd omtrent de huisvrouwen. Doch dan moest 'er staen: *de man tegen zijre zuster*. Wy denken daerom liever, dat de hier bedoelde trouwloosheid gelegen ware in de verdrukkingen, welke de moorderen, onder de Joden, den minderen aendeden, door hunne goederen naer zich te trekken, en hen dienstbaer te maken, verg. Neh. V: 5-8.

Deze misdaed wordt in hare gevolgen voorgesteld, als een *onthelligen van het verbond der vaderen*.

Welk een verbond wordt hier bedoeld? — De *Vaders* zijn zekerlyk ABRAHAM, ISAAC, en JACOB, met de twaelf Stamvaders, en de verdere eerste afstammelingen, uit die vaderen voortgesproten. Het *verbond der Vaderen* was, of een verbond, het welk die Vaders onder elkander, of te zamen met den HEER hadden. Van een onderling verbond der gemelde Vaderen hebben wy geen bewijs. Alleenlyk zou de bewoording kunnen uitdrukken de onderlinge gemeenschap, en de daervuit voorvloeiende gelyke waardigheid van de vaderen, welke niet toeliet, dat de nakomelingen elkander trouwloos behandelden, en onderdrukten. Dan, meer dan waerschyjnlyk wordt het Verbond bedoeld, het welk de HEER eerst met ABRAHAM, en vervolgens op Sinaï, met gansch Israël, had opgericht. Dit verbond verbood ook

het onderdrukken van den broeder, en stelde orde op de vryheid van den Hebreewfschen dienstknecht.

Nu ontheiligden de Joden Gods verbond, met hunne vaderen opgericht, door het onderdrukken van de broederen. Ook maakten zy de banden van natuurlyke betrekking los, wanneer zy elkander onderdrukten, daer zy alle even waardig waren. Hadden zy éénen gemeenschappelyken Vader, het zy ADAM, het zy ABRAHAM, dan waren zy broeders, en mogten malkander niet benadeelen. Waren zy schepfels van éénen God, dan was 'er niets onbetamelyker, dan elkander te onderdrukken. — Het verdient zeer onze opmerking, dat zy, die, onder de wedergekeerde Joden, van de meer vermogenden onderdrukt werden, uit dien zelfden grond redeneerden Neh. V: 5. *Nu is immers ons vleesch, als het vleesch van onze broederen.*

B. De trouwloosheid openbaerde zich meer byzonder, in tweederlei opzicht, vs. 11-16.

a. De Joden gingen huwelyken aen, met vreemde en afgodische wijven, vs. 11, 12.

β. Zy onderdrukten hunne eigene wijven, vs. 13-16.

a. De eerste misdaad wort,

a. Vs. 11. voorgesteld, en

b. Vs. 12. met eene zware straf bedreigd.

II. Juda handelt trouwlooslick, of trouwloosheid is 'er in Juda, die misdaed wordt gepleegd onder alle rangen van Joden: ende daer wort een grouwel, eene zaak, welke verfoeilyk is in de oogen van God en menschen, gedaen in en onder de wedergekeerden van Israëel, ende vooral in de hoofdstad Jerusaleem: want Juda ontheiligt de heyligheyt des HEEREN, welke Hy lief heeft; want hy heeft de dochter eenes vreemden godts getrouwt.

De grouwzame trouwloosheid wordt nader beschreven: want Juda ontheiligt de heiligheid des HEEREN, welke hy lief heeft, want hy heeft de dochter eenes vreemden gods getrouwd. — Volgens deze vertaling, is Juda het onderwerp der redeneering.

ring. Maer wat beteekent de *de heiligheid des HEEREN*? De zaak wordt by de Uitleggers verschillendlyk begrepen. De een verstaet, door de *heiligheid des HEEREN*, het heilig Huwelyk, door den HEER zelven ingesteld; een ander denkt aan den MESSIAS; een derde aan Gods verbond. — De volgende woorden, *welke hy liev heeft*, worden dan ook onderscheidenlyk opgevat, of van den HEER, die zijne heiligheid liev heeft, of van Juda, die des HEEREN heiligheid moest liev hebben. — Het trouwen van de dochter eenes vreemden gods verstaen sommigen van het verbond der Joden, met de Romeinen, anderen brengen het tot het nemen van vreemde en afgodische wijven.

Dan, wanneer wy met den Grondtext raedplegen, schijnt Juda niet zo zeer in eenen dadelyken, als wel in eenen lijdenden zin, voor te komen. Van woord tot woord, staet 'er in het Hebreeuwsch: *want hy ontheiligt Juda, de heiligheid des HEEREN, welke liev heeft en getrouwd heeft de dochter van eenen vreemden god*. — De misdaed bestond dan hierin, dat iemand in Juda de dochter van eenen vreemden god liev had, en trouwde. Een vreemde god is een afgod, die onder de Heidenen gediend werd. Zodat dochters van eenen vreemden god zijn Heidenische vrouwen, die den waren God niet kenden, maer hare hulde bewezen aan afgoden. Dit was ontrouw tegen den HEER, die zulk eene verzwagering uitdrukkelyk verboden had. Iemand nu, die dit deed, beging een grouwel, hy ontheiligde Juda, dat eene heiligheid des HEEREN was, als een afgezonderd volk. Dusdoende werd Juda, het welk de HEER, als eene heiligheid, van andere volken had afgezonderd, vermengd met afgodische Heidenen.

12. De HEERE sal den man die sulcks doet uytroeyen uyt de hutten Jacobs, dien die waecht, ende dien die antwoordt, ende die den HEERE der heyrſcharen spijs-offer brengt.

Wanneer men de woorden opvat, zo als zy letterlyk in den grondtext liggen, dan staet 'er: *De HEER zal uitroeyen, den man die zulks doen zal, den wakenden en den antwoordenden,*

mit de hutten van Jacob, en den brengende spijsoffer, voor den HEER der heirscharen.

Er wordt dan eene uitroeiing bedreigd, welke treffen zou den wakenden, en den antwoordenden, en den spijsoffer brengenden, en dat ten opzichte van den man, di zulks doet. Zo zou de HEER handelen met elken man, die zich verzwagerde met de afgodische heidenen, wie hy ook wezen mogt. De HEER zou dien man uitroeien, zijn deel afsnijden, door eenen burgerlyken of natuurlyken dood, het zy hy waakte, het zy hy antwoordde, het zy hy den HEER der heirscharen spijsoffer bracht, zonder onderscheid.

Onder den naam van den wakenden schijnt de orde der Leviten bedoeld te worden, voor zo ver zy in de hutten van JACOB, dat is des HEEREN Tempel, in de bediening waren. — Door den antwoordenden schijnen de zangers gemeend te worden, vergel. 1 Kron. XXVI. Deze konden antwoordenden genaemd worden, omdat de gezangen van den Tempel meendeels bestonden in beurtzangen, zodat de een den anderen beantwoordde. Het oorspronkelijk woord is daerom Jes. XXVII: 2. vertaald, door zingen by beurten. — Onder het spijsoffer worden in het gemeen, by vervanging, allerlei offergaven verstaan, vergel. Gen. IV: 3-5. Ps. XCVI: 8. De uitdrukking derhalven, die het spijsoffer brengt, ziet op de Priesteren, welker werk het was, de offergaven voor den HEER op het altaer te brengen.

De HEER zou elken man, die schuldig stond aen dien grouwel, dat hy zich verzwagerde met de afgodische heidenen, op de gezegde wijs uitroeien, zonder iemand te verschonen, het zy hy, als Leviet, poortier was in den Tempel, het zy hy een zanger was in het Heiligdom, het zy hy ook een Priester was. — Dat nu het gemelde kwaed ook was doorgedrongen tot de bedienaren van het Heiligdom, is blijkbaer uit Ezr. IX. en Neh. XIII.

β. De tweede misdaed bestond in het onderdrukken der huis-
vrouwen, vs. 13-16.

a. Deze misdaed wordt voorgesteld, vs. 13, 14. en

b. Daarna worden de voorwendsels wehgenomen,
vs. 15, 16.

13. Dit tweede doet gylieden bock, nog boven de voorheen gemelde misdaed, dat gy den altaer des HEEREN, in plaats van met blijde dankofferen, bedekt met tranen, met weeninge, ende met suchtinge: so dat hy niet meer het spijs-offer en de gaven, welke Hem op het altaer gebracht worden, met genoeggen aenschouwen, noch met welgevallen van uwe hant ontfangen en wil, naerdien gylieden oorzaaken zijt, dat des HEEREN altaer met tranen als overladen worde.

14. Gy nu segt, by u zelven en tot elkander, Waerom wil de HEER onze gaven niet gunstig aennemen, en hoe overladen wy zijn altaer met tranen? Daerom dat de HEERE een alwetend getuyge geweest is tusschen u, ende tusschen de huysvrrouwe uwer jeugt, wanneer gy u aen haer in uwe jeugd verbonden hebt, met dewelcke gy trouwlooslick handelt, het zy door haer te verftoten en eenen scheidbrief te geven, het zy door u aen den huwelyksplicht te onttrekken, het zy door het weigeren van het nodig onderhoud, het zy door het aennemen van bywijken; daer sy doch uwe gesellinne, ende de huysvrrouwe uwes verbonts is: die zo veel zoet en zuur met u gesmaekt heeft. Hoe zou dan de HEER uwe gaven gunstig kunnen aennemen, daer gy u schuldig maekt aen zulke eene schandelyke ontrouw, en de oorzaak zijt, dat zy, die u de naeste is, van verdriet wene en kerme.

15. En heeft hy niet maer éenen gemaeckt, hoewel hy des geestes overigh hadde? ende waerom [maer] dien éenen? Hy socht een zaet Godes: daerom wacht u met uwen geest, ende dat

niemant trouwlooslick en handele tegen de huysvrouwe sijner jeugt.

Hier is de stijl ongemeen kort en afgebroken, en dit maakt dat deze woorden zeer moeilyk zijn. — Het is klaer, dat de Propheet, in het laetste gedeelte, uit Gods naem spreke, *daerom wacht u met uwen geest*, enz. Dan het is bedenkelijk, of hy ook het woord voere in het eerste gedeelte. Onze Kanttekenacs geven eene tweederlei gedachte op.

Het eerste deel van vs. 15. vertalen zy, op deze wijs: *heeft hy niet maer éenen gemaakt, hoewel hy des geestes overig hadde? en waarom maer dien éenen? Hy zocht een zaad Gods.* — Volgens deze overzetting vinden wy hier detael des Propheeten, die van God spreekt, zeggende: *Hy*, te weten God, *heeft maer éenen gemaakt*, dat is, éenen mensch, namelyk ADAM, en in hem de vrouw, of liever één vleesch, verg. Gen. II: 24. Dit deed de HEER, *hoewel hy des geestes overig hadde.* Men kan denken aen Gods eigen geest, aangemerkt in wijsheid en macht, zodat zijne kracht niet uitgeput ware, om meer menschen voort te brengen. Of de *geest* kan 's menschen ziel beteekenen, voor zo ver de HEER machtig was, om zielen genoeg te scheppen, voor veelerlei vleesch, of voor vele menschen te gelijk. Deze vraag zal dan dienen, ten betoge dat de veelwijvery, met het Godlyk oogmerk, in de schepping der menschen, strijdig zy. — Op de volgende vraag, *waerom maer dien éenen?* waerom maekte God maer éenen mensch, of maer één vleesch? wordt geantwoord: *Hy zocht een zaad Gods*, dat is, het oogmerk van God, in het scheppen van den mensch, was geenzins, op dat zy zich aen wellustige driften zouden overgeven, maer opdat de menschen een zaad voor den HEER, en voor zijnen dienst, in zijne vrees zouden voortplanten.

Völgers de andere opvatting komt hier eene tegenwering der Joden voor, die het nemen van vreemde wijven, by hunne wettige echtgenoten, zochten te verschonen. Men vertaelt de woorden op deze wijs: *is 'er niet één die zulks doet*, die Heidensche vrouwen liev heeft en trouwt, volgens

gens vs. 11, 12? en die echter des geestes overig heeft, die met dat alles wijs en godvruchtig is, gelijk, by voorbeeld, ABRAHAM zelfs, die eene Egyptische dienstmaegd, by SARA, ten wijve nam? Hierop antwoordt dan de Propheet, en wat deed die eene wijze en Godvruchtige man, ABRAHAM namelyk? hy was zoekende een zaad Gods, vermits SARA onvruchtbaer was, zocht hy, niet alleen met hare bewilliging, maer zelfs op hare aenrading, langs dezen weg, het beloovde zaad te erlangen, omtrent het welk de HEER hem zulke grote belovten gedaen had. — Vermits nu het beginsel, uit het welk de Joden, in de dagen van onzen Propheet, vreemde bywijken namen, enkele wellust was, konden zy zodanige voorbeelden, ter bedekking van hanne verkeerdheden, niet bybrengen.

Daerop vermaent de Propheet hen, van Gods wege, om zorg te dragen dat niemand, door het nemen van vreemde wijven, by zijne echtgenote, trouwlooslyk handelde tegen de huisvrouw zijner jeugd.

16. Want de HEERE de Godt Israëls seyt, dat hy het verlaten haet, alhoewel hy den wrevel bedekt met sijn kleet, seyt de HEERE der heirscharen: daerom wacht u met uwen geest, dat gy niet trouwlooslyk en handelt.

Dit voorstel wordt wederom onderscheidenlyk opgevat. — Het laetste deel is zekerlyk de tael van den Propheet, maer omtrent het eerste, valt wederom bedenking, of ook daer de Propheet spreke, dan of 'er wederom eene uitvlucht van de Joden voorkome, welke door den Propheet beantwoord wordt.

Het eerste deel hebben de Onzen dus vertaald: want de HEER, de God Israëls, zegt, dat hy het verlaten haet, alhoewel hy den wrevel bedekt met sijn kleed, zegt de HEER der heirscharen. Volgens dit begrip getuigt de HEER der heirscharen, als de God Israëls, van zich zelven, dat Hy het verlaten, dat is, het geven van eenen scheidbrief, haet, en daarvan eenen afkeer heeft, onaangezien alle voorwendselen, waarmede men zulk eene handelwijs mogt zoeken te verschonon, naer dien de HEER den wrevel, dat is, het ongelyk, der echtgenote

aengedaen, wel opmerkt, schoon men een kleed van schoonſchijnende voorwendfels gebruikte, om zich daarmede te bedekken, en de misdaad te verbloemen.

Anderen brengen de eerſte woorden, als eene uitvlucht, tot de Joden, in dezen zin: „ Wanneer hy, dat is, een „ man zijne vrouw *hast*, zodat hy beſluit om haer *te verlaten*, „ door het geven van eenen ſcheidbrief, en zich daarmede „ verſchoont, dat *de HEER, de God van Israël*, het *gezegd*, „ en in de wet van MOSE vryheid gegeven hebbe, om de „ vrouwen met eenen ſcheidbrief wech te zenden, verg. „ Deut. XXIV: 1.” Volgens dit begrip, beantwoordt de Propheet die uitvlucht, met eene wedervraag: *heeft dan ook de HEER der heirſcharen gezegd, dat hy, te weten de man, den wrevel bedekken zou met zijn kleed, of liever dat hy zijn kleed met wrevel bedekken zou.* Dan wordt het *kleed* voor de vrouw genomen, als met welke de man ten nauwſten vereenigd is, gelijk een kleed met ons lichaam vereenigd wordt. Dit kleed bedekte een man *met wrevel*, wanneer hy zijne echtgenoot verſiet, en met ſmaed en verachting overlaedde. — Hiſrop volgt dan het tweede deel zeer gepaſt: *daerom wacht u met uwen geest, en draegt zorg, dat gy niet trouwlooslyk handelt, door het geven van eenen ſcheidbrief, aen uwe echtgenote, die u aenkleevt als een kleed, en in alles getrouw is.*

B. Kap. II: 17— IV: 6. worden de Joden, te zamen met de Priesteren, nadrukkelyk beſtraft, over hunne Godonteerende gevoelens. — De averrechtſche begrippen verkeerden, deels

A. Omtrent Gods gerechtigheid, in zijne handelingen, met de kinderen der menſchen, Kap. II: 17— III: 12, deels

B. Omtrent den Godsdienst, als of dezelve vruchteloos ware, Kap. III: 13— IV: 6.

A. Met het opzicht tot het eerſte.

a. Wordt dat Godo-teerend gevoelen voorgesteld, Kap. II: 17, en

β. Uitvoerig wederlegd, Kap. III: 1-12.

17. Gy vermoeyt den HEERE met uwe woorden: nogh segt gy, Waer mede vermoeyen wy [hem]? Daer mede, dat gy segt, Al wie quaet doet, is goet in de oogen des HEEREN, ende hy heeft lust aen foodanige; ofte waer is de Godt des oordeels?

Met dit vs. 17. had een nieuw Kapittel moeten beginnen, daer het in een onafscheidbaer verband staet met het volgende.

In het gemeen zegt de Propheet, tot de wedergekeerde Joden in het gemeen, en tot de Priesteren in het byzonder: *gy vermoeyt den HEER met uwe woorden.* — Onder deze woorden zijn gevoelens bedoeld, welke zy in hunne harten koesterden, en over welke zy onderling te zamen spraken. Het vermoeyen heet, volgens de oorsprongelyke beteekenis, *gapen* van vermoeying, ten blyke dat men niet meer dragen konne. — Het voorstel geeft derhalven te kennen, dat hunne tael onverdraeglyk was, voor den HEER, zodat hy dezelve niet langer konde aenhoren.

Welke waren nu hunne woorden? Dit schijnen de wedergekeerde Joden en hunne Priesters niet te weten, of immers niet te willen weten. Het is daerom, *nog zegt gy, waarmede vermoeyen wy hem?* De Propheet antwoordt: *daarmede vermoeyt gy den HEER, en Hy kan uwe Godonteerende woorden niet langer horen, dat gy zegt, Al wie kwaed doet is goet in de oogen des HEEREN, en Hy heeft lust aen zodanigen; of waer is de God des oordeels?* — Deze Godslasterlyke tael was tweeledig.

Vooreerst dachten en zeiden zy: *al wie kwaed doet, al wie zijn werk maekt van de ondeugd, en zich breidelloos overgeeft aan de godloosheid, is goet of doet goet in de oogen des HEEREN;* de HEER keurt hun wangedrag goet, Ook heeft lust aen de zodanigen; de boosdoeners zijn Hem aengenaem, deze vereert Hy met zijne byzondere gunst en toegenegenheid. — Zy verlochenden derhalven Gods Heilighed, en verklaerden dat de HEER een welgevallen had aen de boosheid.

Ten anderen ontkenden zy Gods langmoedigheid, zeg;

542 M A L E A C H I. II.

gende: *waer is de God des oordeels?* — Door het oordeel worde hier de uitoeffening van de welverdiende straf bedoeld. *Waer is de God des oordeels?* dat is, God is niet rechtvaardig, hy straft de boosheid niet, en ziet het kwaed onverschillig aen. — Dit kan de tael zijn of van openbare godlofen, die alle Gods bedreigingen in den wind sloegen, en dachten dat God het kwaed nimmermeer straffen zou, of van de zulken, die waenden, dat de HEER den druk, welken hun nog door de vyanden werd aengedaen, behoorde te straffen, en daerom dachten, dat de HEER onrechtvaardig was, in zijne handelingen met menschen.

H E T III. K A P I T T E L

β. *Dit Godonteerend gevoelen wordt uitvoerig wederlegd, vs. 1 - 12.*

α. *Eerst voorspelt de Propheet, dat de God des oordeels, in den persoon van den MESSIAS, komen zou, vs. 1 - 6.*

α. *In het gemeen, vs. 1.*

1. (α) **S**iet, zegt de HEER de Onfeilbare, ick sende mijnen Engel, die voor mijn aengesichte den wegh bereyden sal: ende snellick sal tot fijnen Tempel komen, die Heere dien gylieden soeckt, te weten, de Engel des verbonts, aen den welcken gy lust hebt; siet hy komt, seyt de HEE-RE der heyfischaren.

Ziet ik zende mijnen Engel, of, gelijk 'er eigenlyk staet: Ziet My zende de mijnen Engel. — Door dezen Engel moeten wy geenzins eenen eigenlyk gezegden Engel verstaen, dewijl de bezigheid, van welke hier, gesproken wordt, geen werk is van eenen eigenlyk gezegden Engel. Men vertale het oorsprongelyk woord in het gemeen door eenen gezant,

en

(α) Matth. 11: 10. Marc. 1: 2. Luc. 1: 76. ende 7: 27.

en vermits het werk, het welk hy verrichten moest, zeer zonderling is, denke men aen eenen buitengewone gezant. *Ziet my zende*, dat is, Ik ben zende *mijnen gezant*. Het wordeken *ziet* geeft juist niet te kennen, dat het zenden van den bedoelden gezant zeer kort aenstaande ware, maer dat die gebeurtenis iets zonderlings en zeer opmerkingswaardig zy.

Het werk van dien gezant wordt vervolgens aangewezen; *die voor mijn aengezicht den wech bereiden zal*. De toespeling is ontleend van het gedrag der Koningen, die, wanneer zy de landen van hunne heerschappy doorreizen wilden, eenen gezant vooruit zonden, om de wegen effen te maken, de hinderpalen wech te ruimen, en daerdoor de onderdanen van 's Vorsten komst te verwittigen, ten einde zy hem betamelyk ontvangen mogten. — Het geeft in den zake-lyken zin te kennen, dat 'er een Vorst komen zou van eene zeer grote Majesteit; dat deze zich, aen het Joodsche volk, op eene zonderlinge wijs zou vertegenwoordigen; dat dit volk geheel ongeschikt wezen zou, om de komst van dien Vorst behoorlyk aftewachten, zijnde bezet met verkeerde vooroordeelen, nopens het oogmerk van 's Vorsten komst, met hoogten van eigene gerechtigheid; dat alle die hinderpalen, door den gemelden gezant, moesten uit den wech geruimd worden, verg. Jef. XL: 3, 4.

Deze woorden worden Marc. I: 2. Matth. XI: 10, en Luc. VII: 27, op JOHANNES den Doper uitdrukkelyk toegepas. — De hier bedoelde gezant is derhalven JOHANNES de Doper. Dees heeft ook, *voor des HEEREN aengezicht, eenen wech bereid*, door de komst van den MESSIAS aen te kondigen, verg. Matth. III: 11. Joh. I: 29, 36; door de vooroordeelen, omtrent een aerdsh Koningrijk, by de Joden uitteroien, en de hoge verbeelding, welke zy van zich zelve hadden, met alle kracht te keer te gaen, verg. Matth. III: 7, 10, door hen op te wékken, om den komende Vorst betamelyk te ontvangen, verg. Matth. III: 2.

Op dezen zijnen voorloper en wechbereider, zou de MESSIAS zelve volgen: *en snellyk zal tot zijnen Tempel komen*
XVII. DEEL.

44 M A L E A C H I. III.

die Heer, dien gylieden zocht, de Engel des verbonds, aen welken gy lust hebt.

De MESSIAS heet hier de HERR, met eenen naem, die eigenlyk den Richter beteekent, en de *Engel des verbonds*. Zo heet Hy, om dat hy zougezonden worden, om het verbond der genade, en de belovten van zaligheid, op zijne volmaekte gehoorzaamheid te gronden, en om aen te wijzen, dat Hy dezelve persoon zy, die oudtijds bekend was, als de Engel van Gods aengezicht. — Dezen Richter en Engel des verbonds worden de Joden gezegd *te zoeken*, en *lust aen Hem te hebben*. Zommigen verstaen deze beide uitdrukkingen van verschillende onderwerpen. Het eerste woord *zoeken* of *vragen* pasten zy toe, op de onbekeerden onder de Joden, en zelfs, ten aanzien van zommigen, in eenen kwaaden zin, zodat dit vragen een vermetel en ongelovig vragen zal te kennen geven, als of zy zeggen wilden: waer is de Richter, die komen zou? waer blijft hy? met opzicht evenwel tot anderen zou het een algemeen vragen aanduiden, een vragen uit nieuwsgierigheid. De tweede uitdrukking van *lust hebben aen den Engel des Verbonds*, verklaren zy van eene werkzaamheid der oprechten onder de Joden, die een hartelyk verlangen hadden naer den MESSIAS. — Dit komt zeer wel overeen met den grondtext, maer 'er is evenwel gene noodzaak voor deze opvatting. Het is in den Hebreuwschen stijl zeer gewoon, dat twee woorden, welke zakelyk van dezelve beteekenis zijn, nadrukshalven en ter verdere opheldering, worden zamengevoegd. Ook wordt het eerste woord meermalen in eenen goeden zin genomen, voor een ernstig, yverig, en aenhoudend vragen.

De beide bewoordingen vertonen, onzes erachtens, het karakter van dezulken onder de Joden, die het gene omtrent de komst van den MESSIAS voorspeld was, gelovig te gemost zagen, daer naer vragen en verlangden. Zulken waren 'er omtrent den tijd der openbaring van MESSIAS. Men denke aen SIMEON, ANNA, en anderen, die de vertroosting van Israël verwachtten.

De

De *Richter*, de *Engel des Verbonds*, zou *komen*. Het verband van zaken leert ons, dat wy hier te denken hebben, aan eene komst van den *MESSIAS* ten oordeel, het welk deels gedurende zijne omwandeling op de aerde, deels na zijne verhoging aan 's Vaders rechthand, zou gehouden worden. — De *MESSIAS* zou komen tot *zijn* Tempel, tot den Tempel namelijk, die door *ZERUBBABEL* gebouwd was, en naderhand door *HERODES* vernieuwd is. Dit wordt 'er bygevoegd, om aan te wijzen, dat de komst van den *MESSIAS* zou plaats hebben, terwijl de tweede Tempel nog stond, verg. *Hagg. II: 8, 10.* dat het oogmerk zijn zou, om den Tempel, die op veelere wijzen verontreinigd was, te zuiveren, alsmede dat de plechtige Godsdienst, die in denzelven geoeffend werd, zou afgeschaft, en met eenen beteren verwisseld worden. — Dit zou *schielijk* geschieden, dat is, kort na de komst van zijnen Voorloper, en onverwacht, ten aanzien van velen onder de Joden.

Dit voorstel wordt, ter nadere bevestiging, nog eens herhaeld: *Ziet Hy komt, zegt de HEER der heirscharen.* — Men denke wederom aan eene komst, als de *HEER* de *Richter*, met *Majesteit* en gezach, om gericht te houden. — Deze herhaling geschiedt niet alleen nadrukshalven, en om het vorige te bevestigen, maer zy dient ook tot eene gepaste inleiding tot het volgende, waerin van het oogmerk dezer toekomst opzettelyk gesproken wordt.

II. Meer byzonder wordt het oogmerk der toekomst van den *MESSIAS* aangewezen, om namelijk eenen plechtigen gerichtshandel te houden, in het midden van het *Joodsche* volk,

vs. 2 - 6.

1. Deze gerichtshandeling wordt omstandig afgeteekend, vs.

2 - 5, en dan wordt

2. De reden opgegeven, waarom dezelve niet, tot vernieling van de *Joodsche* Natie, strekken zou, vs. 6.

1. Ten aanzien der gerichtshandeling van den *MESSIAS* zelve,

vs. 2 - 5.

— Wordt eerst het ontzachlyke daarvan ver-
toend, vs. 2.

— —. *Daerwa worden de onstandigheden van dien gerichtshandel opgegeven, vs. 3 - 5.*

/ . *Met opzicht de goeden, vs. 3. 4.*

// . *Met betrekking tot de kwaden, vs. 5.*

2. Maer wie fal den dagh fijner toekomst verdragen? die dag zal allerontzachlykst wezen; ende wie fal bestaen als hy verschijnt, met alle de teekenen van zijne luisterrijke Majesteit? zelfs de heiligsten zouden voor Hem niet bestaen kunnen, wanneer Hy met hen richten wilde, verg. Ps. CXLIII: 2, hoe veel te min dan de godlofen onder de Joden: want hy fal zijn als het vyer eenes goutsmits, ende als zeepe der vollers.

Wy vinden hier twee zinbeelden, welke zekerlyk het zelvde zeggen, zijnde alleenlyk het laetste wat zachter, dan het eerste.

Het eerste zinbeeld is *het vuur van eenen goudsmit*. Een *goudsmit* gebruikt het *vuur*, om het echte goud van het valsche te onderscheiden, en van alle vreemde stoffen te zuiveren. — De *zeep der vollers* wordt gebruikt, om, door byten-de stof, de wollen stoffen van alle vuiligheid te zuiveren.

Wanneer nu van den MESSIAS gezegd wordt, *Hy zal zijn als het vuur van eenen goudsmit, en de zeep van eenen voller*, veronderstelt het, dat de Joden eene zeer sterke zuivering nodig hadden. Er zouden 'er wezen, die oprecht, en in zo ver als echt goud waren, maer ook anderen, die 'er slechts de gedaente van hadden, zonder het wezen der zake te bezitten, namelyk werkheiligen. Zelfs zou het echte goud nog bezet zijn met velerlei onzuiverheden, van vooroordeelen en verkeerdheden.

Maer de MESSIAS zou eene schifting maken, tusschen het echte en het valsche goud, tusschen goeden en kwaden. — Dit zou geschieden door scherpe middelen, welke het uitschiksel van *vuur* en *zeep* hebben zouden. Men denke niet alleen aan scherpe bestraffingen, maer voornamelyk aan geduchte gerichtten, vooral na de verhoging van den MESSIAS, waerdoor de godlofen zouden verdaen, en

de goeden , van hunne aerdsche vooroordeelen , gezui-
verd worden.

3. Ende hy sal sitten , louterende , ende het
silver reynigende, ende hy sal de kinderen Levi
reynigen , ende hy false doorlouteren als goud,
ende als silver: dan sullen sy den HEERE spijs-
offer toebrengen in gerechtigheyt.

Hy zal zitten, louterende, en het silver reynigende. Onder
de zinprent van *silver*, hebben wy te denken aan de oprech-
ten onder de Joden. Deze waren gelijk aan echt silver.
Maer 'er was nog vry wat schuim aan! — De MESSIAS
zou *zitten*, en 'er zich als het ware toezetten, om het silver
te *louteren*, van het schuim te ontheffen, te *reynigen* en te
polijsten.

Meer bepaeldelyk zou de gerichtshandeling van den MES-
SIAS verkeerren omtrent de *kinderen van LEVI*. — In den eigen-
lyken zin, worden de Priesters, en de nazaten van LEVI be-
doeld. Trouwens na de verhoging van den MESSIAS,
werd eene grote schaer van Prieteren het geloov gehoor-
hoorzaem, verg. Hand. VI: 7, In den geestelyken zin,
mag men denken, aan de Apostelen en de verdere Lee-
raers, die bestemd waren, om het geestelyk Heiligdom der
Kerke van het Nieuwe Testament ten dienste te staen. Deze
zou de MESSIAS *doorlouteren als goud en silver*, eigenlyk staet
polijsten en glansig makcn, zodat 'er van hen een glans van
wijsheid en Godsvrucht zou afstralen.

De gevolgen daarvan zouden allerheuchelykst zijn. —
Ten aanzien der Leviten is het, *dan zullen zy den HEERE spijs-
offer toebrengen in gerechtigheid*. Het geeft te kennen, dat
de Voorgangers der Christenen hunne Euangeliebediening
vervullen zouden, naer de wet en den regel van het geesto-
lyk Heiligdom. — Met opzicht van alle de Christenen,
wordt 'er bygevoegd:

4. Dan sal het spijs-offer van Juda ende Jerusaleem
den HEERE soet wesen, als in d'oude dagen, en-
de als in de voorige jaren.

Het spijsoffer van Juda en Jerusaleem beteskent den Gods-
dienst der Christenen. Dezelve zou den HEER zoet en aan-

genzaam *wezen*, en dat wel *als in de oude dagen, en als in de vorige jaren*. Het spijsoffer was den **HEERE** oudtijds aengenaem, wanneer het, volgens het Godlyk voorschrift, werd aengebracht, even zo zou ook de **HEER** een welgevallen hebben, in de hulde en den eerdienst der Christenen.

De handelwijs van den **MESSIAS**, met het schuim, wordt vs. 5. beschreven.

5. Ende ick sal tot ulieden ten oordeele naederen, om u, op eene zeer geduchte wijs, te straffen, ende ick sal een snel getuyge zijn, zodat Ik spoedig genoeg als Richter komen zal tegen de tooveraers, ende tegen de overspeelders, ende tegen de gene *(b)* die valschelick zweeren, ende tegen de gene die den loon des daglooners met geweld inhouden, *(c)* die de weduwe, ende den weefse, ende den vreemdeling [*het recht*] verkeeren, ende my niet en vreefen, seyt de **HEERE** der heyrscharen.

Hier worden verscheidene euvel daden opgeteld. Deze teekening past op de openbare godlofen, en te gelijk op de werkeiligen, die zo wel als de eerste, God *niet vreesden*.

Deze gerichtshandeling heeft de **MESSIAS** onder de Joden gehouden, niet alleen gedurende zijne omwandeling op aarde, door scherpe bestraffingen, maer ook voornamelyk na zijne verhoging, in de verwoesting van Jerusaleem, door de Romeinen, wanneer Hy betoond heeft, dat Hy een getuige van hunne boosheden geweest was.

6. Vermits de boosheid, onder het Joodsche volk, zo algemeen is, en het zelfs met de besten zeer slecht gesteld is, zou de **HEER** het gansche volk rechtvaardig geheel hebben kunnen verdelgen. Maer zijne Waerheid heeft het verhinderd, en een overblijfsel gelaten. Want ick de **HEERE** *(d)* en worde niet verandert, en kan gevolgelyk mijne beloven niet on vervuld laten; daerom en zijt gy, o kinderen Jacobs, niet geheel verteert.

Deze

(b) Exod. 20: 7. *(c)* Exod. 22: 22. Deut. 24: 17. Amos 2: 7.
(d) Ps. 33: 11. Spr. 19: 21. Jcl. 14: 26, 27. ende 25: 1. ende 46: 10.

Deze voorzegging staat in een onmiddelyk verband, met Kap. II: 17 — Te waren de Godvruchtigen, in den tijd van onzen Prophet, verlangden, uit aenmerking van de treurige gesteldheid der zaken, en het ergerlyk gedrag, zo van de Priesieren als van het volk. Kap. I II. naer de komst van den MESIAS, om de vervallene zaken te herstellen; maer 'er waren ook de zodanigen, die waenden, dat God het kwaad nimmer straffen zoude, zeggende: *waar blijft de God des oordeels?* Kap. II: 17. De HEER verzekert daerom, dat de begeerte der Godvruchtigen zou vervuld worden, en dat de zaken niet altoos in dien staet blijven zouden. De HEER zou tot zuivering van zijne Kerk opstaen; edoch nu nog niet, maer in volgende tijden. Eerst zou de voorloper van den MESIAS komen, daarna zou de MESSIAS zelfs verschijnen, en eene plechtulge gerichtshandeling houden, om de godsen te zuiveren, en de godlozen te verdoen.

b. Vs. 7-12. vinden wy eene bestraffing, over een schandelyk wandelgedrag van het volk, gepaerd met eene opwekking tot bekeering.

g. Dit stuk wordt hoofdzakelyk voorgesteld, vs. 7a. en

h. In de byzonderheden nader uitgebreid vs. 7b-12. Wy onderscheiden 'er in,

1. De bestraffing, vs. 7b-9.

2. De vermaning tot bekeering, vs. 10a.

3. De belofte, met welke die vermaning wordt aengedrongen, vs. 10b-12.

7. Van uwer vadersen dagen af, van dien tijd uwer voorvadersen, die kort voor de Babylonische gevangenis geleefd hebben, ja zelfs van Egypten af, zijt gy afgeweken van mijne infettingen, ende en hebtse niet be-waert. Het kwaed is derhalven verouderd, en uw misdrijf wordt door hardnekkigheid aenmerkelyk verzwaaerd.
(e) Keert weder tot my, met schaemte, berouw, en een oprecht voornemen, om uw gedrag te verbeteren,

(e) Zach. 1: 3.

ende ick sal met de kennelykste blyken van mijne gunst tot u wederkeeren, seyt de HEERE der heyrfschappen: maer gy segt onbeschaemd, Waer in fullen wy wederkeeren? Waer zijn de blyken van onze afwijking? waerin hebben wy misdreven? en waerin moeten wy wederkeeren?

De HEER brengt den Joden wijders hun grouwzaam wandel gedrag onder het oog, en dat wel trapsgewijs. Het bestond in het gemeen, in heiligschennis, en eene bedrieglyke handelwijs, waardoor zy God berooven van het gene Hem toekwam. Dit wordt vervolgens nader aengetoond.

8. Uw gedrag, omtrent My, is allerschandelykst en ten hoogsten strafwaardig. Sal een mensche, een nietig en afhangelyk Adamskind bestaen, om den hogen Godt, zijnen Formeerder, in wiens hand zijn adem is, zijnen Weldoener, aen welken hy alles verschuldigd is, te berooven van het gene Hem toekomt, en dat met bedrog, onder een bedrieglyk voorwendfel? maer gy berooft my; ende segt nog onbeschaemd, Waer in berooven wy u? Gy berooft my [*In*] de tienden, ende hef-offer.

Ter nadere opheldering van dit stuk, moet men zich herinneren, dat de Priesters en Leviten des HEEREN dienaers waren, in het Heiligdom. Op dat deze zich alleen met zaken van den Godsdienst zouden bezig houden, moesten zy van het nodige levensonderhoud verzorgd worden. Ten dien einde had de HEER hun zekere inkomsten toegelegd, deels uit de tienden, deels uit de hefoffers, bestaende voornamelyk uit de eerstelingen der vruchten. — In die tienden en hefoffers nu berooven de Joden den HEER, door dezelve of in het geheel niet, of gebrekkig op te brengen, het zy minder in maet, het zy slechter in soort. Deze handelwijs merkte de HEER aen, als eene *beroving* van Hem zelve, en wel, gelijk het woord eigenlyk zegt, als eene bedrieglyke beroving, merkten dit misdrijf onder een bedrieglyk voorwendfel gelykend word. Zy zochten zich te verontschuldigen met goede zinnende, en de schaatsche inzameling der volcruchten, daer zy ondertusschen werkten uit een

be-

beginfel van onverschilligheid omtrent den Godsdienst, en van eene verfoeilijke hebzucht. — Ondertusfchen maekten zy zich, in dit geval, fchuldig aen eene zeer zware misdaed, zo in haren eigen aert, als in de gevolgen. Het was eene grouwzame onderneming, den Alwetenden en Weldadigen God, aen welken zy alles verſchuldigd waren, te beroven, en wel op eene bedrieglyke wijs. Deze beroving moest ten natuurlyken gevolge hebben, dat de Priesters en de Leviten hun levensonderhoud elders opzochten, en zo doende den dienst van het Heiligdom verwaerloosden.

9. Met eenen vloeck zift gy vervloecht, om dat gy my berooft; felfs het gantsche volck.

Wanneer wy deze vertaling behouden, dan vertoont de HEER de geduchte blyken van zyn rechtmatig ongenoegen over deze heiligſchennis, welke de Joden reeds ondervonden hadden, zodat de zin deze zy: „uwe heiligſchennis, en de bedrieglyke beroving van mijne dienaren, heeft reeds mijne gramſchap dermaten opgewekt, dat gy reeds door mijnen vloek vervloecht zift, en dat Ik u reeds tijden van ſchaersheid heb toegezonden; deze, mijn vloek treft daerom het gantsche volk.”

Anders zou men het ook, op deze wijs, vertalen en opvatten kunnen: *gy zift door mijnen vloek*, als door den blixem getroffen, en nochtans berooft gy my op eene bedrieglyke wijs; ja dit doet zelfs het gantsche volk. — Volgens dit begrip geeft de HEER twee verzwarende omftandigheden op, van het gemelde misdrieff der Joden. De eerſte beftond daerin, dat zy zich aen zulk eene misdaed ſchuldig maekten, in eenen tijd, in welken zy reeds de blyken van de Godlyke gramſchap ondervonden, en zelfs uit de ſchaersheid, met welke zy geſtraft werden, een bedrieglyk voorwendfel ontleenden, om hun misdrieff te verſchonen. De andere verzwarende omftandigheid van hun wangedrag was daerin gelegen, dat deze misdaed niet flechts door byzondere perſonen, maar door het gantsche volk, begaen wierd.

10. Brengt alle de tienden en de hefoffers, zonder daervan iets, met opzet en op eene bedrieglyke wijs, in

te houden, in den schathuysse, in die vertrekken aen den Tempel, welke geschikt zijn om de inkomsten der Priesteren en Leviten, als in zo vele magazijnen, op te leggen, verg. Neh. X: 39; op dat 'er spijsse zy in mijn huys, tot onderhoud van mijne dienaren, ende beproeft my nu daer in, feyt de HEERE der heyrsharen: of ick u [*dan*] niet opdoen en sal de vensteren des hemels, ende u seggen afgieten, so dat 'er geen [*schuuren*] genoeg wesen en sullen.

Beproeve my daerin, zegt de HEER der heyrsharen, of Ik u dan niet opdoen zal de vensteren des hemels, enz. — Deze manier van voorstel is ontleend van de redenen, welke wy menschen tot malkanderen voeren, wanneer wy ons ergens toe verbinden, en onzen naesten vryheid geven, dat hy eene eene proev neme van onze getrouwheid en welmenendheid. — Dit is eene zeer opmerkelyke nederbuiging van den hogen God, om zich te schikken naer de zwakheden van zondige menschen! De HEER geeft hier den Joden vryheid, en zelfs verzoekt Hy hen, om eene proev te nemen van zijne getrouwheid, in het vervullen van zijne beloven. Die beloven bestonden daerin, dat de HEER eenen zeer overvloedigen en vruchtbaren regen verlenen zou. Daertoe zouden zich de *vensters des hemels*, dat is, de wolken, die zedert eenigen tijd waren gesloten geweest, gunstig *openen*. Langs dezen weg zou de HEER den *zegen afgieten*. Die *zegen* bestond eerst in eenen overvloedigen regen, en vervolgens in eene daeruit voortvloeiende vruchtbaerheid des lands. Dien *zegen* zou de HEER *afgieten*, uit de wolken namelyk, als uit de vensters van zijn hemelsch Paleis, en wel zo overvloedig, dat 'er geen *schuuren* genoeg wesen zouden, om den groten voorraad in te brengen, of zonder invulling van het woord *schuuren*, dat 'er *geen plaats of ledigheid*, maar alles vol en opgepropt wesen zal.

II. Ende ick sal ook de oorzaken der tegenwoordige schaarsheid wechnemen: want om uwent wille zal Ik den opeter schelden, dat hy u de vrucht des lants niet en verderve, en al het ongedierte, het welk voor veld- en boomvruchten schadelijk is, vernielen; ende de wijn-
stock

stock op het velt en sal u, zo min als andere vruchtbo-
men, geene misdracht, maar rijpe vruchten voortbren-
gen, feyt de HEERE der heyrfscharen.

12. Ende alle de omliggende Heydenen fullen u
geluckfaligh noemen: want gylieden fult een luf-
tigh lant zijn, feyt de HEERE der heyrfscharen.
Door mijnen vruchtbaermakenden zegen, zal gansch Kanaan
zulk een lustig en aengenaem land zijn, dat het gerucht daervan
tot alle de rondom liggende volken zal doortrekken, zo-
dat zy met verwondering van uwen gelucktaet spreken
zullen.

Dit stuk vs. 7-12. heeft geen verband, met de Voorzeg-
ging omtrent de komst en den gerichtshandel van den MESSIAS,
vs. 1-6. Er is geen de minste twijffeling aen, of de Pro-
pheet bedoelt vs. 7-12. de Joden van zijnen tijd. Wy
begrijpen daerom het verband van zaken op deze wijs,
dat de Propheet den draed zijner redeneering, in het vermelden
van de zonden des volks, die door de voorzegging om-
trent den MESSIAS was afgebroken vs. 1-6, wederom op-
vatte met vs. 7, en nieuwe staten van wangedrag by-
brengt.

*B. De Joden van dien tijd hadden ook verkeerde begrippen om-
trent den Godsdienst, als ware dezelve zonder vrucht, Kap.*

III: 13— IV: 6.

a. Eerst wordt hunne lastertaal voorgesteld, vs. 13-16.

13. (f) Uwe woorden, welke gy niet schroomt
openlyk, en in de tegenwoordigheid van anderen, uit te
laan, zijn tegen my te sterck geworden, zy hebben
my (volgens de kracht van het grondwoord) door derzel-
ver ailersterkste belediging, geweld aengedaen, verg. Richt.
VIII: 1. 1 Sam. II: 16; feyt de HEERE: maer gy
seggt, met dit alles, zeer onbeschaemd, Wat hebben
wy tegen u gesproken? waardoor gy HEER zo zeer be-
ledigd zijt.

(f) Job 21: 14, 15.

XVII. DEEL.

M m 5

14. Gy zegt in uwe harten en tot elkander, Heer is te vergeefs Godt te dienen, de Godsdienst brengt gene voordeelen aan, althans niet in dit leven, wy kunnen niet zien, dat zulken, die zich op de deugd en den Godsdienst toeleggen, gelukkiger zijn dan de anderen, die zich daer over niet bekommeren, en slechts losbandig heen leven: want wat nuttigheyt is 'et, dat wy sijne wacht waarnemen en zijne geboden gehoorzamen? wat zien wy 'er voor vrucht van? ende wat voordeel brengt het ons aan, dat wy in 't swart gaen voor het aengesichte des HEEREN der heyrscbaren? zelfs zijn wy ongelukkiger dan anderen, daer de Godvrucht ons de genoogens van dit leven ontnesmt.

De spreekwijs *des HEEREN wacht waer te nemen*, in ontleend van zulken, die zeker werk, op vastgestelde tijden, by beurten verrichten moesten, byzonder wordt het gebruikt van het werk, het welk de Leviten, naer hunne vastgestelde beurten, volbrengen moesten, verg. Lev. VIII: 35. De andere uitdrukking in *het zwart te gaen* wordt gebruikt van de zulken, die, in tijden van droefheid en rouw, in een treurig gewaad gaen, verg. Job XXX: 28. Ps. XXXV: 14. XXXVIII: 7. — De eerste spreekwijs beteekent eene gewone, de andere eene buitengewone Godsdienstigheid.

15. Ende nu, wy achten de hoogmoedige, die zich aan de Godlyke wetten niet onderwerpen willen, maer naer het goeddunken van hunne harten leven, gelucksaligh, daer zy boven anderen voorspoedig zijn: oock die godtloofheyt doen, worden gebouwt; zy verkrijgen kinderen, eer, en rijkdom, verg. Jer. XII: 16; oock verfoecken sy den HEERE, door meer dan gemeene vrouwen, om te beproeven, of God hen daerom straffen zal, ende zy ontkomen ondertuschen alle gevaren en tegenspoeden.

Maer wie zijn de hier bedoelde personen, die zulk eene Godslasterlyke tael uitsloegen? — Gemeenlyk denkt men aan openbare godlofen, spotters met den Godsdienst, en voorlopers der Sadduceeuwen, en dan meent men, dat die Godslasterlyke tael, door de Godvruchtigen van dien tijd,

tijd, wederlegd wordt vs. 16, en dat die wederlegging, door den HEER zelven, bekrachtigd worde, met te verzekeren, dat 'er een tijd stond te komen, waerin een blijkbaar onderscheid zou gesteld worden, tusschen het lot der vromen en der godlofen. Anders zou men het zo begrijpen kunnen, dat hier de tael van Godvruchtigen worde opgegeven, maer die in zulk eene hevige verzoeking geraakt waren, wegens den voorspoed der godlofen, het zy van byzondere personen, het zy van geheele volken, den Joden vyandig, dat zy de vrucht der Godsdienstigheid, ten minsten op deze aerde, in twijffel trokken. Volgens dit begrip, wordt de twijfelmoedige tael der vromen door den HEER zelven wederlegd vs. 17—. Deze opvatting heeft vry wat voor zich: want de Sprekers onderscheiden zich vs. 15, van de *hoogmoedigen* en *godlofen*. Dacrenboven beschrijven zy zich vs. 14, als zulken, die des HEEREN *wacht nemen*, het gene op godlose en losbandige menschen niet toepasfelyk is. Voeg 'er by, dat deze personen Kap. IV: 2, als Godvruchtigen worden aengesproken.

Op dezen grond behelst vs. 16. nog de woorden der twijfelmoedige Godvruchtigen, die hunne dagen vergeleken met vorige tijden, in welke God zijne dienaren geheel anders behandelde dan nu.

16. In vorige tijden was het lot der vromen veel gelukkiger. Alsdan spreken of *spraken zy*, die den HEERE vreesen, een yeder tot sijnen naesten, om elkander te bemoedigen, wanneer zy in druk zaten: De HEERE merckt 'er doch op, dat wy Hem dienen, ende Hy hoort onze zuchtingen, ende daer is een gedenckboeck voor sijn aengelichte geschreven, waerin alles is opgeteekend, wat wy uit een beginfel van liefde tot God verrichten, om het op zijnen tijd te vergelden. Dit was toen de verwachting voor de gene die den HEERE vreesen, ende voor de gene die aen sijnen name gedencken. Maer nu zijn wy ongelukkig, en de godlofen blijven voorspoedig.

B. *Dese lastertaal wordt door den HEER zelven uitvoerig wederlegd, Kap. III: 17— IV: 6, door eene onderscheidene aanspraak aan godlofen en aan Godvrezenden.*

a. *De eerste aanspraak is ingericht tot de godlofen, vs. 17.*

17. Er zal eens een tijd komen, dat de HEER zijnen dienaren de kennelykste proeven van zijne onderscheidende gunst zal doen ondervinden. Ende sy die my oprechtelyk dienen sullen, seyt de HEERE der heyrscharen, te dien dage, dien ick maken sal of welke Ik maak, en eerlang zal doen verschijnen, my een eygendom zijn. Ik zal de vromen behandelen, als voorwerpen van mijne byzontere liefde en bescherming, ende ick false verschoonen, vriendelyk behandelen en zorg dragen, dat nu geen kwaed overkome, geelyk als een man sijnen sone verschoont, die hem dient en gehoorzaemt.

B. *De tweede aanspraak is ingericht tot de Godvruchtigen, vs. 18.
Kap. IV: 6.*

a. *In het gemeen verklaert de HEER, dat Hy een kermelyk onderscheid zou stellen, tusssen vromen en godlofen, vs. 18.*

18. Dan op dien dag, op dien gemelden tijd, sult gy vrome lieden wederom in zulke omstandigheden geplaatst worden, dat gy in de wegen, welke Ik met menschen inslae, duidelyk sien zult [*het aenmerkelyk onderscheyt*] tusssen den rechtveerdigen ende den godtloofen: tusssen de lotgevallen van dien die Godt dient, ende dien die hem niet en dient.

H E T IV. K A P I T T E L

b. In de meer byzondere behandeling van dit stuk, Kap. IV.

1. Vs. 1. verklaart de HEER, hoe het met de godlofen gaen zoude.

2. Vs. 2-6. hoedanig het lot der Godvresenden wezen zoude.

1. **W**Ant of voorzeker fiet, die dagh, van welken Ik zo even gesproken heb Kap. III: 17, komt brandende als een oven: dan sullen alle hoogmoedige, ende al wie godtloofheyt doet, (*a*) een stoppel zijn, ende de toekomstige dagh falsche in vlamme setten, feyt de HEERE der heyrsharen, die hen noch wortel, noch tack laten en sal.

Hier beschrijft de HEER den aennaderenden dag, en de uitwerkselen, welke dezelve zou te weeg brengen.

De aennadering van dien dag wordt voorgesteld vs. 1^a: *ziet die dag komt*, of gelijk 'er eigenlyk staet; *ziet dien dag komende, brandende als een oven.*

Er is die opmerkt, dat het woordeken *ziet* vs. 5. andermael voorkome, en besluit 'er uit, dat het zeive telkens eene nieuwe zaak aenduide, zodat 'er twee onderscheidene oordeelsdagen zouden vertoond worden, de een betrekkeky tot de Maccabeeuwfche tijden vs. 1-4, de ander tot de verwoesting van Jerufalem, door de Romeinen vs. 5, 6. Dan het zal ons in het vervolg blyken, dat hier maer van éénen bepaelden dag gesproken worde, en dat het woordeken *ziet* gene nieuwe zaak vertone, maer eene nieuwe omstandigheid van dezelve zaak. — Een *dag* beteekent eenen bepaelden tijd, op welken iets merkwaerdigs voorvalt, het zy tot heil, vergel. 2 Cor. VI: 2, het zy tot wraek, vergel. Jef. LXI: 2. Er staet *die dag*, met eene vingerwijs,

(*a*) Obadja vs. 18.

XVII. DEEL,

Het doet ons denken aan eenen zonderlingen dag, die boven alle andere dagen kenbaar is, bepaaldelyk aan dien dag, op welken zich de HEER een eigendom maken zou, vergel. Kap. III: 17. — Die dag wordt beschreven als komende. Het geeft te kennen, dat die tijd vast naderde, en dat 'er de toebereidsels reeds voor gemaakt wierden. — Maer het zou een geduchte dag zijn, *brandende als een oven*. Men denke in het gemeen aan eenen heeten dag, op welke de zonnestralen, met eene brandende hitte, loodrecht nederdaalen, geweldig steten en alles verschroeien. Die dag zou branden als een oven, niet tot metaelzuivering, gelijk Kap. III: 3; maer als een strafoven, in welken de overtreders geworpen werden, vergel. Dan. III: 21. met Jer. XXIX: 22. 2 Sam. XII: 31.

De uitwerksels van dien dag zouden allervreesselykst zijn. *Dan zullen alle hoogmoedigen, en al wie godloosheid doet, een stoppel zijn, en de toekomstige dag zalze in vlamme zetten, zegt de HEER der heerschers, die hun noch wortel noch tak laten zal.*

De personen, welke dit schromelyk oordeel treffen zou, heten *alle hoogmoedigen en al wie godloosheid doet*. In deze benamingen is een kennelyke weerflag, op Kap. III: 15. *Hoogmoedigen* zegt eigenlyk, volgens de kracht van het oorspronkelijk woord, *opborrelende* of opzwellende gemoederen, die zich als een kokende pot verheffen; men denke aan opgeblafene menschen, die zich boven alles verheffen, zich nergens aan storen, Gods wet verwerpen, en zijne bedreigingen in den wind slaen. Die *godloosheid* doen zijn deugnieten, die hun werk maken van alle goede orde om te keeren, alle banden te verbreken, en allerlei boosheden te plegen.

Deze werden van velen welgelukzalig gehouden, verg. Kap. III: 15. Maer geheel anders is het Godlyk vonnis. Zy zouden zijn als *een stoppel*. Het woord, door *stoppel* vertaald, wijst ons naer de uitgedorschte halmen van graen of peulvruchten, anders stroo genaemd, of naer de dorre wortels van afgemaaide granen. Zulk een stoppel is niet bestand tegen het vuur, en wordt ligtelyk verbrand. De bedreiging geeft te kennen, dat deze godlosen aan geduchte oor;

oordeelen stonden blootgesteld te worden, waer tegen zy even min bestand zouden zijn, als een stoppel tegen het vuur.

De toekomstige dag zou hen in vlamme zetten. Het oorspronkelijk woord, het welk de Onzen vertalen, door *in vlamme te zetten*, beteekent eigenlyk slaen, stoten, treffen, zodat 'er diepe wonden door veroorzaakt worden. Van daer wordt het tot verteerende vlammen overgebracht, vergel. Pf. CIV: 4. Joël I: 19, Op deze wijs zou de hitte van den toekomenden dag de hoogmoedigen en godlofen, als zo vele stoppelen, in den brand steken, met dit gevolg, dat zy geheel zouden verteerd worden, zonder dat 'er wortel of tak gelaten wierd. Ja zy zouden tot asche verbrand, en als zodanig op de aerde gestrooid worden vs. 3.

Maer welk een dag wordt hier bedoeld? — Zommigen denken aan den algemeenen oordeelsdag, voornamelyk, omdat de beschrijving van dien dag, als een dag by uitnemendheid, als een *dag des HEEREN* vs. 5, als een *grote en vreesfelyke dag* vs. 5, in nadruk zeer toepasselyk is, op den laetsten dag van het algemeen gericht. Men voegt 'er by, dat het grote onderscheid tusfchen vromen en godlofen, Kap. III: 18. by uitnemendheid, in den laetsten oordeelsdag zal openbaer worden. Maer tegen dit begrip zijn de volgende bedenkingen, dat de gemelde beschrijving niet, alleen en by uitsluiting, op den algemenen oordeelsdag toepasselyk zy. Ook wordt 'er vs. 2, aan Gods volk groei en wasdom beloofd, het welk in den staet der heerlykheid na dit leven niet zo zeer zal plaats hebben. Daerenboven kan men de zuivering, en den Gode welbehaeglyken eerdienst niet tot den laetsten oordeelsdag brengen.

Beter denkt men daerom aan een tijdelijk oordeel. De hoogmoedigen ontkenden, dat God in dit leven geen onderscheid stelde, tusfchen vromen en godlofen, maer de HEER zou tonen, dat de godlofen ook in dit leven gestraft worden. Voeg 'er by dat de gelukstaet, die hier aan de oprechten beloofd wordt, zodanig beschreven wordt vs. 5, dat dezelve niet dan in dit leven kunne plaats hebben.

Maer wanneer valt dan dit tijdelijk oordeel! — Er is,
XVII. DEEL.

die denkt aan een oordeel, het welk de volken treffen zou; die vyanden der Joden waren, en tevens aan de Joden, die de Godlyke wet gehoorzaamden, een aanmerkelyk heil zou toebrengen. Dit zou geschied zijn in de tijden der Maccabeeuwen. Men veronderstelt, dat 'er Kap. IV, van twee onderscheidene oordeelsdagen gesproken worde; van den eersten vs. 1-3, van den anderen vs. 5, 6. De bewijzen zijn de volgende, dat Kap. III: 18. de melding zy, van *wederom* te zien, het welk een tweevouwig zien van het onderscheid tuschen vromen en godlosen, zou te kennen geven; dat het wordeken *ziet* tweemaal voorkomt vs. 1 en 15; dat de uitwerksels van den dag vs. 1. vermeld, zeer verschillend wezen zouden van die, welke volgens vs. 5, 6. zouden gezien worden, als rakende de eerste de godlosen, en de andere de aerde. Op deze veronderstelling is men van oordeel, dat vs. 1. de straffen bedoeld worden, welke de HEER, ten tijde der Maccabeeuwen, over vreemde volken, die den Joden vyandig waren, zoude uitoeffenen.

Dan veel gepaster brengt men alles tot éénen en denzelfden dag. — Het wordeken *wederom* is een te zwakke grond, om daarop het begrip van een tweederlei oordeel te vestigen. Het geeft eenvouwig te kennen, dat men ook als dan by de uitkomst zien zoude, gelijk dikwijls in God's wegen gebleken was, dat de HEER weet onderscheid te maken, tuschen zulken die Hem dienen, en die Hem niet dienen. De herhaling van het wordeken *ziet* wekt wel de aandacht by vernieuwing op, om acht te geven op verscheidene byzonderheden, maer welke evenwel tot denzelfden tijd behoren; het *ziet* vs. 1 wijst ons naer het geduchte van dien dag, en het *ziet* vs. 5. op de zending van ELIAS, welke vooraf zou gaen. — Vs. 1 en 6. komen wel verschillende uitwerksels der Godlyke oordeelen voor, maer welke evenwel zouden te zamen gaen, en zo wel het land treffen als het volk, vergel. Deut. XXII: 43.

Wy voegen ons daarom by de zulken, die alles brengen tot dat oordeel, het welk de Joden en hun land beide treffen zoude, met by en na de komst van den MESSIAS tot zijnen Tempel, tot de verwoesting van Jerusaleem. — Er liggen
in

In deze Godſpraak de volgende byzonderheden. De MES-
 SIAS zou ter zijner tijd zekerlyk *komen*. De wijs van zijne
 komst zou niet alleen tot troost, maer tevens zeer ontzachlyk
 wezen, om eenen *dag* van wrack te openbaren, verg. Jef.
 VIII: 14, 15. XXVIII: 16. Hy zou zijn als een *brandende*
oven, tegen de vyanden van zijn Koningrijk. De hoogmoe-
 dige Joden, die opgeblazen waren in den waen van eigen
 gerechtigheid, zouden, tegen het vuur van zijne wrack,
 even zo min beftand zijn als een *ſtoppel*. Het oordeel zou
 hen gevoelig treffen, in *vlamme zetten* en met wortel en tak
 geheel verteeren.

Deze Godſpraak is blykbaer vervuld. — Toen CHRISTUS
 gekomen was, bleek het ras, dat zijne verſchijning in het
 vleesch niet voor allen troostrijk ware. SIMEON voorſpelde
 aenſtonds, dat Hy geſteld zou worden tot eenen val en
 tot eene opſtanding van velen in Israël, Luc. II: 34. JO-
 HANNES de Boetgezant verkondigde, dat Hy niet alleen
 met den Heiligen Geest, maer ook met vuur dopen zou; dat
 Hy zijne dorchvloer ſtond te doorzuiveren, zullende zijne
 tarwe in de ſchuuren vergaderen, en het kaf met onuitblusch-
 baer vuur verbranden, Matth. III: 11, 12. — Zo handelde
 ook de Heer CHRISTUS, reeds in zijne Prophetiſche bedie-
 ning. Hy zag den perſoon des menſchen niet aen. Zijn
 woord was als een vuur; Hy betuigde het wee over allerlei
 zoort van godloſen, Matth. VII: 5. Luc. VI: 24-26. Vooral
 openbaerde Hy zich, als zodanig, aen de Pharizeeuwen,
 die zich hoogmoedig verhieven op hunne eigene gerechtig-
 heid, Matth. XXI: 23-46. XXII: 1-14. XXIII: 13-39.
 Hy verkondigde den ondergang van Jeruſalem, Matth. XXIV.
 Na zijne verheerlyking zijn de gevolgen van zijne komst
 zodanig geweest, dat de Joodsche vijgenboom, door middel
 van den Romeinſchen bijl, die reeds lang aen den wortel
 van den boom gelegen had, volgens Matth. III: 10, geheel
 is afgehouden, wanneer Stad en Tempel met vuur ver-
 brand zijn.

2. *Vs. 2-6. verklaart de HEEB, hoedanig het lot der Godvrezenden wezen zou. Wy vinden hier*

— *Eene vertroostende bemoediging, vs. 2, 3.*

— *Eene onderrichtende befluiting, vs. 4-6.*

2. Ulieden daerentegen, gy Godvruchtigen, die mijnen name vreeft, en hem dient met eerbiedigheid, sal de Sonne der gerechtigheyt opgaen, ende daer sal genefinge zijn onder sijne vleugelen: ende gy sult uytgaen, ende toenemen, als mestkalveren.

De aanspraak is hier aen de Godvruchtigen onder de Joden, in de dagen van den Propheet MALEACHI, die thans de voorwerpen der verachting en verguizing waren, maer die beschouwd worden, in vereeniging met allen, die met hun in eenen geest stonden. Zy zouden wel den tijd der vervulling niet beleven, maer evenwel deze belofte diende tot hunne vertroosting. Het zou eens kennelyk blijken, dat de HEEB de Godvrucht goedkeurt, en genadig belonen wil.

De belofte is in het gemeen: *ulieden zal de zon der gerechtigheid opgaen.* — In den letter denke men, aen eene gerechtige zon, aen eene zon, welke hare stralen afschiet, op eene gelijkmatige wijs, tot verlichting en verwarming. Zy staet derhelven over tegen die brandende en verteerende hitte, waarvan vs. 1. gesproken is. De zon zou opgaen, dat is, uit de kimmen oprijzen en te voorschijn komen. Die zelve Zon, welke voor de godlozen als een vuurige oven zou wezen, zou voor de Godvruchtigen tot nut en voordeel wezen.

De *zon der gerechtigheid* beteekent zekerlyk een uitmuntend persoon, en wel bepaeldelyk den MESSIAS. — Deze mag met recht eene zon heten; niet alleen als de waerachtige God, de bron en oorzaak van alle waerachtig licht, verg. Joh. I: 9. XII: 46; maer vooral als Middelaer, zo in zijne Prophetische bediening, daer Hy door zijn onderwijs een licht is voor de genen, die in de duisternis zaten, als in zijne Koninglyke heerschappy, voor zo ver Hy de
zijnen

zijnen koestert en wel doet. Hy is *eene zoon der gerechtigheid*, voor zo ver Hy, en als Hogepriester eene eeuwige gerechtigheid heeft aangebracht, en als Koning de gerechtigheid uitstent, zo ten aanzien van zijn volk, als van zijne wederpartijders. — Deze zoon der gerechtigheid zou den Godvruchtigen *opgaen*. Het zegt niet alleen, dat de MESSIAS verschijnen zou in het vleesch, maer ook dat Hy komen zou, ten goede der Godvruchtigen, tot verlichting en verwarming, terwijl de godlofen zouden verbrand worden.

Er wordt bygevoegd: *daer zal genezing zijn, onder zijne vleugelen*. — Het woord *vleugel* beteekent alles, waarmede eene zaak aan de zijden omgeven is. Het wordt daerom gebruikt, niet alleen van de vleugelen, maer ook van de slippen aan een kleed. Ten aanzien van de zoon hebben wy te denken aan de stralen, die van haer affchitteren, en haer van alle kanten omringen. — Onder deze vleugelen zou *genezing* zijn. Het grondwoord zegt eigenlyk eene zamennaelijng van het gescbeurde, daarvan daen wordt het overgebracht tot de heling van wonden, en vervolgens tot de genezing van krankheden, verg Hof. VI: 1. Maer hoe kan 'er genezing zijn, *onder de vleugelen* of stralen van de zoon der gerechtigheid? Volgens onze Overzetting wordt 'er geoogd op eene beschaduwing, waerdoor men verborgen wordt tegen de hitte der zonnestralen. Maer dan moesten die stralen iets schadelyks aanduiden. Dan men zal het beter overzetten *in* of *door* hare vleugelen, en dan geeft het te kennen; dat die stralen wel voor sommigen tot verterring dienen zouden, maer tevens voor anderen nuttig en heilzaam zijn, door verlichting en verwarming, zodat in het licht van onderwijs, en de warmte van heilgende genade, eene verkwikking en genezing wezen zou.

Ende gy zult uitgaen en toemenen, als merckkalveren. — In den letter ziet het *uitgaen* op het uitgaen van het vee, om te weiden. De zaak zelve wijst ons naer het bestaan der Godvruchtigen; deze zouden vry uitgaen, om, onder het oog van den groten herder der schapen, te weiden, in de stralen van zijn licht en warmte, waeruit een overvloed van

geestelyke zegeningen zou voortvloeien. Mogelyk ziet ook dit uitgaen op de afscheiding der Godvruchtigen, van de gemeenschap der godlofen, verg. Pf. XLV: 11, 12. — Zy zouden *toenemen* en groeien *als mestkalveren*, niet door uitwendige voorrechten, maer door geestelyke zegeningen. Zy zouden niet alleen vermenigvuldigen, in menigte, maer zy zouden ook elk toenemen, in de kracht van het geestelyk leven. De gelykenis van *mestkalveren* teekent eenen kenbaren groei, eenen merkbaaren aanwas, in kennis, geloov, lievede, en godzaligheid.

Dit alles staet hier over tegen den kwijnenden staet, onder de Leviten, en zou eene vrucht zijn van den opgang der zonne der gerechtigheid. — Ook is dit alles nauwkeurig vervuld. In de volheid des tijds, is de *zon der gerechtigheid opgegaen*, by de verschijning van den MESSIAS, onder de menschen. Hy is de opgang uit de hoogte, en het waerachtig licht, Luc. I: 78. Joh. I: 9. Hy is een licht, als het zelfstandig woord, en de waerachtige God, Joh. I: 3. Als Middelaer kwam hy tot een licht in de waereld, Joh. VIII: 12. Hy was *de zon der gerechtigheid*, of de *rechte zon*: want in zijnen mond, en in zijn gansche bestaen, was nimmer onrecht. Hy besfraelde het menschelyk verstand met het licht van kennis, Joh. I: 9, en, door bekeerende genade, gav hy warmte en leven aan zondaers, Luc. VII: 38, 40. XIX: 9, 10. Deze zon scheen voor eenen korten tijd verduisterd, toen de MESSIAS op het diepst vernederd was; maer dit geschiedde, om eene eeuwige gerechtigheid aen te brengen, en zy verrees daarna, met veel rijker glans, by de uitstorting van den Heiligen Geest, en de uitbreiding van het Euangelie onder alle volken. Toen kwamen de belijders van JESUS naem vrijmoedig voor den dag, scheidten zich af van de godlofen, en werden gesterkt in de genade. By de verwoesting van Jerusaleem, door de Romeinen, werd hun veiligheid bezorgd in Pella.

3. Ende gy Godvruchtigen, sult de godtloose, de hoogmoedigen en die godloosheid doen, verg. vs. 1, al weidende vertreden, en onder uwe voeten verbrijzelen: want fy fullen affche worden onder de solen uwer

voeten, vermits zy als stoppelen zullen verbrand zijn, verg. vs. 1. Zy zullen als asch op de aerde verstrooid worden, te dien dage, dien ick maken, en op welken ik het bedreigde oordeel uitvoeren sal, seyt de HEERE der heyrscharen.

De voorzegging geeft niet te kennen, dat de godlofen door de Godvruchtigen zouden te ondergebracht worden. De HEER zelfs zou hen in vlamme zetten, en tot asch verteen, volgens vs. 1. Maer de rechtvaardigen zouden over de godlofen henen gaen, en hen met de voeten vertreden. Dit wijst ons aan, dat de rechtvaardigen zouden bewaerd, en boven de godlofen verheven worden. Zy zouden de hoogmoedigen beschouwen, als vyanden, die ter nedergeveld, als stoppelen, die tot asch verbrand waren. Thans beroemden zich de hoogmoedigen, en zy verdrukten de Godvruchtigen; maer 'er stond een tijd te komen, dat de rechtvaardigen de godlofen zouden geveld zien.

Dit is gebleken, by de omkeering van der Joden Kerk en Burgerstaet, door de Romeinen, en des HEEREN volk heeft dit geduchte oordeel moeten billyken, verg. Deut. XXIX: 24-27.

4. (b) Gedenckt alle gy Joden, byzonder de Godvruchtigen onder mijn volk, verg. vs. 2. der wet Moſe, mijnes knechts, die ick hem bevolen of *opgelegd* hebbe op den top van het gebergte Horeb aan gantsch Israëel, uit mijnen naem, voor te schrijven, en gedenkt der insettingen ende rechten, om dezelve naerstig te onderhouden.

Deze vermaning veronderstelt, dat des HEEREN wet, in de dagen van MALEACHI, veelzins in vergetelheid geraekt was, en herinnert den Joden hunne verplichting, om dezelve naerstig en nauwkeurig te gehoorzamen. Langs dezen weg zouden zy deel hebben, aan de zegeningen, welke in het Sinaïtisch Verbond beloofd waren. — De Joden konden 'er tevens uit opmaken, dat zy, na MALEACHI, gene Propheten meer te wachten hadden, voor den opgang van

(b) Deut. 6: 3.

de zon der gerechtigheid, en ELIAS de voorloper van den MESSIAS, zodat zy zich, in den gewonen weg, aen MOSES wet houden moesten-

5. Siet ick sende, of *ziet my zendende*, aen ulieden den Propheet (c) Eliam, eer dat die groote ende die vreeslicke dagh des HEEREN komen sal.

De Propheet ELIAS, die, naer zijne geboorteplaats, de Thisbiter genaemd wordt, is zeer bekend in de gewijde Geschiedenis, 1 Kon. XVII—. Deze ELIAS wordt hier zekerlyk niet bedoeld, gelijk de hedendaegsche Joden willen, menende dat de MESSIAS nog moet verwacht worden, omdat ELIAS nog niet gekomen is. — Buiten allen twijffel hebben wy te denken, aen eenen anderen persoon, diedoor den Propheet ELIAS, in zijn persoon en werk, is afgeteekend. Zo wordt DAVID meermalen, voor den MESSIAS, zijn lusterrijk tegenbeeld, genomen, Jer. XXX: 9. Ezech. XXXIV: 23, 24. Hof. III: 5. Uit vergelyking met Kap. III: 1, is het blykbaer, dat de hier gemelde ELIAS dezelve zy, met dien gezant, die voor des HEEREN aangezicht zou henen gaen, namelyk JOHANNES den Doper.

Deze tegenbeeldige ELIAS zou gezonden worden, *eer die grote en vreesfelyke dag des HEEREN komen zou*, zijnde zekerlyk de dag van Jerusalems verwoesting. Het zou zijn een *grote dag*, van wegen de machtige daden, welke de HEER verrichten zou; een *vreesfelyke dag*, blinkend en ontzachlyk in strafgerichten.

Het oogmerk, waertoe die tegenbeeldige ELIAS komen zou, was zeer gewichtig.

6. Ende hy sal het herte der vaderen tot de kinderen wederbrengen, ende het herte der kinderen tot hare vaders: op dat ick niet en kome, ende de aerde met den ban flae.

Door de *vaders en kinderen*, kan men ouders en kinderen verstaen, die gelyktijdig leven, of de vaders kunnen voorou-

(c) Matth. 11: 14. ende 17: 11, 12, 13. Marc. 9: 11, 12, 13: Luc. 1: 17.

ouders beduiden, en de kinders het nageslacht. De laatste opvatting komt hier te pas. — De tegenbeeldige ELIAS zou *het hart der vaderen tot de kinderen wederbrengen, en het hart der kinderen tot hunne vaderen*. Het veronderstelt, dat deze harten van elkanderen gescheiden waren. Het *hart der vaderen*, dat is de gevoelens der vaderen, in leer en Godsdienst, zou aanmerkelyk verschillen, van de begrippen hunner nazaten. Maer de tegenbeeldige ELIA zou *het hart der vaderen tot de kinderen wederbrengen*, dat is, hy zou de leer der waarheid, zo als dezelve door de Aertsvaderen beleden en bewandeld was, maer in zynen tijd in onbruik gekomen was, wederom tot de kinderen brengen, en in het helderste daglicht voorstellen. Ook zou hy *het hart der kinderen wederbrengen tot hunne vaderen*. Zijne bediening zou van eene gezegende vrucht wezen, zodat 'er velen zouden bewogen worden, om de oude beproevde leer gelovig aen te nemen en godvruchtig te bewandelen.

Dit werk van den tegenbeeldigen ELIAS heette Kap. III: 1. *den weg te berisden voor des HEEREN aangezicht*, dat is, de gemoederen voorbereiden, om den MESSIAS aen te nemen.

Dit alles verzegelt de HEER met dit woord: *opdat Ik niet kome, en de aerde met den ban sla*.

Door de aerde wordt hier het Joodische land bedoeld, in het welk de HEER tot zynen Tempel komen, daer de tegenbeeldige ELIAS verschijnen zou. — Deze aerde zou de HEER *met den ban slaen*. Door den *ban* hebben wy te denken, aen een richterlyk vonnis van den Allerhoogsten, waardoor iets ten verderve wordt overgegeven. Het *slaen met den ban* beteekent derhalven de uitvoering van dit vonnis, door de middelen daertoe geschikt. — Dit oordeel hing den afgekeerden kinderen boven het hoofd, wanneer zy geen gehoor gaven, aen de leer en prediking van den tegenbeeldigen ELIAS, zijnde JOHANNES de boetgezant. Volhardden zy in die afkeurigheid, dan zou hun land door de Romeinen verwoest, en hun gemeenebest geheel gesloopt worden.

Er is nog alleenlyk overig, dat wy de vervulling kortelyk aentonen.

Na de tijden van onzen Propheet MALEACHI, is 'er, in de Joodſche Kerk, een zeer groot verval gekomen. — De Hogeſprieſter JACON zelfs viel af tot het Heidendom, verg. JOSEPHUS *Antiq. Jud.* l. XII. c. 6. ANTIOCHUS EPIPHANES verbrandde de heilige boeken, en dwong de Joden, onder bedreiging des doods, de wet van MOSE te overtreden, 1 Macc. I: 41. JOSEPHUS l. c. l. XII. c. 6. Toen werd de yver van MATTHATIAS en zijne zonen, de Maccabeeuſche helden, ontſtoken. Toen begon men te *gedenken aan de wet van MOSE*. — Trapsgewijs ontſondten, onder de Joden, de bekende ſecten der Pharizeeuwen, oorspronkelijk uit de CHAIBIM of yveraers voor de wet, die te veel wilden doen, en daerdoor eene eigene gerechtigheid oprichtten, JOSEPHUS l. c. l. XII. c. 15, en der Sadduceeuwen, die te weinig wilden doen, en zelfs de hoop der vaderen krenkten, door een zorgeloos beſtaan. In zulken tijd van beproeving, kwam die les by uitnemendheid te pas, *gedenkt aan de wet van MOSE*. Vermits nu MALEACHI de laetſte der Propheten geweest is, was 'er niets noodzakelyker, dan in den gewonen weg des HEEREN, by de wet van MOSE te blijven, vooral in dien tijd, toen zy, die op den leerſtoel zaten, den ſleutel der kennis verloren hadden. Ook is de tegenbeeldige ELIAS werkelyk gekomen. — Dees was JOHANNES *de Doper*, volgens de verklaring van den Engel, die zijne geboorte aen ZACHARIA bekend maakte, Luc. I: 17. De Voorzegging van onzen Propheet Kap. III: 1, wordt op JOHANNES *den Doper* toegepast, door den Evangelist MARCUS, Kap. I: 2, 3, en door den Heer JESUS ſelven, Matth. XVII: 11-13. — Trouwens 'er zijn kenneylike overeenkomſten, tuſſchen den Propheet ELIAS, en zijn tegenbeeld JOHANNES *den Doper*. ELIAS kwam in eenen tijd van diep verval, en by de komſt van JOHANNES, was 'er een zeer groot bederv in leer en zeden. ELIAS verkeerde
veel

veel in de woestijnen, en aldaer predikte ook JOHANNES. Gelijk ELIAS met den grootsten ernst op boete en bekeering aendrong, zo deed ook JOHANNES *de Doper*. ELIAS had eenen machtigen tegenstander in ACHAB en JESABEL, gelijk JOHANNES mede gehad heeft in HERODES en HERODIAS.

De Joden brengen hier tegen in, dat JOHANNES *de Doper* zelfs uitdrukkelijk verklaard hebbe, dat hy noch ELIAS, noch de Propheet ware Joh. I: 21. Dan JOHANNES kon met het hoogste recht ontkennen, dat hy ELIAS was: want hy kwam wel in den geest en in de kracht, maer niet in den persoon van ELIAS. Hy was ELIAS niet, zo als hem de Joden verwachtten, noch de Propheet, van welken MOSA gesproken had, Deut. XVIII: 15, 18.

De tegenbeeldige ELIAS is verschenen, *voor de komst van den groten en vreesfelyken dag des HEEREN*. — Hy kwam, eer de HEER van den Tempel zijne oordeelen uitgoot, over de weerbarstige Joden. Hy kwam voor den Heer des Tempels, als zijn voorloper en wegbereider. — Hy kwam, om het hart der kinderen weder te brengen tot de vaderen, en het hart der vaderen tot de kinderen. Zo verklaarde ook de Engel zen ZACHARIA, den Vader van JOHANNES den Doper, Luc. I: 17: *hy zal voor zijn aengezicht henen gaen, in den geest en de kracht van ELIAS, om te bekeeren of te doen keeren, dat is, weder te brengen de harten der gelovige vaderen, vergel. Joh. VII: 22. Hand. III: 13. Rom. IX: 5, tot de kinderen, dat is de Joden van zijnen leevtijd, die zich beroemden kinderen der Vaderen te zijn, vergel. Matth. III: 9. Joh. VIII: 33, 37, 39, en om weder te brengen de ongehoorzame kinderen, tot de voorzichtigheid en de Godsvrucht der gelovige voorvaderen, en den HEER te bereiden een toegerust volk.*

Indedaed, JOHANNES predikte de bekeering en vergeving der zonden; hy verkondigde de aennadering van Gods Koninkrijk, en wees op CHRISTUS, als het lam Gods, het welk de zonden der waereld wechneemt, Joh. I, III. — Zijne prediking was niet zonder vrucht: want velen kwamen tot zijnen doop. Hy bedoselde in alles de eer van CHRISTUS, zeggende: *Hy moet wasfen, maer ik moet minder worden*, Joh. III: 30.

570 M A L E A C H I. IV!

Ondertusfchen verwierpen de meesten den raed van God tegen zich zelve. — Daerom volgde ook het bedreigde oordeel; de Joodsche *aerde werd met den ban geslagen*, toen Stad en Tempel door de Romeinen verwoest werd, en het blijft nog, tot op den huidigen dag, onder de kennelykste blyken van dien ban liggen.

EINDE DER PROPHECY VAN MALACHI.

